MADSPILD I FAMILIER

REDUKTION AF FAMILIERS MADSPILD GENNEM ÆNDRING AF PRAKSISSER

by

Thomas Dyrmann Winkel

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Dissertation submitted 2016

.

Thesis submitted:	xxxxxxxxx
PhD supervisor:	Associate Prof. Claus A. F. Rosenstand, Aalborg University
Assistant PhD supervisor:	Associate Prof. Thessa Jensen, Aalborg University
PhD committee:	Prof. Navn Navnesen, Université Paris Diderot Prof. Navn Navnesen, Universität Konstanz Prof. Navn Navnesen, Aalborg University
PhD Series:	Faculty of Humanities, Aalborg University

ISSN: xxxx- xxxx
ISBN: xxx-xx-xxxx-xxx-x

Published by:
Aalborg University Press
Skjernvej 4A, 2nd floor
DK – 9220 Aalborg Ø
Phone: +45 99407140
aauf@forlag.aau.dk
forlag.aau.dk

© Copyright by Thomas Dyrmann Winkel

Printed in Denmark by Rosendahls, 2017

CV

Jeg fik min bachelor i Dansk & Mediefag i 2010 og min Cand.IT i Oplevelsesdesign i 2012 fra Aalborg Universitet. Efterfølgende blev jeg ansat som videnskabelig medarbejder ved Aalborg Universitet, hvor jeg bistod i generering af empiri i to ph.d.-projekter. Derefter var jeg ansat hos Affaldsselskabet Vendsyssel Vest I/S op til igangsættelsen af mit erhvervs-ph.d.-forløb i 2014. Min forskningsinteresse er madspild som social praksis med særlig interesse for det dynamiske forhold mellem hverdagens organisering og praksisser, og dette forholds betydning for madspild.

I løbet af de sidste tre år har jeg undervist og vejledt kandidatstuderende på uddannelserne Interaktive Digitale Medier og Oplevelsesdesign ved Aalborg Universitet. Derudover har jeg haft et udlandsophold på to måneder ved Wageningen University & Research, Holland, i forbindelse med ph.d.'en. Her samarbejdede jeg med Dr. Stefan Wahlen om udarbejdelse af to af de inkluderede artikler og fremlagde og diskuterede resultater fra min forskning.

ENGLISH SUMMARY

This PhD dissertation offers an understanding of and an explanatory theory about families' practices that cause food waste, and provides a method for reducing it in an organizational setting. The target group is families with young children. The study is based on a holistic approach to practice, that takes my own practice as the starting point and subsequently families' practice. The approach is based on a phenomenological and practice theoretical understanding of food waste.

Method. I have conducted a phenomenological study in order to support this holistic understanding in uncovering the causes for food waste and the possibilities to change practice. It begins with an autoethnography, which subsequently undergoes a phenomenological analysis. The phenomenological study provides a deep understanding of my own practice and my pre-understandings concerning the causes for food waste. This understanding forms the basis for the study of families' practice by indicating interesting practices that cause food waste. This resulted in the family study, in which six families with young children participated in the six week course of the study. The focus was on individual and social conditions, influencing whether families' practice causes food waste. The family study was initiated with opening interviews followed by a week of indirect observation, after which a workshop was carried out. Then, a number of interventions were implemented. These included nudging interventions and tried out the communication style provocative communication, which presents a subject in a thought-provoking manner to create a self-reflection in the communicating parties. The study ended with a follow-up interview. The research methods made it possible to study the complexity of the families' practice and the causes for food waste in families. In addition to give insight into practice, the purpose of the family study was also to try out whether raising awareness about one's own practice would change the families' practice with less food waste as a result.

Results. Data from the family study is analysed based on a pragmatic version of grounded theory, and different categories was identified through open coding, axial coding, and selective coding. 12 central categories, that are essential in the explanation of families' food waste practices, have been found. They are used in formulating a theory from a practice theoretical position about these practices. In formulating the theory the categories become practices and elements of practices. Of these six are practices: the main meal, shopping, storing, proper food, organization, and personalisation of practices. The remaining six are elements: Attitudes, food plan, overview, taste, spontaneity, and busyness. Families' food waste presents itself as a complex problem.

The theory about families' practice constitutes the basis for the construction of a method to reduce families' food waste. The analysis of the data shows that raising awareness about one's own practice has a significant impact. The dissertation constructs a method on the basis of the results, with the methodical tool NulMadspild as central. The practice theoretically formulated theory emphasizes the importance of approaching the reduction of families' food waste holistically. Therefore, the practice theoretical approach to designing the interventions can be supplemented by provocative communication and nudging. The tool is recommended to be used before, during, and after the interventions aimed at families' practices. Before the interventions, the tool is used in the planning phase where the collaborators decide on the focus area based on the 12 practices and elements in NulMadspild. During the intervention phase, the tool is used to gain insight into families' practices by structuring interviews and workshops as well as supporting the raised awareness about one's own practices. After the interventions, the tool is used to evaluate the impact of the interventions in terms of long term changes. NulMadspild can in its utilization be adapted to the specific organizational practice and the particular focus area, by which it can grasp the complex problem of food waste in families holistically.

DANSK RESUME

Denne ph.d.-afhandling giver en forståelse af og en forklarende teori om den del af familiers praksis, der forårsager madspild, og konstruerer en madspildsreducerende metode til organisatorisk brug. Målgruppen er familier med børn. Studiet bygger på en holistisk tilgang til praksis, der tager udgangspunkt i min egen praksis og efterfølgende familiers praksis. Tilgangen er baseret på en fænomenologisk og praksisteoretisk forståelse af madspild.

Metode. For at understøtte denne holistiske forståelse i afdækningen af årsagerne til madspild og mulighederne for at ændre praksis har jeg gennemført et fænomenologisk studie. Det starter med en autoetnografi, der efterfølgende analyseres fænomenologisk. Det fænomenologiske studie giver en dyb forståelse af egen praksis og mine forforståelser vedrørende årsagerne til madspild. Forståelsen danner afsæt for undersøgelsen af familiers praksis ved at indikere interessante praksisser, der forårsager madspild. Det udmøntede sig i familiestudiet, hvor seks børnefamilier deltog i studiets forløb på seks uger. Undersøgelsen fokuserede på individuelle og sociale forhold, der havde betydning for, om familiens praksis forårsagede et madspild. Familiestudiet startede med indledende interviews efterfulgt af en uges indirekte observation, hvorefter en workshop gennemførtes og dernæst implementering af en række interventioner. Disse bestod af nudging-tiltag og afprøvede kommunikationsstilen provokerende kommunikation, der fremstiller et emne på tankevækkende vis for at skabe en selvrefleksion hos de kommunikerende parter. Studiet afsluttedes med et opfølgende interview. Forskningsmetoderne gav mulighed for at undersøge kompleksiteten af familiernes praksis og årsagerne til madspild i familier. Formålet med familiestudiet var udover at opnå indsigt i praksis også at afprøve, hvorvidt bevidstgørelse om egen praksis ville ændre familiernes praksis med mindre madspild til følge.

Resultater. Data fra familiestudiet er analyseret med afsæt i en pragmatisk udlægning af grounded theory, og forskellige kategorier blev identificeret igennem åben kodning, aksekodning og selektiv kodning. 12 centrale kategorier, der er væsentlige i forklaringen af familiers madspild, er fundet. Disse formuleres fra en praksisteoretisk position som en teori om den del af familiers praksis, der forårsager madspild. I formuleringen bliver kategorierne praksisser og elementer i praksisser. Af disse er seks praksisser: Aftensmåltidet, indkøb, opbevaring, ordentlig mad, organisering og personliggørelse af praksisser. De restende seks er elementer: Holdninger, madplan, overblik, smag, spontanitet og travlhed. Familiers madspild viser sig som et komplekst problem.

Teorien om familiers praksis danner grundlaget for konstruktionen af en metode til at reducere familiers madspild. Analysen af data viser, at bevidstgørelsen om egen praksis havde stor effekt. Afhandlingen konstruerer en metode på baggrund af

resultaterne, hvor det metodiske redskab NulMadspild står centralt. Den praksisteoretisk formulerede teori understreger vigtigheden af at gå holistisk til værks i forsøget på at reducere familiers madspild. Derfor kan den praksisteoretiske tilgang til designet af interventioner suppleres ved brug af provokerende kommunikation og nudging. Redskabet anbefales at blive anvendt før, under og efter interventioner rettet mod familier. Før interventionerne bruges redskabet i planlægningsfasen, hvor samarbejdspartnerne udvælger indsatsområdet baseret på de 12 praksisser og elementer i NulMadspild. Under interventionsfasen anvendes redskabet til at få indsigt i familiers praksis ved at danne forlæg for interviews og workshops, samt understøtte bevidstgørelse om egne praksisser. Efter interventionerne bruges redskabet til at evaluere interventionernes effekt i forhold til vedvarende praksisændringer. NulMadspild kan i brugen tilpasses den konkrete organisatoriske praksis og det givne indsatsområde, hvorved det på holistisk vis kan gribe om det komplekse problem madspild i familier.

TAK

Da jeg startede på mit ph.d.-forløb blev jeg fortalt, at en ph.d.-studerende skal lære at forske gennem individuelt arbejde og samarbejde med andre forskere. Jeg har været en del af vidensgruppen Interaktive Digitale Medier og Oplevelsesdesign (InDiMedia). Det har været et akademisk og socialt stimulerende miljø, hvor jeg har deltaget i diskussioner og seminarer. Jeg er meget taknemmelig for at have været en del af dette miljø de sidste år. Min dybeste tak til alle mine kollegaer i InDiMedia.

Uden AVV's engagement i og ambition om at reducere affaldsmængden ville dette erhvervs-ph.d.-projekt ikke have været muligt. En særlig tak skal rettes til mine virksomhedsvejledere innovationschef Torben Nørgaard og kommunikationsmedarbejder Lene Høg. I har altid været parat til at bistå med udfordrende praktiske perspektiver på min forskning, og samtidig gjort arbejdet hyggeligt og sjovt. Mine øvrige kollegaer skal også takkes for de mange gode diskussioner og grin. Uden mine kollegaer hos AVV ville en stor del af engagementet i projektet have manglet. Tusind tak!

En meget stor tak skal gå til lektor Claus A. F. Rosenstand, der har gjort dette ph.d.-projekt muligt og har bidraget med kyndig vejledning og hans evne til at stille konstruktive og kritiske spørgsmål, der ofte har fået mig til at anskue problematikker og egne forforståelser fra nye synsvinkler. Det har været et mindeværdigt samarbejde, hvor dine indspark har bidraget gevaldigt til kvaliteten af afhandlingen på flere måder, end jeg kan tælle. Uden dit engagement, din vejledning og din tro på projektet tvivler jeg på, at jeg nogensinde ville være blevet færdig. Claus, jeg vil altid være taknemmelig for dit engagement – både i projektet og min rejse mod at blive forsker!

Lektor Thessa Jensen skal have en stor tak for altid at være parat til at hjælpe, rådgive, kritisere, bidrage og grine under hele forløbet. Det har været en fornøjelse at diskutere stort og småt med dig. Du har været en stor inspirationskraft, og hjulpet mig til at se løsninger i stedet for problemer.

En tak går også til medforfatterne på Artikel 1 (Claus A. F. Rosenstand), Artikel 2 (Thessa Jensen og Søren Bolvig Poulsen), Artikel 3 (Thessa Jensen og Stefan Wahlen), Artikel 4 (Stefan Wahlen) (Søren Bolvig Poulsen og Claus A. F. Rosenstand) og Artikel 5 (Stefan Wahlen) i afhandlingen. Samarbejdet og engagementet har været enormt inspirerende og lærerigt.

Til alle mine dejlige kollegaer på NK skal lyde en stor tak, især kollegaerne på ph.d.-kontoret 11.01, hvor hver dag har været et nyt eventyr. I har alle været med til

at skabe et uvurderligt fagligt og socialt miljø, og har hele tiden været med til at udfordre mine egne perspektiver på mit arbejde gennem lærerige diskussioner.

En ganske særlig tak til mine fantastiske venner Ramesh, Peter, Tue, Vash, Kristina, Stine, Claus og Christian. I har været med til at bidrage med spændende og sjove dage – både på og uden for arbejde. Samtalerne og grinene vi har haft sammen, har absolut gjort rejsen mod målet lettere. Tak skal I have!

Dr. Stefan Wahlen og hans kollegaer ved Sociology of Consumption and Households ved Wageningen University & Research, Holland, vil jeg takke for samarbejde og et godt udlandsophold. Derudover vil jeg takke dr. Stefan Wahlen for de tankevækkende diskussioner, der i høj grad har bidraget til at forstå min brug af teorier. I skrivningen af denne afhandling har især ét af dine råd hjulpet mig: "*Sometimes you have be brave!*" Jeg håber, vi også fremover vil kunne mødes såvel som arbejde sammen.

Familierne, der deltog i familiestudiet, skylder jeg en enorm og dyb tak. Med jeres deltagelse har I været med til at gøre en forskel for forståelsen af madspild, og hvordan det reduceres. TAK for jeres store engagement, venlighed, tålmodighed og fantastiske data! Jeg håber, at I har lært lige så meget, som jeg har. Jeg ønsker jer alt det bedste fremover.

Mor, far, og Martin: I skal have en kæmpe tak for, at I altid har troet på mig og støttet mig i mine påfund. Mine kære forældre skal takkes for altid at have været der for mig. Martin, en bedre brormand fås ikke. Tak for jeres tålmodighed med mig i løbet af de sidste tre år. Jeg glæder mig til, at vi kan få mere tid sammen på anden side af projektet.

Den allerstørste tak skal gå til min dejlige kæreste, Gitte. Jeg vil altid være dig taknemmelig for, at du kunne holde mig ud i den sidste periode under færdiggørelsen af afhandlingen. Du pisse-skide sej og fantastisk. Uden dig ville jeg ikke være kommet igennem forløbet. Jeg føler mig tryg og lykkelig ved tanken om at have dig i mit liv fremover. Jeg elsker dig virkelig højt, og jeg længes efter at bruge mere tid på dig og os. Min nuttede lille rødbede ☺

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kapitel 1. Introduktion 22
1.1. Forskningsprojektets organisatoriske kontekst 23
1.2. Afhandlingens formål 23
1.3. Motivation bag projektet 23
1.3.1. Organisatorisk motivation 23
1.3.2. Politisk motivation 24
1.3.3. Personlig motivation 25
1.4. Udviklingen af projekt Nulskrald 25
1.5. Afgrænsning af problemområdet 29
1.6. Problemområde 33
Kapitel 2. Forskningsspørgsmål 34
2.1. Struktur for forskningsspørgsmål, artikler og bidrag 34
2.2. Forfattersamarbejde og publiceringsstatus 36
Kapitel 3. Arbejdsmetode 38
3.1. Interaktion med AVV 41
3.2. Forskningsetiske udfordringer i familiestudiet, nudging og provokerende kommunikation 42
3.3. Autoetnografi og fænomenologisk studie 43
3.4. Familiestudiet 47
Kapitel 4. Videnskabsteori 51
4.1. Pragmatisme: At tænke med ontologier 51
4.2. Hermeneutik: At fortolke sine oplevelser 54
4.3. Autoetnografi: At iagttage sig selv 56
4.4. Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige 56
4.5. Adfærdsøkonomi: At forstå individets valg 58
Kapitel 5. Teori 63
5.1. Hvad er en praksis? 63
5.2. Praksisser som udførelser og som enheder 64
5.3. To typer praksisser 67

5.4. Praksissers netværk 68
Kapitel 6. Forskningsmetoder 70
6.1. Autoetnografi 70
6.1.1. Metodeovervejelser over autoetnografi 74
6.2. KJ-metode 76
6.2.1. Metodeovervejelser over KJ-metoden 80
6.3. Fænomenologisk metode 80
6.3.1. Metodeovervejelser over fænomenologi 85
6.4. Aktionsforskning 87
6.5. Nudging 88
6.5.1. Metodiske overvejelser 88
6.6. Indirekte observation 89
6.7. Interview som samtalemetode 89
6.8. AVV's samfundsrolle: Interview og workshop hos AVV 91
6.9. Grounded theory: Analysemetode af familiestudiet 94
6.9.1. Projektets brug af grounded theory 95
6.9.2. Data fra familiestudiet 97
6.9.3. Analysen af data 98
6.9.4. Praksisteoretisk perspektiv 104
6.9.5. Refleksion over analysemetoden 105
Kapitel 7. Artikel 1: Framing nudging as communication 107
7.1. Artikel 1's relation til projektet 128
Kapitel 8. Fænomenologisk studie 129
8.1. Autoetnografi: Hvad er madspild for mig? 129
8.2. KJ-metoden: Analyse af autoetnografien 136
8.2.1. Analysens struktur 137
8.2.2. Analyse med KJ-metoden 137
8.3. Fænomenologisk analyse af emnerne 142
8.3.1. Definition af mad og madspild 142
8.3.2. Relation til mad 145
8.3.3. Indkøb 150

8.3.4. Madens funktion 154
8.3.5. Måltid 158
8.3.6. Proces 162
8.4. Identifikation af fænomenet 162
Kapitel 9. Artikel 2: Who Is To Change? Nudging and Provocative Communication Discussed through Løgstrup's Ontological Ethics 167
9.1. Artikel 2's relation til projektet 175
Kapitel 10. Familiestudiet: Familiers praksis og madspild 177
10.1. Familiestudiets formål 177
10.2. Deltagere og rekruttering 178
10.3. Undersøgelsesdesign og eksekvering 180
10.3.1. Interviews hos familierne 180
10.3.2. Indirekte observationsstudie 193
10.3.3. Workshop 195
10.3.4. Interventioner 196
Kapitel 11. Analyse af familiestudiet 200
11.1. Åben kodning: Sortering af familierne 200
11.2. Selektiv kodning 203
11.2.1. Familie 1 204
11.2.2. Familie 2 216
11.2.3. Familie 3 228
11.2.4. Familie 4 240
11.2.5. Familie 5 257
11.2.6. Familie 6 270
11.2.7. Opsummering af resultater fra selektiv kodning 277
Kapitel 12. Artikel 3: Food waste: orchestrating practices of eating 282
Kapitel 13. Artikel 4: Food waste: orchestrating practices of eating properly in the family 285
13.1. Artikel 3 og artikel 4's relation til projektet 303
Kapitel 14. En teori om familiers praksis angående madspild 305
14.1. Teoriens komponenter 305
14.2. Huskeliste til ændring af familiers praksisser 314

14.2.1. Holdninger 315
14.2.2. Smag 316
14.2.3. Organisering 316
14.2.4. Travlhed 317
14.2.5. Indkøb 318
14.2.6. Personliggørelse af madpraksisser 318
14.2.7. Spontanitet 319
14.2.8. Madplan 320
14.2.9. Ordentlig mad 321
14.2.10. Overblik 322
14.2.11. Opbevaring 323
14.2.12. Aftensmåltidet 323
14.3. NulMadspild: Et redskab til ændring af familiers praksis 324
14.4. To tilgange til ændring af familiers madspild 331
14.4.1. Nudingbaseret tilgang 331
14.4.2. Praksisteoretisk tilgang 332
Kapitel 15. Artikel 5: The Challenge of a Sustainability Change: A Designerly Approach 338
15.1. Artikel 5's relation til projektet 347
Kapitel 16. Implementering via Nulskrald 349
16.1. Use case 1: Besøgscenter hos AVV 349
16.2. Use case 2: Forenings- og NGO-samarbejde 354
16.3. Use case 3: Supermarkeder 356
16.4. Evaluering af Nulskrald-interventioner 360
Kapitel 17. Diskussion 364
17.1. Teoretisk niveau: Familiers madspild og praksisser 364
17.1.1. Det fænomenologiske studies teoretiske bidrag 364
17.1.2. Familiestudiets teoretiske bidrag 365
17.2. Metodisk niveau: Redskab til indsigt i og ændring af familiers praksis 368
17.3. Praktisk niveau: Anvendelse af NulMadspild i organisatorisk praksis 371
Kapitel 18. Konklusion 374
18.1. Forskningsspørgsmål 1: Årsagerne til familiers madspild 374

18.2. Forskningsspørgsmål 2: Reduktion af familiers madspild 376
18.3. Forskningsspørgsmål 3: Implementering af madspildsreducerende praksisser hos familier 378
Kapitel 19. Videre perspektiver 381
19.1. Vedvarende ændringer 381
19.2. Samfund, konventioner og madpraksisser 381
19.3. Fra madspildspraksis til affaldspraksis 382
REFERENCER 384

LISTE OVER FIGURER, BILLEDER OG TABELLER

Figurliste

Figur 1-1: Den overordnede tidslinje over nulskraldfaserne. Særligt for fase 3 var, at den fokuserede specifikt på affaldsindsatsområderne madspild og reklamer. 27
Figur 3-1 Illustration af forsknings- og publiceringsdesign og relationen herimellem (Mathiassen, in press). 38
Figur 3-2 Projektets arbejdsmetode og forskningsproces. 39
Figur 6-1: W-modellen for problemløsning (efter Scupin, 1997, p. 235). 77
Figur 6-2: Model over relation mellem AVV og borger. Brugt under hvert interview. 93
Figur 6-3: Model over borgerroller. Brugt under hvert interview. 93
Figur 8-1: Grafisk opstilling af emnerne. 141
Figur 8-2: Madforbruget og dets faser, hvori mad omsættes til føde eller madspild. Madspild og forebyggelse af madspild er derfor en del af faserne. 164
Figur 10-1: Avisannoncen til rekruttering. 179
Figur 10-2: Andet værktøj til refleksion over centrale faser i madforbruget og brugen af køkkenet. 183
Figur 11-1: Kategoriernes indbyrdes forbindelser indikerer, hvordan hver kategoris tilknyttede handlinger påvirker hinanden. Pilene viser hvilke kategorier, der påvirker hinanden. 215
Figur 11-2: Kategoriernes indbyrdes forbindelser i Familie 2. Pilene angiver, hvilke kategorier der påvirker hinanden. 227
Figur 11-3: Kategoriernes indbyrdes forbindelser for data fra Familie 3. Forbindelserne indikerer kategoriernes gensidige påvirkninger i kraft af de tilknyttede handlinger. 239
Figur 11-4: Visualisering af kategoriernes indbyrdes forbindelser for data fra Familie 4. Pilene viser, hvordan kategorierne eller fænomenerne påvirker hinanden som følge af deres tilknyttede handlinger. 256
Figur 11-5: Visualisering af kategoriernes forbindelser. Bemærk kompleksiteten i forhold til de øvrige visualiseringer grundet de flere kategorier. 269
Figur 11-6: Kategoriernes forbindelser sådan som analysen har vist. 276

Tabelliste

Tabel 10-1: Familiernes individuelle forløb. 179
Tabel 11-1: Hustandenes sammensætning inklusive eventuelle kæledyr. 201
Tabel 11-2: Sortering af familier efter mængde af rapporteret madspild. 202
Tabel 11-3: Sortering af familier efter selvvurderet månedligt madbudget. 202
Tabel 11-4: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 1. 204
Tabel 11-5: Rangordning af hver kategori baseret på antal forbindelser i Familie 1. 215
Tabel 11-6: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 2. 216
Tabel 11-7: Antallet af forbindelser for alle kategorierne i Familie 2. 227
Tabel 11-8: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 3. 228
Tabel 11-9: Antallet af hver kategoris forbindelser i Familie 3. 239
Tabel 11-10: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 4. 240
Tabel 11-11: Antallet af kategoriernes forbindelser i Familie 4. 256
Tabel 11-12: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 5. 257
Tabel 11-13: Antallet af forbindelser for hver kategori i Familie 5. 268
Tabel 11-14: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 6. Der er færre kategorier, fordi interviewets sidste halvdel evaluerede deltagelsen. 270
Tabel 11-15: Antallet af forbindelser for kategori fundet i analysen af data fra Familie 6. 275
Tabel 14-1: Baseret på analysen er hver af de centrale kategorier udviklet i kraft af en definerende kvalitet, effekt i forhold til madhåndteringen, samt overlap med andre kategorier, den givne centrale kategori enten påvirker eller påvirkes af. 310

Billedliste

Billede 8-1: Perspektiverne på autoetnografiens levede erfaringer. 138
Billede 8-2: Prioriteringen og struktureringen af emnerne og tilhørende perspektiver som et forløb. 140
Billede 10-1: Tallerkenen fik familien til at reflektere over familiemåltidets typiske retter. 182
Billede 10-2: Familie 1's grundplan over deres køkken (Bilag 5.1.3). 184
Billede 10-3: Familie 2's grundplan over deres køkken (Bilag 5.2.3). 185
Billede 10-4: Familie 3's grundplan over deres køkken. Øverst til højre ses garagen med køleskab og fryser (Bilag 5.3.3). 186
Billede 10-5: Familie 4's grundplan over deres køkken (Bilag 5.4.3). 187
Billede 10-6: Familie 5's grundplan over deres køkken (Bilag 5.5.3). 188
Billede 10-7: Familie 6's grundplan over deres køkken (Bilag 5.6.3). 189

Billede 10-8: Et udvalg af billederne brugt under de indledende interviews til at understøtte familiernes refleksion over egen praksis. 190
Billede 10-9: Det afbildede madspild indeholder æggeskaller og et æbleskrog, fordi det gives til familiens høns. 194
Billede 11-1: Billede af Familie 1's køleskab taget under det opfølgende interview 15/6 2015. Bemærk de farvekodede hylder. 207
Billede 11-2: Indkøbsliste og madplan for Familie 1 udleveret under interview. Ugenumrenes afvigelser kan skyldes en skrivefejl. Alle navne er her streget ud. Se Bilag 5.1.4 for originalerne. 208
Billede 11-3: Udsnit af Familiens handlingsplan med fokus på tiltag over for madrester. 209
Billede 11-4: Forskellen på Familie 1's køleskab før og efter indkøb (aften-billeder fra 25/5 og 26/5 2015). 211
Billede 11-5: Familie 1's øverste hylde i køleskabet. Bemærk de to åbnede glas rødkål. 212
Billede 11-6: Det rapporterede madspild fra den 23/5 2015 under observationsugen. 219
Billede 11-7: Handlingsplanen, der er resultatet af workshoppen, fra Familie 2. Navnene er streget ud af hensyn til anonymisering. 223
Billede 11-8: Det rapporterede madspild fra den 22/5 2015 under observationsugen. Bemærk den næsten uspiste madpakke. 226
Billede 11-9: Familie 3's prioritering af fødevarer baseret på den værdi, de tillægger dem. Nederst på billedet findes de højst vurderede og øverst de lavest vurderede. 229
Billede 11-10: Madrester fra en af børnenes madpakker udgør madspildet fra den 19/5 2015. 237
Billede 11-11: Familiens prioritering af, hvad en ret skal tage udgangspunkt i. I centrum er kød, og tilbehøret udgøres af kartofler og salater. Tilsammen udgør det farens definition af 'det hele'. 241
Billede 11-12: Familie 4's køleskab den 18/5 2015. Bemærk hvor fyldt det er. 245
Billede 11-13: Grøntsagers holdbarhed opleves som en årsag til madspild. Den 20/5 2015 består madspildet af grød- og rugbrødsrester samt flere gulerødder. 247
Billede 11-14: Et af de udfyldte madskemaer til registrering af opbevaret mad. Bemærk at det er vanskeligt at vide, hvornår grøntsager kan holdes sig til, og er derfor angivet med et '?' i kolonnen 'Anvendes inden'. 248
Billede 11-15: Anonymiseret udsnit af handlingsplanen fra workshoppen hos Familie 4 med fokus på planlægning og indkøb. 249
Billede 11-16: Dagens madspild fra den 18/5 2015 under observationsstudiet. Bemærk den uåbnede pose kartofler, den halve agurk og bøtten med kogte pasta. 254
Billede 11-17: Billede af køleskabet hos Familie 4 taget under det opfølgende interview. Bemærk farvekodningen og organiseringen. 255

Billede 11-18: Et af skabene, der udgør den primære opbevaringsmulighed i køkkenet. Bemærk manglen på lys i skabet. 258
Billede 11-19: Der hentes inspiration fra tidligere madplaner i Familie 5. 260
Billede 11-20: Madprioriteringerne i Familie 6. De to øverste er henholdsvis Barn1 og faren, mens de nederste er Barn2 og moren. Bemærk den forskellige placering af kød. 274
Billede 14-1: Oversigten indeholder links til hver af de 12 praksisser og elementer. 326
Billede 14-2: Informationssiden om redskabet fortæller om formål, navigation samt indhold på siderne. Nederst er der et link til oversigten over de 12 centrale praksisser og elementer. 326
Billede 14-3: Siden for hver praksis og element indeholder praksissens navn øverst, herunder definition, effekt i forhold til madspild, og oversigt over de praksisser eller elementer, der påvirkes og påvirker den pågældende praksis eller element. Centrale praksisser og elementer er links. 327
Billede 14-4: Den uddybende side giver yderligere indsigt i praksissen eller elementet, forbindelser til andre praksisser eller elementer samt anbefalinger til ændring af den pågældende praksis eller element. Centrale praksisser og elementer er angivet som links. 327
Billede 14-5: Madplan anvendes her som eksempel på et af elementerne i NulMadspild. 328
Billede 16-1: Praksisserne organisering og opbevaring samt elementet overblik er de væsentligste fokusområder i forbindelse med køleskabsudstillingen i AVV's besøgscenter. 351
Billede 16-2: Køleskabsudstillingen hos AVV. 352
Billede 16-3: Præsentation af udstillingen, der med nogle råd skal virke bevidstgørende og inspirerende. 352
Billede 16-4: På køleskabene findes en madplan, restemadsopskrifter og spørgsmål, der skal foranledige refleksion over egen families praksis. 353
Billede 16-5: Organiseringen af køleskabet, der kan åbnes, er baseret på erfaringerne fra grounded theory-analysen af data fra familiestudiet. Det viser den ideelle organisering med fokus på faste pladser, fokushylde og gennemsigtig opbevaring samt Lidl's folder. 353
Billede 16-6: I samarbejdet med supermarkeder er praksisserne organisering og indkøb samt elementerne overblik og madplan væsentlige at fokusere på. 358
Billede 16-7: Familie 1's anonymiserede madplan kan danne forlag for madplaner til rådighed i supermarkeder. 359

KAPITEL 1. INTRODUKTION

I sommeren 2015 mødtes min nuværende kæreste og jeg, og vores måltider sammen har siden givet mig en følelse af overraskelse og fascination. Retterne har ofte adskilt sig meget fra mine egne retter. Da jeg boede alene bestod maden typisk af meget enkle retter, der ikke blev gjort en masse ud af, fordi de blot skulle spises af mig. Når min kæreste derimod bestemte retten til vores fælles måltid var det ikke kedelig mad. Jeg har tit omtalt, den mad hun laver, som 'flot mad', for der er gjort noget ud af retten. Samtidig består den ofte af for mig uvante ingredienser, og deri består min overraskelse og fascination. Jeg ville aldrig selv have påtænkt at konstruere sådanne retter; det ville i høj grad være at eksperimentere. På grund af kontrasterne mellem måden at sammensætte en ret på begyndte jeg at reflektere over mine egne madpraksisser. Jeg har siden tænkt, at jeg med hendes retter på ny har lært mad at kende med mange nye smage og indtryk. Maden blev et samtaleemne – både under og udenfor måltiderne.

Selvrefleksionen fandt dog også sted i forbindelse med håndteringen af mad generelt og især udsmidningen af mad. Eftersom jeg var i gang med mit ph.d.-projekt om madspild, fremtrådte udsmidningen med en stor tydelighed, som jeg jævnligt påtalte. Det førte til flere diskussioner af, hvordan vi hver især opfattede og håndterede mad, og hvad det 'rigtige' er at gøre. Det omfattede også snakke om, hvordan vi skulle sortere affald, efter vi flyttede sammen. I hverdagen betød diskussionerne om maden, at vi talte om, hvilken mad der er 'rigtig', og hvilken der er 'forkert'. Opdelingen af mad gjorde et særligt indtryk på mig, fordi jeg blev klar over mine egne holdninger til maden.

Håndteringen af maden som enten rigtig eller forkert, spiselig eller uspiselig, resulterede i at vores praksis begyndte at ændre sig. Årsagen til ændringen forstod jeg som en konsekvens af vores italesættelser af hver vores holdninger og hinandens måde at håndtere maden på. Hele tiden med tanke på projektets formål om at ændre andres praksis og de hidtidige erfaringer fra min forskning fremstod det etiske aspekt som en væsentlig overvejelse. Ændring af praksis må nødvendigvis være etisk forsvarlig, så modparten ikke oplever tilpasningen som et overgreb. Baseret på hvad jeg her lært i nærværende studie, mener jeg, at italesættelsen foranledigede en bevidstgørelse omkring min egen praksis og efterfølgende ændringer af den. Bevidstgørelsen bestod også i en refleksion over min praksis i forhold til min kærestes og indgå kompromisser angående planlægning, indkøb, opbevaring, måltider og smag. Det gav anledning til at overveje, hvordan praksis egentlig ændres, så madspild reduceres.

1.1. FORSKNINGSPROJEKTETS ORGANISATORISKE KONTEKST

Forskningsprojektet er et erhvervsPhD-projekt, og er gennemført i samarbejde med Affaldsselskabet Vendsyssel Vest I/S (herefter AVV) i Hjørring som ansættelsessted og Aalborg Universitet som indskrivningssted. Innovationsfonden har bidraget med økonomisk støtte til projektet og undertegnedes løn. Afsættet for projektet var projekt Nulskrald, som uddybes i afsnit 1.4, som AVV er medstifter af. Værtsuniversitetet har været Aalborg Universitet ved Institut for Kommunikation og Psykologi i vidensgruppen Interaktive Digitale Medier og Oplevelsesdesign (InDiMedia).

1.2. AFHANDLINGENS FORMÅL

Formålet med afhandlingen er at undersøge den del af familiers praksis, der forårsager madspild. I undersøgelsen heraf tager jeg udgangspunkt i et studie af min oplevelse af egen praksis for derved at blive mere sensitiv i undersøgelsen af familiers praksis. Jeg vil studere årsagerne til madspild, herunder personlig smag og måde at håndtere mad på samt social indflydelse fra den øvrige familie i hverdagen. Forståelsen formuleres som en teori, der danner grundlag for konstruktionen af en metode til reduktion af familiers madspild ved at ændre deres praksis. Således vil jeg studere fænomenologiske, adfærdsmæssige, sociale og organisatoriske perspektiver gennem en holistisk tilgang baseret på en fænomenologisk og praksisteoretisk forståelse af madspild. På den måde sigter jeg mod at nå en kvalitativ forståelse af familiers praksis, der forårsager madspild.

1.3. MOTIVATION BAG PROJEKTET

Min og AVV's interesse i madspild beror på tre væsentlige motivationer: organisatorisk, politisk og personlig motivation, som gennemgås nedenfor. Først beskrives den organisatoriske motivation, der udgør projektets konkrete ramme, og dernæst den politiske motivation, der er den generelle ramme. Der afsluttes med den personlige motivation, der er rammesat af den konkrete og den generelle ramme. Den personlige motivation er forskningsmæssigt væsentlig at gennemgå, fordi der herved redegøres for den personlige optik i forhold til, at der er bedrevet fænomenologisk forskning.

1.3.1. ORGANISATORISK MOTIVATION

Ph.d.-projektets organisatoriske motivation har oprindelse i min introduktion for AVV og Nulskrald i januar 2013. AVV er et fælleskommunalt affaldsselskab ejet af Brønderslev og Hjørring kommuner med administration og forbrændingsanlæg i udkanten af Hjørring. Det offentligt styrede affaldsselskab behandler affaldet fra de

to kommuners virksomheder og borgere, og driver 18 genbrugspladser. Desuden varetager virksomheden den primære kontakt med borgerne i form af rådgivning og information om affald og genanvendelse. AVV har et samfundsmæssigt ansvar for at behandle affald i overensstemmelse med gældende lovgivning. AVV's interesse i at reducere affaldsmængden udmøntede sig i deres deltagelse i projekt Nulskrald, hvor jeg deltog kort efter dets etablering. Interessen udtrykte de også i et ønske om at ansætte og delvist finansiere to erhvervs-ph.d.-studerende, der begge skulle forske i forskellige perspektiver af affaldsreduktion. Den ene af stillingerne kom jeg i betragtning til. Deltagelsen i Nulskrald-møderne havde til hensigt at informere ph.d.-ansøgningen. Sidst i 2013 blev jeg ansat i en deltidsstilling i innovationsafdelingen hos AVV, hvor jeg primært fokuserede på at bistå varetagelsen af de sociale medier og kommunikation med borgere generelt. Møderne i Nulskrald og deltidsansættelsen betød, at jeg oplevede affaldsselskabet 'indefra'. Dermed blev jeg præsenteret for at nyt og mere komplekst syn på affald og den praksis, der leder til udsmidning. Nulskrald retter sig (som det forklares nedenfor) i høj grad mod borgerne, hvorfor ph.d.-projektet også gør. Ph.d.-projektets daværende problemområde var borgeres affaldsproducerende praksis, og målet om at konstruere en metode til at reducere borgeres affaldsproduktion betød, at deres praksis blev indsatsområdet. Følgelig opstod en etikorienteret motivation, fordi jeg forstod, at metoden måtte være etisk forsvarlig og tage hensyn til AVV's rolle overfor borgeren. Formålet med forståelsen af borgeres praksis og den færdige metode var at etablere en konsulentydelse og derigennem fremme affaldsforebyggelsen nationalt. Resultaterne af forskningsprojektet skulle altså integreres i AVV's praksis. Derfor er ph.d.-projektet foruden at være praktisk og metodisk samtidig etisk motiveret.

1.3.2. POLITISK MOTIVATION

I en rapport fra FN's Food and Agriculture Organization (FAO) (2014b) understreges vigtigheden af at reducere madspild og tab af mad på grund af store omkostninger for miljø og samfundsøkonomi. Rapporten tilslutter sig dermed EU-initiativer mod madspild, herunder EU-Fusions (EU-Fusions, n.d.-a), som understøtter Europakommissionens mål om at halvere madspildet i detail- og forbrugerleddene. Madspildsreduktion er desuden et væsentligt indsatsområde i Storbritanniens velgørende organisation WRAP (2014), som søger at fremme bæredygtig og ressourceeffektiv affaldshåndtering. Også i den danske affaldspolitik fokuseres på madspild. I ressourcestrategien 'Danmark uden affald' (Regeringen, 2013) er genanvendelse af affald gennemgående, også for organisk affald, der omfatter madspild. Det afspejler en politisk motivation til at reducere mængden af affald, der forbrændes, fordi forbrænding betyder, at materialer går tabt. Genanvendelse beholder derimod materialerne i kredsløb, hvorved deres nytte kan forlænges. Den efterfølgende 'Strategi for affaldsforebyggelse' (Regeringen, 2015) fokuserer derimod på at forebygge affald. Affaldsforebyggelse er at undgå, at affald overhovedet skabes. Forebyggelse af madspild er et bedre alternativ til genanvendelse i form af eksempelvis bioforgasning, idet ressourcerne i

produktionen, forarbejdningen og transporten af mad ikke spildes. Den politiske bevægelse mod affaldsforebyggelse udgjorde en central rolle i udformningen af nærværende ph.d.-projekt som et samarbejde mellem AVV og Aalborg Universitet. Årsagen hertil er, at afsættet for ph.d.-projektet var projekt Nulskrald, der søger at fremme affaldsforebyggelse i husstande, og tager dermed den politiske motivation op. Nulskrald beskrives i detaljer nedenfor. Afhandlingen studerer praksis, der forårsager madspild, for at nå en forståelse heraf, og lade den danne grundlag for en metode til madspildsreduktion, der kan anvendes i praksis. Studiet omfatter fænomenologiske, adfærdsøkonomiske og sociologiske perspektiver, og tilgår således problemområdet fra flere positioner. Det giver en nuanceret forståelse af problemområdet, som integreres i en praktisk og teoretisk ramme. Heri findes projektets metodeorienterede motivationskontekst.

1.3.3. PERSONLIG MOTIVATION

Den personlige motivation startede med en interesse i affald som et fænomen, jeg – som så mange andre – møder i min hverdag og deltager i produktionen af. Et fænomen, der fascinerer, ligeså vel som det ærgrer, fordi det forekom mig som spild forinden min professionelle involvering med en ansættelse før og under ph.d.-projektet hos AVV. Affald fremstod som en konsekvens af mit forbrug, og bidrog til forurening. En dybere forståelse af årsagerne til affald har ofte motiveret til refleksion over egen og andres praksis. Med ansættelsen hos AVV før og under ph.d.-projektet blev det således muligt at forfølge denne interesse, om end den udviklede sig til en interesse i at forstå min egen og andres praksis, der forårsager madspild. Mad har i tiden efter, jeg flyttede hjemmefra, haft en mere central plads i min hverdag end tidligere, og udsmidning af mad har i kombination med interessen for affaldets herkomst bevirket en irritation. En årsag til madspildet var svær at formulere. Heri findes projektets praksisorienterede motivationskontekst, for med projektet kunne relationen mellem madspild og praksis studeres.

1.4. UDVIKLINGEN AF PROJEKT NULSKRALD

I det følgende beskrives projekt Nulskralds formål og efterfølgende gennemgås Nulskralds fase 1, 2 og 3. Derefter beskrives, hvilken betydning mine erfaringer og refleksioner over arbejdet med Nulskrald har haft for projektet. I afhandlingen omtales projekt Nulskrald som 'Nulskrald', mens ph.d.-projektet omtales som 'projekt'.

Nulskralds mål er, at reducere mængden af affald i Danmark ved at påvirke holdninger og tage udgangspunkt i den enkelte borgers hverdag (Nulskrald, 2013). Dette skal ske ved at undersøge, hvordan mængden af affald til forbrænding eller losseplads kan reduceres (Nulskrald, n.d.). Borgere, der aktivt forsøger at reducere

mængden af affald, kaldes en nulskralder (Nulskrald, n.d.). Nulskralds arbejdsmetode er (citeret efter Nulskrald, n.d., p. 2):

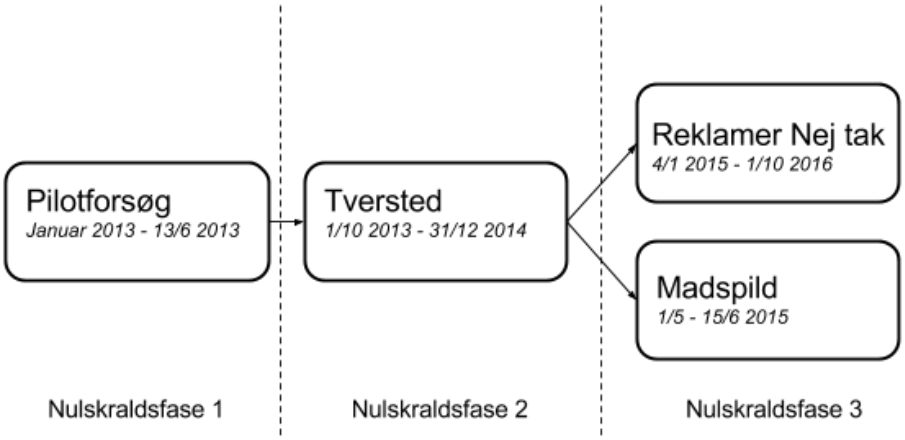
1. Lade borgerne selv bestemme, hvordan de vil gøre.
2. Stille den hjælp og det materiel til rådighed, som borgerne efterspurgte.
3. Være meget aktiv i kommunikationen med borgerne, presse og alle andre.
4. Måle effekten af indsatserne.

Derved anlægges en bottom up-tilgang, der søger at bibeholde borgernes autonomi. Til kommunikationen blev Facebook-siden Nulskrald oprettet i december 2012, og nulskrald.dk blev lanceret i starten af 2013.

Idéen bag Nulskrald opstod hos reklamebureauet Tankegang i 2012. Tankegang samarbejder med danske kommuner og virksomheder primært indenfor forsyningssektoren i visuelle oplysningskampagner rettet mod borgerne. Idéen blev udviklet i samarbejde med AVV, AVV's ejerkommuner Brønderslev og Hjørring samt Aalborg Universitet, hvor repræsentanter herfra udgjorde arbejdsgruppe og styregruppe (sidstnævnte også af borgere fra Tversted i nulskraldsfase 2). De forskellige partneres – og især AVV's – ønske om at forstå affald, AVV's samfundsrolle og borgerne på en ny måde gjorde fra starten Nulskrald meget rummeligt uden en klar definition. Det skal ikke forstås negativt, men som et nødvendigt vilkår for at opnå de nye forståelser. Kun ved at være åben over for nye indsigter ved at suspendere forforståelser om affald, sig selv som affaldsselskab og borgerne kunne nye forståelser nås. Det var mellem Nulskrald-partnerne erkendt, at ønsket om en reduktion af affaldsmængden nødvendigvis ville betyde, at AVV skulle indtage en ny samfundsrolle, fordi eksistensen af affald er en forudsætning, og at borgernes adfærd inddrages.

Nulskrald har fra starten, uden at det har været et planlagt definerende karakteristika, anvendt en hermeneutisk fænomenologisk arbejdsmetode til affald, AVV's samfundsrolle og borgerne (om hermeneutisk fænomenologi, se Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige). Hermeneutisk fænomenologi er en fænomenologisk beskrivende tilgang, hvor forforståelsen anvendes i hermeneutisk fortolkning af fænomenet, som her var henholdsvis affald, samfundsrolle og borgere, så nye forståelser herom gøres. Eksempler er borgermøder og interviews med borgere udført af AVV, hvor AVV ville lære af borgerne og deres syn på affald, egen praksis og AVV som virksomhed. Efterfølgende er den hermeneutiske fortolkning anvendt i forhold til borgernes udtalelser og Nulskrald som sådan. Arbejdsmetoden og rummeligheden har betydet, at Nulskrald har udviklet sig organisk, fordi Nulskralds partneres, AVV's medarbejderes og borgernes forskellige synspunkter løbende har bidraget til at definere Nulskralds vision, strategi og aktiviteter og sammenhængen herimellem. Det har givet læringen gode vilkår; en mulighed for udvikling via dialog og diskussion, både internt og med borgere.

Nulskralds mål om affaldsreduktion bevirkede, at det ofte var til diskussion, om Nulskrald skulle inkludere affaldssortering: argumentet var, at sorteret affald stadig er affald, men kan genanvendes modsat restaffald, der forbrændes. I dialoger med borgere i de to første nulskraldsfaser, der gennemgås nedenfor, blev det klart, at borgere forstår affald som en helhed, hvorimod AVV forstår det som en helhed, der udgøres af specifikke dele, der alle skal behandles forskelligt. Dertil kommer, at behandling af sorteret affald er en af AVV's kerneopgaver. Affaldssortering blev derfor en del af Nulskrald. Endvidere har Nulskralds rummelige koncept gjort personlig adaption mulig for Nulskralds partnere og borgere. Uden rummeligheden kunne Nulskrald ikke udvikle sig mellem de tre faser, og AVV kunne ikke gøre nye forståelser om affald, sig selv som affaldsselskab og af borgerne. Efter en del indledende møder mellem partnerne blev første nulskraldsfase planlagt. Nulskralds tre faser illustreres og beskrives herunder:

Figur 1-1: Den overordnede tidslinje over nulskraldfaserne. Særligt for fase 3 var, at den fokuserede specifikt på affaldsindsatsområderne madspild og reklamer.

Nulskraldsfase 1 var et pilotforsøg, der inviterede familier i Vendsyssel til at forsøge at skabe så lidt affald som muligt (Nulskrald, 2013). Et introduktionsmøde, der var åbent for alle, fungerede som rekruttering af deltagere, og blev efterfølgende suppleret med annoncering. Her holdt stifteren af forbrugerbevægelsen Stop Spild Af Mad, Selina Juul, oplæg om madspild, fordi madspild formodedes at være et nærliggende indsatsområde for deltagerne. I alt deltog 105 husstande i forsøgsperioden på fem uger, der blev afsluttet med et Genbrugsbal, hvor overskudsmad fra lokale supermarkeder blev tilberedt, og resultaterne præsenteret. I denne fase var der fokus på alt affald, der skabes i husstande, og der var en åbenhed fra arbejdsgruppen om at lade deltagerne udvikle sine egne løsninger til at skabe mindre affald og bistå med materiel, hjælp og aktiv kommunikation (Nulskrald, 2013). I rapporten om første nulskraldsfase angives formålet at være et ønske om "…et indblik i, hvordan borgerne sorterede affaldet derhjemme og i det hele taget så

på affaldsbehandling" (Nulskrald, 2013, p. 5). Det udtrykker den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode og viser Nulskralds dobbelte formål: at reducere affald og forstå borgernes praksis. Indsigten i borgeres praksis i husstanden var et ønske fra AVV, der skulle supplere viden om borgernes adfærd på genbrugspladserne. Det centrale resultat, der var en reduktion på 51 % af deltagernes samlede mængde restaffald (Nulskrald, 2013, p. 14), afspejler Nulskrald-partnernes forudgående erkendelse af, at der altid vil være en mængde restaffald selvom produktionen af affald reduceres. Derfor var sortering en central del af fasen, og viste sig også at et håndgribeligt indsatsområde for deltagerne. Desuden viste reduktion af madspild sig som et håndgribeligt indsatsområde for borgerne, og blev et emne der karakteriserede møderne mellem deltagerne og AVV. Den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode indebar et ønske om en indsigt i borgernes praksis og forståelser, og lade erfaringerne fra nulskraldfaserne være styrende for Nulskralds udvikling. Dermed udviklede både Nulskrald og forståelsen af praksis sig løbende i henhold til den hermeneutiske proces. Dette var også tilfældet i anden nulskraldsfase.

Nulskraldsfase 2 havde til formål at engagere hele Tversted by i at nå målet om at reducere byens samlede affaldsmængde og øge genanvendelsen ved sortering samt reducere mængden af madspild (Nulskrald, 2015). Til sidstnævnte gav Selina Juul et inspirerende oplæg om, hvordan madspild reduceres, i forsamlingshuset, der dannede ramme om tre borgermøder. Madspild blev som under første nulskraldsfase et centralt diskussionsemne, og restemad lavet af mad med kort holdbarhed leveret af de lokale supermarkeder blev serveret på borgermøderne. Samtidig eksisterede et ønske om at opnå indsigt i borgerinddragelse i forbindelse med reduktion af affald. Idéen til nulskraldsfase 2 opstod i forlængelse af første fase, fordi indsigten i, hvordan holdningsændringer afstedkommes, skulle suppleres. Borgerinddragelse i form af at skabe et fællesskab i byen udgjorde altså metoden hertil: centralt var forsøget på at forankre Nulskraldtankegangen i lokalsamfundet gennem borgerengagement. Det tog konkret form i etableringen af en række selvstyrende Nulskrald-arbejdsgrupper med hvert sit fokusområde samt afholdelse af de tre borgermøder. Indbyggerne skulle melde sig ind i grupperne og udvikle egne initiativer, hvilket kun fungerede delvist, fordi fællesskabet allerede eksisterede i byen – dog på andre områder end affald (Nulskrald, 2015). Den lokale Spar og Dagli'Brugsen deltog også i Indkøbsgruppen, hvor fokus var på reduktion af vareemballering og affaldsreduktion i butikkerne. Begge butikker fungerede som platforme til kontakt og dialog med borgerne. Små genbrugspladser blev etableret tre steder i byen for at øge sorteringen af affald (ibid.). Fokus på affaldssortering var ligesom i første nulskraldsfase central, fordi den mængde affald, der ikke kan reduceres, skulle sorteres, og samtidig gav mulighed for fortsat at undersøge borgernes affaldssorteringspraksis. Åbenheden for at lære af borgerne via borgermøder, personlige møder, interviews og spørgeskemaer gav indsigt i borgerens syn på affald og egen rolle i forbindelse med sortering og affaldsreduktion (ibid. 13). Det bidrog også med den viden, at AVV opfattes som en myndighed, og

det affødte, at AVV reflekterede over sin dobbelte rolle som henholdsvis affaldsbehandler og holdningspåvirkende instans via Nulskrald. Det er som under nulskraldsfase 1 et udtryk for den hermeneutisk fænomenologiske tilgang, hvor de løbende erfaringer var styrende for afgrænsningen, og dermed Nulskralds mål. Det udfoldes i Kapitel 3, 3.1 Interaktion med AVV. Den hermeneutisk fænomenologiske tilgang betød også, at jeg afgrænsede problemområdet fra alle borgeres og husstandes affald til familiers madspild; afgrænsningen gennemgås i næste afsnit.

Nulskraldsfase 3 blev defineret som resultatet af en workshop hos AVV, som jeg faciliterede sammen med Claus A. F. Rosenstand og Søren Bolvig Poulsen (se Kapitel 3, 3.1 Interaktion med AVV; Kapitel 6, 6.8 AVV's samfundsrolle: Interview og workshop hos AVV; Artikel 5). Nulskralds problemområde skiftede fra affald generelt til to indsatsområder: 1) 'Reklamer Nej tak' med formålet at få folk til at afmelde reklamer og lokalaviser, og 2) reducere madspild i husstande. Sidstnævnte blev projektets studie af familiers praksis angående madspild (se Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild). Grundet projektets hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode kan implementeringen af projektets resultater i Nulskrald lettere lade sig gøre, fordi Nulskrald benytter samme arbejdsmetode.

De to første nulskraldsfaser har haft en væsentlig indflydelse på min eksekvering af tredje nulskraldsfase. Min deltagelse som forsker i møder og andre aktiviteter under de to faser har bidraget til refleksion over og afgrænsning af projektets problemområde. Denne proces gennemgås i afsnittet nedenfor.

1.5. AFGRÆNSNING AF PROBLEMOMRÅDET

Forud for påbegyndelsen af ph.d.-projektet introducerede min vejleder Claus A. F. Rosenstand mig for projekt Nulskrald, hvor jeg deltog i udviklingsarbejdet, først som løst tilknyttet i starten af 2013, mens jeg var i ph.d.-ansøgningsfasen, og senere som deltidsansat hos AVV med Nulskrald og sociale medier som primært arbejdsområde i slutningen af samme år. Nulskralds vision var i fase 1 og 2 at minimere produktionen af affald i husstande ved at ændre folks adfærd og inddrage supermarkeder (se også Kapitel 1 Introduktion og Artikel 5). Den aktive deltagelse gav et førstehåndsindblik i, hvordan AVV arbejder som et fælleskommunalt affaldsselskab, og hvilke muligheder AVV har for at intervenere i borgeres hverdag. Jeg deltog i styregruppen for Nulskralds arbejde, og var således 'udefrakommende': i kraft af den rolle samt kommende stipendiat var det muligt at objektivisere, anskue og italesætte Nulskrald som koncept og faser som et krydsfelt mellem borger og AVV som offentligt styret virksomhed samt muligheder og udfordringer for projektet i den forbindelse. Dette blev også diskuteret under møderne i Nulskrald-tænketanken. Medlemmerne bestod af medarbejdere fra AVV og medarbejdere fra reklamebureauet Tankegang. Andre medlemmer omfattede medarbejdere fra AAU Matchmaking, der tilbyder videnskabeligt funderede samarbejdsmuligheder mellem studerende, forskere og virksomheder. Dertil kom også forskere fra Institut for

Planlægning og Miljø og Institut for Kommunikation og Psykologi, AAU, herunder min vejleder Claus A. F. Rosenstand. I vores tætte samarbejde med Nulskrald som omdrejningspunkt diskuterede vi ph.d.-projektets problemområde og forskningsspørgsmål. Begge deltog vi også i Nulskralds fase 1 og 2's borgermøder, hvor vi talte med borgere om deres oplevelse af Nulskrald og affald.

Idet ph.d.-projektet udspringer af Nulskrald blev det aftalt, at ph.d.-projektet skulle udvikle en metode til at ændre adfærd med affaldsminimering som resultat. Efter påbegyndelsen i januar 2014 startede jeg med afsæt i erfaringerne fra Nulskrald at undersøge og beskrive forskellige mulige perspektiver og tilgange til problemområdet ved at medtænke AVV's rolle som offentligt styret virksomhed og borgerens rolle som forbruger. Den underliggende hypotese var, at borgerens forbrug resulterede i store mængder affald, der kunne undgås, såfremt AVV ændrede borgernes adfærd. I introduktionen til Nulskrald blev det mig forklaret, at Nulskrald er et borgerrettet projekt, der vægter en bottom up tilgang; initiativer til at ændre adfærd og forbrug skulle oprinde fra borgerne selv med AVV som support og med tiden blive til en bevægelse. Supportens form var en kommunikationsplatform, der tillod borgere at skabe en brugerdreven innovation, der minimerer affaldsproduktionen i husstanden. Borgerne skulle således påvirke hele værdikæden, som OECD (Vancini, 2000, p. 10) definerer: "…waste prevention → modified consumption → modified production → reduced pollution and waste generation throughout product life cycles". Under formuleringen af erhvervs-ph.d.-ansøgningen i starten af 2013 blev jeg i undersøgelsen af tilgangen til det daværende problemområde affald bekendt med nudging, som en tilgang til at ændre mange borgeres adfærd uden brug af love. Nudging er at gøre det rigtige valg til det lette valg i situationen, hvorved den ønskede adfærd tilskyndes gennem design af konteksten (se Artikel 1 og Artikel 2). Dermed korresponderede nudging med Nulskralds bottom up-tilgang. Følgelig fokuserede forskningsprojektet på brugen af nudging, og hvordan en kommunikationsplatform kunne konstrueres.

I takt med afviklingen af Nulskralds fase 1 i 2013 og fase 2 i hele 2014, møder i styregruppen og tænketanken samt refleksion over min egen sortering og affaldshåndtering, blev jeg klar over, at affald ikke bare er affald, men udgøres af alle de produkter, som en husstand smider ud. Skelnen mellem helheden affald og dens konstituerende dele samt mine egne handlinger og borgernes italesættelse af udfordringer med affaldssortering, gjorde den forskel for mig, at jeg erkendte kompleksiteten ved at forsøge at udvikle en metode til adfærdsændring, der har alt husholdningsaffald som problemområde. Hertil kom, at definitionen af affaldsminimering omfatter affaldsforebyggelse (OECD, 2004; Vancini, 2000), hvilket bidrog til kompleksiteten. I 2013 og 2014 deltog jeg i projektet "Recycling Animation" (september 2013 – maj 2014), som projekt Nulskralds partner reklamebureauet Tankegang succesfuldt ansøgte om midler til ved den daværende SharePlay Fonden (www.shareplay.dk). Projektet skulle udvikle et core-design til en app, der på en sjov måde skulle få spilleren til at reflektere over egen

affaldssortering. Deltagelsen betød, at jeg blev bevidst om, at der manglede en dyb indsigt i den praksis, der finder sted i husstanden. Et metodisk spørgsmål formede sig: Hvilken indsigt i praksis i husstanden behøves for at ændre denne praksis? Spørgsmålet efterfulgtes af den etiske udfordring i forbindelse med adfærdsændring og adgangen til husstanden som et privat rum: Hvordan kan en offentligt styret virksomhed forandre borgeres adfærd, når husstanden opfattes som en meget privat sfære? Privatlivets fred og bottom up-tilgangens empowerment-præmis stod centralt i påvirkningen af min forståelse af problemområdet og mulige tilgange.

Dertil kom en etisk udfordring i Nulskralds fænomenologiske suspension af forforståelsen angående ligeværdighed mellem AVV og borger i kraft af samarbejdet med lokalmiljøet og at omtale nulskraldsfase 2 som et "brugerdrevent projekt" (Nulskrald, 2015). Ligeværdigheden, når det kommer til reduktion af affaldsmængden, er en antagelse, der ikke er mulig at realisere, fordi AVV har langt flere ressourcer, medarbejderne får løn, og de havde undertegnede ansat som forsker. Det var en etisk udfordring, fordi omtalen af "ligeværdighed" ikke var tilsvarende det reelle forhold mellem AVV og borger. I dialogen med borgerne og omtalen af Nulskrald suspenderede AVV sin forforståelse for at lytte til borgernes erfaringer, oplevelser og løsninger angående affaldshåndtering i deres hverdag. Det er et eksempel på Nulskralds fænomenologiske undersøgelse af borgernes affaldspraksis, der først efterfølgende blev genstand for hermeneutisk fortolkning og sat i forhold til Nulskralds formål og AVV's handlemuligheder. Det gav et nyt og væsentligt perspektiv på borgernes praksis. Perspektivet indebar en forståelse af, hvordan borgere opfatter affald og betydende faktorer for deres praksis.

Resultatet af mine erkendelser om Nulskrald blev, at problemområdet skiftede fra affald som et generelt indsatsområde til madspild som et specielt og afgrænset affaldsindsatsområde i august 2014 og forskningsspørgsmålene ændrede sig ligeledes. Problemområdet blev afgrænset af forskellige årsager. Miljøstyrelsen har kortlagt dagrenovation (altså affald) i enfamilieboliger (Petersen et al., 2012) og etageboliger (Petersen et al., 2014). Baseret på data herfra beregnes en husstands gennemsnitlige årlige mængde affald at være 406,4 kg for enfamilieboliger og 452,4 kg for etageboliger, hvoraf madspildet udgør henholdsvis 100,8 kg og 104 kg (Petersen et al., 2014, pp. 55–56). Det svarer til, at madspild udgør cirka 25 % af den samlede affaldsmængde (ibid. 57). Madspild og madaffald defineres i Kapitel 8, 8.3.1 Definition af mad og madspild. Madspild er altså en betydelig del af affaldsmængden. Ved at have madspild som problemområde og dermed udvikle en metode til reduktion af madspild kan en stor reduktion af affaldsmængden opnås i forhold til andre affaldstyper. En anden årsag var, at indsatsen mod madspild var en begyndende trend på det tidspunkt, hvorfor husstandene formodedes at have opmærksomhed på madspild. Forbrugerbevægelsen Stop Spild Af Mad, der er Danmarks største frivillige bevægelse mod madspild, blev stiftet af Selina Juul i 2008, og bevægelsen har siden skabt stor opmærksomhed om madspild via danske og udenlandske medier samt fortalt om madspild på TEDx. Derudover er

forbrugerbevægelsen sammen med FN's FAO partner i EU-alliancen FUSIONS; et fire årigt EU-projekt mod madspild, der også indeholder internationale forskningssamarbejder (CSR, 2012; EU-Fusions, n.d.-a). Madspild har også betydeligt fokus i Storbritanniens WRAP (Waste and Resources Action Programme), der startede i år 2000, og er blevet fulgt af forskere. I Danmark startede fødevareBanken i 2008, som et frivilligt projekt, der donerer overskudsmad til organisationer, der arbejder med socialt udsatte mennesker (fødevareBanken, n.d.). COOP lavede i 2013 et madspildsmanifest sammen med Stop Spild Af Mad med målet om at reducere madspild i COOP's butikker (COOP & Stop Spild Af Mad, 2013). Ressourceplanen for affaldshåndtering for 2013-2018 prioriterer også reduktion af madspild højt (Justesen & Nielsen, 2014; Regeringen, 2015). Folkekirkens Nødhjælp åbnede i 2016 den første WeFood-butik, der sælger overskudsmad (Folkekirkens Nødhjælp, n.d.), og Lidl (Lidl Danmark, n.d.-a) og Rema1000 (Rema1000, n.d.) gør det nemmere kun at købe det, der er brug for. App'en YourLocal, der tilbyder brugere køb af nedsatte varer herunder også mad fra butikker, har i 2016 70.000 brugere (Politiken, 2016). Dette korte oprids viser den stigende opmærksomhed på madspild i hele værdikæden og i politik på nationalt og internationalt plan.

Problemområdet blev endvidere afgrænset for at begrænse ovennævnte kompleksitet forbundet med affald som problemområde. I henhold til at kunne opnå en praksisnær forståelse af problemområdet afgrænsede jeg det yderligere til en husstandskontekst. At det som følge af forskningsdesignet blev yderligere afgrænset til at fokusere på familier, var en tilfældighed, idet deltagerne i familiestudiet selv skulle melde sig til; det udfoldes i Kapitel 3 Arbejdsmetode og Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild. Ydermere blev problemområdet afgrænset fra det kommunikationsvidenskabelige forskningsperspektiv anvendt i Artikel 1Artikel 1, fordi det fænomenologiske studie viste, at adfærd stod mere centralt end kommunikation i forståelsen af praksis. Således fungerer Artikel 1 som undersøgelse af og positionering i forhold til problemområdet. Artiklens gennemgang af nudging og forståelsen heraf er dens væsentligste bidrag til projektets videre arbejde med problemområdet og besvarelsen af forskningsspørgsmålene. Artiklen udgør sammen med Artikel 2 det teoretiske fundament for nudging anvendt i forskningsprocessen, herunder anbefalinger til brug af nudging sammen med andre metoder.

Begreberne borger, husstand og familie er brugt i afhandlingen i forhold til beskrivelse af centrale aspekter af problemområdet. I forskningsprocessen er begreberne brugt vekslende i den hermeneutisk fænomenologiske refleksion, men i den problemorienterede proces indså jeg vigtigheden af at ensrette brugen af begreberne, fordi de henviser til forskellige aspekter af problemområdet. Derfor er det fænomenologiske studie (Kapitel 8) også rettet igennem, selvom det under skrivningen i kraft af den problemorienterede proces var uklart, hvordan problemområdet skulle afgrænses. Til sidst orienterede den hermeneutisk fænomenologiske skrivning mig mod studiet af andres praksis, hvilket medførte at

seks børnefamilier meldte sig som deltagere i det, der blev familiestudiet (Kapitel 10). Refleksionen over den problemorienterede proces bød under udarbejdelsen af publikationsdesignet at definere begreberne i henhold til problemområdet og følgelig rette brugen af dem i hele afhandlingen. Begreberne defineres nedenfor:

- **Borger** er en indbygger i et land (jævnfør det engelske *citizen*), og henviser til alle indbyggere i Danmark og er sammenfaldende med Nulskralds målgruppe angående ændring af adfærd. Borger anvendes, når der tales om indbyggere i almindelighed, eksklusive virksomheder og organisationer, og disses privatsfære i og udenfor husstanden.
- **Husstand** er samtlige personer på en adresse, uanset relationerne mellem dem. Ved anvendelse af begrebet afgrænses problemområdet til alt madspild forårsaget i husstande inklusive det, der forårsages ved gæstemiddage, højtider, fødselsdage og andre særlige begivenheder.
- **Familie** er i projektet defineret som børnefamilier med minimum to børn, der bor i samme husstand. Som følge af projektets forskningsdesign afgrænses problemområdet til det madspild, der forårsages af familiers madpraksisser i hverdagen, og altså ikke til særlige begivenheder.

Problemområdet er således afgrænset fra alle borgeres og husstandes affald til familiers madspild, hvor familier som følge af forskningsdesignet forstås som børnefamilier. Det afspejles i forskningsspørgsmålene, der findes i Kapitel 2 Forskningsspørgsmål.

1.6. PROBLEMOMRÅDE

Dette studies målgruppe er familier, og der fokuseres specifikt på den del af deres praksis, der forårsager madspild. Projektet koncentrerer sig hovedsageligt om de sociale aspekter af denne praksis. Madspild udgør en miljømæssig og samfundsøkonomisk udfordring og er dyrt for familier. Projektets intention er at udvikle en forståelse af denne praksis formuleret som en teori og på basis heraf udvikle en metode til at ændre praksis med en reduktion af familiers madspild som formål. Forståelsen bygger på et intensivt studie af hver deltagende families praksis, hvorfor dette primært er et kvalitativt studie.

KAPITEL 2. FORSKNINGSSPØRGSMÅL

Et generelt spørgsmål udspringer af problemområdet: *Hvordan reduceres madspild i familien?*

Baseret på introduktionen til problemområdet formuleres tre arbejdshypoteser, som udgangspunkt for forskningsarbejdet:

1. For at reducere madspild i familien må deres adfærd ændres. Det kan ske gennem en metode, der giver en detaljeret forståelse for årsagerne til madspild og samtidig tager højde for hverdagslivets sociale organisering fra et holistisk perspektiv, idet familiens husstand er en del af samfundet.
2. Ikke alle handlinger forårsager madspild. For at kunne målrette indsatsen er det vigtigt og muligt at kortlægge og beskrive, hvilke handlinger der forårsager madspild, og hvilke der ikke gør.
3. Anvendelsen af metoden i hypotese 1 forudsætter et familie- og borgernært engagement, for at de madspildsreducerende adfærdsændringer kan implementeres på bæredygtig vis.

Det ovennævnte generelle spørgsmål og hypoteserne formuleres i henhold til problemområdet som følgende tre forskningsspørgsmål med tilhørende underspørgsmål, som afhandlingen besvarer gennem artikler og analyse:

1. Hvad er årsagerne til madspild i familier?
    a. Hvilke erfaringer kan udledes af state of the art-litteraturen om madspild?
2. Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser?
    a. Hvilke praksisser skal understøttes, og hvilke skal ændres?
3. Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald?
    a. Hvordan kan en metode til ændring af familiers praksisser udformes?

2.1. STRUKTUR FOR FORSKNINGSSPØRGSMÅL, ARTIKLER OG BIDRAG

De inkluderede artikler bidrager til besvarelse af forskningsspørgsmålene på følgende måde:

Artikel 1: "Framing Nudging as Communication" bidrager til at positionere mig i forhold til nudging. Derudover bidrager artiklen til forståelsen af problemområdet i et kommunikationsvidenskabeligt forskningsperspektiv. Altså en vigtig videnskabelig positionering og dermed forudsætning for at undersøge forskningsspørgsmålene på kvalificeret vis inden for den problemorienterede forskningstradition, som kendetegner forskerskolen for Human Centered Communication and Informatics (HCCI), hvor jeg har været indskrevet.

Artikel 2: "Who is to change? Nudging and Provocative Communication Discussed through Løgstrup's Ontological Ethics" bidrager til at besvare forskningsspørgsmål 2 og 3 ved at diskutere de etiske implikationer forbundet med ændring af familiers praksis angående madspild.

Artikel 3: "Food waste: orchestrating practices of eating" bidrager til besvarelsen af forskningsspørgsmål 1 og 2 ved at undersøge årsagerne til madspild, og hvilke praksisser der skal ændres, og hvilke der ikke skal.

Artikel 4: "Food waste: orchestrating practices of eating properly in the family" bidrager til besvarelsen af forskningsspørgsmål 1 og 2 ved at undersøge årsagerne til madspild med specifikt fokus på betydningen af konventionen ordentlig mad for praksis, og hvilke praksisser der skal ændres, og hvilke der ikke skal.

Artikel 5: "The Challenge of a Sustainability Change: A Designerly Approach" bidrager til at besvare forskningsspørgsmål 3 og give en forståelse af problemområdet fra Nulskralds perspektiv.

	Afgrænsning af problem-område	**Forsknings-spørgsmål 1**	**Forsknings-spørgsmål 2**	**Forsknings-spørgsmål 3**
Artikel 1	X			
Artikel 2	X		X	X
Artikel 3	X	X	X	
Artikel 4	X	X	X	
Artikel 5	X			X

Artiklerne bidrager til en besvarelse af forskningsspørgsmålene, og denne besvarelse udfoldes i teksten omkring artiklerne. Forskningsspørgsmål 1 og 2 besvares i Kapitel 8, Kapitel 11, Kapitel 14, og Kapitel 15 samt Artikel 3 og 4. Forskningsspørgsmål 3 besvares i Kapitel 16 Implementering via Nulskrald.

Afhandlingen søger således at bidrage til feltet på et teoretisk, metodisk og praktisk niveau:

- *Teoretisk niveau:* Udviklingen af ny teori baseret på analyse af familiers praksis angående madspild
- *Metodisk niveau:* Udviklingen af en metode og redskab til at opnå indsigt i familiers praksis, der forårsager madspild, og hvordan denne praksis ændres
- *Praktisk niveau:* Udvikling af metoden så den kan anvendes i organisatoriske og praktiske miljøer

Det følgende præsenterer forfattersamarbejdet og publiceringsstatussen for de inkluderede artikler. Næste kapitel gennemgår forskningsprojektets arbejdsmetode i forhold til problemområdet og forskningsspørgsmålene.

2.2. FORFATTERSAMARBEJDE OG PUBLICERINGSSTATUS

Forfatterne er nævnt i forbindelse med artiklerne, de har bidraget til. Der henvises også til forfattererklæringerne i Bilag 1.

Artikel 1[1]: Full paper indsendt til *The Design Journal*. Thomas Dyrmann Winkel (90 %) og Claus A. F. Rosenstand (10 %).

Artikel 2[2]: Full paper publiceret i ETHICOMP 2015: Computers & Society og Newsletter of the ACM Special Interest Group on Computers and Society. Thomas Dyrmann Winkel (60 %), Thessa Jensen (30 %) og Søren Bolvig Poulsen (10 %).

Artikel 3[3]: Extended abstract publiceret i 4th Nordic Conference on Consumer Research 2016 proceedings. Thomas Dyrmann Winkel (60 %), Stefan Wahlen (30 %) og Thessa Jensen (10 %).

Artikel 4[4]: Full paper indsendt til *Acta Sociologica*. Thomas Dyrmann Winkel (70 %) og Stefan Wahlen (30 %).

Artikel 5[5]: Full paper publiceret i NORDES 2015: Design Ecologies proceedings. Thomas Dyrmann Winkel (50 %), Søren Bolvig Poulsen (40 %) og Claus A. F. Rosenstand (10 %).

---

[1] Bilag 1

[2] http://www.dmu.ac.uk/documents/research-documents/technology/ccsr/20-years-of-ethicomp-si.pdf

[3] http://vbn.aau.dk/files/236026548/Book_of_abstracts_NCCR.pdf

[4] Bilag 1

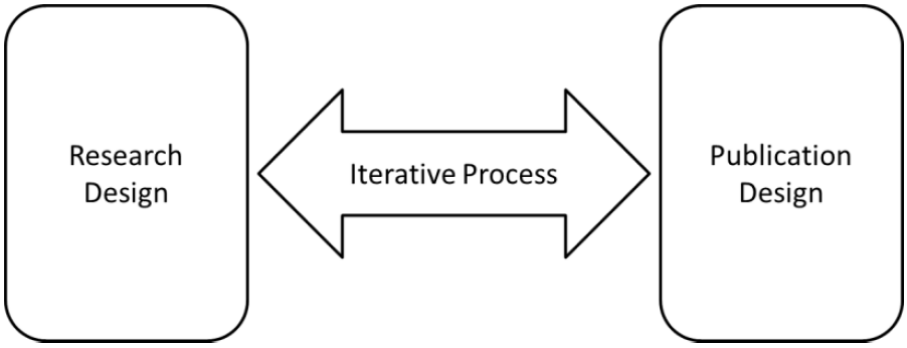
Alle artiklerne er nedskaleret i afhandlingen for at kunne passe til formateringen. For at læse artiklerne, følg da links i fodnoter og se i Bilag 1.

[5] http://www.nordes.org/opj/index.php/n13/article/view/384

KAPITEL 3. ARBEJDSMETODE

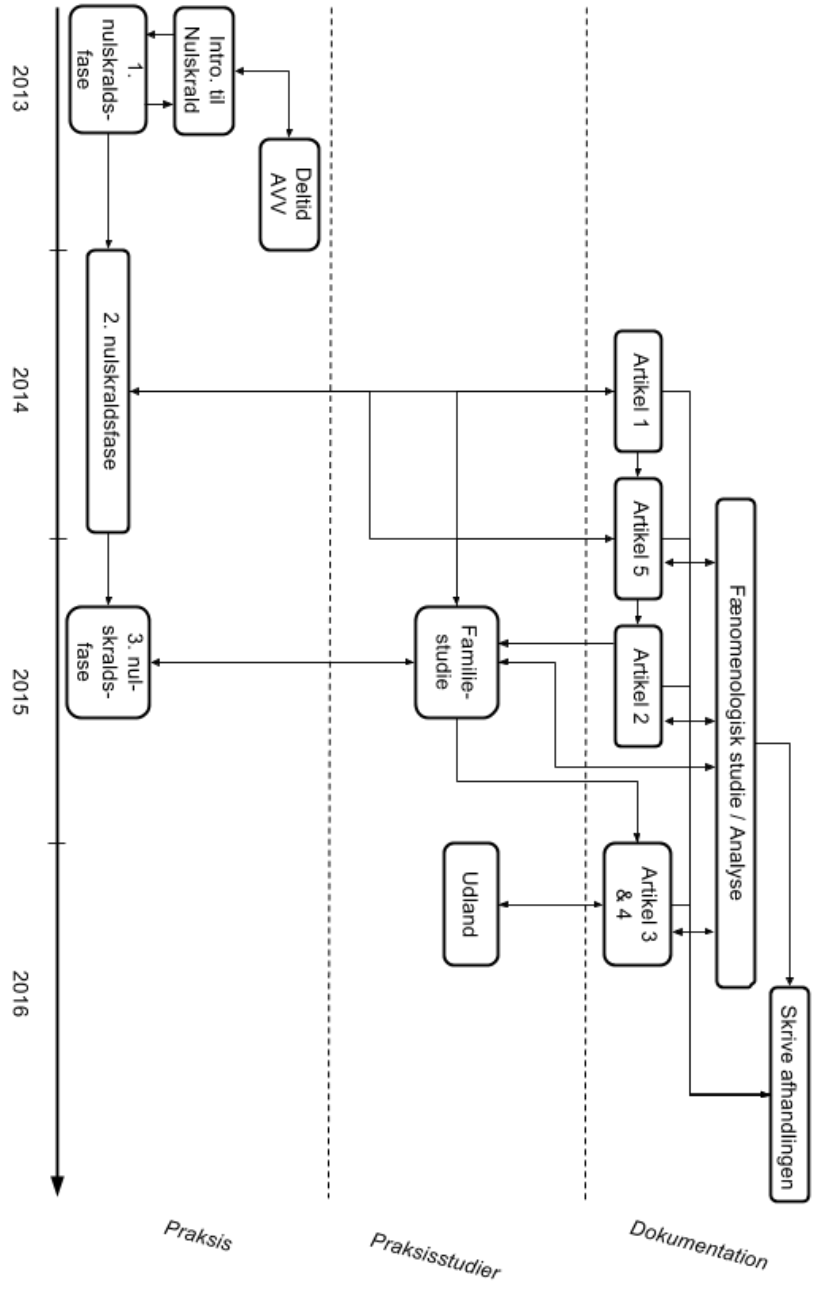
Kapitlet gennemgår arbejdsmetoden, der ligger til grund for projektets udforskning af problemområdet madspild i familier. Udforskningen har resulteret i udviklingen af en teori om familiers praksis, og konstruktionen af en metode til at reducere madspildet gennem implementerede praksisændringer hos familier via Nulskrald (se Artikel 4 og Artikel 5). Kapitlet beskriver først arbejdsmetoden, og derefter betydningen af interaktionen med AVV for forskningsprocessen, herunder forståelsen af problemområdet og formuleringen af forskningsspørgsmålene. Efterfølgende pointeres og forklares væsentlige forskningsetiske udfordringer i familiestudiet, nudging og provokerende kommunikation. Til sidst gennemgås arbejdsmetodens indvirkning på gennemførslen af det fænomenologiske studie og herunder autoetnografien samt familiestudiet.

Med arbejdsmetode menes den generelle måde, der er forsket på, både hvad angår forsknings- og publiceringsdesign og relationen herimellem. Dette er illustreret i Figur 3-1 af Lars Mathiassen (in press):

Figur 3-1 Illustration af forsknings- og publiceringsdesign og relationen herimellem (Mathiassen, in press).

Således benyttes begreberne arbejdsmetode og forskningsmetode. Til forskel fra arbejdsmetoden, så menes med forskningsmetode den specielle videnskabelige arbejdsmetode, hvormed jeg har undersøgt forskningsspørgsmålene. Forskningsmetoden er en del af arbejdsmetoden – ikke omvendt. Arbejdsmetoden er den iterative proces, der er foregået i arbejdet med forskningsdesignet og omsætning af dette til afhandlingens publikationsdesign. Arbejdsmetoden er sammenfattet i Figur 3-2:

Figur 3-2 Projektets arbejdsmetode og forskningsproces.

Figur 3-2 skal læses fra venstre mod højre. Den grove tidslinje i bunden angiver, at Figur 3-2 giver et overblik over perioden 2013 til julen 2016. Kasserne angiver forskellige forskningsaktiviteter, og der skelnes mellem tre typer af aktiviteter: dokumentation, praksisstudier og praksis. Dokumentation er udgivelser af artikler og skrivning af videnskabeligt arbejde. Af hensyn til overblikket er analysen af data fra familiestudiet inkluderet i kassen med det fænomenologiske studie. Typen af dokumentation forbundet direkte med praksisstudier, såsom content logs og interviews, er ikke taget med i Figur 3-2. Praksisstudier er det arbejde, der har genereret den generelle viden, her især familiestudiet og udlandsopholdet ved forskningsgruppen Sociology of Consumption and Households (SCH) ved Wageningen UR, Holland. Praksis omfatter deltagelse i AVV's Nulskrald-aktiviteter, der har været med til at afgrænse problemområdet. I disse aktiviteter har jeg involveret mig som aktionsforsker. Pilene angiver den oplevede sammenhæng mellem aktiviteterne, og vil følgelig være en grov gengivelse, idet aktiviteterne er flettet ind i hinanden.

Arbejdet er grundlæggende funderet på pragmatisme, hvor teorier og metoder anvendes som redskaber til at gøre en nyttemæssig forskel, og udskiftes som deres potentiale til at bidrage med en forskel ophører (se Kapitel 4 Videnskabsteori). Projektet har benyttet en hermeneutisk fænomenologisk tilgang, karakteriseret ved refleksion over forudgående og ny viden, der har betydet løbende justeringer af projektets problemområde og forskningsspørgsmål. Forskningsspørgsmålene har udgjort en helhed, der er brudt ned i dele i form af arbejdsproblemer, hvor forståelse af helheden har givet en ny fortolkning og forståelse af delene og omvendt. Arbejdsproblemerne undersøges konkrete steder i forskningsprocessen og afhandlingen, og har medført en bedre forståelse af helheden, altså forskningsspørgsmålene. De er løbende justeret med projektets hermeneutisk fænomenologiske udvikling. Nærværende kapitel viser udviklingen og redegør for motivationskonteksterne, der ikke allerede er forklaret i introduktionen. Disse har også været styrende for retningen af forskningen samt bestemmelsen af problemområde og forskningsspørgsmål. Sidestillingen af tre motivationskontekster har været afgørende for udforskningen af problemområdet og udviklingen af metoden: En praksisbaseret tilgang kombineret med metodekonstruktion og i den forbindelse en etisk udfordring i ændring af familiers adfærd (se afsnit 3.2). Den praksisbaserede tilgang så jeg som nødvendig for at opnå en forståelse af, hvordan mad indgår i familiers praksis; det vil altså sige en grundlæggende forståelse af problemområdet. Forståelsen muliggjorde konstruktionen af metoden til ændring af praksis, og i den forbindelse at diskutere hvordan dette gøres på en etisk forsvarlig måde.

Inden arbejdsmetodens relation til forskningsdesignet gennemgås, finder jeg det vigtigt først at beskrive interaktionen med AVV, fordi arbejdstiden under projektet har været delt mellem AVV og AAU, og har påvirket forskningen. Dernæst beskrives arbejdsmetodens relation til forskningsdesignet startende med den etiske

motivationskontekst i forhold til anvendelsen af nudging til at afstedkomme adfærdsændringer.

3.1. INTERAKTION MED AVV

I løbet af projektperioden har jeg på forskellige måder været forsker på AAU og AVV, hvor sidstnævnte rolle er væsentlig at udfolde, fordi den ikke blot har haft indvirkning på projektets retning og metodekonstruktion, men også min forståelse af borgere, herunder familier, og AVV som organisation. Som erhvervs-ph.d.-studerende har jeg været ansat hos AVV, og forventningsafstemningerne i den forbindelse har været nødvendige for at nå til enighed om projektets retning og aktiviteter. På møder med deltagelse af min vejleder og mine vejledere fra AVV, innovationschef Torben Nørgaard og kommunikationsmedarbejder Lene Høg, har vi diskuteret forholdet mellem problemområde og forskningsspørgsmål samt metoder til at opnå den nødvendige indsigt i praksis – både hos AVV og familier. Møderne har bidraget med nye indsigter, der har betydet løbende justeringer af projektets problemområde og forskningsspørgsmål. Den hermeneutiske fænomenologi er derfor også tydelig i de møder. Afdelingsmøderne har ligeledes bidraget med feedback og nye perspektiver. På mange af møderne har Nulskrald som koncept været diskuteret, hvilket har bidraget til at udvikle det og genfortolke AVV's samfundsrolle. For at nå en fælles forståelse af Nulskrald og AVV's nye samfundsrolle i nulskraldsfase 3 gennemførte jeg interviews og en workshop hos AVV i henholdsvis oktober og november 2014, hvilket uddybes i Kapitel 6, 6.8 AVV's samfundsrolle: Interview og workshop hos AVV og Artikel 5.

Resultatet af workshoppen blev foruden nye forståelser af Nulskrald og konteksten en formulering af en fremtidig fase 3 med fokus på blandt andet madspild, der i ph.d.-projektet blev studiet af familiers praksis angående madspild, kaldet familiestudiet (se Kapitel 1, 1.4 Udviklingen af projekt Nulskrald, og Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild). Læren fra workshoppen var, at AVV via Nulskrald skulle tydeliggøre udfordringer forbundet med affald og forbrug for borgerne på en engagerende måde og derigennem starte en offentlig debat med adfærdsændringer og eventuelle politiske ændringer til følge (se Artikel 5). I refleksionen over dette under og efter workshoppen forstod jeg, at adfærdsændringer i denne målestok ville have lange udsigter, hvorfor jeg besluttede at fokusere på udviklingen af en metode, der kan tilpasses løbende i forhold til praksis.

I interaktionen med AVV vekslede jeg som erhvervsforsker mellem en objektiv position i forhold til AVV som offentligt styret virksomhed og Nulskrald som koncept og en subjektiv position som medarbejder hos AVV, hvor jeg bidrog til udviklingen af Nulskrald. I denne vekslen mellem positioner forstod jeg, at kompleksiteten udgjorde en udfordring for den personlige motivation til at reducere affalds- og madspildsmængder. Interviews såvel som workshop blev således et vendepunkt for mig, fordi jeg forstod, at løsningsforslaget om at ændre AVV's

fastlåste rolle præsenteret i Artikel 5 faldt uden for mit projekts rammer at forfølge. Andre løsningsforslag, der omfavner denne kompleksitet, ved at arbejde med den og ikke mod den, ville have større chancer for at realisere Nulskralds vision. Sammenligningen, jeg gjorde mig løbende, mellem Nulskrald og de mange faktorer, der påvirkede og blev påvirket af Nulskrald, motiverede til først at studere praksis i husstanden og siden familiers praksis. Endvidere motiverede sammenligningen til at konstruere en metode på et empirisk grundlag, der tager højde for Nulskralds konceptuelle og kontekstuelle vilkår og kompleksitet.

Centralt i Nulskrald og ph.d.-projektet er ændringen af adfærd. I læsningen af litteratur om nudging formodede jeg, at tilgangen korresponderede med Nulskralds bottom up-tilgang ved ikke at bero på love. Derfor blev nudging og tilgangens mulige etiske implikationer undersøgt og forholdt til projektets tilgang til problemområde og forskningsspørgsmål.

3.2. FORSKNINGSETISKE UDFORDRINGER I FAMILIESTUDIET, NUDGING OG PROVOKERENDE KOMMUNIKATION

Ønsket om at ændre borgernes adfærd med en bottom up-tilgang var kernen i de to første nulskraldsfaser, hvilket havde betydning for mit valg af tilgang til at ændre familiers praksis. I rapporten om første fase, pilotprojektet, skrives, at "Målet med samarbejdet er at påvirke holdninger…", og at "det skal ske med udgangspunkt i borgerens hverdag. Vi vil skabe forandring hjemme hos den enkelte familie og derigennem påvirke andre" (Nulskrald, 2013, p. 2). Arbejdsmetoden lagde vægt på at "…lade borgerne bestemme, hvordan de ville gøre" (Nulskrald, 2013, p. 2). Dette udtrykkes i rapporten om anden fase som en engagering af borgerne i Tversted "…for at tilskynde en mere bæredygtig affaldshåndtering…" (Nulskrald, 2015, p. 2). Nulskralds bottom up-tilgang til at ændre borgernes adfærd og brugen af nudging udgjorde en etisk udfordring; en forståelse, arbejdet med Artikel 1 og ovennævnte workshop bidrog med.

I arbejdet med Artikel 1 forstod jeg, at nudging ændrer adfærd ved at målrette designet mod ubevidste, automatiske handlinger, hvorved bevidst overvejelse ikke fordres. Nudging udgør i henhold til Nulskralds bottom up-tilgang en etisk udfordring, fordi borgerne manipuleres til at ændre adfærd og undergraver borgerinvolvering. Derfor kategoriserede jeg nudging som en top down-tilgang, og dermed uforenelig med Nulskralds bottom up-tilgang. Samtidig vidste jeg i kraft af min erfaring med AVV's praksis og borgerkontakt, at borgeres adfærd skal påvirkes forskelligt. Nudging var en tilgang til de uengagerede borgere, hvorfor tilgangen er beholdt igennem hele projektet. Med den indsigt og erkendelse af den etiske udfordring fulgte, at nudging burde suppleres af en borgerinddragende tilgang. Denne blev efter flere møder i forbindelse med skrivningen af både Artikel 2 og Artikel 5 formuleret som provokerende kommunikation, hvor kommunikationen fordrer en refleksion hos de involverede parter. Gennem interaktionen ligger et

potentiale for adfærdsændring, fordi kommunikationen skal være provokerende, altså tankevækkende, og derved fordre nye forståelser af de involverede parter og det, der kommunikeres om (se Artikel 2). Artikel 2 konkluderer, at nudgings etiske udfordring består i at være formyndende og ekskludere bevidst overvejelse, hvorved folks frihed og selvstændiggørelse undergraves. Det står i modsætning til provokerende kommunikation, hvor alle involverede parter opfattes og behandles som ligeværdige og vægter transparens. Endvidere resulterede arbejdet i en overvejelse over, at det er svært for en offentlig virksomhed at få adgang til husstanden med den hensigt at ændre familiers adfærd. Provokerende kommunikation er en mulig løsning, fordi den netop bæres af et samarbejde om adfærdsændringer medieret af sociale medier og ansigt-til-ansigt kommunikation (Artikel 5).

Forståelsen af praksis vil med nudging ikke være praksisnær, men baseret på generaliseret viden om menneskets beslutningsprocesser (se Kapitel 4, 4.5 Adfærdsøkonomi: At forstå individets valg), og ligeledes ville en metode funderet på nudging være uetisk at anvende. Derfor bevægede jeg mig væk fra nudging. Idet motivationen er at konstruere en metode begrundet af praksisnær empiri, og som er etisk forsvarlig, påbegyndte jeg i december 2014 et fænomenologisk studie omfattende autoetnografi. Det gav mig indsigt i egen praksis og forforståelser herom; en indsigt, der gav en nærhed med praksis og dermed dannede grundlag for forståelse og undersøgelse af andres praksis. Dette gennemgås i næste afsnit.

I afhandlingen er personerne i det fænomenologiske studie og deltagerne i familiestudiet anonymiseret af hensyn til fortrolighed. I accepten af deltagelsen i familiestudiet fik familierne udleveret en fortrolighedserklæring. Deltagelsen var baseret på informeret samtykke, hvor hovedtrækkene og de anvendte metoder i forskningsprojektet blev forklaret, og de blev informeret om at kunne afbryde deltagelsen når som helst. Forud for og under familiestudiet var det ikke klart, hvilken indsigt i familiens relationer analysen ville give, hvorfor anonymitet er særlig vigtig. Min rolle som forsker har betydet, at jeg vægtede venlighed og samtidig professionel afstand. Derved pressede jeg ikke informanterne til at fortælle mere, end jeg fornemmede, at de havde lyst til, og afholdt mig fra bevidst at problematisere familiemedlemmernes eksempelvis forskellige holdninger mere end nødvendigt for at bevidstgøre dem om holdningerne. I det fænomenologiske studie er personerne beskrevet uden afslørende detaljer for at bibeholde anonymiteten.

3.3. AUTOETNOGRAFI OG FÆNOMENOLOGISK STUDIE

Erkendelsen af min egen rolle i forskningen samt motivationen i forståelsen af praksis motiverede gennemførelsen af mit fænomenologiske studie. Idet forskningen udføres i skæringspunktet mellem min personlige oplevelse og fortolkning og det sociale, altså familien i samfundet, besluttede jeg mig for at opnå en nærhed med praksis gennem først et fænomenologisk studie og senere undersøgelsen af andres

praksis. Sidstnævnte omfattede nulskraldsfase 3, hvor jeg studerede seks familiers madpraksis med fokus på madspild, hvilket gennemgås i næste afsnit. Den hermeneutisk fænomenologiske tilgangs nødvendige introspektion gjorde mig sensitiv overfor familiernes praksis i familiestudiet, fordi jeg identificerede mig med dem, så jeg forstod betingelserne for deres praksis. Derved opnåede jeg en praksisnærhed igennem studiet af min egen praksis, som udgjorde forforståelsen af andres praksis, hvilket gjorde mig i stand til at kvalificere undersøgelsesdesignet for familiestudiet og forskningsspørgsmålene. I denne grundlæggende tilgang til forskningen formuleredes fænomenet som madspild i autoetnografien, som i løbet af det fænomenologiske studie udviklede sig til madspildsårsager og det egentlige fænomen til sidst blev identificeret som madforbrug. Fænomenet er helheden, mens de levede erfaringer udtrykt i autoetnografien er delene af fænomenet, og det hermeneutiske aspekt findes i, at beskrivelsen af fænomenet og de levede erfaringer er fortolkende i kraft af sprogliggørelsen (Rolfe, 2008; van Manen, 1990). Tilgangen kendetegnede også forståelsen af Nulskrald som fænomenet (helheden), mens formål, strategi, nudging, etik, familier og deres praksis, øvrige aktører i samfundet, forskningsspørgsmål, problemområde og så videre udgjorde underfænomenerne (delene), og workshop, møder og diskussioner udgør eksempler på den hermeneutiske proces. Forskningsspørgsmålene og underspørgsmål blev undersøgt skiftevist, hvorved nye forståelser betød løbende justeringer af forskningsspørgsmål og underspørgsmål.

I den forbindelse gennemførtes et fænomenologisk studie inklusiv en autoetnografi, så en ny forståelse af fænomenet og problemområdet, madspild, kunne opnås gennem eksplicitering og fortolkning af forforståelserne omkring madspild og den forbundne praksis (se Kapitel 4, afsnittene 4.3 og 4.4; Kapitel 8 Fænomenologisk studie). Det fænomenologiske studie starter med en autoetnografi, der efterfølgende analyseres med KJ-metoden og afsluttes med en fænomenologisk analyse af resultaterne herfra. Studiet udtrykker min søgen efter det egentlige fænomen ved at besvare det indledende fænomenologiske spørgsmål: *Hvorfor spildes mad*? Fænomenet udvikler sig som nævnt fra at være madspild over madspildsårsager og til sidst identificeres som madforbrug. Denne fænomenologiske søgen afspejler arbejdsmetoden og projektets problemorienterede tilgang, der undersøger forskellige aspekter af problemområdet med en mulig relevans for besvarelse af forskningsspørgsmålene. Herved udvikles problemområde, forskningsspørgsmål og forståelse.

Konstruktionen af en metode til ændring af praksis forudsætter en forståelse af praksis, og hvordan den påvirkes af forskellige faktorer. Det fænomenologiske studie øgede sensitiviteten i forhold til praksis som den blotte læsning af litteratur ikke ville kunne give. Den grundlæggende præmis for arbejdet var, at for at forstå andre og deres praksis måtte jeg først forstå mig selv og egen praksis. Dertil kommer, at jeg var bevidst om, at jeg selv var en del af den praksis, der forårsager madspild, hvorfor et fænomenologisk studie ville give en dyb forståelse af madspild

og praksis. Kombinationen af autoetnografi og fænomenologi bevirker en vekslen mellem fænomenet, som det fremtræder for mig, og de levede erfaringer, der er baseret på praksis. Herigennem opnås en intim forståelse af praksis gennem selvrefleksion.

Det autoetnografiske studie gav denne førstehåndserfaring med praksis i husstanden, som medarbejderrollen gav angående forståelsen af praksis hos AVV og Nulskrald. Skrivningen af autoetnografien blev startet i december 2014 og omskrevet helt og delvist omkring seks-syv gange i løbet af 2015 og 2016 for endelig at være i sin nuværende form i sommeren 2016. Den lange proces er en konsekvens af det hermeneutisk fænomenologiske arbejde og van Manens (1984) operationalisering af og den pragmatiske anvendelse af fænomenologien formuleret som en metode, der kræver omskrivninger. Arbejdet startede med at være en blanding mellem autoetnografi og fænomenologisk studie, men blev senere skilt ad efterhånden, som jeg forstod metoderne. Endvidere var det svært at opnå den fornødne selvrefleksion og i det hele taget formuleringen heraf, som den autoetnografiske metode kræver. Det var svært, fordi jeg skulle iagttage og forstå mig selv og min relation til omverden på nye måder. Jeg skulle gennem undren stille spørgsmålstegn ved mine forforståelser og møde mine fordomme, hvorved min selvopfattelse ændrede sig. Det førte til, at jeg så at sige åbnede for nye sider af mig; en følelsesladet proces, der var svær at nedfælde lineært og samtidig meningsgivende. Omskrivningerne har betydet, at jeg mange gange har skullet revurdere min forståelse af praksis, hvorfor den har udviklet sig løbende og været en øvelse i selviagttagelse. Omskrivningerne af autoetnografien medførte nye selviagttagelser angående egen praksis, og refleksionen over disse har givet en ny forståelse af egne holdninger og samtidig åbnet op for nye levede erfaringer. Konsekvensen blev, at jeg koncentrerede mig om at færdiggøre autoetnografien før det fænomenologiske studie, jeg hidtil havde arbejdet på parallelt, blev afsluttet. Minderne, autoetnografien inddrager, er ikke kronologisk gengivet, men anvendes som eksempler på oplevelser med madspild.

Selviagttagelsen åbnede problemområdet således at både det og praksis kunne forstås på en ny måde, som blev erkendt gennem en analyse af autoetnografien foretaget med KJ-metoden i sommeren 2016 (se Kapitel 6, 6.2 KJ-metode). Herigennem blev autoetnografiens væsentligste temaer bestemt, hvilket strukturerede den følgende fænomenologiske analyse. Organiseringen af autoetnografien i relaterede og hierarkisk opbyggede temaer dannede et nyt udgangspunkt, der ikke krævede fortsatte omskrivninger. Temaerne udgjorde afsættet for en fænomenologisk analyse til kvalificering og videreudvikling af mine subjektive erkendelser ved inddragelse af litteratur.

Den fænomenologiske analyse inddrager teori og erfaringer fra state of the art-projekter inden for problemområdet madspild. Heri findes afhandlingens teori om problemområdet, fordi jeg har ladet de fænomenologiske iagttagelser været styrende for, hvilken teori det var relevant at inddrage for at underbygge forståelsen af

praksis. Resultaterne fra analysen af autoetnografien har form af emner, og afgrænser dermed problemområdet, hvorved også relevant teori bestemmes. Det fænomenologiske studie fremstiller en cyklisk forskningsproces lineært, jævnfør relationen mellem den iterative forskningsproces og forskningsdesignet (se indledningen til Kapitel 3 Arbejdsmetode), hvor der er læst teori og projekter relateret til problemområdet parallelt med skrivningen. Efter analysen af autoetnografien kunne den teori og de projekter, der faldt inden for den nye forståelse af problemområdet madspild i familien, inddrages. For at fremstille denne hermeneutisk fænomenologiske forståelsesproces er teori og state og the art-erfaringer en del af det fænomenologiske studie.

I løbet af revideringerne af det fænomenologiske studie og herunder autoetnografien blev det mere og mere tydeligt, at fænomenet ikke var madspild eller årsagerne hertil, men derimod en transformation af maden. Bestemmelsen af fænomenet og de tilhørende fænomenologiske temaer afspejlede forståelsen af praksis som en transformation af mad. Forståelsen af problemområdets processuelle karakter betød, at den videre undersøgelse skulle give mulighed for at beskrive denne proces. Samtidig blev forskningsspørgsmålene også forstået som processer: praksis som en fortløbende proces, hvor årsager og ændringer også må ses i det lys. Besvarelsen af spørgsmålene forudsatte derfor en analyse, der satte processerne i centrum og belyste deres sammenhænge. Problemområdets dynamik blev et væsentligt aspekt af min forståelse og projektets videre studie af det.

Nuanceringen af min forståelse af madspild i familien som følge af det fænomenologiske studie og de etiske udfordringer i brugen af nudging betød, at forskningsspørgsmål 2 blev ændret fra at fokusere på adfærd til praksis i praksisteoretisk forstand. Motivationen hertil kom fra deltagelsen i ph.d.-kurset om praksisteori i sommeren 2015, hvor jeg forstod, at praksis beskrevet fra en praksisteoretisk position vil være holistisk og give mulighed for at overkomme den etiske udfordring i nudging samt gøre det metodiske bidrag nuanceret. Det er en væsentlig ændring, fordi min ovennævnte indsigt i og forståelse af AVV's, Nulskralds og familiens husstands kontekst sammen med forståelsen af praksis i familien gennem det fænomenologiske studie og teorien heri får mig til at indse, at en holistisk tilgang til praksis er nødvendig. Praksisteorien repræsenterer en sådan tilgang, fordi den tillader en praksisnær beskrivelse omfattende kontekstens indflydelse (se Kapitel 5). Desuden viste arbejdet med Artikel 1Artikel 1 og Artikel 2, at nudging forstår individet som irrationelt, fordi adfærd sjældent begrundes af bevidst overvejelse af alle relevante faktorer, hvorfor adfærd ofte er automatisk. I praksisteori er individers udførelser af praksisser (adfærd) for det meste heller ikke bevidst overvejede (Warde, 2016, pp. 50–51). Ved at benytte praksisteori beholdes denne væsentlige indsigt, og samtidig undgås nudgings etiske implikationer. Indsigten er vigtig i forståelsen af problemområdet, og opstiller betingelser for konstruktionen af det metodiske redskab samt implementeringen af praksisændringer.

Forståelsen af problemområdet var baseret på min egen praksis, og jeg erkendte, at fordi målet var konstruktionen af en metode til ændring af praksis, der kunne implementeres via Nulskrald, måtte forståelsen – og dermed grundlaget for metoden – nuanceres yderligere gennem en beskrivelse af familiers praksis angående madspild. Derfor besluttede jeg at afgrænse forskningen til at undersøge praksis og nå en empirisk begrundet forståelse (forskningsspørgsmål 1), der begrundede metoden til hvordan praksis ændres (forskningsspørgsmål 2), og hvordan denne implementeres via Nulskrald (forskningsspørgsmål 3). Det fænomenologiske studie begrundede undersøgelsesdesignet for familiestudiet.

3.4. FAMILIESTUDIET

Studiet af andres praksis vedrørende madspild gav en indsigt i og muliggjorde dermed en beskrivelse af, hvad der konstituerer denne praksis. Ved at basere studiet på indsigten i min egen praksis og beskrivelser af praksis i litteraturen øgede jeg både min sensitivitet for væsentlige aspekter ved praksis og forståelsen af, hvorfor mad smides ud. Seks børnefamilier tilmeldte sig studiet, og det var altså tilfældigt, at familier og ikke enlige eller par tilmeldte sig (se Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild). Det fænomenologiske studie havde bidraget med en forståelse af praksissens kompleksitet, hvad angår påvirkende faktorer, og derfor søgte undersøgelsesdesignet at gribe om denne kompleksitet ved at anvende en række forskningsmetoder. Derigennem kunne en holistisk beskrivelse opnås, og metoden ville således bedre kunne tage højde for kompleksiteten og undgå etiske udfordringer.

Efter læsningen af Miljøstyrelsens rapporter om madspild i enfamilieboliger og etageboliger (Petersen et al., 2012, 2014) vidste jeg, at husstandens sammensætning havde betydning for mængden af madspild. Derfor håbede jeg, at deltagerne i det dengang kommende studie ville repræsentere forskellige sammensætninger og dermed praksisser. Jeg indrykkede en annonce for tilmelding i tre nordjyske lokalaviser; Hjørring og Brønderslev kommuner blev valgt, fordi det ville repræsentere AVV's område og dermed borgere og familier, som projektets metodiske bidrag i første omgang skal bruges på. Som nævnt var det tilfældigt, at seks børnefamilier tilmeldte sig, hvorfor øvrige sammensætningers praksis ikke kunne undersøges.

Børnefamilierne formodedes at byde på en praksis mere kompliceret end hos enlige eller par, og forskningsmetoderne måtte således vælges, så flest mulige aspekter af praksis kunne undersøges. Det blev besluttet, at tiltag til at ændre familiens praksis ville blive afprøvet og på den måde informere metodekonstruktionen. Derfor var formålet med familiestudiet på den ene side at foretage en etnografisk undersøgelse af deres praksis vedrørende madspild gennem en række forskningsmetoder, og på den anden side at anvende en aktionsforskningstilgang i afprøvningen af tiltagene, der kunne ændre den eksisterende praksis primært gennem bevidstgørelse om denne

praksis. Forskningsmetoderne talte interviews, indirekte observation herunder dagbog og selvdokumentation, workshop og interventioner, der afprøvede provokerende kommunikation i SMS'er og nudging. Forløbet var seks uger, hvor familierne deltog parallelt med og aldrig mødte hinanden. Børnenes praksis og holdninger var qua sammensætningen også relevant at opnå indsigt i, så metoderne og anvendelsen søgte at undersøge disse. Familiernes formodede komplekse praksis begrundede valget og kombinationen af metoder, så en holistisk beskrivelse af praksis kunne nås. Anvendelsen og i nogen grad udvælgelsen af metoderne blev endeligt fastsat under forløbet, fordi de indledende interviews bidrog med viden om familiernes madpraksisser og omsætningen af mad til føde eller madspild samt relaterede holdninger. I refleksionen over dette og min egen praksis så jeg overlap, som søgtes udforsket yderligere, såsom at glemme mad, andre aktiviteters indflydelse, madlavningens, familiemåltidets og indkøbets betydning samt rollernes relation til madspild. Ligeledes gav oplevelsen af hver families materielle indretning inspiration til tiltag, især det nudging-baserede forslag om farvekodning af køleskabets hylder, for at øge både overblikket og fokus på mad med kort holdbarhed (Kapitel 10, 10.3.4 Interventioner).

Forud for familiestudiet var det aftalt med TV2 Nord, at de ville følge én af familierne til en programrække om deltagelsen og madspild. Derfor blev hver familie spurgt, om de var villige til at blive fulgt af mediet. Kun Familie 1 accepterede, hvilket resulterede i studieinterviews af familien og mig samt optagelser under det indledende interview og workshoppen, og mens familien handlede ind. I alt blev fire indslag[6] sendt under forløbet og i januar 2016 som en TV2 Nord Reportage[7]. Mediedækningen medførte også min deltagelse i et uafhængigt indslag om supermarkeders fødevarer, der har overskredet sidste salgsdata, og distribution heraf til socialt udsatte[8].

Der har ikke været indikationer på, at TV2 Nords involvering har forurenet familiestudiet og data herfra. Familie 1 mente ikke, at mediedækningen havde gjort en forskel for deres praksis. Derimod har tv-indslagene haft den effekt, at netværket omkring Familie 1 har spurgt til deres oplevelser og råd angående reduktion af madspild. Derfor havde mediedækningen formentlig en udbredelseseffekt; et potentiale som implementeringen via Nulskrald eventuelt kan udnytte i samarbejde

[6] Første indslag: http://www.tv2nord.dk/nyheder/29-04-2015/1930/stop-madspild?autoplay=1#player
Andet indslag: http://www.tv2nord.dk/nyheder/12-05-2015/1930/styr-paa-madspildet?autoplay=1#player
Tredje indslag: http://www.tv2nord.dk/nyheder/31-05-2015/1930/vejer-madrester?autoplay=1#player
Fjerde indslag: http://www.tv2nord.dk/nyheder/24-06-2015/1930/minimalt-madspild?autoplay=1#player

[7] Reportage: http://www.tv2nord.dk/reportage/madspild-12?autoplay=1#player

[8] Uafhængigt indslag: http://www.tv2nord.dk/nyheder/07-10-2015/1930/til-kamp-mod-madspild?autoplay=1#player

med TV2 Nord eller andre medier. De øvrige familier oplevede dog også en interesse fra andre i kraft af, at familierne fortalte om deres deltagelse til venner og bekendte. Familie 4 havde set Familie 1 i tv, hvilket bidrog til selvrefleksion hos dem selv. Dette omtaltes i det opfølgende interview, og bidrog med en indsigt i, at familien ikke mente at kunne ændre deres praksis yderligere; altså findes en grænse for praksisændringer. Et udbredelsespotentiale eksisterer altså også her.

Det fænomenologiske studie tydeliggjorde hverdagens kompleksitet, der også afspejledes i min egen praksis omkring mad og madspild. Med den lære in mente og formodningen om børnefamiliers mindst ligeså facetterede praksis blev forskellige metoder til beskrivelse af, hvorfor mad spildes, valgt, og dermed nuancere det fænomenologisk begrundede svar på forskningsspørgsmål 1 ved også at besvare 2 samt 2a. Forudsætningen for at kunne behandle data for de mange aspekter af praksis var en analysemetode, der på adækvat vis kunne gribe herom. Derfor besluttede jeg at anvende grounded theory i en pragmatisk udlægning, jævnfør det pragmatiske videnskabsteoretiske fundament. Grounded theory muliggør formuleringen af en teori baseret på data, og den særlige tilgang, hvor data kategoriseres og betydningsrelationer afdækkes uden anvendelse af eksisterende litteratur, tillader manøvrering i store og forskelligartede mængder data. Forskningsmetoderne afstedkom sådanne data, og grounded theory forenede dem på en meningsfuld måde (Kapitel 6, 6.9 Grounded theory: Analysemetode af familiestudiet). Analysen, der findes i Kapitel 10, startede med delvis transskribering af de indledende interviews i juni 2015 og fortsatte et år afbrudt af blandt andet omskrivninger af det fænomenologiske studie. Forinden den pragmatiske grounded theory tilgik jeg data baseret på den klassiske mere positivistiske udgave (Glaser & Strauss, 1967). Konsekvensen var et arbejde, der modstred projektets pragmatiske grundlag og krævede en suspension af den hermeneutisk fænomenologiske tilgang til data. Arbejdet gav en følelse af, at data skulle tilpasses metoden, for metoden oplevedes som ikke at kunne tilpasses data. Kompleksiteten, som jeg begyndte at få indsigt i, i refleksionen over og sammenligningen mellem de indledende interviews og det fænomenologiske studie, kunne vanskeligt repræsenteres gennem den stringente metode. I den pragmatiske udlægning løstes den videnskabsteoretiske konflikt, og ligeledes kunne metode og data bedre arbejde sammen, så kompleksiteten blev tydelig. A priori-viden var hele tiden primus motor i grounded theory-konstruktionen, hvorved en fortolkning og ikke en nøjagtig repræsentation af familiernes praksis kunne fremstilles (Charmaz, 2006, p. 10). Repræsentativiteten blev sikret med sammenligning af data fra flere forskningsmetoder. Analysetrinnene åben kodning, aksekodning og selektiv kodning resulterede i en praksisnær beskrivelse, hvori min egen praksis beskrevet i det fænomenologiske studie supplerede den analytiske tolkning af familiernes praksis.

En praksisteoretisk forståelse af analysens resultat understøtter metodens evne til at omfavne kompleksiteten ved at indtage en ontologisk position, der placerer sig mellem et individualistisk og et strukturelt perspektiv (Kapitel 4). I forhold til

nærværende problemområde har praksisteori allerede vist sig anvendelig til at forklare praksis (se Southerton & Yates, 2015; Warde, 2013, 2016; Warde et al., 2007). Derfor formuleres teorien fra en praksisteoretisk position. Det vil give en operationel forståelse af familiers praksis. Med praksisteori er praksis netop i fokus, og de konstituerende dele og indbyrdes relationer lader sig beskrive. Påvirkningernes væsentlighed findes også i aksekodningens identifikation af madspildets årsagssammenhænge, men i formuleringen af familiers praksis som en samling af individuelle, forbundne praksisser dannes grundlaget for en metode, der kan operationaliseres: beskrivelsen af praksissernes relationer kan informere om, hvordan ændring af praksis kan implementeres via Nulskrald. Praksisteori står derfor centralt i forhold til projektets teoretiske, metodiske og praktiske bidrag, hvorfor et separat teoretisk kapitel om praksisteori og relationen til forskningsprojektets problemområde og forskningsspørgsmål findes som Kapitel 5.

I det følgende redegøres for forskningsprojektets videnskabsteoretiske grundlag, og implikationerne for udforskningen af problemområdet, besvarelsen af forskningsspørgsmålene og i det hele taget forståelsen af egen og familiers praksis.

KAPITEL 4. VIDENSKABSTEORI

Afhandlingen beskæftiger sig med problemområdet madspild i familier, hvor konstruktionen af en madspildreducerende metode gennem adfærdsændringer forudsætter indsigt i familiers praksis og i den forbindelse etiske overvejelser. Undersøgelse af familiers praksis udgør grundlaget for besvarelse af forskningsspørgsmålene, og den videnskabelige tilgang til problemområdet skal således forklares. Nærværende kapitel gennemgår afhandlingens videnskabsteori og er struktureret efter anvendelsen. Kapitel 3 Arbejdsmetode beskriver, at forskningsarbejdet er pragmatisk funderet og har anvendt en hermeneutisk fænomenologisk tilgang. Derfor starter kapitlet med at forklare projektets pragmatiske fundament, hvor andre videnskabsteoretiske positioner med tilhørende teorier og metoder indtages i bestræbelserne på at nå en helhedsorienteret beskrivelse af praksis. Således er tilgangene autoetnografi, fænomenologi, nudging og praksisteori positioner, der indtages, fordi de bidrager med hver sin forståelse af praksis. Hermeneutik og herunder hermeneutisk fænomenologi følger, fordi forskningsprocessens arbejdsmetode er hermeneutisk fænomenologisk. Udgangspunktet for undersøgelsen af familiers praksis med specielt fokus på madspild er, som nævnt i Kapitel 3 Arbejdsmetode, min egen praksis. I det nævnte fænomenologiske studie ekspliciteres forforståelserne vedrørende fænomenet madspild i en autoetnografi, hvorfor videnskabsteorien om autoetnografi gennemgås efter afsnittet om hermeneutik. Fænomenologiens videnskabsteori sat i forhold til projektets problemområde efterfølger. Afslutningsvist beskrives videnskabsteorien bag nudging, der som nævnt i Kapitel 3 har medvirket til den videnskabelige positionering i forhold til problemområdet og er desuden benyttet i familiestudiet (Kapitel 10).

4.1. PRAGMATISME: AT TÆNKE MED ONTOLOGIER

En ontologi spørger til, hvordan verden er konstrueret. Pragmatismen er den grundlæggende ontologi, der binder projektets øvrige ontologiske positioner sammen. Pragmatisme orienterer sig mod handlinger indenfor filosofien, hvor en handlings sandhed udgøres af dens succes og nytte; handlingerne i verden forandrer den (Stefansen, 1994). I pragmatismen tages der afsæt i det, der aktuelt giver mening (Brinkmann, 2006). Her er sandhed relativ og situationel, idet sandhed om noget vurderes praktisk: hvis en idé er sand, udgør den et værktøj til at beskrive virkeligheden, og dermed hvordan denne idé sætter os i stand til at forstå vores virkelighed (McCaslin, 2008). I pragmatismen er der fokus på de redskaber, der aktuelt giver mening i forhold til en given problemløsning (Brinkmann, 2013), og derfor har pragmatismen et dynamisk forhold til verden. I sin afstandstagen fra endegyldig sandhed og et dynamisk forhold til verden byder pragmatismen på mulige forklaringer og forklaringsmodeller, hvor det kendte altid kan risikere at

blive omstødt af nye erkendelser. Når svarene ikke er givet på forhånd, kan svarene erkendt via denne ontologiske position kun være foreløbige med den konsekvens, at der fortsat må eftersøges og -spørges nye svar (Brinkmann, 2006, p. 36). Det kan opnås ved at indtage forskellige ontologiske positioner.

I tråd med Brinkmann (2013) er den grundlæggende antagelse "…at forskellige traditioner hver især har noget interessant og gyldigt at sige om det sociale felts 'materiale'", og at flere positioner åbner for en "kreativ syntese" i den kvalitative forskning (Brinkmann, 2013, p. 57). I pragmatikken anvendes ontologier som praktiske redskaber, der kan tænkes med, og flere ontologier kan afdække flere aspekter ved den sociale verden (ibid.). En efterfølgende syntese kan sige mere om problemområdet end en enkelt teori. Anvendelse af kun én etableret teori fører til én epistemologisk erkendelse, simpelthen fordi kun ét aspekt af verden derved kan undersøges. Teorier peger på bestemte aspekter af verden qua deres ontologiske udgangspunkt, hvilket fører til (mere eller mindre) bestemte erkendelser. Idet pragmatismen er dynamisk og søger at sige noget nyttigt om verden, anvendes teorier som praktiske redskaber, såfremt de er nyttige i forhold til det givne problemområde, og ny viden skabes. Teorierne, og positionerne de udspringer af, bliver derved "sensitiviserende instrumenter" (Brinkmann, 2013, p. 16). Heri findes rationalet for forskningsdesignets inklusion og brug af flere teorier og metoder i projektet, fordi der således kan gives en mere righoldig, nuanceret og interessant beskrivelse af den del af familiers praksis, der forårsager madspild.

Teorier har i pragmatismen redskabskarakter, der forandrer konteksten, hvori de anvendes. Teorier søger at forklare sociale begivenheder, der præsenterer sig som problematiske og har et materielt udspring (Brinkmann, 2006, p. 35). Samtidig påvirker idéer og teorier deres materielle grundlag, fordi de kan medvirke til forandringen af samfundet; derfor er handlinger både materielle udførelser og forståelsesmåder, der kan forandre gennem udførelser (Brinkmann, 2006, p. 35). Det materielle henviser til teoriernes og handlingernes omgivelser, konteksten, som de udvikler sig i forhold til. Forståelsesmåder betegner de meningsfulde måder, man kan agere i verden på, eksempelvis teorier som redskaber. Derved virker teorier i verden ved at forandre den gennem menneskers anvendelse af dem som forståelsesoptikker. Teorier bliver i det perspektiv "…problemløsningsredskaber i forhold til *konkrete* og *situationsbestemte* problemer" (Brinkmann, 2006, p. 36 (kursivering i original)). Anvendelsen af teorierne som redskaber i praksisser forandrer verden på uforudsigelige måder, og med en pragmatisk tilgang til problemet, der indtager flere teoretiske positioner, kan vi forstå flere aspekter af det og sandsynligvis øge resultatets gavn. Teorier skal altså i pragmatisk forstand forholde sig til situationsbestemte problemer, og formå at tilpasse sig situationerne for at vedblive at være relevante og gavnlige i forståelsen og løsningen af problemet. Det betyder, at udgangspunktet for teoriernes anvendelse som værktøjer skal være situationen, hvor problemet findes: der skal arbejdes ind til kernen af problemet ved at forstå situationen indefra.

Ved brug af autoetnografi (afsnit 4.3 og Kapitel 8), som en metode til at nå madspildsproblematikkens kerne, finder jeg ud af, hvordan problemet fremstår for mig baseret på mine oplevelser. Fænomenologien (afsnit 4.4 og Kapitel 8) udgør en tilgang til yderligere refleksion over dette blandt andet ved inddragelse af teori om problemområdet. Adfærdsøkonomien (afsnit 4.5 og Artikel 1 samt Artikel 2) lokaliserer og forklarer problemets situationsbestemte og individualistiske karakter, hvor madspild er et resultat af individuelle, uhensigtsmæssige valg. Herved opstår nye aspekter af problemet, men som forklaret i Kapitel 3 og Artikel 2 introducerer nudging etiske implikationer, hvorfor nudging kun anvendes supplerende i besvarelsen af forskningsspørgsmål 2: *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser*? Det teoretiske bidrag skal i henhold til pragmatismen formå at fungere som et nyttigt værktøj til at forklare familiers praksis, der forårsager madspild, ved at kunne besvare første forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Teorien, der udvikles via grounded theory-analysen (Kapitel 11), kan derefter danne grundlag for det metodiske og i sidste ende det praktiske bidrag: et metodisk redskab til anvendelse i organisatorisk praksis i implementeringen af madspildsreducerende praksisser via Nulskrald. Såfremt en teori ikke appliceres som værktøj på et problem i den situation, hvori det optræder, kan problemet ikke løses, og på samme måde vil ufrugtbare teorier være unyttige og ikke løse problemet. Resultatets eller løsningens værdi ligger i dets anvendelighed i løsningen af problemet.

Problemområdets kontekst er familiers hverdagsliv; altså en sociologi, hvor menneskers handlinger og kontekst er af interesse. Handlingerne er det, der gør mennesker til aktører i den sociale verden (hverdagslivet), fordi de besidder de kropslige og ikke-kropslige materielle fornødenheder, der muliggør tanker og handlinger, og stort set alle handlinger indebærer fortolkning (Slocum-Bradley, 2010). Men hvad er hverdagslivet? Wahlen (2012) definerer hverdagslivet som det, det ikke er, hvor ekstraordinære begivenheder indrammer og dermed afgrænser hverdagslivet: hverdagen udgøres af daglige rutiner, rytmer og regelmæssigheder, hvorved hverdagen fremstår som det mest selvfølgelige for os. Hverdagen kan ifølge Jacobsen (2009) også forstås som eksempelvis et sted, en holdning eller genstande. Hverdagslivet er svært definerbart, og derfor formulerer Brinkmann (2013) en pragmatisk definition, der tager udgangspunkt i:

> "… forskerens hverdagsliv og det, der formidler hendes aktiviteter og oplevelser. Hverdagslivsobjekter er således de ting, den pågældende forsker tilegner sig og bruger i sin daglige tilværelse […] og hverdagslivssituationer og -hændelser er situationer og hændelser, forskeren oplever i sit liv…"
>
> (Brinkmann, 2013, p. 34).

Brinkmann skriver, at det sociale er det, "…der til stadighed *gøres* af personer" (Brinkmann, 2013, p. 38). I kraft af pragmatismens krav om, at objektive sandheder ikke findes, må det følge, at menneskelig erkendelse som aktivitet betyder, at den

”altid allerede” er situeret et sted (Brinkmann, 2013, p. 55). Den menneskelige erkendelse er social, fordi vi tænker og handler i sociale kontekster, og derfor er fællesskabet også arenaen for vores handlingers repræsentativitet eller gavn: en praksis må give social nytte (Brinkmann, 2006). Med præmissen om at den sociale verden skabes af menneskers handlinger, kan kun kvalitative metoder give en forståelse af deres liv og oplevelser (Brinkmann, 2013, p. 38). Det vil i dette projekt sige, at der søges efter en forståelse af, hvordan mad bliver til spild; altså at forstå hvordan mennesker lever med mad og madspild i deres liv, og hvad de gør med maden. I kvalitativ forskning må handlinger og disses motiver fortolkes, fordi de ikke altid fremstår artikulerbare endsige synlige for hverken iagttager eller den handlende (ibid. 39). Autoetnografi og fænomenologi åbner netop for sådanne ’usynlige’ aspekter ved hverdagslivet og verden som sådan, hvilket medfører udfordring af tidligere forklaringsmodeller. Det kan foranledige et forståelsessammenbrud, der ’repareres’ gennem en syntese af den gamle forståelse med den nye indsigt, hvorved en ny forståelse af problemet eller situationen opnås (se også afsnit 4.2). I undersøgelsen af handlinger er målet en forståelse af betydningsrelationer, hvor relationerne mellem forskellige handlinger synliggøres. Derfor må personers liv – herunder mit eget – med madspild forstås indefra.

I vurderingen af resultaternes nytteværdi står anvendelsen af den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode centralt, fordi det betegner sondringen mellem problemområde, forskningsspørgsmål og resultater. Refleksionen, der har formet forståelsen af problemområdet og forskningsspørgsmålene samt brugen af teorier og metoder, bygger på hermeneutiskfunderet fortolkning, som beskrevet i Kapitel 3 Arbejdsmetode. Derfor gennemgås hermeneutik i det følgende kapitel.

4.2. HERMENEUTIK: AT FORTOLKE SINE OPLEVELSER

I vores hverdagsliv står vi af og til ved en erkendelsesmæssig skillevej, hvor en erfaring slår hul på en eksisterende forståelse. Forståelsen synes ikke længere at fremstå som en tilstrækkelig forklaringsmodel for den nye erfaring: der er sket et sammenbrud i forståelsen. Forståelsessammenbruddet synliggør forforståelsens selvfølgelighed, og bruddet må ved hjælp af fortolkning og refleksion repareres. En oplevelse kan nødvendiggøre en revurdering af eksisterende viden, hvorved forforståelsen bryder sammen (Brinkmann, 2013). I forskningsprocessen er sådanne sammenbrud forekommet i gennemførelsen af det fænomenologiske studie og aktiviteter under familiestudiet med revidering af mine forforståelser til følge. Forforståelse er den eksisterende viden tilegnet gennem vores aktive fysiske og mentale handlen i verden. I konstruktionen af en ny forståelse må problemet identificeres, eller man må blive sig sine forforståelser bevidst. Men hvordan hænger det sammen med hermeneutik?

Al forståelse bygger ifølge hermeneutikere på fortolkning af forforståelse i forhold til verdens altid allerede etablerede mening. Verden, og alt den indeholder, har altid

allerede mening og værdi, inden vi bliver en del af den, og for at forstå den må vi fortolke vores relation til den gennem vores forforståelser (Brinkmann, 2013). Hermeneutikere kalder verdens betydningsrelationer for baggrunden for vores tolkning af verdens mening igennem vores sociale praksisser (ibid.). Forståelsessammenbrud gør os opmærksomme på både de etablerede meninger og vores egne forforståelser, og fortolkningen åbner for nye forståelser af verden og os selv, herunder vores historier. Den hermeneutiske fortolkningsproces er i kraft af hverdagslivets tidslighed fortløbende, hvorfor processen er åben og kontinuerligt forekommer, og er karakteriseret som en menneskelig aktivitet. I hermeneutikken er fortolkning det samme som erkendelse, fordi forståelser konstrueres som følge af sammenbrud (ibid.). I kvalitativ forskning anvendes hermeneutikken til forståelse af betydningsrelationerne mellem verden, mennesker og ting samt menneskers selvforståelse (ibid.). I pragmatismen anvendes teorier som fortolkningsværktøjer, og autoetnografi anvendes eksempelvis i ekspliciteringen af egne forforståelser vedrørende praksis angående madspild, som den fænomenologiske analyse gør til genstand for refleksion, hvorved forforståelserne udvikles. Analysen af data fra familiestudiet, der skal kvalificere forståelsen af familiernes praksis, er en fortolkning af familiernes liv med madspild som en del af deres praksis. Hos familierne selv finder forståelsessammenbrud også sted (se Kapitel 11 Analyse af familiestudiet), og de må fortolke denne 'objektiverede virkelighed' for at erkende den på ny. Familiestudiet havde netop til hensigt at forsøge at fremkalde sådanne sammenbrud med antagelsen om, at reparationen ville forandre praksis (se Kapitel 10). Refleksiv tænkning er nødvendig i fortolkningsprocessen.

Projektet har som sagt et fænomenologisk udgangspunkt, der med autoetnografien bygger på mine forforståelser af mad og madspild, hvor jeg bruger metoderne som sensitiviserende redskaber. Ved (gen)skrivningen af teksterne bliver jeg klar over min vante måde at tænke og handle på med hensyn til mad, og min forståelsesmåde lader sig følgelig udfordre. Forståelsesmåden bliver 'problemet', og ved inddragelsen af teori om problemområdet i det fænomenologiske studie og øvrig relateret litteratur søges denne udfordret, så det egentlige problem foreligger. Teorierne anvendes i refleksionen som værktøjer i pragmatisk forstand ved at udgøre nye positioner til afdækning af hidtil ukendte aspekter ved problemområdet. Derfor udviklede og udvikler både problemområde, forskningsspørgsmål og forståelse sig parallelt i udforskningen (se Kapitel 3, 3.3 Autoetnografi og fænomenologisk studie).

Autoetnografi og fænomenologi anvendes ikke kun til fremkaldelse af nævnte sammenbrud, men primært fordi jeg er bevidst om, at jeg både som forsker og menneske lever med mad og madspild som en selvfølgelighed i min hverdag. Med en objektivering min egen forforståelse kan interessante forskningsproblemer findes. Objektiveringen med autoetnografien er en nødvendighed for at kunne foretage en fænomenologisk reduktion. Synliggørelsen af det selvfølgelige, som jeg kalder uselvfølgeliggørelse, bevirker en undren, der tillader en problematisering, som giver

undersøgelsen af forskningsproblemerne den særlige kvalitet, at jeg er bevidst om min egen forforståelse.

4.3. AUTOETNOGRAFI: AT IAGTTAGE SIG SELV

Projektet er primært motiveret af en særlig interesse for og undren over, hvordan madspild optræder og er genstand for handlen i mit liv. Udgangspunktet er personlige oplevelser, der fungerer som selviagttagelser og er genstande for selvrefleksioner. Autoetnografi er dannet af 'auto' (selvet der iagttages), 'etno' (kulturen hvori genstanden, som forskeren ekstrospektivt retter sin opmærksomhed mod, findes, og er konteksten for handlinger og oplevelser med genstanden) og 'grafi' (det systematiske, videnskabelige og kvalitative studie, der transformerer personlige oplevelser til videnskabelig viden) (Baarts, 2010). Den videnskabsteoretiske position begrænser perspektivet til kun at gribe om det partikulære; selvet og dets relation til dets egen kultur (Walford, 2004) udtrykt som nedskrevne oplevelser. Forholdet mellem de tre dele, der kendetegner autoetnografien, kan vægtes forskelligt med hvert sit formål og resultat. Størst fokus på auto-delen giver anledning til selvudforskning, etno-delen fokuserer på beskrivelse og analyse af centrale begivenheder med inkludering af egne oplevelser, og et grafi-fokus sætter produktionen af videnskabelig viden i centrum (Baarts, 2010, p. 155; Ellis et al., 2011, p. 273). Fælles uanset vægtning er, at selvet er i centrum, der er genstand for en del kritik (Ellis & Bochner, 2000), men netop fordi selvet er socialt konstrueret jævnfør ovenstående, forankres beretningen i det sociale, som selvet oplever det. Som ontologisk position åbner autoetnografi uanset fokus op for verden og videnskabelig praksis på en ny måde set i forhold til konventionelle måder at bedrive forskning på (Ellis et al., 2011). I pragmatismens ånd forankrer jeg fænomenet i mit liv og hverdag gennem autoetnografien. Foruden dette videnskabsteoretiske grundlag for autoetnografi repræsenterer den en metode til refleksion over ekspliciterede oplevelser. Herved får metoden funktion som et redskab til fremkaldelse af forståelsessammenbrud. Derfor beskrives den autoetnografiske metode, som den er anvendt i forskningsprocessen, i Kapitel 6. Autoetnografien tillader en indledende selvrefleksion, der danner afsæt for en fænomenologisk refleksion.

4.4. FÆNOMENOLOGI: AT BESKRIVE DET SELVFØLGELIGE

I fænomenologien er der også tale om selviagttagelse, om end på anden vis end i autoetnografien. Fælles for begge er, at selvet på én og samme tid er subjekt og objekt. I fænomenologien er subjektets oplevelse i centrum og udgør hele den fænomenologiske virkelighed, fordi fænomener kun findes, hvis de opleves (Brinkmann, 2013). Et oplevet fænomen er meningsfuldt, idet det påvirker bestemte hændelser; det influerer vores hverdagsliv og livsverden. Verdens altid allerede etablerede mening går forud for menneskers fortolkning, og denne verden, hvori

mennesker lever deres liv og oplever, kaldes for livsverden (Lübcke, 1994). I livsverdenen er der måder at være i verden på, der går forud for refleksion og teoretisering, netop fordi det er meningsfulde måder at være på (Brinkmann, 2013). Oplevelsen af livsverdenen kommer altså før alt andet, selvom denne altid allerede er teoretiseret. Efterfølgende kan disse fænomener, som de opleves, undersøges, og her er kun subjektet selv sensitivt nok (ibid.). Dette fordi subjektet, der både er det observerende selv og samtidig skal forstås som en del af det undersøgte felt, giver adgang til livsverdenen (ibid.), som jeg her formulerer som hverdagslivet. Derved kan både mit og andres hverdagsliv forstås indefra, hvilket er målet for den kvalitative forskning. Autoetnografien og fænomenologien giver mig adgang til at beskrive det meningsfulde, oplevede fænomen, fordi udgangspunktet er selvet.

Selviagttagelse mødes af en del kritik, der går på manglende objektivitet, men kan i nærværende projekt modsvares med, at al erkendelse er resultat af fortolkning. Absolut objektivitet er således umulig i en pragmatisk fænomenologisk forståelse. For at undgå at havne i metodologiske problemer affødt af introspektion skelner jeg mellem to selv'er, fordi de er omdrejningspunktet for oplevede fænomener i livsverdenen, som i det følgende beskrives og relateres til projektets ontologiske positioner. Til dette anvender jeg primært Brinkmanns (2013, pp. 101–106) udlægning heraf.

Det første selv, selv 1, henviser til, hvordan en oplevelse gjort fra en bestemt position i et socialt miljø føles (ibid.). I autoetnografien findes dette førstepersonsperspektiv i form af de kursiverede levede erfaringer. Indtagelse af selv 2 som position, positionerer subjektet som et observerbart Mig (ibid.). Med subjektet som objekt, kan det observeres udefra og tillægges meninger: vi reflekterer over os selv som sociale væsener ved at indtage andre menneskers position i forhold til os selv (Brinkmann, 2013; Mead, 2005). Mead siger: "Ved at antage disse [andres] attituder har vi introduceret Mig'et" og "Det ene øjebliks Jeg er til stede som det næste øjebliks Mig" (Mead, 2005, p. 201). Selviagttagelse er også selvrefleksivitet, og i autoetnografien bliver Jeg'et (selv 1) til Mig'et (selv 2) i refleksionerne over de levede erfaringer. Vekslen mellem selv 1 og selv 2 er også grundlæggende gennemgående i det fænomenologiske studie, hvor de levede erfaringer gøres til objekter for videre granskning. Den inddragne teori og litteratur om problemområdet bistår antagelsen af andres attituder. Under interviewene med familierne er deltagerne selv 2, som jeg som forsker iagttager og fortolker: deres indre verden, deres oplevelser, gøres til objekt for min kvalitative analyse. Indtagelsen af selv 1 som position ekspliciterer min selvforståelse, og med selv 2 kan jeg reflektere over den, hvorved en vis grad af objektivitet nås.

De to selv'er er relevante i forhold til den hermeneutiske fænomenologi, som det fænomenologiske studie benytter sig af i vekslen mellem selv 1 og selv 2 som mine erkendelsesmæssige positioner. Hermeneutisk fænomenologi forsøger at være både beskrivende og fortolkende på samme tid (van Manen, 1990, pp. 180–181). Den

beskrivende del søger at fremstille fænomenet, sådan som det opleves ved at lade oplevelsen – den levede erfaring – tale for sig selv. Det vil sige det rent fænomenologiske aspekt (ibid.) ved indtagelse af selv 1-perspektivet. Hermeneutikken afviser, at fænomener ikke altid allerede er fortolkede (ibid.); altså at selv 2 har fortolket selv 1's oplevelse. Van Manen påpeger, at modstriden kan overkommes ved erkendelsen af, at levede erfaringer altid allerede er meningsfuldt erfarede, samt at disse erfaringer må nedskrives, hvilket i sig selv er en fortolkende proces (ibid.). Det ligger sig tæt op ad autoetnografien som metode (Kapitel 6, 6.1 Autoetnografi), hvor teksten både er proces og produkt. Den hermeneutiske fortolkningsproces er immanent i beskrivelsen af de levede erfaringers kvaliteter. Processen er i projektet fremstillet lineært af hensyn til formidlingen, men er foregået cyklisk, hvor delene må forstås i relation til helheden og omvendt (Schwandt, 2000, p. 193). Den hermeneutiske fænomenologi undersøger fænomenet ved at beskrive det, som det er, og parallelt med dette fortolke det. I forskningsarbejdet viser processen sig som en skrivning og efterfølgende gen- og omskrivning (se også Kapitel 3, 3.3 Autoetnografi og fænomenologisk studie).

I hermeneutisk fænomenologi veksles mellem det fænomen og de underfænomener, man undersøger, og formuleres i forskning som forskningsspørgsmål og relaterede arbejdsproblemer og -hypoteser. I det fænomenologiske studie har den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode givet sig til udtryk i en eksplicitering af levede erfaringer og refleksion karakteriseret ved en vekslen mellem fortolkning og fænomenologisk reduktion. Denne proces har været styrende for udforskningen af problemområdet og besvarelsen af forskningsspørgsmålene: en ny forståelse af problemområdet har betydet en ny refleksion og fortolkning og dermed viden om forskningsspørgsmålene – og omvendt. Heri findes årsagen til problemområdets, forskningsspørgsmålenes og forståelsens udvikling i løbet af både det fænomenologiske studie og forskningsprocessen i det hele taget.

I ovenstående er de ontologiske positioner karakteriseret ved at fokusere på subjektet, der er en del af og dermed påvirker den sociale verden. I det følgende indtages en individbaseret og adfærdsfokuseret position, hvori epistemologiske implikationer overvejes.

4.5. ADFÆRDSØKONOMI: AT FORSTÅ INDIVIDETS VALG

Positionen fokuserer det analytiske blik på individets handlinger og dets motivationsgrundlag for disse. Verden forstås udelukkende gennem individet. I henhold til det fænomenologiske studie er forbrugeren i denne kontekst irrationel, blandt andet eksemplificeret ved den levede erfaring om den glemte salat og peberfrugter i køleskabet, der i indkøbssituationen var intention om at ville spise (Kapitel 8). Som sådan er individet ikke separat fra sin omverden, men i høj grad påvirket af denne. Positioneret på mikro-niveau kan omverdenens påvirkninger tilsvarende kun begribes på samme niveau; altså kan analysen af de menneskelige

oplevelser og håndteringer af mad alene begribe samspillet mellem mennesket og dets omverden, som individet opfatter, behandler og reagerer på indtryk fra. I henhold til nærværende problemområde vil det sige, at familiemedlemmernes adfærd skulle analyseres for at nå en forklaring på, hvorfor så meget mad spildes. For at forklare hvad positionen tillader at analysere og beskrive, giver Schatzki en beskrivelse af individualisme – som adfærdsøkonomi bygger på – i andre videnskabelige discipliner:

> "In this century, such schools of thought as game theory, neoclassical economics, methodological individualism (e.g., Karl Popper), symbolic interactionism, and most versions of ethnomethodology have taken this path. They all give theoretical pride of place to the actions, strategies, mental states, and rationality of individuals, the cooperation, negotiations, and agreements reached among individuals, the rules, norms, and threats governing people's behavior, and the unintentional consequences of behavior that often extend beyond actors' purview."
>
> (Schatzki, 1996, p. 6)

I de forskellige discipliner gives forrang til individet, hvor alle erkendelser er med individet som 'fortegn'. Som Warde (2016) formulerer det: "In such a view of the social world, there is nothing beyond individuals and their relations or interactions" (Warde, 2016, p. 38). Et sådant fokus på individets handlinger – dets *agency* – medfører, at overordnede sociale strukturer skabes af manges akkumulerede handlinger (Shove et al., 2012), som kun kan beskrives gennem individets handlinger. Positionen resonerer med de forbrugsrelaterede discipliner nævnt i det fænomenologiske studie, hvori individets valg begrundes og motiveres af dets overbevisninger og værdier, der udgør det underliggende rationale i forklaringen af adfærd samt ændringen heraf. Det personlige valg viser sig som det enkelte menneskes adfærd. I kontekst af nærværende afhandling bæres omsætningen af mad derfor af personlige valg. Sådanne valg er resultatet af at ville nå personlige mål (ibid.). Psykologiske processer og resultat af disse i kraft af handlinger og samlet set adfærd er den gennemgående analysegenstand i tilgange med denne positionering i forhold til verden. Madspild kan jævnfør citatet fra Schatzki forklares som en utilsigtet konsekvens af en adfærd, og denne effekt bevirker forskellige konsekvenser, der rækker ud over det enkelte menneskes horisont. Samtidig begrænses forskerens epistemologiske erkendelse til individet.

Reduktion af familiers madspild bliver med dette perspektiv mere håndterbar for AVV, fordi den reducerer kompleksiteten af den sociale verden og påvirkende faktorer. Det lader sig imidlertid kun gøre ved valget af en dertil passende tilgang, såsom nudging (se Artikel 1). Modsat øges kompleksiteten i den nødvendige forståelse af, hvordan valgprocesser igangsættes og forløber. Det er netop valgprocesserne, der udgør målet for at forandre den eksisterende adfærd med et reduceret madspild til følge.

Positionen har fordele og ulemper i forhold til problemets karakter og lokalisering i familiers husstand. Den adfærdsøkonomiske tilgang nudging sikrer en høj anvendelighed og håndterbarhed, fordi tilgangen til adfærdsændringer er ofte brugt i kontekst af affaldssortering og -reduktion (John et al., 2011; Thaler & Sunstein, 2009). Fordele udover anvendeligheden er blandt andre, at interventioner baseret på individperspektivet i høj grad har været og stadig er genstand for stor forskningsmæssig og politisk interesse. Følgelig eksisterer der meget empirisk begrundet viden om valgprocesser og påvirkende faktorer generelt (såsom Donovan, 2011; John et al., 2009; Kahneman & Tversky, 1984; Simon, 2000) og effekten af interventioner fordrende bæredygtig adfærd (Barr, 2007; De Young, 1990; Eppel et al., 2013; Thomas & Sharp, 2013). Operationaliseringen af denne viden tillader identificering af faktorer, der influerer den eksisterende adfærd, og som derfor kan forsøges ændret gennem iterationer af en eller flere interventioner, indtil den ønskede adfærd er opnået. Den adfærdsøkonomiske tilgang nudging bygger på et empirisk grundlag, der er konsistent med, hvad der vides om menneskets adfærd (John et al., 2009), som derfor skal tilpasses den relevante kontekst, og løbende iterationer kan foretages baseret på afprøvede metoder. Behaviorismens årelange videnskabelige anvendelse ligger til grund for denne sikkerhed i udførelsen.

Det individualistiske perspektiv muliggør kun en beskrivelse af et reduceret udsnit af den sociale verden, og i det hele taget, hvorfor så meget mad omsættes til madspild. Ulempen ved positionen ses i citatet af Schatzki ovenfor, hvortil Warde (2016) tilføjer, at beskrivelser af institutioner svært lader sig beskrive som individer. Endvidere er individet ifølge praksisteorien socialt konstitueret med en ustabil identitet, fordi identiteten bestemmes af de udførte praksisser (Schatzki, 1996, p. 8). Kritikken videreføres af Shove (2010), der fremstiller de individualistiske tilgange under paradigmet ABC "…in which 'A' stands for attitude, 'B' for behaviour, and 'C' for choice" (Shove, 2010, p. 1274). Shove argumenterer for, at formuleringen af, at miljøproblemer beror på adfærdsproblemer, reducerer eller helt udelukker anvendelsen af andre socialteoretiske tilgange (ibid.); projektets pragmatiske tilgang udelukker det ikke. Argumentet findes også hos Evans (2011, 2014) (se også Kapitel 8 Fænomenologisk studie), der ligesom Shove (2010), påpeger, at et adfærdsøkonomisk fokus flytter ansvaret for løsninger af miljømæssige og sociale problemstillinger over på det enkelte menneske. Jævnfør det fænomenologiske studie er madspild snarere en konsekvens af hverdagens organisering, sociale relationer, offentlige diskurser og forskrifter samt medieomtale, der influerer madforbrug og madpraksisser.

Selvom den videnskabsteoretiske position med individet i centrum anerkender miljøets indflydelse på adfærd, forstås miljøet som en generel betegnelse for influerende faktorer. Stern (2000, p. 417) anfører adskillelige kontekstuelle faktorer såsom interpersonel indflydelse, teknologiske muligheder og begrænsninger, "… and various features of the broad social, economic, and political context" (ibid.). Den lange række af faktorer lader ifølge Shove (2010) til at være endeløs, hvortil –

som hun skriver – faktorernes dynamik, gensidige påvirkninger eller for den sags skyld deres effektivitet i at fremme eller forebygge forskellig adfærd ikke beskrives. I henhold til projektets formål, der er at udvikle en teori om familiers praksis, der forårsager madspild, er denne kritik af den individualistiske position afgørende for ikke at indtage positionen som generel forklaringsmodel. Det skyldes, at forståelsen og beskrivelsen af familiers praksis, således vil blive begrænset på en sådan måde, at et metodisk redskab til ændring af praksis bliver tilsvarende begrænset, og dermed have et reduceret forandringspotentiale i praksis i Nulskrald-implementeringen.

Lokaliseringen af problemet madspild som følge af familiers praksis i husstanden præsenterer også kontekstuelle faktorer, der enten fremmer eller forebygger madspild. Her er faktorerne ikke udfordringen, men simpelthen konteksten i sig selv. Husstanden er vanskeligt tilgængelig som offentlig styret virksomhed, medmindre den medieres af trykte medier, tv, internet eller radio. Privatsfæren må af etiske hensyn ikke overskrides (se Kapitel 3, 3.2 Forskningsetiske udfordringer i familiestudiet, nudging og provokerende kommunikation). Som affaldsselskab har AVV adgang til skraldespanden for interventioner, men begrænses af de tilgængelige sorteringsmuligheder, som i skrivende stund ikke inkluderer organisk affald. Foruden materielle begrænsninger skal interventionerne også formå at foregribe adfærden, der forårsager madspildet; de skal altså gribe om hele madforbruget, fordi madspild forårsages i hver enkelt fase heraf (se Figur 8-2). Én af faserne – indkøb – foregår uden for hjemmet, hvor interventioner kan påvirke denne og de senere faser i indkøbet. Men det præsenterer en kontekst med andre faktorer, der skal forholdes til de i husstanden gældende faktorer. Dertil kommer, at positionen bygger på en generel, begrænset forståelse af, hvordan og hvorfor mennesket handler i verden, som umiddelbart letter håndterbarheden og den formodede effekt af interventioner med et sådant udgangspunkt. Valget af positionen muliggør epistemologiske erkendelser om menneskers adfærd med fokus på madspild. Kræves en høj grad af håndterbarhed af tilgange baseret på denne videnskabsteoretiske position, kan der kun fokuseres på et fåtal af områder, hvor håndterbarheden af udfordring og tilgang kan imødekommes, og hvor politikkens virkning kan evalueres og måles (Shove, 2010). Derfor kan positionen ikke stå alene i konstruktionen af det metodiske redskab til brug i Nulskrald.

I autoetnografien og det fænomenologiske studie beskrives, at problemet ikke kun er af adfærdsmæssig karakter, men også i høj grad socialt betinget (se Kapitel 8). Den adfærdsøkonomiske position fører følgelig til en begrænset forståelse af problemet, og hvordan det løses. Adfærdsøkonomien beskriver praksis som individers adfærd, der er båret af personlige valg influeret af det omgivende miljø herunder andre mennesker. Positionen på mikro-niveau formår dog ikke at beskrive de komplekse sociale faktorer, der i høj grad forårsager madspild ifølge teorien om madspild (se også Kapitel 8). At tilgå problemområdet fra makro-niveau ville medføre, at praksis, der forårsager madspild, forstås som en konsekvens af samfundets overordnede sociale organisering. Det er nødvendigt at indtage en position, der både kan redegøre

for familiers praksis angående madspild og den samfundsmæssige indflydelse for at nå en holistisk beskrivelse af problemområdet og konstruere en tilsvarende metode. Således indtages en position på meso-niveau med praksisteori.

KAPITEL 5. TEORI

Forskningsprojektets formål er at forstå familiers praksis, der forårsager madspild, og fra en praksisteoretisk position at beskrive denne formuleret som en teori. Dette kapitel redegør for den teoretiske baggrund for praksisteori, og udgør dermed projektets praksisteoretiske fundament til besvarelsen af andet og tredje forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Og: *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser*? Den praksisteoretiske formulering af teorien udgør projektets teoretiske bidrag, og danner afsæt for det metodiske bidrag: konstruktionen af et metodisk redskab, der skal understøtte implementeringen af madspildsreducerende praksisser i familier via Nulskrald. Kapitlet starter med at definere begrebet praksis, hvorefter praksisser som udførelser og enheder gennemgås. Efterfølgende beskrives spredte og integrative praksisser med vægt på sidstnævnte, da de er mest relevante for besvarelsen af forskningsspørgsmålene. Til sidst gennemgås praksissers netværk, fordi familiers madspild til dels forårsages af forbindelserne mellem praksisserne, der konstituerer familiers madforbrug.

Det skal bemærkes, som det også senere vil fremgå, at der tales om praksisteori*er*, fordi der er forskellige udlægninger. I det følgende omtales de blot som praksisteori, medmindre andet behøves for gennemgangens skyld. I det følgende formuleres projektets forståelse af praksisteori, begrundet af teoriernes heterogenitet og en pragmatisk anvendelse heraf.

5.1. HVAD ER EN PRAKSIS?

Fælles for projektets ontologiske positioner er, at de fungerer som linser, hvorigennem verden kan beskues. I den praksisteoretiske position iagttages forholdet mellem madspild, praksis og hverdagens organisering. I pragmatismen anses verden som bestående af ustabile begivenheder, hvilket også er et grundvilkår for praksissers og dermed også det sociales organisering sådan som praksisteori opfatter verden. I praksisteorien er hverken mennesket (mikroniveau) eller samfundet som sådan (makroniveau) i centrum; i stedet er den fundamentale analyseenhed praksisser (mesoniveau) (Schatzki, 1996; Shove et al., 2012; Warde, 2014). Derved adskiller praksisteori sig fra den fænomenologiske opfattelse af oplevelser, som noget der har essentielle strukturer lokaliseret i menneskets bevidsthed og menneskets intentionalitet (Jacobsen et al., 2010, p. 187), der giver fænomenologiske studier et individualistisk islæt. I pragmatismen forstås mennesker som altid allerede situerede i verden og handler på den sociale verdens immanente, præetablerede meninger og værdier. Heri ses en relation mellem pragmatismen og praksisteorien, om end der i pragmatismen er tale om praksisser (menneskelig handlen i generel forstand) og ikke praksisteoretiske praksisser. Endnu en kobling

findes i, at oplevelse eller erfaring hos pragmatikerne er en kontinuerlig proces, der gøres som en del af handlinger. Mead (2005, p. 203) skriver, at begivenheder eller situationer opleves som forløb, hvor fortiden huskes og fremtiden foregribes; dette er også tilfældet i sociale interaktioner. Idet det ontologiske blik i praksisteorierne er rettet mod praksisser og ikke menneskets oplevelse af disse, adskiller praksisteoriernes ontologi sig fra pragmatismens, selvom en fælles klangbund findes i procesaspektet. Taylor (1971, p. 27) skriver, at meninger og normer findes i praksisser og ikke kun som menneskers oplevelser, og at praksisser er mere end blotte handlinger: de er måder at være i verden på, jævnfør forståelsesmåder som meningsfulde måder at agere i verden på. En praksis er altså ikke blot en handling, men har i høj grad også en social karakter, og faktisk er det sociale situeret i praksisser, hvilket i henhold til ovenstående betegner det sociale som en fortløbende proces. Derfor bevirker et ontologisk fokus på praksisser, at det sociale kan beskrives, da praksisser netop udgør det sociale. Men hvordan defineres en praksis, og hvilke ontologiske og epistemologiske implikationer medfører det? Reckwitz (2002) kalder en praksis for en 'blok' (ibid. 250), og giver følgende definition:

> "A 'practice' (*Praktik*) is a routinized type of behaviour which consists of several elements, interconnected to one other: forms of bodily activities, forms of mental activities, 'things' and their use, a background knowledge in the form of understanding, know-how, states of emotion and motivational knowledge."
>
> (Reckwitz, 2002, p. 249)

Praksissen som en blok udgør et mønster, der udfyldes af praksissens dele på forskellig vis (ibid. 250). Før Reckwitz definerede Schatzki (1996, p. 89) praksisser som en neksus af "*doings and sayings*", der udfoldes tidsligt og rumligt. En praksisteoretisk linse placerer praksissers elementer eksternt mennesket. Derfor indeholder praksissen alle mentale aktiviteter og viden, og forstås altså ikke som træk ved individet. Mennesket er bærer af praksisser, som vi deltager i som individer (Reckwitz, 2002, p. 250). I praksisteori anvendes således et særligt vokabular i beskrivelsen af praksisser, som medfører en analytisk distinktion mellem praksisser som udførelser (*practice as performance*) på den ene side og som enheder (*practice as entity*) på den anden (Shove et al., 2012, p. 8). For at nå en forståelse af familiers praksis, der forårsager madspild, vil en praksisteoretisk beskrivelse opdele deres praksis i praksisser som udførelser og praksisser som enheder. Praksisser som henholdsvis udførelser og enheder må først defineres, før de epistemologiske implikationer kan beskrives.

5.2. PRAKSISSER SOM UDFØRELSER OG SOM ENHEDER

Praksisser som udførelser af *doings and sayings* realiserer og vedligeholder praksisser som enheder (Schatzki, 1996, 2002; Shove et al., 2012), og konstituerer det sociale. Når en praksis udføres, kan den bekræftes, reproduceres og

transformeres (Warde, 2016). Praksisser reproduceres af aktører ved hjælp af de forhold, der hele tiden skabes af netop praksisserne. Rekursivitet er mekanismen bag reproduktionen, og det giver det sociale en rekursiv karakter. Mennesket er som nævnt bærer af praksisser, og udførelsen af en praksis kommer af en deltagelse i den givne praksis. Elementerne af en praksis tilhører praksissen, ikke mennesket (Reckwitz, 2002; Schatzki, 1996), og gælder uanset udlægningen af praksiselementer, der er ganske heterogen (eksempelvis Larsen, 2015; Schatzki, 1996; Shove et al., 2012; Warde, 2005). Som Stern (2003) pointerer, er der vidtrækkende og enorm forskel mellem, hvordan praksisteoretikere forstår involvering i en praksis, og hvad en praksis er. Fælles er dog, at alle praksisser involverer materielle konfigurationer, hvorfor en praksisteoretisk beskrivelse må inkludere, hvordan materialitet er en del af praksissen (Schatzki, 2005).

Schatzki (1996) beskriver en praksis som en enhed af forbundne elementer bestående af elementerne "doings and sayings", der udgør en organiseret neksus, som udfolder sig over tid og er rumligt fordelt (1996, p. 89). Praksissers elementer er forbundne via "(1) practical understandings, (2) rules, (3) a teleoaffective structure, and (4) general understandings" (Schatzki, 2002, p. 77). Praktisk forståelse omfatter færdigheder til at vide, hvordan noget gøres, og at genkende, tilskynde samt reagere på handlingen (ibid.). De eksplicitte regler om korrekt udførelse af praksisser kræver kompetente praktikere, der ikke nødvendigvis kan forklare sådanne regler (Warde, 2016, p. 40), hvorfor tavs viden er en del af praksissen. Aktører handler i overensstemmelse med reglerne, der omfatter love, principper, forskrifter og instruktioner, der påbyder, styrer eller anviser specifikke handlinger (Schatzki, 2002, pp. 79–80). Teleoaffektive strukturer er idéen om, at alle handlinger har et strukturerende formål, uanset om det er bevidst valgt eller ej, og samtidig inkluderer strukturerende følelsesmæssige aspekter. Strukturerne er normative, idet praksissen organiseres i henhold til dens børhed (hvordan og hvornår praksissen bør udføres) og acceptabilitet (ibid. 80). Generel forståelse henviser til det overordnede formål såsom ideologisk, religiøs eller politisk overbevisning, og udtrykkes i praksissens *doings and sayings* (ibid. 86). Generel forståelse omfatter forståelse og forståelighed: at vide hvordan en praksis udføres og at genkende selvsamme praksis som netop dén praksis (ibid. 77-79). Forståelse indebærer, at aktører ved, hvad der er passende at sige og gøre i en given praksis og kontekst, og forståelighed findes i observationen af en andens praksis, der genkendes som en specifik praksis (Warde, 2016). Et eksempel er min forståelse af, hvordan man laver sovs, og forståeligheden af den praksis for andre, der observerer den. I praksisteori tales om delte eller fælles forståelser af praksisser, der dog kan være forskellige og således lede til uenigheder mellem aktører om, hvilken type praksis der er tale om, fordi de har forskellig viden og dermed dømmer en praksis forskelligt (Schatzki, 2002, p. 78). Generelt ensretter de delte forståelser praksisser, vedligeholder dem over tid og giver dem en genkendelighed, fordi de struktureres (ordnes) af forståelsen.

De fire typer forbindelser mellem en praksis' *doings and sayings* konstituerer praksissens organisering (ibid. 77). Materialitet er hos Schatzki ikke en del af praksissens elementer, men eksisterer eksternt som tilhørende stedet, hvori praksissen findes. Andre inkluderer materialitet som et element (eksempelvis Hand & Shove, 2007; Ilmonen, 2004; Larsen, 2015; Reckwitz, 2002; Shove et al., 2012). Warde (2005, 2016) oversætter Schatzkis elementer til forståelser (både praktisk og generel), procedurer og engagementer. Shove et al. (2012) bygger videre på Schatzkis udlægning af praksisser og definerer elementerne som materialer, kompetencer og meninger. Materialer omfatter ting, teknologier, værktøjer, infrastrukturer, kroppen og materialet noget er lavet af. Kompetencer rummer forskellige forståelser, praktisk viden og færdigheder, hvorved Schatzkis to forståelsestyper er inkluderet. Mening betegner mentale aktiviteter, emotioner, motivationer, idéer og symbolske betydninger ved deltagelse i en praksis og omfatter dermed Shatzkis teleoaffektive strukturer. Shove et al. (2012) lægger vægt på praksissers dynamik, idet elementernes forbindelser og elementerne selv udvikler sig over tid, hvorfor elementer opstår, vedligeholdes og forsvinder som følge af udførelsen af praksisser. Forfatterne vægter desuden kompleksiteten i forbindelserne mellem elementer i og på tværs af praksisser såvel som forbindelserne mellem praksisser, og betydningen dette har for indbyrdes påvirkninger mellem praksisser. Dertil kommer Wardes (2005, 2013, 2014, 2016) arbejde med praksisteori og mad som yderst relevant for forståelsen af familiers praksis. Af disse grunde er Wardes (2005, 2013, 2014, 2016) og Shove et al.'s (2012) udlægninger af praksissers organisering centrale for projektets forståelse af problemområdet.

Det dynamiske, processuelle aspekt ved praksisser og dermed det sociale sammenholdt med projektets fortolkende-pragmatiske tilgang har nogle epistemologiske implikationer. For det første kan man ikke vide alt, og dét man ved, skal revideres kontinuerligt, fordi situationer udvikler sig qua menneskets praksisser. Kausaliteten er kontingent, fordi situationer er kontingente på grund af handlingers dynamik. I den forstand er analyser altid uafsluttede og uafsluttelige, fordi nye positioner giver nye resultater, men kan opnå en mættethed i materialet. For det andet er menneskers erkendelser ikke relevante i praksisstudier, men dækkes via en syntese med projektets øvrige positioner, som analysen af familieinterviewene især viser. For det tredje indgår praksisser i et komplekst netværk (det sociale), og analysen og resultaterne bliver tilsvarende komplekse. Kompleksiteten er søgt indfanget i forskningsdesignet i kraft af de anvendte forskningsmetoder. Grunden hertil er, at det fænomenologiske studie viste problemområdets kompleksitet. En kvalificeret besvarelse af forskningsspørgsmålene og teori om familiers praksis, der forårsager madspil, er søgt opnået ved at analysere data med grounded theory for at kunne håndtere kompleksiteten. Den komplekse besvarelse er forsøgt løst ved en afgrænsning af, hvilke praksisser der fokuseres på: de centrale kategorier fra grounded theory-analysen forstås som praksisser (se Kapitel 14). Desuden tales der i litteraturen og i ovenstående ikke om én praksisteori, men om flere, hvorfor hver anvendelse i litteraturen af praksisteori som forklaringsmodel betyder en tilpasset

udlægning heraf og også definition af praksis (Larsen, 2015; Nicolini, 2013; Reckwitz, 2002; Schatzki, 1996; Shove et al., 2012; Warde, 2005). Projektet benytter udlægningerne af praksisteori som redskaber, og en syntese til formålet må konstrueres. Projektet benytter samme pragmatiske tilgang i fremstillingen af den anvendte praksisteori.

5.3. TO TYPER PRAKSISSER

To typer af praksisser eksisterer: spredte (*dispersed*) og integrative praksisser (Schatzki, 1996). Spredte praksisser skal kort forklares her, da de integrative praksisser er mere relevante i forståelsen af problemområdet og besvarelsen af forskningsspørgsmålene. Integrative praksisser tillader identifikation af forbindelserne mellem praksisser, som er en central årsag til madspild hos familierne (se Kapitel 11, Artikel 3 og Artikel 4). Spredte praksisser kræver primært kun forståelse for at kunne udføres. Eksempelvis kræver dét at give en forklaring af en opskrift, en forståelse af, hvad det indebærer at give en forklaring og at kunne identificere andres praksis som en forklaring. I tråd med forståelse og forståelighed forudsætter det en fælles praksis, der udføres baseret på forståelse, så den er forståelig, genkendelig og bedømmes kontekstuel acceptabel af andre. En spredt praksis er spredt netop, fordi den optræder i mange sociale sammenhænge (Schatzki, 1996, p. 91). Derudover vedrører den som oftest kun første type forbindelse mellem elementerne i en praksis; forståelse (ibid.).

Integrative praksisser er "…the more complex practices found in and constitutive of particular domains of social life" (Schatzki, 1996, p. 98). Schatzki eksemplificerer blandt andre med landbrugspraksisser, undervisningspraksisser og madlavningspraksisser (ibid.). Praksisserne består af de forbundne elementer, og inkluderer spredte praksisser, der tilpasses den givne integrative praksis, såsom religiøse eller retslige praksisser (ibid. 99). Integrative praksisser involverer forståelse af, hvordan en praksis udføres på acceptabel vis ved at følge regler og indeholde en teleoaffektiv struktur. Et eksempel er at lave mad til hele familien, hvor familiens konventioner og hensynet til at servere et godt måltid, der falder i alles smag, styrer indkøb og tilberedning. Integrative praksisser overlapper og sammenflettes med hinanden og skaber indbyrdes konflikter, og på alle tidspunkter og steder udspringer det sociale i en neksus af spredte praksisser, der er vævet ind i sammenknyttede og modstridende integrative praksisser (Schatzki, 2002, p. 88). Konflikterne opstår eksempelvis ved modstridende formål i forskellige praksisser, hvilket det fænomenologiske studie, analysen af data fra familiestudiet samt Artikel 3 og Artikel 4 nedenfor viser. Eksempelvis vil modstridende måder at planlægge indkøb på enten inkludere eller ekskludere allerede købt mad med risiko for overskudsmad og senere madspild.

Warde (2016, p. 41) opsummerer Schatzkis (1996) kriterier for integrative praksisser. For det første har aktører ord, hvormed de kan tale om og identificere en

aktivitet (ibid. 104). For det andet er udførelse forståelige for alle, der er medlem af den givne kultur, praksissen tilhører (Warde, 2016, p. 41). Et tredje kriterium er, at forståeligheden og genkendeligheden er resultatet af, at praksisser er sociale, fordi de sameksisterer "… with indefinitely many other people" (Schatzki, 1996, p. 105). Som det fjerde kan udførelser være korrekte, acceptable eller innovative (ibid. 101-102), fordi de indeholder et normativt aspekt i kraft af den regelmæssige gentagelse af udførelsen af mange andre mennesker, og som gennemgået ovenfor bedømmes praksisser, hvorfor udførelserne ensrettes. For det femte udtrykker en udførelse komponenterne af den givne praksis' organisering: elementerne og deres forbindelse ekspliciteres i udførelsen, selvom en handling kan være en del af to eller flere integrative praksisser, som dermed komplicerer den analytiske sondring (ibid. 104). Det sidste kriterium er, at en praksis og organiseringen heraf eksisterer for sig selv eksternt aktøren i dennes udførelser (ibid. 105). Warde tilføjer, at en manual er en indikator for, at en praksis findes, fordi den derved er formaliseret og kodificeret (Warde, 2016, p. 46). Således kan nye aktører hverves i en praksis. I det følgende henviser begrebet 'praksis' til integrative praksisser, og i identifikationen af praksisser anvendes disse kriterier. Afgrænsningen af begrebet bidrager til at kunne fremstille familiers praksis på en klar måde, og beskrive praksissernes forskelligheder, interaktioner og dermed indbyrdes påvirkninger.

5.4. PRAKSISSERS NETVÆRK

Praksisser konstituerer det netværk, der kaldes det sociale, fordi de er forbundne via en kontingent kausalitet qua praksissers dynamik. Praksisser overlapper og påvirker hinanden. Elementerne i en praksis kan også være del af andre praksisser (Schatzki, 1996, p. 103), og ændringer i ét element ved én praksis kan betyde ændringer i en anden praksis (Shove et al., 2012, pp. 35–37). Det er en væsentlig indsigt i forbindelse med det metodiske og praktiske bidrag såvel som det teoretiske, idet analysen sammenligner de indledende interviews med de opfølgende for at spore en eventuel udvikling af praksisser eller elementer. Når en praksis får et nyt medlem, skal det menneske lære praksissen, og derefter udføres praksissen på sin egen karakteristiske måde; individuelle måder at udføre en praksis på kan bedømmes acceptable, hvorved innovation af praksissen er mulig: gennem reproduktionen af udførelsen og accepten ændres praksissen (Shove et al., 2012; Warde, 2016). Dertil kommer, at praktikeren kun er delvist bevidst om og reflekterende over udførelsen af en velkendt praksis (Warde, 2005, p. 140). For at en praksis forbliver genkendelig reguleres den af formaliserede instruktioner for passende udførelse (ibid.), såsom regler og procedurer, både uskrevne og eksplicitte. I det fænomenologiske studie (Kapitel 8) nævnes sådanne i form af organisationers og regeringens forskrifter om sund mad og anvisninger for madpraksis generelt, mens autoetnografien i Kapitel 8 beretter om de uskrevne procedurer for måltider med gæster, der skal indeholde rigeligt mad. Netværket mellem praksisser fremstår således vigtigt at redegøre for, for at nå en nuanceret forståelse og beskrivelse af familiers praksis og dermed besvare forskningsspørgsmål 1: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Med

ovennævnte in mente vil et svar på spørgsmålet skulle forklare, hvordan familiers praksis, der udgøres af en samling af praksisser, interagerer og påvirker hinanden. Heri skal også tages højde for individuelle måder at udføre eksempelvis planlægning og indkøb på, fordi det kan skabe konflikter mellem familiemedlemmernes praksisser.

Praksissers normative islæt resonerer med pragmatismens opfattelse af, at normativiteten, om at handlinger skal være gavnlige, bevirker, at handlinger konstitueres som handlinger og ikke mekanisk adfærd (Brinkmann, 2013, p. 72). Såfremt en handling falder inden for den accepterede norm for udførelse, anses den som en meningsfuld handling. Heri ses også Meads (2005, pp. 201–205) beskrivelse af, at reagere på en social situation ved antagelse af andres attituder, fordi vi i forestillingen af andres opfattelse af os selv kan reflektere over, bedømme og eventuelt korrigere vores handlinger (se Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige). På trods af normativiteten kan forløbet og udfaldet af en udførelse ikke forudbestemmes, hvorved små variationer i praksisser kan forekomme. Et eksempel er den glemte peberfrugt og salat i køleskabet, der blev købt med intention om at blive spist, men passede ikke ind i hverdagens madforbrug (se Kapitel 8, 8.1 Autoetnografi: Hvad er madspild for mig?). Ingen praksis fungerer isoleret fra andre, netop fordi udførelsen betinges af tidligere og senere praksisser: tilberedning af mad forudsætter en vis grad af planlægning, indkøb og opbevaring, og har måltidet som formål, samt er underlagt meninger om korrekt udførelse, idet kun en lav grad af koordinering og regulering af eksempelvis spisning eksisterer (Warde, 2016, pp. 96–97) (jævnfør fænomenet madforbrug, Kapitel 8 Fænomenologisk studie). Heri ses forbindelsen til pragmatismens opfattelse af verden som begivenheder gjort af ustabile, kontingente processer. Den kontingente kausalitet mellem praksisser understreger vigtigheden af at redegøre for familiers dynamiske praksis, der skal tilpasses en dynamisk hverdag.

Ustabiliteten er en konsekvens af praksissers dynamik bevirket af hver praktikers individuelle bane – det vil sige udførelsesmåde – og de modstridende elementer i praksissen, der kan være del af andre praksisser. Praksisser er dynamiske, grundet tiden, rummet og den sociale kontekst, hvori de findes, og fordi de har en intern udførelseslogik, idet praktikere i mange situationer tilpasser, improviserer og eksperimenterer (Warde, 2005, pp. 139–145).

Med denne teoretiske gennemgang af praksisser og komponenterne heri vil næste kapitel beskrive projektets forskningsmetoder og deres anvendelse i undersøgelsen af egen og familiers praksis.

KAPITEL 6. FORSKNINGSMETODER

Forskningsprojektets formål er at udvikle en forståelse af familiers praksis, der forårsager madspild, formuleret som en teori. På basis heraf udvikles en metode til at ændre praksis med en reduktion af familiers madspild som resultat. I det følgende gennemgås de forskningsmetoder, som er anvendt i projektet til besvarelse af de tre forskningsspørgsmål og dermed til at udvikle ovennævnte forståelse af familiers praksis. I kraft af den pragmatiske position er brugen tilpasset, hvorfor metodebeskrivelsen kan adskille sig fra den teoretiske udlægning hos kilderne.

Forskningsdesignet søger at nå en forståelse af familiers praksis, og starter med en undersøgelse af min egen praksis, hvortil jeg anvender autoetnografi. Derved øges min sensitivitet overfor andres praksis. Autoetnografien indgår i et fænomenologiske studie, og analyseres med KJ-metoden for at nå en struktureret forståelse af problemområdet. KJ-metoden beskrives efterfølgende. Resultaterne analysen indgår i en fænomenologisk analyse, som afslutter det fænomenologiske studie, og derfor forklares den fænomenologiske metode. Fænomenologien giver mulighed for at udvikle forforståelserne om problemområdet og samtidig kvalificere dem ved inddragelse af teori om og dermed nå en dybere forståelse af problemområdet. Derudover bidrager valget af metoden til at nå en holistisk forståelse, der danner afsæt for familiestudiet, hvori de udviklede forforståelser gør mig sensitiv overfor familiernes praksis. For at imødekomme potentielle misforståelser betegner 'fænomenologisk analyse' i det følgende kun den del af analysen, der tager udgangspunkt i resultatet fra KJ-metoden. Anvendelsen af flere af metoderne er foregået som aktionsforskning, hvorfor denne forskningsmetode forklares som den næste. Nudging, indirekte observation og interview gennemgås, idet forskningsmetoderne anvendes i studiet af familiers praksis. AVV's praksis undersøges også med interview samt en workshop, og beskrivelsen heraf findes i et særskilt afsnit, fordi det har fokus på organisatorisk praksis, og dermed relateret til projektets praktiske bidrag. Kapitlet afsluttes med en forklaring af den anvendte analysemetode, grounded theory, som bruges i analysen af data fra familiestudiet. Med den hermeneutisk-pragmatiske tilgang følger, at verden altid må iagttages som delvist socialt konstrueret, hvorfor der ikke kan nås objektive forståelser, men i stedet laves teoretisk reflekterede analyser af data indhentet med forskningsmetoderne.

6.1. AUTOETNOGRAFI

Jævnfør Kapitel 4 Videnskabsteori er forfatteren bevidst om, at man som forsker ikke eksisterer i isolation, men er en del af forskellige sociokulturelle netværk, der påvirkes og påvirker hinanden gensidigt (Ellis et al., 2011). Udgangspunktet for autoetnografien er undertegnede, der lever med fænomenet 'madspild' i hverdagen.

Forståelsen af fænomenet udvikler sig til madforbrug i løbet af det fænomenologiske studie, men er i autoetnografien altså madspild, hvorfor fænomenet benævnes 'madspild' i nærværende afsnit. Mit liv med fænomenet betyder også, at der eksisterer en bevidsthed om, at forståelsen af problemområdet er præget af forforståelser, antagelser og fordomme; undertegnedes generelle 'hverdagsviden'. For at overkomme dette anvendes autoetnografi pragmatisk til at positionere mig i forhold til problemområdet og nå en indledende besvarelse på første forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Autoetnografi er en del af Creative Analytic Practices (CAP), der er en videreudvikling af etnografien (Richardson & St. Pierre, 2005). I CAP-undersøgelser anses skriveprocessen som en forskningsmetode i sig selv og i det hele taget som en del af forskningsmetoden, da skrivningen engagerer fortsat refleksion og selektion af fremstillingsmåden (ibid.). I pragmatisk forstand bliver skriveprocessen således et sensitiviserende instrument i undersøgelsen af problemområdet og mig selv, så jeg netop forstår fænomenet madspild og mine forforståelser bedre. Skrivning og genskrivning nødvendiggøres som konsekvens, fordi alle tanker ikke er tænkt forud for skrivningen: skriveprocessen er dynamisk, heterogen og uorganiseret, grundet den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode. Med genskrivning indfinder formen sig, og teksten organiseres. Skrivningen af autoetnografien er en bevidstgørende proces med betydning for projektets positionering i forhold til problemområdet og forskningsdesignet (se også Kapitel 3, 3.3 Autoetnografi og fænomenologisk studie).

I 1980erne begynder man i samfundsforskningen at udfordre de ontologiske, epistemologiske og værditeoretiske begrænsninger ved at have større opmærksomhed på den litterære fremstillingsproces, herunder at forskeren selv er tydelig i beskrivelsen af sociale fænomener qua sit ordforråd; forkastelse af store, forklarende narrativer; nye relationer mellem forfattere, publikum og tekster; samt erkendelse af at historier er komplekser, der blandt andet indbyder til forståelse af sig selv og andre (Ellis et al., 2011; Ellis & Bochner, 2000). Med Ellis et al.'s (2011) beskrivelse:

> "In particular, they wanted to concentrate on ways of producing meaningful, accessible, and evocative research grounded in personal experience, research that would sensitize readers to issues of identity politics, to experiences shrouded in silence, and to forms of representation that deepen our capacity to empathize with people who are different from us."
>
> (Ellis et al., 2011, p. 274)

Teksterne er personlige, for at give en stemningsfuld og meningsfuld beskrivelse af forskningen, der er forståelig for (et andet) publikum, så tilværelsens usagte aspekter kan repræsenteres på nye måder og skabe empati. Autoetnografer tilgår forskningen således, fordi de er bevidste om, at de selv påvirker forskningen og forskningsfeltet: de er med andre ord ikke separate fra forskning og forskningsfelt (ibid.). Det ontologiske standpunkt er foreneligt med det pragmatiske, idet forskeren altid

allerede er en del af verden, og derved indgår i et gensidigt påvirkningsforhold hermed. Det er med denne narrative drejning, at historiefortælling bliver det nye fremstillingsmiddel for etnografier (Denzin & Lincoln, 2005). Den objektive virkelighed af ens egne subjektive iagttagelser kan aldrig fanges og beskrives objektivt, idet iagttagelsens udgangspunkt i sig selv er kontingent og konventionel for det iagttagede; den kan kun fanges i repræsentationer såsom feltnoter, interviews og samtaler (ibid.). Her findes en direkte relation til det fænomenologiske studie, som van Manen formulerer det (1984, 1990, 2002a, 2002b) (se 6.3 Fænomenologisk metode). Når ingen fuldstændig objektiv beskrivelse af egne iagttagelser kan gives, omfavner autoetnografien subjektiviteten som et vilkår qua forskerens egen indflydelse på forskningen, og omformulerer definitioner af meningsfuld forskning (Ellis et al., 2011). Tilgangen bidrager til at forstå, hvordan egen selvforståelse påvirker det, der studeres, og hvordan det studeres og repræsenteres (ibid.). Den autoetnografiske tekst gør forskerens personlige oplevelser og følelser åbenbare for læseren med øget transparens for både læser og forsker som et resultat.

Projektets autoetnografi er fortællingen om, hvad mad er for forfatteren, og hvordan mad har været og er en del af dennes liv. Den er baseret på de mest relevante levede erfaringer herom, og hvordan andres syn på mad opleves. En levet erfaring defineres som en umiddelbar, før-refleksiv oplevelse af verden, der i refleksionen tilskrives mening (van Manen, 1990). Samtidig er autoetnografien udgangspunktet for det fænomenologiske studie, hvori de levede erfaringer (oplevelser) analyseres fænomenologisk. Ved at reflektere over og læse autoetnografien vækkes en undren, og motiverer spørgsmålet: *hvorfor spildes mad*?

Metoden autoetnografi er en kombination af autobiografi og etnografi (Ellis et al., 2011). Autobiografisk tekst fremstiller en selektiv rekonstruktion af en persons liv eller episoder heraf fra et førstepersonsperspektiv, for at anvende den nutidige position til at skabe klarhed over betydningen og udviklingen af fortiden (Freeman, 2008). Sådanne episoder kan være særligt betydningsfulde begivenheder, der har haft en forandrende effekt for personens liv, og trods det, at begivenhedernes væsentlighed er en subjektiv vurdering tillader de en undersøgelse af disse (Ellis et al., 2011). Ontologisk rettes blikket mod alt det, der er meningsfuldt og væsentligt nok i et liv til at skrive om det (Freeman, 2008). Idet et individ er i centrum for forskerens blik, bliver individets kontekst essentiel, fordi individet lever i en sociokulturel verden (ibid.). Det leder til autoetnografiens etnografiske del.

Etnografi er studiet af de relationelle praksisser i en kultur, fælles værdier og overbevisninger og delte erfaringer (Ellis et al., 2011). Kort fortalt får etnografen adgang til feltet, og undersøger det med et åbent sind og med et specifikt formål for øje ved anvendelse af feltarbejde som metode (Fetterman, 2008; Hastrup, 2010). I feltet undersøges den givne kultur ved, at etnografen indgår som medlem heraf. Som både forsker og historiefortæller veksles mellem at undersøge og skrive på en

indlevende måde, så læseren bedre forstår kulturen, hvilket er et kvalitetskriterium for en god etnografi (ibid.).

Autoetnografi er syntesen af autobiografi og etnografi, idet objektet bliver subjektet og subjektets kultur er feltet for dennes oplevelser, der iagttages og reflekteres over (Baarts, 2010; Ellis, 2008a; Ellis et al., 2011). Autoetnografen skifter mellem at observere og beskrive oplevelsernes sociale og kulturelle kvaliteter etnografisk, og at anlægge et introspektivt blik ved at fremstille et sårbart selv, så betydningsrelationerne mellem subjekt og omgivende kultur lader sig fortælle som en historie. Forskeren vælger en passende genre for teksten som en novelle, poetik, fragmenteret og lagdelt skrivning, så repræsentationens følelsesmæssige udtryk maksimeres (Ellis, 2008a). I overensstemmelse med publiceringsstandarder må teksten analyseres, så det er tydeligt, at teksten udover at være en personlig fortælling er skrevet af en forsker, hvorved den adskiller sig fra andre personlige fortællinger fra hverdagen (ibid.). Af den grund og andre er nærværende autoetnografi genstand for hermeneutisk refleksion mellem de levede erfaringer og fænomenologisk analyse, der giver mulighed for at reflektere kritisk over forforståelser, antagelser og 'hverdagsviden'. Analysen og det hermeneutiske arbejde fremkalder forståelsessammenbrud, der driver forskningen fremad og specificerer dens formulering. Etnografiens formål er at fremme forståelsen af en kultur for in- og outsidere, og i autoetnografien belyses kulturelle aspekter ved at sammenligne de personlige oplevelser med eksisterende forskning, interviews eller undersøgelse af kulturelle materialiteter (ibid.). Fænomenologien anvendes i denne henseende ved inddragelse af teori om problemområdet og anden litteratur.

Autoetnografisk skrivestil adskiller sig fra øvrig forskning som følge af vægtningen af auto-, etno- eller grafi-delene og kommer til udtryk i diverse tilgange (Ellis, 2008a; Ellis et al., 2011; Ellis & Bochner, 2000). I autoetnografien er det primære fokus på undertegnede og dennes relationer til andres madpraksis og mad. Selv 1 er genstand for selv 2's observation og refleksion, jævnfør Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige, og jeg-formen er gennemgående i teksten. Formålet er en (selv)forståelse baseret på dele af forfatterens liv, hvori mad har en betydningsfuld rolle, og inviterer derigennem læsere til at reflektere over deres måde at leve med mad på, så de bliver deltagere (Ellis, 2008a; Ellis & Bochner, 2000). Autoetnografien springer mellem forskellige situationer, der står centralt i hukommelsen som oplevelser omgærdet af retrospektiv undren. Situationerne er af hensyn til læsbarhed angivet med kursiv, og refleksionerne over dem er ikke-kursiverede. Skrivning er med Ellis' (Ellis et al., 2011) ord både en proces og et produkt, for flere situationer er udskiftet efter endt skrivning, idet de har bevirket erindringen af andre mere signifikante situationer for både undertegnede og dét, det er ambitionen at formidle. Autoetnografien indgår i det fænomenologiske studie, som en metode til at generere data, altså at uddanne mig selv ved at blive klar over egen forståelse gennem fortolkning (van Manen, 1984, pp. 50–51). Van Manens (1984, pp. 51–52) beskrivelse af at bruge egen forståelse som

udgangspunktet for et fænomenologisk studie er sammenfaldende med auto-delen i autoetnografien: subjektet iagttages og oplevelserne fremstilles på en indlevende måde, der giver teksten en intersubjektiv karakter. Genereringen af data er ikke kun forbeholdt autoetnografien, men er også en del af refleksionen under den fænomenologiske analyse og skrivning af den.

6.1.1. METODEOVERVEJELSER OVER AUTOETNOGRAFI

Autoetnografi anvendes som metode, fordi der eksisterer en bevidsthed hos undertegnede om (som autoetnografien vidner om), at denne selv spilder mad. Fænomenet madspild er ikke placeret 'udenfor' dennes liv og hverdag, men en integreret del heraf. Evans (2014, p. xiv) understreger vigtigheden af at være bevidst herom, især for etnografer, der undersøger fænomener i hjemmet og moralsk tunge emner som madspild. Formålet med autoetnografien og det fænomenologiske studie er at vise, at undertegnede kun i refleksiv forstand, men ikke i praktisk henseende er hævet over udfordringerne, der analyseres fænomenologisk. Desuden bevirker forståelsen af egen praksis, der forårsager madspild, at fordomme overfor andres praksis kan suspenderes og derved reducere disses indflydelse i familiestudiet og analysen heraf. Interaktionen med familierne bliver dermed mere fordomsfri og præges af forståelse og nysgerrighed i undersøgelsen af deres praksis og udfordringer for at reducere madspild. Samtidig kan data tilgås åbent og mere sensitivt, da fordommene ikke allerede har tolket det forud for analysen. Informanternes synspunkter repræsenteres således så præcist som muligt. Samtidig bidrager autoetnografien og som sådan det fænomenologiske studie til at øge transparensen angående de formodninger og indsigter, der har indgået i forskningsprocessen.

Generalitet er ydermere væsentligt at reflektere over, for i overensstemmelse med pragmatismens krav om nytteværdi som den afgørende kvalitet ved en undersøgelses resultat må studiet kunne bibringe en vis forandring i dets sociale kontekst. Statiske resultater om hverdagslivet kan ikke gives, men eksempler på et fænomen viser de kulturelle forståelser, som kulturens medlemmer for tiden anvender (Brinkmann, 2013). Fænomenet er af generel karakter i kraft af forståelserne, der ligger til grund for fænomenet, fordi disse forståelser – og dermed fænomenet – reproduceres kontinuerligt af kulturens medlemmer. Analysen skal svare på, hvilke forudsætninger reproduktionen af forståelser og fænomener har, så generelle træk ved det sociale liv kan identificeres (ibid.). I autoetnografien sker det med læserens sammenligning med sit eget og forfatterens liv: er der sammenfald i forståelserne, er en vis generalitet opnået. Forudsætningerne for overhovedet at skrive autoetnografien er forfatterens kulturelle forståelse, og derfor er teksten implicit et udtryk for disse, som lader sig analysere yderligere i den fænomenologiske analyse (Kapitel 8, 8.3 Fænomenologisk analyse af emnerne).

Autoetnografien er altså en personlig fortælling, der ligesom øvrige former for autoetnografi er genstand for kritik. For det første stilles spørgsmålstegn ved sandheden, teksten præsenterer, idet minderne medieres af sproget og forvrænges af tiden samt, at de kan være vage og usikre (Ellis & Bochner, 2000). Derved bliver historien en fiktion. Modsvaret påpeger, at minder og historier er tentative, foranderlige, ufærdige; de tilpasses det skrivende nu, hvorfor dele udelades, opfindes eller omskrives, men resultatet er at vise fortidens betydning (ibid.). Forskeren er bevidst om, at det personlige narrativ ikke afspejler fortiden fuldstændigt. En anden kritik kalder et personligt narrativ for en romantisering af selvet, og kan dermed ikke kategoriseres som en videnskabelig proces eller produkt (ibid.). Et modsvar er en analyse af teksten, der ikke tager den som udtryk for sociale fakta. Kravet om objektivitet afføder endnu en kritik, men imødekommes netop af ekspliciteringen af forskerens egne forforståelser i den færdige tekst (Brinkmann, 2013). Objektivitet nås i det øjeblik, det observerede fremkalder et forståelsessammenbrud hos forskeren, som efterfølgende kan handle på det (ibid.). Her findes også et overlap med validitet, der i pragmatisk forstand bør opfattes som noget aktivt: "Vores analyser er valide, når de sætter os i stand til at *gøre* bestemte ting" (Brinkmann, 2013, p. 76). Repræsentation og overensstemmelse med det observerede er ikke muligt (ibid.). Analyserne – og herunder skriveprocessen af narrativet – er valide, når sammenbruddene, de fremkalder, kan repareres med nye forståelser (ibid.): vi har metaforisk løftet os op og erkendt et blindt punkt. Det er uvægerligt et vilkår i enhver selviagttagelse, hvor skriveprocessen både fremkalder og reparerer forståelsessammenbrud. Derfor fremmedgør undertegnede sig for sig selv i autoetnografien og fænomenologien. Desuden kan autoetnografier bedømmes på, hvorvidt de forandrer forfatterens eller læserens liv (Ellis et al., 2011).

Sandheden erkendes af autoetnografer som foranderlig (jævnfør den pragmatiske forståelse af begrebet) grundet den valgte genres mulige fremstillingsmåde, og i forlængelse af ovenstående må spørgsmål om reliabilitet, validitet og generalitet forstås anderledes end i andre forskningstilgange (Ellis et al., 2011). Reliabilitet henviser til forfatterens troværdighed, hvilket overlapper med validiteten: teksten skal have et sandhedspræg, så læseren opnår en følelse af, at historien er troværdig, mulig og realistisk; autoetnografien skal med andre ord opleves som noget, der kan være sandt (ibid.). I forbindelse med narrativets forandringspotentiale for forfatteren findes overlappet med generalitet, idet teksten skal belyse generelle, selvfølgelige kulturelle processer, som læseren kan genkende.

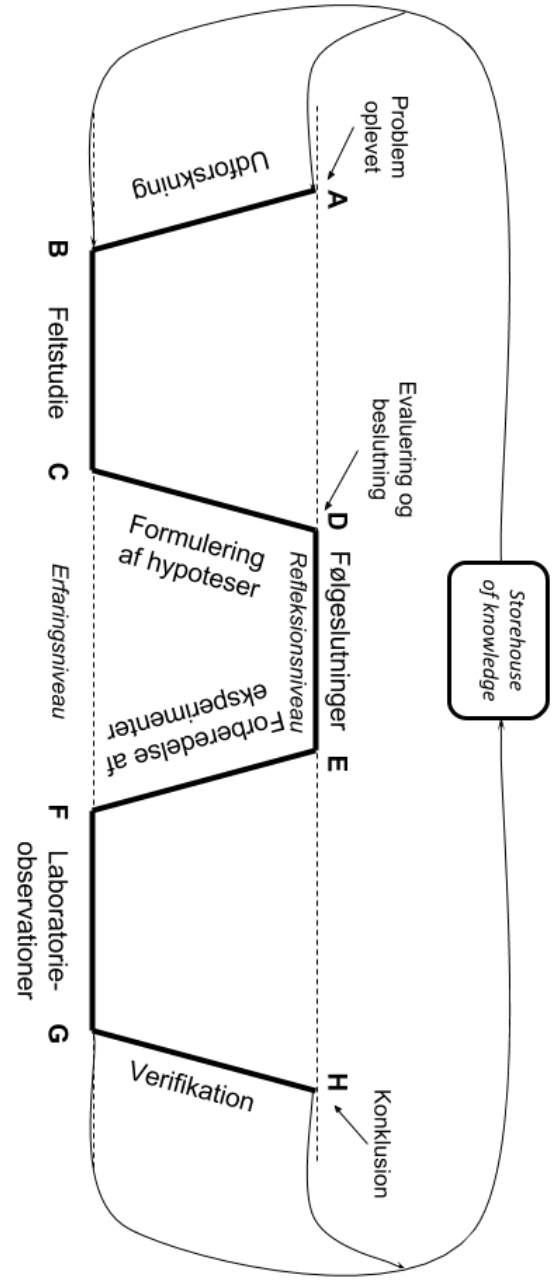
Selviagttagelsen (se Kapitel 4, afsnittene 4.2 og 4.3) byder, at kun mine egne tolkninger og dermed perspektiver udtrykkes. Således er der ikke tale om en fuldstændig afdækning af fænomenet madspild, hvorfor positioner fra forskningsbaseret og anden litteratur inddrages i det fænomenologiske studie for at give en dybere forståelse af fænomenet. Udover at litteraturen bidrager med et nuanceret blik på fænomenet, betyder inddragelsen også en generalisering, fordi kilderne reflekterer fænomenets betingelser og eksistens i andres liv. Det er derfor

tydeligt, at autoetnografien ikke kan stå alene. Øget refleksion over fænomenet behøves, hvorfor KJ-metoden anvendes.

6.2. KJ-METODE

Organiseringen af autoetnografien bistår orienteringen mod det egentlige fænomen, idet madspild er den indledende identifikation af fænomenet, og er som sådan et væsentlig skridt mod belysningen af dets essens. KJ-metoden er gruppebaseret, men anvendes i projektet kun af undertegnede, og følgelig er nogle af metodens trin ikke udført og andre er tilpasset. Pragmatisk applicering af metoden på data tillader en ikke-mekanisk efterfølgelse af metodologiske trin, simpelthen fordi det ikke nødvendigvis gør forskningen mere interessant eller repræsentativ (Brinkmann, 2013, p. 77). Metoden er et redskab som det egentlige forskningsredskab – forskeren – anvender i overensstemmelse med det givne problem eller spørgsmål.

KJ-metoden sikrer hurtig konsensus om prioriteringen af subjektive, kvalitative data, når ressourcerne er få (Spool, 2004), og derfor anvendes metoden til analyse af autoetnografien. Andre metoder, der kunne være anvendt, tæller forskellige tekstanalytiske analysetilgange. Metoden er i udgangspunktet en kreativ brainstorming-teknik, der senere udviklede sig til at understøtte kollektive valgprocesser som et problemløsningsværktøj (Scupin, 1997). Fundamentet for den nutidige udgave af metoden er en W-model; en problemløsningsmodel baseret på abduktion (se Figur 6-1). Abduktion er en slutningsform, der leder til en hypotese, som forklarer usikre situationer, hvor en virkning skal forklares eller forstås (Brinkmann, 2013; Scupin, 1997). Med abduktion søges kvalitative data forklaret og organiseret sammenhængende: betydningsrelationerne afdækkes som et kvalificeret gæt.

Figur 6-1: W-modellen for problemløsning (efter Scupin, 1997, p. 235).

Den W-formede problemløsningsmodel har til formål at skabe en syntese mellem den oplevelses- og erfaringsbaserede og den kognitive tænkning (ibid.). Således viser den forskningsprocessen, der starter med opmærksomhed på et problem – jævnfør min undren over madspild – og fortsætter gennem "…the collection of data, identifying a specific problem, evaluation, proposing solutions, procedures for action, verification, falsification, and obtaining conclusive findings" (Scupin, 1997, p. 235). Som basal forskningsteknik følges modellen også i nærværende projekt, om end pointering af det pågældende procestrin ikke ekspliciteres.

To niveauer af tænkning findes som de vandrette, parallelle, stiplede linjer i figuren, hvor det øverste henviser til kognitive eller mentale processer, og det nederste er erfarings- og oplevelsesbaseret, der refererer til begivenheder eller konkrete handlinger (ibid.). Nærværende projekts forskningsproces starter med at følge A-D-E-H, hvor læsningen af forskning og øvrig litteratur om emnet, bevirker et forståelsessammenbrud, der evalueres og fører til beslutninger, konklusioner og ny viden ('Storehouse of knowledge' i modellen). A-D-E-H er gældende i hele forskningsprocessen. Med denne viden erkendes vanskeligheden i fokus på general affaldsreduktion, hvorfor feltet reformuleres som et nyt problem (A): forholdet til mad, som udforskes ved at trække på egen viden (A-B) og i skrivningen af autoetnografien (B-C). Autoetnografien er et feltstudie af undertegnedes kultur, sådan som denne oplever og er en del af den, og udførelsen følger den dertilhørende metode. Her veksles mellem de to tænkeniveauer (selv 2's refleksion over selv 1's oplevelser). KJ-metoden understøtter refleksionen over autoetnografien ved at organisere den (dataanalyse; C), så hypoteser (C-D) om den udledes og evalueres (D), og udgør udgangspunkt for beslutninger om næste trin. Den fænomenologiske analyse tager afsæt i resultaterne fra KJ-metoden, som et nyt problem (A), der udforskes ved at fokusere på hvert emne. Analysen leder til nye hypoteser om, hvorfor så meget mad spildes, og hvordan det kan undersøges i felten. Det kommer til udtryk som undersøgelsesdesignet for familiestudiet (D-E). På dette tidspunkt findes en forståelse af feltet, og gennemfører familiestudiet som en blanding af feltstudie (A-B-C-D) og laboratoriestudie (E-F-G-H), fordi det foregår i felten, der behandles som et laboratorium, men uden mulighed for at kontrollere alle variabler heri. De kontrolleres via undersøgelsesdesignets instruktion til deltagerne, hvorved udførelsen reguleres på tværs af familierne. Familiestudiet forberedes (E-F), eksekveres (F-G), analyseres efter G, verificeres (G-H) og resulterer i konklusioner, der svarer på (A). Overordnet gennemføres A-B-C-D to gange (autoetnografi og fænomenologisk analyse), D-E er undersøgelsesdesignet for familiestudiet, der er en blanding af A-B-C-D og E-F-G-H, så A (forskningsspørgsmålene) kan besvares. KJ-metoden anvendtes ved C, efter skrivningen af autoetnografien.

KJ-metoden belyser trinnene fra A til D og især C til D, så ustrukturerede, kvalitative data kan organiseres på en meningsfuld måde (Scupin, 1997). Anvendelsen af KJ-metoden følger en række trin, der som nævnt er tilpasset, at undertegnede er eneste deltager. Baseret på især Spool (2004) og i mindre grad

Scupin (1997) foregik analyseprocessen af autoetnografien således trin for trin (se Kapitel 8, 8.2.2 Analyse med KJ-metoden, for en detaljeret beskrivelse af arbejdet):

1. *Formulering af spørgsmålet*: Hvad er emnerne for de specifikke levede erfaringer? Emnerne tjener til at organisere materialet og systematisere identifikationen af fænomenet. Dette er punkt A, som formuleres ved refleksion over autoetnografien.
2. *Nedskriv perspektiver på Post-its*: Autoetnografien gennemgås på sætnings- og afsnitsniveau for at finde interessante perspektiver på spørgsmålet; nogle er generelle, andre specifikke. Farverne på Post-its har ingen betydning. Et perspektiv per Post-it. Her bevæges mellem punkt A og B, fordi dataene undersøges med udgangspunkt i spørgsmålet, og har en glidende overgang til B og C.
3. *Sæt Post-its på papiret*: Hvert perspektiv sættes nedenfor spørgsmålet, der er skrevet på en Post-it.
4. *Organiser perspektiverne i emner*: Lignende perspektiver sættes sammen, så de udgør grupper. Revision og flytning af Post-its foregår løbende i dette trin. Enkelte perspektiver udgør en selvstændig gruppe med sit eget emne. Emnet benævner hver gruppe. Dette er punkterne B og C.
5. *Hierarkisering af grupperne*: Alle grupperne hierarkiseres, så det emne, der virker mest interessant og centralt, placeres øverst på papiret under spørgsmålet. Flere iterationer blev foretaget, hvorved der blev bevæget mellem C og D. Hver reorganisering var en falsificering af en hypotese om, hvordan grupperne eller emnerne skulle organiseres, og der måtte gås fra punkt D til C igen, for at udvikle en ny hypotese. Efter nogle iterationer blev dataene organiseret som et procesforløb.

Analysen tog cirka en uge, hvor første og andet trin især tog lang tid, fordi der skulle foretages selvrefleksion, jævnfør Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige, om selv 1 og selv 2. Refleksionen tydeliggjorde udfordringen i selviagttagelse, fordi jeg observerede og reflekterede kritisk over mine forforståelser. Eksplicitering og refleksion over forforståelserne er netop en del af processen i at skrive autoetnografien, men indgår ligeledes i arbejdet med KJ-metoden. De hermeneutisk fortolkede oplevelser ledte til ændrede og kvalificerede forforståelser, hvorved der blev nået en selvforståelse af mit forhold til mad og til andres håndtering af mad. En selvforståelse, som gjorde mig i stand til at hæve mig over udfordringerne, der findes i egen og andres praksis angående omsætningen af mad til madspild. Jeg måtte stille spørgsmålstegn ved min opfattelse af praksis, og iagttagelsen af de deraf affødte nye aspekter ved problemområdet medførte en indsigt i dets kompleksitet. Den kritiske refleksion motiverede til at undersøge, hvori grundlaget for mine forforståelser bestod ved at reflektere over og diskutere teori og

anden litteratur om madspild i den fænomenologiske analyse. Autoetnografiens objektivisering af forforståelsernes grundlag og implikationer lader sig analysere og organisere med KJ-metoden, så et mønster i data kan beskrives og være genstand for den fænomenologiske analyse. Mønsteret er relationerne mellem emnerne, og udgør strukturen for den fænomenologiske analyse.

6.2.1. METODEOVERVEJELSER OVER KJ-METODEN

Analysen af autoetnografien strukturerer forståelsen af madens rolle i mit liv og mine forståelser heraf. Andre analysemetoder kunne dog have givet andre resultater og dermed en anden struktur end Figur 8-1. Dekonstruktion af teksten ville give en problematisering af det selvfølgelige: mad som en del af hverdagen. Problematiseringen består i at stille sig spørgende overfor og derigennem illustrere betydningers og forståelsers flertydighed og ustabilitet (Brinkmann, 2013). Betydningsrelationerne mellem undertegnede og mad ville således kunne fremstilles på forskellige måder, fordi de kan forstås fra vidt forskellige positioner. Brinkmann (2013) forklarer, at dekonstruktion er forbundet med en "'mistankens hermeneutik'" (p. 43), hvor alternative fremstillinger af virkeligheden giver andre eksempler på hændelserne beskrevet i autoetnografien. En dekonstruktiv position destruerer "én forståelse af en tekst" og giver muligheden for konstruktionen af en ny (ibid. 43). Sådan adskiller den sig fra "kritik, analyse og fortolkning", der ideelt efterlader teksten, som den var, hvorimod dekonstruktion samtidig konstruerer noget nyt (Hauge, 2010, p. 394). Dekonstruktiv læsning af autoetnografien ville sandsynligvis have bidraget med andre selvforståelser angående maden som del af hverdagen end KJ-metoden. Dog ville dekonstruktion ikke have struktureret forståelsen af praksis angående madspild på samme måde som KJ-metoden, hvilket er væsentligt i henhold til de teoretiske, metodiske og praktiske bidrag: struktureringen danner grundlag for en teori om det komplekse problemområdes dele og forbindelser herimellem, som er en forudsætning for udvikling af en metode til den praktiske implementering af madspildsreducerende praksisser i familier via Nulskrald.

Anvendelsen af metoden er kun udført af undertegnede, og derfor foreligger analysen som en subjektiv fortolkning. Andres deltagelse ville sandsynligvis have kategoriseret teksten anderledes. Et sådant samarbejde indebærer en ekstern kritik af forforståelserne og en selvudlevering af undertegnede. Omvendt betyder den gennemførte måde indtagelse af selv 2-positionen, hvilket har været vanskeligt, idet forfatteren også er egen kontrollant angående kritisk refleksion over arbejdet.

6.3. FÆNOMENOLOGISK METODE

I fænomenologisk forskning studeres levede erfaringer, hvilket vil sige studiet af livsverden sådan som den umiddelbart opleves forud for begrebsdannelse og fortolkning, hvorved det er muligt at nå en dybere forståelse af oplevelsers

betydning (van Manen, 1984, p. 37). Fænomenologi giver ikke en teori, men mulige forståelser af verden, der forstærker vores relation hertil (ibid. 38). Når levede erfaringers betydning analyseres og undersøges fænomenologisk, studeres deres essenser, fordi der spørges til, hvad der gør et fænomen til dét, det er (ibid.). Van Manen (1984) påpeger, at sådanne studier ikke interesserer sig for, hvorvidt en levet erfaring faktisk er sket, dens hyppighed eller andre mere kvantitative variabler, der påvirker den. Derimod undersøges et fænomen, som det umiddelbart fremtræder, og derefter kan den nye forståelse appliceres på mere specifikke og teoretiske sammenhænge (ibid. 38). Endvidere er fænomenologisk forskning opmærksom eftertænksomhed: en eftersøgende, undrende tænkning over fænomenet og dets temaer, så essensen lader sig beskrive (ibid.). Således fungerer metoden også som en heuristik; et tanke- eller fortolkningsredskab, så nye forståelser kan opnås (Brinkmann, 2013, p. 74), og er dermed anvendelig i forskningsprocessens hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode. Studiet er konklusionen i sig selv: ingen resultater gives afslutningsvist (van Manen, 1984).

Men hvad er levede erfaringer? Van Manen (1990) definerer levet erfaring som før-refleksiv, umiddelbar opmærksomhed på livet: man er ikke bevidst om det som en levet erfaring, mens den finder sted, men kan kun genkaldes som en sådan, hvorved den objektiviseres. Meningen af en levet erfaring kan aldrig genkaldes fuldstændigt, da den indebærer livet som helhed; den er en del af en større helhed. Derfor relaterer det fænomenologiske studie det partikulære til det universelle (ibid.). Forfatterens levede erfaringer er en del af dennes liv og verden, og undersøgelsen af betydningsrelationerne herimellem muliggør en beskrivelse af de levede erfaringer, der er dele af fænomenet. Som sådan er hver af disse et vindue, hvorigennem meningen eller essensen af fænomenet, de omhandler, kan begribes med en eftertænksomhed båret af undren.

Undren er det, der sker, når noget kendt pludseligt fremstår ukendt og fremmed; når fænomenet stirrer tilbage på os (van Manen, 2002b, p. 5). Brinkmann kalder udforskningen af fænomener for synliggørelse af det selvfølgelige (Brinkmann, 2013, pp. 41–42). Fænomenologisk udforskning er i den forstand at stå ansigt til ansigt med noget engang kendt, der via et fænomenologisk blik (*gaze*) fører til en undren, så det kendte uselvfølgeliggøres: undren er kernen i fænomenologien (van Manen, 2002b, p. 5). Undertegnedes relation til madspild uselvfølgeliggøres og vækker en undren, fordi der gribes bag om de objektiviserede forforståelser, så nye aspekter afdækkes.

De levede erfaringer i autoetnografien er hver et blindt punkt, idet man ikke kan se punktet, derfra hvor man iagttager. Med fænomenologisk refleksion stiller forfatteren sig så at sige et spejl op for selviagttagelse gennem fremmediagttagelse, hvor både positionen som selv 1 og selv 2 indtages, og det er på baggrund af den form, som skabes mellem selv 1 og selv 2, at der åbnes et nyt fænomenologisk rum for refleksion. Jeg er således bevidst om, at selve refleksionen er kontingent i den

henseende, at den er et valg blandt et kontinuerligt repertoire af mulige andre refleksioner. Således er fænomenologien ikke en vej til objektiv sandhed, men en vej til subjektiv selvindsigt, og der vil altid være et blindt punkt. Selvindsigten søges generaliseret ved inddragelse af anden litteratur, som er udtryk for forståelsen hos medlemmerne i den kultur, fænomenet optræder i.

Videre om de levede erfaringer skriver van Manen (1984, p. 44), at det fænomenologiske studie skal bringe dem tilbage på en sådan måde, at beskrivelsen af dem fremstår som en mulig menneskelig oplevelse, altså en mulig tolkning heraf. Derfor orienterer autoetnografien ikke blot undertegnede men også læseren mod fænomenet, netop fordi de levede erfaringer kan minde om andres ditto (van Manen, 1990, pp. 57–58). Dette er sammenfaldende med autoetnografiens intersubjektive kvalitet, hvor forfatter og læser via teksten begge berøres af den.

Det fænomenologiske studie starter med levede erfaringer med mad som omdrejningspunkt. Under skrivningen af autoetnografien reflekterer jeg over min a priori-viden og fokuserer den undren, der foregik under orienteringen i litteraturen (A-D-E-H og A-B-C-D i Figur 6-1). KJ-metoden fokuserer det fænomenologiske blik yderligere, og formulerer det indledende fænomenologiske spørgsmål: *Hvorfor spildes mad*? Den fænomenologiske analyse undersøger de levede erfaringer, der er en "udlevelse" af spørgsmålet (van Manen, 1984, p. 45). Spørgsmålet er således en måde at leve på i verden. Jeg kan stille spørgsmålet, fordi jeg lever med fænomenet: det er en del af mit liv og mine levede erfaringer (1984, p. 45). Derfor har jeg også formodninger og forforståelser om, hvorfor mad spildes. Nogle af disse er udtrykt i autoetnografien og udfordres i den følgende fænomenologiske analyse, fordi jeg ved for meget om fænomenet (van Manen, 1984, p. 46). Van Manen (ibid.) præciserer, at vores forforståelser, antagelser, formodninger og videnskabelige arbejder prædisponerer os i forklaringen af fænomenet, førend vi har forstået det fænomenologiske spørgsmåls signifikans. Af den grund er spørgsmålet kun foreløbigt, og en undren, der kan nå bagom forforståelserne, er nødvendig. Min undren er en konsekvens af konfrontationen med mig selv, og som følge af min undren "står jeg ansigt til ansigt" med fænomenet madspild, og fænomenet stirrer tilbage på mig (van Manen, 2002b, p. 6). I refleksionen ser jeg, at madspild ikke er det egentlige fænomen, hvorfor det skifter til madspildsårsager og til sidst identificeres som madforbrug. For at tydeliggøre denne undren for læseren og samtidig forsøge at indfange essensen i skriftsproget er analysen skrevet anderledes end den øvrige afhandling. Van Manen (2002a) beskriver den fænomenologiske tekst som følger:

> "The phenomenologist does not present the reader with a conclusive argument or with a determinate set of ideas, essences, or insights. Instead, he or she aims to be allusive by orienting the reader reflectively to that region of lived experience where the phenomenon dwells in recognizable form."

(van Manen, 2002a, p. 238)

Teksten præsenterer ikke absolutte sandheder (se også van Manen, 1984, p. 40), men anvender en skrivemåde, der skal orientere læser såvel som forfatter refleksivt mod ikke blot essensen af fænomenet, men også den del af virkeligheden der huser fænomenet. I min tekst er fænomenets sted eller felt hjemmet. For at orienteringen kan lykkes, skal teksten appellere til læseren ved at være hentydende. Studiets projekt består i hele tiden at pege mod fænomenet, og tekstsproget er søgt levendegjort, for at assistere og henvende sig til forfatterens og læserens blik og refleksivitet. Sproget skal gøre det obskure nærværende; det svært begribelige skal gøres begribeligt ved at nærme sig det fra uvante perspektiver med undren og refleksion som primus motor (van Manen, 1984). Videre argumenterer van Manen, at læseren må blive besat af tekstens "allusive power" (van Manen, 2002a, p. 238). Beskrivelsen af fænomenet skal vække en undren hos læseren lig den, der findes hos fænomenologen (van Manen, 1984, p. 46). Hentydningerne til og adresseringen af fænomenet skal fastholde læserens blik. Læserens blik skal være et oplevelsens blik, hvor fænomenet fremstår levende for vedkommende, således at læseren selv bliver forfatter. Det er i læsningen, at læseren genskriver teksten og på samme tid må forfatteren indtage en læserrolle, fordi kun såfremt teksten berører vores eget selv, kan den berøre læserens: fænomenet (her madspild) skal resonere med læserens egne levede erfaringer (van Manen, 2002a, p. 238). Den fænomenlogiske tekst åbner for fænomenets domæne (ibid. 247), altså der det opleves i vores livsverden. Genklangen tillader forfatter og læser at forstå hverdagslige erfaringer og oplevelser på en ny måde (van Manen, 1997, p. 345). Denne hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode er grunden til, at fænomenet udvikler sig fra madspild over madspildsårsager til madforbrug, som det endelige fænomen.

I skriveprocessen bliver ord til kunstgreb, der erstatter de ting, ordene står for (van Manen, 2002a, p. 248). Van Manen skriver: "…the phenomenological gaze is ultimately a writerly phenomenon" (ibid. 239). Ved at nedfælde tekst bliver ingenting ("*no-thing"*) til noget ("*some-thing"*), og heri kan mening, der ellers ingen konkret form har, netop få form (ibid.): det obskure bringes nær. Det skrevne ord kan gøre mening til en konkret genstand for refleksion. Deraf følger, at ordene, der skaber teksten fra intet, må vælges med omhu for at yde meningen retfærdighed, så den fremstår så levende som muligt. Kun herved kan meningen af noget forsøges fanget og fastholdt som tekst. Men heri består også det problem, van Manen beskriver, når han påpeger, at meningen er flygtig: den lader sig ikke indfange i sin oprindelige form, kun beskue glimtvis (ibid. 243). Et levende og nærmest poetisk skriftsprog lader disse glimt indfange, så de peger mod fænomenet. Akademisk sprogbrug kan kun repræsentere en svag antydning af fænomenet; beskrevet sådan vil madspild fremstå abstrakt, fjernt og utydeligt (van Manen, 1997, p. 346). Det kan ikke uselvfølgeliggøre det selvfølgelige. For at fænomenets essens kan opleves, må det beskrives via et behørigt skriftsprog, der åbner op for, hvordan madspild optræder i hverdagen. I henhold til ovenstående betyder det også, at sætter vi dét, vi vil beskrive, på begreb, såsom mad og madspild, så er vi ikke længere før-refleksive;

vi mister den umiddelbare oplevelsesbaserede dimension af fænomenet. Skrivning af ordet fornægter dets mening (van Manen, 2002a).

Analysen struktureres efter resultaterne fra KJ-metoden (emnerne), og udføres med udgangspunkt i van Manens metodologiske hovedtræk for et sådant studie (van Manen, 1984, p. 42), der ikke er fulgt slavisk, men tilpasset spørgsmålet. Punkterne skal ikke nødvendigvis følges slavisk, og man arbejder på sin vis i alle punkterne på samme tid (ibid. 41). Således ekspliciteres forforståelser og gennemføres den eksistentielle undersøgelse samtidig i skrivningen af autoetnografien. I identifikationen af fænomenets essens må det beskrives fra forskellige perspektiver, så nye aspekter af det kan iagttages. Til dette laves et kort etymologisk studie af mad, madspild, forbrug, forbruger, og forbrugssamfund. Ordene peger på oplevelsesmæssige kvaliteter ved de levede erfaringer, og understøtter afdækningen af aspekter ved fænomenologiske temaer. Temaerne er de levede erfaringers strukturer, som analysen har til formål at bestemme (van Manen, 1990, p. 79). Aspekterne afdækkes og giver mulighed for at formulere et eller flere temaer i analysen af hvert emne. Temaerne er simplificeringer af de levede erfaringer, de beskriver aspekter af, og skal derfor netop være temaer og ikke koncepter (van Manen, 1984, p. 59). Beskrivelserne, der nærmer os essensen af fænomenet, muliggøres først i det øjeblik, et tema giver os et bestemt fokus, der faciliterer beskrivelsen. Nok kan temaerne benævnes med et ord eller en frase, men det er selve beskrivelserne, der er temaet, simpelthen fordi ord ikke kan fange levede erfaringers komplette mening (ibid. 60). For at bestemme temaerne er autoetnografien gennemgået for at finde væsentlige udsagn, der betegner den givne levede erfaring (ibid. 61). Processen er forløbet som en blanding af skrivning, stille refleksion og samtaler med andre, fordi det nogle gange er lettere at tale om egne oplevelser, idet skrivning tvinger mig til at være refleksiv, hvilket distancerer mig fra oplevelsens umiddelbarhed (ibid. 56).

Nogle temaer er essentielle, mens andre ikke er. Essentielle temaer peger på fænomenets kerne (van Manen, 1990, p. 88), uanset hvor det måtte findes, og under skrivning, refleksionen over beskrivelserne og oplevelserne, ja selve fænomenet, opgives, tilføjes eller omformuleres temaer. Skrivning og omskrivning og samtalen med andre om oplevelser og fænomen betyder nye perspektiver på det, der studeres (van Manen, 1990, p. 63). Artikulationen af essentielle temaer medfører frasortering af andre temaer:

> "*In determining the universal or essential quality of a theme our concern is to discover aspects or qualities that make a phenomenon what it is and without which the phenomenon could not be what it is.*"
>
> (van Manen, 1990, p. 107 (kursivering i original))

Afgørelsen af, om en kvalitet ved et tema gør det essentielt, er en refleksion over, om fænomenet ville være det samme uden kvaliteten. Refleksionen er forsøgt fanget i analysen ved eksempelvis at spørge "Hvad er madspild uden mad?" og "Kan

madrester eksistere uden et forudgående måltid?" samt ved at vende kendte begreber 'på hovedet', så de fremstår i et nyt lys. Med essentielle temaer kan fænomenologen give en uddybende beskrivelse af de levede erfaringer, der rummer fænomenet (ibid. 109).

Temaerne organiserer autoetnografiens levede erfaringer på en ny måde, fordi en ny forståelse af dem er erhvervet. Forståelsen manifesteres i en model over madforbrug (Figur 8-2), idet den fænomenologiske analyse får mig til at indse, at mad kan omsættes til enten føde eller madspild, og at omsætningen sker løbende. Indsigten er ikke kun forbeholdt de levede erfaringer, men også min forståelse af, hvorfor jeg selv og andre smider mad ud. På den baggrund ændres det indledende fænomenologiske spørgsmål til det endelige: *Hvorfor ender en så stor del mad som madspild*? Besvarelse af spørgsmålet vil også være en besvarelse af det første forskningsspørgsmål, som motiverer undersøgelsesdesignet for familiestudiet: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*?

6.3.1. METODEOVERVEJELSER OVER FÆNOMENOLOGI

I tråd med overvejelserne over KJ-metoden er fænomenologien selvcentreret forstået på den måde, at det er forskeren selv, der studerer egne eller andres oplevelser. Dette skal dog ikke forstås som en negativ kritik, idet beskrivelserne via den fænomenologiske reduktion (Jacobsen et al., 2010) formår at fremstille eksempler, der viser de generelle kulturelle forståelser, som ligger til grund for fænomenet (se afsnit 6.1.1 Metodeovervejelser over autoetnografi). Fænomenologisk reduktion muliggør beskrivelse af fænomenets essens; dets umiddelbare fremtræden (Jacobsen et al., 2010). Undersøgelsen af fænomenet – såfremt den er gyldig, altså fælles oplevelsesmæssigt for andre end mig selv – beskriver dets almenhed, som kan generaliseres qua andres overensstemmende oplevelse af fænomenet (ibid.). Centralt her er undersøgelsens gyldighed: findes ingen samklang med andres oplevelse af madspild, er beskrivelsen ugyldig og essensen er ikke fundet. Andres gennemlæsning af teksten indikerer, at analysen er gyldig.

En kort kommentar skal knyttes til analysens gyldighed og validitet. Hvor sikker kan jeg være på, at analysen er valid? I pragmatismen og hermeneutikken er gyldighed og validitet opnået, såfremt analysen muliggør forståelse og handling (Brinkmann, 2013, p. 76). Her ser vi igen en kobling til fremstilling af eksempler, som peger på generelle, kulturelle forståelser hos medlemmer af den givne kultur – i dette tilfælde dansk madforbrug. Som skrevet i afsnit 6.1.1, Metodeovervejelser over autoetnografi, indebærer validitet, at man er i stand til at gøre noget. Forstået mere aktivt end blot repræsentation af det beskrevne, kan forskeren med en valid og gyldig analyse "…genvinde en forståelse og mestre situationen" (ibid.) efter forståelsessammenbrud, som den fænomenologiske analyse bevirkede i skrivningen. Endvidere er objektivitet i pragmatisk forstand nået i kraft af, at analysen som objekt

protesterer, hvorved sådanne forståelsessammenbrud fremtvinges (Brinkmann, 2013, p. 76).

Fænomenologi kritiseres af nogle forskere for den beskrivende tilgang, som de ikke mener, kan opretholdes, fordi "…mennesker nødvendigvis fortolker den verden, de oplever" (Jacobsen et al., 2010, p. 204). Dermed får fænomenologien en hermeneutisk drejning, kaldet hermeneutisk fænomenologi, hvor betingelserne for fortolkningen af oplevelserne bliver centrale (Benner, 2008; Jacobsen et al., 2010). De rene beskrivelser er altså mindre interessante. Som en mellemvej findes en fortolkende-fænomenologisk tilgang såsom Interpretive Phenomenological Analysis (IPA) og den anvendte fremgangsmåde formuleret af van Manen. Meningsfortolkningen er central uanset om fænomenologien har karakter af at være hermeneutisk, trancendental eller en blanding, for de levede erfaringer er den fælles genstand. For at nå til en beskrivelse af mine levede erfaringer må de nødvendigvis fortolkes i omsætning til skriftsproget, hvor nogle ord vælges frem for andre. De levede erfaringer fortolkes for at finde essensen, og således placerer mit fænomenologiske studie sig mellem de to yderpositioner: rene beskrivelser af levede erfaringer gives i autoetnografien, og fortolkninger og betingelserne for disse er genstand for refleksion i såvel autoetnografi som dens analyse og den fænomenologiske analyse. Fortolkningsperspektivet findes også i kraft af den fortolkende-pragmatiske tilgang projektet anlægger. Van Manen (1990, pp. 25–26) forener de to modpoler med argumentationen om, at rene beskrivelser af levede erfaringer er umiddelbare, mens de fortolkede er medierede beskrivelser udtrykt i symbolsk form. Når en beskrivelse medieres af udtryk, indeholder beskrivelsen et element af fortolkning. Til det føjer van Manen (ibid.), at al beskrivelse i sidste ende er fortolkning, og at teksten i sig selv medierer. Af den grund bevæger det fænomenologiske studie sig mellem det beskrivende og det fortolkende.

I stedet for et autoetnografisk og fænomenologisk udgangspunkt kunne metoden *co-constructed narrative* i en ikke-medieret udgave, så forskeren selv deltager, være blevet anvendt (Ellis, 2008b). Metoden viser to menneskers engagement i konkrete hverdagssituationer, ved at de hver især skriver deres oplevelser af situationerne ned, og efter læsning af hinandens tekster og at have diskuteret dem samskrives teksterne i fællesskab, hvorved personernes relation også udtrykkes ved at indgå i refleksionen (ibid.). Min kærestes og mit forhold ville have vist sig i refleksionen over madspild og madhåndtering som hverdagsfænomener, og den endelige tekst ville have givet en dybere forståelse af, hvordan mad og madspild er en del af relationer mellem mennesker, end autoetnografien ville have givet. Dog ville teksten have været præget af kompromisser qua samskrivningen, hvilket autoetnografi og fænomenologi ikke har været.

6.4. AKTIONSFORSKNING

Aktionsforskning findes i kraft af projektets aktiviteter hos henholdsvis AVV og familierne, og er derfor relevant at gennemgå kort. Aktionsforskningen undersøger og understøtter forandringer (Nielsen & Nielsen, 2010), og familiestudiets aktiviteter har alle til dels dette formål. De indledende interviews havde til formål at give en nulpunktsbeskrivelse af familiernes madpraksis og problemområdet i familiekontekst, og skulle som de øvrige aktiviteter supportere en forandring hos familierne. I aktionsforskningen indgår forskeren som en aktiv del af feltet med tæt kontakt til aktørerne og forsøger gennem eksperimenter at forandre eksisterende praksis (ibid.). Betingelserne for aktørernes handlinger og det sociale felts konstruktion undersøges (ibid.). Derfor forløber aktionsforskning klassisk som flydende overlap mellem undersøgelse af feltet, planlægning af aktiviteter, eksperimenter og evaluering af resultater, der efterfølgende publiceres for at skabe forandringer gennem et større publikum end deltagerne (Somekh, 2008). Udgangspunktet er omsætning af forskningsbaseret viden til forandringer i praksis (ibid.), hvilket i familiestudiet er sket ved at handle på den opbyggede viden gennem det fænomenologiske studie og Artikel 1Artikel 1. Familierne anvender deres forforståelse til at reparere forståelsessammenbrud under deltagelsen, som de formidler til mig via metoder såsom interviews. Som følge af at aktionsforskningen finder sted i deltagernes kultur, må forskningsdesignet tilpasses derefter, så kvaliteten af effekten og resultaterne øges, og her er forudgående viden om feltet og dygtig brug af metoder og eksperimenter under forskningen essentiel (Somekh, 2008). I projektet bidrog det fænomenologiske studie og mit liv med fænomenet i høj grad til min evne til at kunne relatere til familiernes hverdag, selvom jeg manglede viden om børnenes indflydelse. Således kunne undersøgelsesdesignet tilpasses forud for forløbets opstart og løbende.

Hos AVV indgik jeg og lektorer Søren Bolvig og Claus A.F. Rosenstand i en aktionsforskningsbaseret workshop med fokus på at forstå de samfundsmæssige betingelser for Nulskrald, og forsøge at påvirke praksisserne hos AVV mod en øget afklaring af konceptet og dets udbredelse (se Artikel 5). Eftersom deltagerne fra AVV havde forskellige baggrunde blev forskningsdesignet afstemt og inddrog Object Theatre, aktantmodellen og The Strategic Pyramid som værktøjer til at sikre en aktiv og lige involvering af alle deltagere. Der vendes tilbage til workshoppen nedenfor i afsnit 6.8, AVV's samfundsrolle: Interview og workshop hos AVV.

Aktionsforskning byder forskeren at reflektere over egen praksis og viden (Somekh, 2008), netop fordi forskeren er aktivt deltagende i produktionen af en løsning på problemet (Nielsen & Nielsen, 2010). Det skete i høj grad i workshoppen hos AVV, og i familiestudiet, særligt workshoppen, hvor jeg hjalp familiemedlemmerne (se Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild).

6.5. NUDGING

Nudging anvendtes som en mulig tilgang til reduktion af affald i husstande, fordi det var en hypotese, at tilgangen let kunne adopteres og anvendes af AVV. Den teoretiske refleksion fandt sted før problemområdets afgrænsning til familiers madspild, og derfor var blikket rettet mod alt affald i husstanden. Teorien bag nudging anvendes ikke i en analytisk refleksion over dataene fra familiestudiet, men indgår i to teoretiske artikler: Artikel 1Artikel 1 har affaldssortering som omdrejningspunkt, og Artikel 2 diskuterer etiske implikationer ved brug af tilgangen.

En anden hypotese var, at problemet med manglende sortering skyldtes forskellige biases, der kunne overkommes med nudging. Artikel 1Artikel 1, der fremstiller projektets teoretiske forståelse af nudging, behandler dette synspunkt fra en kommunikationsteoretisk position og konkluderer, at handling på holdninger kan lykkes, såfremt nudging opfattes som kommunikation mellem borger og offentlig instans, samt at der handles på feedback fra borgeren. Hypotesen blev irrelevant med problemområdets ændring til familiers madspild. Dog blev nudging også afprøvet i familiestudiet, fordi førstnævnte hypotese manglede falsificering eller verificering i en empirisk kontekst. Anvendelsen udmønter sig i diverse interventioner i familiernes praksis (se Kapitel 10, 10.3.4 Interventioner). Artikel 2 afkræftede denne hypotese teoretisk, eftersom nudging modstrider Nulskralds fokus på borgerinddragelse og bottom up-tilgang. På baggrund af erfaringerne fra familiestudiet og Artikel 2's bidrag anbefales, såfremt nudging adopteres i Nulskrald, at transparensen af nudges øges med tilhørende forklaringer. Grundlæggende evalueres nudging som en løsningsmodel, der ikke kan stå alene, blandt andet på grund af etiske implikationer jævnfør Artikel 2.

6.5.1. METODISKE OVERVEJELSER

Nudging formår ikke at løse problemet, men kun adfærdsmæssige symptomer på det, og derfor kan effekten kun være forholdsvis beskeden (John et al., 2011, 2009). Med dette in mente inden inkluderingen af tilgangen i familiestudiets undersøgelsesdesign, så jeg nødvendigheden i at bruge supplerende metoder, udgjort af de andre tiltag (se Kapitel 10 Familiestudiet: Familiers praksis og madspild). Artikel 2 bidrager med øvrige metodiske overvejelser i diskussionen af nudgings etiske implikationer for interaktionen mellem AVV og borger. Desuden gennemgår Kapitel 14, 14.4 To tilgange til ændring af familiers madspild, de praktiske implikationer ved anvendelse af nudging som det metodiske og praktiske bidrags grundlæggende tilgang.

6.6. INDIREKTE OBSERVATION

Observationsstudier anvendes til udforskning af et givent interessant fænomen, og i den kvalitative forskning kendes flere varianter af metoden og kombineres ofte med andre metoder, såsom feltnoter (McKechnie, 2008; Raudaskoski, 2010). Med sådanne metoder nedfældes observationerne til senere analyse. I projektet er direkte adgang til de studerede aktører – familierne – fravalgt af ressourcemæssige årsager, fordi det krævede et længere forløb af familiestudiet. Desuden ønskede jeg ikke at påvirke feltet med min tilstedeværelse, eftersom familierne med stor sandsynlighed ville have ageret anderledes, såfremt et deltagende observationsstudie gennemførtes. Således er ikke-deltagende observation (Williams, 2008), også kaldet indirekte observation, valgt som alternativ. Indirekte observation udføres på bekostning af detaljerigdom, men nedsætter risikoen for påvirkning af feltet, og giver adgang til felter, der ellers ville være vanskelige at opnå adgang til (ibid.). I familiestudiet giver indirekte observation mulighed for at observere alle tilfældene af madspild. Hensigten med forskningsmetoden var udover at indsamle data også at lade den indgå som en intervention til at stimulere familierne til at reflektere over egen praksis i selvdokumentationstiltagene i undersøgelsesdesignet (se Kapitel 10, 10.3.2 Indirekte observationsstudie). Feltet søgtes påvirket intentionelt ved at øge familiernes opmærksomhed på hverdagens madpraksisser. Således kan observationsstudiet ikke gøre krav på en 'ren', sand gengivelse af feltet, hvilket i den pragmatiske kontekst dog heller ikke er målet; øget selvindsigt hos deltagerne var målet.

6.7. INTERVIEW SOM SAMTALEMETODE

I forskningsinterviewet produceres viden om et bestemt emne eller en del af menneskelig erfaring gennem interaktionen mellem en interviewer (forskeren) og en eller flere respondenter, som oftest i form af envejskommunikation (Brinkmann, 2008), fordi den grundlæggende teknik er en sekvens af spørgsmål og svar (Roulston, 2010). Interviews kan udføres individuelt, i grupper, ansigt-til-ansigt, over telefon eller internettet og dermed synkront eller asynkront (Roulston, 2010). Afhængigt af formålet og konteksten kan interviews være mere eller mindre strukturerede (Brinkmann, 2008, 2014; Roulston, 2010), men i det følgende fokuseres på det semistrukturerede interview, fordi denne form er anvendt i projektet. Til et sådant interview udarbejdes en interviewguide formet af forskerens interesse, der levner plads til udtalelser, der går ud over spørgsmålene og skaber en dialog, hvor forskeren som vidensproducerende deltager bliver mere tydelig end i et struktureret interview (Brinkmann, 2014). Et interview udføres for, at forskeren kan besvare forskningsspørgsmål, der formuleres i interviewguiden med undersøgelsesdesignet som styrende ramme (Brinkmann, 2008). Formuleringen tilpasses interviewet som samtale, så respondenten har mulighed for at forstå og svare samt åbne for en mulig dialog, hvor begge parter indtager en refleksiv position i forhold til emnet. Interviewet indledes med en rammesætning, hvor situationen og

samtalens formål og emne forklares for respondenten. Interviewguiden styrer samtalen løst ved at hjælpe intervieweren med at fokusere samtalen på de væsentlige aspekter ved emnet (Brinkmann, 2008, 2014). Formuleringen af spørgsmålene er afgørende for beskrivelsernes karakter, såsom detaljerigdom, hvorfor 'hvad' og 'hvordan'-spørgsmål vil give mere konkrete beskrivelser (Brinkmann, 2008). Respondenten skal have plads til at fremsætte yderligere beskrivelser af deres meninger og synspunkter, idet nye, uventede perspektiver på emnet derved artikuleres. Interviewet afsluttes med en opsummering og mulighed for yderligere kommentarer eller spørgsmål fra respondenten.

Interviews har altså snarere som formål at indhente respondentens beskrivelser af, hvordan denne "…oplever verden, dens episoder og begivenheder…" end personens spekulationer og teoretiseringer (Brinkmann, 2014, p. 40). Samtalens omdrejningspunkt er interviewpersonens oplevelse af, hvordan vedkommende lever med interviewemnet, såsom mad, i sin livsverden. Livsverden er den "…fælles, intersubjektive meningsfulde verden" (Brinkmann, 2014, p. 40). Jeg lever med madspild, som et aspekt af fænomenet madforbrug, i min hverdag. På baggrund af mine forforståelser og det fænomenologiske studie kan jeg relatere til respondentens liv med selvsamme fænomen og fænomenologiske aspekt. Jeg er bevidst om, at vi eksisterer i den samme verden, men at oplevelserne heraf er forskellige, og disse forskelle indhentes med interviewet, og fremstilles i analyse og rapportering. Valget af interview som metode begrundes med et ønske om at udfordre forforståelserne om mad gennem analysen af andres oplevelser med mad og madspild som omdrejningspunkt. Metoden giver et dybt indblik i oplevelserne, der kan udfordre mine egne og kvalificere fremtidige madspildsreducerende interventioner.

Beskrivelserne af oplevelserne fortolkes af intervieweren under og især efter interviewet, og hver beskrivelse kan i visse tilfælde forstås på flere forskellige måder og modsige andre beskrivelser (ibid. 42). Ved at indbygge beskrivelserne i samtalen får respondenten mulighed for at fortolke sine egne beskrivelser og eventuelt rette forskerens umiddelbare forståelse. Denne strategi kaldes *probes*, hvor interviewpersonens egne ord gentages i et efterfølgende spørgsmål, der søger et uddybende svar (Roulston, 2010). Det er især vigtigt i interviewet som samtale, fordi interviewpersonen derved ikke nødvendigvis anvender interviewerens ord, men sine egne, hvorved beskrivelserne nærmer sig den egentlige oplevelse eller åbner for flere detaljer (ibid.). Efter interviewet bør fortællingerne fortolkes med en åbenhed overfor flere fortolkninger, fordi konflikterne mellem (fortolkningen af) beskrivelserne kan give anledning til forståelsessammenbrud og dermed yderligere refleksion. Sådanne konflikter er grundlæggende for den menneskelige eksistens, og præsentationen af flertydigheden i analysen viser livsverdenens kompleksitet. Naivitet gør intervieweren lydhør over for respondentens fortælling ved at anlægge en forudsætningsløs tilgang til personen, der kræver en bevidsthed om forskerens egne forforståelser (Kvale, 2004). I familiestudiet hjalp den på den tid igangværende autoetnografi og det fænomenologiske studie derfor. Naiviteten var ligeledes central

i AVV-interviewene, fordi den tillod interviewerne at forfølge interessante emner, som ikke var kendte på forhånd. Interviewene i forskningsprojektet er semistrukturerede, da jeg ville åbne op for perspektiver, jeg ikke selv havde indsigt på det pågældende tidspunkt. Derved blev formålet også at fremkalde brud i forståelsen hos mig selv, både under interviewet og i analysearbejdet. Desuden bidrog autoetnografien til at øge min sensitivitet over for interviewemnet, fordi jeg bevidstgjorde mig selv om min viden. Følgelig lader Interviewpersonens histories forskellige nuancer sig lettere artikulere (Kvale, 2004).

Under interviewet og den efterfølgende fortolkning bruger intervieweren sig selv som redskab til at frembringe viden om andres livsverden (Kvale, 2004). Kun mennesket er sensitivt nok til at forstå et andet menneske på menneskelige præmisser, og dette er netop formålet med interviewet. Det er i den mellemmenneskelige situation, at dataene og selve interviewet skabes som følge af den sociale interaktion mellem de involverede parter (Kvale, 2004; Sandelowski, 2002). Dette epistemologiske aspekt begriber interviewet som en samtale, hvori erkendelse om sig selv og – for interviewerens vedkommende – den interviewede. Interviewet kan skabe ny indsigt hos parterne, og interviewpersonen kan ændre sine beskrivelser og opfattelser af emnet, fordi samtalen fører til nye refleksioner (ibid. 45). Interviewet fungerer dermed intervenerede, og byder forskeren at forholde sig til etiske implikationer (se Kapitel 3, 3.2 Forskningsetiske udfordringer i familiestudiet, nudging og provokerende kommunikation).

Det kvalitative interview som metode kender ingen korrekt måde at udføres eller forstås på, men tilpasses det givne forskningsformål og konteksten, hvori det gennemføres (Brinkmann, 2014). Der er gennemført individuelle interviews hos AVV og familieinterviews under familiestudiet.

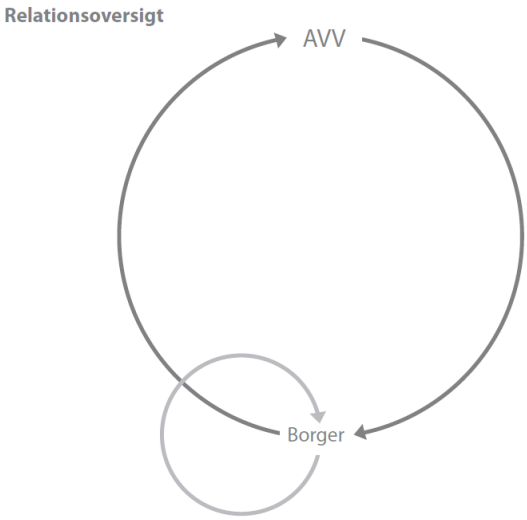
6.8. AVV'S SAMFUNDSROLLE: INTERVIEW OG WORKSHOP HOS AVV

Der gennemførtes tre individuelle interviews med tre centrale medarbejdere fra Innovationsafdelingen hos AVV den 6/10 2014 med en varighed på 45 minutter hver. Medarbejderne var Torben Nørgaard, innovationschef; Lene Høg og Tue Jepsen, begge kommunikationsmedarbejdere, men med forskellige arbejdsopgaver. Interviewene gennemførtes af undertegnede og lektor Søren Bolvig Poulsen fra AAU. Adgangen til informanterne erhvervedes via undertegnede. Der henvises til Artikel 5 for en gennemgang af interview og den efterfølgende workshop samt konklusionerne herfra. Desuden henvises til Bilag 2.1 for data. Kort skal her siges, at formålet med interviewene var at opnå indsigt i, hvordan interviewpersonerne i kraft af deres stilling opfattede AVV's rolle i samfundet med et specifikt fokus virksomhedens muligheder og udfordringer angående udbredelsen af Nulskrald. Interviewene gennemførtes fra kl. 9-12 med et kvarters pause imellem, så de interviewede efterfølgende havde minimal mulighed for at snakke sammen om

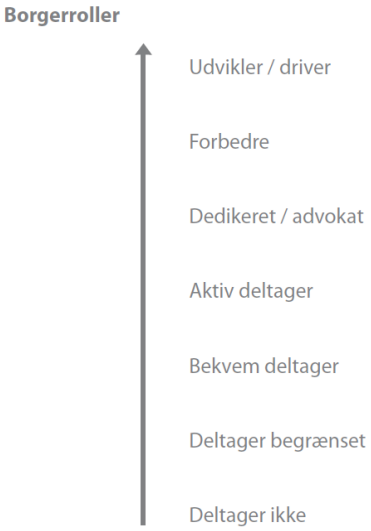
interviewet, og samtidig for at vi kunne forberede os til næste interview. Interviewene blev lydoptaget på undertegnedes telefon, og foregik i samme foredragslokale hos AVV med interviewerne på hver side af et bord og interviewpersonen for enden.

I individuelle interviews deltager intervieweren og en interviewperson. Der opnås ikke nødvendigvis samme dynamik som i gruppeinterview, men samtalen kan lettere struktureres og den interviewede afbrydes ikke af andre deltagere (Brinkmann, 2014). Interviewformen giver altså mulighed for at indhente dybe beskrivelser af emnet udtrykt som interviewpersonens beskrivelser af sine oplevelser med og synspunkter på emnet. Der er i denne kontekst tale om dybdeborende interviews, fordi emnet er særdeles komplekst og interviewpersonerne besidder en specialiseret viden om det (Bjørner, 2015). Medarbejderne var eksperter på hvert sit område, og bidrog med viden til interviewerne om feltet.

Den anvendte semistrukturerede interviewguide kombinerer spørgsmål med emner (Morgan & Guevara, 2008), så vi kunne sikre os en fornuftig afdækning af hvert emne. Hver guide blev tilpasset medarbejderens arbejdsområde og -opgaver, og derfor adskiller de sig en smule fra hinanden. Derfor spørges særligt til de to kommunikationsmedarbejderes oplevelse af henholdsvis ’planlægning og implementering af eksperiment’ og ’borgerrelation og -involvering’ samt ’kommunikation og interaktion’. Innovationschefen blev spurgt til ’vision’ og ’organisation og forandring’ (se interviewguides og lydfil i Bilag 2.1.2, 2.1.3 og 2.1.4). Under hvert interview præsenterede vi interviewpersonen for en model over relationen mellem AVV og borger (Figur 6-2) samt borgerroller (Figur 6-3) (Bilag 2.1.1):

Figur 6-2: Model over relation mellem AVV og borger. Brugt under hvert interview.

Figur 6-3: Model over borgerroller. Brugt under hvert interview.

Relationsoversigten er cirkulær, fordi Nulskrald-initiativer kan iværksættes af enten AVV eller borger, selvom Nulskrald startede hos AVV og henvendte sig til borgerne, jævnfør Kapitel 1, 1.4 Udviklingen af projekt Nulskrald. Der er tale om et gensidigt påvirkningsforhold, idet AVV kan påvirke borgerne via et nyt tiltag eller opslag på Facebook-siden for Nulskrald; de adopterer og tilpasser tiltaget, tager – ideelt set – ejerskab og driver det videre selv, hvilket påvirker AVV som

organisation og samfundsrolle. Modellen var et middel til diskussion af, hvordan AVV kunne gøre borgerne selvkørende i overensstemmelse med Nulskraldvisionen. Borgerrollerne diskuteredes for at få indsigt, hvordan den givne medarbejder opfatter den generelle Nulskralder, og hvordan fordelingen er mellem dem.

Alle interviewene transskriberedes af undertegnede (Bilag 2.1.2[9], 2.1.3 og 2.1.4), og en efterfølgende kategorisering af data havde til formål at identificere centrale paradokser og udfordringer for Nulskrald samt enighed og uoverensstemmelser mellem interviewpersonerne angående blandt andet opfattelser af borgere og Nulskraldkonceptet. Dette for at nå en konsensus via diskussionerne under workshoppen og bygge videre på enigheden. Kategoriseringen blev foretaget ved at gennemgå transkriberingerne sammen og hver for sig (grundet andre arbejdsopgaver), og overstrege væsentlige udsagn. Disse diskuteredes og blev klippet ud og organiseret i grupper af lignende udsagn. Grupperne udgjorde kategorier benævnt som dilemmaer og paradokser. På baggrund heraf planlagde vi en workshop hos AVV for at diskutere resultaterne og facilitere en positiv udvikling af Nulskrald.

Workshoppen eksekveredes d. 26/11 2014 med en varighed på seks timer inklusive pauser (Bilag 2.2). Deltagerne fra AVV var udover interviewpersonerne direktør Steen Madsen, forretningsudvikler og lektor Henrik Riisgaard og erhvervs-PhD-stipendiat Kristina Overgaard Zacho. Facilitatorerne var udover interviewerne undertegnedes vejleder, lektor Claus A.F. Rosenstand. Workshoppen blev video- og lydoptaget og undertegnede tog billeder undervejs (Bilag 2.2.3), og blev indledt med en præsentation af resultaterne fra analysen af interviewene (Bilag 2.2.1). Formålet var at definere Nulskralds kerne, vision og mission, udbredelsen af Nulskrald, og udvikle konkrete forslag til tredje nulskraldsfase. På trods af deltagernes forskellige stillinger efterstræbte vi en åben diskussion og betonede konstruktivt samarbejde. Beskrivelse af processen og konklusionerne fra workshoppen findes i Artikel 5, og en efterfølgende opsummering af resultaterne er i Bilag 2.2.4.

6.9. GROUNDED THEORY: ANALYSEMETODE AF FAMILIESTUDIET

I det følgende gennemgås den anvendte metode i analyseprocessens arbejde med data fra familiestudiet. Først gennemgås forholdet mellem data, teori og metoder og dernæst min pragmatiske brug af analysemetoden. Efterfølgende forklares analysetrinnene åben kodning, aksekodning og selektiv kodning. Familierne er anonymiseret ved at omtale dem som Familie 1 – 6 og henvise til familiemedlemmerne som far, mor og barn. I analyseprocessen er der arbejdet med

[9] Transskriberingen af interviewet med Torben Nørgaard foreligger i to dele, fordi importeringen af lydfilen til Nvivo kun var delvis.

de rigtige navne, for at opnå nærhed til data, og databilagene indeholder også de rigtige navne (Bilag 3.6).

Argumentet for at vælge grounded theory som analysemetode er, at den via kodeprocedurerne kan håndtere den store kompleksitet, som jeg qua det fænomenologiske studie og erfaringerne fra familiestudiet vidste, omgærder fænomenet madforbrug. Dertil kommer, at procedurerne giver en meget stor nærhed til data samt øger den analytiske sensitivitet, som andre metoder ikke ville have givet i samme omfang. Samtidig bidrager grounded theory med en teori om familiers praksis, der forårsager madspild; altså sammen med det fænomenologiske studie en besvarelse af første forskningsspørgsmål.

6.9.1. PROJEKTETS BRUG AF GROUNDED THEORY

Madforbrugets omsætning af mad er kompleks, idet den omfatter både interpersonelle interaktioner, oplevelser, objekter og deres organisering, rutiner, ønsket om at spise ordentligt og overordnet set består af de overlappende praksisser: planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid og oprydning. Det fænomenologiske studie viser dette i mine egne oplevelser og i den diskuterende inddragelse af teori om madspild. Undersøgelsesdesignet for familiestudiet imødekommer kompleksiteten med kombinationen af flere metoder. Analysen sammenholder data, og fremstillingen er søgt gjort læsevenlig ved at lade processen udfolde sig lineært, selvom den ikke er foregået sådan: mange gange er jeg vekslet mellem at reflektere over empiri og analyse for at sammenligne data med data og/eller analyse med analyse. Kompleksiteten kommer alligevel til udtryk, især i den selektive kodning, hvor kategoriernes forbindelser undersøges.

Data fra familiestudiet er resultatet af interaktionen med informanterne, som afsnit 6.7 konkluderer, og den aktive rolle med familierne under forløbet og efterfølgende i interaktionen med data. Jævnfør Kapitel 4, 4.1 Pragmatisme: At tænke med ontologier, er den menneskelige erkendelse en aktivitet, der skaber den sociale verden. Data er informationer, empiri, om denne verden, og skabt aktivt gennem hermeneutisk refleksion og pragmatisk anvendelse af idéer og teorier. De omtalte data henviser til content-loggene over de indledende interviews og mine erfaringer fra situationen og fra arbejdet med at udarbejde nævnte logs. Således findes to typer data fra familiestudiet: det vedlagte, konkrete materiale (såsom videoer, dokumenter, billeder) (Bilag 4 og 5) og den eksisterende viden forud for studiet (såsom teoretiske koncepter, levede erfaringer, forforståelser) og erfaring fra interviewsituationerne. Data kan ikke abstraheres fra den situation, hvori de skabes, lige så lidt som de kan fra teorien og metoden (Brinkmann, 2014, pp. 121–122). Analyseprocessen kan kun foranledige gode resultater, såfremt data, teorier og metode kombineres (ibid.), hvorfor processen også er en konstruktion. Det ontologiske afsæt betyder, at alting er data, og derfor må forskningsprocessen afgrænses ved hjælp af metoder og teorier. Heri ses koblingen mellem data, teori og metode.

Analyseprocessen kombinerer data, teori og metode ved at bruge grounded theory fra en pragmatisk vinkel, som den er fremlagt af Boolsen (2010), Charmaz og Bryant (2008) og Charmaz (2006). Pragmatisk grounded theory har som sit ontologiske og epistemologiske grundlag, at den studerede verden og analyseprocessen konstrueres gennem handlinger (Charmaz & Bryant, 2008). I sidstnævnte er forskeren central, idet denne konstruerer data ved anvendelse af kodeprocedurerne, som er kernen i grounded theory (Boolsen, 2010; Bryant, 2007). Den subjektive fortolkning af data fra familiestudiet konstruerer nye data, der viser sig som koder, årsagssammenhænge og beskrivelser af betydningsrelationerne mellem de forskellige dele af data. Således er også resultatet subjektivt funderet, men analysen er kvalificeret ved inddragelse af teori og det fænomenologiske studie.

I dataindsamlingen vælger forskeren at forfølge dette emne og ikke andre, selvom der kunne være valgt anderledes. Kontingens er således et grundvilkår i kvalitativ forskning, fordi visse dele af den undersøgte virkelighed ikke granskes tilsvarende nøje som andre dele. Forskeren er først og fremmest et menneske, og behandler og forstår verden som sådan. Metoder, teknikker og retningslinjer for god forskning kan kvalificere forskningen mod at kunne fremstille virkeligheden. Til stadighed tilbagebliver en grad af subjektivitet qua den kontingente udvælgelse af kvaliteter og disses mulige forbindelser i det valgte udsnit af verden.

Men hvad er grounded theory? Grounded theory henviser både til en kvalitativ metode og det færdige produkt, en teori *grounded* – funderet – i data (Charmaz & Bryant, 2008; Glaser & Strauss, 1967; Strauss & Corbin, 1990). Glaser og Strauss (1967) beskrev som de første grounded theory, og udlægningen var farvet af deres respektive baggrunde: Glasers uddannelse fokuserede på kvantitative metoder og bidrog med en positivistisk og objektivistisk tilgang til data, og Strauss' baggrund byggede på pragmatisme og feltarbejde og gav metoden karakter af uafsluttelighed (Charmaz & Bryant, 2008). Som Bryant (2007) påpeger angående forskerens position i forhold til verden, indebærer en positivistisk tilgang suspension af a priori-viden, og en komplet neutral position i forhold til verden og data indtages for derved at lade teorien opstå af data. Den opfattelse af forskeren står i modsætning til pragmatismen og projektets hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, idet forskeren fortolker data ved anvendelse af idéer og teorier som tankeværktøjer i reparationen af forståelsessammenbrud (se Kapitel 4, 4.1 Pragmatisme: At tænke med ontologier). Forskeren er aktiv og påvirkes af eksisterende viden. Så for at vende tilbage til det indledende spørgsmål er grounded theory i 'klassisk' forstand en opdagelse af teori, der opstår ud fra data gennem en systematisk, induktiv tilgang udført fra en objektivistisk position. I en pragmatisk, konstruktivistisk udlægning er målet med grounded theory at udvikle teoretiske forklaringer på observerede situationer gennem direkte applicering af forskerens egen viden og kreativitet, fordi forskeren har en aktiv rolle i forskningsprocessen og anvender metoden, ikke som en forskrift, men som et værktøj, jævnfør pragmatismen. Den eller de færdige teoretiske forklaringer er således ikke nøjagtige repræsentationer af verden, med

derimod fortolkningsbaserede fremstillinger (Charmaz, 2006). Dette er målet med grounded theory-analysen og vil udgøre forskningsprojektets teoretiske bidrag, der danner afsæt for det metodiske og praktiske bidrag.

Kodning af data indebærer "…naming segments of data with a label that simultaneously categorizes, summarizes, and accounts for each piece of data" (Charmaz, 2006, p. 43). Koderne fungerer som analysens skelet, og gennem kodning defineres, hvad der sker i data, og hvad de handler om. Koder skaber overblik over datamaterialet ved at klassificere det i nøgleord, der fungerer som samlebetegnelser for tekstsegmenter med det formål senere at kunne sammenligne eller tælle dem (Tanggaard & Brinkmann, 2010). Der foretages to åbne kodninger: 1) en sortering af familierne baseret på deres sammensætning, mængden af madspild og størrelse af madbudget; og 2) kodning af content loggen for hvert interview for først at bestemme emner, som derefter samles i kategorier med tilhørende begreber, egenskaber og dimensioner (se Kapitel 11). Al kodningen er datastyret (Brinkmann, 2014, p. 88; Tanggaard & Brinkmann, 2010, p. 47), der opstår induktivt af materialet uden brug af prædefinerede begreber. Her formuleres kategorier på datamaterialets betingelser, og vælges, fordi der er tale om et eksplorativt studie. Dog skal det bemærkes, at det fænomenologiske studie og gennemførslen af familiestudiet til en vis grad har præget forforståelsen og dermed opmærksomheden og vurderingen. Som Boolsen (2010) skriver, er der "…et subjektivt element i enhver kodning…" (p. 218), hvor forskerens viden, forforståelser og refleksion er udslagsgivende.

6.9.2. DATA FRA FAMILIESTUDIET

Data fra de indledende interviews er delvist transskriberede i content logs (se i Bilag 5.1 under hver familie). Udvælgelsen af, hvad der skulle transskriberes, blev foretaget ved at sammenligne udsagnene med analysens formål; at nå en forståelse af familiers praksis. Derfor blev nogle dele dømt mere relevante end andre, som ikke blev transskriberet. I analyseprocessen er jeg vendt tilbage til content-loggene jævnfør den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, når ikke-transskriberede dele skulle transskriberes for at bruge citater og øge detaljeniveauet til det igangværende analysetrin. De ikke-transskriberede dele er meningskondenseringer, der tillader nem manøvrering og overblik. Desuden muliggør content logs lokalisering af dele af interviewet, der skal transskriberes, hvilket er ressourcebesparende sammenlignet med fuld transskription. Content loggene er udarbejdet i Nvivo, og transskriptionen er ordret eksklusiv eksempelvis latter og udråb. Forståelse af familiernes madpraksisser og ikke diskursanalyse begrunder valget. Hver log er inddelt i tidskoder, for de forskellige udsagn eller kondenseringer (entries) og yderligere kategoriseret med emneoverskrifter angivet med '[…]' og blokbogstaver. Oversættelsen af tale til skrift og kondenseringen og kategoriseringen er analytiske skridt. Undertegnede har selv behandlet alt data for at opnå nærhed til og fortrolighed med data. De opfølgende interviews er udarbejdet på

samme måde (se også Bilag 5). De indledende interviews kodes i henhold til grounded theory, mens de opfølgende interviews inddrages i den selektive kodning. Før- og efter-undersøgelsen havde til formål at finde ud af, hvor meget familierne havde ændret praksis og holdninger til madspild på baggrund af den bevidstgørelse, forskningsinterventionen skulle medføre. De indledende interviews gav en bred indsigt i familiers praksis før familiestudiets påvirkning heraf, mens de opfølgende interviews undersøgte ændringer i praksis. Familiestudiets ene formål, udover at indhente data om familiers praksis, var at finde ud af, om bevidstgørelsen i sig selv kunne være et middel til at flytte familiers praksis og holdninger om madspild (se også Kapitel 10). Billeder og tegninger anvendt i de indledende interviews (og i interviewet med Familie 6) er vedlagt i Bilag 4.2 og 4.3.

Observationsdata er scannet og vedlagt som bilag, men dagbøgerne er også renskrevet for læsevenlighedens skyld. Workshopdata findes som billeder, scanninger og er renskrevet. Interventionsdata er scannet ind. Alt data findes i Bilag 5 og er sorteret under hver familie. Analysen inddrager data fra de forskellige dele af familiestudiet i det omfang, det er relevant. Hver familie analyseres hver for sig, og den samlede analyse resulterer i en teori om familiers praksis, der forårsager madspild (Kapitel 14).

6.9.3. ANALYSEN AF DATA

Analysen fokuserer med et særligt henblik på omsætningen af mad til madspild på, hvordan fænomenet madforbrug optræder hos familierne. Det fænomenologiske studie viser, at fænomenet dækker over forskellige handlinger og aktiviteter, som det følgende beskriver. I grounded theory-analysen anvendes 'praksis' synonymt med 'handling', og ikke i en praksisteoretisk henseende (praksisteori anvendes fra og med Kapitel 14). Analyseprocessen består af tre relaterede kodningsprocedurer, og i overensstemmelse med ovenstående anvendes de i analysen som fleksible principper og retningslinjer tilpasset materialet, hvorfor kun nogle af procedurerne er valgt. Først laves en åben kodning på alle content logs for de indledende interviews (og interviewet med Familie 6), der ender i fælles kategorier. Derefter gennemføres en separat aksekodning og selektiv kodning for hver content log. Efterfølgende opsummeres de selektive kodninger i bestemmelsen af centrale og underordnede kategorier, der er fælles for datamaterialet. Fælles for alle kategorierne er, at de peger på aspekter af fænomenet og omfatter dertil knyttede handlinger. Kategorierne er selvstædige fænomener underordnet fænomenet madforbrug. Der afsluttes med en besvarelse af første forskningsspørgsmål, der supplerer det fænomenologiske studies besvarelse af samme, men her funderet på empiri om familiers madpraksis.

6.9.3.1 Åben kodning

Den åbne kodning starter med en sortering af familierne baseret på deres sammensætning, mængde af madspild og rapporteret madbudget (Tabel 11-1, Tabel

11-2 og Tabel 11-3). Dernæst gennemføres en åben kodning af alle indledende interviews, der først resulterer i interviewemner, og efterfølgende samling af disse under generelle kategorier og tilføjelse af egenskaber og dimensioner (Bilag 6.1.1-6.1.3). Formålet med den åbne kodning er at øge min analytiske sensitivitet i den videre analyse for at give et fyldestgørende svar på første forskningsspørgsmål. De anvendte data i sorteringen er information fra rekrutteringsprocessen, udsagn fra de indledende interview og observationsdata. Den efterfølgende kodning anvender content loggene for de indledende interviews. Det skal bemærkes, at data fra Familie 5 kun består i et indledende interview, fordi de afbrød deltagelsen. Familie 6 ønskede kun at deltage i de sidste to uger af studiet, hvorfor jeg måtte korrigere forskningsmetoderne. Familiens deltagelse bestod i et observationsstudie og interventioner samt et opfølgende interview med familien (Bilag 5.6), der kombinerede interviewguiderne for de indledende og opfølgende interviews brugt hos Familie 1-4, dog tilpasset en tidsramme på 2 timer (Bilag 4.11). Interviewet blev behandlet som både indledende og opfølgende i analysen.

Den åbne kodning af de indledende interviews og aksekodningen udgør med 29 normalsider en omfattende del af analysen af data fra familiestudiet. Kodningerne er placeret i bilag, fordi koderne fra nævnte åbne kodning videreudvikles med aksekodningen. Aksekodningen er i bilag, fordi den indeholder en vis redundans i forhold til den selektive kodning som følge af analysemetodens karakter. Kodningerne findes i henholdsvis Bilag 6.1.1-6.1.3 og Bilag 6.2. Den åbne kodning, der sorterer familierne, er medtaget i afhandlingen, fordi den giver en grundlæggende forståelse af familierne, der er vigtig for læsningen af den selektive kodning.

Sortering af familierne

Familierne sorteres først efter deres sammensætning med antallet af voksne og børn, børnenes alder og eventuelle kæledyr (Tabel 11-1). Sorteringen giver grundlag for en første sammenligning af familierne, der nuanceres i de efterfølgende sorteringer, der baseres på henholdsvis det selvregistrerede madspild fra observationsugen (Tabel 11-2) og det rapporterede madbudget under de indledende interview (Tabel 11-3). Hver af sorteringerne fremstilles i tabeller, og familierne inddeles i tre segmenter. Statistik angående madspildsmængde og madbudget angives i sammenligningsøjemed. Formålet er at opnå en basal forståelse af familierne, som i den senere analyse inddrages som referencepunkt til at understøtte forskellene mellem familierne og deres madpraksis.

Charmaz (Charmaz, 2006, p. 46) påpeger, at studiet af data bevirker, at vi lærer, og læringsprocessen guides af kodningen, så vi forstår data og informanterne. Dette er også tilfældet her. Sorteringen bistår refleksionen over, hvordan familierne adskiller sig fra hinanden: kategoriseringen gør sammenligninger på tværs af familierne lettere. Desuden bidrager sorteringen med en forståelse for, at familiens sammensætning kan have en betydning for mængden af madspild. Sorteringen

skaber den situationelle og sociale kontekst for hvert af interviewene; konteksterne som har medvirket i indhentningen af data i kraft af interaktionen med familien under interviewene. Placeringen af dem i kontekster tillader indsigt i de kontekstuelle betingelser for familiernes handlinger – livsverdenen – og samtidig erhverve en forståelse for, hvad konstruktionen af løsningsforslag til at forbedre praksis med mindre madspild til følge skal tage hensyn til. Også erindringen af familien i sig selv og de enkelte forløb lader sig genkalde meget lettere i analysearbejdet. I analysearbejdet har det dog også betydet, at refleksionen til tider har været præget af sorteringen – især over mængden af madspild – der har udgjort en forforståelse af familierne. Forforståelsen af den enkelte familie er i videst muligt omfang suspenderet, så den i lavest mulige omfang har influeret tolkningen af eksempelvis Familie 4's madspildsmængde i analysen. Den familie er ikke blot i Tabel 11-2, men også i undertegnedes opfattelse, kategoriseret som en familie, der spilder meget mad, trods det at forskellige ukendte forhold under observationsugen kan have betydet et ekstraordinært stort madspild. I nedenstående gennemgås endnu en åben kodning, denne gang udelukkende af interviewmaterialet.

Interviewemner

I denne del af den åbne kodning anvendes kun data for de indledende interviews, altså content loggene. Denne del af analysen findes i Bilag 6.1.1-6.1.3. I kodningen læses data med en åbenhed for mange mulige tolkninger og retninger. Familierne sorteres efter koder, og der spørges til, hvad content loggene handler om (Boolsen, 2010; Charmaz, 2006): *Hvilke emner er vigtige i dette interview i forhold til madpraksis og madspild?* Spørgsmålet retter opmærksomheden mod relevante tekstsegmenter, og muliggør identificering af emner, der er forbundet med madpraksis og madspild. Nærlæsningen af loggene resulterer i, at jeg bestemmer en række emner for hvert interview (Bilag 6.1.1). Emnerne fra den første åbne kodning sammenlignes på tværs af familierne, og parallelt er interviewmaterialet studeret på ny.

Hvert interview er gennemgået systematisk linje for linje og senere afsnit for afsnit (ibid. 57), der er angivet som emneoverskrifter i content loggene med '[…]' øverst i hver entry, for at komme tæt på data og blive mere fortrolig med dem. Dette er blevet gjort flere gange for hver content log for at undgå at overse væsentlige forhold såvel som at yde materialet respekt. Endvidere er der reflekteret over interessante ytringer og historier fra informanterne under interviewene, og disse har inspireret til yderligere refleksion. Nogle emner er i processen kombineret til ét emne. Med emnerne laves analytiske tolkninger af de konkrete udsagn. I denne indledende analytiske fase vælges et emne, såfremt det virker vigtigt for de senere analysetrin, og ultimativt besvarelsen af første forskningsspørgsmål. De valgte emner viser også den indledningsvise forståelse af data.

Eftersom grounded theory tilgås pragmatisk som følge af projektets pragmatisk-funderede ramme og med projektets hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, tilpasses eller erstattes nogle koder med andre, som analyseprocessen skrider frem.

Kategorier og begreber

Næste skridt indebærer bestemmelse af overordnede kategorier, som emnerne omskrives til beskrivende begreber for og samles hver især under en relevant kategori (Bilag 6.1.2). Charmaz (2006) kalder dette trin fokuseret kodning, og målet er at afgøre, de hidtidige koders tilstrækkelighed i forhold til data og dermed, hvilke af de indledende koder, der giver mest analytisk mening at kategorisere data efter. Kategorier og begreber muliggør betegnelse af flere forskellige hændelser i interviewmaterialet. Antallet af emner reduceres, fordi nogle emner samles under fælles begreber. Begreberne detaljerer analysen og sammen med kategorierne øges samtidig overblikket over den store mængde data, som det seks gange to timers interviewmateriale udgør. Kategorierne organiserer emnerne på et analytisk, generelt niveau. Efterfølgende udvikles hvert begreb i forlængelse af dets egenskaber og dimensioner (Bilag 6.1.3). Den åbne kodning tydeliggør familiernes madpraksis. Alle emnerne, kategorierne, begreberne, egenskaberne og dimensionerne er tentative og forbindes i aksekodningen (Bilag 6.2).

Reduktionen i antallet af koder fungerer desuden som et led i processen mod valget af en eller flere centrale kategorier i forbindelse med den selektive kodning. Data kondenseres, så det er muligt at sammenligne dem med andre data via kategorierne (Charmaz, 2006). Derved laves en analytisk abstraktion, hvor jeg 'hæver' mig over data.

Sorteringen bidrager med indsigt i, at familierne adskiller sig fra hinanden, men kodningen udvider denne forståelse, så det tydeliggøres, at familierne har lighedspunkter, men samtidig er forskellige. Det er også tydeligt, at emnerne går i mange retninger og derved vidner om en høj kompleksitet i de hverdagsfaktorer, der omgiver madpraksisser. Det er i sig selv positivt, fordi samme kompleksitet er fundet af blandt andre Evans (2011, 2014), Quested et al. (2013), Southerton og Yates (2015) og Warde (2016), og i det fænomenologiske studie. Omvendt betyder kompleksiteten, at mange forhold skal tages i betragtning i den videre analyse.

6.9.3.2 Aksekodning

Med aksekodningen undersøges årsagssammenhænge, og har altså et processuelt fokus (Boolsen, 2010; Charmaz, 2006). Aksekodningen for hver familie findes i Bilag 6.2, fordi historierne grundet metoden er . Content loggene for de indledende interviews nærlæses igen, fordi aksekodningen giver en anden læsning og tolkning end den åbne kodning. Her bestemmes årsager, problem, konsekvenser og strategier, og er formuleret som en familiespecifik historie. Aksekodningen giver nye mere centrale kategorier, som de forudgående kategorier hører under. Formålet med aksekodning i grounded theory er "…to sort, synthesize, and organize large amounts

of data and reassemble them in new ways after open coding" (Charmaz, 2006, p. 60). Den åbne kodning opsplitter data, mens aksekodning samler det i et sammenhængende hele (ibid.).

Aksekodning foregår ved at fortælle hver families historie, der er bygget op af fire centrale komponenter, der skal identificeres i datamaterialet (Boolsen, 2010, pp. 217–218). Den første er *problemet*; altså den situation, der søges indsigt i, og fælles for alle familierne er det situationer, der forårsager madspild. Som Figur 8-2 over fænomenet madforbrug viser, kan madspild forårsages i mange faser, hvor mad håndteres. Næste komponent er *årsagerne* til, at mad spildes. Identifikationen af årsagerne vil således bidrage til en besvarelse af første forskningsspørgsmål, der netop spørger til madspildsårsagerne. Derefter bestemmes *konsekvenserne* af årsager og problemer. Til sidst undersøges *strategierne*, familierne anvender eller vil anvende til at reducere madspildet. Samlet udtrykker historierne årsagssammenhænge i kraft af kæden årsager-problemer-konsekvenser-strategier (ibid. 217), og er en simplere udgave af Strauss og Corbins paradigmemodel (Strauss & Corbin, 1990, p. 99). Med aksekodningen forsøger jeg at forstå og nærme mig familiernes praksis' omsætning af mad til madspild. Dette er aksekodningen, formuleret som en historie, og fordrer en systematisk tænkning om data og muliggør identificering af komplekse relationer mellem dem. Årsagssammenhængene bevirker, at jeg fokuserer mere på madspild som en funktion af bestemte tilfælde af madpraksis: mit analytiske blik fokuseres i forhold til formålet med analysen (Charmaz, 2006, p. 61). Der henvises til Bilag 6.2, som i separate dokumenter viser kodningen af og inddelingen af de relevante dele af hver content log i tabeller. Hver tabel er angivet med årsager, problem, konsekvenser og strategier som overskrifter. Efterfølgende hver tabel er den pågældende historie.

For at skrive historierne er hvert tilfælde af de fire komponenter identificeret i én familie ad gangen. Content loggen er gennemgået line for line og derefter entry for entry. Flere gange har den samme sætning indeholdt to komponenter, såsom årsag og strategi, hvorfor disse sætninger er delt op med '[…]' og placeret under hver sin komponent. Hver families historie er skrevet så koncentreret omkring de enkelte uddrag fra content-loggen som muligt, og indeholder derudover kun få væsentlige pointer og fremhævninger af mønstre i teksten. Nævnte fremhævninger er mine egne tolkninger, der angiver årsagssammenhænge, og er angivet med kursiv. Det ikke-kursive er en meningskondensering af den pågældende families udsagn.

Hver families historie er inddelt i overskrifter, der udover at have en organiserende funktion af datamaterialet ligeledes har funktion som overordnede kategorier. Forbindelser mellem nogle af kategorierne fra den åbne kodning betyder, at de samles under en fælles, overordnet kategori. Derfor indgår ikke alle kategorierne og begreberne fra den åbne kodning i historierne. Kategorierne fra aksekodningen er familiespecifikke modsat de generelle kategorier fra den åbne kodning. Aksekodningen og den selektive kodning overlapper hinanden, fordi udviklingen af

aksekodningens kategorier fortsættes i den selektive kodning mod bestemmelsen af de centrale kategorier. Samtlige kategorier fra aksekodningen er angivet i et dokument i Bilag 6.2.

Det er væsentligt at påpege, at historierne ikke erstatter content loggene for de indledende interviews som primær data, men fungerer som et data-supplement, der har et specifikt fokus på årsagssammenhænge i forhold til madspild. Det er essentielt i besvarelsen af første forskningsspørgsmål.

6.9.3.3 Selektiv kodning

I den selektive kodning udvikles kategorierne fra aksekodningen yderligere i kraft af deres indbyrdes forbindelser. Forbindelserne viser de forskellige kategoriers overlap, jævnfør faserne i madforbruget (Figur 8-2). Formålet er at kunne bestemme de centrale kategorier, der er fælles for alle familierne. En kategori er central, såfremt andre større kategorier kan relateres til den. Derudover skal den forekomme hyppigt i data, kunne forbindes konsistent med dens forklaringer, være abstrakt så anden viden kan inddrages og forklare data (Boolsen, 2010). Den selektive kodning undersøger, om kategorierne fra aksekodningen er centrale ved at sammenligne den proces de indgår i, i historien med data.

Fremgangsmåden var indledningsvist at bestemme hver kategoris kvantitet i hver families historie. Det var et pragmatisk greb for at øge overskueligheden af data, og fokusere det analytiske blik mod identificering af de centrale kategorier. Kvantiteten er angivet i en tabel for hver familie i Bilag 6.3, og viser den indledende forståelse af, hvilke kategorier der kunne vise sig at være centrale. I løbet af refleksionen over data i den selektive kodning ændrede denne forståelse sig, og kvantitet viste sig ikke at være afgørende i bestemmelsen af de centrale kategorier. Kvantitet er derfor ikke inkluderet i publikationsdesignet; kun i forskningsprocessen. En kategoris kvantitet blev bestemt ved optælling af antallet af ord, der bruges på at beskrive kategorien i historien. Optællingen inkluderede ikke afsnittets overskrift og de kursiverede tekstdele, der er egne tolkninger. Kvantiteten havde til formål at indikere, hvor central kategorien var.

Angående content loggen for Familie 5 skal det bemærkes, at den meget store kvantitet af kategorierne skyldes narrativets omfang, der modsvarer content loggens omfang. Content loggens antal entries er tilsvarende de øvrige, men hver entry er mere udførlig. Det skyldes, at de andre content logs og narrativer udarbejdedes forinden, hvorfor erfaringen bød en mere detaljeret udarbejdelse for at lette det følgende arbejde. Derudover afbrød familien sin deltagelse i studiet umiddelbart efter det indledende interview, og derfor søgtes en mere grundig bearbejdning for at få mest muligt ud af interviewdata.

Den selektive kodning falder i to dele. I første del analyseres hver families overordnede kategorier og disses indbyrdes relationer. Alle kategorierne fra

aksekodningen opsummeres i en indledende tabel. Analysen viser det eller de mønstre, som kategoriernes indbyrdes forbindelser udgør. Citater fra content loggene og data fra observationsstudiet, workshoppen, interventionsugen og de opfølgende interviews inddrages til at understøtte mønstrene. Citaterne i analysen angives med M (mor), F (far), B1-4 (barn) og I (interviewer), og er således lettere omskrivninger af content loggene. Kategorierne fra aksekodningen indgår i teksten, såsom 'Madrester', 'Indkøb' og 'Madspild', for at pointere forbindelserne mellem kategorierne for læseren. I løbet af den selektive kodning ytres nye, generelle indsigter om kategorierne og deres eventuelle forbindelse i tekstbokse. Hver analyse afsluttes med en tabel, der hierarkiserer kategorierne baseret på de indbyrdes forbindelser, og suppleres af en visualisering heraf. Forbindelserne indikerer, hvordan de tilknyttede praksisser overlapper og interagerer, og visualiseringen giver et kondenseret indblik i kompleksiteten, der karakteriserer praksis, hvor mad omsættes til enten føde eller madspild.

I anden del bestemmes de centrale kategorier på tværs af analysen. Med udgangspunkt i ovennævnte kriterier for en central kategori, vælges de kategorier, der er fælles for alle familiernes data, hvorfor nogle kategorier fra aksekodningen bliver underkategorier. De anvendes til at forklare data på et abstrakt niveau, der tillader den efterfølgende applicering af praksisteori for at forklare mønstrene fra kodningen teoretisk. I et praksisteoretisk perspektiv peger de centrale kategorier på praksisser og elementer, der er vigtige i forbindelse med forandring af praksis, altså besvarelse af andet forskningsspørgsmål. Dertil kommer, at jo mere central en kategori er, jo mindre centrale vil de øvrige kategorier nødvendigvis være. Resultatet er en praksisnær beskrivelse af, hvorfor mad spildes, og besvarer således første forskningsspørgsmål. Den selektive kodning afsluttes med en opsamling af indsigterne fra analysen og præsentation af de centrale kategorier.

6.9.4. PRAKSISTEORETISK PERSPEKTIV

De centrale kategorier fra den selektive kodning danner komponenterne i teorien om familiers praksis, der forårsager madspild. Komponenterne er forbundne via kategoriernes indbyrdes forbindelser, men mønstrene skal forklares teoretisk, så familiers praksis kan forklares. Til det anvendes praksisteori, fordi den giver mulighed for at vise dynamikkerne og forbindelserne mellem kategorierne, og nå en praksisnær og praksisteoretisk teori om familiers praksis og en besvarelse af første forskningsspørgsmål. I denne applicering af teori forstås kategorierne som enten praksisser eller praksiselementer. Anvendelsen af praksisteori har også den fordel, at med praksis i centrum er det muligt at beskrive, hvordan familiers praksis eksisterer i og udenfor husstanden, samt hvordan familiemedlemmernes forskellige udførelser af praksisser fungerer i forhold til hinanden. Desuden tillader den praksisteoretiske formulering af teorien om familiers praksis at beskrive, hvordan den påvirkes af eksterne faktorer såsom samfundets diskurs om mad. Dermed kan en holistisk forståelse af familiers praksis nås, det vil sige både de enkelte familiemedlemmers

praksis, familiens samlede praksis i og uden for husstanden samt eksterne, påvirkende faktorer. Det er væsentligt, idet teorien, som udgør det teoretiske bidrag, danner grundlag for konstruktion af det metodiske redskab, der skal understøtte den praktiske implementering af madspildsreducerende praksisser i familier, hvor navigationen i Nulskralds komplekse kontekst er nødvendig. Brugen af praksisteori begynder med Artikel 3 og Artikel 4, der begge bygger på de indledende interviews fra familiestudiet. Indsigterne fra artiklerne indgår i det efterfølgende Kapitel 14, der præsenterer hver af de 12 centrale kategorier i en tabel med tilhørende kvalitet, effekt og andre kategorier, der påvirker eller påvirkes af den givne kategori. Disse 12 oversættes til praksisser og elementer og beskriver dem i henhold til praksisteori. Dette er den praksisteoretisk funderede teori om familiers praksis, der forårsager madspild.

6.9.5. REFLEKSION OVER ANALYSEMETODEN

Analysemetoden har muliggjort en struktureret og systematisk analyse af en stor mængde kompleks data. Analyseprocessen har været præget af at reflektere over tidligere resultater i lyset af nye indsigter og sammenligne med data samt sammenligne data med data. Denne cykliske proces afspejler den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, men især også grounded theorys metodiske redskab, der netop består i konstante sammenligninger. Konsekvensen var en langvarig analyse, der til tider ikke syntes at bevæge sig fremad. Retrospekt har metoden sikret en dyb forståelse af familiers komplekse praksis. Resultaternes sikkerhed beror for det første på, at de er valide, idet de understøttes af eksisterende teori om madspild, og sætter mig i stand til at formulere en teori om familiers praksis, samt efterfølgende lade den danne basis for konstruktionen af et metodisk redskab til implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald. For det andet har jeg med grounded theory kunnet fremstille forskellige typer data på en sammenhængende og integreret måde, fordi data og indsigter ofte er blevet diskuteret og genovervejet. For det tredje har sammenligningen tilladt en fremstilling af forbindelser mellem de forskellige komponenter, der konstituerer familiers praksis. Således er mønstre i data opstået under analysen, som er grundlæggende for at kunne forstå og ændre praksis. Alt dette ville andre metoder ikke kunne have givet samme resultat.

Arbejdet med analysemetoden har bidraget med indsigter i sammenhængene i familiers praksis, og udvidet forståelsen for, hvorfor familier gør, som de gør; altså hvorfor de omsætter mad til enten føde eller madspild. Denne forståelse, der opstod i gennemførslen af det fænomenologiske studie, blev nuanceret med analysen af data fra familiestudiet. Min indsigt i mønstrene i familiers praksis ville jeg sandsynligvis ikke have opnået med andre metoder, og grounded theory har netop som formål at afdække disse i data. Det indgående kendskab til data og mønstrene og arbejdet med praksisteori bevirkede endvidere en forståelse af, at den resulterende teori om praksis relativt let kunne formuleres fra en praksisteoretisk position.

Til at informere undersøgelsesdesignet for familiestudiet, der bidrog med data analyseret med grounded theory, gennemførtes et fænomenologisk studie, hvori teori om problemområdet er inkluderet i refleksionen over min egen praksis i forhold til madspild. Studiet kvalificerer i høj grad undersøgelsesdesignet og antagelser, som familiestudiet og analysen heraf undersøger. Projektets teoretiske forståelse af nudging er relevant at give, fordi nudging også er anvendt i familiestudiet. Det sker i næste kapitel, Artikel 1. På baggrund af denne artikel blev problemområdet afgrænset fra at fokusere på affald fra et kommunikationsvidenskabeligt forskningsperspektiv til at koncentrere sig madspild i et praksisorienteret forskningsperspektiv. Således er Artikel 1 vigtig at præsentere før det fænomenologiske studie.

KAPITEL 7. ARTIKEL 1: FRAMING NUDGING AS COMMUNICATION

Framing nudging as communication

The area of interest is the citizens' sorting of household waste in municipalities. The municipalities provide a waste management service to handle citizens' household waste whether it is sorted or not. Citizen's attitude may keep them for sorting their waste even though they have knowledge about how bad this is for the environment. The research question is: How can nudging as design bridge the communicative gap between attitude and knowledge in order to improve sorting of household waste by citizens? This is framed by nudging theory, design theory, and communication theory. The starting point is a definition of nudging as a design approach which is then applied reflectively on two experimental cases from a recent Danish project on sorting of waste. The paper concludes that nudging can be used to design communication between municipalities and citizens to improve the sorting of waste.

Keywords: nudging; design; communication; sustainable behaviour change; sorting of waste

Introduction

Nudging has been defined by Thaler and Sunstein (2009) and discussed by for instance John et al. (2011), Ölander and Thøgersen (2014), Seligner and Whyte (2011), Hausman and Welch (2010), Wilkinson (2013), and Hansen and Jespersen (2013). Their work frames nudging as one-way communication in two stages: The communicator implements a nudge and the citizens interact with the nudge. This is an understanding of communication as a one-way process and within the area of interest from the municipality to citizens; and hence potential valuable feedback from the citizens to the municipality is not included. For this reason this article uses Luhmann's (1984) communication theory to understand nudging as a two-way communication. This means that the role of the communicator is not exclusive to the municipality, since both the

municipality and the citizens are communicators. This is why we suggest naming the two communicators as 'the nudger' and 'the nudgee', or the designer and the citizen.

Communication is a substantial part of Luhmann's system theory, which includes interacting systems. This coupling of communication and nudging will fill in the gap between attitude and knowledge by presenting nudging as a two way communication between 'the nudger' and 'the nudgee'. The coupling of the theories makes it possible to design nudges as strategic communication to potentially achieve a lasting behavioural change of citizens. A lengthy explanation of the theoretical framing of the area of interest goes far beyond the scope of this article. Therefore, nudging and communication theory are only introduced briefly in order to clarify the core points.

First, nudging as a design approach is explained and then the two experimental cases are presented. This is followed up by heuristics regarding the sorting of waste in households, pinpointing the challenge with the gap between attitude and knowledge. Subsequently, nudging is presented as a means to fill this communicative gap, with the potential to change citizens' behaviour regarding sorting of waste; followed by a discussion of the strategic aspect of nudging. We suggest a two way communication approach, in order to increase the chance of success with the use of nudging to bridge the gap between attitude and knowledge. Based on this, the contribution of the paper is a theoretical framing of nudging as communication design. Finally, a conclusion is given.

Nudging as a design approach

The target of design is sense-making, or making sense to someone (Krippendorff 1989, 11; Krippendorff 2011, 413), which aligns with the communicative system theory, where all communication is about shaping meaning (Luhmann, N. 1984, 191–241). This brings the meaning of the designed artefact, system, or service to the fore. Krippendorff

(1989, 12 (italics in original)) defines meaning as: "*a cognitively constructed relationship. It selectively connects features of an object and features of its* (real environment or imagined) *context into a coherent unity*."

In order to make sense to others, the meaning of the design must be intelligible within its context, which in turn informs ways for the user to act with the designed artefact, system, or service. Following the above definition, the meaning is the result of an interaction between the user and the context. The designer should design an artefact, system, or service according the user's cognitive models to lead to the desired use.

A nudge is defined as the design of a context to make the intended choice easier without forbidding other choices (Thaler & Sunstein, 2009). Here the context becomes the artefact itself, or rather: the artefacts, systems, or services already part of the context is re-designed in order to influence the users' choices. As such, the form of the design affects the sense users make of the re-designed objects in the context (ibid.). This means that the meaning depends on the context of the object (ibid. 16). Not forbidding other choices than the intended choice implies that the intervention can be ignored without any consequences for the user. Following the notion that sense-making is the result of interplay between the user's cognitive models and the context of an object, a nudge can be ignored if the sense-making process is reflective and conscious. However, a nudge aims at influencing automatic behaviour and the optimum working conditions for a nudge is when people are unaware of the influence the design has on their choices in the context (Goodwin 2012; Hansen and Jespersen 2013; Selinger and Whyte 2011). To accomplish this, the design manipulates or exploits some of the product semantics of objects, located in and interacted with in their context (Krippendorff 1989, 16ff). In the scope of the cases presented in this paper, the most relevant product semantics include location, affordance, and motivation (ibid.).

The location of an object or a nudge in a context refers to its relative orientation to other things in the surrounding space (ibid. 19). Manipulating the location of an object can make it more salient to other objects and, thus, the user might be more inclined to interact with it. At the same time, reducing the number of objects to interact with naturally alters the choice options for interaction. This is not to be confused with forbidding other choices; they are simply made more difficult to make. On the other hand, increasing the number of objects increases the total number of possible behaviours that the objects afford.

Affordances are properties of the environment and its objects, relative to the posture and behaviour of the (non-)human (Gibson, J. J. 1986). Having the user's cognitive models as a reference point, Krippendorff (1989, 19–20) defines affordances as "[…] all possible behaviours (form) that confirm what a user expects the object to do (meaning)." How the affordance is perceived determines the behaviour of the user. Thus, nudging can re-design the affordances of objects and/or the context. Making the possible and desired interactions with the object or the context self-evident increases the likelihood of a successful nudge of the user.

The last product semantic we include concerns motivation. The interaction with an object or a context characterises the motivation as either extrinsic, intrinsic or both (ibid. 21). The first refers to doing something because it leads to a specific result (Ryan and Deci 2000, 55). The second refers to doing something for its own sake, without a focus on certain possible outcomes. A design that nudges motivates a particular behaviour extrinsically.

The product semantics presented here comprises feedback between the user and the object – or the nudge. Making sense of the feedback by means of the cognitive models guides the behaviour. The nudger – or the designer – must possess a certain

amount of knowledge about the user to design a nudge that bridges the communicative gap between attitude and knowledge. Therefore the design of the nudge becomes an integral part of the communication between the designer and the user.

In the following we present the experimental cases that serve as the original setting of the later discussion.

Experimental cases on sorting of household waste

The waste management company AVV (Affaldsselskabet Vendsyssel Vest) in Denmark executed a recycling experiment as part of AVV's project called Nulskrald (translates to Zero waste) (Nulskrald 2015) in the village of Tversted, Northern Jutland, with a population of around 600 citizens. The time frame was the whole of 2014 and aimed at increasing recycling in the village. Several public meetings between AVV and the citizens provided a forum for debate on the issue of waste in general, the sorting of waste and questions about Nulskrald (Nulskrald 2015). Two experimental cases are of special interest for this paper: new recycling spots and removal of rubbish bins on the nearby beach.

Case I: Increased convenience as a nudge

Before the launch of the Tversted experiment, the idea of the first case was presented by AVV at two public meetings with the Tversted citizens and was then deliberated. Launched at the start of the experiment and still running, the first case promotes source separation of waste with four new recycling spots spread throughout the village including one in the nearby holiday home area. All four spots accept six fractions: batteries, glass, milk and juice cartons, paper, plastic packaging, and cardboard ("Miniguide Nulskrald Tversted" 2015). In January 2014 every household in Tversted received a guide on how to recycle and where to find the spots ("Miniguide Nulskrald

Tversted" 2015). During 2014 the amount of recyclables from the Tversted families almost doubled compared to the average family in AVV's area, Brønderslev and Hjørring municipalities (Nulskrald 2015). The average family separates about 5 kilos, while the average Tversted family separates about 10 kilos (Nulskrald 2015). The authors conclude that the convenience of the spots themselves caused the increase in the separation of waste. Without the spots, the citizens would have to visit the nearest recycling depot 5 kilometers away. The increased convenience and the provision of guiding feedback from AVV to the citizens nudged the existing behavior into a more sustainable one by bridging knowledge and attitude.

Case II: Removal of rubbish bins on the beach

Littering on Tversted beach was targeted as a focus area for a nudge during 2014 (Nulskrald 2015). Even with several rubbish bins on the beach littering of household waste was a big problem. The radical solution was to remove all the rubbish bins on the beach and instead provide a container for general refuse and containers for glass and metal at the entrance to the beach (Figure 1).

Image 1 The containers at the entrance to the beach.

Also, plastic bags for waste were handed out to the visitors on the beach through the summer months. This initiative succeeded in almost putting an end to the littering problem. With no bins and the provision of bags, the visitors collected their own waste and sorted it at the containers near the entrance. The authors conclude that the presence of rubbish bins on the beach communicated that waste on the beach was allowed. The lack of rubbish bins appealed to the attitude and knowledge that littering is an anti-social behaviour, thus, involving a social norm. Furthermore, the convenience of collecting and sorting waste was kept intact by providing bags to the visitors and placing waste containers at the entrance.

The two experimental cases both bridge the communicative gap between knowledge and attitude, triggering a new more sustainable behaviour. As mentioned above, heuristis are however still barriers to recycling behaviour.

Heuristics on the sorting of waste in households

Heuristics are used whenever people are confronted with a choice involving some degree of uncertainty. As Tversky and Kahneman (1974, 1124) explain, heuristics are used to: "reduce the complex tasks of assessing probabilities and predicting values to simpler judgmental operations." These rules of thumbs can sometimes be useful in predicting the outcome of a decision, but they can also result in systematic errors called biases. Hence, a nudge can be a useful way to help out where heuristics would have resulted in biases, from a certain point of view. It is beyond the scope of this article to present all the different heuristics and biases used in behavioural economics and psychology (Kahneman 2003; Tversky and Kahneman 1974).

However, when discussing the sorting of household waste by citizens, three heuristics are of special interest, since they cover the conditions under which a nudge is needed, according to Thaler and Sunstein (2009):

- When choices have a delayed effect
- When choices are difficult
- When choices are infrequent (and learning not possible)
- When feedback is poor
- When the relation between choice and outcome is ambiguous

The first heuristic is hyperbolic discounting. This involves overweighting short term gains and discounting long term gains creating suboptimal outcomes for the individual and the society, because less material is recycled. In short, the effects of the choices are

delayed (Ölander and Thøgersen 2014). Hyperbolic discounting is one of the reasons some citizens do not sort their waste as they do not experience either any immediate gains or any immediate consequences (Moseley and Stoker 2013). In Tversted, the feedback and increased convenience exemplifies a nudge used to overcome this heuristic, as feedback provides information on the consequences and the increased convenience improves the recycling behaviour, where the gain could be a feeling of making a difference.

The second heuristic is status quo: people simply stick with their current habits (Moseley & Stoker, 2013; Thaler & Sunstein, 2009). It is a known fact that citizens do not necessarily break their waste handling habits just because they are aware of the environmental, societal and individual consequences of not sorting their household waste (De Young 1990; Wang, Richardson, and Roddick 1997). Giving feedback and making social norms more salient – as the initiative on Tversted beach – are examples of nudges that can overcome status quo. Combining the two interventions and giving each household feedback on what is socially accepted behaviour has an effect on behaviour (Cialdini, Reno, and Kallgren 1990; Nomura, John, and Cotterill 2011; Schultz 1999; Tucker 1999). The design of the nudges mainly motivates the citizens intrinsically because of a desire to conform to norms in the community.

Thirdly, the heuristic cognitive consistency concerns the effort to achieve consistency between their beliefs and their behaviour (Moseley and Stoker 2013). Therefore, if citizens believe that sorting their household waste has no positive environmental effect, there is no incentive to change behaviour and a status quo is maintained. Interventions such as feedback, salience of social norms and making recycling behaviour easier could be solutions.

So, based on these heuristics, we conclude that there is a conservative gap between knowledge on the one hand and attitude, habits and behaviour on the other hand. Nudging has a potential to help citizens overcoming this conservative gap.

Nudging

Thaler and Sunstein's *Nudge* (2009) summarizes some of the findings in behavioural economics on which the nudge approach is based. The central idea of the nudge strategy is to steer people's behaviour in directions that will improve their lives (Thaler & Sunstein, 2009). Nudging is understood as: "any aspect of the choice architecture that alters people's behaviour in a predictable way without forbidding any options or significantly changing their economic incentives." (Thaler & Sunstein, 2009). Nudging is a framing of choices in an attempt to move people's behaviour in a direction. Specifically, the intention of nudging can be understood as a mean to make people's lives better (John, Cotterill, and Richardson 2011, 2). A nudge is also called choice architecture referring to "[…] organizing the context in which people make decisions" (Thaler and Sunstein 2009).

Based on this and in this specific context we understand nudging as the design of a context or environment which communicate meaning, people use to make choices that improve their lives and the society as a whole. A nudge simply makes the right choice easier, while not forbidding other choices.

Central to the concept of nudging is that it is not a mandate to act, because the design approach to nudging is based on libertarian paternalism (Thaler and Sunstein, 2009), a term previously defined by the same authors (Thaler and Sunstein 2003). The libertarian aspect refers to allowing people to choose freely and the paternalistic aspect refers to designing choices that will make people better off (ibid.). This freedom of

choice is paired with the influence of choices and as a result the effect is a guiding hand. Thus, we understand nudging as the design of an implicit advice to a specific act.

But why do people need a guiding hand? The short answer is that people err because they make irrational decisions – especially if it takes too much energy to produce meaning upon the contextual surroundings to make some kind of meaningful sense. Contrary to the common economic understanding of people as completely rational decision makers, individuals make bad decisions. This is because they do not have unlimited cognitive abilities, complete information and complete self-control. In other words, people have a bounded rationality (Simon 1955). The citizen can have a contradictory theoretical understanding that the sorting of waste might reduce his cost on waste and pollution. In this and many other everyday cases, an uncertainty is inherent in the decision making behind the behaviour, because there is not a right or wrong decision – what is right and wrong depends on the perspective. It is in these uncertain everyday cases the implicit advice of a nudge can have a significant behavioural influence.

Nudging as a Strategy

In the modern world citizens are confronted with a myriad of choices and perceptual stimuli all demanding attention. With limited time to make a choice and with a bounded rationality, people need assistance. Nudging uses insights into social cues and the above mentioned heuristics to simplify the choices and their consequences (Hansen & Jespersen, 2013; John et al., 2011; Selinger & Whyte, 2011; Thaler & Sunstein, 2009; Wilkinson, 2013). This is achieved by designing an environment and framing information in a more understandable way while at the same time increasing the chances of people making choices which are better for society and consequently also for other citizens. As John et al. (John, Cotterill, and Richardson 2011, 12) argue, the

bounded human rationality influences the interaction between the cognitive structure, such as heuristics, and the perception of environment of the choice. The environment influences perception, interpretation and action in the choice situation. This is why nudging has the potential to change behaviour. Nudging is in the context of the problem area of the article a top-down approach used by governments and municipalities. This means that for frames to work and be accepted by the citizens, the sources of the frames must be credible in the eyes of the public (Druckman 2001; Moseley and Stoker 2013; Riker 1995).

Concerning the sorting of household waste by citizens, nudges are best used at the household level because nudging is an approach to achieve effects on individual behaviour in the moment (John, Cotterill, and Richardson 2011). In other words, nudging works on an individual level. Additionally, a nudge always influences automatic behaviour, but rarely influences deliberate choices (Hansen and Jespersen 2013). As such, the nudge is designed in a subtle way ensuring that the sense-making involved remains unconscious. To influence deliberate choices, meaning choices which results from reflective thinking, another strategy must be used. Default strategies frequently used by municipalities and governments include policy instruments such as regulations, laws and taxes. Such strategies do not engage citizens in a deliberative process. And so the think-strategy is useful as the strategy welcomes and allows public discussion to flow freely and encourages groups of citizens to reflect on and exchange views with policy-makers (John 2013; John, Cotterill, and Richardson 2011). It is crucial that citizens has mutual respect and understanding for each other as this will empower them and as a result let them make and own their collective decisions. The think strategy is a strategy to overcome the gap between knowledge on the one hand and attitude on the other, because deliberation can facilitate changes in attitudes or provide

incentives to act on knowledge and not on attitudes. This strategy was actively used in the Tversted case by setting up public meetings at which for AVV and the citizens to deliberate on waste and Nulskrald (Nulskrald 2015). The authors claim that the deliberation aided in bridging the communicative gap between knowledge and attitude, resulting in new behaviour.

Communication in terms of Luhmann

The think-strategy can be added to nudging, allowing for two-way communication between the nudger and the nudgee, or, in this context, AVV as designer and the citizens of Tversted. In the following, two-way communication as a means to reduce uncertainty is explained.

Different outcomes are possible when an individual is presented with a choice involving uncertainty. For instance, the outcome of the choice can be A, B, or C. With limited information and time to make the decision, the outcomes are perceived as equally likely. In Luhmann's terms, the alternative outcomes are contingent – it could have been different. Every decision is the product of earlier decisions, and nudges are decisions that guide subsequent decisions. This is because nudges function as decision premises for later decisions: they function as the structural preconditions that define or create a decision situation. Nudges need to overcome heuristics and habits as these also function as decision premises. This makes the concept of uncertainty absorption relevant as this is central in a deliberation. In order to explain why uncertainty absorption is relevant, the concept of 'a communication' needs to be defined.

The four components of 'a communication'

Luhmann (1984) defines a communication as an insoluble unit consisting of four components: (1) Information; (2) Utterance; (3) Understanding; and (4)

Acceptance/Rejection. *Information* is the result of a specific selection from a repertoire of possibilities to be communicated. Person A could choose to say that the tin can is waste, or choose to say that it is not. However, only one of the possibilities can be selected. Once the information is selected, person A utters it to Person B. *Utterance* refers to the form and the reason for the communication, or, in other words; how and why the information is communicated by person A. Person A selects a form and a reason from the repertoire of all possible forms and reasons. For example, the information might be uttered angrily (form) in order to correct person B (reason). While person A selects the information and the utterance, person B understands person A's communication and can subsequently accept it or reject it. Luhmann defines *understanding* as a distinction between information and utterance. Understanding is not created; it is selected. As what person A wants to communicate is not necessarily identical to person B's understanding, thus, the understanding is contingent. Communication is called doubly contingent because person A could have selected another piece of information and uttered it in a different way, just as person B could have selected another understanding. Contingency allows for misunderstandings to happen since double contingency involves a high degree of uncertainty. The understanding of the communication is defined retrospectively through the ensuing communications. The meaning is defined through these retrospective relations, creating the topic of the communication. The *acceptance* or *rejection* of what person A communicates is part of the next communication and thus functions as a link between communications. The understanding itself does not imply acceptance or rejection. Accepting person A's communication means making it the foundation of the ensuing actions. For instance, if person A tells B that the tin can is waste and to put it in the bin, and B puts it in the bin, then B has accepted A's communication. On the other hand, if

B does not comply and says the tin can is a recyclable, B has rejected A's communication. This adds a dynamic element to communication.

The uncertainty of the communication is absorbed by the ensuing communications when these communications form a topic called a communicative structure. In addition, this structure creates expectations about what should be communicated and what should not. As a result, the expectations make certain communications more likely than others, thus reducing the number of possibilities, and as a result the uncertainty is reduced. However, in order to reduce the uncertainty, the complexity of the utterances whether verbal or non-verbal has to be at least matched by the complexity of the communicators. Complexity is a measure of information: for instance, the more complex a person is, the more complex a communication the person can participate in. By extension, a group of citizens is more complex than a single citizen. Through deliberation, a group of citizens can comprehend a much more complex and uncertain situation and evaluate more outcomes than a single citizen. The reduction of the complexity and uncertainty in a choice situation is also a part of nudging.

Nudging as Design of Communication

Nudging is a communicative structure that increases the likelihood of either acceptance or rejection of the communication in a specific choice context. To nudge is to design the form and the reason of the information so that the intended understanding is more likely to be selected, accepted and internalised, guiding a new behaviour. Hence, a successful nudge is a successfully and strategically designed communication.

The reason of the information that constitutes the nudge answers why citizens need to be nudged. In this context the overall reason is to protect the environment by promoting recycling behaviour and as well for economic reasons as recycling keeps

resources in circulation. The selected and accepted reason is part of the communicative structure, the topic of the nudge. Moreover, the form refers to the design of the intervention, guiding the behaviour. Utilising behavioural insights in the design of the nudge and an understanding of the current behaviour reduces the uncertainty, that is, the number of possibilities for the citizen. This promotes the target behaviour and increases the possibility of the citizen to select the communicative understanding as intended by the designer as a nudger and then internalise the information, resulting in nudging the citizen. The nudge should be designed so that knowledge results in a new aligned attitude and behaviour. Here it is important to notice that the attitude is not necessarily characterised by indifference. The opposite is also true. Even though pro-environmental attitudes and knowledge exist, the actual behaviour and habits may reflect indifference. This is the conservative gap, that nudging can overcome by enabling knowledge (and attitude) based behaviour, as was the case in the two mentioned Tversted cases.

In both Tversted cases the behaviour of the citizens has been understood as a communicative feedback.

The doubling of the sorting of household waste was a communicative act telling AVV that the new recycling spots actually helped bridging the communicative gap between attitude and knowledge of the nudgee. This communicated the need of increasing the nudge by a more frequent emptying of the recycling spots – this emptying is also a communicative act, telling the nudgee that they have understood the communicated meaning of the recycling spots. However, this success communicate another challenge regarding waste, which is not a part of the isolated Tversted case; because more of the household waste is sorted, it can be littered with a higher conscience of the nudgee, and thus it is a risk, that more waste will be produced. This

tells the designer as nudger that future nudges should include the communicative message that zero waste is the ultimate goal.

The fact that more recycling bins resulted in an increase of the household waste on the Tversted beach, was a behaviour communicating knowledge to nudger; now understanding that the nudgee understood the bins as an acceptance of littering on the beach. This pinpointed the communicative gap between the citizen's knowledge and attitude. Then the nudging strategy was changed, and removing the bins communicated that littering on the beach is an unacceptable attitude combined with the hand-out of bags to transport the litter off the beach. The fact that the littering nearly disappeared after this was communicated to the nudger, showing that it helped bridging the communicative gap between attitude and knowledge.

The core lesson here is that nudging is design of communication; however due to the contingency of communication there is no guarantee, that the communicated is understood by the nudgee as it is intended by the nudger; and perhaps more than what is intended is communicated. For this reason, the nudgee's behaviour should be understood as communicative feedback on the nudge, giving valuable design information on how to maintain, increase, or change the nudge.

These communications with 'recycling behaviour' as the topic or communicative structure can establish or maintain normative expectations about recycling behaviour. Therefore, nudging is a continuous design process just as communication. This is especially true when applying the think strategy, enabling deliberation between the nudger and the nudgee; AVV and the citizens.

Conclusion

The aim of this paper is to answer the research question: how can nudging as design bridge the communicative gap between attitude and knowledge in order to improve the

sorting of household waste by citizens? Nudging can bridge the communicative gap between attitude and knowledge by making it easier to act upon knowledge rather than heuristics. However, to strategically design a nudge implies the application of knowledge specific to the area of interest, or in terms of communication: the topic points to the needed information to design a nudge. Insights into the current recycling attitudes and knowledge contribute to the design of the nudge. Specifically, the design of the product semantics of the nudge should be informed by insights into the users' cognitive models and lead to a certain sense-making process. In Tversted this was achieved through the deliberation process at the public meetings. The doubling in the amount of recyclables collected at the recycling spots in Tversted and the reduction of littering on the beach show that a well-designed nudge can change behaviour because the reduction in the communicative uncertainty results in knowledge aligning attitude and behaviour.

References

Cialdini, Robert B., Raymond R. Reno, and Carl A. Kallgren. 1990. "A Focus Theory of Normative Conduct: Recycling the Concept of Norms to Reduce Littering in Public Places." *Journal of Personality and Social Psychology* 58 (6): 1015–26. doi:10.1037/0022-3514.58.6.1015.

De Young, Raymond. 1990. "Recycling as Appropriate Behavior: A Review of Survey Data from Selected Recycling Education Programs in Michigan." *Resources, Conservation and Recycling* 3 (4): 253–66. doi:10.1016/0921-3449(90)90022-V.

Druckman, James N. 2001. "Using Credible Advice to Overcome Framing Effects." *Journal of Law, Economics, and Organization* 17 (1): 62–82. doi:10.1093/jleo/17.1.62.

Gibson, J. J. 1986. *The Ecological Approach to Visual Perception*. New York, NY: Psychology Press.

Goodwin, Tom. 2012. “Why We Should Reject ‘Nudge.’” *Politics* 32 (2): 85–92. doi:10.1111/j.1467-9256.2012.01430.x.

Hansen, Pelle Guldborg, and Andreas Maaløe Jespersen. 2013. “Nudge and the Manipulation of Choice: A Framework for the Responsible Use of the Nudge Approach to Behaviour Change in Public Policy.” *European Journal of Risk Regulation : EJRR* 4 (1): 3–28.

Hausman, Daniel M., and Brynn Welch. 2010. “Debate: To Nudge or Not to Nudge*.” *Journal of Political Philosophy* 18 (1): 123–36. doi:10.1111/j.1467-9760.2009.00351.x.

John, Peter. 2013. “Experimentation, Behaviour Change and Public Policy.” *The Political Quarterly* 84 (2): 238–46. doi:10.1111/j.1467-923X.2013.12010.x.

John, Peter, Sarah Cotterill, and Liz Richardson. 2011. *Nudge, Nudge, Think, Think*. Huntingdon, GBR: Bloomsbury Academic. http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10511470.

Kahneman, Daniel. 2003. “Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics.” *The American Economic Review* 93 (5): 1449–75.

Krippendorff, Klaus. 1989. “On the Essential Contexts of Artifacts or on the Proposition That ‘Design Is Making Sense (Of Things).’” *Design Issues* 5 (2): 9–39. doi:10.2307/1511512.

———. 2011. “Principles of Design and a Trajectory of Artificiality.” *Journal of Product Innovation Management* 28 (3): 411–18. doi:10.1111/j.1540-5885.2011.00814.x.

Luhmann, N. 1984. *Soziale Systeme: Grundriss einer allgemeinen Theorie*. Frankfurt am Main: SuhrKamp.

“Miniguide Nulskrald Tversted.” 2015. *Issuu*. Accessed November 8. http://issuu.com/avv-is/docs/miniguide_tversted_roteret.

Moseley, Alice, and Gerry Stoker. 2013. “Nudging Citizens? Prospects and Pitfalls Confronting a New Heuristic.” *Resources, Conservation and Recycling*, SI: Resourceful Behaviours, 79 (October): 4–10. doi:10.1016/j.resconrec.2013.04.008.

Nomura, Hisako, Peter C. John, and Sarah Cotterill. 2011. “The Use of Feedback to Enhance Environmental Outcomes: A Randomised Controlled Trial of a Food Waste Scheme.” *Local Environment* 16 (7): 637–53. doi:10.1080/13549839.2011.586026.

Nulskrald. 2015. "Nulskrald Tversted Rapport." https://issuu.com/tankegang/docs/nulskrald_rapport_issue_443d857b862202.

Ölander, Folke, and John Thøgersen. 2014. "Informing Versus Nudging in Environmental Policy." *Journal of Consumer Policy*, March, 1–16. doi:10.1007/s10603-014-9256-2.

Riker, William H. 1995. "The Political Psychology of Rational Choice Theory." *Political Psychology* 16 (1): 23–44. doi:10.2307/3791448.

Ryan, Richard M., and Edward L. Deci. 2000. "Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions." *Contemporary Educational Psychology* 25 (1): 54–67. doi:10.1006/ceps.1999.1020.

Schultz, P. Wesley. 1999. "Changing Behavior With Normative Feedback Interventions: A Field Experiment on Curbside Recycling." *Basic and Applied Social Psychology* 21 (1): 25–36. doi:10.1207/s15324834basp2101_3.

Selinger, Evan, and Kyle Whyte. 2011. "Is There a Right Way to Nudge? The Practice and Ethics of Choice Architecture." *Sociology Compass* 5 (10): 923–35. doi:10.1111/j.1751-9020.2011.00413.x.

Simon, Herbert A. 1955. "A Behavioral Model of Rational Choice." *The Quarterly Journal of Economics* 69 (1): 99–118. doi:10.2307/1884852.

Thaler, Richard H., and Cass R. Sunstein. 2003. "Libertarian Paternalism." *The American Economic Review* 93 (2): 175–79.

Thaler, Richard, and Cass R. Sunstein. 2009. *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. Rev. and expanded ed. London, GBR: Penguin Books.

Tucker, Peter. 1999. "Normative Influences in Household Waste Recycling." *Journal of Environmental Planning and Management* 42 (1): 63–82. doi:10.1080/09640569911307.

Tversky, Amos, and Daniel Kahneman. 1974. "Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases." *Science*, New Series, 185 (4157): 1124–31.

Wang, F. S., A. J. Richardson, and F. A. Roddick. 1997. "Relationships between Set-out Rate, Participation Rate and Set-out Quantity in Recycling Programs." *Resources, Conservation and Recycling* 20 (1): 1–17. doi:10.1016/S0921-3449(97)01194-4.

Wilkinson, T. M. 2013. "Nudging and Manipulation." *Political Studies* 61 (2): 341–55. doi:10.1111/j.1467-9248.2012.00974.x.

7.1. ARTIKEL 1'S RELATION TIL PROJEKTET

Artiklen bidrager primært med en positionering i forhold til nudging, og dertil også en forståelse af problemområdet. Denne forståelse har dannet et kvalificeret grundlag for at ændre det kommunikationsvidenskabelige forskningsperspektiv på problemområdet. Således består artiklens præsentation af nudging som design, suppleret af Artikel 2's diskussion af nudging, som ph.d.-projektets grundlæggende forståelse heraf, og diskuteres i relation til det praksisorienterede forskningsperspektiv på problemområdet. Som nævnt i Kapitel 1, 1.5 Afgrænsning af problemområde, bidrager Artikel 1 altså til at afgrænse problemområdet fra affald og det kommunikationsvidenskabelige perspektiv.

Med sorteringsadfærd som omdrejningspunktet belyses kompleksiteten i forholdet mellem adfærd, affald og omverden. Denne kompleksitet forstås fra et adfærdsøkonomisk perspektiv med særligt fokus på nudging, og den problematiske mangel på sortering grundet kompleksiteten forklares med reference til enkle årsager såsom heuristikker. Derved reduceres kompleksiteten, fordi den undersøges gennem årsagerne og forklaringerne herpå. Nærværende projekt undersøger kompleksiteten i praksis og årsager til madspild, som et afgrænset indsatsområde af affald. Sammen med det fænomenologiske studie indikerer forståelsen af problemområdet på baggrund af Artikel 1, at nudging ikke formår at give en nuanceret forklaring af praksis. Det er væsentligt at kunne for både at kunne konstruere en metode og anvende den i praksis. Derfor anlægger projektet et praksisorienteret forskningsperspektiv. Idet nudging besidder et adfærdsændrende potentiale indgår tilgangen som metodisk supplement i konstruktionen af metoden. Anvendelsen af metoden må i praksis være etisk forsvarlig, og følgelig skal de etiske implikationer i brugen af nudging undersøges. Forinden undersøges problemområdet i det fænomenologiske studie. Forståelsen heraf kvalificerer den videre anvendelse af bidraget fra den efterfølgende Artikel 2, hvori de etiske implikationer undersøges.

KAPITEL 8. FÆNOMENOLOGISK STUDIE

Formålet med det fænomenologiske studie er at opnå selvindsigt i, hvordan madspild er en del af mit liv, og hvilke forforståelser jeg har om det, for at kunne formulere den forskningsmæssige interesse som et fænomenologisk spørgsmål. Selvindsigten anvendes i forskningsdesignet, gennemførslen og analysen af familiestudiet samt indgår i formuleringen af teorien om problemområdet. Desuden er selvindsigten væsentlig for at kunne reflektere kritisk over mine egne forforståelser, og dermed skabe sammenbrud i min forståelse af, hvordan madspild er en del af min hverdag. Autoetnografien åbner for mine oplevelser af, erfaringer med og forforståelser af madspild, mens analysen med KJ-metoden af den systematiserer og organiserer disse, hvorved nye forståelser af problemområdet skabes. I den fænomenologiske analyse reflekterer jeg over mine levede erfaringer med madspild ved at inddrage teori og anden litteratur om problemområdet samt leksikalske opslag af relevante ord.

Samlet set gør de mange forståelsessammenbrud mig i stand til at skærpe min forskningsinteresse og opnå en nuanceret viden om problemområdet og madspild som fænomen, der udgør afsættet for undersøgelse af, hvordan andre lever med madspild. Det fænomenologiske studie er motiveret af det indledende fænomenologiske spørgsmål: *Hvorfor spildes mad*? Studiet søger at besvare det og reformulere det samtidig med, at undersøgelsen af det indledende fænomen madspild bevirker en afdækning af dets aspekter og essens. Autoetnografien undersøger fænomenet madspild, som udvikles til madspildsårsager på baggrund af refleksionerne i analysen med KJ-metoden og den fænomenologiske analyse. Det bliver klart i løbet af den fænomenologiske analyse, at det egentlige fænomen er madforbrug.

8.1. AUTOETNOGRAFI: HVAD ER MADSPILD FOR MIG?

Det er sommer, og jeg sidder i haven med jord under neglene. Mine forældre arbejder andre steder i haven, men jeg er sat til at pille ukrudt op. Jeg interesserer mig egentlig ikke rigtig for det, for det er kedeligt og min bror leger med sine venner. Jeg vil også hellere lege. Men jeg har lovet at hjælpe, så her jeg sidder jeg altså. Jeg prøver at fokusere på den følelse, der venter forude sammen med en Landkær-sodavand. Tilfredsstillelsen ved at have hjulpet. Stille og roligt efter min irritation over at have sagt ja til at hjælpe har lagt sig, mærker jeg en indre ro, hvor jeg kan mærke mig selv på en måde, som er ukendt i legen. Her midt i sommerens hede med fuglenes syngen, insekternes summen og brummen, duften af solcreme og

den skiftevis tørre og fugtige jord, der bankes af ukrudtet, ser jeg, at jeg hjælper vores små grøntsager til at blive mad.

I hele min barndom, og indtil jeg flyttede hjemmefra, har dyrkning af grøntsager og frugt i mine forældres have spillet en stor rolle. I hele vækstperioden har lugning af ukrudt været en højprioritet for at sikre en stor høst. En aktivitet jeg har været en del af, og derigennem erhvervet viden om betydningen heraf: En forståelse af kredsløbet i haven. Ved at deltage i den praksis har jeg også fået forståelse for den konstante arbejdsbyrde, det er at dyrke egne grøntsager og frugter uden sprøjtemidler. Havens kompost har fungeret som gødning, der også har bidraget til viden om kredsløbet.

Maden står på bordet, og mit mundvand løber i forventningen om smagen af mors gode mad. Hun laver nemlig den bedste mad. Og som altid er der meget af den med forskellige slags tilbehør. Det er weekend og min onkel og tante er på besøg. De bor i Sønderjylland, så det er få gange årligt, de kommer på besøg i her i Nordjylland. Derfor er der kælet ekstra meget for maden, og gode ingredienser i rigelige mængder er valgt. For min onkel og far kan spise meget. Jeg vil også gerne være med, så jeg spiser også en for meget. Det smager bare så godt. Her kan jeg nemt se forskellen til hverdagens mad, der er rutinepræget med mange kartofler. Som måltidet skrider frem og retterne afløser hinanden vokser og vokser hyggen. Til sidst stopper jeg med at spise, fordi maven gør for ondt, og bukserne knappes op med et suk. Senere på aftenen spiser vi dessert, frugt og slik. Vi er ikke sultne, men det smager jo så godt.

Hverdagsretterne husker jeg som ensformige og bestod oftest af traditionelle, danske retter. Tilberedt efter arbejde og en eventuel hurtig indkøbstur var de ikke på højde med højtidsmåltiderne. Her var madens funktion at mætte, men stadig at skabe et rum for familiens fællesskab. Det er fællesnævneren for madens rolle, om det var hverdag eller højtid. Mad samlede os, og vi følte os sammen på anden vis end i andre sammenhænge. Jeg oplever, at mad ikke kun indtages for at mætte, men også for at samle, når man spiser flere sammen; for at skabe nydelse gennem smag, duft og hygge; for at skabe et rum til at være familie.

Jeg er flyttet hjemmefra, og min viden om kredsløbet i køkkenhaven har en vis indflydelse på den mad jeg køber og min håndtering af maden derhjemme. Jeg går ned i supermarkedet, og det bugner af mad fra hele verden. Jeg har en følelse af, at uanset hvor meget jeg køber, vil der altid være mere mad til genopfyldning af hylder, køle- og frostdiske. Jeg undrer mig over, hvor al den mad kommer fra, og hvordan den er dyrket. Men lige nu er min opgave at købe den mad, der er brug for og helst til den billigste pris. Som studerende må jeg spare penge – også selvom der er så meget mad. Jeg køber de gode tilbud som mine forældre, så jeg har penge til andre ting. Jeg betaler ved kassen og går hjem med mine varer, og jeg håber, at maden bliver spist af mig og min kæreste. For jeg har ikke lyst til at smide den ud

trods dens lave pris og alle varerne i supermarkedet. Når noget af maden smides ud, siger jeg, at det er spild af penge at smide mad ud.

Den store mængde og tilgængelighed af mad har haft en negativ indflydelse på den værdi, jeg tillagde maden i indkøbskurven. Det er en værdi, der har præget min håndtering af maden i hjemmet såsom opbevaring, brug og genbrug af eventuelle madrester. Det har også haft betydning for følelsen af at smide spiselig mad væk. Boligen har været en lejlighed uden mulighed for kompost, hvorfor bortskaffelse af madaffald og eventuelt madspild er sket via skraldespanden sammen med det øvrige husholdningsaffald. Bevidstheden om at smide madaffald og madspild til kompost som en nyttig praksis, der giver værdi til næste sommers høst, har ikke været glemt, når mad skulle bortskaffes. Det har derfor været med en følelse af dårlig samvittighed at fratage maden dens nyttige funktion som vækstgrundlag ved at smide den i skraldespanden. Havde jeg på det tidspunkt vidst, at husholdningsaffald brændes, ville den dårlige samvittighed have været større, fordi det er så fjernt fra madens sekundære funktion i en kompost.

Min kæreste og jeg har spist aftensmad, og madresterne fra hendes tallerken smides ud. Jeg har spist op, sådan som jeg altid har fået at vide, at jeg skal. Jeg forstår ikke, hvorfor hun tager mere på tallerkenen, end hun kan spise. Det er ikke første gang. Derfor spørger jeg, hvorfor hun ikke har spist det, hvortil hun svarer, at hun ikke kunne spise mere. Jeg undlader at grave mere i det, for jeg ønsker ikke et skænderi over udsmidt mad igen. Det er for trættende og ændrer intet. Alligevel siger jeg, at jeg håber, at de andre madrester, vi sætter ind i køleskabet, bliver spist. Det er ikke altid, vi får spist dem, fordi der sker for meget i hverdagen. Og også fordi maden efter at have stået kan virke kedelig. Smagen er jo kendt, og mængden passer heller ikke altid til et helt måltid.

Mad skal i sagens natur spises, så hvorfor smide det væk? Hvad er det i hverdagen, der forårsager madspild? Maden købes ikke blot for at blive smidt væk, så noget må gå galt et sted. Lige så meget som madspild altid har irriteret mig, lige så svært er det at sætte ord på, hvorfor maden spildes. Maden og dét den konstituerer i form af et fælles måltid er interessant, men mere interessant har dét at smide mad ud ofte forekommet mig. Når jeg har smidt mad ud, og det ligger i skraldespanden, stirrer det nærmest tilbage som resultatet af den brudte relation mellem mig og maden. Bruddet har sikkert med mine følelser for maden at gøre. Og måske ikke kun maden, men alt det den kan bidrage med; dét at den kan understøtte måltider, hygge og samvær som ved familiemåltiderne. Efter maden er smidt ud, har jeg af og til ladet være med at tænke for meget over det, fordi det giver negative følelser. Opmærksomheden har jeg afledt med andre gøremål, for jeg ved, at køleskabet og skabene gemmer mere mad, jeg kan tage bedre hånd om, så det ikke spildes.

Jeg er i gang med at rydde op i køleskabet, for der skal laves aftensmad, så vi skal finde ud af, hvad vi har. Jeg ser, at gulerødderne, vi købte i sidste uge, er begyndt at

blive mørke og dårlige. Ved siden af ligger et dårligt, halvt salthoved. Jeg smider det ud, og fordi jeg bliver vred over de spildte penge og mad, kommenterer jeg, at nu skal vi ikke købe dem mere eller kun købe dem enkeltvis. Jeg tænker, at det ikke ændrer noget, for ugen efter sker det sikkert igen. Det giver mig en ærgerlig følelse, og for det virker på mig, som om vi køber et tab af mad. Jeg føler især en irritation, for jeg har ikke et studiejob, så sparsommeligheden bevirker, at jeg må behandle maden bedst muligt, når den er købt.

Spild blev ikke oplevet som et problem, men et vilkår. Der fandtes en stiltiende accept af den praksis, der eksisterede i køkkenet. Selvom jeg ikke accepterede det, var spildet en del af vores praksis; den rutine, der udgjorde en del af os som familie. Det var normal adfærd hos os, og dermed en del af vores identitet. En identitet jeg formoder findes i stort set alle danske hjem, om end ikke en identitet der nødvendigvis italesættes. Oftere og oftere begyndte indkøbssituationen at konnotere et køb af 'tab' i stedet for 'muligheder'; muligheder for at realisere en ret. Al maden var i risiko for at komme til at tilhøre kategorien tab eller spild. Et tab af madens iboende muligheder for at give os smag, nydelse og mæthed.

Madspildet af gulerødder og salat var – sammen med al anden madspild – konstant et underliggende irritationsmoment. Konsekvensen var et forslag om enten at købe gulerødder enkeltvis eller helt at undlade at købe dem, men det blev aldrig efterlevet. Det og den stiltiende accept af madspild viser for mig, at madspild eksisterer som en automatiseret adfærd; en kultur, der ikke kun udøver sin magt i hjemmet, men er noget man også tager med sig udenfor hjemmet. Når maden er i besiddelse, mener jeg, at mange folk tænker, at de kan gøre med den, hvad de vil. Idet jeg ejer maden, kan jeg bestemme, hvad der skal ske med den. Det følger med som en egenskab, når jeg køber maden. Desuden viser de forskellige attituder, hvor jeg så det negative i madspild, mens min daværende kæreste accepterede det, at ændring af en adfærd, der kan karakteriseres som identitetsskabende i kraft af at være et fast mønster, er meget svært. Måske findes udfordringen ikke i, at en adfærd kan tolkes som en symbolsk repræsentation af identiteten, men snarere at den er et regelmæssigt udført mønster?

Jeg står og kigger ned på maden i skraldespanden, og tænker, at jeg ikke er opdraget til at smide mad ud. Men dér ligger den altså. Maden. Jeg tænker lidt over, hvad jeg kan ændre for at undgå at smide mad ud. Det virker faktisk temmelig svært og uoverkommeligt. Jeg bor nu alene, og har et fuldtidsarbejde. Med den tilhørende løn er jeg fri for at spare. Med flere penge at købe mad for, køber jeg nu økologisk producerede varer, fordi det minder mig om køkkenhaven. Jeg kan se i skraldespanden, at det desværre ikke ændrer på, at jeg har smidt mad ud og nu har dårlig samvittighed. Mens jeg vasker op, undrer jeg mig over, hvorfor det så alligevel er sket.

Så vidt det er muligt, undgås konventionelt mad og økologiske, og/eller lokalt produceret mad vælges i stedet. Produktionen kan jeg ikke ændre på, men jeg kan påvirke den indirekte ved en omlægning af mit forbrug. Jeg føler mig sikker på, at det nedbringer miljøbelastningen betragteligt med reduktionen af sprøjtemidler og kortere transporttid. Bonussen er en god samvittighed og mad, der ikke er blottet for smag, som jeg synes konventionel mad er. Økologisk og lokalt produceret mad kan ikke løse hele problemet med madspild, men i og med at prisen for økologisk produceret mad er højere end konventionelt, lægger jeg flere kræfter i at få spist maden.

Jeg er igen på vej ud for at købe ind, og jeg håber, at Kiwi Minipris, hvor jeg oftest handler, har de varer, jeg ønsker. Netto ligger godt nok ved siden af, men fordi jeg har et Kiwi-kort, får jeg rabat på al økologi. Jeg føler en vis stolthed over, at jeg kun køber økologi. Som jeg nærmer mig supermarkedet, håber jeg, at jeg kan blive fri for at skulle vælge ikke-økologi. Det vil ærgre mig en del, så jeg er fast besluttet på hellere at ville undvære. I supermarkedet ser jeg ned på kødet, og vælger noget økologisk oksekød fra fritgående dyr. Samtidig tænker jeg, at denne holdning til økologi kan være udfordrende. Det mærker jeg, da jeg ikke kan få Naturmælk, som jeg plejer. Jeg overvejer hurtigt, om mælken kan undværes, men finder så én fra Arla.

Respekten for maden vises gennem mit forbrug, men i min hverdag har tilvalget af økologi visse udfordringer, men samtidig også mange fordele. En af udfordringerne er tilgængeligheden. Ved ikke-animalsk mad vælger jeg efter mange overvejelser – og ærgrelse – lokalt eller nationalt produceret. Fås det heller ikke, undværer jeg. På den måde vælger jeg efter et hierarki, hvor økologi er øverst, dernæst lokalt/nationalt produceret mad og nederst konventionelt. Til tider er det ærgerligt at skulle undvære en madvare, fordi den ikke fås økologisk, men i så fald fokuserer jeg på den gode samvittighed.

En anden udfordring er, at kan varen ikke fås i den ene butik, kan den måske fås i den anden butik. Selvom jeg ofte undlader at lede efter den i begge butikker, prøver jeg af og til. Faktisk er det på grund af et håb om at kunne finde den eller en lyst til den, at jeg bruger tid på at lede efter varen. Derfor bliver håbet og lysten til et problem, hvor jeg er nødt til at fokusere på den gode samvittighed over ikke at købe en konventionel vare. Ellers ville jeg ærgre mig for meget. Sjældent køber jeg på forhånd mad i eksempelvis Kvickly, jeg ikke kan få i Kiwi eller Netto, for netop at undgå at skulle lede og opleve ærgrelsen ved at give op.

Foran mig på komfuret står gryden med ris og på panden steger forskellige blandede grøntsager. Jeg tænker over måltidet og de indkøbte ingredienser. Det er egentlig et nemt måltid, men så alligevel ikke. Grøntsagerne er fra frost, som jeg ikke har noget imod. De er af samme kvalitet for mig, men jeg ville gerne have haft dem som enkeltvise grøntsager. Jeg synes, udskæringen af grøntsager er sjovt, for

jeg kan godt lide at skulle arbejde for føden. Mens jeg ser maden nærme sig et færdigt måltid, tænker jeg, at det savn måske kommer fra på nærmeste hold at have oplevet maden vokse i jorden. Samtidig ved jeg, at enkeltvise grøntsager havde betydet indkøb i to-tre butikker, og jeg har ikke lyst til at bruge så lang tid på indkøbet. Det gør, at måltidet virker en smule kedeligt, men med min gode samvittighed i behold. Og jeg kan se, at kreativiteten, der ligger til grund for det kommende måltid, kan ligge på et lille sted. Selvom retten er kedelig ved jeg også, at jeg ikke vil smide det ud. Resten gemmer jeg altid. Det slår mig, at trods mine intentioner og opfattelse af mig selv, smider jeg af og til madrester ud. Tanken bringer mig tilbage til nuet, og jeg koncentrerer mig om at røre i grøntsagerne.

Konsekvensen af udfordringerne er, at jeg med kendskabet til, hvad det er muligt at købe i de to butikker, må tilpasse min madlavning derefter. Jeg ved, at det ikke er al mad, jeg kan få økologisk, og derfor er det ikke alle retter, jeg kan lave. Opskrifter anvender jeg sjældent, fordi det ikke kan svare sig: meget af den krævede mad fås ikke økologisk. Det resulterer i en ny udfordring, nemlig at skulle være kreativ i madlavningen. Tilgængeligheden af økologi, de mentale ressourcer sidst på dagen og tiden, det tager at tilberede maden, er rammerne for kreativiteten. Af disse grunde værdsætter jeg maden i langt højere grad, end jeg ville med en anden praksis, og spilder derfor næsten intet. Det eneste madrelateret jeg smider ud, er madaffald. Det er i hvert fald sådan, jeg husker min håndtering af maden i hverdagen – både nu og tidligere. Men afspejler det min *egentlige* håndtering? Ved at have en lille beholdning af mad i køleskabet og holde styr på den øvrige mad er jeg sikker på, at jeg næsten aldrig smider mad ud. Min egen praksis er – for mig at se – bæredygtig, men det er summen af vores fælles handlinger, der har betydning for mængden af madspild. Hvilken rolle spiller andre mennesker i og udenfor min omgangskreds for mit syn på mad og håndteringen af den?

Jeg står i supermarkedet, og kigger skiftevis på de andre kunder og maden. Med en vis portion fordomme mener jeg, at de fleste mennesker her anser mad som en uendelig ressource på grund af dels de rutineprægede valg af mad og dels de altid fyldte hylder. En rutine, der kan virke som en konsekvens af det konstante udvalg af mad. Det gør mig en smule mismodig, for det betyder også, at de andre ikke behandler maden, som den bør behandles. De tillægger maden en overfladisk værdi. Derfor er jeg mere opsat på at behandle maden ordentligt. Imens går nogle resolutte efter bestemte varer, mens andre ser fortabte ud, oversvømmet af for mange valg, der alle har ukendte udfald.

De andres handlinger har også betydning for mine egne handlinger. I supermarkedet er påvirkningen, at jeg gerne vælger mad som frugter med kortere holdbarhed på grund af pletter, fordi jeg ikke tror på, at andre vil købe dem. Jeg tænker, at mit forbrug reducerer madspild. Samtidig har jeg en følelse af ikke at ville træde ved siden af; at handle anderledes end folk omkring mig. Den sociale indflydelse er tydelig. Andres travlhed i supermarkedet giver mig det indtryk, at indkøbet skal

foregå hurtigt. Deres hurtige gang, korte inspektion af maden og irriterede blikke over en kø ved kassen er et studie i, at forsyningen af mad til husstanden er en byrde. Det er tydeligt for mig, hvor langt denne forsyningsproces er fra køkkenhaven hos mine forældre. Her er indkøbet en aktivitet, der blot skal overstås, og det kan overstås hurtigt og effektivt, fordi maden meget sjældent skifter placering. Det sikrer, at indkøb, der for mig opleves som en nødvendig pligt for at kunne blive mæt, kan automatiseres. Efter gentagne besøg i supermarkedet ved jeg, hvor maden befinder sig, og maden findes hurtigt, når en ret er bestemt forud for besøget. Andre gange bestemmes retten med udgangspunkt i nedsatte madvarer med kort holdbarhed.

I det altid fyldte supermarked kan og skal besøget gøres hurtigt, hvilket i min optik resulterer i, at 'mad' får en overfladisk værdi. De andre ligger meget lidt energi i indhentningen af mad. Som forbruger oplever jeg ikke arbejdet i at opbygge et forhold til sin mad. Mad er ikke længere en nødvendighed, som det har været tidligere. Jeg er overbevist om, at det er en del af årsagen til, at jeg nogle gange spilder mad. Mad fra supermarkedet har en anden værdi, end den hjemmedyrkede.

Jeg sidder ved et bord med tallerkener, to slags vinglas og et vandglas foran mig. Dertil to sæt bestik og en ske ovenfor tallerknerne. Restaurantens atmosfære emmer af liv, snak og latter. Jeg tænker for mig selv, at dét trods alt er fælles med måltiderne hjemme hos mine forældre. Men så stopper ligheden også. Familiemåltiderne var lidt kedelige, men smagen var alligevel fortræffelig. Som jeg ser mig om, og betragter de andre gæster, bliver det mig klart, at maden her blot skal smage, og ikke nødvendigvis mætte. Erkendelsen får mig til at mindes diverse andre måltider hos venner, hvor det mættende var sekundært smagen og præsentationen af maden. Flotte kager, pæne retter og dertil velsmagende vine. På tallerkenen foran mig findes en lille ret i kontrasterende lyse og mørke farver. Den smager godt, men jeg har glemt, hvad tjeneren kaldte den.

I alle samfund er mad en lyst. Mit madbehov styres ikke kun af fysiologiske behov, men også af sindets behov. Når maden ikke længere opfylder den funktion i hjemmet – tilberedt eller ej – mister den sin værdi og smides ud. Men heri ser jeg, at madspild forårsages, når maden ikke længere kan opfylde en lyst i en given situation. Her er det vigtigt at skelne mellem 'at opfylde en lyst' og 'at opfylde en funktion'. Maden har stadig sin funktion, idet den er spiselig, men dens lystbetonede funktion er væk, fordi dens relevans i en given brugssammenhæng undviger mig. Med en i forvejen lav værdi grundet skiftet fra nødvendighed til lyst danner mad ikke udgangspunkt for en kreativ proces i køkkenet. Kreativitet er for mig at skabe og realisere relationer mellem mig selv og noget andet, hvor ingen relationer fandtes i forvejen. Uden kreativ bearbejdning bliver maden igen en nødvendighed, der findes i overflod i supermarkedet. Supermarkederne har altid fyldte varelagre, fordi der i de udviklede lande i vid udstrækning sørges for borgerne. Kontrasten til nødvendighed er væk: mangel og sult. Bagsiden er den lave værdi, mad får, og

spilder man mad, kan man altid købe nyt. Varehylderne fremviser samfundets accept af overflod. Derfor mener jeg, at folk blandt andet spilder spiselig mad.

Måltidet hos nogle venner er færdigt, og vi rydder af bordet. Efter flere sådanne oplevelser ved jeg, at madresterne måske smides væk. Andre gange – og til min store glæde – gemmes de. I køkkenet ser jeg med hjertet faldende i brystet, at mit håb om gemte madrester forsvinder ned i skraldespanden. Det gør mig egentlig irriteret, men jeg holder mund, for selvom jeg ville have gemt det, har jeg ikke lyst til at pege fingre ad andre ved at kommentere det. Jeg sætter min tallerken og går tilbage efter flere ting, mens jeg tænker på, hvorfor maden skulle smides ud.

Madspildet er en del af den øvrige hverdag, med alt hvad det indebærer af praksisser og aktiviteter inden for og uden for hjemmet. Måske er madspild en konsekvens af den forhandling, der finder sted mellem personer? Madspild findes som en del af et netværk af handlinger, der ikke alle nødvendigvis er relateret til affald, men i stedet forsyning af mad til husstanden. På den måde er madspild i mange tilfælde en fællesnævner for madrelateret adfærd.

Når jeg har spist hos andre som gæst, har der som hjemme hos mine forældre altid været mad nok. Faktisk for meget mad. Efter måltidet er bordet blevet ryddet af, og madresterne fra skåle, fade og gryder samt tallerkner er blevet sat ud i køkkenet til rengøring. Det har ofte været forbundet med en vis spænding, fordi jeg er interesseret i, hvordan værterne behandler madresterne. Tallerkenrester ender altid i skraldespanden, fordi de udgør en usagt risiko, idet en anden har berørt den. Derfor er sådanne madrester accepteret af selskabet og min tavshed, der skjuler en skuffelse over spildet. Øvrige madrester gemmes enten til min store glæde eller smides ud til min forundring. Hvorfor spiser værterne det ikke – eller tilbyder gæsterne det at tage med sig hjem? Er de virkelig så ligeglade, eller mangler de helt basale kompetencer til at omsætte madresternes muligheder til et måltid eller en snack? Hvad er det, der går forud for madspildet?

8.2. KJ-METODEN: ANALYSE AF AUTOETNOGRAFIEN

Autoetnografien kredser om fænomenet madspild, og for at komme en bestemmelse af det – og hvorvidt det er det egentlige fænomen – nærmere skal kernen i de levede erfaringer findes. Til det anvendes KJ-metoden drevet af hermeneutisk fænomenologisk refleksion. I autoetnografien fremstår mad og madspild kun som dele af fænomenet, og en analyse af den vil bidrage til bestemmelsen, idet teksten åbnes op ved at organisere den både som skreven tekst og i en ny forståelse af den og de levede erfaringer. Organiseringen resulterer i en række temaer, der anvendes som afsæt for den efterfølgende fænomenologiske analyse i formuleringen af det egentlige fænomen.

8.2.1. ANALYSENS STRUKTUR

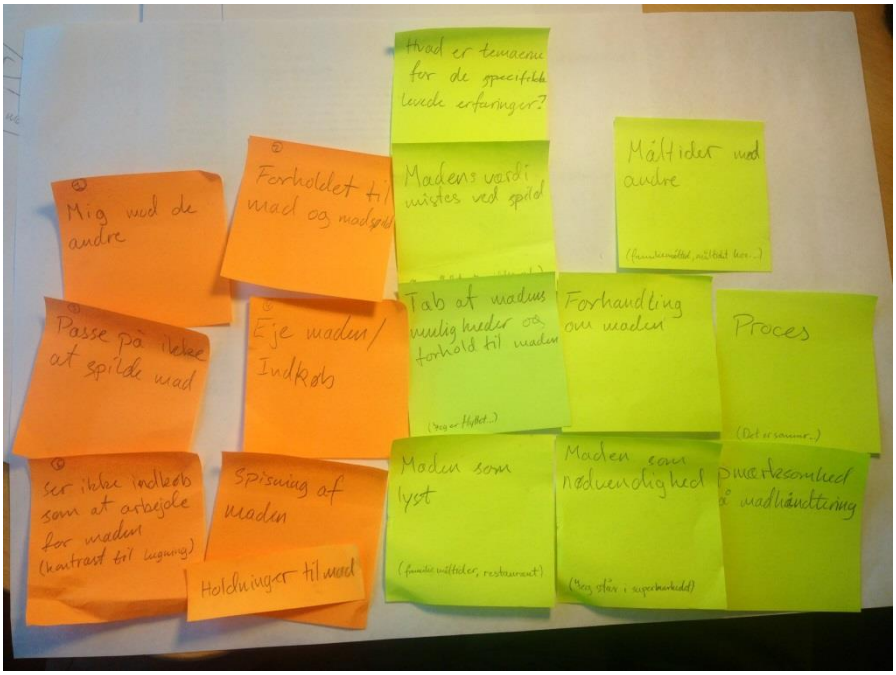
For at orientere mig mod og senere identificere det egentlige fænomen falder analysen i to dele. I første del analyseres autoetnografien ved hjælp af KJ-metoden (Scupin, 1997; Spool, 2004). Metoden vælges, fordi autoetnografiens vigtigste dele derved prioriteres og organiseres i emner, hvorved orienteringen mod fænomenet skærpes. Arbejdet med metoden beskrives som gruppebaseret, men er i sagens natur udelukkende udført af undertegnede. Efter den hierarkiske organisering af emnerne afsluttes anvendelsen af KJ-metoden, idet blot en prioritering eftersøges til brug i analysens anden del: identifikation af fænomenet og det fænomenologiske spørgsmål.

Anden del er en fænomenologisk analyse, der tager udgangspunkt i resultaterne fra KJ-metoden, og inddrager relevante *state of the art*-eksempler (SOTA) fra forskning såvel som medieomtale af det foreløbige fænomen 'madspild'. Formålet er en afgrænsning og udvikling af fænomenet og dermed projektets problem fra eksisterende videnskabeligt og ikke-videnskabeligt arbejde. Analysens anden del anvender den hermeneutisk fænomenologiske tilgang i orienteringen mod fænomenet, og en beskrivelse af dets temaer. Resultatet er identifikation af fænomenet samt det endelige fænomenologiske spørgsmål, der fanger den forskningsmæssige interesse.

Arbejdet er i kraft af at være hermeneutisk fænomenologisk funderet både beskrivende og fortolkende, idet der arbejdes i den hermeneutiske cirkel i den vekslende refleksion over fænomen og perspektiver herpå. Jævnfør Kapitel 3, 3.3 Autoetnografi og fænomenologisk studie består refleksionen i at vende tilbage til forudgående indsigter og genoverveje dem i forhold til de nye overvejelser eller de inddragne kilder ved at diskutere dem. Resultatet af denne bagvedliggende, cykliske proces er af hensyn til formidlingen fremstillet lineært.

8.2.2. ANALYSE MED KJ-METODEN

Analysen med KJ-metoden starter med en formulering af ét fokusspørgsmål, der skrives på en Post-it (Spool, 2004). Det lyder: Hvad er emnerne for de specifikke levede erfaringer? Der udføres en brainstorm over mulige perspektiver på spørgsmålet ved at gå autoetnografien igennem på sætnings- og afsnitsniveau. Nogle perspektiver er generelle for alle de levede erfaringer, mens andre er specifikke. Perspektiverne nedskrives enkeltvis på Post-its (farverne har ingen betydning). De sættes fast under spørgsmålet:

Billede 8-1: Perspektiverne på autoetnografiens levede erfaringer.

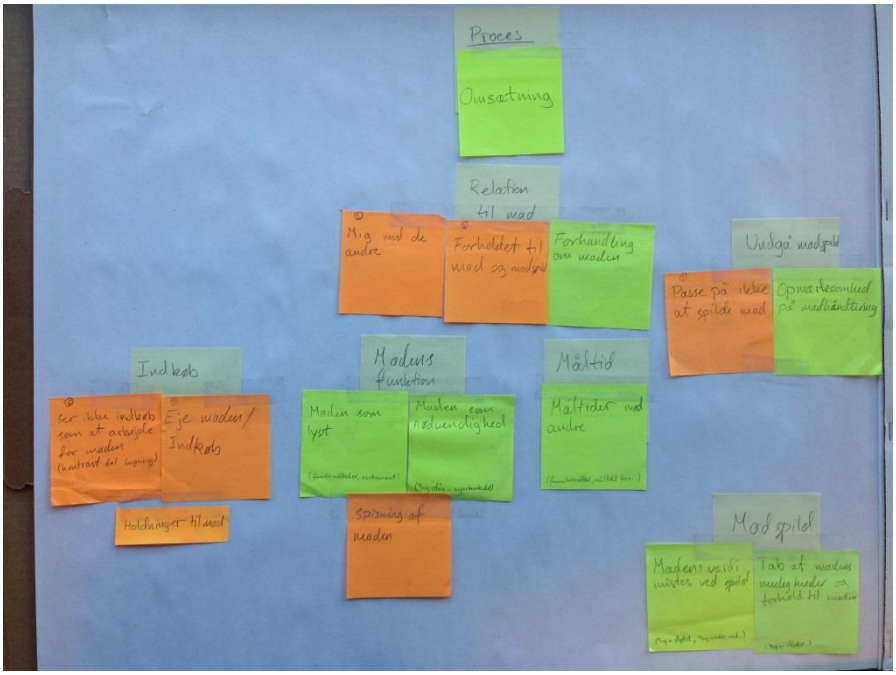
Perspektiverne til spørgsmålet lyder:

1. Eje maden/Indkøb
2. Forhandling om maden
3. Forholdet til mad og madspild
4. Holdninger til mad
5. Maden som lyst
6. Maden som nødvendighed
7. Madens værdi mistes ved spild
8. Mig mod de andre
9. Måltider med andre
10. Opmærksomhed på madhåndtering
11. Passe på ikke at spilde mad
12. Proces
13. Ser ikke indkøb som at arbejde for maden (kontrast til lugning)
14. Spisning af maden
15. Tab af madens muligheder og forhold til maden

I henhold til metoden organiseres perspektiverne i grupper, så de mest centrale emner prioriteres. Her blev 'proces' navnet på en gruppe med 'omsætning' som perspektiv (se Billede 8-2). Den umiddelbare organisering i emner ser således ud:

- *Proces*
    - Omsætning
- *Madspild*
    - Madens værdi mistes ved spild
    - Tab af madens muligheder og forhold til maden
- *Undgå madspild*
    - Opmærksomhed på madhåndtering
    - Passe på ikke at spilde mad
- *Måltid*
    - Måltider med andre
- *Indkøb*
    - Ser ikke indkøb som at arbejde for maden (kontrast til lugning)
    - Eje maden/Indkøb
- *Relation til mad*
    - Forholdet til mad og madspild
    - Forhandling om maden
    - Holdninger til mad
    - Mig mod de andre

Autoetnografien organiseres i seks emner, der hver har et til flere forskellige beskrivende perspektiver. Emnerne prioriteres hierarkisk på forskellige niveauer (Scupin, 1997, p. 236) ved at gennemgå, hvor overordnet hvert emne fremtræder i autoetnografiens forskellige levede erfaringer og tolkninger heraf. Under arbejdet bliver det tydeligt for mig, at emnerne faktisk kan arrangeres som et forløb, der starter med overvejelser før indkøbet og slutter med et eventuelt madspild. Denne del af metoden bør være præget af intuitioner (Scupin, 1997, p. 236). Forløbet forekommer mig logisk og intuitivt, hvorfor denne organisering fastholdes. Emnerne 'proces' og 'relation til mad' adskiller sig dog fra de øvrige, da disse to karakteriserer alle de andre emner. Prioriteringen af de to medfører, at jeg her ser, at 'proces' med perspektivet 'omsætning' er helt overordnet alle andre emner. Relationsemnet er det andet mest centrale, idet det er både en proces i sig selv, hvor relationen udvikler sig, og relationen påvirker, hvad der købes ind, hvordan 'madens funktion' defineres, og hvordan det håndteres under måltidet samt efterfølgende. Prioriteringen af alle emner:

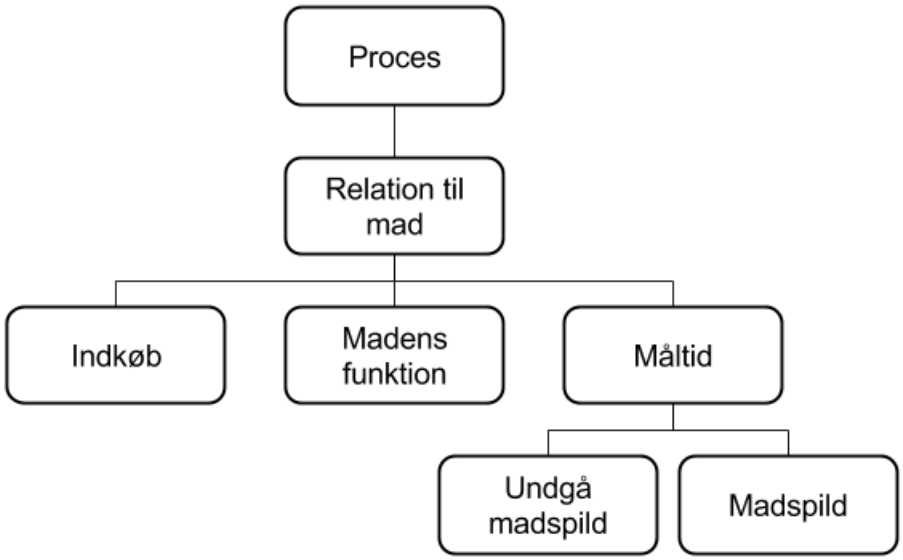

Billede 8-2: Prioriteringen og strukturering af emnerne og tilhørende perspektiver som et forløb.

- *Proces*
  - Omsætning
- *Relation til mad*
  - Forholdet til mad og madspild
  - Forhandling om maden
  - Holdninger til mad
  - Mig mod de andre
- *Indkøb*
  - Ser ikke indkøb som at arbejde for maden (kontrast til lugning)
  - Eje maden/Indkøb
- *Madens funktion*
  - Maden som lyst
  - Maden som nødvendighed
  - Spisning af maden
- *Måltid*
  - Måltider med andre
- *Madspild*
  - Madens værdi mistes ved spild

    - Tab af madens muligheder og forhold til maden
- *Undgå madspild*
    - Opmærksomhed på madhåndtering
    - Passe på ikke at spilde mad

Figur 8-1 afspejler denne opstilling:

Figur 8-1: Grafisk opstilling af emnerne.

'Proces' og 'relation til mad' er overordnet de øvrige emner og påvirker dem derfor også. Igennem relationen til maden bliver processen tydelig. Forud for indkøbet begrænser relationen mit valg, så kun økologisk mad overvejes, og under indkøbet frasorteres alt konventionelt, mens økologi og økologiske, nedsatte madvarer vælges. Funktionen bestemmes af, hvordan jeg opfatter maden, og i hvilken kontekst – altså hvilken type måltid – den skal indgå i. Bedømmelsen af maden som spiselig eller uspiselig beror igen på relationen mellem mig og maden. Madens beskaffenhed afgør om den smides ud eller ej. Processen ses også i kraft af, at hverdagens andre gøremål, glemsomhed, travlhed og så videre kan forårsage madspild. Endvidere er processen tydelig, idet de enkelte procesfaser foregriber kommende faser, men også formes af de forudgående. Havde min ekskæreste og jeg købt færre gulerødder, ville de være blevet spist. Funktionen vælges på baggrund af viden om måltidets karakter. De gemte madrester bliver en del af senere måltider. Processen fremstår derfor kompleks og forskellige faktorer øver indflydelse på den.

'Proces' er kendetegnende for alle Post-its og de levede erfaringer samt refleksionerne over disse. I køkkenhaven er maden en del af kredsløbsprocessen,

hvor det gror, vokser, høstes, spises, og madresterne smides på komposten, så det som gødning bidrager til kredsløbet igen. Familiemåltidet og spisning på restauranten er en proces, hvor retterne afløser hinanden og hyggen udvikler sig. Madresterne fra måltidet i hjemmet enten gemmes eller smides ud. Indkøbsprocessen medfører overvejelser over maden og andre folks indkøb og pengebesparelser. Det er i den proces, jeg føler mig anderledes end de andre handlende. Indkøbet forsyner husstanden med mad, og maden forgår i køleskabet, som gulerødderne og salaten er eksempler på. Forholdet til mad og madspild udvikler sig over tid og påvirkes af madens beskaffenhed og situationen, hvor maden spildes såsom ved måltidet ved vennerne eksemplificerer. Bruddet med maden er resultatet af en proces, der går forud for det konkrete madspild. 'Opmærksomhed på madhåndtering' influeres af denne proces, så maden glemmes i køleskabet. Bestemmelse af madens funktion under indkøb og tilberedning forudsætter, som nævnt, viden om måltidets karakter. 'Spisning af maden' er en indtagelsesproces, som sikrer at maden ikke spildes. 'Proces' er som sådan et helt centralt emne, og betegner det, der går forud for, at maden mister sin værdi og dermed spildes. På trods af at emnet 'proces' fremstår så centralt i autoetnografien, er det ikke tydeligt endsige klart defineret, hvad der kendetegner det. Proceselementet ses i alle de levede erfaringer, men en eksakt beskrivelse af processen mangler.

Det er med udgangspunkt i ovenstående, at jeg nu indledningsvist kan identificere, hvad der virkelig interesserer mig, og formulere denne interesse som et fænomen (van Manen, 1984, p. 43). Det sker i nedenstående fænomenologiske analyse, og tager udgangspunkt i emnerne og disses perspektiver på de levede erfaringer i autoetnografien. SOTA-eksempler i form af teori om problemområdet og øvrig litteratur herom inddrages for at bistå orienteringen mod fænomenet.

8.3. FÆNOMENOLOGISK ANALYSE AF EMNERNE

'Proces' er kendetegnende for autoetnografiens dele, og forekommer derfor at være et aspekt ved fænomenet uden at det tydeligt begribes på nuværende tidspunkt. En beskrivelse og dermed forståelse af 'proces' synes nødvendig, da der i ovenstående analyse henvises til flere forskellige processer i diverse kontekster. En afgrænsning af hvilken type proces, der er interessant, søges opnået ved at fokusere på de øvrige emner: processen forstås via dens faser. Denne del af analysen struktureres følgelig efter disse emner og afsluttes med at vende tilbage til 'proces'-emnet. En definition af mad og madspild er først nødvendig.

8.3.1. DEFINITION AF MAD OG MADSPILD

Mad og madspild fremstår i autoetnografien som hinandens modsætninger. For at nå til en forståelse af, hvad madspild er, reflekteres over begrebernes definitioner. De

virker dog ikke interessante nok som fænomener i sig selv, da de har eksakte definitioner. Ifølge Den Danske Ordbog kendes begrebet madspild fra 1984 (Den Danske Ordbog, n.d.-f). I Den Danske Netordbog defineres madspild som "det at smide madvarer eller tilberedt mad ud, som kunne have været spist eller anvendt produktivt" (Den Danske Netordbog, 2016b). Endvidere angives mad som "livsnødvendig næring til levende væsner som fx mennesker og dyr; ofte tilberedt som en ret" (Den Danske Netordbog, 2016a). Den Danske Ordbog definerer madspild som "det at spiselige madvarer kasseres under produktionen, i butikkerne eller i husholdningerne" (Den Danske Ordbog, n.d.-f) og mad som "føde til mennesker (eller dyr), ofte tilberedt som en særlig ret" (Den Danske Ordbog, n.d.-e). Definitionerne viser altså, at mad og madspild er hinandens modsætninger: spises kontra ikke-spises. Trods de klare definitioner må der qua autoetnografien være mere at sige om madspild, motiveret af en undren over, hvorfor mad spildes. Flere definitioner kan bidrage hertil.

Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) estimerer, at omkring en tredjedel af al den mad, der globalt produceres til mennesker, årligt går tabt eller til spilde (FAO, 2014a, p. 10). Med udgangspunkt i den mad, der produceres til menneskeindtag, og forstået fra et systemisk perspektiv samles madspild (*food waste*) og madtab (*food loss*) under betegnelsen *food wastage* (FAO, 2014a, p. 9). Definitionen heraf beskrives latent i rapporterne som den mad, der ikke spises og forbruges (FAO, 2014a, 2014b). I en tidligere rapport (Gustavsson et al., 2011, p. 2) refereres Parfitt et al.'s (2010, pp. 3065–3066) definitioner af madspild og madtab. Parfitt et al. skelner mellem tre definitioner: 1) spiseligt materiale, der er intenderet som menneskeføde, som smides væk, tabes, forgår eller spises af skadedyr et sted i fødevareforsyningskæden, 2) som den første, men inkluderer spiseligt mad fodret til dyr eller frasortering af, inden det spises af mennesker, og 3) der udvider de to definitioner med overernæring, altså en skelnen mellem hvad behøves og hvad spises (2010, p. 3065). Tab af mad (*food loss*) og fordærv (*food spoilage*) betegner madspildet under produktion, efter høsten og bearbejdningen, hvorimod madspild i de senere dele af forsyningskæden henviser til adfærdsproblemer (Gustavsson et al., 2011, p. 2; Parfitt et al., 2010, p. 3066). Gille (2012, p. 40) bemærker, at forfatteres og politiske beslutningstageres brug af tab (*loss*) om madspildet efter høst og før forbrug konnoterer uheld. Årsagen til tabet er enten strukturelt funderet, hvorfor teknologisk innovation med større kontrol over naturen er løsningen, eller en konsekvens af den sociale orden med nye institutioner og en reorganisering af strukturerne, der forårsager spildet, som løsning (ibid.). Konceptualiseringen af konteksten og dermed årsagen til madspildet afgør derfor definitionen af madspild og reduktionen heraf. Gustavsson et al. (2011, p. 2) anfører, at al den mad, der er intenderet som menneskeføde og altså er en del af menneskets fødekæde, men spildes, betegnes madspild eller madtab. Dette også selvom den spildte mad anvendes som dyrefoder eller til produktion af bioenergi. Definitionen går igen hos EU-projektet FUSIONS (Food Use for Social Innovation by Optimising Waste Prevention Strategies) (EU-Fusions, n.d.-b).

Med udgangspunkt i fødevareforsyningskæden skelnes mellem forskellige typer madspild med tilhørende årsager. Altså er definitionen på madspild alligevel ikke eksakt. Autoetnografiens levede erfaringer afspejler det sidste led i kæden, nemlig forbrugerleddet, og definitioner med udgangspunkt i den kontekst kan skærpe orienteringen mod fænomenet. WRAPs (Waste and Resources Action Programme) rapport om madspild i husstande indeholder ikke en præcis definition, men omfatter spild af den mad, der kunne være blevet spist, altså undgåeligt madspild (WRAP UK, 2014, p. 1).

Evans (2014) forstår madspild som en del af den proces, han kalder "a gap in disposal". Det kendetegner udsmidningsprocessen af ting, hvor tingene placeres forskellige steder og indgår i forskellige praksisser, før det bliver smides ud i skraldespanden. Angående mad bliver det først overskudsmad (*surplus*), der stadig kan omsættes til føde, for efter en rum tid at blive til overflødigt mad (*excess*), som opfattes som uspiseligt og uden værdi, og ikke længere kan omsættestil føde. Til sidst smides maden ud. Madspild er altså kendetegnet ved en række kategoriske transformationer fra 1) mad til føde eller 2) mad til overskudsmad (og eventuelt herfra til føde) til overflødigt mad og til madspild. Deraf må madspild forstås som en proces, hvori maden omsættes i forskellige stadier. En årsag til at noget mad bliver overskudsmad er et misforhold mellem gode intentioner og den egentlige hverdag (Evans, 2014, p. 32).

I dansk kontekst definerer Landbrug & Fødevarer madspild som "…fødevarer, der kunne være spist, men i stedet er blevet smidt ud" (Landbrug & Fødevarer, 2015, p. 2). Denne definition anvendes også af forbrugerbevægelsen Stop Spild Af Mad der supplerer med eksempler som for stort indkøb, at glemme maden, at tilberede mere end kan spises, at undlade at foregribe et kommende madbehov (Nethe Plenge & Stop Spild Af Mad, n.d.; Stop Spild Af Mad, n.d.). Forbrugerbevægelsen gør et forsøg på at indkredse en definition, men som eksemplerne pointerer, er begrebet svært at definere. Madspild fremstår meget komplekst, og eksemplerne peger på årsagerne. Kan det betyde, at 'madspild' ikke er det egentlige fænomen, men blot et aspekt af det? Fænomenet lader til ikke at være mad eller madspild i sig selv, men derimod dét der bevirker, at mad enten ender som føde eller madspild. Orienteringen mod fænomenet viser årsagerne til madspildet som interessante. 'Mad' og 'madspild' afgrænser fænomenet, og omsætningen af mad til madspild eller føde *skyldes* noget. Fænomenet må findes i årsagerne til omsætningen. Som sådan belyser yderpunkterne (*føde* eller *spild*) hvert sit essentielle aspekt ved fænomenet, for madspild for*årsages* af kasseret mad, der kunne være blevet føde. 'Mad', 'føde' og 'madspild' er fænomenologiske temaer. Det nye fænomen kaldes derfor 'madspildsårsager'.

Min definition af madspild adskiller sig fra ovenstående definitioner, men beholder Evans forståelse af madspild som en proces. Komposten i mine forældres have muliggjorde udnyttelse af maden som affald i form af gødning. Maden blev ikke

spist, men alligevel udnyttet som næring for noget andet. Kompostering og bioforgasning er mere acceptable alternativer til madspild blandet med dagrenovation, der forbrændes. Desuden er fodring af dyr med mad intenderet mennesker bedre end at smide det til dagrenovation. Inden maden bliver til føde eller spild er der mulighed for realisering af dens værdi og funktion som føde. Jeg definerer madspild som:

Et mål for mad, der ikke omsættes til føde

Madaffald falder uden for definitionen, idet det er *dele af mad, der normalt ikke spises og derfor smides ud*. Funktionen knytter sig til værdien: jo højere værdi, jo flere mulige funktioner. Det betyder, at den dårlige halvdel af et salathoved har mistet værdi og skæres fra og smides ud, hvorved dets funktion qua forrådnelse er skiftet fra at være føde til at indgå i et forbrændingsanlæg, bioforgasning eller foder til dyr. Derved tænkes det som madaffald, men har været føde engang, hvorfor det egentlig er madspild. Her er det vigtigt at pointere, at foder til dyr også er føde, men idet projektet udelukkende interesserer sig for familiers håndtering af mad, undersøges madaffald og sortering heraf ikke. Omsætningen betegner, om mad bliver til føde eller madspild; ved madspild mister maden potentialet for at blive føde. Heraf følger, at forud for tilberedningen indeholder maden alle muligheder for at indgå i mange opskrifter. Tilberedningen begrænser madens potentiale til at indgå i andre opskrifter: dens kvaliteter som føde er determinerede. Som madrest kan føden kun indgå i få opskrifter som ingrediens eller komponent på tallerkenen. Passer resten ikke til måltidets karakter, omsættes maden til madspild. Omsætningen karakteriseres ved, at madens potentiale til at blive føde mindskes: mulighederne bliver færre og mere energikrævende for at maden kan omsættes til føde (Antropologerne Aps et al., 2016, p. 19) Madforbruget forstås som en proces, der omsætter mad til føde eller madspild (se afsnit 8.3.3, Indkøb, nedenfor).

Gennemgangen viser, at der er flere årsager til madspild i familien. Det er sammenfaldende med organiseringen af emnerne som et forløb. Årsagerne til madspild udgør et forløb, hvori relationen til maden må være betydende for, om madspildet accepteres. Emnet 'relation til mad' er derfor naturligt at analysere ved inddragelse af yderligere teori.

8.3.2. RELATION TIL MAD

Den dårlige samvittighed forbundet med madspild kom af at spilde mad. Gulerødder og salat blev ofte spildt, fordi det ikke nåede at blive spist. Der er ikke kun tale om at smide mad ud, men også et spild af værdi og funktion. Madens værdi og funktion kunne som følge af dens tilstand ikke længere realiseres, fordi værdi og funktion var borte. Madspild er et spild af mad karakteriseret ved et tab af madens funktion og værdi. Spildet er et resultat af at spilde. Igen er der noget forudgående, der forårsager madspild. Det er i årsagerne, at fænomenet må findes, for det er også min

relation til mad, der medfører, at noget madspild er mere acceptabelt end andet. Mad og madspild angiver henholdsvis begyndelsen og slutningen; maden er det, der går forud for madspild, fordi madspild forudsætter mad, der indeholder alle dens iboende værdier og funktioner, hvorved det kan omsættes til føde. Handlingen – eller måske handlingerne – der forårsager madspildet konstituerer fænomenet madspildsårsager, og altså fremtræder handlingerne af fænomenologisk interesse. Hvilke handlinger forårsager madspild?

David Evans (2011, 2014) analyserer madspild i engelske husstande, hvor madens livsbane (*trajectory*) undersøges. Evans (2011) pointerer, at tilgange baserede adfærdspsykologi til ændring af adfærd ikke formår at erkende og dermed handle på hverdagens kompleksitet og dynamik. Interventioner bør derimod opfatte madhåndteringen som en del af hverdagen, der eksisterer i et krydsfelt mellem hverdagens komplekse og modstridende hensyn (p. 430). Praksisteori tilbyder et sådant perspektiv, hvor fokus på individer og valg fravælges til fordel for sociale og materielle kontekster, hvorigennem praksisser organiseres og (re)produceres kontinuerligt (Evans, 2011; Shove et al., 2012). I det perspektiv findes relationen til mad i, hvordan maden er en del af praksisser. Evans (2011, p. 431) definerer affald, som en konsekvens af hvordan noget er smidt væk i stedet for at være en karakteristik ved bestemte ting: affald forårsages, når det indgår i en bane, der forbinder det til affaldsstrømmen. Til det føjer han, at overskud ikke nødvendigvis er affald, fordi dets livsbane kan ændres til at omsætte det til føde (ibid.). Således opfattes madspild som en proces bestående af praksisser, som påvirker, hvorvidt madens livsbane forbindes til affaldsstrømmen eller ej.

I sit studie undersøger Evans (2011) 19 engelske husstande og fokuserer på planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, indtagelse og udsmidning af mad, hvorved en meget bred proces med tilhørende dynamikker kan studeres. Specifikt fokuseres på dynamikkerne forbundet med hjemmets madhåndtering og disses konsekvenser for forårsagelsen af madspild, hvilket opdeles i fire temaer (ibid.), som strukturerer følgende gennemgang af en del af teorien om madspild. Det første tema angår bespisning af familien, hvor omsorg for familien har stor indflydelse, hvilket viser sig i familiens opfattelse af ordentlig mad: hvis den opbevarede mad ikke stemmer overens med opfattelsen, inkluderes den ikke i tilberedningen og spildes derfor (ibid.). Årsagen er, at kendte og afprøvede retter giver en sikkerhed for at tilfredsstille familien, og passer madrester og anden mad, der snart skal bruges, ikke ind i sådanne retter, ender det i skraldespanden. Det kan være en af årsagerne til madspildet omtalt i autoetnografien; det passer ikke ind i den vedtagne konvention om, hvad ordentlig mad er.

Andet tema er ordentlig mad, der angiver den passende måde at vise omsorg for familie og betydningsfulde andre på (Evans, 2011, p. 433). Ordentlig mad defineres som retter, der er hjemmelavede fra bunden af friske og sunde råvarer, hvor frossen mad eller mad i konserves opfattes som mindre friske, og er varierede i indhold

såsom ved at eksperimentere (Evans, 2014, p. 28). Short (2006) definerer det som: "Cooking today means a heterogeneous mix of the fresh, the raw and the pre-prepared, the new and the traditional, the technological and the manual" (pp. 113-114). I en given madkultur er ordentlig mad en konsensus om, hvilken der er acceptabel at servere, selvom der kan være variationer fra husstand til husstand (O'Doherty Jensen, 2014a). Relationen til mad manifesteres altså til dels i ordentlig mad, hvilket kan påvirkes af den offentlige diskurs om blandt andre emner sundhed, tilsætningsstoffer, fødevarerisiko og det gode måltid (Evans, 2011; Holm, 2014; Warde, 2016).

Evans (2011, p. 434) tredje tema er materialitet og temporalitet, hvor uoverensstemmelser mellem madens materialitet og hverdagens organisering forårsager madspild, fordi maden forgår. I autoetnografien ses sådanne uoverensstemmelser i maden, der ligger tilbage i køleskabet og ikke passede ind i hverdagens organisering. Dertil hører også ifølge Evans (ibid. 436), at konventionen ordentlig mad dikterer, hvad hvilken mad der er acceptabel at købe, hvorfor friske råvarer lettere når at forgå end frosne. Hverdagens praksisser viser sig altså som sammenfiltrede i kraft deres gensidige påvirkninger, og hvilket gør det vanskeligt at lokalisere årsagerne til madspild. Madspild er i den forstand en utilsigtet konsekvens af en travl hverdag, hvor besværlig koordinering af hverdagen influerer, hvordan maden håndteres fra indkøb til eventuel indtagelse (Southerton, 2003; Southerton & Yates, 2015).

Det fjerde tema (ibid.) angår fødevarerisiko og -bekymring, der motiverer evalueringer af, hvorvidt en fødevare er sikker at spise eller ej, og dermed om den stemmer overens med ordentlig mad. Her er datomærkninger og den offentlige diskurs om fødevaresikkerhed og korrekt opbevaring afgørende for, om maden smides ud. Sourtherton og Yates (2015) påpeger, at fødevaresikkerhed og sundhed er kulturelle fordringer, der viser sig i madhåndteringen ved at hindre indsatser, der kan omsætte maden til føde.

I en artikel underbygger Evans (2012a) fortsat, at årsagerne til, at mad overgår til at være affald, skyldes organiseringen af praksisser i husstanden. Han konkluderer, at maden værdsættes, men at hverdagens kompleksitet besværliggør spisning af maden. Sociale hensyn, madens temporalitet (dét, at den bliver til og forgår, som i mine forældres køkkenhave), for store pakkestørrelser, der ikke passer til husstandens behov og hensyn til den øvrige families smag er nogle af årsagerne til madspild (ibid.). Relationen til maden er ikke årsagen, men det er derimod hverdagens rytme af forskellige hensyn, gøremål og praksisser. Undgåelse af madspild ved servering af madrester for familien udtrykker, at familiebåndet styrkes gennem relationen til madrester (Cappellini, 2009; Cappellini & Parsons, 2012). Genbrug af madrester signalerer en fælles familieidentitet som i forfatternes studie karakteriseres af sparsommelighed (ibid.). Serveringen af madrester indebærer særlig behandling af madresterne, så de kan serveres, og udtrykker familiens fokus

på sparsommelighed, så særlige retter på et senere tidspunkt kan serveres (Cappellini, 2009). Derved påvirker spisningen af madrester det forudgående og kommende madforbrug, hvor særlige retter giver anledning til styrkelse af familiebåndet (ibid.).

Derudover kan servering af madrester også være en strategi til at tage højde for hverdagens travlhed, hvorved tilberedning undgås. COOP fastslår, at danskerne vælger fødevarer ud fra deres selvbillede baseret på viden om varernes historie (Foodculture, 2016b). Selvbilledet er opfattelsen og iscenesættelsen af sig selv udtrykt gennem fødevarevalg. Varens historie skal være transparent, så valget kan være trygt og sikkert, hvilket bidrager til forbrugerens selvbillede (ibid.). Fortrolighed med et produkt gør indkøbsvalgene til vanevalg. Denne relation til maden er altså identitetsskabende og -baseret og vedligeholdes som følge af vanevalg, hvorved man kan distingvere sig fra andre og realisere opfattelsen af, hvem man er (se også O'Doherty Jensen, 2014b). Relationen til mad influeres også af husstandens sammensætning, hvor økologi vælges, når familier bliver børnefamilier, fordi det udviser sundhed og omsorg (Foodculture, 2016a). Mine indkøb og holdninger til andres madhåndtering udviser en 'mig mod de andre'-tankegang, som også er identitetskonstituerende. Relationen til mad er en integreret del af identiteten, og derfor må madspild være en konsekvens heraf samt hverdagens organisering.

Relationen er ligeledes tydelig i opfattelsen af 'ordentlig mad' og dermed måltidet. Konceptet ordentlig mad forårsager et madspild, såfremt maden ikke stemmer overens hermed (Evans, 2011, 2014; Evans & Welch, 2014). Ordentlig mad omfatter forskellige, friske råvarer tilberedt fra bunden, hvilket i sig selv er en positiv opfattelse, men uoverensstemmelser mellem madforbrug, hverdagens organisering og madens holdbarhed forårsager madspild, når madresterne ikke spises eller madens holdbarhed introducerer en risiko i hverdagen. Det betyder, at gode intentioner kan forårsage et madspild, hvilket gør madspildsårsagerne endnu mere komplekse.

Fødevaresikkerhed indebærer kontrol af madens tilstand for at reducere risikoen for indtagelse af for gammel mad. Hensynet forårsager madspild, da udsmidningen reducerer usikkerhed forbundet med maden for at udgøre en sundhedsrisiko. Håndteringen af fødevarerisiko, hvad enten det er i supermarkedet eller i hjemmet, er påvirket af den offentlige diskurs og andre ikke-relaterede sociale faktorer (Halkier, 1999, 2001a, 2001b; Halkier & Holm, 2008; Warde, 1999, 2011; Watson & Meah, 2012). Individuel fortolkning af budskaber fra kampagner, medier og socialt netværk præger madhåndteringen med en usikkerhed. Dette ligger til grund for forhandling om maden, der omtales i autoetnografien og som perspektiv på emnet 'relation til mad'. Samtidig influerer tolkningen af diskursen de i autoetnografien omtalte holdninger til maden, hvorfor jeg køber økologi.

Madspild er en konsekvens af både hverdagens organisering, madens holdbarhed, hensynet til om maden falder indenfor kategorien 'ordentlig mad', og opfattelse af om maden udgør en sundhedsrisiko. En positiv relation til mad er ikke tilstrækkeligt til at reducere madspild, for mange andre faktorer påvirker de gode intentioner. Fænomenet 'madspildsårsager' fremtræder komplekst og vækker en dyb undren. Denne undren forstærkes af, at mad, som nævnt ovenfor, defineres som "livsnødvendig næring". I det lys virker madspild paradoksalt.

Et af perspektiverne på emnet er "holdninger til mad", og beror på en irritation over og antagelse om, at mad spildes, fordi folk tillægger maden en overfladisk værdi. Antagelsen er dog ubegrundet, for intentionerne om ikke at spilde mad er store. I en artikel på foodculture.dk (Foodculture, 2016) om, hvorvidt madspildet er større i påsken eller ej, refereres til en undersøgelse af Epinion lavet for Stop Spild Af Mad, og 79 % af de adspurgte svarer, at de ikke har mere madspild i påsken end resten af året. Det til trods sælges der 24 % mere mad i perioden, og der næppe spises så meget mere i påsken end resten af året (ibid.). Spørgeundersøgelsen viser altså intentionerne, og ikke de egentlige handlinger, som det også påpeges i artiklen.

Forbrugeres gode intentioner er et af resultaterne i FDB's analyse af madspild i husstande (Beck et al., 2011). Rapporten herom dækker en kvalitativ undersøgelse af mad og madspild i seks danske familier ved brug af interviews, deltagerobservation og dagbogsstudier. Rapporten konkluderer, at noget madspild grundet kulturelle normer opleves som uacceptabelt, mens andet opleves som usynligt og kulturelt acceptabelt (ibid. 5). Uacceptabelt madspild er friskt og uåbnet mad, mens acceptabelt madspild blandt andet omfatter tallerkenrester, "dårlige" varer og madrester opbevaret i køleskabet i fire dage (ibid. 37). Samtidig konkluderes, at deltagerne i undersøgelsen benytter flere strategier og systemer til at undgå madspild, men sociale og kulturelle normer som oplevet friskhed og måltiders status bevirker, at maden tillægges forskellig værdi (ibid.). Andre barrierer for at reducere madspildet er manglende overblik trods planlægning, tilbud og mængder af købt mad og spontanitet (ibid. 21-22). Familiemåltider udtrykker kærlighed og omsorg gennem rigeligt mad og realiserer idealet om ordentlig mad (ibid.). Relationen til maden viser sig altså igennem praksis, og udgør både en strategi til og barriere for at reducere madspild.

Madspild trods gode intentioner er også én af konklusionerne i Miljøstyrelsens "Kortlægning af dagrenovation i enfamilieboliger" og "Kortlægning af dagrenovation i Danmark" (Petersen et al., 2012, 2014). Coops madspildsmanifest (COOP & Stop Spild Af Mad, 2013) manifesterer et ønske om at reducere madspild i butikkerne og i hjemmene, fordi "Det giver mening for forretningen, for forbrugerne og for miljøet". Dertil eksemplificerer regeringens strategi for affaldsforebyggelse (Justesen & Nielsen, 2014) også den normative konvention om reduktion af madspild udtrykt som en offentlig diskurs.

Analysen af relationen til mad og den inddragne teori viser tydeligt, at der er store overlap med de øvrige emner i forløbet gengivet i Figur 8-1, og de følgende afsnit vil derfor også berøre relationen til mad.

8.3.3. INDKØB

I indkøbssituationen bevæger mine medmennesker og jeg os rundt i supermarkedet for at finde den mad, der behøves. Der er tale om en forhandlingsproces mellem mennesket og de forskellige, mulige fødevarer. Jeg formoder, at konteksten, maden tænkes anvendt i, har en afgørende betydning for, hvad der vælges og fravælges. Baseret på mine indkøb er der tale om en forhandlingsproces, båret af valg og fravalg, der kan lette eller besværliggøre den senere håndtering af maden.

Begrebet forbrug lader til at være interessant, men en konsistent definition er svær at finde (Warde, 2010). Gregson et el. (2007b) fokuserer på udsmidningen af ting, der beskrives som en proces og dermed indgår i produktionen af affald. Processen omfatter også indkøb. Warde definerer forbrug som:

> "…a process whereby agents engage in appropriation and appreciation, whether for utilitarian, expressive or contemplative purposes, of goods, services, performances, information or ambience, whether purchased or not, over which the agent has some degree of discretion"
>
> (Warde, 2005, p. 137).

I denne kontekst tilegnes maden både gennem en købsproces og derudover ved påskønnelse af maden, såsom i supermarkedet, ved familiemåltidet, på restaurant, og efter indtagelse af den. Tilegnelse foregår altså som en proces og begrænser sig ikke kun til indkøbssituationen (ibid.). Indtag af maden som føde eller eventuelt spild af maden forudsætter besiddelse af den underlagt en vis grad af skøn (*discretion*). Definitionen inkluderer relationen til mad, bestemt af det formål, hvormed maden erhverves. Når maden er købt kan man bestemme, hvad der skal ske med maden. Det er ikke forbudt at smide den ud, for når man besidder maden, ejer man den og muligheden for at realisere dens potentialer. Eller lade være og smide den ud, hvad enten det er bevidst eller ubevidst. Perspektivet "Ser ikke indkøb som at arbejde for maden (kontrast til lugning)" forklares med manglende påskønnelse, fordi relationen til maden, som dét der blev dyrket i køkkenhaven, ikke opfyldes ved køb og tilberedning af frosne grøntsager. Således påvirker indkøbet den efterfølgende tilberedning og måltidet via relationen til maden.

Gregson et el. (2007b) skriver, at blandt andre denne definition fokuserer på tilegnelsesfasen, såsom indkøb. De argumenterer for, at et sådant fokus overser, at ting har et fysisk liv, hvor de ældes, forgår, kan opbruges eller gå i stykker. Udviklingen af de praksisser, hvori tingene indgår og anvendes, overses også (ibid.

188). Procesaspektet ved forbrug bliver derved centralt både angående tingene selv og praksisserne. Forbrug handler således ikke blot om tilegnelsen, men også om tingenes og de konstituerende praksissers udvikling (ibid.). Denne forståelse er relevant, fordi udviklingen af praksisser og tings forfald introducerer udsmidning som en væsentlig del af forbruget: udviklingen af både praksisser og ting kan nødvendiggøre udsmidningen af tingene, fordi de enten er nedslidte, opbrugte eller ikke længere passer i forhold til den udviklede praksis' formål (ibid.). Brugen af ting – forbruget – foregår som en sekvens af handlinger, hvor tingene stiller krav til anvendelsen (Ilmonen, 2004). Sådanne krav udspringer af tingenes beskaffenhed, og inkluderer kompetencer til at håndtere dem til at opnå et givent mål, og et følelsesmæssigt bånd mellem menneske og ting, der eksempelvis fordrer en påpasselig brug af tingen, så den ikke går i stykker (ibid.). Forbrugsprocessen fremstår altså mere nuanceret, end Wardes ovennævnte definition. Udsmidning er en del af processen, og Evans' (2014) "gap in disposal" beskriver denne udsmidningsproces. Som Gregson et el. (2007b) påpeger, bliver forbrug en meta-praksis, der favner andre praksisser. Det er disse praksisser Wardes (2005) definition og Gregson et el.'s (2007b) supplerende udsmidningsaspekt betegner, og praksisserne formes af de forskellige krav, tingene opstiller (Ilmonen, 2004). Forståelsen af indkøb ændres følgelig og det samme gør forståelsen af problemområdet, fordi udsmidning af mad nu viser sig som en mere eller mindre velovervejet handling, når maden enten er forgået eller ikke længere tjener et givent formål. Maden bliver som overflødig mad værdiløs og smides ud. Omsætningen af mad til madspild udtrykker derfor ikke ligegyldighed eller ansvarsløshed, da anvendelsespotentialet er forhandlet enten individuelt eller kollektivt i forhold til et givent formål. Det er med denne nuancerering, at Wardes definition anvendes i forskningsprocessen.

Salgsfremmende reklamer, 'køb en få en gratis'-tilbud, mængdetilbud og reklamekampagner bidrager til indkøb, der overskrider familiens behov, og forårsager dermed et stort spild hos familien. Overskudsmad begrænser sig ikke kun til et stort antal, men også til de enkelte madvarer, der købes, men ikke finder anvendelse grundet hverdagens dynamiske karakter (Southerton & Yates, 2015, p. 135). Maden opholder sig midlertidigt i husstanden, inden den smides ud, fordi den bliver for gammel. Overskudsmad fra indkøbet er årsag til en anden form for usikkerhed, end den der blev nævnt i forbindelse med relationen til mad. Ved oprydning og udsmidning af mad, der ikke nåede at blive brugt, bærer maden vidnesbyrd om, at noget i ugens organisering ikke er gået som planlagt (Evans, 2014, p. 49). Madspildet afføder en erkendelse herom, hvilket resulterer i en usikkerhed hos forbrugeren. Evans, der refererer Lucas (2002), påpeger, at det moderne samfund er fanget mellem to moralsystemer: sparsommelighed (*thrift*) og hygiejne (*hygiene*). I det perspektiv er mad, der har stået, uhygiejnisk, mens udsmidning af mad modstrider sparsommelighed. Dette eksemplificeredes i autoetnografien med gulerødderne og salaten, der blev for gammel. Lucas (Lucas, 2002) anfører, at dét at noget kan smides ud – udsmidningsgraden – (*disposability*)

har både positive og negative betydninger, idet moralsystemet 'sparsommelighed' byder, at bruge noget op på bedst mulige måde, mens moralsystemet hygiejne fordrer opretholdelse af personlig sundhed og renhed i husholdningen. Udsmidningsgraden er et dilemma fanget mellem disse to moralsystemer, der med hensyn til mad modstridende dikterer, hvorvidt mad ender som føde eller madspild. Til sidst i analysen vender jeg tilbage til systemernes betydning for omsætningen af maden til enten føde eller madspild.

Evans (2014, p. 49) siger videre, at overskudsmad repræsenterer en forstyrrende tilstedeværelse, fordi de netop påpeger denne konflikt mellem moralsystemerne. Derfor kan balancen genfindes ved udsmidning af maden. I autoetnografien siger jeg, at "Maden købes ikke blot for at blive smidt væk, så noget må gå galt et sted", og denne forstyrrende tilstedeværelse er manifesteringen af dette "noget" som dårlig organisering af hverdagen. Således er usikkerhed forbundet med mad som risiko og mad som ineffektiv organisering af hverdagen. Salaten og peberfrugterne nævnt i autoetnografien er en forstyrrende tilstedeværelse, fordi det er resultatet af et misforhold mellem organisering af hverdagen med en madplan og brug af maden. Reetablering af hverdagens organisering indebærer enten udsmidning eller spisning af maden. 'Forstyrrende tilstedeværelse' er et aspekt af madspildsprocessen, fordi forbrugets mulige konflikt med hverdagens rytme kan løses ved at smide maden ud. Temaet medtages i udarbejdelsen af undersøgelsesdesignet.

I indkøbet skal forbrugeren forholde sig til maden i forhold til konceptet 'ordentlig mad' (som det opfattes af den givne forbruger), usikkerheder og bekymringer forbundet med madens beskaffenhed og mængde, offentlige diskurser og forskrifter, hverdagens organisering og varens pris (Warde, 2011). Forhandlingen, der beskrives i autoetnografien og indleder dette afsnit, er langt mere mangesidet end først antaget. Nok forekommer forhandlingen rutinepræget, men det kan skyldes nødvendighed for at reducere tiden brugt på indkøb og stadig sikre et indkøb, der modsvarer familiens behov og prioriteter.

Forbrug betegnes ovenfor som en proces af Warde, og omfatter ikke kun indkøb. Madspild synes jævnfør ovenstående at være en konsekvens af forbrug, idet indkøb er en årsag til madspild. I egenskab af at forbrug betegner en proces, der også finder sted udenfor husstandens fysiske rum, og forårsager madspild, er 'forbrug' et fænomenologisk tema. Det betegner et aspekt eller en kvalitet ved fænomenet, og kan som sådan ikke løsrives fra det (van Manen, 1990, p. 107). Men hvad er forbrug? Det skal berøres, og begrebets etymologiske rødder samt yderligere definitioner kan give en dybere forståelse af det.

Planlægningen af indkøb hjælper til at strukturere forbrugsprocessen og tilpasse den og brugen af indkøbt mad i forhold til hverdagens organisering. Indkøb er ofte synonymt med forbrug, men som Wardes definition af forbrug (se ovenfor) er forbrug mere end blot at købe noget. I Ordbog over det Danske sprog henviser

substantivet 'forbrug' til, "hvad der forbruges af noget" (Ordbog over det danske Sprog, 1923), altså eksempelvis brændstoffet en bil forbruger. Derudover betegner forbrug også "det at forbruge noget" (ibid.), hvor et menneske forbruger noget. I den forbindelse henviser ordbogen til 'brug', der har samme betydning, men adskiller sig ved at referere til især mad og nydelsesmidler, såsom tobak (Ordbog over det danske Sprog, 1920). Brug defineres også som dét at benytte eller anvende noget (ibid.). Forbrug kommer af det tyske Verbrauch og er afledt af 'forbruge', og det betegner stadig dét at forbruge noget (Den Danske Ordbog, n.d.-a). I Den Danske Ordbog defineres 'at forbruge' som "bruge og udnytte en vis mængde af noget for at kunne leve eller fungere, fx en nødvendig (rå)vare eller resurse" (Den Danske Ordbog, n.d.-b). Det faste udtryk 'privat forbrug' er en økonomisk betegnelse for "de private husholdningers samlede udgifter til forbrug af varer og tjenesteydelser, bortset fra køb af bolig" (Den Danske Ordbog, n.d.-a). Med denne viden positioneres forbrug som den overordnede proces, hvori madspild figurerer, og dette udtryk understøtter, at madforbrug og forårsagelsen af madspild blot er dele af forbrug og dét at forbruge. I madforbruget omsættes maden for at kunne leve og fungere, men kan også ende som madspild. Madspildet fremstår således som en potentiel konsekvens ved madforbrug, sådan som salaten og peberfrugterne i den levede erfaring kunne være blevet. Madforbruget er blot ikke den eneste årsag til madspild, men er en kombination med hverdagens organisering. Madplanen kan organisere madforbruget, men tilpasses madforbruget ikke hverdagens organisering, er et af resultaterne overskudsmad.

Forbrug er noget, det forbrugende menneske gør. Et sådant menneske er en forbruger; en "person der køber og forbruger varer og tjenesteydelser ofte i modsætning til producenter af varer" (Den Danske Ordbog, n.d.-c). Definitionen placerer forbrugeren efter produktionsleddet i værdikæden, fordi noget skal produceres for at forbruges. Det er i den forbindelse, at udtrykket 'politisk forbruger' kendt fra 1995 bliver interessant, fordi det beskriver en "person der gennem sit indkøb og forbrug af varer demonstrerer en bestemt (politisk) holdning, fx ved at fravælge produkter fra bestemte virksomheder eller lande som man tager afstand fra" (ibid.). Forbrugeren tillægges i sine til- og fravalg en politisk magt, fordi personen motiveres af holdninger til varens politiske kvaliteter, såsom med økologisk mad (se Tveit & Sandøe, 2011). Det politiske forbrug vidner om kompleksiteten, forbrugeren skal navigere i ved indkøb af mad. Koblingen til de ovennævnte offentlige diskurser, der præsenterer forskrifter og råd til mulig internalisering af forbrugeren, er tydelig, og ydermere forbrugerens personlige tolkning heraf. Dette gælder for både politiske og apolitiske forbrugere, hvor sidstnævnte ikke forbruger med en politisk agenda, for alle forbrugere må forholde sig til kampagner, reklamer og råd om eksempelvis at spise sundt. Konteksten for forbrugernes forbrug er forbrugssamfundet eller forbrugersamfundet: "moderne samfund hvor varehandel og forbrug er den vigtigste sociale og økonomiske aktivitet" (Den Danske Ordbog, n.d.-d).

Opsamlende lokaliseres forbrug efter produktionsleddet, og betegner dét forbrugerne gør, når de bruger noget. I forbindelse med mad kan forbrugeren have politiske interesser, der styrer madforbruget. Samtidig er madforbruget en del af hverdagen, og en koordinering mellem de to er nødvendig for at undgå overskudsmad; mad uden umiddelbar anvendelse. Sådanne madvarer er en forstyrrende tilstedeværelse; et tema, der beskriver en central del af fænomenet, for uden ville fænomenet madspildsårsager ikke være en konsekvens af hverdagens madforbrug. Omsætningen af mad til madspild gør maden mindre anvendelig (måske uspiselig) ved at kategorisere den som overskudsmad, og effekten er nævnte problemer. I omsætningen af mad til madspild findes transformationen i kraft af madens temporalitet og løbende forandring gennem dagligdagen. Derfor belyser 'transformation' et aspekt ved temaet, der grundet at have mad som omdrejningspunkt, benævnes 'madforbrug'.

Det er tydeligt, at indkøb kan føre til madspild, hvorfor emnet 'madspild' er en del af 'indkøb'. Madspildet sker ikke nødvendigvis just efter indkøbet, medmindre en madvare viser sig dårlig. Indkøb tilvirker nogle af årsagerne til, at mad omsættes til madspild som eksempelvis ubrugt overskudsmad.

8.3.4. MADENS FUNKTION

Behovet for mad opleves i de rige samfund eller rigere samfundslag ikke længere som en nødvendighed, men snarere som noget, der er forbundet med lyst. Indtag af mad baseres på lyst. I de vestlige samfunds overflod findes manglen ikke, og jeg formoder, at madspild forårsages af dette forhold. Min mormor har fortalt, at hende og familien under Anden Verdenskrig måtte ligge en nøjsom håndtering af maden for dagen, for at holde sulten for døren. Dengang var mad ikke kun en forbrugsvare i et brug-og-smid-væk-samfund: maden var også en mangelvare. I autoetnografien fremstår indkøb for mig som en nødvendighed for at kunne opnå mæthed. Som den levede erfaring fra restaurantbesøget fortæller, opfylder maden i de rige samfund en lyst. Denne behandling er en konsekvens af manglens mangel. Jeg må dog revidere denne min opfattelse på baggrund af ovenstående. For at gøre det inddrages forskellige perspektiver på borgeres og familiers praksis, der forårsager madspild.

Opfattelsen af mine medmennesker og samfundets billigelse af madhåndteringen tangerer en rapport fra Institution of Mechanical Engineers (2013). Rapporten omhandler, hvordan den globale befolkningstilvæksts udfordringer kan imødekommes med ingeniørmæssige løsninger. Det anslås, at verdens befolkning vil stige til 9,7 mia. i 2075, hvorfor tilstrækkelige fødevareressourcer er nødvendige. Det estimeres, at op mod 50 % af de 4 mia. ton mad, der produceres, aldrig når en menneskemave, og at de rigeste samfund har det største madspild. I værdikædens sidste led angives forbrugeren som medvirkende årsag. En ringe forståelse af datomærkninger betyder, at spiselig mad smides ud (2013, p. 23). Rapporten fremstiller desuden, at i takt med nationers industrialisering stiger antallet af

forbrugere, der er "…removed from involvement in and knowledge of the food supply system, merely becoming food consumers at the end of a supply chain" (Institution of Mechanical Engineers, 2013, p. 27). Resultatet er en kultur af lav forståelse for madens kilde og værdi. Som sådan pålægges forbrugeren en del af skylden for det globale madspild. I rapporten påpeges en af årsagerne til madspild at være fødevarernes lave priser, idet der refereres til, at den gennemsnitlige britiske familie bruger 11 % af det årlige husholdningsbudget på mad (ibid. 23). Lave priser medfører, at maden tillægges lav værdi, og derved lettere smides ud, hvilket eksemplificeres i cateringindustrien, der smider en tredjedel af maden ud, fordi det er den mindst omkostningstunge ressource. Samtidig anerkendes kompleksiteten i årsagerne til madspild (ibid.).

I en rapport fra Food and Agriculture Organization of the United Nations om fødevaretab og madspild skrives, at fødevaretab og madspild forekommer i hele værdikæden (Gustavsson et al., 2011, p. 14). FAO's rapport lægger sig op ad ovennævnte rapports forbrugeropfattelse, hvor overflod og forbrugernes attituder forårsager madspild. Det skrives, at fødevaretab og madspild i lande med middel til høj indkomst primært stammer fra forbrugeradfærd og manglende koordination mellem aktørerne i værdikæden (ibid. v). Dertil kommer, at forbrugerens madspild skyldes utilstrækkelig planlægning af indkøb og (snart) overskredne 'Bedst før'-datomærkninger. Der peges på øget opmærksomhed som en løsning (ibid.). Herhjemme er omtalen enslydende, hvor manglende viden om datomærkningens betydning for spiselighed af mad, glemsomhed i indkøbssituationen og mangel på inspiration til tilberedning af madrester, samt manglende viden om korrekt opbevaring, er centrale årsager (Landbrug & Fødevarer, 2015, p. 5). En stor del af ansvaret for madspild placeres altså hos forbrugeren. Koivupuro et al. (2012, p. 190) konkluderer med lignende resultater i et studie af socio-demografiske, adfærds- og holdningsmæssige faktorer i forhold til at undgå madspild. 380 finske husstande har gennemført spørgeskema og anvendt madspildsdagbøger i et to-ugers forløb. Artiklen konkluderer, at de mest indflydelsesrige faktorer er blandt andre husstandens størrelse, kønnet af personen som primært køber ind, hvor ofte der købes nedsatte madvarer, og opfattelsen af muligheden for at undgå madspild. Det konkluderes, at jo flere mennesker i husstanden, jo mere madspild, selvom enpersonshusstande har det højeste spild. Færre køb af nedsatte madvarer og mængdetilbud vidner, ifølge forfatterne, om en sparsommelig holdning, der forårsager et lavt madspild, fordi maden spises op. De primære årsager til madspild opsummeres i artiklen til at omfatte dårlig kontrol med opbevaring, for store indkøb, tilberede eller servere for store portioner og ikke spise madrester (ibid. 190).

Andre kilder anfægter placeringen af ansvaret på forbrugeren og dermed mit i autoetnografien angivne syn på forbrugerens rolle i forårsagelsen af madspild. Quested et al. (2013; 2011) pointerer, at madspild er en konsekvens af forskellige handlinger, der interagerer, og kontekserne, hvori de udføres. Familier implementerer strategier til reduktion af madspildet, men andre anliggender

forekommer dem mere væsentlige i udførelsen af handlinger, der forårsager madspild: hensyn til familiemedlemmerne og ønsket om at føre en bestemt livsstil (ibid.). Derfor spildes mad. Quested et al. (2013) finder, at adfærd og handlinger forbundet med både forebyggelse og skabelse af affald – herunder madspild – er kompleks, idet de mange interagerende handlinger udføres af grunde, der ikke er relateret til affaldsforebyggelse (ibid. 43). Desuden er udførelserne karakteriseret ved at være vanemæssige og have et emotionelt islæt. Når maden smides ud, har chancen for at undgå det forpasset, fordi andre hensyn såsom familiens forventninger til maden og sundhed har fyldt mere i folks bevidsthed i øjeblikket end at undgå madspild (ibid. 44). I artiklen argumenteres der for, at handlinger, der udgør affaldssortering, er direkte forbundne med udsmidning, fordi "…they relate primarily to the final part of an item's journey through the home, when the prime consideration is how to effectively remove it" (Quested et al., 2013, p. 44). Hvorvidt handlinger forårsager madspild beror på konteksten, hvori handlingen udføres. Mange af de handlinger, der har potentiale til at reducere madspild, fungerer som mellemled for andre handlinger i artiklen eksemplificeret ved, at placering af bestemte frugter og grøntsager i køleskabet kan bevirke det samme for anden frugt og grøntsager (ibid.). Handlingernes vanemæssighed indebærer, at folk oplever den egentlige madspildsmængde som lavere end det er tilfældet, hvilket gør det svært at ændre folks adfærd: de oplever ikke, at der er et problem (Quested et al., 2011). I autoetnografien fortælles, at madresterne blev smidt ud efter et fælles måltid hos venner. Begrundelsen kan have været, at andre hensyn har været mere påtrængende såsom at reducere tiden i køkkenet, hvorved madspildet er trængt i baggrunden. Det understreges i et forstudie om madspild fra Miljøministeriet (Antropologerne Aps et al., 2016), hvor maden ved gæstemåltider i højere grad har en social funktion end en ernæringsmæssig, hvorfor hensynet er på at være en god vært fremfor at gemme maden. Brugen af specialvarer til sådanne måltider forårsager også madspild, fordi specialvarerne ikke passer ind i den rutiniserede hverdagsmad (ibid.); typiske hverdagsretter bliver atypiske ved brug af specialvarer, fordi retten derved ikke er afstemt med forventningerne.

Evans (2011, 2012a) underbygger det sociales indvirkning med, at det som forsker er vigtigt at anerkende familiekonteksten, der vedligeholder familiebåndet, som en årsag til madspild. Her vejer hensynet til at servere ordentlig mad for resten af familien tungere end intentionen om at opbruge maden. Dette perspektiv er også diskuteret i forbindelse med relationen til mad (se 8.3.2 Relation til mad). Southerton og Yates (2015) tilslutter sig kritikken af den individualistiske opfattelse af forbrugeren. Forfatterne fremhæver, at der findes mange former for formidling mellem producenter og forbrugere, og diskursen, der findes her, beror på, at forbrugerens personlige valg kan løses med reguleringer og frivillige livstilsændringer (Southerton & Yates, 2015, p. 134). De udsendte et spørgeskema formateret som et *time-diary* studie, hvor 2.784 respondenter beskrev deres spiseaktiviteter. Eksempelvis er mængden af madrester større, hvis måltidet varer lang tid, efter aftensmåltid og måltider med andre, måltider tilberedt af venner eller

familie ved middagsselskaber og weekendmåltider. Handlingernes kontekst identificeres altså også af Southerton og Yates som afgørende for mængden af madspild (ibid. 140). Årsager til madspild inkluderer ifølge forfatterne forskellige kulturelle dynamikker, herunder hensyn til fødevaresikkerhed og sundhed, hvor tvivl herom kan forårsage madspild, at der skal være meget og varieret mad i husholdningen, der ikke nødvendigvis stemmer overens med madforbruget, og travlhed som årsag til at maden ikke når at blive spist (ibid. 137). I den dynamiske og kontingente hverdag er madspild altså ikke resultatet af uhensigtsmæssige valg, men derimod netop hverdagens organisering, hensyn til andre, fortolkning af offentlige diskurser, aktiviteter og disses misforhold med madforbrugets temporalitet. Forskellen mellem hverdagens organisering og det egentlige madforbrug forårsager madspild på grund af hverdagens uforudsigelighed (Antropologerne Aps et al., 2016, p. 37). Travlhed og spontanitet medvirker også til at forårsage madspild, fordi hverdagens rytme forstyrres (ibid.). På trods af at man forstår konsekvenser af madspild, og hvordan det kan reduceres i dagligdagen, udgør rutiner en udfordring for at handle på denne forståelse.

Det står klart, at min holdning til andres madhåndtering er begrundet med en reduktiv opfattelse. Et mere nuanceret blik på andres og mine egne handlinger, der forårsager eller reducerer madspild, behøves, for at identificere og forklare det egentlige fænomen. Selvom andres og mine egne valg i supermarkedet kan reflektere en opfattelse af, at maden har lav værdi grundet overfloden af mad, ligger der i realiteten store overvejelser bag madens funktion i den kontekst, den købes og senere skal indtages i. En del af grunden hertil er, at ovenstående rapporter afspejler et makroperspektiv på forbrugeren, der ikke tager højde for de sociale omstændigheder involveret i skabelsen af affald i hjemmet. Quested et al. (2013) og Evans (2011, 2012a, 2014) tager derimod udgangspunkt i forbrugerens hverdag og dennes oplevelser, hvorved resultaterne er situerede og funderede i madspildets mikro-sociale kontekst. En dyb forståelse af fænomenet forudsætter et mikro-perspektiv – en forbrugercentreret tilgang – der tillader inklusion af forbrugernes livsverden og deres hverdags dynamik. I autoetnografien illustrerer forhandlingen og diskussionerne mellem min daværende kæreste og undertegnede om gulerødder og tallerkenrester kompleksiteten, der omgærder mad og produktionen af madspild. Årsagerne til madspild er mange, og et resultat af interagerende handlinger; folk gør allerede meget for at undgå madspild. Følgelig er mine antagelser og forforståelser af mine medmenneskers madhåndtering forudindtagede, hvorfor praksisnær viden om de sociale forhold, der forårsager madspild, er nødvendig. Denne indsigt medtages i den senere udvikling af undersøgelsesdesignet. Med ovenstående in mente viser fænomenet sig yderst komplekst, idet handlinger, der ikke er direkte relateret til madspild, må tages i betragtning. Ikke mindst i forbindelse med måltidet.

8.3.5. MÅLTID

Familiemåltiderne i højtiderne var som nævnt præget af meget mad – faktisk *for* meget mad. Disse måltider ville ikke have været de samme og have skabt rum for hygge og fællesskab, hvis der havde manglet mad. Hjemme i køkkenet blev gulerødder og salat med dårlig samvittighed smidt ud, men den varede ikke længe, for snart skulle et nyt indkøb foretages. De bugnende hylder i supermarkedet understreger på selvfølgelig vis, at der altid kan købes nyt mad. Hvad medfører dette for vores håndtering af den? Betyder denne ikke-mangel, at mad ikke passes på? Tager vi virkelig maden for givet i så høj grad, at vi ubevidst ignorerer madspild? Hvad betyder det for vores forhold til mad, at den findes i overflod? Spørgsmålene er ekkoer af autoetnografien og indledningerne til hvert af ovenstående emner. Ved at stille sådanne spørgsmål og efterfølgende reflektere over dem, er det mig tydeligt, at opfattelser og holdninger om mad og andres madhåndtering svært lader sig forandre. Selvom jeg på baggrund af de refererede eksempler og refleksionen over dem har en mere nuanceret forståelse, er vanetænkningen vanskelig at ændre. Ændring af andres forståelse og vante tankegang kan møde samme udfordring. Indsigten medtages i projektets refleksioner over, hvordan madspild reduceres. Erkendelsen muliggøres af, at jeg selv spilder mad og dermed lever med fænomenet 'madspildsårsager' i min hverdag. Ekspliciteringen af antagelser og forforståelser bidrager til distanceringen fra mit liv med fænomenet.

Ved måltidet indtages maden, og i henhold til Wardes (2005, p. 137) definition af forbrug er indtagelse en del af tilegnelsen. Spisning er optagelse af maden. Spisning er ifølge Warde og Hetherington (1994) også en mondæn praksis, der ikke reflekteres over, og forberedelse og spisning er væsentlige i organiseringen af husstanden (p. 759). Falk (1994) definerer spisning som "…consumption (dissolving, using up) of the food but it is also simultaneously a process of production - or better, construction: (re)producing or constructing life on all levels from the physical to the social" (Falk, 1994, p. 95). *Consumption* skal her forstås som et aspekt af Wardes definition; forbruget af mad som spisning. Definitionen anerkender madens funktion som livsnødvendig (se afsnit 8.3.1 for definitionen af mad). Maden vedligeholder vores kroppe, fordi den bliver en del af os (Mol, 2008). Videre skriver Falk (1994), at fællesskabet, man er en del af, regulerer, hvad der er acceptabelt at spise: et perspektiv der ikke reducerer det spisende menneske til en organisme, der interagerer med miljøet, men derimod (re)producerer og produceres af dets kultur og samfund (1994, p. 11). Pragmatismen vil opfatte begge beskrivelser af det spisende menneske som relevante. Her er sidstnævnte forståelse dog interessant i forhold til forståelsen af problemområdet, understøttet af de hidtidige indsigter fra nærværende fænomenologiske studie, der peger på de sociale aspekter som betydende for omsætningen af mad. Måltidet er følgelig en samfundsmæssig institution, der bevares af mennesket, som vedligeholdes både fysisk og socialt af maden, der en del af måltidet. Denne ontologi komplicerer madens rolle i vores hverdag, fordi mad ikke længere blot kan reduceres til sin definition. I tråd med Marshall (2005), beskrives kompleksiteten på fortrinlig vis af Mol (2008), idet

spisning også er symbolsk og ritualiseret. Maden, man spiser, røber den spisendes politiske placering, og i Mols (2008) eksempel med æblespisning medfører ind- og optagelse af maden også accept af de forhold, den er produceret under, eller produktionslandets politiske tilstand (ibid. 29). Derfor kan mad også fravælges. Jævnfør afsnit 8.3.2, Relation til mad, manifesterer tolkningen af den offentlige diskurs om mad sig i maden, der spises. Tilegnelse af maden er en symbolsk accept af dens herkomst, hvilket er grunden til, at jeg spiser økologisk.

Hverdagen indeholder flere måltider: morgenmad, frokost og middag som de typiske med lejlighedsvise snacks indimellem. Forskellige måltider på forskellige tidspunkter betyder forskellig tilskrivning af værdi til hvert af dem (O'Doherty Jensen, 2014a). Rangordningen af måltider har morgenmad nederst, så frokost og øverst aftensmåltidet, og rangordningen af fødevarer korresponderer dette med kød øverst, så grøntsager og kartofler (aftensmåltidet), pålæg og rugbrød (frokost), og kornprodukter (morgenmad) (O'Doherty Jensen, 2002). Måltidsstrukturen er et udtryk for den traditionelle danske madkultur, hvor fødevarer og måltider skal afstemmes med hinanden for at kategoriseres som 'ordentlig mad' (O'Doherty Jensen, 2014a). Madkultur strukturerer måltider baseret på tavs viden om normerne for sammensætning af fødevarer i forhold til det givne måltid, herunder dets sociale signifikans, det vil sige med eller uden gæster. Spisevanerne tildeler maden forskellig værdi og funktion baseret på det måltid, maden skal være en del af. Evans og Welch (2014) skriver i The Guardian, at hensynet til at servere ordentlig mad (se 8.3.2, Relation til mad) giver et større madspild end mængderabatter: i madkulturen fremstår ordentlig mad som et ideelt familiemåltid, hvor sikre og gennemprøvede fødevarer købes, hvis familien ikke kan lide det serverede. Den kulturelle fordring, der ligger i ordentlig mad, øger risikoen for, at noget af den købte mad er upassende og smides ud. Hvorvidt mad dømmes 'forkert' påvirkes blandt andet af kulturelle ændringer, såsom råd om at indtag af kød bør reduceres for sundhedens og klimaets skyld (O'Doherty Jensen, 2014a). Dermed kan normerne, der anvendes i vurderingen af fødevarer, ændre sig. Det ses i dag ved, at kornprodukter såsom quinoa og byg indgår i aftensmaden, hvor kornprodukter tidligere var forbeholdt morgenmaden (ibid. 154). O'Doherty Jensen (2014a) anfører, at det muliggør forandring af aftensmadens indhold, men at afstemningen og anvendelsen af fødevarer sker således, at "…tilfredsstillende mønstre i deres hverdag" (p. 155) kan opretholdes. Idealet ordentlig mad skal følgelig ikke opfattes som statisk, fordi vurderingen og anvendelsen af bestemte fødevarer ændrer sig. Stadig vil ønsket om at efterleve normen have en indflydelse på mængden af madspild, idet noget mad er passende, mens andet er upassende.

I autoetnografien fortælles, at adfærden, der forårsagede madspild, er identitetsskabende. Spisevanerne skaber og skabes af madkulturen, og afgør hvad 'ordentlig mad' er og ikke er. Noget mad anses derfor som muligt føde, mens andet smides ud. Derfor er adfærden ikke et udtryk for identitet, men for madkulturen og spisevanerne. I forlængelse af måltidskultur er måltidsstrukturen udslagsgivende for,

hvornår et givent måltid skal spises og strukturerer dermed hverdagen (Warde, 2016, pp. 59–64). Sekvensen af måltider er forholdsvis fast henover dagen, ugen og året (ibid.). Warde (2013, 2016) argumenterer for, at måltidet er en praksis, der indgår i en flerhed af praksisser, der som det mindste omfatter fire andre praksisser: forsyningen af mad, tilberedning, organiseringen af måltider og æstetisk smagsbedømmelse. Praksisserne er forbundne og konstituerer en sammensat praksis (ibid.). Da praksisserne er relativt autonome, idet de har hver deres formål og styrende logik, er den sammensatte praksis, som Warde kalder "the practices of eating" (ibid.), ringe organiseret og reguleret. Den sammensatte praksis skal forstås som en overordnet praksis med formålet 'spisning', og de fire praksisser bidrager til at realisere dette, men da har hver deres formål og styrende logik, kan koordinationen mellem dem blive en udfordring for realiseringen. Koordinationen omfatter blandt andet afstemningen af måltidstidspunktet i forhold til de øvrige praksisser. Desuden skriver Warde (ibid.), at de fire praksisser influeres af tilstødende praksisser, hvorfor koordinationen i endnu høje grad besværliggøres. Dog reguleres praksisudførelser af, hvor passende de er i den givne situation, og acceptabiliteten bedømmes af både personen, der udfører praksissen, og eventuelle andre. Kan det betyde, at madspild til dels skyldes dårlig organisering og koordinering af praksisser? Hvordan kan koordinering forbedres? Fænomenets og problemområdets kompleksitet fremstår nu tydeligere.

Måltidet – og dermed maden – påvirkes af den offentlige debat om blandt andet sundhed; om at spise det rigtige. Warde (2016, p. 90) anfører, at internaliseringen af offentlige retningslinjer for madhåndtering som problematisk, fordi rådene og forskrifterne er svært omsættelige i hverdagen. Modstridende meddelelser og en oplevelse af, at hverdagen modarbejder efterlevelsen af forskrifter og råd, bidrager yderligere. Dette kan være årsagen til, at maden blev smidt ud efter måltidet med vennerne, jævnfør autoetnografien. Marshall (2005) skriver om måltidet: "It is the social form, or interaction, of the meal that embodies the aesthetics and the more it extols these aspects the less it serves the satisfaction of needs and hunger. The meaning resides in the ritual of the eating occasion" (Marshall, 2005, p. 74). Æstetik henviser her til, i hvor høj grad måltidet følger den vedtagne ritualistiske form herfor; altså hvad der er passende at gøre. Et måltid rangordnes efter dets sociale form: en middag med gæster er et meget mere formelt ritual end middag med den nærmeste familie. Måltidets komponenter begrænser sig således ikke til maden og de øvrige materialer samt personerne, men omfatter også oplevelsen af den sociale interaktion, der tilskriver måltidet mening (se Murcott, 1982). De deltagendes oplevelse af måltidets mening må således kunne påvirke opfattelsen af madresterne.

Tallerkenrester og madrester peger tilbage på konteksten, hvori den tiloversblevne mad stammer fra. Under måltidet indtages føde, der omgærdes af diverse bekymringer af forskellig intensitet, hvilket påvirker vores relation til maden (Warde, 2011, 2016, pp. 19–20). Bekymringer over ingredienser i forhold til sundhedshensyn og sygdomsrisiko såsom BSE og E-numre, produktionsmetoder og

hyppighed af indtaget styrer til en vis grad indkøbet gennem relationen til maden. Ligeledes teoretiseres måltidet forskelligt, herunder som en social organisering af hverdagen, der former daglige rutiner (Warde, 2011). Warde (2011) skriver, at der eksisterer normer om spisning angående "…who should eat together, where, at what time of the day, what should be eaten and in what sequence, who should prepare and serve food, and how routines should vary to deal with special occasions" (Warde, 2011). Normerne ligger til grund for måltidsstrukturen og madkulturen. Madresterne fra måltidet må skyldes måltidets organisering, og følgelig må nogle af årsagerne til spildet af madrester lokaliseres i måltidet. Måltidet beskrives her og i autoetnografien som et forløb, der forudsætter et (nogenlunde) planlagt indkøb og tilberedning efterfulgt af udsmidning eller opbevaring af madresterne. En basal forudsætning for at smide spiselige madrester ud, må skyldes en bevidsthed om, at der kan købes nyt ind; den kasserede mad kan erstattes af frisk mad. Madspild betyder ikke, at maden tages for givet, men indikerer en ubevidst erkendelse om, at mere mad er tilgængelig.

Efter måltidet skal eventuelle madrester vurderes og enten gemmes eller smides ud, hvor små madrester ofte smides ud (Antropologerne Aps et al., 2016, p. 38). Såfremt en rest har potentiale til at blive et måltid, gemmes den (ibid.). Jo mere værdi målt på anstrengelser under tilberedning og økonomisk pris, jo større er chancen for at madresten gemmes (ibid.). Evans (2014, p. 32) pointerer dog, at der eksisterer en kløft mellem gode intentioner og det virkelige liv: selvom der kan være gode intentioner bag at gemme madresterne for at spise dem senere eller spise den købte mad, vil det ikke altid kunne lade sig gøre, fordi hverdagens organisering kan vanskeliggøre mulighederne.

Måltidet er konteksten for fødens indtagelse, og madens funktion som næring realiseres (se ovenfor). I autoetnografien nævnes det, at der til de fælles familiemåltider i højtiderne blev spist så meget, at man fik ondt i maven. Indtagelse af måltidet oplevedes primært som et socialt foretagende og ikke en biologisk nødvendighed, for dét at spise for meget var en konsekvens af en lyst til madens smag samt selskabet. Måltidets forbindelse til madspild er interessant at undersøge, fordi det på baggrund af ovenstående er en del af de sociale forhold, der forårsager madspild, såsom uspiste madrester. Desuden er det også efter måltidet, at man er nødt til at forholde sig til, om maden skal gemmes – og fortsat kunne bruges som føde – eller smides ud (Antropologerne Aps et al., 2016, p. 38). 'Måltid' er et tema, der peger på en essentiel kvalitet ved fænomenet madspildsårsager, for uden måltid skabes ingen madrester. 'Familiemåltid' er et relevant tema i henhold til problemområdet, fordi det er afgrænset til familiers madspild, og derfor indikerer temaet også et essentielt aspekt ved fænomenet.

En yderligere forståelse og afdækning af årsagerne til madspild skal ske ved hjælp af en tilgang, der kan omfavne kompleksiteten på både mikro- og makroniveau, netop fordi årsagerne er en del af hverdagen og mangfoldigheden af relationer i forhold til

mad. Årsagerne til madspild begrænser sig ikke kun til familiers praksis, men omfatter også den offentlige diskurs.

8.3.6. PROCES

Emnerne danner et forløb, en proces. Processen starter med en eventuel planlægning, derefter et indkøb, hvorefter tilberedningen bestemmer madens funktion under det efterfølgende måltid. Relationen til maden er gennemgående for processens faser, og øver indflydelse på handlingerne i disse. Hvert emne beskriver en eller flere forbindelser til madspild; maden enten spises eller spildes. Med madspild som en mulig endestation i forhold til spisning peges tilbage på årsagerne til madspildet. Procesaspektet er behandlet løbende i den fænomenologiske analyse, og udsmidningen er i sig selv en proces (Evans, 2014; Gregson et al., 2007b). I autoetnografien omtales dét at spilde mad som "Et tab af madens iboende muligheder for at give os smag, nydelse og mæthed". Madspildet er altså ikke blot et spild af spiselig mad, men også et tab af dens værdi, som formuleret i et af perspektiverne på emnet 'madspild'. Et andet perspektiv anfører, at forholdet til maden ligeledes tabes, og heri ses forbindelsen mellem madspild og relationen til mad. Madspildets kompleksitet må findes i fænomenets processuelle karakter, som det fremstår at have. Praksisserne, hvori maden indgår, konstituerer denne proces, som ovenstående fænomenologiske analyse beskriver. Madspildsårsager synes således ikke at betegne fænomenet, idet processen kendetegnes ved selve omsætningen af mad til enten føde eller madspild igennem praksisser. Forståelsen af processen 'omsætning' giver en mere nuanceret forståelse af problemområdet, end madspildsårsager alene vil give, fordi årsagerne kun henviser til ét aspekt ved fænomenet. Det egentlige fænomen fremtræder endnu klarere nu.

8.4. IDENTIFIKATION AF FÆNOMENET

Analysen af emnerne har været båret af en undren over, hvad mad og madspild er, og senere årsagerne til hvorfor mad bliver til madspild i stedet for føde. Fænomenet er dog ikke årsagerne i sig selv, men dét de er en del af.

Fænomenet, som nu er indkredset og muligt at definere, forstår jeg som en transformation, der får fødevarer til at blive til enten føde eller madspild. At spørge til madspild som fænomen er at undvige en adressering af, hvorfor der i det hele taget spildes mad. Madspildsårsagerne er ej heller det interessante fænomen. I analysen er det gennemgående, at mad enten bliver til føde eller madspild. Dette udgør fænomenet. En travl tidsplan udfordrer koordineringen af hverdagen (Southerton, 2003), og som understreget af Quested (2013, 2011), Evans (2011, 2012a, 2014) og Southerton og Yates (2015) har processen mange skæringspunkter med hverdagens øvrige handlinger. Transformationen er derfor forbundet med de handlinger og dynamikker, der direkte såvel som indirekte forårsager, at mad spildes

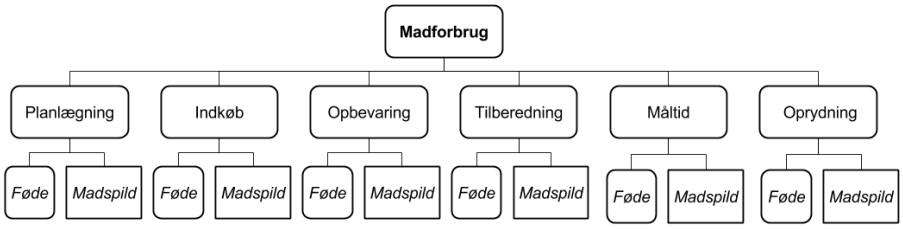
eller spises. Individuelle handlinger med mad koblet med sociale omstændigheder udgør fænomenet. Wardes (2005) ovennævnte definition af forbrug er væsentlig at vende tilbage til her i forbindelse med bestemmelse af fænomenet, for han tilføjer, at forbrug er "…a moment in almost every practice" (p. 137). Idet madspild er en del af forbrug, er madspild en del af hver af de praksisser, der udgør forbrug. Madspildet er beskrevet som en del af hvert analyseret emne ovenfor, hvorfor fænomenet benævnes *'madforbrug'*: omsætningen af mad til føde eller madspild. Fænomenet er kaldt et fænomenologisk tema, men ved yderligere refleksion fremtræder det som det egentlige fænomen, fordi de andre temaer er underhørende det: *Madforbrug* er den proces, hvori *mad* omsættes til enten føde i et *(familie)måltid* eller til *madspild*, fordi forskellige årsager, såsom at maden fremtræder som en *forstyrrende tilstedeværelse*, forårsager et madspild. Fænomenet kunne ikke være dét, det er, uden et eller alle temaerne, fordi det i så fald ville mangle en given kvalitet, og ikke ville være det samme (van Manen, 1990, p. 107). Temaerne gør fænomenet til dét, det er. Hvad ville madforbruget være uden mad? Uden måltid? De identificerede temaer nuancerer forståelsen af fænomenet madforbrug og problemområdet:

- ***Mad**:* Kan omsættes til enten føde eller madspild
- ***Føde**:* Den del af maden, der indtages af mennesker
- ***Madspild**:* Et mål for mad, der ikke omsættes til føde
- ***Madforbrug**:* Transformationen, hvor mad omsættes til føde eller madspild
- ***Forstyrrende tilstedeværelse**:* Manifestering af et misforhold mellem hverdagens organisering og madforbrug
- ***Måltid**:* Den rutinemæssige indtagelse af føde, der organiserer dele af hverdagens madforbrug
- ***Familiemåltid**:* Familiens rutinemæssige sociale indtagelse af føde, der organiserer dele af hverdagens madforbrug

Temaerne og de tilhørende definitioner er den måde begreberne er forstået og anvendt på i forskningsprocessen; når begreberne bruges, er det med disse definitioner. Definitionerne er resultatet af en hermeneutisk fænomenologisk proces, hvor jeg gennem flere iterationer har ændret dem, fordi jeg er vendt tilbage til afsnittene i den fænomenologiske analyse ovenfor for at undersøge, hvordan de passer sammen. Det har medført en præcis forståelse af problemområdet og gjort undersøgelsen af forskningsspørgsmålene mere konsistent. Begreberne fokuserer således forskningsprocessen samtidig med at bistå bestemmelsen af det egentlige fænomen.

Ovenstående analyse gør det muligt at videreudvikle forløbet gengivet i Figur 8-1 (se afsnit 8.2.2, Analyse med KJ-metoden). Processen er en transformation, hvor

mad kan omsættes til enten føde eller spild. Relationen til mad findes som en del af hver af madforbrugets faser (indkøb, madens funktion, måltid), hvori relationen påvirker omsætningen forskelligt. Deri består emnets overlap med de øvrige emner. 'Relation til mad' fjernes fra figuren, men findes implicit i, hvorvidt maden omsættes til føde eller madspild, altså madens funktion. Relationen til maden afgør dens funktion, og findes i alle madforbrugets faser: Ovennævnte rangordning af fødevarer og måltider (O'Doherty Jensen, 2002, 2014a) medtænkes i planlægning og indkøb, men denne tiltænkte nytte kan ikke realiseres, såfremt den ikke ender med at stemme overens med hverdagens organisering. På baggrund af overlappene opstilles følgende hypotese: omsætningen af mad til føde eller madspild begrænser sig ikke kun til ét sted i familiens madforbrug, men omfatter flere. Føde og madspild er mulige konsekvenser af mange handlinger, og ikke kun slutprodukter i madforbruget. Mad kan omsættes til føde, der kan omsættes til madspild, eller mad kan omsættes direkte til madspild, altså 'udenom' tilberedning og måltid. Årsagerne til madspild og strategier til forebyggelse, så maden omsættes til føde, udføres side om side (se også Evans, 2011, 2012a, 2014; Quested et al., 2013, 2011). I gennemlæsning af analysen og de levede erfaringer er det tydeligt, at indkøbet til en vis grad planlægges, og følgelig medtages 'planlægning' i det forløb, madforbrug konstituerer, hvori madens omsættes. Maden opholder sig i familiens husstand efter indkøbet og forud for tilberedningen; 'opbevaring' inkluderes derfor i figuren. Maden kan opbevares til den er for gammel, eller stadig kunne indgå i en ret. Madens funktion bestemmes af tilberedningen, hvorfor 'madens funktion' erstattes med 'tilberedning'. Tilberedningen kan tilvirke omsætningen af mad til enten føde eller spild, ved at lade det indgå i retten eller kassere det. Med dette ændres Figur 8-1 til følgende, der illustrerer fænomenet:

Figur 8-2: Madforbruget og dets faser, hvori mad omsættes til føde eller madspild. Madspild og forebyggelse af madspild er derfor en del af faserne.

Faserne i figuren introducerer en række væsentlige begreber, der skal defineres, fordi de præciserer undersøgelsen af forskningsspørgsmålene, forståelsen af problemområdet og er centrale begreber i forskningsprocessen:

- ***Planlægning:*** Udvælgelse af mad, der skal købes, eventuelt baseret på opbevaret mad og ingredienser til de kommende dages retter

- ***Indkøb:*** Tilvejebringelse af mad til husstanden, eventuelt baseret på planlægning
- ***Opbevaring:*** Madens placering i husstanden
- ***Tilberedning:*** Omsætningen af mad til føde, hvorved den indgår i et måltid eller familiemåltid
- ***Oprydning:*** Stillingtagen til om maden skal omsættes til føde eller madspild efter måltider, altså madrester, og inspektion af mad generelt i udførelsen af de øvrige madpraksisser

Begreberne nuancerer fænomenet og forståelsen af problemområdet. Samtidig reducerer de kompleksiteten i madforbrugets omsætning af mad ved at opdele fænomenet i faser, hvilket også bidrager til læsbarheden. Madforbruget er den proces, hvori maden via planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid eller oprydning omsættes til føde eller madspild. Hvorvidt maden omsættes til føde eller spild afgøres af madhåndteringen i hver af faserne, og hvordan denne indpasses i hverdagens organisering. Som ovenstående analyse og fænomenologiske studie viser, overlapper faserne hinanden med gensidige påvirkninger af madhåndteringen i faserne til følge. Opstillingen tjener som afsættet for en analytisk sondring mellem madforbruget, dets faser og de gensidige påvirkninger.

Fænomenet madforbrug ændrer det indledende fænomenologiske spørgsmål, der er motiveret af ovenstående og samtidig projektets anden hypotese (se Kapitel 2 Forskningsspørgsmål): *Ikke alle handlinger forårsager madspild. For at kunne målrette indsatsen er det vigtigt og muligt at kortlægge og beskrive, hvilke handlinger der forårsager madspild, og hvilke der ikke gør*. Spørgsmålet spørger til kernen af fænomenet; det spørger til, hvad fænomenet er (van Manen, 1984, pp. 44–45). Det lyder: *Hvorfor ender en så stor del mad som madspild*? Derfor er projektets problemområde afgrænset til den del af familiers madforbrug, der forårsager madspild.

Madforbruget udtrykker en ny moraldikotomi formuleret som føde <> madspild, som er de to muligheder, maden kan omsættes til. Moraldikotomien opererer i familiers praksis, og fungerer som en logik herfor. Dikotomien adskiller sig fra den eksisterende sparsommelighed <> hygiejne (Lucas, 2002), fordi sidstnævnte som følge af velfærdssamfundet til en vis grad er i opløsning. Sparsommelighed findes i ønsket om økonomisk besparelse i indkøb og ”madspild er det samme som at smide penge ud”. Hygiejne efterleves i overholdelse af datomærkninger, sansebaseret kontrol med madens spiselighed og korrekt opbevaring. Opløsningen findes i, at der eksisterer midler til at købe rigeligt mad samtidig med, at det er indenfor almindelig rækkevidde at have eller tilegne sig viden om og værktøjer til at opretholde hygiejne understøttet af statslig fødevarekontrol. De to moraldikotomier eksisterer side om side i familien og madforbruget er fanget mellem dem. Opløsningen af føde <> madspild beror på skabelsen af forudsætningerne for at omsætte mad til føde uden

spild. Således er madspild et negativt mål for mængden af mad, der omsættes til føde, hvorved maden også mister sin værdi som potentiel føde. Med andre ord: madspild er et mål for mængden af mad, der omsættes til spild. Besvarelse af det fænomenologiske spørgsmål er også en besvarelse af det første forskningsspørgsmål:

Hvad er årsagerne til madspild i familier?

Nogle af årsagerne er identificeret i ovenstående, men andre årsager kan findes ved at vende blikket mod familierne i familiestudiet. Idet studiet indebærer interventioner og i det hele taget påvirkning af familierne mødes familiestudiet af en etisk udfordring. I Kapitel 3 Arbejdsmetode beskrives, at ændring af familiers adfærd er forbundet med at gøre sig etiske overvejelser. Det især set i lyset af Nulskralds bottom up-tilgang, hvor borgere og familier er medbestemmende i bred forstand, og samtidig vil være et transparent projekt. I kapitlet og i beskrivelsen af Artikel 1's relation til projektet anbefales, at nudging suppleres af en anden metode til ændring af adfærd for at kunne indfri kravet om etisk forsvarlig adfærdsændring.

Følgelig behandler næste kapitel denne udfordring indgående i artiklen 'Who is to change? Nudging and Provocative Communication Discussed through Løgstrup's Ontological Ethics', hvor nudging og provokerende kommunikation diskuteres i forhold til Løgstrups ontologiske etik. Artiklen repræsenterer det væsentligste argument for, at det metodiske bidrag anlægger en holistisk og etisk forsvarlig tilgang til implementering af madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald. Artiklen begrunder på lige fod med Artikel 1 brugen af nudging i familiestudiet. En opsummerende beskrivelse af artiklens relation til projektet præsenterer dens centrale bidrag. Efterfølgende gennemgås undersøgelsesdesignet for familiestudiet, der baseres på indsigterne fra det fænomenologiske studie og artiklens bidrag.

KAPITEL 9. ARTIKEL 2: WHO IS TO CHANGE? NUDGING AND PROVOCATIVE COMMUNICATION DISCUSSED THROUGH LØGSTRUP'S ONTOLOGICAL ETHICS

Who Is To Change? Nudging and Provocative Communication Discussed through Løgstrup's Ontological Ethics

Thomas Dyrmann Winkel
Aalborg University
Teglgaards Plads 1, 11
9000 Aalborg
winkel@hum.aau.dk

Thessa Jensen
Aalborg University
Teglgaards Plads 1, 11
9000 Aalborg
thessa@hum.aau.dk

Søren Bolvig Poulsen
Aalborg University
Teglgaards Plads 1, 11
9000 Aalborg
bolvig@hum.aau.dk

ABSTRACT

This paper discusses nudging and provocative communication as possible approaches to designing behavioural change concerning minimisation of waste within the framework of Løgstrup's ontological ethics. Waste management companies are confronted with ethical concerns as their course of action consequently affects their relationship with the citizens whose waste they manage. Waste management companies might be experts within their field, but they are challenged when entering new contexts and must therefore redefine or reframe their role in society. This became evident during an action research project as an ethical challenge was identified through a strategic workshop facilitated for AVV in relation to the Nulskrald project. The main focus of Nulskrald is citizen empowerment as well as organisational learning and responsibility. Through Løgstrup's ontological ethics the ethical demand, as it is posed by 'the other person' towards the 'I', will show concerns and possibilities for engaging citizens, while at the same time resulting in organisational development. Therefore, the research question is: what ethical issues and organisational implications exist concerning the use of nudging and provocative communication, respectively?

Categories and Subject Descriptors

H.1.2 [**User/Machine Systems**]: Human factors, Human Information Processing

H.5.2. [**User Interfaces**]: User-centered Design

J.4 [**Social and Behavioral Sciences**]: Psychology, Sociology

K.4.1 [**Public Policy Issues**]: Ethics

General Terms

Design, Human Factors, Theory, Management

Keywords

Communication, nudging, ethics, RRI, design, critical design, behaviour change, provocative communication, Løgstrup

Permission to make digital or hard copies of all or part of this work for personal or classroom use is granted without fee provided that copies are not made or distributed for profit or commercial advantage and that copies bear this notice and the full citation on the first page. To copy otherwise, or republish, to post on servers or to redistribute to lists, requires prior specific permission and/or a fee.
ETHICOMP 2015, September 7–9, 2015, Leicester, UK.
Copyright 2015 ACM 1-58113-000-0/00/0010 …$15.00.

INTRODUCTION

The generation of municipal solid waste is a global environmental challenge as it leads to greenhouse gas emissions and ecological degradation [51, 32, 44]. Waste prevention is essential to ensure a sustainable handling of waste and a sustainable future. OECD defines waste prevention as strict avoidance as in not generating waste in the first place, minimising the use of dangerous substances, and increasing product reuse [31]. Waste management companies are established by the government to sustainably manage waste with respect to defined requirements [4]. These companies' task is to distance and separate waste from the societies producing it.

Some waste management companies also explore initiatives that go beyond the requirements established by the government to pursue their own visions of reaching the higher levels of the waste hierarchy constituting the default guideline to waste management: waste prevention and minimisation, reuse, recycling, and disposal [54, 27]. In doing so, the waste management companies are confronted with ethical concerns as their course of action consequently affects their relationship with the citizens whose waste they manage. Waste management companies might be experts within their field, but they are challenged when entering new contexts and hereby redefine or reframe their role in society. This problem became evident in this case study of a local waste management company.

The publicly owned waste management company AVV (Affaldsselskabet Vendsyssel Vest), located in Northern Jutland, Denmark, has a vision not only to collecting and managing, but also minimising waste [54]. They launched the Nulskrald (Zero-waste) project in 2013 to explore these opportunities through interventions within their area of responsibility. The overall ambition of the project is to minimise waste through consumer empowerment and behavioural change, and to redefine AVV's relationship with its citizens. Nulskrald has already gone through two phases and a strategic workshop was initiated to develop the directions of the third phase, hereby also which role to take on in relation to the citizens.

During the workshop the overall purpose of project Nulskrald was framed and defined as *Think the environment first*, which was expressed into three missions; *Start a movement*, *Motivate to minimise waste* and *Transparent business*. Three core areas were developed, and since then nudging and critical design through provocative communication has been included in AVV's

approach to the citizens. However, the two design approaches involve new perspectives on both citizens and AVV as an organisation itself. With this new role in society ethical issues must be addressed, especially as the role implies changing citizens' behaviour. This raised the research question: what ethical issues and organisational implications exist concerning the use of nudging and provocative communication, respectively?

RESEARCH METHODOLOGY

The framing of this paper departure from ontological ethics by Løgstrup seen in a design perspective discussing the use of nudging and provocative communication as a variation of critical design. The two approaches to change citizen's behaviour were produced during a workshop, which was part of an action research project. The two design approaches are discussed within the framework of Løgstrup's ontological ethics, focusing on the role of AVV and its different relationship with citizens due to the new role the two approaches entail. Finally, the paper ends with conclusive remarks on the ethical characteristics and organisational challenges posed by nudging and provocative communication.

BACKDROP OF THE PROBLEM

The workshop mentioned above was facilitated by two of the authors of this paper of which one is partly hired by the AAV. From prior interviews a need to establish a shared perception of the context in which they operate was recognised. This was necessary before they could collectively define which position to take and role to play in the third phase of the Nulskrald project. A wide selection of participants within the organization was invited – from the top management to those responsible for actually carrying out the work on a daily basis. The CEO, the Innovation Manager, the project manager, the internal communicator, one of the employed industrial PhD-fellows and the business developer participated in the workshop. During the workshop the facilitators took an active part in the discussion by questioning and challenging the participants to collectively develop the new insights and the future direction in their context, containing a high level of complexity.

A designerly approach was applied to embrace the complexity of navigating in a political landscape with many actors and numerous regulations. The six hour workshop was grounded in working visually by both mapping the existing state and negotiating the future and desired state. Two frameworks, the Actantial model [12] and the Strategic Pyramid [22], were selected to support the overall purpose of the workshop. The Actantial model is, traditionally, applied to theoretically analyse actions in works of literature due to its ability to decompose narratives into actants and hereby illustrate how they interfere and affect each other on the axis of *power* and *desire* to describe the influence on the axis of *transmission* [12]. Object Theatre [46] was applied to the Actantial model with the purpose of facilitating a rich dialogue among the participants as it can support the articulation and physical configuration of meaningful stories of professional practices of any sort [45], which has also proven to be valuable in design settings [36]. In practice, the different actants was characterized by picking artefacts from a broad and randomly picked collection; for instance a baby figure, a dollar note, a warrior, a house, a boat etc. The gained insights from this activity were recorded in the Strategic Pyramid, which has three levels ranging from the top with the overall purpose through vision and mission to the actual goals at the bottom. The reader is referred to Winkel et al. [54] for further discussion of the methods mentioned here.

Based on existing and new ideas, three core areas were developed to a conceptual level:

1. Increasing reuse of clothing, electronic products and construction waste by providing a better service in the associated shops and by re-designing the clothes
2. Encouraging citizens to unsubscribe the weekly deliverance of paper commercials through nudging by providing pre-filled unsubscribing forms
3. Promoting citizens to reflect upon food waste through critical design or provocative initiatives.

It should be noted that 'provocative initiatives' was later renamed 'provocative communication'. These three short-term goals are a shift of attention from recycling to reuse and minimisation of waste. This implies a new role for AVV to enter in relation to their citizens, which raises an ethical implication: how would AVV's relationship to the citizens be affected when these initiatives were implemented to achieve the desired transformation of the citizen's behaviour?

THE ETHICAL CHALLENGE

Two dominant directions were found during the workshop – these, as mentioned before, were nudging and provocative communication. Both can be perceived as approaches to design – yet in different manners and with very different approaches. These two conceptually different approaches to design raise the question of which role designers should take with respect to how their designs influence people and the world.

"To think of designed things and design actions as material articulations tell us that design should be considered as a decision and direction embodied in all things human bring into being. Design is conditioned by its orientations, directions and capacities, while at the same time conditioning human beings, things and the world. Design articulates possible conditions through materialities." [21].

With this in mind, ontological ethics as explained by Løgstrup can sensitise the designer to the problems, challenges and opportunities posed by the two different design approaches.

FRAMING OF THE PROBLEM

1.1 Løgstrup's Ethical Demand

Ontological ethics take their starting point in the dyadic meeting between two people, the 'I' and 'the other person'. The ethical demand arises from 'the other person', who meets the 'I' with an unspoken plea for mercy, respect, and trust. These are some of the key concepts, also called life manifestations or expressions of life [25, 26], in Løgstrup's ontological ethics [24]. His setting is the meeting, in which the ethical demand, being unspoken, has to be acknowledged nonetheless. The 'I', in our case AVV, has to acknowledge the lifeworld, challenges, and problems, 'the other person' – in our case the citizen – faces in his/her daily life.

Løgstrup places the responsibility for bringing the ethical aspect of the meeting to life solely on the 'I'. Thus, AVV has a responsibility for any interaction with any citizen to acknowledge and recognise said citizen's lifeworld. Løgstrup [25] explains, how the ethical setting given by the life manifestations and acknowledgement of 'the other person', widens the scope for actions and choices, open to 'the other person'. Instead of just reacting, expressions of life enable the 'I' to actively change a

situation, both for the 'I' and 'the other person'. Engaging with the citizens and acknowledging their input might be one way of developing a movement or at least become part of the participatory culture, which exists on the Internet [16].

Løgstrup's stance on ethics is further developed by Pahuus [33], who focuses on the pedagogical implications of developing life manifestations. He points out, as does Løgstrup [23], how life manifestations either are present or not. Contrary to needs, especially artificially created needs in the western society of over-abundance, which can be fulfilled and created, life manifestations are present in every human being, but can be repressed or turned into destructive life forces. Thus, we meet another person with trust, a positive life manifestation, or mistrust, a negative life force. Trust enables, while mistrust destroys and hinders co-existence [26, 33].

With this in mind, a meeting between AVV and any citizen will always have other purposes than just the well-being and development of the citizen. Yet, as shown by Jensen [17], social media and participatory culture facilitate the development of life manifestations and learning, despite having other ends in mind as well. In the following, nudging and provocative communication as a type of critical design will be reviewed and discussed.

THEORETICAL OUTLINE

2.1 Nudging

Human's decision making is affected by cognitive shortcomings stemming from two kinds of thinking [e.g. 49, 19]. In short, dual-process theory describes the workings of these two kinds of thinking as two ways of processing information (for comprehensive collections of dual-process models, see [2]). Stanovich and West [43] conceptualises the different generic properties of the two processes as systems, which the authors label System 1 and System 2. Thaler and Sunstein [49] refers to the systems as The Automatic System and The Reflective System, respectively. Both systems are used when processing information and making decisions; however, they differ in the manner they do it. System 1 is intuitive, automatic, fast, and largely unconscious [43]. Thus, the system operates effortlessly. On the other hand, System 2 contrasts System 1 by operating in a controlled, slow and effortful way as it processes information consciously [45]. These systems are comparable to Piaget's [34, 35] concepts of assimilation and accommodation. Assimilating information means fitting it into existing categories without changing them, whereas accommodating information refers to confronting and adapting the existing categories or indeed creating new ones, thus modifying current knowledge. This implies conscious processing of the information and constitutes a learning process.

Nudging relies on this dual view of thinking in which the interplay between System 1 and System 2 results in systematic errors [49]. Both systems operate in parallel [10] and "[…] the accuracy of the (System 2) decision rule rests on the validity of a System 1 computation […]" [10]. Choices made in complex situations and under uncertainty, thus, result in the systematic errors [50]. As explained below, nudges are interventions designed to help citizens avoid these conceived errors by designing a context that presents a choice in a paternalistic libertarian way; that is re-arranging the choice set in a liberty-preserving way. But who chooses how a choice should be presented? Who has the power to influence others' lives legitimately? Do the ends justify the means? It is our contention that the way in which a choice is presented – that is, designed – must be determined by the ethical relationship between the two parties: the nudger and the nudgee, or the designer and the citizen.

The legitimacy of the choices made, can be challenged in a Løgstrupian sense, since it poses the opposite of enabling the citizen, in opening the possibilities and potentials hidden in every human being. Even if Løgstrup's ontological ethics can be seen as paternalistic, since the 'I' holds a small part of 'the other person' in their hands and is responsible for the empathetic treatment of the other human being [24], Løgstrup emphasises the opposite: "Thinking and imagination become equally superfluous. Everything can be carried out quite mechanically; all that is needed is a purely technical calculation. There is no trace of the thinking and imagination which are triggered only by uncertainty and doubt." [24]. The 'I' has to constantly doubt themselves to ensure the empathetic meeting of 'the other person'. As Thaler and Sunstein will show, the choice-architect – the designer of the given nudge – should not be bothered by doubt or uncertainty.

Thaler and Sunstein [49] describes the central idea of the term 'nudge' as a design approach – a choice architecture – that steers people's behaviour in directions that will improve their lives [49, 19]. Specifically, the intention of nudging is to make people's lives better "[…] *as judged by themselves*." [49, 47 [their emphasis]]. Nudging is understood as "[…] any aspect of the choice architecture that alters people's behaviour in a predictable way without forbidding any options or significantly changing their economic incentives." [49]. The theory behind nudging builds on psychology and sociology dating back over a century; however, recent insights from behavioural economics and social psychology underpin it to explain people's irrational behaviour. Individuals make bad decisions since they do not have unlimited cognitive abilities, complete information and complete self-control. In other words, people have a bounded rationality [41, 42]. Additionally, Thaler and Sunstein [48, 49] grounds nudging on 'libertarian paternalism', which should be the default design guideline behind every nudge.

Central to the concept of nudging is that it is not a mandate to act, because the approach to the design of a nudge is based on libertarian paternalism (see [49, 20, 38), a seemingly contradictory term previously defined by the same authors (50). The libertarian aspect refers to allowing people to maintain their freedom of choice in a choice context. The paternalistic aspect is when a policy "[…] is selected with the goal of influencing the choices of affected parties in a way that will make those parties better off." [48]. However, there exist different varieties of paternalism [47]. Some varieties only affect the means by which people try to reach their ends, while other varieties attempt to affect people's choices of ends. In addition, some varieties are 'hard', exercising a high degree of power. Conly [3] calls this coercive paternalism and claims that denying citizens choices may be liberating, allowing them to focus on "[…] the decisions [they] actually care about." [3]. Still, other varieties are 'soft' in that they preserve freedom of choice and are thus fundamentally libertarian. This freedom of choice is paired with influencing choices and, as a result, the effect is a guiding hand. In continuation of this we understand a nudge as an implicit advice to a specific act.

Nudging uses insights into behavioural economics to simplify the choices and their consequences [19, 13, 40, 53, 49]. As John et al. [19] argue, the bounded human rationality influences the interaction between the cognitive structure, such as heuristics, and the perception of the choice environment. Choice architecture frames choices because it is the background against which decisions are made [49]. The environment influences perception,

interpretation and action in the choice situation. Nudging aims to overcome the rational inadequacies of an individual by designing an environment that intervenes in the individual's decision making. This is why nudging has the potential to change behavior without an active reflection by the citizens.

In the following we define provocative communication with critical design as the starting point and include preliminary results from an experiment using this style of communication.

2.2 Provocative Communication

Bardzell and Bardzell [1] have pointed out that critical design is a research through design methodology, which is grounded in ethical considerations and can reveal potentially hidden agendas and values, and explores alternative design values [1]. Bardzell and Bardzell argue that Dunne and Raby give only little methodological guidance to working with critical design and propose that further examples is needed to understand the methodological aspects better. Following this suggestion we, in this paper, discuss its application in an environmental context, that of waste minimisation. So, we propose a variant of critical design called provocative communication framed by a digital media context, namely social media.

Critical design has been coined by Anthony Dunne and Fiona Raby [7] and the term covers the practice of designers with a professional ethical stance. In this sense critical design is a form of research, which includes the design of a product; a broad definition, that invites its users, in this case citizens, to critically reflect upon how their everyday lives are influenced by hidden assumptions, values, ideologies, and behavioral norms inscribed in the designed world [7, 6].

As noted by Bardzell and Bardzell [1] critical design aims at developing a critical reflection within the citizens towards 'reification' of society. Reification "refers to the way that things are produced by society, including the way that it is organized, appear as entirely natural and beyond question." [15].

Critical design aims at raising reflection and a certain critical sensibility within the citizens, which Dunne and Raby define as: "The critical sensibility, at its most basic, is simply about not taking things for granted, to question and look beneath the surface. This is not new and is common in other fields; what is new is trying to use design as a tool for doing this." [8].

Inspired by critical design, provocative communication presents information in a thought-provoking way to enable a critical reflection by the parties involved in the communication. To our knowledge the term 'provocative communication' as a critical design type has yet to be defined and so we will give a preliminary definition still open to further refinement.

To Dunne and Raby [7] the nature of design is ideological being either affirmative or critical. Affirmative design reinforces the existing situation, not questioning the underlying ideologies. Contrary to this, critical design objects the current situation by using design as a critique to produce alternative values, ultimately transforming society's ideologies. Provocative communication embraces the latter in order to appeal to System 2 of the communicating parties. This communicative style refrains from pointing to ends or solutions; it only questions existing issues, leaving the solutions to the parties involved. In this way, provocative communication is comparable to the think strategy proposed by John et al. [18, 19], but differs by including both citizens and authority representatives, and initiating the communication by framing the issue at hand in a thought-provoking manner. Thus, it should initiate a deliberative debate, resulting in behavioural change.

As part of Nulskrald's phase 3 a six week experiment (May to June, 2015) by the first author of this paper used provocative communication. Five families with children participated in the experiment that focused on reducing food waste in the household and the data was collected using diaries, interviews and workshops. The communicative style was tested by sending a weekly SMS for a week, containing food waste facts . These made the families reflect on their own practices to a greater extent which also motivated them to change and improve their practices. This is a preliminary result from food waste experiment. An extended use of provocative communication on Facebook and elsewhere is currently being planned.

Whilst provocative communication is a design approach to communication to create mutual critical reflection on the issues in question, nudging intends to steer behaviour without deliberation.

As we will show in our discussion, provocative communication needs facilitation by the 'I', in our case AVV. Because of the provocative nature of the communication, 'the other person' is, at least potentially, forced to reflect upon what has been said and done. A reflection, which opens new possible venues for action and reaction that makes it possible for 'the other person' to contribute to and be acknowledged in the participatory setting of social media or online discussions. At the same time, AVV would have to meet the citizens on their terms, provide them with relevant feedback and input, to be able to recognise and facilitate a possible movement or community.

DISCUSSION

In a larger perspective, nudging is a top-down approach used by governments and municipalities [11]. This means that for choice architecture to work and be accepted by the citizens, the choice-architects must be credible in the eyes of the public [29,5,39]. At the same time, participatory culture, as seen on the Internet, demands relevant input for the participants, as well as recognition and feedback on the participant's input [16]. Default strategies frequently used by municipalities and governments include policy instruments such as regulations, laws and taxes [9]. Such strategies are in Sunstein's [47] words 'hard' and designed to influence people's choices of ends. Thus, they involve a strong focus on paternalism, not leaving room for individual deliberation which excludes the ideas of empowerment and freedom. The notion that nudges aim at influencing and exploiting the automatic system – that is, System 1 – especially substantiates this issue.

Nudging works on an individual level [19]. Additionally, a nudge always influences automatic behaviour, but rarely influences deliberate choices [13]. In like manner, Selinger and Whyte [40] state, that "[a] nudge does not try to inform the automatic system, but work with the influence biases inevitably have." In this way, nudging is natural design that affords a specific behaviour without involving reflective thought [30]. Goodwin [11]) argues, that part of the motive to apply nudging practices to British policy is to empower citizens and, moreover, to promote freedom and fairness. Furthermore, Goodwin [11] questions the libertarian aspect of nudges by pointing to the issue that the optimum working conditions for a nudge is when people are unaware that their choices are influenced. Some nudges, however, involves System 2 [49, 47], but they are still paternalistic.

As we have pointed out above, Løgstrup as well as critical design demands another approach to the behavioural change of citizens. An approach, which means a larger involvement of AVV or other

organisations like them, as well as an on-going facilitation of citizens in acknowledging their input. All of this constitutes a learning environment, which enables and forces reflection and hereby giving rise to change.

In the following we discuss the view that nudging embraces empowerment, freedom, and fairness in relation to the ethical demand including reflections on subjective well-being which stands in opposition to government's determination of what makes people's lives better.

3.1 Empowerment, Freedom, and Fairness

The contestation that empowerment is a part of a nudge gives cause for ethical concerns since a nudge is designed to affect System 1, thus, not involving System 2. As Waddock [52] shows, empowerment can be defined differently depending on the context in which the term is used. In this paper we employ two of Waddock's definitions. The first is when an authority gives power to individuals or a group in a subordinate position. The second definition of empowerment is a specific "psychological state of mind for individuals or groups, which allows them to feel a degree of control over their own goals and accomplishments." [52]. The feeling of empowerment motivates people to accomplish goals and is underpinned by the feeling of "self-determination, self-efficacy, and capability to bring about impacts or changes" [52]. Both definitions imply the concept of autonomy since empowering individuals and groups enables them to act on their own corresponding to their subjective goals. In the context of libertarian paternalism, the Millian definition of autonomy is closely related to the libertarian aspect given that people are autonomous when they choose to frame their plan of life for themselves and to do what they want [28]. Thus, empowerment hinges on autonomy which in turn hinges on liberty or freedom.

AVV's ambition to start a movement should then include empowerment of citizens by facilitating the development of a self-sustaining community. However, nudging is not capable of motivating citizens to create a community. As a policy tool to steer behaviour, nudging can, thus, be used to guide the movement in a certain direction in accordance with AVV's vision to *Motivate to minimise waste*. Empowering and steering at the same time subverts citizen's feeling of autonomy, especially if nudging is used as motivator; a tool to empower citizens.

The empowerment can be viewed as an illusion since the benefits of a nudge not necessarily concern the citizen. Actually, some nudges are designed with a utilitarian end goal only taking society into consideration. In doing so, there is a strong focus on paternalism making the nudge coercive, that is, to use force to get an individual to act in a way that serves another person's will for the other's purpose [37]. A coercive nudge is labelled libertarian, but the restriction of options in the choice situation makes it paternalistic. Although AVV could understand a nudge as libertarian, the citizen could feel his or her freedom as restricted. Hence, the citizen can only choose not to act according to AVV's guiding hand if System 2 is utilised in the situation; something that the very nature of the design of the nudge decreases the probability of happening. In this way, the individual would have to be able to figure out the AVV's motive and end goal with the nudge, requiring complete transparency of the design and rational deliberation (System 2). But how does AVV favour transparency as one of the three missions mentioned above is *Transparent business*?

Applying provocative communication ensures transparency since it implies a mutual and respectful deliberation. In such a communicative act all participating parties are equal in that they have a responsibility to provide their own knowledge and opinions while not oppressing the others' life manifestations. Moreover, a strategic application of provocative communication focusing on e.g. food waste facts could enable a basis for a nascent community.

Contrary to nudging, provocative communication needs constant renewal on e.g. the social media to keep people engaged in the deliberative process. Otherwise the communication and with it the community would simply cease to exist. Thus, AVV must identify itself with the citizens to keep the deliberation of possible solution to minimise food waste going. The relationship between AVV and the citizen – the 'I' and 'the other person', respectively – must be based on mutual respect and trust. Thaler and Sunstein [49] argue that if this respect is not manifested then citizens are treated as means to a goal. When using nudges or provocative communication, AVV must in addition be able to defend these interventions in public. Otherwise, "it treats its citizens as tools for its own manipulation." [49]. Hence, transparency denotes openness and intelligibility. Moreover, the constant renewal of the communication enables organisational learning as the relationship between AVV and the citizens is dynamic and provides new perspectives on the issue at hand through the communication. Provocative communication entails a much closer relationship to the citizens because of the openness to AVV as an organisation, making AVV reflect on itself.

From an ethical point of view, provocative communication maintains the ethical demand by honouring empowerment, authority, and fairness. This is not the case for nudging. Following Hausman and Welch's [14] argument, a nudge is coercive as it undermines the deliberation and liberty of the citizen by aiming at the automatic behaviour. Consequently, the citizen is not in control. Moreover, Hausman and Welch [14] argue that it is by focusing only on the contents of the choice set that a nudge can be counted as 'libertarian'. Seen from a libertarian paternalistic perspective, nudges re-arrange choice options without forbidding any. In this sense, no nudges are paternalistic, as Hausman and Welch [14] point out. A nudge is only paternalistic if it limits the options available [14]. Paradoxically, the transparency and monitorability of the designer's motives becomes more intelligible if it is based on hard paternalism [38]. Rebonato's [38] discussion highlights this issue. Thaler and Sunstein [49] points out that "[t]here is no such thing as 'neutral' design […] Small and insignificant details can have major impacts on people's behaviour. A good rule of thumb is to assume that 'everything matters.'" [49]. In line with Rebonato [38], it is questionable if a nudge truly enables a chooser to pursue his or her personal preferences in the choice situation.

The fairness of nudges is dubious. As a policy instrument, libertarian paternalist nudges presents themselves as interventions that affect the means by which people try to reach their ends. Nonetheless, they are designed with a specific end goal in sight that reduces society's major ills [49]. This conflicts with the ethical demand [24] because the citizen ('the other person') is not empathically acknowledged by the authority (the 'I') and is hindered in achieving his or her full potential as a human being. Without knowing the personal end goals of every citizen, a nudge can only be designed on a general understanding of citizen's needs and end goals. As a result, the 'I' is unable to take 'the other person's' subjective well-being into account when designing nudges. A nudge is only truly empowering, libertarian, and fair from the nudger's perspective, holding a narrow conception of these factors.

CONCLUSION

When changing citizen's behaviour to minimise waste and build a community, AVV is confronted with ethical challenges of which role to play and the organisational implications. These derive from the behavioural design approaches employed by AVV. The ethical issues are manifold and in this paper only some of them have been discussed.

The ethical challenges posed by nudging, includes the asymmetrical distribution of power, since AVV is the one articulating in what direction to steer the citizen's behaviour. For the main part, a nudge is only libertarian when seen from the nudger's perspective, while a nudge is mostly paternalistic when seen from the citizen's perspective. Thus, with a subjective, narrow conception of empowerment, autonomy, and freedom as staple elements of a nudge, the 'I' cause ethical implications for the relationship with 'the other person'. The design of a nudge runs counter to the ethical demand by exploiting people's cognitive limitations. A designed nudge needs no further refinement and is left to itself, maintaining the behaviour caused by the nudge. On the whole, nudging oppresses the citizen's – or 'the other person's' – life manifestations. To comply with the ethical demand as it is posed by 'the other person' towards the 'I' another design approach is needed.

Thus, provocative communication is another possibility, since it seems to respect and acknowledge 'the other person's' life manifestations. This is due to the transparency, which implies a mutual and respectful deliberation based on the idea that people are equal in that they have a responsibility to provide their own knowledge and opinions while not oppressing the others' life manifestations. Hereby provocative communication maintains the ethical demand by honouring empowerment, authority, and fairness.

Concerning organisational learning and development, nudging does not require any, once the nudge is in place. In fact, nudges will typically manifest the knowledge already inherent in the organisation. Provocative communication on the other hand, requires learning, development, as well as facilitation of an on-going discussion, acknowledgement, and change in behaviour for both organisation and citizen. Thus, nudging is the easy way out, while provocative communication requires constant work and evolution.

ACKNOWLEDGMENTS

Our thanks to AVV and the five families for participating in the food waste experiment.

REFERENCES

[1] Bardzell, J. and Bardzell, S. 2013. What is "Critical" About Critical Design? In *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (pp. 3297–3306). New York, NY, USA: ACM. DOI= http://doi.org/10.1145/2470654.2466451

[2] Chaiken, S. and Trope, Y. (Eds.). 1999. *Dual-process theories in social psychology*. Guilford Press.

[3] Conly, S. 2014. *Against Autonomy: Justifying Coersive Paternalism*. Cambridge University Press.

[4] Danish Environmental Protection Agency. 2012. Affaldsbekendtgørelsen - Bekendtgørelse om affald. (April 2012). Retrieved June 30, 2015 from: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=144826

[5] Druckman, J. N. 2001. Using Credible Advice to Overcome Framing Effects. *Journal of Law, Economics, and Organization*, 17, 1, 62–82. DOI= http://doi.org/10.1093/jleo/17.1.62

[6] Dunne, A. 2006. *Hertzian Tales: Electronic Products, Aesthetic Experience, and Critical Design*. MIT Press.

[7] Dunne, A. and Raby, F. 2001. *Design noir: The secret life of electronic objects*. Springer Science & Business Media.

[8] Dunne, A. and Raby, F. 2009. Interpretation, collaboration, and critique: Interview with Dunne and Raby. Retrieved July 1, 2015 from: http://www.dunneandraby.co.uk/content/bydandr/465/0

[9] Firestone, J. 2002. Agency governance and enforcement: the influence of mission on environmental decisionmaking. *Journal of Policy Analysis and Management*, 21, 3 (June, 2002), 409–426. DOI= http://doi.org/10.1002/pam.10052

[10] Gilovich, T. and Griffin, D. 2002. "Introduction – Heuristics and Biases: Then and Now". In Gilovich, T., Griffin, D., and Kahneman, D. *Heuristics and biases: The psychology of intuitive judgment*. Cambridge University Press.

[11] Goodwin, T. 2012. Why We Should Reject "Nudge." *Politics*, 32, 2 (May, 2012), 85–92. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2012.01430.x

[12] Greimas, A. J., 1966/1983. *Structural Semantics: An Attempt at a Method*. McDowell, D., Schleifer, R., and Velie, A. Lincoln (trans.). Nebraska: University of Nebraska Press.

[13] Hansen, P. G. and Jespersen, A. M. 2013. Nudge and the Manipulation of Choice: A Framework for the Responsible Use of the Nudge Approach to Behaviour Change in Public Policy. *European Journal of Risk Regulation: EJRR*, 4, 1 (April, 2013), 3–28.

[14] Hausman, D. M. and Welch, B. 2010. Debate: To Nudge or Not to Nudge*. *Journal of Political Philosophy*, 18, 1 (November, 2009), 123–136. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2009.00351.x

[15] How, A. 2003. *Critical Theory*. Palgrave Macmillan.

[16] Jenkins, H., Ford, S., & Green, J. 2013. *Spreadable media: Creating value and meaning in a networked culture*. NYU Press.

[17] Jensen, T. 2013. Designing for relationship: Fan fiction sites on the Internet. *Teoretisk og Anvendt Etik (Theoretical and Applied Ethics)*, 5, 1, 241-255.

[18] John, P., Smith, G., and Stoker, G. 2009. Nudge Nudge, Think Think: Two Strategies for Changing Civic Behaviour. *The Political Quarterly*, 80, 3 (August, 2009), 361–370. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1467-923X.2009.02001.x

[19] John, P., Cotterill, S., and Richardson, L. 2011. *Nudge, Nudge, Think, Think*. Huntingdon, GBR: Bloomsbury Academic. Retrieved July 1, 2015 from http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10511470

[20] Jones, R., Pykett, J., and Whitehead, M. 2011. The Geographies of Soft Paternalism in the UK: The Rise of the Avuncular State and Changing Behaviour after Neoliberalism. *Geography Compass*, 5, 1 (January, 2011),

50–62. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2010.00403.x

[21] Keshavarz

[22] Liquid Agency. 2012. The Strategic Pyramid. Retrieved July 2, 2015 from: http://www.liquidagency.com/blog/the-strategic-pyramid/#.VL44i0eG98E

[23] Løgstrup, K. 1988. *Udfordringer*. Hadsten: Mimer.

[24] Løgstrup, K.E. 1997. *The Ethical Demand*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

[25] Løgstrup, K. E. 2007. *Beyond the Ethical Demand*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

[26] Løgstrup, K. E. 2014. *Etiske begreber og problemer*. Aarhus: Forlaget Klim.

[27] McDougall, F. R., White, P. R., and Franke, M. 2008. *Integrated Solid Waste Management: A Life Cycle Inventory*. Chichester, GBR: Wiley. Retrieved July 1, 2015 from http://site.ebrary.com/lib/aalborguniv/reader.action?docID=10240521

[28] Mill, J. S. 2001. *On Liberty*. London, GBR: ElecBook. Retrieved from http://www.ebrary.com

[29] Moseley, A. and Stoker, G. 2013. Nudging citizens? Prospects and pitfalls confronting a new heuristic. *Resources, Conservation and Recycling*, 79 (May, 2013), 4–10. DOI= http://doi.org/10.1016/j.resconrec.2013.04.008

[30] Norman, D. 1988. *The design of everyday things*. New York: Basic Books.

[31] OECD. 2004. Working Group on Waste Prevention and Recycling. (September 2004). Retrieved June 30, 2015 from: http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/epoc/wgwpr/se(2004)1/final

[32] OECD. (n.d.). Waste prevention and minimisation. Retrieved June 30, 2015, from https://www.oecd.org/env/waste/prevention-minimisation.htm

[33] Pahuus, M. 2000. *Holdning og spontaneitet: Pædagogik, Menneskesyn og værdier*. Århus: KvaN.

[34] Piaget, J. 1950/2005. *The psychology of intelligence*. London: Routledge.

[35] Piaget, J. and Inhelder, B. 1969/2000. *The psychology of the child*. Basic Books.

[36] Poulsen, S. B. and Strand, A. 2014. A creative designerly touch. *Academic Quarter*. Spring edition.

[37] Price, T. 2008. Coercion. In R. Hamowy (Ed.), *The encyclopedia of libertarianism*. (pp. 76-77). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc. DOI= http://dx.doi.org/10.4135/9781412965811.n50

[38] Rebonato, R. 2014. A Critical Assessment of Libertarian Paternalism. *Journal of Consumer Policy*, 37, 3 (August, 2014), 357–396. DOI= http://doi.org/10.1007/s10603-014-9265-1

[39] Riker, W. H. 1995. The Political Psychology of Rational Choice Theory. *Political Psychology*, 16, 1 (March, 1995), 23–44. DOI= http://doi.org/10.2307/3791448

[40] Selinger, E. and Whyte, K. 2011. Is There a Right Way to Nudge? The Practice and Ethics of Choice Architecture. *Sociology Compass*, 5, 10 (October, 2011), 923–935. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00413.x

[41] Simon, H. A. 1955. A Behavioral Model of Rational Choice. *The Quarterly Journal of Economics* 69, 1 (February, 1955), 99–118. DOI= http://doi.org/10.2307/1884852

[42] Simon, H. A. 1979. Rational decision making in business organizations. *The American economic review*, 69, 4 (September, 1979), 493-513.

[43] Stanovich, K. E. and West, R. F. 2000. Individual differences in reasoning: Implications for the rationality debate? *Behavioral and Brain Sciences*, 23, 5 (October, 2000), 645–665.

[44] Starke, L. (ed.). 2012. *State of the World 2012: Moving Toward Sustainable Prosperity*. Island Press, Washington, DC, USA. Retrieved July 2, 2015 from http://www.ebrary.com.

[45] Strand, A. M. C. 2014a. Material Storytelling. Resituating Language and Matter in Organizational Storytelling. In Jørgensen, K. M. & Largarcha-Martinez, C. (Eds.). *Critical Narrative Inquiry – Storytelling, Sustainability and Power in Organizations*. New York: Nova Science Publishers.

[46] Strand, A. M. C. 2014b. The Story of Grandma's Dress (code): Practices diffracted through the Apparatus of Material Storytelling. In Boje, D. M. and Henderson, T. (Eds.). *Being Quantum. Storytelling and Ontology in the Age of Antenarratives*. Newcastle: Cambridge Scholar Publishing.

[47] Sunstein, C. R. 2014. The ethics of nudging. (November, 2014). Available at SSRN. DOI= http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2526341

[48] Thaler, R. H. and Sunstein, C. R. 2003. Libertarian Paternalism. *The American Economic Review*, 93, 2 (May, 2003), 175–179.

[49] Thaler, R. and Sunstein, Cass R. 2009. *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness* (Rev. and expanded ed.). London: Penguin Books.

[50] Tversky, A. and Kahneman, D. 1974. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185, 4157 (September, 1974), 1124–1131.

[51] United Nations Environment Programme (UNEP). (n.d.). Global Partnership on Waste Management (GPWM). Retrieved June 15, 2015, from http://www.unep.org/gpwm/Background/tabid/56401/Default.aspx

[52] Waddock, S. 2008. Empowerment. In R. Kolb (Ed.), *Encyclopedia of business ethics and society*. (pp. 715-716). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. DOI= http://dx.doi.org.zorac.aub.aau.dk/10.4135/9781412956260.n280

[53] Wilkinson, T. M. 2013. Nudging and Manipulation. *Political Studies*, 61, 2 (June, 2013), 341–355. DOI= http://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2012.00974.x

[54] Winkel, T. D., Bolvig, S., and Rosenstand, C. A. F. 2015. The Challenge of a Sustainability Change. Nordic Design Research (NORDES). 6.

9.1. ARTIKEL 2'S RELATION TIL PROJEKTET

Artiklen tager afsæt i indsigterne fra Artikel 5, og diskuterer de etiske udfordringer AVV står over for i forsøget på at reducere borgeres affaldsmængde gennem adfærdsændrende initiativer, der baseres på Nulskralds arbejdsmetodiske borgerinddragende tilgang. Nudging og provokerende kommunikation diskuteres i forhold til Løgstrups ontologiske etik, hvor AVV's nye samfundsrolle i kraft af Nulskrald-initiativer og den deraf nye relation til borgerne er omdrejningspunkt. Artiklens centrale bidrag består i, at nudging ikke formår at indfri Løgstrups etiske fordring, fordi tilgangen ikke formår at gøre borgeren i stand til at realisere sig selv som menneske eller i dette hele taget at møde borgeren med en empatisk respekt. Tiltag til adfærdsændringer baseret på nudging er formynderiske og denne skjulte magtasymmetri søger at styre borgeren ved at udnytte dennes automatiske system. Det frie valg undertrykkes, hvorved Nulskralds borgerinddragende tilgang ikke kan realiseres. Bidraget omfatter også provokerende kommunikation som en kommunikationsstil, der indfrier den etiske fordring, og altså repræsenterer en kontrast til nudging til ændring af borgeres adfærd. Provokerende kommunikation pointerer ikke mål, men stiller i stedet spørgsmålstegn ved en eksisterende problemstilling for at appellere til kritisk refleksion herover og opstille muligheden for en ligeværdig diskussion. De kommunikerende parter indgår i en diskussion præget af ligeværdighed og gensidig respekt med potentiale for at parterne lærer af hinanden og finder en fælles løsning. Kommunikationen indledes med en tankevækkende formulering af problemet uden nogen prædefinerede løsninger og strategier. Med dette anbefaler artiklen, at etisk forsvarlige tiltag baseres på provokerende kommunikation, fordi den tilgang modsat nudging fokuserer på borgeres empowerment, frihed til at styre sit eget liv og retfærdighed.

I henhold til forskningsprojektets problemområde og den etiske motivationskontekst, der udspringer af implementeringen af praksisændringer i familier, fremstår provokerende kommunikation på baggrund af Artikel 2 mere hensigtsmæssig end nudging. Det skyldes, at designet af interventioner rettet mod familiers private sfære må tage højde for de etiske implikationer, der findes i implementeringen. Nudging kan målrettes den del af familiers praksis, der udføres udenfor husstanden såsom skraldespandens udformning, hvorved kun en del af udsmidningsprocessen påvirkes. Samtidig vil sådanne tiltag negligere familiers etiske fordring: det uudtalte ønske om at blive behandlet med respekt og tillid i interaktionen med andre, her Nulskrald-medarbejdere. Uagtet dette besidder nudging et adfærdsændrende potentiale, og med indsigterne fra Artikel 1 og Artikel 2 om nudging kan tilgangen anvendes på etisk forsvarlig vis, såfremt tiltaget suppleres med en forklaring, der gør opmærksom på tiltaget. Transparensen modstrider nudgings hensigt, om at påvirke og styre adfærd ubevidst i en prædefineret retning, men vil stadig kunne fungere, hvis tiltaget bliver en del af familiers rutine i hjemmet. Her er farvekodningen af en køleskabshylde et eksempel, hvilket vil blive gennemgået i Kapitel 10 og Kapitel 11. Stadig tilbagebliver en vis etisk problematik, idet nudging uanset transparensen styrer adfærd. Løsningen herpå findes formentlig

i, at familier frivilligt adopterer – og eventuelt adapterer – et nudging-baseret tilgang. Derfor kan nudging supplere andre tiltag. Artikel 2's argument om, at interaktionen mellem Nulskrald og borgere skal være karakteriseret af respekt, tillid og ligeværdighed udgør i forhold til problemområdet og forskningsspørgsmålene den centrale indsigt, og danner det metodiske bidrags etiske grundlag. Det skal dog påpeges, at borgere aldrig kan blive ligeværdige med AVV grundet magtfordelingen. Det betyder, at provokerende kommunikation er en idealtype for, hvordan kommunikationen mellem AVV og borgere kan være. I det følgende udgør den tilstræbte ligeværdighed argumentet for at anvende kommunikationsstilen som et etisk forsvarligt alternativ til nudging og et supplement i metoden til praksisændringer. Således har indsigten en central placering i familiestudiets forskningsdesign, der gennemgås i det følgende kapitel.

KAPITEL 10. FAMILIESTUDIET: FAMILIERS PRAKSIS OG MADSPILD

Forskningsprojektets formål består i at forstå og give en teoretisk beskrivelse af familiers praksis, der forårsager madspild, altså problemområdet. For at kunne gøre det er et studie af familiers praksis nødvendig, hvorfor dette kapitel gennemgår forskningsdesignet af familiestudiet. Afsættet er det fænomenologiske studie. Deri tydeliggøres mine forforståelser om mad og madspild, hvordan jeg oplever mad og madspild, og i det hele taget hvordan madspild er en del af min hverdag som fænomen og som genstand for tanker og følelser. Selvrefleksionen bæres især af undren over tidligere oplevelser, og hvordan teori om problemområdet fremstiller madpraksisser og madspild, der igen fordrer en selvrefleksion. Den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode (se Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige) er kendetegnende for denne proces. I overensstemmelse med pragmatismen sætter de nye forståelser af mig selv og madspild som fænomen mig i stand til at forstå familiers praksis angående madspild. Kort sagt sætter de nye forståelser mig i stand til at handle på nyttig vis. Det er også derfor det fænomenologiske studie muliggør at operationalisere den ny viden om mig selv ved at vende blikket mod andres liv med mad, og hvordan madforbruget eksisterer hos dem med særligt fokus på praksis i forhold til madspild. Forståelserne er afsættet for udformningen af undersøgelsesdesignet, og med familiestudiet bevæger jeg mig væk fra primært at undersøge mig selv til at undersøge andre. Som i det fænomenologiske studie skal det selvfølgelige synliggøres; dog ikke for mig men for familierne. Det skjulte søges også synliggjort, specifikt ved at øge familiernes bevidsthed om madens og andre objekters rolle samt rollefordelingen i forhold til, om mad omsættes til føde eller madspild. Det er også i kraft af det fænomenologiske studie, at jeg er klar over, at flere forståelser af praksis, mad og madspild er mulige og relevante, når det handler om madforbrugets omsætning af mad. Derfor er indsigt i andres problematisering af det selvfølgelige en væsentlig komponent i bevidstgørelsesprocessen hos familierne, som studiet søger at skabe foruden at indhente empiri om praksis. Undersøgelsesdesignet og dets eksekvering forklares nedenfor, men inden da skal formålet kort opridses fulgt af en redegørelse for deltagerrekrutteringen.

10.1. FAMILIESTUDIETS FORMÅL

Nedenstående gennemgår undersøgelsesdesignet for og eksekveringen af familiestudiet. Studiets bidrag er dobbelt:

1. Et studie til at give indsigt i familiernes praksis, og hvordan mad omsættes hos forskellige familier

2. og som aktionsforskning ved at synliggøre deres praksis for dem selv og gøre den til genstand for selvrefleksion, så de ændrer praksis med mindre madspild til følge

Første punkt er grundlæggende for formuleringen af en teori om familiers praksis, der forårsager madspild, og dermed konstruktionen af en metode til praktisk anvendelse i Nulskrald. Det understøtter altså en besvarelse af forskningsspørgsmålene. Min måde at leve i verden med mad på er ikke den eneste måde, og min forståelse er ikke den eneste gyldige. Med familierne kan jeg videreudvikle mine egne forståelser samt teste forskellige antagelser. Dette sidste dømmer jeg ikke muligt ved at studere mig selv: andres praksis og oplevelser behøves, fordi familierne i AVV's område er forskellige, og metoden samt anvendelsen skal tage højde herfor.

Andet punkt begrundes foruden med det fænomenologiske studie ligeledes med Artikel 2, der indgående behandler de etiske implikationer ved nudging og provokerende kommunikation. På baggrund af artiklens konklusioner fremstår nudging ikke som en bæredygtig, selvstændig løsning på madspildsproblematikken. Provokerende kommunikation er et muligt supplement, fordi det modsat nudging søger at fremme bevidst forhandling om og refleksion over egen praksis. SMS'erne afprøvede i særlig grad kommunikationsstilen, sådan som jeg forestillede mig anvendelsen kunne tage sig ud i implementeringen via Nulskrald. Provokerende kommunikations bevidstgørelseskomponent er central i studiets arbejde med madens og madspildets selvfølgelighed. Den grundlæggende præmis for andet punkt var at undersøge, hvorvidt bevidstgørelsen i sig selv kunne være et middel til at ændre familiers praksis og holdninger om madspild.

10.2. DELTAGERE OG REKRUTTERING

I marts 2015 formuleredes følgende rekrutteringstekst til Nulskralds Facebook-side og lokalaviserne Oplandsavisen, Østvendsyssel Avis og Vendelboposten (blot teksten var gengivet på Facebook):

Figur 10-1: Avisannoncen til rekruttering.

Af ressourcehensyn blev disse medier brugt. Desuden ansås det for væsentligt, at lokale deltagere betød kendskab til AVV og muligvis Nulskrald, og samtidig muliggjorde indsamling af data og afprøvning af tiltag i en realistisk kontekst til brug i metodekonstruktionen. Med tilmelding kunne jeg ikke kontrollere typen af deltagere. De deltagende familier medførte, at problemområdet blev børnefamiliers praksis, og ikke samboendes eller enliges praksis. Familierne henvendte sig via mail, som jeg fulgte op med et telefonopkald, hvor jeg forklarede om ph.d.-projektet og familiestudiets formål og forløb. En bekræftelsesmail blev efterfølgende sendt. Resultatet af rekrutteringsprocessen var seks børnefamilier, som af personlige grunde i varierende grad gennemførte studiet. Familierne og deres forløb ses i Tabel 10-1. Af hensyn til anonymisering er de benævnt Familie 1-6, og dette er gjort i hele afhandlingen (datamaterialet indeholder de rigtige navne; se Bilag 3.6 for fornavnene). Yderligere information om familierne findes i Kapitel 11, 11.1 Åben kodning: Sortering af familierne.

	Helt forløb	**Tilpasset forløb**	**Afbrudt forløb**
Familie 1	X		
Familie 2	X		
Familie 3	X		
Familie 4	X		
Familie 5			X (indtil 13/5)
Familie 6		X (1/6 - 15/6)	

Tabel 10-1: Familiernes individuelle forløb.

Jeg mødte familierne første gang, da det indledende interview skulle gennemføres. Forud for første møde sendte jeg som nævnt en bekræftelsesmail til hver familie, hvori jeg takkede dem for deres lyst til at deltage. I mailen vedhæftede jeg fortrolighedserklæringen og et program for deres deltagelse (henholdsvis Bilag 3.2, Bilag 3.3 og Bilag 3.4). Programmerne var familiespecifikke, fordi datoen for det indledende interview var angivet. Derudover blev også sendt en mail før det indledende interview, der bad familierne om ikke at rydde op i køleskab, skabe og skuffer, fordi interviewet ville indebære en rundvisning i køkkenet (Bilag 3.5). Derved kunne jeg få et indblik i, hvordan de opbevarer maden. Familie 1 indvilligede i at blive dækket af TV2Nord, hvorfor bekræftelsesmailen til dem havde en anden udformning (Bilag 3.1). Det indledende interview, workshoppen og en indkøbstur blev dækket, og sammen med familien deltog vi i to studieindslag. Deltagelsen har ikke forurenet data, for ifølge familien gjorde mediedækningen ingen forskel for deres praksis.

Familiestudiets undersøgelsesdesign forklares nedenfor. Familie 5 afbrød deltagelsen efter det indledende interview. Familie 6 havde et tilpasset forløb, der indeholdt indirekte observationsstudie, interventionerne og et opfølgende interview. Sidstnævnte var en kombination af de andre familiers indledende og opfølgende interviewguider, for at kunne indhente nogenlunde sammenlignelige data. Undersøgelsesdesignets dele kan findes i Bilag 4. (Der gøres opmærksom på, at studiet dengang blev omtalt 'Madspildsforsøget'; kun betegnelsen er ændret i publikationsdesignet.) Kapitlets struktur følger familiestudiets aktiviteter kronologisk med undtagelse af afsnittet om de opfølgende interviews, der af hensyn til læsevenligheden er placeret efter de indledende.

10.3. UNDERSØGELSESDESIGN OG EKSEKVERING

Interviews og workshops blev optaget med både video og lyd, sidstnævnte for at sikre en optagelse såfremt kameraet løb tør for batteri. Billeder med mobiltelefon blev også taget lejlighedsvist under de indledende interviews og workshoppene; de findes i bilagene under de respektive familier og aktiviteter (Bilag 5). Alle udfyldte dokumenter og andet materiale såsom flip-overs fra workshop blev afleveret til undertegnede. Der henvises til Bilag 4 og tilhørende underbilag.

10.3.1. INTERVIEWS HOS FAMILIERNE

Formålet med de indledende interviews var at opnå indsigt i familiers praksis angående madspild forud for studiets indflydelse; altså at få "nulpunktsviden" om deres madpraksisser (jeg formoder dog en vis indvirkning fra rekrutteringsprocessen). De opfølgende interviews var evaluerende på hele forløbet, og fokuserede på mulige forandringer og tanker om deltagelsens betydning for familiernes praksis angående omsætningen af mad. Forløbet var på seks uger og

startede med interviews i de første dage af maj 2015 og de opfølgende interviews gennemførtes i sidste halvdel af juni 2015 (det opfølgende interview med Familie 4 gennemførtes dog først 30/9 2015 grundet private omstændigheder hos familien). Se i øvrigt Tabel 10-1 ovenfor. Hvert interview foregik hos den pågældende familie for at sikre en tryghed, tillid og dermed mere åbne svar.

Siden deltagerne var familier, er der tale om familieinterviews, der er en gruppeinterviewform (Bjørner, 2015). Familieinterviews har alle eller nogle af medlemmerne som deltagere, der skiftes til at svare på spørgsmålene og dermed skaber stor dynamik (ibid.). Formålet med at interviewe dem sammen var at skabe en dynamik, hvori deres forskellige meninger og oplevelser havde rig mulighed for at blive artikuleret og diskuteret internt, samt at jeg var bevidst om, at fænomenet findes i familien og derfor var familieinterviews et oplagt valg. Som Bjørner (2015) påpeger, skal intervieweren være sikker på at alle deltagere forstår spørgsmålene, og følgelig måtte nogle af spørgsmålene i situationen omformuleres lettere ledende – og dermed lukkede – af hensyn til børnenes deltagelsesmulighed. Endvidere giver familieinterviews indblik i familiens samlede synspunkter og interne modstridende ditto, som ikke ville have været mulige at indhente med blot et familiemedlem (ibid.). I forlængelse heraf gav det indsigt i, hvem der deltager i hvilke praksisser og hvordan, hvilket beskrives i analysen af interviewene. Generelt om gruppeinterview kan siges, at de iscenesætter en diskussion mellem deltager, der af intervieweren anvendes instrumentelt til at få indblik i og forholde medlemmer til de forskellige perspektiver på temaet, så de "…diskuterer, argumenterer for og forsvarer deres meninger og holdninger" (Brinkmann, 2014, p. 45). I gruppeinterviews fungerer intervieweren som moderator, og præsenterer og fastholder diskussionen på de interessante temaer. Som Brinkmann (2014) skriver, har sådanne interviews ikke til hensigt at opnå enighed gennem diskussion, men snarere at få interviewpersonernes meninger gjort klare. Følgelig kan gruppeinterviews med fordel anvendes eksplorativt qua diskussionens større potentiale for at frembringe spontane udtryk end ved individuelle interviews (ibid.).

10.3.1.1 De indledende interviews

Interviewguiden gennemgik flere iterationer inden den forelå i sin endelige udgave, og følgende omhandler guiden til de indledende interviews, medmindre andet er anført (Bilag 4.1). Spørgeguiden til de opfølgende interviews blev endeligt udarbejdet under familiestudiets forløb med udgangspunkt i erfaringerne, jeg havde gjort mig. Spørgsmålene til de indledende interviews blev udarbejdet med udgangspunkt i det fænomenologiske studie, modellen over madforbruget og mine forforståelser. Spørgsmålene blev valgt og formuleret, så de kunne give indsigt i aspekter af familiernes praksis angående madspild, der formodedes at være vigtige for at kunne besvare forskningsspørgsmål 1 og 2. Samtidig var jeg interesseret i, hvordan organiseringen af hverdagen påvirker madpraksisserne og madforbruget, hvorfor dette aspekt også blev undersøgt. Både for at øve introduktion, interviewet og afslutning samt for at raffinere spørgsmålene blev guiden til de indledende

interviews afprøvet på en gruppe af to studerende og en medarbejder fra AVV. Afprøvningen tjente til nogle sidste ændringer angående struktur og formulering samt udeladelse af visse spørgsmål. I den endelige spørgeguide var alle spørgsmål formuleret, så de efter min formodning ville passe til alle familierne.

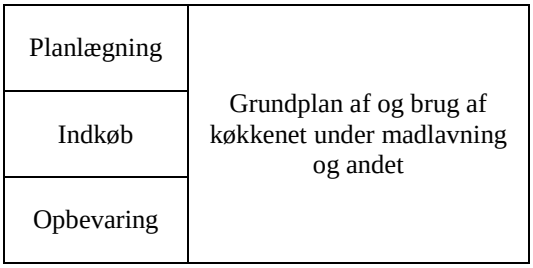
Hvert indledende interview varede to timer, og benyttede tre værktøjer til at fokusere og lette familiens og min egen refleksion over deres madpraksisser. Desuden fik jeg en rundvisning i familiens køkken, for at udløse en samtale om organiseringen af maden i køkkenet. Det blev optaget med videokamera. Værktøjerne blev præsenteret på forskellige tidpunkter i hver familie qua den semistrukturerede proces; derfor er følgende procesbeskrivelse den mest generelle. Første værktøj bestod af et A3-ark med en hvid tallerken (Bilag 4.3):

Billede 10-1: Tallerkenen fik familien til at reflektere over familiemåltidets typiske retter.

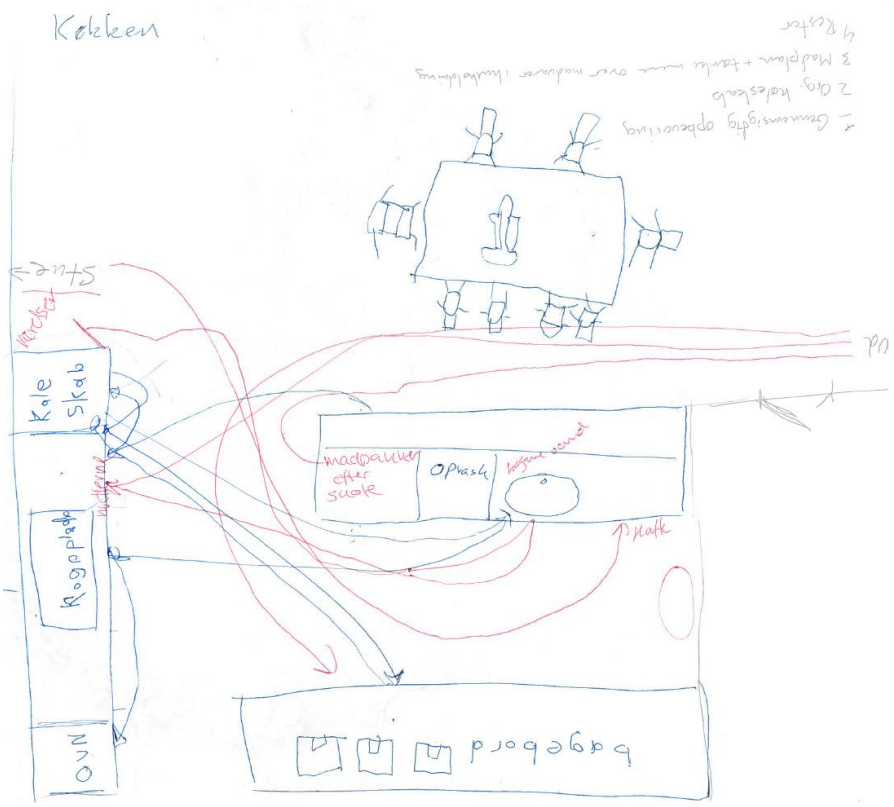
Familien blev bedt om at fortælle, hvilken fødevare aftensmåltidets retter typisk tager udgangspunkt i og med hvilket tilbehør. Øvelsen havde til formål at stimulere familiens refleksion over deres spisemønster og åbne for beskrivelser af motivationen herfor, såsom sundhed og børnenes smag. Den fænomenologiske analyse gør klart, at mad omsættes til enten føde eller madspild, og tallerkenen bidrager til at finde ud af, hvad der skal til, for at maden spises. Det var en antagelse, at viden herom bistår forståelsen af, hvorfor noget mad er egnet som mad for familien, og andet ikke er. Desuden havde jeg en antagelse om, at familiemedlemmerne havde forskellige synspunkter på forskellige madtyper, som her ville kunne diskuteres. Under diskussionen skulle familien indtegne retternes udgangspunkt som en cirkel med benævnelse af madtypen i tallerkenens centrum, og derefter inddele resten af tallerkenen efter mængden og typen af tilbehør.

Det andet værktøj bestod i at vende A3-arket, hvor jeg under interviewet inddelte arket i en kolonne bestående af tre tekstfelter yderst til venstre og et tegnefelt til højre (benævnt 'Indledende interview - Tallerken og grundplan' i Bilag 5 under hver familie):

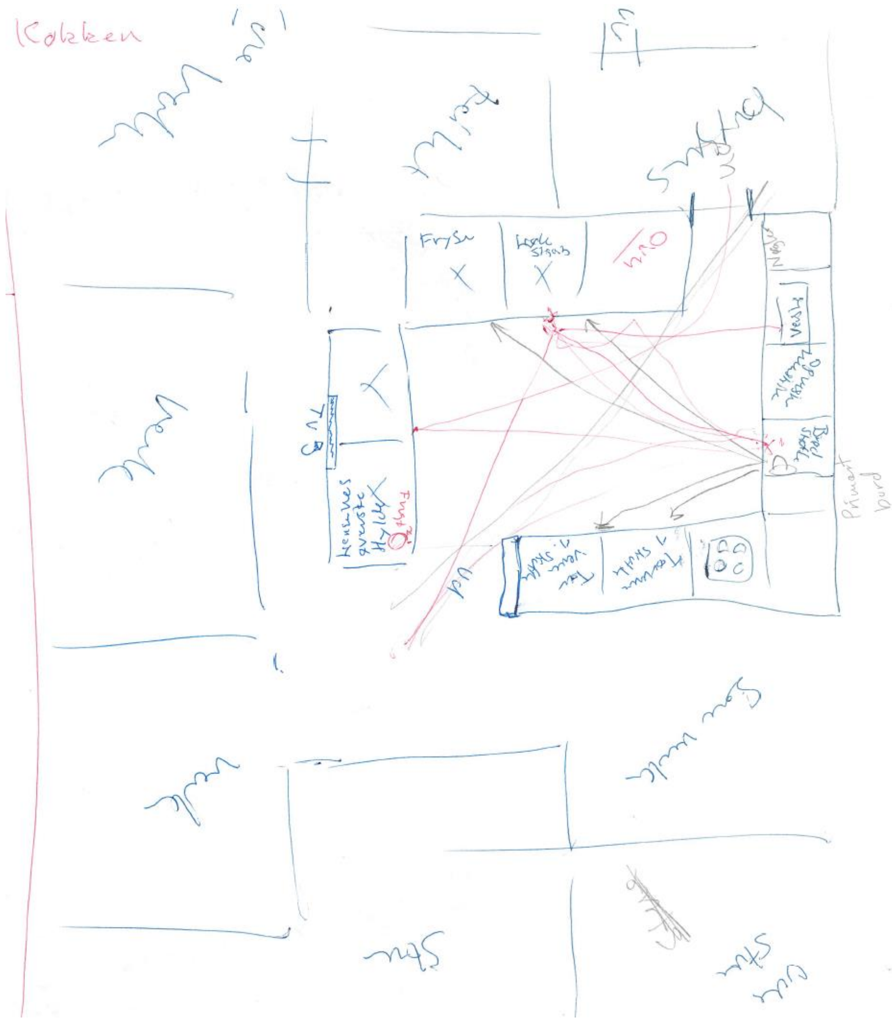

Figur 10-2: Andet værktøj til refleksion over centrale faser i madforbruget og brugen af køkkenet.

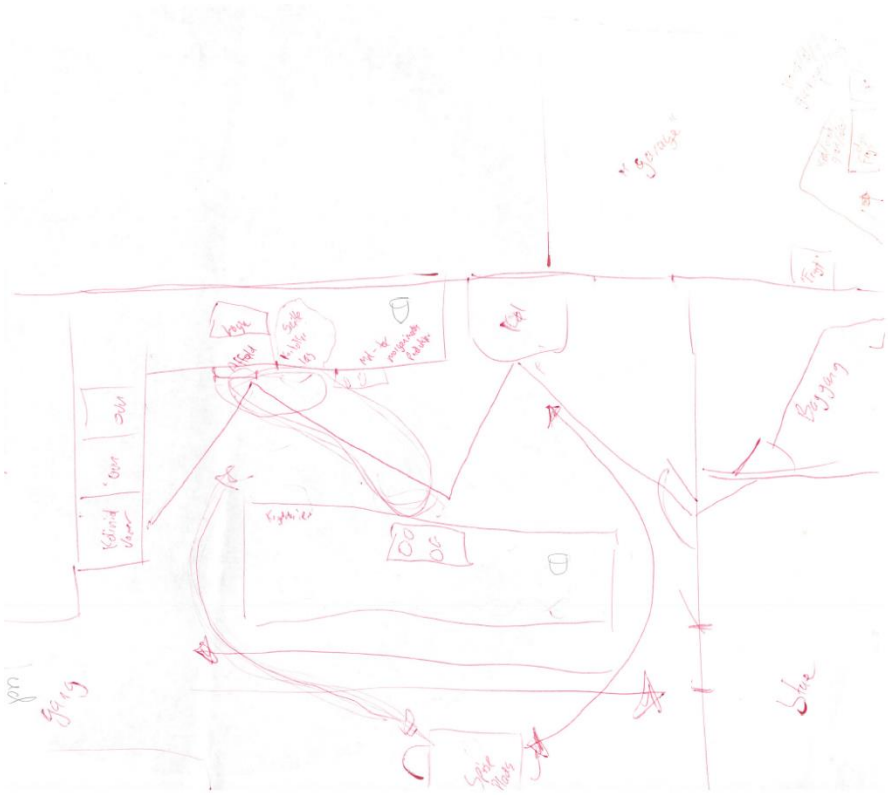
Formålet med denne del af værktøjet var at understøtte en refleksion hos familiemedlemmerne over madforbrugets faser og deres brug af køkkenet samt dets indretnings betydning for madpraksisserne. Madforbrugets faser blev diskuteret for at opnå viden om, hvordan de forskellige faser eksisterer, idet det var en antagelse, at der var konsensus om den generelle udførelse af fasernes tilhørende praksisser, men at der også fandtes individuelle udførelser, og at det havde en betydning for mængden af madspild. Familien beskrev, hvordan de planlægger (såsom madplan, indkøbsseddel, planlægning af retter, brug af madrester), dernæst hvordan de køber ind (såsom hvor, hyppighed, varighed, individuelt eller sammen, prisens betydning) og til sidst opbevaring (såsom faste pladser, nedfrysning, fra original emballage til anden beholder). Det efterfulgtes af, at et familiemedlem tegnede køkkenets grundplan med angivelser af komfur, køleskab, fryser og afhængigt af samtalen, skabe og skuffer. Dernæst skulle hvert familiemedlem tegne, hvordan vedkommende bruger køkkenet til madlavning (måltider og snacks) og øvrig brug, herunder arbejde, lektier og andet. Grundplanerne fra familierne kan ses herunder på Billede 10-2 til Billede 10-7 og findes i Bilag 5.

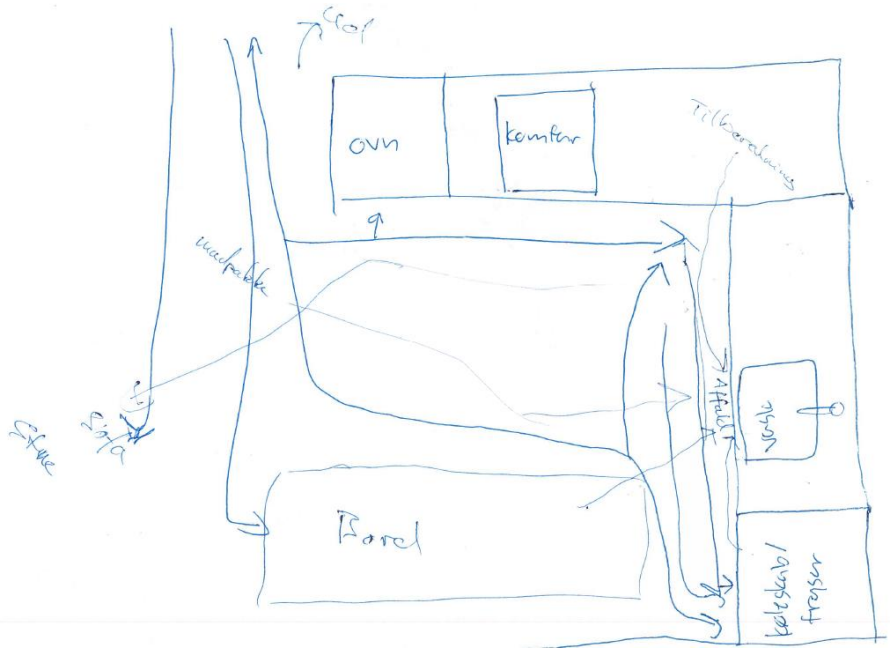
Billede 10-2: Familie 1's grundplan over deres køkken (Bilag 5.1.3).

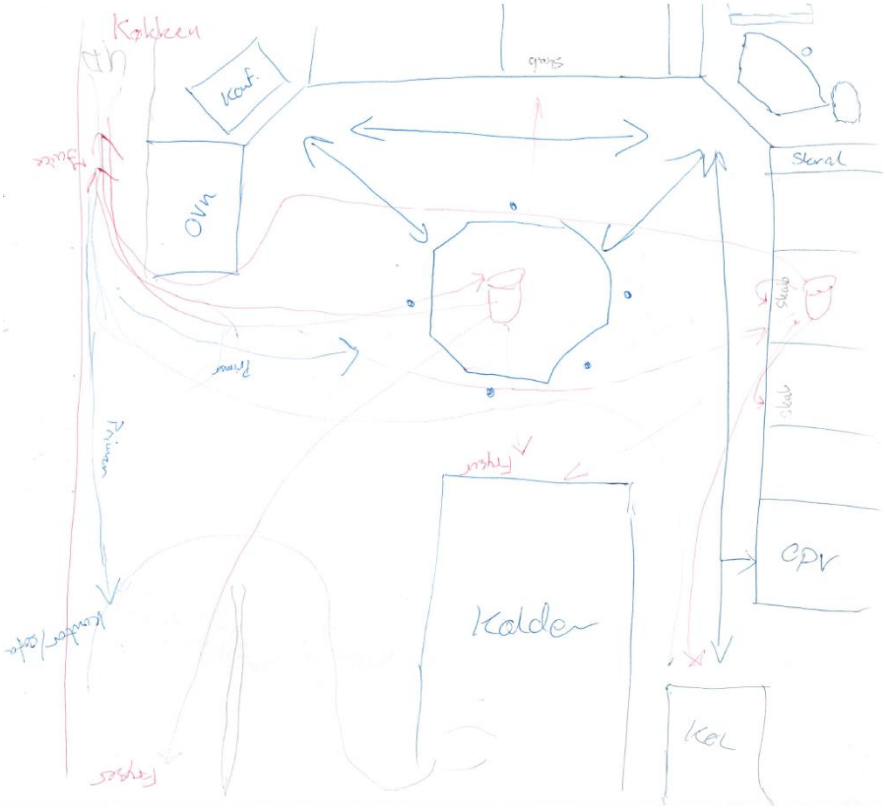
Billede 10-3: Familie 2's grundplan over deres køkken (Bilag 5.2.3).

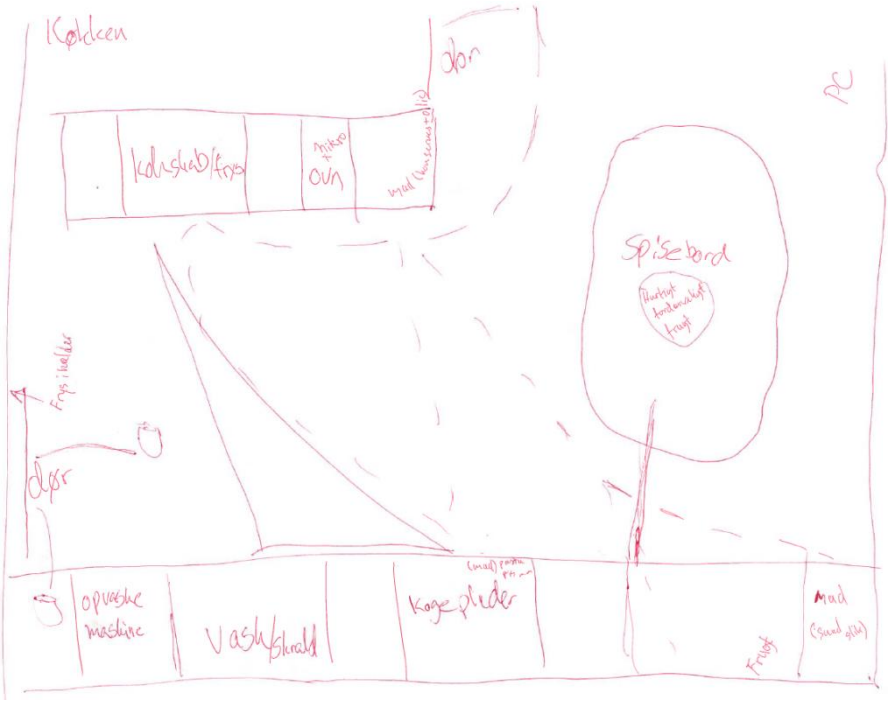
Billede 10-4: Familie 3's grundplan over deres køkken. Øverst til højre ses garagen med køleskab og fryser (Bilag 5.3.3).

Billede 10-5: Familie 4's grundplan over deres køkken (Bilag 5.4.3).

Billede 10-6: Familie 5's grundplan over deres køkken (Bilag 5.5.3).

Billede 10-7: Familie 6's grundplan over deres køkken (Bilag 5.6.3).

Idéen til denne del af værktøjet kom af indsigten i køleskabets betydning for madspild fra autoetnografien og inspiration fra Hand og Shoves (2007) studie en frysers organiserende funktion for praksisser, samt en interesse i at forstå, hvordan køkkenets indretning påvirker mængden af madspild. Antagelsen var, at indretningen har konsekvenser for graden af overblik over den opbevarede mad.

Det tredje værktøj var laminerede billeder[10] af madvarer, madrester og madspild, opbevaringsmuligheder, køleskabe, nedsatte madvarer og retter (se et udvalg af dem herunder og alle findes i Bilag 4.2).

[10] Billederne er primært hentet fra en billedsøgning på internettet.

Billede 10-8: Et udvalg af billederne brugt under de indledende interviews til at understøtte familiernes refleksion over egen praksis.

Billederne blev primært brugt i forbindelse med andet værktøj for at koncentrere deltagernes fokus og lette beskrivelserne. Med interviewguidens emne 'Værdi ift. mad' blev familien præsenteret for forskellige scenarier og bedt om at arbejde sammen om at prioritere det, billederne repræsenterede. Således skulle familien først foretage en generel prioritering af, hvilke madvarer man helst vil spise, med den eller de med størst værdi øverst og lavere nedefter. Derefter lavedes en individuel prioritering og dernæst en prioritering af maden efter at have været i opbevaret i fire dage. Formålet var at få indsigt i familiens generelle prioritering, og diskutere forholdet til individuelle prioriteringer. Det var en antagelse, at et familiemåltid indebærer servering af accepterede retter bestående af accepterede ingredienser, og at det har betydning for de forudgående faser: planlægning, indkøb og opbevaring. Billederne af madrester og madspild indgik delvist i guidens tema 'Madspild' med det afsluttede familiemåltid som scenarie, og stimulerede en diskussion om madresternes beskaffenhed og den accepterede grænse for udsmidning. Således

indgik billeder af næsten fulde fade og smårester på tallerkner. Med billederne søgtes at kvalificere antagelsen om, at madrester på især børnenes tallerkner meget ofte smides ud, mens større madrester gemmes til næste dag eller nedfryses. Antagelsen var inspireret af Evans' (2014, p. 54) pointe herom, og at det er et spørgsmål om kulturelle konventioner, hvilket søgtes efterprøvet i en dansk kontekst i familiestudiet.

Opbevaringsmulighederne skulle bidrage til indblik i, hvordan familien opbevarer maden efter indkøbet. Billederne af nedsatte madvarer dannede udgangspunkt for en samtale om, hvorvidt familien ville købe den slags mad, og hvordan de ville bedømme den i indkøbssituationen. Køleskabsbillederne bestod af udstillingskøleskabe med en høj grad af organisering, og billeder fra hjem med en mere 'realistisk' organisering af indholdet. De to kategorier skulle fremhæve kontrasten mellem, hvordan familiens køleskab egentlig er organiseret og den ønskede. Derfor skulle de sammen og individuelt – for at undersøge om familiemedlemmerne havde forskellige opfattelser af køleskabet – prioritere, hvordan de helst så køleskabet organiseret, og hvordan det egentlig forholder sig. Formålet var at uselvfølgeliggøre køleskabets organisering og igennem diskussionen at bevidstgøre familien om betydningen af køleskabets organisering for deres øvrige praksis.

10.3.1.2 De opfølgende interviews

Forløbet blev afsluttet med opfølgende interviews med det primære fokus på, hvad der har ændret sig siden det indledende interview, hvor jeg tog udgangspunkt i mine noter. Derudover evaluerede familien observationsstudiet og interventionerne og deres indvirkning på deres praksis. Ingen værktøjer eller rundvisninger blev foretaget. Varigheden var en time, og gennemførtes hos familien. Interviewet startede med at spørge til overordnede ændringer angående mængde af madspild, rolleændringer, prioritering af fødevarer, og hvad der har gjort størst indtryk, hvad de er blevet mere opmærksomme på (se Bilag 4.9-4.11 for interviewguiden, hvor Familie 4 og 6 adskilte sig). Specifikt blev der spurgt ind til, hvad de havde skrevet i den udleverede notesbog, og enkelte eksempler blev diskuteret kort. Efterfølgende evaluerede familien den samlede oplevelse og betydning af observationsstudiet herunder registreringsskemaerne til madspild, og interventionerne herunder farvekodningen af køleskabshylderne og registrering af maden. Til sidst fortalte familierne om virkningen af den daglige SMS og eventuelle ændringer af familiemåltiderne, som madrester og portionsanretninger.

De anvendte interviewguider adskilte sig i mindre grad fra hinanden, fordi en iteration blev foretaget efter de to indledende interviews. Iterationen bestod i at tilføje to spørgsmål om, hvorvidt familien har talt med andre om deltagelsen, og medieopmærksomhedens betydning. Spørgsmålene var også en del af de to indledende interviews, om end ikke nedskrevet i guiden. En mindre tilføjelse i form af noter blev foretaget til interviewet med Familie 4 (se Bilag 4.10, p. 2 nederst).

Noterne var et resultat af at have content logget og delvist transskriberet de øvrige interviews i juli, august og september, hvorved jeg genkaldte mig væsentlige detaljer og udsagn fra det indledende interview. Derfor tog jeg mere specifikt end hos de andre familiers opfølgende interviews udgangspunkt i noget, der var blevet sagt tidligere. Det er en refleksion, der efterfølgende giver et værdifuldt indblik i, hvor væsentligt det er at lade forudgående interviews inspirere spørgsmålene i sådanne opfølgende interviews, hvor der eftersøges ændringer som følge af interventionernes (bredt forstået) og selve deltagelsens bevidstgørende effekt.

Desuden adskilte interviewet med Familie 6 sig fra de øvrige, idet det tilpassede forløb betød et enkelt interview, hvorfor det kombinerede interviewguiderne fra de indledende og de opfølgende interviews. Første del fokuserede på overordnede forandringer, fordi interviewet foregik efter ugen med interventioner og dagbog. Spørgsmål om rutiner, roller, værdier og madspild fra de andre interviewguides blev inkluderet her. Sidste halvdel var identisk med de andre, men uden alle observationsspørgsmålene (se Bilag 4.11). Det kondenserede forløb resulterede i færre data sammenlignet med data fra de andre familier, hvorfor sammenligningsgrundlaget med de øvrige familier samt indsigten i deres praksis blev reduceret. Analysen af data fra Familie 6 viste, at kvaliteten af dem var på højde med den øvrige data, men var blot mindre omfangsrig.

Evalueringen af forløbet og dets indhold havde til formål at bibringe viden om, hvilke tiltag familierne oplevede som virkningsfulde og det modsatte, til brug i udviklingen af redskabet og dermed afhandlingens metodiske bidrag. Det vil sige til besvarelse af andet forskningsspørgsmål: *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser*?

Analysearbejdet (Kapitel 11) viser, at især de voksnes perspektiv tages, ikke børnenes. Under interviewene deltog børnene i alle familier, undtagen i Familie 3. I de interviews, hvor børnene deltog, kunne børnene inddrages og belyse familiens madpraksisser ved, at deres egne praksisser blev italesat og dannede afsæt for videre diskussioner og refleksioner. Dette aspekt manglede derfor i interviewene hos Familie 3, hvor kun forældrenes udsagn og deres fremstilling af børnenes madpraksisser var mulige at få indblik i. Konsekvensen er, at børnenes manglende udsagn i denne familie ikke kan nuancere analysen og dens resultater. I Familie 2 gik den ældste til og fra, mens interviewene hos Familie 1, 3 og 4 blev afbrudt lejlighedsvist af børnene. Afbrydelserne betød at forældrene i de to familier mistede koncentrationen, og følgelig kan have påvirket svarene, selvom de var hurtige til at genoptage samtalen igen bagefter. Derudover er det en refleksion, at de fleste spørgsmål ikke henvendte sig direkte til børnene. Grunden hertil er, at interviewguiden var designet på baggrund af en forforståelse om, at forældrene primært varetager madhåndteringen, og at børnene kun har ringe indflydelse. I udarbejdelsen var udgangspunktet tidligere erfaring med interviews, der udelukkende havde voksne som respondenter. Dertil kommer, at børnene i flere

familier fremstod meget generte og kun gav korte svar på direkte spørgsmål, og ikke deltog aktivt af sig selv. Senere studier kan i højere grad belyse børnenes indflydelse på omsætningen af mad til madspild.

10.3.2. INDIREKTE OBSERVATIONSSTUDIE

Mellem de indledende interviews og workshoppen udførte familierne et indirekte observationsstudie (se kapitlet Metode herom) i uge 21 2015 for at øge deres bevidsthed om deres madpraksis. Jeg mødtes med familierne forud for uge 21 og afleverede materialet, de skulle anvende, samt gav en supplerende forklaring af forløbet, der også var beskrevet på et vedlagt dokument. Forklaringen inkluderede antagelserne (se afsnit 10.3.1.1), så familien kendte formålet med aktiviteterne. Studiets prædefinerede fokusområder bød på daglige aktiviteter for familierne, som gennemgås her (se Bilag 4.4 for det udleverede materiale, og Bilag 5.1.6, 5.2.5, 5.3.5, 5.4.5, 5.6.5 for data).

Billederne af køleskabene skulle tages morgen og aften, og sendes med det samme, for at familierne ikke skulle glemme det. Formålet var, at give mig et indblik i køleskabets organisering, og udviklingen af den i løbet af ugen. Derved kunne jeg se, hvordan maden enten skifter plads, forsvinder eller opstår som følge af indkøb. Præmissen for at vælge billederne var, at studier har vist, at et rodet køleskab bidrager til at forårsage madspild, fordi mad lettere glemmes, såfremt den har en lav synlighed eller blot har opholdt sig der i nogle få dage (se eksempelvis Beck et al., 2011; Evans, 2014; Halloran et al., 2014). Det viste sig dog svært at uddrage brugbare observationer af billederne, fordi kun de forreste madvarer er synlige, og kameravinklerne var uhensigtsmæssige i forhold til formålet. Instruktion i at tage billederne kunne have foregrebet dette. Under rundvisningen i hver families køkken fortalte alle familierne, at maden har en relativt fast plads i køleskabet, hvilket må øge synligheden, idet de er lettere at finde.

Bonnerne, som familierne skulle gemmes og vedlægge, skulle muliggøre at forklare, hvorvidt den købte mads pris har betydning for mængden af madspild. Altså at afprøve en antagelse om, at billigere varer lettere spildes, fordi det økonomiske tab, spildet repræsenterer, er lavere. Bonnerne er ikke inddraget i analysen, da jeg under analysearbejdet indser, at informationen på bonnerne ikke kan kobles til den kasserede mad: det er simpelthen ikke muligt at identificere, om den kasserede mad er den på bonnen angive mad, eller om der er tale om ældre mad allerede indkøbt forud for studiet. Udfordringen kunne være omgået ved at bede familierne angive på bonnen, om maden blev spist.

Registreringsskemaerne skulle give et indblik i, hvad og hvor meget der spildes hvornår (Bilag 4.4; vejeskemaer). Familierne skulle selv huske at registrere maden. Desuden var jeg qua det fænomenologiske studie og andre studier (Cappellini, 2009; Evans, 2011, 2014; Halloran et al., 2014) interesseret i at finde ud af, om

madresterne blev spist, idet de ofte kan ende som madspild. Skemaerne gav en indikativ indsigt i, hvor meget hver familie spilder til brug som referencepunkt i analysen af især de indledende interviews. I praksis viste familiernes billeder af madspild, at den kasserede mad som oftest kunne være blevet omsat til føde, og dermed falde indenfor min definition af madspild (se Kapitel 8, 8.4 Identifikation af fænomenet). Æggeskaller og andet, der normalt karakteriseres som madaffald såsom et æbleskrog, var dog en del af Familie 2's billede af madspild, som Billede 10-9af madspildet d. 21/5 2015 eksemplificerer. Årsagen er sandsynligvis, at hele skålens indhold blev givet som føde til familiens høns.

Billede 10-9: Det afbildede madspild indeholder æggeskaller og et æbleskrog, fordi det gives til familiens høns.

Brugen af den fælles notesbog henvendte sig til hele familien, og havde til formål at opnå viden om familiens – eller det enkelte familiemedlems – tanker og samtaleemner om mad og madspild. Til at stimulere familiernes samtaler om mad og madspild var inspirerende spørgsmål inkluderet forrest i notesbogen (Bilag 4.4 og 4.5)

Hvor meget de ville bruge notesbogen, bestemte de selv. Aktiviteten er inspireret af dagbogsstudier og placerer sig mellem sådanne og journal-studier, dog med primær vægt på sidstnævnte (Smith-Sullivan, 2008). Dagbøger er en narrativ metode til at få indsigt i personers daglige aktiviteter og objektive erfaringer, og journaler tillader nedfældning af personens følelser, introspektion og selvrefleksion (ibid. 213). Mit studie bød familierne at skrive deres tanker og samtaleemner ned, helst dagligt, men med forståelse for, at hverdagen måske ikke altid tillod en eller flere daglige

optegnelser, som rene dagbogsstudier kræver. I notesbogen kunne familierne supplere med blandt andet billedmateriale og tegninger, for eventuelt at lette den enkeltes mulighed for at udtrykke sig med tilhørende tekst. Familierne blev opfordret til at fortsætte brugen af notesbogen under interventionsugen.

Indirekte observation betyder, at jeg ikke kan forsætte med et observere, indtil observationerne er 'mættede'; det tidspunkt hvor ingen yderligere erfaringer opnås ved fortsatte observationer. Således medfører metoden og tidsrammen, at jeg ikke kan foretage yderligere observationer, og jeg må undvære direkte erfaringer om alt det, der foregik før, under og efter observationerne gøres. Kun de aflejrede, rapporterede data kan analyseres. Data fra de andre aktiviteter, især interviewene, supplerer observationsdata i denne henseende.

10.3.3. WORKSHOP

Efter de indledende interviews var det planlagt, at der skulle gå to uger før workshoppen gennemførtes, for at lade familiemedlemmerne diskutere og reflektere over deres madpraksisser og oplevelse heraf. Tiden var et middel til at øge studiets formodede bevidstgørende effekt understøttet af observationsstudiet. Imidlertid gik der næsten tre-fire uger fra interviewdatoen, fordi det viste sig svært at indpasse en workshop i familiernes hverdag. For at undgå at familierne glemte væsentlige erfaringer, havde jeg kontakt med familierne via telefon og mail for at vedholde opmærksomheden på deres praksis og madspild.

Workshoppene blev afviklet separat hos familierne, og havde til formål at indhente viden om hvert familiemedlems oplevelse af madforbrugets faser: planlægning, indkøb, tilberedning, måltid, madrester. Det skal bemærkes, at faserne adskiller sig fra Figur 8-2, da opbevaring er ekskluderet, og madrester anvendes i stedet for 'oprydning' for at indhente specifik viden om madrester, motiveret af det fænomenologiske studie. Opbevaring var ikke en del af faserne, fordi jeg formodede, at det var svært for børnene at forholde sig til og have en mening om. Jeg blev via omtalen af madrester under interviewene som en kilde til madspild og efter at have læst mere litteratur om madspild opmærksom på madrester som et indsatsområde. Vejledningen (Bilag 4.6) forklarer workshoppens struktur, og nedenstående beskriver formålet med workshoppen og dens udformning struktureret af fem faser. Workshoppen tog omkring 2,5 timer, og hver fase var berammet til 20-30 minutter. Kun Familie 1-4 gennemførte workshops.

10.3.3.1 Formålet

Formålet med workshoppen var at bevidstgøre familiemedlemmerne om deres egne og de andres synspunkter og meninger om procesfaserne, og at jeg som forsker fik indsigt i deres argumentation for synspunkterne. Sidstnævnte bistår valideringen af eksempler fremhævet i analysen af de indledende interviews, hvilket uddybes i

Kapitel 6, 6.9 Grounded theory: Analysemetode af familiestudiet. Formålet var desuden at afslutte med en fælles udarbejdet handlingsplan for, hvordan familien ville reducere sit madspild. Effekten af denne øvelse var genstand for evaluering i de opfølgende interviews.

10.3.3.2 Faserne

Workshoppens første fase, der bestod i udvælgelse og begrundelse af ord, der beskrev deltagerens holdning til en given fase, er inspireret af Product Reaction Cards[11], anvendt af Benedek og Miner (2002) til undersøgelse af brugeres mening om produkter. Til workshoppen lavede jeg 50 ordkort med ét ord på hver kort lavet som en lille seddel. Ordene havde positive, negative og andre mere neutrale betydninger, og kunne suppleres af deltagernes egne ord i deres meningstilkendegivelse af hver fase. Med frit valg blandt ordene og egne tilføjelser krævede øvelse en vis grad af selvrefleksivitet understreget af påbuddet om at argumentere for sine valg på et papir og synliggørelse af valgene for resten af familien på flip-over'en. Dertil kom at hvert medlem med udgangspunkt i argumentationen skulle redegøre for valget af enkelte ord, som øvrige deltagere eller undertegnede spurgte ind til. Således var der tale om en selvudlevering til den øvrige familie, og derigennem stimulere en fælles bevidstgørelse og diskussion efter workshoppen.

Handlingsplanen skulle understøtte modifikationen af deres praksisser, og øge sandsynligheden for forankring af disse. Ansvarsområder havde til formål at understøtte dette yderligere samt at lette implementeringen, fordi de enkelte familiemedlemmer kun behøvedes at koncentrere sig om sit eget område. Familie 3 og 4 afleverede deres handlingsplaner senere i forløbet, fordi de havde lavet en kopi, mens Familie 1 og 2 beholdte deres. Sidstnævntes handlingsplaner eksisterer derfor som billeder, mens de andres er scannet ind og vedlagt (Bilag 5 under 'Workshop' for Familie 1-4).

10.3.4. INTERVENTIONER

Interventionerne blev designede og planlagte i april og maj, og baseret på erfaringerne fra de indledende interviews og observationsdata blev de endeligt tilpasset. Ingen større ændringer fandt dog sted. Alle tiltagene skulle helst anvendes, men enkelte kunne fravælges med tilhørende begrundelse i notesbogen, fordi jeg gerne ville beholde et realistisk islæt: AVV kan ikke tvinge eller forvente at familier implementerer alle madspildsreducerende tiltag, og derfor bidrager fravalgsbegrundelser med vigtig viden om tilpasning af fremtidige tiltag. Der henvises til Bilag 4.6 for guiden til Familie 1-4 og Bilag 4.7 til Familie 6. Nedenstående fremstiller præmisserne for tiltagene.

[11] Developed by and © 2002 Microsoft Corporation. All rights reserved.

Notesbogen skulle fortsat bruges som et værktøj til at reflektere over tiltagenes effekter og generelle tanker omkring dem. Nogle af disse nedskrivninger fungerer således evaluerende på interventionerne og inddrages i analysen.

De daglige SMS'er, der blev sendt til den ene forælder, fandt sin inspiration i begrebet provokerende kommunikation, der beskrives i Artikel 2 og Artikel 5. Hensigten var at stimulere refleksion over madpraksisserne i hverdagen på baggrund af SMS'ernes provokerende indhold. Jeg indtog rollen som AVV, og som sådan havde afsættet for forandring af praksisser oprindelse hos AVV og ikke familiernes egne initiativer. Desuden gav studiet mulighed for at teste, hvorvidt SMS'er eller andre push-beskeder har en effekt, om end kvantiteten af deltagere kun kan give indikationer til overvejelse herom. Der var lagt op til at familierne skulle diskutere beskederne, reflektere kritisk over deres praksis, og notere tanker herom i notesbogen. Af forskellige hverdagslige udfordringer startede familiernes interventionsuge forskudt. Særligt for Familie 6 var, at det først var med denne uge, at de startede deres deltagelse i familiestudiet. Disse er SMS'erne, som de er sendt kronologisk:

1. I observationsugen var din families madspild er på X g. om ugen. I samme uge blev der i gennemsnit smidt 1.641g. mad ud hos hver familie, der deltager i forsøget.
    a. I observationsugen blev der i gennemsnit smidt 1.641g mad ud hos de øvrige familier, der deltager i forsøget. Smed I mere eller mindre ud?
2. Hvem skal have mad i dag? Familien eller skraldespanden?
3. At smide mad i skraldespanden er det samme som at spilde penge, spilde andre menneskers arbejde og at spilde naturressourcer.
4. Hvad ville et fælles måltid være uden mad?
5. 1/3 af al den mad, der produceres i verden, smides ud. De danske husholdninger smider 261.000 ton mad ud om året. I en familie på 2 voksne og 2 børn smider hver person ca. 5 kg. mad ud om måneden.
6. Uden mad og drikke, dur helten ikke! Hvor mange heltes mad og drikke smider din familie ud?
7. Madspild skal tænkes og spises væk. Tænker I lige så meget, som I spiser?

SMS'erne var genstand for stor overvejelse og længere udarbejdelse henover april og maj 2015. Første besked kunne først laves efter udregning af Familie 1-4's gennemsnitslige madspild registreret i observationsstudiet (Familie 6's data herom kom først senere, og derfor brugtes de øvrige familiers gennemsnit også i SMS'en til dem, 1a). Den gennemsnitlige mængde skulle give dem et indblik i, hvordan de placerede sig i forhold til de øvrige familier og dermed motivere dem til enten at fastholde en lav mængde eller reducere en større mængde. Sammen med femte besked skulle beskeden gøre madspildsmængden mere konkret, idet det formodedes,

at maden i skraldespanden ikke var genstand for udpræget refleksion efterfølgende. Denne formodning skal ikke forstås fordømmende, men er motiveret af min egen selvrefleksion herom, selvom familierne kan opleve mig som fordømmende. Dette er dog forsøgt undgået med en nysgerrig, naiv og åben tilgang (se Kapitel 6, 6.7 Interview som samtalemetode). De to beskeders indhold er inspireret af Schultz et al. (2007), hvor grønne og røde smiley'er indikerede energiforbrug i forhold til andre i nabolaget. Udgangspunktet i forfatternes studie er sociale normer, og at man gerne vil tilpasse sig i forhold til dem, hvorfor for stort energiforbrug forventedes at blive reduceret med smiley'ens konkretisering af noget ellers usynligt. Madspildet i skraldespanden blev på baggrund af erindrede erfaringer fra de indledende interviews og workshoppen opfattet som noget tilnærmelsesvist usynligt, og en konkretisering og brug af sociale normer blev afsæt for dette nudge til reducering (se også Artikel 1 og Kapitel 6, 6.5 Nudging). Det var interessant at undersøge, om en lavere mængde end gennemsnittet betød en reduktion og omvendt, men kun notaterne fra familierne og de opfølgende interviews indeholder data om det, hvorfor ingen vejedata findes.

Foruden SMS'erne skulle familierne afprøve en ny organisering af køleskabet ved at farvekode tre udvalgte hylder, registrere indholdet på et medfølgende skema, sætte den ældste mad forrest på hylderne og om muligt benytte gennemsigtige beholdere. Farvekodningen er inspireret af nudging, der dog ikke søger bevidst refleksion (Artikel 2), hvor omverdens kompleksitet søges reduceret, så det rigtige valg understøttes, jævnfør Artikel 1. Farvekodningen skulle udnytte familiemedlemmernes automatiske system, System 1, så de automatisk ville ændre adfærd. Beskrivelsen af interventionen bidrog med en transparens, som nudging ellers ikke inkluderer, og understøttede derfor den etiske fordring, diskuteret i forhold til nudging i Artikel 2. Formålet med de tre farver – rød, gul, grøn – var at øge opmærksomheden på den mad, der trængte til at blive spist, og tiltaget formodedes at være et muligt fremtidigt løsningsforslag. Antagelsen var, at et større fokus ville forårsage mindre madspild. Ved afleveringen af bekskrivelsen af interventionerne fortaltes, at farvekodningen skulle organisere køleskabet og øge opmærksomheden, jævnfør behovet for transparens i projekt Nulskrald (Kapitel 3 Arbejdsmetode). Registreringsskemaet skulle også øge familiernes opmærksomhed på maden i køleskabet og andet ikke-langtidsholdbar mad, så de ikke glemmer, hvad de har købt samlet et centralt sted.

I de indledende interviews blev tallerkenrester omtalt som en kilde til madspild og portionsanretninger koblet med mindre tallerkner kunne reducere mængden, og madresterne i gryder kunne gemmes; tallerkenrester blev kategorisk smidt ud. Tallerkenstørrelserne er inspireret af Kallbekken og Sælens (2013) konklusion om, at mindre tallerkner reducerer hotelgæsters madspild og samtidig bibeholder deres glæde. Endvidere blev familierne bedt om at sætte grøntsager og frugt et sted med megen trafik i husstanden, hvor de kunne tage udgangspunkt i udleverede kopier af tegningen fra det indledende interview over, hvordan familiemedlemmerne bevæger

sig (se afsnit 10.3.1 ovenfor). Placering i et knudepunkt forventedes at kunne øge spisningen af frugt og grønt, der under de nævnte interviews blev beskrevet som kilder til madspild.

Alle interventionerne var genstand for kritisk refleksion i de opfølgende interviews, og analysen inkluderer disse. Dermed informeres den praktiske anvendelse af det metodiske redskab, og understøtter således projektets metodiske og praktiske bidrag.

Familiestudiets formål er gennem en række metoder at undersøge, hvordan familier lever med mad og madspild. Analysen af empirien fra studiet bidrager med dyb indsigt heri, der tillader besvarelse af første og andet forskningsspørgsmål. Det fænomenologiske studie besvarer også første forskningsspørgsmål, men analysens besvarelse er funderet på empiri fra familier, hvorved svaret nuanceres. Idet empirien består af forskelligartet data bruges grounded theory til at organisere og analysere det.

KAPITEL 11. ANALYSE AF FAMILIESTUDIET

Formålet med forskningsprojektet er at udvikle en teori om den del af familiers praksis, der forårsager madspild, og konstruere en metode til i praksis at kunne implementere madspildsreducerende praksisser i familier via Nulskrald. Familiestudiet har bidraget med data om familiers praksis. Familiestudiets undersøgelsesdesign byggede på det fænomenologiske studie, der formulerede det fænomenologiske spørgsmål: *Hvorfor ender så stor en del mad som madspild*? Besvarelsen af det vil også besvare første forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? I det følgende analyseres data fra familiestudiet ved hjælp af analysemetoden grounded theory (se Kapitel 6, 6.9 Grounded theory: Analysemetode af familiestudiet) til at besvare forskningsspørgsmålet, og resultaterne danner komponenterne i teorien om familiers praksis.

Data er content logs af de indledende interviews, observationsdata, workshopdata, interventionsdata og de opfølgende interviews (Bilag 5). Første åbne kodning sorterer familierne på baggrund af henholdsvis hver families sammensætning, observationsdata om det registrerede madspild, og madbudgettet nævnt i de indledende interviews. Dernæst foretages åbne kodninger af content loggene for de indledende interviews, der øger den analytiske sensitivitet gennem kategorisering af data. I den følgende aksekodning genereres et narrativ over hver familie, der giver nye kategorier, og viser hvordan madforbruget eksisterer hos hver familie med særligt fokus på omsætningen af mad. I den selektive kodning udvikles kategorierne i kraft af deres indbyrdes forbindelser, og hvor centrale de hver især er. Empiri fra studiets faser inddrages løbende i den selektive kodning. Aksekodningen og den selektive kodning behandler data fra hver familie separat og til sidst opsummeres resultaterne og giver en besvarelse af det fænomenologiske spørgsmål og første forskningsspørgsmål. Andet forskningsspørgsmål kan besvares med metoden, der udvikles efterfølgende: analysen beskriver madspildsårsagerne hos familier som en teori, og metoden bruger denne teori til at reducere madspild.

11.1. ÅBEN KODNING: SORTERING AF FAMILIERNE

Den første åbne kodning kategoriserer familierne groft på baggrund af deres sammensætning. Data stammer fra rekrutteringsprocessen. Familiens størrelse omfatter antallet af voksne og børn samt eventuelle kæledyr. Kæledyrene er relevante, da de kan få (noget af), den mad familien ellers ville smide ud. Derved mister maden sin funktion som menneskeføde, men familien kan anse madspildet som et bedre alternativ til at smide det i skraldespanden. Sammensætningen ses i Tabel 11-1.

	Antal voksne	**Antal børn**	**Børnenes alder**	**Kæledyr/Husdyr**
Familie 1	2	4	5, 7, 9, 12	Hund
Familie 2	2	3	4, 6, 10	Høns, kanin
Familie 3	2	3	4, 6, 9	Marsvin
Familie 4	2	3	10, 12, 14	-
Familie 5	2	3	10, 12, 15	Katte
Familie 6	2	3	7, 13	Rotter, slanger, ildere, hund

Tabel 11-1: Hustandenes sammensætning inklusive eventuelle kæledyr.

Alle familierne har næsten ens sammensætning angående antallet af voksne og børn. Familierne afviger på baggrund af tabellen fra hinanden i børnenes alder. Børnenes varierende alder giver anledning til forskellige overvejelser, der ikke kan undersøges med de eksisterende data, hvorfor nye empiriske undersøgelser med henblik herpå må foretages. Alderen kan have en betydning for, hvor bevidste børnene er om, hvor meget de kan spise. Dette fordi de skal have en vis alder, for at kende deres krop så godt, at de kun tager en tilpas mængde mad på tallerkenen, eller at mor og far ikke serverer. Alderen kan også have betydning for, hvorvidt de påvirker forældrene til egen fordel, såsom ved at få tilpasset familiemåltidet efter eget behag. For det tredje kan de ældre børn fungere som ressourcer i udarbejdelsen af madplan og tilberedning. Alderen kan – som antydet ovenfor - også have en betydning for magtfordelingen i familien, og kan have betydning for, hvordan forældre opdrager og kommunikerer med børnene.

Tabel 11-2 angiver familiernes selvregistrerede madspild i løbet af ugen med selvobservering. Fordelingen er kun i forhold til populationen i studiet. Hver familie fik udleveret et vejeskema til formålet (Bilag 4.4), og i nedenstående tabel er ugens sum i gram for hver familie angivet (Bilag 5.1.6.4, 5.2.5.4, 5.3.5.4, 5.4.5.4, 5.6.5.2). Tallene i parentes er den givne families afvigelse fra hver danskers gennemsnitslige madspild pr. uge: 1,95 kg (etageboliger) og 2 kg (enfamiliebolig) (Landbrug & Fødevarer, 2015). Alle familierne bor i enfamiliehuse, og derfor bruges 2 kg som reference. Skellene er bestemt ud fra en betragtning om, at landsgennemsnittet er højt qua ønsket om at reducere det. For Familie 5 findes ingen vejedata, da de afbrød deltagelsen inden selvobserveringen.

	Lavt	**Middel**	**Højt**
Familie 1	526 g. (*-1.474 g.*)		
Familie 2			1.922 g. (*-88 g.*)
Familie 3		1.532 g. (*-468 g.*)	
Familie 4			2.584 g. (*584 g.*)
Familie 5		*Ingen data*	
Familie 6	145 g. (*-1855 g.*)		
Gennemsnit		1.342 g (*-658 g.*)	

Tabel 11-2: Sortering af familier efter mængde af rapporteret madspild.

Inddelingen af kolonnerne i henholdsvis 'lav', 'middel' og 'høj' mængde madspild kategoriserer familierne. Afvigelsen af den enkelte families madspilds mængde fra gennemsnitsmængden afgør, hvordan familien placeres i tabellen. Familie 1 og 6 har det lavest registrerede madspild, mens Familie 2 og 4 har det største madspild. Familie 3 har som den eneste en middel mængde madspild. Madspildsmængden sammenholdt med børnenes alder og antal har ikke en klar korrelation, fordi der ikke er data til at understøtte det. Eksempelvis har børnene i Familie 6, hvor der er et lavt madspild, stort set samme alder som børnene i Familie 2, hvor madspildet er stort. Alle børnene har næsten samme aldersspredning, men alligevel er madspildet varierende familierne imellem. Kun børnene i Familie 4 adskiller sig aldersmæssigt fra de øvrige, men familien har trods dét et stort madspild. For Familie 5 findes ingen data grundet det afbrudte forløb.

I Tabel 11-3 sorteres familierne efter deres månedlige madbudget, som de selv vurderede det under det indledende interview; her angivet som gennemsnittet af det oplyste beløb. Der er udelukkende tale om en vurdering fra familiernes side, fordi der ikke er foretaget en empiriindsamling til kvalificering af deres udsagn. Som i Tabel 11-2 kategoriseres familierne efter afvigelsen fra det gennemsnitslige madbudget i kolonnerne 'lavt', 'middel' og 'højt' madbudget.

	Lavt	**Middel**	**Højt**
Familie 1	3.500 kr.		
Familie 2		5.200 kr.	
Familie 3		5.250 kr.	
Familie 4			8.500 kr.
Familie 5		5.000 kr.	
Familie 6	3.000 kr.		
Gennemsnit	5.075 kr.		

Tabel 11-3: Sortering af familier efter selvvurderet månedligt madbudget.

Der ses ingen korrelation mellem Tabel 11-1 og Tabel 11-3, selvom Familie 4 med de ældre børn kan være en del af årsagen til det større madbudget, der kan nå op til 12.000 kr. Børnene kan deres alder taget i betragtning givetvis spise mere mad end børnene i de øvrige familier, hvorfor madbudgettet nødvendigvis er større. En sammenhæng mellem Tabel 11-2 og Tabel 11-3 kan indikeres. Familie 1 og 6 har det laveste madspild og det laveste budget, hvilket understøtter, at familierne kun køber den mad, der er behov for, og at den købte mad spises. Dog findes en usikkerhed i, at det registrerede madspild kun er for en uge (og for et begrænset antal familier), hvor registrering over længere tid ville have været mere retvisende. Desuden er det usikkert, hvorvidt alle familierne har husket at registrere (alt) spildet hver dag. Ikke desto mindre er familiernes madspild sammenfaldende med størrelsen på deres madbudget, om end Familie 2's budget er middelstort, men har et stort madspild. Årsagen kan være billigere mad. Familie 4, på den anden side, køber

mere mad, end de spiser, eller køber dyrt mad såsom fast food, som det også vil fremgå af aksekodningen i Bilag 6.2. Idet Familie 5 har børn i stort set samme alder som børnene i Familie 4, men har et lavere madspild, kan børnenes alder i disse to familier ikke have indflydelse på mængden af madspild. Her må andre faktorer gøre sig gældende.

I det følgende foretages en selektiv kodning af data for hver familie. Den selektive kodning bygger på en åben kodning af content loggene for de indledende interviews og den efterfølgende aksekodning. Den åbne kodning findes i Bilag 6.1.1-6.1.3 og aksekodningen i Bilag 6.2. De er en omfattende del af analysen på i alt 29 normalsider, og som følge af analysemetodens karakter indeholder aksekodningen en vis redundans i forhold til den selektive kodning. Den åbne kodning bidrager med tentative kategorier og en grundlæggende forståelse af familiernes praksis. Kategorierne og forståelsen videreudvikles i aksekodningen, hvor årsagssammenhænge i familiernes praksis undersøges. Disse kategoriers forbindelser og kvaliteter undersøges i nedenstående selektive kodning.

11.2. SELEKTIV KODNING

I det følgende udvikles kategorierne fra aksekodningen (Bilag 6.2) med særligt fokus på deres indbyrdes forbindelser. De familiespecifikke historier suppleres med yderligere analyse, der inddrager den øvrige empiri udover de indledende interviews. Først vises kategorierne fra aksekodningen i en tabel, hvorefter en analyse følger. Analysen er struktureret af de kategorier fra aksekodningen, der forekommer vigtige, og afsluttes med optælling af kategoriernes forbindelser samt bestemmelse af de centrale kategorier. Forbindelserne mellem kategorierne er væsentlige at afdække, da de indikerer, om en kategori er central, og hvilke andre kategorier den påvirker og påvirkes af. Til sidst opsummeres analysen ved at gennemgå, hvordan de centrale og underordnede kategorier er forbundne, og hvilke implikationer det har for interventioner.

11.2.1. FAMILIE 1

Kategorier fra aksekodning
Aftensmåltidet
Børnenes rolle
Datomærkning
Hverdagen
Indkøb
Madplan
Madrester
Madspild
Organisering

Tabel 11-4: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 1.

11.2.1.1 Hverdagen

Familien taler meget om påvirkning af hverdagen af det at være en sammensat familie. Organisering af hverdagen med hensyn til mad er nødvendig, fordi hverdagen er travl, som det eksemplificeres med beskrivelsen af hver anden tirsdag:

I: ”Ja. Hvor tit er der en travl hverdag?”

M: ”Hver anden tirsdag.”

F: ”Primært hver anden tirsdag, ja, for der er 4 fritidsaktiviteter på en aften, så det giver lidt logistik. Ja. Det er 1, 2, 3, 4 børn, der skal fodres af på forskellige tidspunkter, ja. […]”

(Indledende interview af Familie 1 (Bilag 5.1.2, 2:41,9 – 3:08,1))

’Hverdagen’ øver indflydelse på ’Børnenes rolle’ som følge af deres fritidsaktiviteter, og herigennem influeres ’Aftensmåltidet’, der tilpasses antallet af personer. ’Hverdagen’ og ’Organisering’ påvirker hinanden gensidigt: hverdagen udgør rammerne for, hvad der kan organiseres, og inden for disse organiseres en del af hverdagen, herunder med ’Madplan’. Analysen viser, at hverdagshandlinger som oftest er rutiner, men som sammensat familie skal den til tider alligevel koordineres.

11.2.1.2 Aftensmåltidet

’Aftensmåltidet’ omtales kun en enkelt gang som ’aftensmad’ og ellers som ’at spise sammen’, hvilket er typisk for hele interviewet. Når samtalen falder på ’måltid’ og

'at spise sammen', taler familien i langt de fleste tilfælde om aftensmåltidet og ikke dagens øvrige måltider, som omtales meget overfladisk. Omtalen af 'Aftensmåltidet' viser, at det opfattes som vigtigt, men at handlingerne relaterede til det er rutiniserede og præget af tavs viden: handlingerne omtales kun implicit og indforståede. Aftensmåltidet er forbundet med 'Hverdagen' som en hverdagsaktivitet, og med 'Madspild' gennem kategorien 'Madrester' og 'Børnenes rolle': madrester og børnenes tallerkenrester smides af og til ud. Familien anser aftensmåltidet som det vigtigste familiemåltid i kraft af fraværet af omtale af dagens øvrige måltider. Barn4 beskriver under workshoppen måltid med 'Fornøjelse': "Når man har lavet mad og man sidder og hygger" (Bilag 5.1.7). Det opleves blandt andet som sådan, fordi familiemåltidet vedligeholder familiens sociale bånd:

F: "[…] Så vi prøver at samle sådan, at vi samler flest mulige til aftensmaden."

I: "Det er vigtigt at sidde sammen?"

F: "Ja, det prioriterer vi højt, ja. At vi lige får det der... For det er også der, vi lige hører, hvad der er sket i dag, hvor vi sidder og snakker om det. Ja, det er vores samlingspunkt [afbrydes af M]"

M: "Ja, det går vi også meget op i, også selvom vi ikke har travlt, men at alle mand bliver siddende ved bordet, indtil alle er færdige med at spise. Det er sådan. Det bliver det sociale samlingspunkt på dagen, det bliver aftensmaden."

(Indledende interview af Familie 1 (Bilag 5.1.2, 2:47,3 – 3:34,0))

Indsigt: Aftensmåltidet

Aftensmåltidet er dagens vigtigste familiemåltid, fordi det er i den situation, at familiers sociale fællesskab vedligeholdes. Familiemåltidet handler om mere end blot mad.

Angående aftensmåltidet siger moren under det opfølgende interview om beskeden "Hvad ville et fælles måltid være uden mad?": "Jamen det... Altså, det er jo... det er jo... Dansk hygge det er jo mad. Så skal vi hygge, så skal vi have noget mad. "Mm, vi skal hygge i aften." "Hvad skal vi have?" Det er da sådan én, der lyder hver gang." (Bilag 5.1.9, 26:56,2 - 27:13,7). Citatet placerer hygge som en væsentlig del af aftensmåltidet. Forældrene oplevede kun at tallene i SMS'erne gjorde et indtryk,

og selvregistreringen af madspild gjorde det abstrakte konkret. Det understreger, at madspildet er et abstrakt fænomen, selvom den konkrete mængde er synlig i skraldespanden. Deltagelsen i studiet gjorde forældrene mere opmærksomme på deres holdninger vedrørende aftensmåltidet, for under det opfølgende interview fortæller faren, at de vil bruge mere tid på at spise sammen end at tilberede, selvom det ikke har ændret sig. Således fremstår aftensmåltidet meget centralt for familien. Under samme interview siger moren om tilberedning, at hun tænker mere over kun at tilberede ris og pasta i passende mængder. Som nævnt i historien serveres grøntsager separat, hvilket deltagelsen i familiestudiet har ændret, så grøntsager, børnene ikke kan lide, ikke købes. Det reducerer mængden af mad, som forældrene skal spise, muligvis med mindre madspild til følge.

'Aftensmåltidet' understøttes af – og er dermed forbundet med – 'Madplan'. 'Aftensmåltidet' er både årsag til og løsning på 'Madrester', herunder tallerkenrester, fordi der ikke altid spises op, hvorved madresterne enten smides ud, spises af faren eller hunden eller gemmes og bruges senere. I det opfølgende interview påpeges observationsugens effekt at være større udnyttelse af madrester, men tallerkenrester smides stadig væk. Aftensmåltidet kan også inkludere madrester, så de ikke spildes. Faren udtrykker under workshoppen, at: "Vi skal være opmærksomme når vi spiser aftensmaden og vi skal tage en ekstra portion eller der er nok at bruge igen" (Bilag 5.1.7). Her findes en forbindelse mellem 'Aftensmåltidet', 'Madrester' og 'Madspild'. Forbindelsen er både årsag til og løsning på 'Madspild'. Afslutningsvist i det indledende interview tilkendegiver forældrene, at de vil reducere udsmidningen af madrester, hvilket bliver et punkt på handlingsplanen (se Billede 11-3 og Bilag 5.1.7).

11.2.1.3 Datomærkning

Datomærkning fylder ikke i data om familiens praksis. Et kvalificeret gæt er derfor, at det heller ikke fylder meget i deres hverdag, enten fordi det sjældent er nødvendigt at se på den, eller fordi det er en så automatisk handling, at der ikke lægges mærke til det. Overskreden dato er årsag til 'Madspild', og derfor er kategorierne forbundne, ligesom handlingerne, de omfatter, også er. 'Datomærkning' er forbundet med 'Organisering', når sidstnævnte ikke inkluderer mad med kort holdbarhed i tilberedning. Under workshoppen vælger moren ordet 'Gammelt' som beskrivende for måltid og begrunder med: "Jeg spiser ikke noget der er for gammelt". Det understøtter hendes udsagn fra det indledende interview om, at hun ikke spiser mad, der har overskredet holdbarhedsdatoen. Morens holdning ændrer sig, for i det opfølgende interview siger hun, at hun prøver at være mere afslappet om holdbarhedsdatoer (Bilag 5.1.2). Modsat kan faren godt spise mad, der har overskredet datoen. Spild af mad med overskreden dato er således et resultat af, at forskellige mennesker udfører de handlinger, der kan inkludere brugen af maden, og at de tillægger den forskellig betydning. Overskreden dato forekommer, hvis maden glemmes grundet manglende synlighed, eller hvis den planlæggende part ikke ved, hvad varen skal bruges til. I den henseende skulle familien farvekode

køleskabshylderne med grøn, gul og rød som et værktøj til at øge overblikket angående holdbarhedsdatoer. I dagbogen den 8/6 skrives, at ”De gule og røde papirer i køleskabet går godt” og ”I denne uge har vi reduceret de gule og røde sedler i køleskabet til en hylde totalt dvs. en halv rød og halv gul” efterfulgt af ”Det er for at få plads til ugeindkøb og fordi der er mindre gul/rød efter vi tænker på at få det brugt” (Bilag 5.1.6.2).

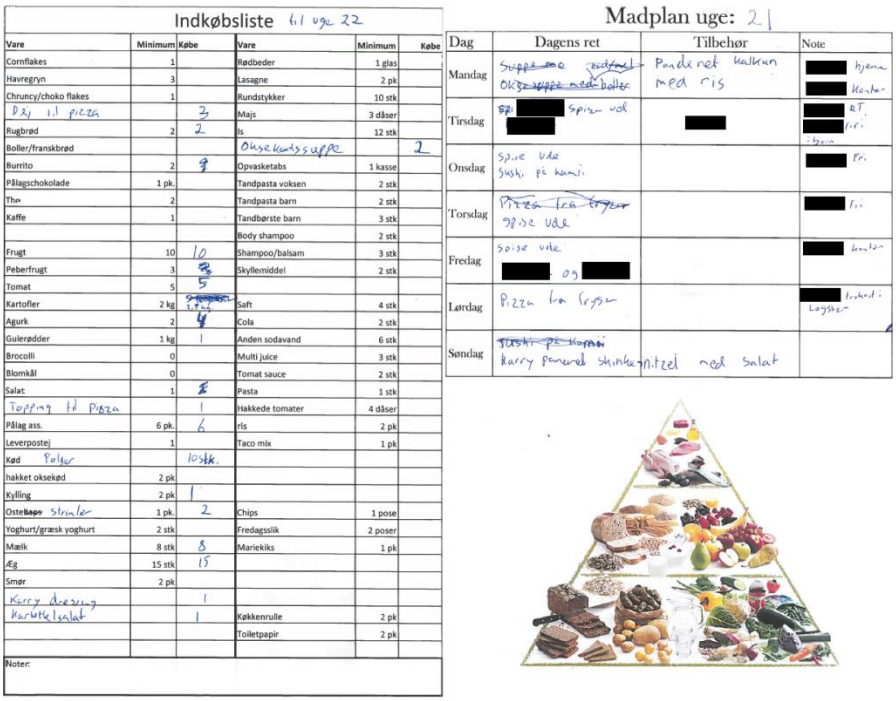

Billede 11-1: Billede af Familie 1's køleskab taget under det opfølgende interview 15/6 2015. Bemærk de farvekodede hylder.

I det opfølgende interview (Bilag 5.1.9) fortæller forældrene, at den røde hylde har hjulpet meget, og bruges under hver madlavning. Den røde hylde kaldes fokushylde, fordi familiens fokus rettes mod mad, der snart skal spises (se Billede 11-1 og Bilag 5.1.10). Madskemaerne var for tidskrævende at anvende, og de overlapper med hyldens funktion. Desuden er udskiftningen af mad i køleskabet så stor, at skemaet fungerer bedre til fryserindholdet. Farvekodningen virker i denne familie, hvilket også omtales i TV2Nord-udsendelsen fra den 24/6 2015 (Kapitel 3, 3.4 Familiestudiet). Overblikkets betydning for madspild uddybes nedenfor.

11.2.1.4 Madplan og organisering

I data fylder kategorierne 'Madplan' og 'Organisering' meget, hvilket kan forklare, hvorfor 'Datomærkning' fylder så lidt. 'Madplan' fylder mest, og omtales indgående i det indledende interview. Det viser, at en madplan er et meget vigtigt redskab for familien og organiserer madpraksisserne. Kategorierne 'Madplan' og 'Organisering' er tæt forbundne, da dét at lave en madplan er at organisere flere praksisser ved hjælp af planlægning. I modsætning til 'Hverdagen' og 'Aftensmåltidet' fylder 'Madplan' og 'Organisering' meget i familiens praksis, og er derfor centrale for mange madpraksisser. Familien er altså meget løsningsorienteret og systematisk. Det understreges især af faderens hjemmelavede, ugentlige og meget udførlige indkøbsliste, der printes ud og udfyldes i løbet af ugen (se Billede 11-2 og Bilag 5.1.4).

Indkøbsliste til uge 22

Vare	Minimum	Købe	Vare	Minimum	Købe
Cornflakes	1		Rødbeder	1 glas	
Havregryn	3		Lasagne	2 pk	
Chruncy/choko flakes	1		Rundstykker	10 stk	
Dej til pizza		3	Majs	3 dåser	
Rugbrød	2	2	Is	12 stk	
Boller/franskbrød			Ostesauce		2
Burrito	2	9	Opvasketabs	1 kasse	
Pålægschokolade	1 pk.		Tandpasta voksen	2 stk	
The	2		Tandpasta barn	2 stk	
Kaffe	1		Tandbørste barn	3 stk	
			Body shampoo	2 stk	
Frugt	10	10	Shampoo/balsam	3 stk	
Peberfrugt	3	3	Skyllemiddel	2 stk	
Tomat	5	5			
Kartofler	2 kg	~~5~~ 1 kg	Saft	4 stk	
Agurk	2	4	Cola	2 stk	
Gulerødder	1 kg	1	Anden sodavand	6 stk	
Brocolli	0		Multi juice	3 stk	
Blomkål	0		Tomat sauce	2 stk	
Salat	1	1	Pasta	1 stk	
Topping til Pizza		1	Hakkede tomater	4 dåser	
Pålæg ass.	6 pk.	6	ris	2 pk	
Leverpostej	1		Taco mix	1 pk	
Kød Polser		10 stk.			
hakket oksekød	2 pk				
Kylling	2 pk	1			
Ostestrimler	1 pk.	2	Chips	1 pose	
Yoghurt/græsk yoghurt	2 stk		Fredagsslik	2 poser	
Mælk	8 stk	8	Mariekiks	1 pk	
Æg	15 stk	15			
Smør	2 pk				
Karry dressing		1			
Kartoffelsalat		1	Køkkenrulle	2 pk	
			Toiletpapir	2 pk	
Noter:					

Madplan uge: 21

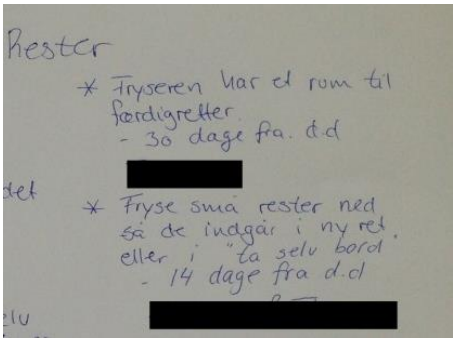
Dag	Dagens ret	Tilbehør	Note
Mandag	~~Suppe og~~ ~~Oksesuppe med bolle~~	Pandekager kalkun med ris	[redacted] hjemme [redacted] Hockey
Tirsdag	[redacted] Spise ude	[redacted]	[redacted] B.T. [redacted] Fri
Onsdag	Spise ude Sushi på havn.		[redacted] Fr.
Torsdag	~~Pizza fra Bryder~~ Spise ude		[redacted] Fri
Fredag	Spise ude [redacted] og [redacted]		[redacted] Venner
Lørdag	Pizza hos Frysse		[redacted] Fodbold: Løgstør
Søndag	~~Sushi på Kaffen~~ Karry pomeret skinkeschnitzel med salat		

Billede 11-2: Indkøbsliste og madplan for Familie 1 udleveret under interview. Ugenumrenes afvigelser kan skyldes en skrivefejl. Alle navne er her streget ud. Se Bilag 5.1.4 for originalerne.

Indkøbslisten er udfyldt med minimumsangivelser af antal madvarer, der vidner om kendskab til familiens spisevaner. Listen kan justeres i henhold til den kommende uges forløb, men kan ifølge forældrene, optimeres ved at tage større hensyn til madvarer i husholdningen (Bilag 5.1.2). På bagsiden af indkøbslisten findes ugens madplan, der giver et overblik over hver dags ret, tilbehør og noter, der kan tage

højde for eventuelle forstyrrelser af ugens orden. Også under workshoppen beskriver faren planlægning positivt med ordene 'overskud', 'fornøjelse', 'overblik' og 'travlt' og de tilhørende begrundelser: "Bliver overskud af tid", "Fornøjelse ikke at skulle tænke på mad og indkøb hver dag", "Dejligt overblik over ugen" og "I en travl hverdag giver det ro" (Bilag 5.1.7). Barn4 supplerer angående planlægning med 'overskud', 'kontrol' og 'fællesskab' med disse begrundelser: "Man skal ikke købe hele tiden", "Man har kontrol over hvad man har til ugen" og "Når vi planlægger er vi sammen" (Bilag 5.1.7). Barnets oplevelse minder om farens, men inkluderer også en fællesskabsfølelse i planlægningen.

Handlingerne relateret til 'Organisering' inkluderer 'Madrester' i 'Madplanen', hvilket forbinder de to kategorier. Små madrester inkluderes dog ikke, og dermed eksisterer en nedre grænse for mængden og brugen af madrester, og de tre kategorier er dermed forbundet med 'Madspild'. Årsagen belyses under workshoppen af faren med: "Hvis vi ikke kan se det når vi kigger ind i køleskabet glemmer vi det"; og: "Det kræver nogen gange lidt planlægning at få brugt resterne"; fordi det "Kan være en udfordring at få brugt i en travl hverdag" (Bilag 5.1.7). Moren udtrykker samme opfattelse, og peger på at: "Det kræver fantasi at finde løsninger til at få brugt resterne". Hertil skriver Barn4, at: "Der er mange muligheder med rester", hvilket kan indikere, at børnene kan fungere som inspirationskilde. Handlingsplanen fra workshoppen indeholder følgelig disse madspildsreducerende tiltag: "Fryse små rester ned så de indgår i ny ret eller i "ta selv bord" og at "Fryseren har et rum til færdigretter" (her henvises til større madrester) (se Billede 11-3 og Bilag 5.1.7).

Billede 11-3: Udsnit af Familiens handlingsplan med fokus på tiltag over for madrester.

I det opfølgende interview fortælles, at fryseren har fået et rum til netop færdigretter; tiltaget er således implementeret. Madrester figurerer som en hverdagsudfordring, der kan forårsage madspild.

Løsningen kræver fantasi, synlighed og inddragelse af børnene som inspirationskilder. Angående synligheden fortæller moren i TV2Nord-indslaget fra den 24/6 2015 og i det opfølgende interview, at de gået bort fra at bruge sorte bøtter

til gennemsigtige, fordi maden derved ikke bliver glemt. Den materielle konfiguration assisterer således madpraksisserne i at omsætte maden til føde.

Forbindelsen mellem 'Organisering', 'Madrester' og 'Madplan' understøttes også af, at hvis madplanen ikke laves sammen, bliver specialvarer for gamle. Til spørgsmålet om hvordan de finder ud af, om mad er blevet for gammelt, svarer faren:

> F: "Jeg tror, det er primært mig, der kigger efter det om søndagen, når man skal i gang med næste uges madplan. Så tager jeg lige skuffer og skabe for at se: "Hvad har vi?", og så får jeg inspiration ud fra det til at lave næste uges madplan. Så hvis der er noget, der er ved at blive for gammelt, så kan jeg fange det der, så jeg prøver at få det brugt. Ja, det er primært... Der hvor jeg har udfordringen, det er, hvis det er [M], der har fundet på nogle gode retter, og har fået købt nogle specielle ingredienser ind, og jeg ikke lige kender de ingredienser, så har svært ved at lige finde ud af: "Hvad skal jeg bruge dem til?". Og så hopper jeg let og elegant over dem, når jeg laver madplan for eksempel, og så står de og bliver for gamle."
>
> (Indledende interview af Familie 1 (Bilag 5.1.2, 20:46,5 – 21:27,0))

Manglen på viden om ingrediensernes mulige anvendelse forårsager altså et madspild; 'Madspild' og 'Madplan' er forbundne igennem handlinger. Forbindelsen findes også i, at køleskabet stort set er tomt, når ugen er omme, hvilket er en konsekvens af en madplan tilpasset familiens behov, og følgelig en god organisering (se Billede 11-4).

Billede 11-4: Forskellen på Familie 1's køleskab før og efter indkøb (aften-billeder fra 25/5 og 26/5 2015).

Jo mindre en madvare er en rutinemæssig del af madpraksisserne, jo større sandsynlighed for at den spildes, fordi den eller viden om brugen glemmes. Et eksempel på sjældent anvendt mad findes på den øverste hylde i køleskabet, der af faren beskrives som et hospice (se Billede 11-5), og forbinder 'Madspild' og 'Datomærkning'. I den forbindelse formodes den røde hylde at hjælpe, idet den under det opfølgende interview omtales som en hylde, hvor der automatisk sættes madrester ind på, og at der automatisk kigges på hylden (se Billede 11-1 og Bilag 5.1.10). Desuden er moren som følge af interventionerne blevet en mere aktiv del af planlægningen, siger faren under det opfølgende interview (Bilag 5.1.9).

Billede 11-5: Familie 1's øverste hylde i køleskabet. Bemærk de to åbnede glas rødkål.

Indsigt: Organisering

En stor opmærksomhed på handlinger relateret til organisering forebygger i vid udstrækning madspild, men der vil stadig være et spild. Det skyldes blandt andre faktorer, at handlingerne varierer fra person til person.

11.2.1.5 Indkøb

'Indkøb' er via 'Madplan' og 'Organisering' forbundet med 'Madspild', idet familien kun køber det, der skal bruges til en given uge, hvormed impulskøb og madspild holdes på et minimum. Trods et organiseret indkøb kasseres tidligere købt mad, som er blevet for gammelt, fordi den ikke medtænkes i madplanen, som citatet ovenfor udtrykker. Hermed forbindes 'Datomærkning' med 'Madspild', 'Organisering' og 'Indkøb'. 'Organisering' betyder dog også, at eksempelvis madrester og købt mad i høj grad anvendes, inden de bliver for gamle. Moren fortæller i det opfølgende interview, at hun er begyndt at hakke grøntsagerne og fryse dem, inden de forgår (Bilag 5.1.9). Organisering af madforbruget påvirker altså indkøbet, og hvad der sker med købt mad efterfølgende. Indkøbet er organiseret af en madplan, der afføder en indkøbsliste, som guider indkøbsturen. Det er en ugentlig begivenhed, som moren udtrykker under workshoppen: "Det er en del af vores rutine at handle én gang om ugen" (Bilag 5.1.7). Når indkøbet er overstået, er husstanden tilført mad, som planlægningen skal forsøge at få brugt og indpasset i forhold til hverdagens øvrige (uforudsete) aktiviteter. Denne efterfølgende koordinering er mere kompleks end indkøbet, der kun strækker sig over kort tid og funderes på et forestillet fremtidigt forløb. Her er rutiner en hjælp, fordi de udtrykker en tavs viden om en typisk uge, der således anvendes i planlægningen.

Faren beskriver netop indkøb som en 'Rutine' med begrundelsen: "Er med til at mindske tiden til indkøb" (Bilag 5.1.7).

Trods at være struktureret af madplanen og indkøbslisten tilgodeser indkøbet ifølge faren det uforudsete, og således må madplanen altså indeholde ekstra madvarer, der overskrider ugens planlagte forbrug. Familien køber kun ind én gang om ugen, hvilket er en betydelig faktor for overproviantering, der kan forårsage madspild. Det antages, at sjældne indkøb bevirker, at man i højere grad fristes til at lave impulskøb end ved flere ugentlige indkøb. Dette forhold er ikke undersøgt, om end indikationer kan findes i data. Dertil kommer, at madplaner, der tager højde for uforudsete hændelser i perioden, de dækker, forårsager overproviantering med en øget risiko for, for gammelt mad til følge. Under det indledende interview finder moren flere pakker for gammelt gær i køleskabet, som hun har glemt grunden til at have købt (Bilag 5.1.2, 1:12:37,3 - 1:15:48,7). Omvendt sikrer en madplan – såfremt den følges – at indkøbet er tilpasset familiens forbrug, hvorved madspildet af ikke-brugt mad foregribes. Madplaner hjælper i høj grad til at undgå impulskøb, fordi den tilhørende indkøbsliste fastholder opmærksomheden på kun den mad, der er nødvendig med et reduceret madspild og en større økonomisk besparelse som resultat. Jo længere periode madplanen dækker, og jo flere uforudsigeligheder der forsøges foregrebet, jo større er overprovianteringen. Ergo både forebygger og forårsager madplaner madspild.

Indsigt: Madplan

Sammen med indkøbsliste strukturer madplanen indkøb, og modvirker impulskøb af mad, der ikke passer ind i hverdagens madforbrug. Madplanen skal dog tage højde for allerede købt mad for effektivt at reducere madspild.

11.2.1.6 Børnenes rolle

Handlinger knyttet til kategorien 'Børnenes rolle' fremstår i data som rutineprægede. Kategorien dækker forældrenes hensyn til børnene i valget af retter og børnenes aktive deltagelse i madlavningen og aftensmåltidet. Kategorien er direkte forbundet med alle øvrige kategorier, og via 'Madspild' også med 'Datomærkning', fordi de ifølge forældrene ikke kan lide specialvarer, mens de ved deltagelse i aftensmåltidet, hjælper med at spise mad, der er tæt på at blive for gammelt. Nævnte hensyntagen til børnene angående specialvarer vejer tungere end hensynet til at reducere familiens madspild, hvorved dét, børnene ikke kan lide (såsom grøntsager), serveres separat:

M: "Jamen, det plejer altid at være en side-ting til noget andet. Altså, vi laver altid noget, som vi ved at børnene kan lide. Der

> vil altid være noget kød, de kan lide, og der vil altid være noget kartofler eller pasta eller ris eller et eller andet de kan lide. Og så er der så, de der grøntsager, vi lader være ved siden af, og der kan der jo godt være nogle grøntsager, som vi ved, de ikke vil have, men vi gerne vil have."

(Indledende interview af Familie 1 (Bilag 5.1.2, 19:06,0 - 19:30,3))

Madpakkerne spises ikke altid, og i stedet for at få børnene til at spise madpakken efter skole, smides den ud eller gives til familiens hund. I dagbogen (Bilag 5.1.6.2) den 18/5 skrives, at de to yngste har 108 gram uspist madpakke med hjem, som hunden får. Dagen efter er madpakkespildet på 116 gram (Bilag 5.1.6.4). Den 27/5 står der, at Barn2 laver pølsehorn, fordi "rugbrødsmad er ved at være lidt kedeligt i madpakken". Den følgende dag meddeler Barn2, at hun får frugt og mælk i skolen, så forældrene kunne tage hensyn til det i madpakken. I TV2Nord-udsendelsen fra den 24/6 2015 såvel som i det opfølgende interview fortæller faren, at børnene er blevet meget mere inddraget i valget af madpakkeindhold og selv hælde op på tallerkenen. Derudover har børnene dage, hvor de bestemmer aftensmaden. Spild af madpakker som en konsekvens af at børnene ikke spiser den i skolen på grund af mangel på tid eller lyst er gennemgående for alle familierne. Mængden af spildet varierer dog, idet børnene i nogle familier spiser madpakken efter skole. Madpakkespild understreger kategoriens direkte forbindelse til 'Madspild'.

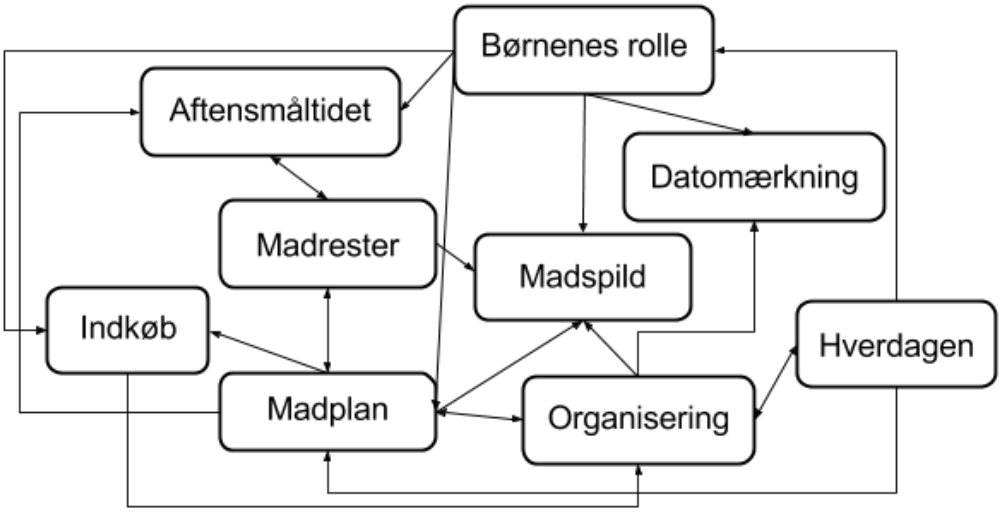
Indsigt: Hensyn til børnenes smag

Hensynet til børnenes smag influerer, hvilke varer og handlinger der er acceptable. Derfor må nogle dele af retten serveres separat, mens resten skal være genkendeligt og acceptabelt for børnene. Specialvarer er derfor i risiko for ikke at blive brugt, hvilket medfører at varerne eller viden om brugen glemmes. Derfor giver det mening for familier at spilde mad.

Baseret på ovenstående analyse er antal forbindelser for hver kategori optalt og angives i nedenstående Tabel 11-5, der er visualiseret i Figur 11-1:

	Antal forbindelser
Madplan	7
Børnenes rolle	5
Madspild	5
Organisering	4
Aftensmåltidet	3
Madrester	3
Hverdagen	3
Indkøb	3
Datomærkning	3

Tabel 11-5: Rangordning af hver kategori baseret på antal forbindelser i Familie 1.

Figur 11-1: Kategoriernes indbyrdes forbindelser indikerer, hvordan hver kategoris tilknyttede handlinger påvirker hinanden. Pilene viser hvilke kategorier, der påvirker hinanden.

Madplan er en central kategori grundet det store antal forbindelser til andre kategorier. En madplan har en organiserende funktion, og koordinerer hverdagens madpraksisser herunder indkøb og indholdet af aftensmåltidet. I ovenstående er 'Madplan' en separat kategori, men i kraft af dens funktion hører den under 'Organisering'. Madplanen er et knudepunkt i familiens madforbrug, fordi den er et værktøj, der begrænser madpraksisserne med øget overblik og overskud som resultat. Stadig er den organiserende effekt i centrum, hvorfor 'Organisering' er en central kategori i disse data. 'Organisering' er abstrakt, fordi kategorien inkluderer

placering af opbevaret mad i skabe, skuffer og køleskab samt fryser, samt betegner hensynet til hverdagens aktiviteter. 'Madplan' er den konkrete og mere snævre udformning af 'Organisering'. God organisering har indflydelse på 'Datomærkning'; giver hverdagen struktur, blandt andet ved at aftensmåltidernes indhold er koordineret i forhold til øvrige aktiviteter; øger overblikket over 'Madrester'; og mindsker dermed 'Madspild'. Kategorien omfatter også hensynet til 'Børnenes rolle' angående smag og deltagelse i madlavning.

Madpraksisser udføres forskelligt af de enkelte personer, og manglende organisering i form af en fælles udarbejdet madplan forårsager et madspild, fordi ikke alle i familien ved, hvordan den enkelte vare skal bruges. Deraf kommer en ny kategori, der kaldes 'Personliggørelse af madpraksisser'. Den er ikke central i disse data, men alligevel betydelig, for forskellige udførelser kan forårsage madspild: ringe viden om brugen af bestemte madvarer medfører ekskludering af dem, for store indkøb der ikke er afstemt med den øvrige familie, og varierende tolerance overfor datomærkning.

'Aftensmåltidet' er central, da det er kulminationen af planlægning, indkøb, opbevaring og tilberedning; det er blandt andet her, maden spises. For at kunne lave noget alle kan lide, skal de forudgående handlinger tilpasses. Madspild overlapper med mange andre kategorier, men er ikke central, fordi madspild var omdrejningspunktet for interviewet.

De centrale kategorier i disse data er dermed 'Madplan', 'Organisering' og 'Aftensmåltidet'. Der vendes tilbage til kategorierne senere. Nedenfor analyseres Familie 2.

11.2.2. FAMILIE 2

Kategorier fra aksekodning
Børnenes rolle
Diæt
Fødevaresikkerhed
Indkøb
Madplan
Madspild
Organisering
Tilberedning og måltider

Tabel 11-6: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 2.

11.2.2.1 Madplan og indkøb

Familien anvender ikke en 'Madplan', selvom moren opfatter madplaner som en norm. Hun omtaler dem dog som underminerende for spontanitet og lyst i forhold til aftensmåltidets retter, som hun står for at tilberede og ofte købe ind til. Lyst bestemmer i høj grad aftensmåltiderne, hvorfor udskiftning af planlagte retter hyppigt forekommer i familien. Desuden passer en madplan dårligt ind i deres hverdag, fordi faren er under uddannelse i København mandag til onsdag hver uge og derudover har lange og skiftende arbejdsdage. Forbindelsen mellem 'Indkøb' og 'Madplan' eksisterer i farens impulskøb, der problematiserer udarbejdelsen af en sådan.

Tendensen til impulskøb understøttes af data fra workshoppen, hvor farens valg af ordet 'spontanitet' som beskrivende for indkøb er: "Laver tit om på menuen hvis jeg føler mig inspireret". Hans valg af ordene 'glæde' og 'tilbud' for indkøb begrundes henholdsvis med "kan godt lide at købe mad ind, som jeg ved familien elsker" og "bliver ofte fristet af tilbud" (Bilag 5.2.6). Med begrundelserne beskriver han sin egen indkøbspraksis og understreger, at tilbud og spontanitet er styrende for indkøbet, mens familiens smag også har en stor indflydelse. I indkøbet tager han hensyn til familien, men den personlige tilpasning af udførelsen af praksissen understøtter ikke en eventuel madplan. Det ses også i, at han under workshoppen beskriver planlægning med ordet 'lyst', der begrundes af "Hvad har jeg lyst til", og ordet 'valgmuligheder' med begrundelsen: "Der skal laves noget alle gider at spise og være økonomisk inden for det madbudget vi har lagt for os selv" (Bilag 5.2.6). Tilbud, spontanitet, glæde og lyst kan modarbejde madbudgettet, der rapporteres at være på 5.200 kr., og samtidig introducere ny mad til familiens eksisterende madbeholdning med risiko for mad, der ikke når at blive spist. Forældrene meddeler dog under det opfølgende interview, at madbudgettet er uændret, så beløbet afspejler sandsynligvis allerede et lystbetonet og spontant madforbrug. I samme interview understreger moren, at hun ville være uinspireret af et tomt køleskab, fordi der ikke ville være mulighed for at tilfredsstille lysten til mad, og at spontanitet skal præge alle ugens aftensmåltider. Modsætningsvist fortæller faren, at han ville have det bedst med at kende dagenes retter. Her findes en konflikt mellem forældrenes holdninger. Spontaniteten understøttes og savnes af moren i forbindelse med planlægning. Under workshoppen vælger hun ordene 'kedeligt' og 'ligegyldigt' med tilhørende begrundelser: "da der ikke er plads til kreativitet" og "Jeg ser det som en ligegyldig ting hvor der ikke er plads til spontanitet" (Bilag 5.2.6). Alligevel indeholder handlingsplanen tre tiltag ("Finde/tage sig tid til planlægning", "Samarbejde omkring planlægning" og "Planlægning af madpakker"), der alle ønskes indført den følgende måned (Bilag 5.2.6), hvorfor planlægning må have en vis vigtighed for familien. Kreativitet findes også implicit i dagbogsnotatet fra den 23/5, hvor der moren skriver: "Det største problem med madspild, er at forbrugerne ikke ved hvad de kan bruge resterne til" (Bilag 5.2.5.2). Det viser, at moren besidder en vis kreativitet, og anser den for en strategi til at få madrester spist – både i egen familie og andres. I overensstemmelse med moren efterlyser Barn3 'kreativitet', der

vælges som et for hende beskrivende ord for planlægning, og begrunder det med "at det ikke bare er kylling hver gang" (Bilag 5.2.6). 'Valgmuligheder' understøttes med "man skal have noget at vælge i mellem". I forbindelse med indkøb vælger moren igen 'spontanitet', men begrunder det med "det er tit og ofte i sidste øjeblik vi handler", hvilket peger på to typer spontanitet: den ene savnes og forbindes med kreativitet, mens den anden opfattes som en hverdagsudfordring, der modstrider lysten til og muligheden for at organisere ugen.

Således er planlægning både en udfordring, fordi nogle praksisser er barrierer, og samtidig et ønske, fordi planlægning er løsningen på barriererne. Derfor er aftensmåltiderne ofte lystbaserede, og forudsætningerne for en madplan kræver ændring af de handlinger, der omfattes af planlægning og de, der påvirker selvsamme, herunder indkøb. Barriererne omtales under det opfølgende interview, for madplanen er ikke indført, da hverdagen er for ustabil med svingende arbejdstider, aktiviteter og tid, samt at spontanitet og lyst er uforeneligt med en madplan. Madresterne bestemmer nogle gange aftensmåltidet og andre gange spises ude. I interviewet fortælles, at handlingsplanens tiltag vedrørende madpakker (Bilag 5.2.6) er det eneste, der fortsættes med, og dertil også de mindre tallerkner, så de tilberedte mængder tilpasses.

'Madplan' fastholdes som kategori, selvom de tilhørende handlinger er få og kun omfatter en indkøbsliste, som moren sender til faren på SMS (se nedenfor). Desuden opfatter hun en madplan som en norm, og beskriver planlægning under workshoppen med ordet 'lyst' begrundet af "til at organisere hele ugen". Således er hun splittet mellem at have en madplan og ikke at have en. Kategorien forklarer derfor en stor del af data om, hvorfor mad spildes i denne familie.

11.2.2.2 Organisering

Data indikerer, at handlinger relateret til 'Organisering' er rutinemæssige, fordi forældrene omtale heraf er indforstået. Familien besidder ifølge forældrene et godt overblik over den opbevarede mad, fordi organiseringen varetages af moren. Hendes kokkeuddannelse er også årsag til alle madvarernes faste pladser, samt en stor kontrol med holdbarhed og opbevaring. Beskrivelsen af organiseringen af madvarerne giver udtryk for, at den næsten er en automatik. 'Organisering' er koblet til 'Madspild', idet den løbende oprydning af køleskabet og forkert opbevaring med tanke på Barn3 forårsager et vist madspild. Dog forebygger 'Organisering' madspild, eftersom overblikket ifølge moren er stort. Angående madspild skriver moren i dagbogen mellem den 23/5 og 21/6: "Man kommer ikke spild til livs, hvis man ikke lærer folk hvad de skal bruge det til" (Bilag 5.2.5.2). Her peges på andres spild, idet eget madspild formentlig anses for lavt, og at hun ikke er bevidst om konsekvenserne af, at aftensmåltiderne ofte er baserede på lyst. Som det senere vil blive vist, gør SMS'en om madspildet under observationsugen et stort indtryk. Således kan overblikket over opbevaret mad være stort, men indsigten i årsagerne til og størrelsen på familiens madspild findes ikke.

Trods overblikket og organiseringen forårsages altså immervæk et spild, som det eksemplificeres med udsmidningen af for gammelt brød. Eksemplet står i kontrast til morens påpasselighed med at undgå madspild i egenskab af hendes kokkeuddannelse og læreplads. Hun mener ikke, at det er så slemt at smide brød ud, fordi det er billigt. Modsætningsvist har moren den holdning, at al mad er lige meget værd, og fra sin læreplads har hun erhvervet sig en nultolerance overfor madspild. Denne holdning findes også hos Barn3, der begrunder ordene 'værdi' og 'overskud' under workshoppen med henholdsvis "At maden skal have en værdi i sig selv" og "Alt skal bruges" (Bilag 5.2.6). Barn3 har formentlig adopteret morens holdninger, og kontrasterer dermed morens holdning til spild af brød. Madspildet fra den 22/5 2015 (se Billede 11-6 og Bilag 5.2.5.1) er illustrativt her, der viser brødspild. Det nævnes i det supplerende skema om, hvad der sker med madresterne (Bilag 5.2.5.4), at maden på billedet er givet til familiens høns. I dagbogen er lavet en tegning, der viser familiens bevidsthed om nytteværdien ved at give hønsene madspildet: "Madskrald → Høns → Æg ♥ → Æggemadder m/karse" (Bilag 5.2.5.4).

Billede 11-6: Det rapporterede madspild fra den 23/5 2015 under observationsugen.

Det udgør i forhold til definitionen på madspild i det fænomenologiske studie (Kapitel 8, 8.4 Identifikation af fænomenet) stadig et spild, fordi det ikke spises af mennesker. Moren fortæller under det opfølgende interview, at madspildsmængden er reduceret, så hønsene og kaninen får mindre. Det samme skrives i dagbogsnotatet til SMS'en den 3/6: "Vi har alt for lidt spild – hønsene får for lidt at spise!! ☺"

(Bilag 5.2.5.4). Derfor overvejer hun under det opfølgende interview, om det kan svare sig økonomisk at koge for meget ris i stedet for at købe hønsefoder. Det indebærer et bevidst skabt madspild, og er et klart eksempel på, at madspild opgøres i økonomisk tab (eller gevinst såfremt det undgås). Hun vil gerne lære andre om brugen af madrester såsom broccolistokke, der ofte anses for madaffald. I dagbogsnotatet fra den 23/5 skriver moren, at "Det er ikke alle der kan tænke ud af boksen og se potentiale i en broccolistok (som jeg vil mene IKKE er skrald)" (Bilag 5.2.5.4). Hendes kompetencer tillader hende at bruge, hvad der er madaffald for andre, i tilberedningen. For moren udgør stokkene madspild, fordi hun har kompetencerne til at bruge dem i madlavningen, hvorfor definitionen af madspild må afhænge af en persons kompetencer til at realisere madens nytteværdi som føde**.** Moren blev motiveret af SMS'en om det gennemsnitslige madspild, som familiens mængde oversteg. Hun fortæller under det opfølgende interview, at havde spildet været under gennemsnittet, ville det have været lige ærgerligt. Det understeger hendes ambition om helt at undgå madspild, som spontaniteten og lysten til dels skaber: der er en konflikt mellem holdning og handling.

Indsigt: Madspild

Definition af madspild afhænger af personens kompetencer, fordi mere specialiserede kompetencer øger madens anvendelsespotentiale og dermed omsætningen af mad til føde.

Under workshoppen beskrives madrester af moren som "sjusk" og med ordene 'ærgrelse', 'irriterende' og 'meningsløs'. I forbindelse med tilberedning underbygger Barn3 dette med ordene 'fornøjelse' og 'værdi' og begrunder henholdsvis med: "man skal være glad for det man har" og "at maden skal have en værdi i sig selv" (Bilag 5.2.6). Måltid beskriver Barn3 med 'glæde': "Man skal være glad for man får noget at spise". Lysten til at undgå madspild findes også hos faren, der beskriver madrester med 'spild': "Spild af tid hvis det ikke bliver spist. Spild af penge, spild af mad generelt". Det suppleres af ordet 'værdiløst' med begrundelsen "Har resterne nogen værdi, evt. øv-følelse hvis værdien er høj", som henviser til de gange madrester må smides ud. Dette påviser, at madspildet gøres op i et økonomisk tab, der varierer efter typen af madrester. I forbindelse med opbevaring af madrester dømmes gennemsigtige bøtter under det opfølgende interview uanvendelige, for madresterne fryses enten ned eller bruges dagen efter; overblikket er allerede godt med hensyn til madrester. Dog udfordres overblikket af farens impulskøb, de skiftende diæter og familiens fokus på lystbegrundet madvalg, der tilfører ny mad til den eksisterende madbeholdning med en øget kompleksitet i organisering til følge. Madskemaerne skulle forøge overblikket, men de fungerede som nævnt i det opfølgende interview ikke i denne familie, fordi de var for travle i perioden, hvor skemaerne skulle bruges. Skemaernes effekt forringes af hverdagens travlhed.

11.2.2.3 Diæt og indkøb

Endnu en udfordring for at holde madplan er farens 'Diæt' samt holdning til og opfattelse af 'ordentlig mad'. På trods af at 'Diæt' fylder lidt i data, har farens diæt og kræsenhed en vis indflydelse på resten af familiens måltider ved at øge kompleksiteten om dem og ligeledes besværliggøre at føre madplan. Under workshoppens Fase 1 'Måltid' vælger moren ordet 'frustrerende', som begrundes med "hader kræsenhed" (Bilag 5.2.6), og fremstiller faren som en udfordring for, hvilken mad der kan indgå i et (familie)måltid og dermed også indkøbes og tilberedes. Følgende citat eksemplificerer farens holdning til mad:

F: "Og så fordi nogen af os ikke tror på, at komælk er godt for os."

M: "Ja, ja, det er godt med dig."

I: "Okay, og hvem er...?"

F: "Det er mig."

I: "Det er dig. Ja."

F: "Det er jo ikke naturligt, at man spiser…"

M: "Hold nu op, [F]!"

F: "Nej, prøv at stoppe. Det er jo ikke naturligt at drikke noget, der kommer fra en ko. Det er jo beregnet til en kalv. Det er jo ikke noget mennesket skal drikke. Det er jo kun noget, vi gør for at overleve."

I: "Ja."

F: "Du kan ikke... Kroppen kan ikke optage de ting, der er i mælken. For eksempel kalcium kan vi ikke optage på grund af laktosen, der sætter sig i kroppen, det sætter en hinde. Det vil sige, at den kalcium, som vi skulle optage, den ryger sådan set lige igennem."

I: "Okay."

F: "Og det er meget små mængder. Skal du have kalcium, så skal du spise grøntsager."

I: "Ja. Ja."

F: "Ja, og så er der nogle andre ting i mælken, der ikke er godt for os."

I: "Ja."

F: "Fordi - igen - det er beregnet til en ko."

I: "Ja. Ja. Er det…"

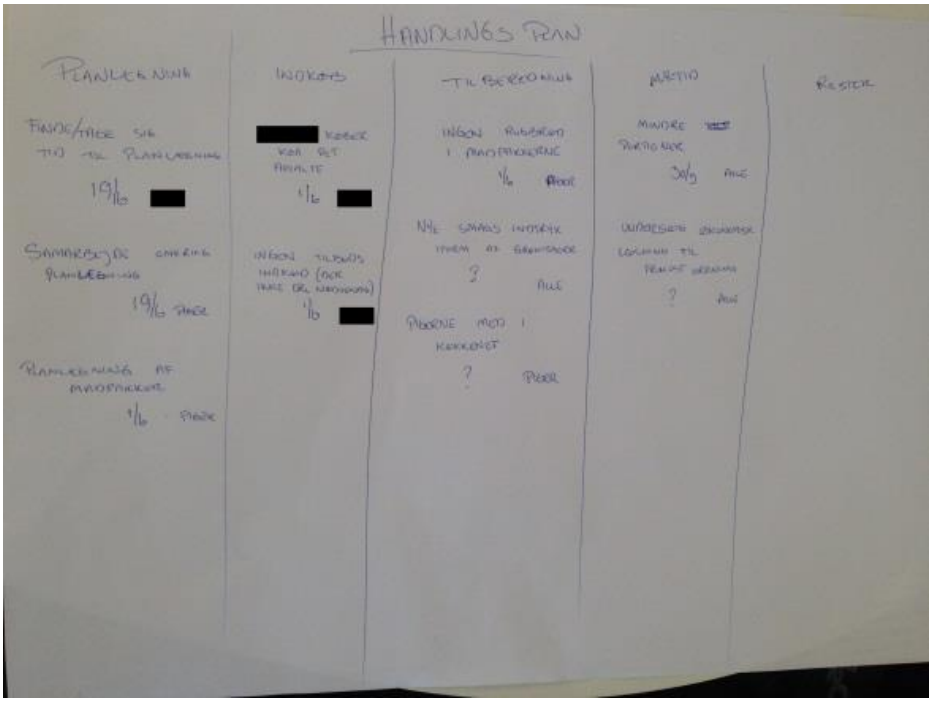
F: "Der er vi bare ikke enige."

I: "Nej."

M: "Sådan noget pjat."

(Indledende interview af Familie 2 (Bilag 5.2.2, 42:53,0 – 45:53,7))

Eksemplet illustrerer farens holdning til fødevarer, hvor hans egen opfattelse af sundhed påvirker definitionen af ordentlig mad. Dertil kommer, at han har en mistanke om glutenintolerance og følger en 'Diæt', der ekskluderer hvidt brød, sukker og stivelse, samt kan vælge at tilberede sin egen mad parallelt med den øvrige families. Under workshoppens Fase 1 'Måltid' vælger han 'betydningsfuld' og 'spiseligt' med begrundelserne "det har betydning hvad vi spiser" og "kan måltidet spises" (Bilag 5.2.6). Han er altså meget opmærksom på, hvad der spises, og om det kan spises, men det kan også afspejle hensyn til Barn3's allergier. Såfremt indkøbet ikke tager hensyn til farens 'Diæt', forårsager det 'Madspild', når mad købt til faren ikke bliver spist, før holdbarheden udløber. Rollerne er fordelt således, at moren tager sig af 'Tilberedning og måltider' og 'Organisering' samt de flest 'Indkøb', mens faren lejlighedsvist køber ind. Når han hjælper til med 'Indkøb', ringer moren eller sender en SMS til ham om den mad, der skal købes. Resultatet er, at faren køber maden, men af og til foretager impulskøb eller køber forarbejdet mad (som moren ikke synes om), der ikke står på indkøbssedlen. Handlingsplanen fra workshoppen har som mål, at faren kun køber det aftalte, og at moren og Barn3 ikke køber unødvendige tilbud (se Billede 11-7 og Bilag 5.2.6).

Billede 11-7: Handlingsplanen, der er resultatet af workshoppen, fra Familie 2. Navnene er streget ud af hensyn til anonymisering.

Heri gives forbindelsen mellem 'Diæt', 'Tilberedning og måltider', 'Indkøb' og 'Madspild'. Det er implementeret, for under det opfølgende interview (Bilag 5.2.8) berettes det, at faren ikke længere ringer hjem, for at spørge om, der skal handles ind, hvorfor han kun køber noget, når han har en indkøbsliste. Det rapporterede madbudget på 5.200 kr. meldes uændret, men for faren handler det mere om samvittighed end økonomi, og viser hans øgede opmærksomhed på madspild. Opmærksomheden er øget hos begge forældre.

Indsigt: Madspild

En madplan kan fungerer mest optimalt, hvis alle i familien spiser det samme. Her spiller holdninger en afgørende rolle. Ligeledes er lyst og spontanitet væsentlige faktorer, der skal koordineres internt i familien, ifald en madplan skal føres og reducere spild.

11.2.2.4 Fødevaresikkerhed

Den korte omtale af 'Fødevaresikkerhed' er ikke ensbetydende med, at den ikke øver indflydelse på indkøb, madlavning og måltider. 'Fødevaresikkerhed' er et

meget vigtigt emne for familien, fordi Barn3 er multiallergiker, og derfor kan kun bestemte madvarer købes. Samtidig skal maden opbevares sikkert, fordi de ikke må røre hinanden eller blandes. Sker det, og spiser hun for hende farlig mad, skal hun i værste fald indlægges på hospitalet. I og med at Barn3 er 10 år, har det i lang tid været almindelig praksis at behandle maden på denne måde. Det ses i workshopdata, hvor hun vælger ordet 'spiseligt' til indkøb med begrundelsen "tilsætningsstoffer" (Bilag 5.2.6). Hun er selv meget opmærksom på, hvad korrekt indkøb er i familien. Yderligere begrundes håndteringen af maden med morens kokkeuddannelse og hendes speciale i madspild. Således påvirker 'Fødevaresikkerhed' kategorien 'Organisering' og dertil forbundne handlinger. Kategorien 'Fødevaresikkerhed' er endvidere forbundet med 'Madspild', fordi mad, der er blandet, opbevaret eller håndteret ukorrekt, smides ud af sundhedshensyn. 'Fødevaresikkerhed' er forbundet med – og påvirker – kategorierne 'Indkøb', 'Organisering', 'Tilberedning og måltider' og 'Madspild'.

11.2.2.5 Børnenes rolle

'Børnenes rolle' er forbundet med 'Madplan', 'Tilberedning og måltider', 'Organisering' og 'Madspild'. Kategorien og de tilknyttede praksisser en stor del af hverdagen i kraft af antal forbindelser til andre kategorier. Det viser sig ved, at børnene har medbestemmelse af måltiderne og i særdeleshed aftensmåltidet, hvor moren kan føje sig for børnenes ønsker. Det sker på trods af, at der allerede kan være planlagt en ret, som dermed udskydes. Det betyder, at allerede indkøbt mad kan overgå til at blive overskudsmad, siden behovet for dem er borte. Transitionen til at eksistere som overskudsmad er sandsynligvis midlertidig, idet moren beskriver sig som meget opmærksom på at sikre anvendelsen af købt mad. Skiftende lyst forklarer en del af familiens madspild, der i observationsugen var på 1.922 g. Mængden, der blev oplyst i SMS'en den 7/6, blev modtaget med forbløffelse: "1.922 g? Var det så stort?" (Bilag 5.2.5.2). SMS'en gjorde et stort indtryk på moren, der under det opfølgende interview fortæller, at den fungerede motiverende, og at hun fik det dårligt. Forklaringen på mængden er et stort madpakkespild den pågældende uge. Under samme interview fortæller moren, at familien – primært moren grundet farens uddannelse i København – oplevede et øget fokus på at undgå madspild, og at notesbogen var sjov at bruge.

Indsigt: Overskudsmad

Overskudsmad er en gruppe af madvarer i opbevaringen af mad, der løbende skiftes ud. Gruppen har en dynamisk karakter, idet den kun indeholder madvarer, der ikke umiddelbart passer ind i familiens madforbrug. Det er midlertidigt, at en madvare er i overskud. Transitionen af mad til eller fra gruppen af overskudsmad bestemmes af, hvordan praksisserne, der udgør madforbruget, influerer hinanden.

Endvidere ses koblingen mellem 'Børnenes rolle' og 'Tilberedning og måltider' i, at børnene i høj grad deltager i madlavningen og ifølge moren kender og respekterer madvarerne, der også understøttes af Barn3's ovennævnte begrundelser vedrørende madens værdi. I forbindelse med planlægning under workshoppen mener Barn3, at 'fællesskab' og 'samarbejde' er beskrivende, fordi "man skal være sammen om det" (Bilag 5.2.6). Til tilberedning vælger hun 'overskud' og 'mængde' med begrundelserne "alt skal bruges" og "mål op". Tilpasning af mængderne angives under det opfølgende interview som implementeret, hvor mindre tallerkner har begrænset effekt. Dog betones mængderne i forhold til sulten efter arbejde at være vanskelig at vurdere, hvilket kan føre til madrester. Tallerkenrester smides ud, siges det i det opfølgende interview, hvorfor mindre tallerkner betyder, at man skal tage flere gange med færre madrester som resultat. I den forbindelse skrives i notesbogen: "Vi har flere gange brugt mindre tallerkner ved aftensmaden. Og det har faktisk reduceret spild!! ☺". Tiltaget opleves altså at have en effekt. Angående madrester beskriver Barn3 det i workshoppen med 'meningsløst' og 'miljøsvineri': "gir ikke mening at smide ud" og "det er ikke godt for miljøet". Barn3 kan derfor være meget bevidst at reducere spild under tilberedningspraksisserne som følge af morens opdragende effekt. Moren begrunder sit engagement for at have dem med i køkkenet med sin uddannelse, og fordi hun primært tilbereder aftensmåltidet. Som anført i familiens historie kan det medvirke til at holde det nuværende madspild nede, fordi moren har en nultolerance for madspild, som børnene handler på i køkkenet. Det skaber en forbindelse mellem 'Børnenes rolle' og 'Madspild'. Uden for hjemmet, altså i skolen, består forbindelsen ikke i at holde madspildet nede, men derimod i at forårsage spild, fordi der ifølge moren smides flere madpakker ud, end hun har lyst til. Billede 11-8 (Bilag 5.2.5.1) eksemplificerer dette med en næsten fyldt madpakke i øverste venstre hjørne.

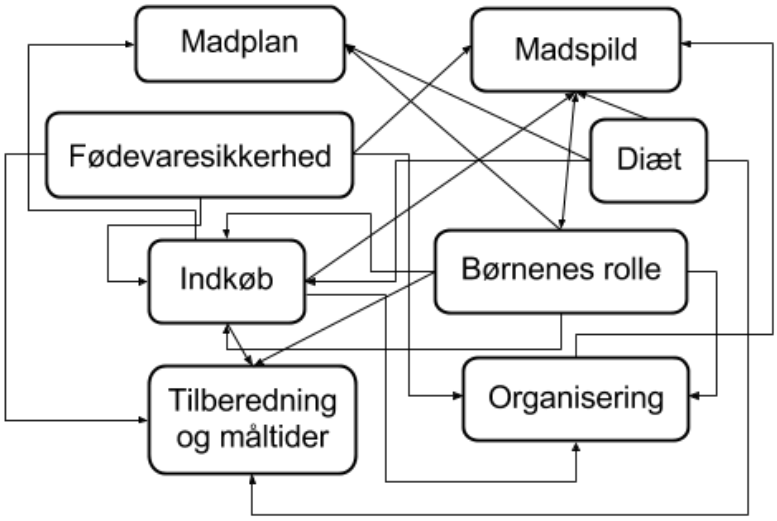
Billede 11-8: Det rapporterede madspild fra den 22/5 2015 under observationsugen. Bemærk den næsten uspiste madpakke.

Mængden er 642 g., og udgør observationsugens ugens største spild. I det opfølgende interview fortæller moren, at madpakkespildet var stort den uge. Motivationen til at reducere madpakkespildet findes allerede under det indledende interview, hvor moren har i sinde at sætte ind overfor spildet ved eventuelt at ændre indholdet af madpakkerne, så de bliver mere spændende og indbydende. Resultatet er, at handlingsplanen indeholder ønsket om "Ingen rugbrød i madpakkerne" (se og Bilag 5.2.6). Workshoppens handlingsplan har inddragelse af børnene som tiltag, og i dagbogen skrives den 21/6, at: "Der er lavet flere madpakker uden rugbrød, og det har reduceret madpakkerester. Vi skal nok skifte mere mellem rugbrød og grov boller i madpakkerne. Der har savnet rugbrødet nogle dage." (Bilag 5.2.5.2). Under det opfølgende interview fortæller moren, at madpakkernes indhold skifter, når de to yngste børn ikke kan lide rugbrød (Bilag 5.2.5.2). Det illustrerer en øget kommunikation mellem børnene og moren, der fungerer reducerende på spildet, fordi årsagerne derved kan italesættes og reageres på. I det opfølgende interview fortæller moren også, at hun er begyndt at tjekke skoletaskerne efter skole, og at børnene skal spise eventuelle madpakkerester. I den sammenhæng påpeger forældrene, at tiden, der er til at spise i skolen, er en vigtig faktor for at undgå madpakkespild.

Kategoriernes indbyrdes forbindelser, der angiver, hvordan kategorierne – eller fænomenerne – påvirker hinanden optælles og ses i Tabel 11-7 og visualiseres i Figur 11-2 nedenfor:

	Antal forbindelser
Indkøb	6
Madspild	5
Børnenes rolle	5
Fødevaresikkerhed	4
Tilberedning og måltider	4
Diæt	4
Madplan	3
Organisering	3

Tabel 11-7: Antallet af forbindelser for alle kategorierne i Familie 2.

Figur 11-2: Kategoriernes indbyrdes forbindelser i Familie 2. Pilene angiver, hvilke kategorier der påvirker hinanden.

I forhold til madspild er den første centrale kategori ’Personliggørelse af madpraksisser’, fordi en del af madspildet forårsages af farens personlige tilpasning af udførelsen af indkøb og egen opfattelse af ordentlig mad. Det introducerer overskudsmad, der ikke har nogen umiddelbar brug i hverdagens madforbrug, samt skaber en konflikt i forhold til morens madpraksisser. Som i analysen af data fra Familie 1 betyder ukoordinerede praksisser en destabilisering af hverdagens organisering i forhold til familiens madforbrug. Den destabiliserende effekt findes også i morens lyststyrede og spontane valg af retter til aftensmåltidet, der gør allerede købt mad overflødigt. ’Spontanitet’ er også en central kategori, idet det omfatter farens impulsive indkøb og morens afvigelser fra planlagte retter

foranlediget af børnenes lyst. Dette gør 'Organisering' til en central kategori, fordi netop manglen på den forklarer en stor del af madspildet. Kategorierne peger på centrale årsager til familiens madspild.

De centrale kategorier for data fra Familie 2 er 'Personliggørelse af madpraksisser', 'Spontanitet' og 'Organisering'.

I det følgende analyseres data fra Familie 3.

11.2.3. FAMILIE 3

Kategorier fra aksekodning
Aftensmåltidet
Børnenes rolle
Fødevaresikkerhed
Indkøb
Madplan
Madrester
Madspild
Organisering
Sundhed

Tabel 11-8: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 3.

11.2.3.1 Fødevaresikkerhed

Kategorien 'Fødevaresikkerhed' relaterer sig ikke til mange af hverdagens madpraksisser. Derimod er morens holdning til 'Fødevaresikkerhed' påvirket af medier såsom Facebook og e-mails, som eksemplet med ris i historien understreger. Hun støtter sig i højere grad op ad andres meninger end sin egen på trods af, at hun ikke har set bevis for, at genopvarmning af ris er usundt. Da faren under interviewet tilkendegiver, at han ikke ved, hvor hun har den holdning fra, har moren selv svært ved at begrunde det, men henviser til medier og omgangskreds som en efterrationalisering. I forhold til madspild vil moren hellere være på den sikre side, når der skal laves mad til familien. Under workshoppen beskriver faren madrester med ordene 'risiko' og 'spiseligt' og begrunder med "Kan vi/jeg blive syge af at spise "resten". Har den været i munden (på andre). Har den været i berøring med andre madvarer etc." og "Er det noget der kan spises igen eller skal det smides ud?" (Bilag 5.3.6). Faren kan dog sagtens spise mad, der er for gammel, som han skriver i dagbogen d. 18/5: "I går skar jeg en plet mug af som måske er kommet pga. af inficeret spækbræt eller fra beskidte hænder. – Ellers ser det fint ud. Jeg lægger brødet i køleskabet i stedet for brødbakken med håb om at det holder længere" (Bilag 5.3.5.2). Notatet står i kontrast til farens begrundelser, der udtrykker

bekymring om fødevaresikkerhed, hvorfor handlingen, notatet beskriver, kan være en effekt af deltagelsen. Det viser også, hvor svært det er at reevaluere lidt for gammel mad som spiseligt: maden er meget tæt på skraldespanden og vil grundet lav friskhed ikke vurderes at have høj værdi. Det understøttes af morens begrundelse for ordet 'spiseligt' i forbindelse med måltid: "Det skal være spiseligt for alle parter" og sammenholdt med ovenstående indikerer det, at der ikke må serveres noget, der dømmes uspiseligt for den samlede familie. Mad, der har overskredet datoen, eller på anden vis kan udgøre en fødevarerisiko, kan derfor ikke indtages, og må smides ud. Hvad der sker med madrester og ingredienser, er altså påvirket af den opfattede fødevarerisiko, som maden kan udgøre.

11.2.3.2 Sundhed

'Sundhed' fylder ikke meget i data om familiens praksis. Trods det, har kategorien en forholdsvis stor indvirkning på 'Aftensmåltidet', idet ingredienserne i ugens retter skal være proteinholdige, have et lavt fedtindhold og være vitaminrige. Desuden spises kun en meget lav mængde rødt kød i ugens løb. 'Sundhed' overlapper altså 'Aftensmåltidet', fordi sundhedshensynet bestemmer måltidets indhold. Kategoriens indflydelse på 'Aftensmåltidet' bestemmes af farens boksetræning. Altså påvirker fritidsaktiviteter aftensmåltidets indhold. Kategorien overlapper også med 'Indkøb', fordi moren under workshoppen peger på "Mindre usunde valg" til valget af ordet 'Usundt'. Hun udtrykker et ønske om at reducere usund mad i husholdningen, fordi de ikke har en høj værdi hos de voksne, som prioriteringen af fødevarerne viser på Billede 11-9 (Bilag 5.3.4).

Billede 11-9: Familie 3's prioritering af fødevarer baseret på den værdi, de tillægger dem. Nederst på billedet findes de højst vurderede og øverst de lavest vurderede.

Slik placeres lavest, mens fisk og grønt er øverst, og kød er i midten. Med en lav værdi antages at følge lavere prioritering af at undgå et spild af dem. 'Sundhed' er forbundet til 'Aftensmåltidet' og 'Indkøb'.

11.2.3.3 Aftensmåltidet og madrester

'Aftensmåltidet' optræder hyppigt i data, og er således vigtigt for familien. 'Aftensmåltidet' har en større betydning end de øvrige måltider og familiemåltider, fordi disse omtales meget overfladisk. Dets betydning understreges af den sociale værdi, der bliver sikret ved, at familien sørger for at sidde sammen og spise, og at det efterstræbes at gøre aftensmåltidet hyggeligt for børnene. Morgenmaden har en højere status i weekenderne end i hverdagene, fordi der er tid til at sidde sammen og spise. Workshoppen bidrog også med data herom. Moren udtrykker, at hun "Sætter stor værdi i at nyde et måltid med familien" (Bilag 5.3.6). Samme opfattelse findes hos faren: "Dejligt at være sammen. Tilfredsstille min sult", "Samlingspunkt for familien. Tid til hinanden" og "Vigtigt at samles/eneste reelle samling i en travl hverdag". Den 6/6 2015 fik familien tilsendt SMS'en "Hvad ville et fælles måltid være uden mad?" (se Kapitel 10). Til det skrives i dagbogen: "Det ville ikke være et fælles måltid, men bare hygge" (Bilag 5.3.5.2). Det viser, at det 'ekstra' som kendetegner aftensmåltidet er hygge og dermed det sociale. Også data fra det opfølgende interview argumenterer for aftensmåltidets vigtighed, for når børnene ikke er hjemme, spiser forældrene rugbrød, idet der ikke er noget hygge i at tilberede et familiemåltid, når der ikke er nogen til at spise det (Bilag 5.3.9, 58:03,1 - 1:11:26,9).

Indsigt: Aftensmåltidet

Aftensmåltidet er dagens samlingspunkt og vægtes meget højt. Derfor skal den serverede føde også falde i alles smag, hvilket påvirker tilberedningen, indkøbet og eventuel planlægning samt brug af madrester.

Kategorien 'Aftensmåltidet' er forbundet med 'Madrester', 'Børnenes rolle' og 'Madspild', fordi madrester fra aftensmåltidet og børnenes madpakker af og til smides ud grunde deres skiftende lyst. Som nævnt ovenfor i forbindelse med Familie 1 er spild af madpakker fælles for alle familierne. Desuden består 'Madrester' af rester fra børnenes tallerkner, der ikke spises, fordi de ikke kan lide den mad, de skal smage på. Moren begrunder under workshoppen ordet 'risiko' vedrørende måltid med: "Ved et måltid at børnene ikke kan lide det". Hensynet til børnene vejer tungere end motivationen til at reducere madspildet fra aftensmåltidet. 'Børnenes rolle' er en del af flere kategorier: 'Madplan', 'Indkøb', 'Aftensmåltidet' og 'Sundhed'. Eksempelvis er børnene med til at lave madplanen ved at vælge mellem to retter, så de tre børn kan nå til enighed. Igennem 'Madplan' påvirker 'Børnenes rolle' 'Indkøb'. Foruden at mælk fra børnenes glas, der er en madrest, næsten er et dagligt 'Madspild', forbinder 'Børnenes rolle' sig også til 'Madspild', idet netop

madlysten er skiftende. Mælkespildet er ifølge det opfølgende interview reduceret, fordi børnene kun får et halvt glas, og resten opbevares i køleskabet til senere servering. Hensynet til 'Sundhed' er samtidig et hensyn til familiemedlemmernes – og herunder børnenes – sundhed, hvor børnene får serveret grøntsager skåret i stave, så de er lettere at spise. Hensynet til børnene viser sig helt tydeligt, idet det ældste barn, får madpenge med i skole, fordi han ikke vil spise madpakke. I forlængelse heraf fortæller forældrene, at deres opdragelse er årsagen til prioriteringen af aftensmåltidet. Under workshoppen begrunder moren 'mængde' med, at: "Der skal laves/tilberedes den rette mængde" (Bilag 5.3.6), hvilket er en strategi til at undgå madrester. Opbevaring af madrester omtales af hende som: "Ordentlig opbevaring som gør at rester kan bruges og ikke bliver til spild". Med ordet 'opmærksom' påpeger faren følgende: "Hvad kan bruges igen? Har vi rester der bruges?". Opmærksomheden er en strategi til at inkludering af madrester i et nyt måltid. Han begrunder 'økonomi' med: "Jeg værdsætter at jeg sparer penge og tid lige højt ved at gemme en rest i f.eks. fryseren". Økonomisk rationalisering præger vurderingen af madrester lige så vel som 'Fødevarerisiko'. 'Madrester' er forbundet til 'Aftensmåltidet', 'Børnenes rolle', 'Madspild' og 'Madplan', fordi madplanen kan inkludere madresterne.

Indsigt: Hensyn til børnene

Forældrenes hensyn til børnene vejer tungere end hensynet til reduktion af madspild, hvorved tallerkenrester og uspiste madpakker spildes. I den henseende undergraver hensynet til børnene strategier for at reducere madspild.

11.2.3.4 Madplan

Hos familien er en 'Madplan' meget vigtig, og motiveres af et økonomisk hensyn. Motivationen stammer fra en øget indsigt i familiens forbrug:

F: "Altså, M hun har taget meget over på den [madplanen] hvor i starten der var det egentlig... det var egentlig mig, der startede med det, med den økonomiske gevinst for øje, ikke også."

I: "Ja. Ja."

F: "Nu må vi gøre et eller andet i forhold til vores forbrug af husholdning. Det synes jeg, det var lidt vildt, så der satte jeg mig for: "Nu skal vi finde ud af, hvad bruger vi egentlig pengene til i husholdningen." Og så begyndte jeg at lave den her madplan. Vi aftalte, at vi handler ind én gang om ugen, og vi startede med at jeg handlede ind. Det var altid mig der

handlede ind, så var det ligesom, så fik hun taget den del væk, så skulle hun ikke tænke på det. Men hun blev så mere og mere involveret i madplanen. Det endte altid med, at [M] laver mad, fordi jeg kommer for sent hjem. Så [M] endte med at stå og lave madplanen. Det er egentlig hende, der styrer det nu, kan man sige."

I: "Og det er fordi, hun står og laver mad?"

F: "Det er fordi, det tit er hende der står og laver det, ikke også. Men så prøver at gøre... At hver søndag så sætter vi os ned, og finder ud af hvad er det vi har brug for at få købt ind, og lidt afhængigt af om der er en liter mælk til havregryn om morgenen, til mandag morgen, så kan vi godt finde på at handle søndag aften, efter ungerne er puttet. Der er så dejlig roligt nede i Lidl, eller hvor man nu handler henne, ikke også. At vi handler om aftenen, efter ungerne er puttet, det gør, at du er ikke sulten. Du har ikke den der impulsive "jeg skal bare have købt noget hurtigt"."

I: "Så tidspunktet det..."

F: "Tidspunktet det tror jeg, det betyder rigtig meget for, hvornår man handler."

I: "Og det kan I mærke økonomisk?"

F: "Ja, det kan vi mærke meget, ja, ja."

(Indledende interview af Familie 3 (Bilag 5.3.2, 6:28,2 – 7:57,5))

Citatet udtrykker baggrunden for motivationen til at reducere forbruget ved hjælp af madplan og planlægning, og viser således, hvorfor 'Madplan' og 'Organisering' i så høj grad optager familien. Desuden giver faren et eksempel på familiens fokus på organisering med påpegningen af betydningen af tidspunktet for indkøb i forhold til en økonomisk besparelse. Besparelsen italesættes ofte, når andre, der har set Familie 1 i tv, spørger forældrene om deltagelsen: det økonomiske hensyn er en meget central gevinst for forældrene.

Madplanen præsenteres som en social aktivitet, og planlægningen af indkøbssituationens tidspunkt bidrager til at gøre indkøbet til en god oplevelse. Faren begrunder under workshoppen ordet 'opbevaring' med: "Giver overblik/synlighed. Varer holder længere"; og 'overblik' med: "Hurtigt at se hvilke varer der trænger til at blive spist". Overblikket udtrykkes i handlingsplanen som

”Indholdsliste over fryser” og ”Organisering af køleskab” angående opbevaring, og til planlægning og indkøb anføres, at ”Madplan laves søndag morgen” og ”Indkøb sker mandag” (Bilag 5.3.6). Planlægningen bliver i familien tilgået som et værktøj til systematisering af ugens madforbrug og med ”Synlige gamle varer/rester” skal den reducere madspild. Synligheden er et problem som faren fortæller i dagbogen d. 18/5: ”Jeg går bevidst efter den ”gamle” leverpostej som ”kun” kan holde sig til d. 24/5. Fordi jeg kan se at der er taget en ny stor pakke op.” (Bilag 5.3.5.2). Manglende synlighed kan være årsagen til, at en ny pakke er taget op, inden den gamle er spist, og øget koordinering kan være en løsning. Samarbejdet om madplanen bidrager også til, at ændringer foretaget af den ene forælder ikke opleves som et overgreb af den anden; samarbejdet sikrer derved enighed om ændringer og muliggør realiseringen af ordentlig mad.

Udover den økonomiske besparelse ønskede familien at spilde mindre mad ved at sørge for kun at købe den mængde mad, der er brug for og at reducere impulskøb ved at handle efter aftensmåltidet. I madplanen tages hensyn til mad, der snart skal spises, og ugens aktiviteter. Motivationen til at bruge nævnte mad kommer fra moren, der har som mål at blive bedre til det. Endvidere opleves planlægningen af ugens retter og indkøb som en social beskæftigelse, som skaber en synergi mellem de deltagende parter i form af nedskrivning og kreativitet. Resultatet er en øget fællesskabsfølelse og en reduktion af madspild og forbrug, mens overskud af tid og energi forøges. Planlægningen udfordres dog af hverdagens foranderlighed, hvilket morens dagbogsnotat fra d. 18/5 understøtter: ”Samt madplanen revurderes pga. ændringer søndag. Så: Ny madplan laves” (Bilag 5.3.5.2). Den 24/5 skriver hun følgende efter en fødselsdag og stor travlhed: ”Kunne dermed se at så snart vi afviger fra den ”rolige” hverdag, til en travl weekend, er det som om planer og fornuft ryger! ☹”. En madplan holder kun det i omfang, den kan tilpasses hverdagens omskiftelighed. I denne familie fastholdes planlægning og struktureret indkøb i travle perioder, fortæller forældrene under det opfølgende interview. Madplanen tager udgangspunkt i fryserlisten, så det kun tager 15 minutter at planlægge for hele ugen, og indkøbslisten starter tre dage før madplanen laves, når der begynder at mangle mad. Tidligere tog det 30-45 minutter at planlægge og 30 at købe ind. Det giver en følelse af at spare tid, og med et ugentligt indkøb undgår man tilbuddene. Fordi der i høj grad bruges mad fra fryser og anden opbevaring, er madbudgettet reduceret til et ugentligt gennemsnit på 4-600 kr., altså næsten en reduktion på 3000 kr. i forhold til 5.250 kr. fra det indledende interview. Videre i det opfølgende interview fortælles, at madplanen tilpasses ugens aktiviteter og samtidig er fleksibel.

’Madplanen’ tager højde for ’Madrester’ fra de foregående dage, ’Børnenes rolle’ samt ’Sundhed’, men påvirker også ’Aftensmåltidet’, ’Indkøb’ og ’Madspild’. Kategorien overlapper således flere andre kategorier, eftersom kategorierne indvirker gensidigt på hinanden. ’Børnenes rolle’ er forbundet til ’Madspild’

gennem 'Madplan', 'Indkøb' og videre gennem 'Aftensmåltidet'. 'Børnenes rolle' er også forbundet direkte til 'Aftensmåltidet' og 'Madrester'.

11.2.3.5 Indkøb

'Indkøb', der allerede er berørt ovenfor, er central i data. Kategorien har en stor betydning for familien, da den overlapper og har indflydelse på 'Madplan' og 'Organisering' samt påvirkes af 'Børnenes rolle'. Familien køber ikke længere frugt og grønt i Fakta, fordi det ikke kan holde sig, hvilket demonstrerer, at 'Indkøb' generelt er et væsentligt sted at optimere for at reducere 'Madspild' og opnå en økonomisk besparelse. I forlængelse heraf købes der ofte store mængder af den mad, som familien ofte bruger, såfremt den er nedsat. I dagbogen giver moren et eksempel d. 21/5: "Så økologisk gær i supermarkedet som var sat ned pga. det kun er holdbart til mandag d. 25/5. men da jeg ved at jeg skal bruge det søndag d. 24. er det intet problem. Dog var det stadigvæk billigere med alm. gær. Men bidrager til at butikken ikke smider det ud! ☺" (Bilag 5.3.5.2). Nedsatte madvarer kan udgøre en risiko for øget madspild, men eksemplet viser, at umiddelbar brug af den reducerer madspild i supermarkedet og samtidig giver en positiv oplevelse af at gøre en forskel.

Overlappet og forbindelsen mellem 'Indkøb' og 'Organisering' findes i, at den indkøbte mad enten opbevares i køkkenet (viktualieskab, skuffer og køleskab) eller i køleskabet eller fryseren i garagen. Køleskabet i garagen har en lavere temperatur end dét i køkkenet, så maden kan holde sig længere og følgelig få flere chancer for at kunne indgå i madplanen og familiens måltider, selvom overblikket besværliggøres, se næste afsnit. Tillige er 'Indkøb' forbundet med 'Sundhed', da hjemmelavet mad opleves som det sunde alternativ til købt mad. Faren gør meget for at bruge det hjemmebagte rugbrød, han skriver om i dagbogen:

> "Jeg er hjemme og spise frokost. Jeg har ca. 1 kg. hjemmebagt rugbrød, som kun spises af mig. Jeg overvejer, om det er for gammel og ærger mig over det store spild – hvis det kommer til at jeg må smide det ud.
>
> I går skar jeg en plet mug af som måske er kommet pga. af inficeret spækbræt eller fra beskidte hænder. – Ellers ser det fint ud. Jeg lægger brødet i køleskabet i stedet for brødbakken med håb om at det holder længere.
>
> Jeg beslutter at jeg ikke behøver så store stykker brød – næste gang jeg fryser rugbrød ned bliver det i mindre stykker."
>
> (Dagbog for Familie 3, d. 18/5 2015, Bilag 5.3.5.2)

Rugbrødet nævnes flere gange i de kommende dages notater, og den fortsatte spiselighed mødes med glæde. Notatet udtrykker en øget bevidstgørelse foranlediget af betydningen af hjemmelavet mad: det skal passes godt på, og anleder derfor til ændring af praksis.

11.2.3.6 Opbevaring

Endskønt der tages hensyn til madens opbevaring for at forlænge dens levetid, spildes der mad som følge af et manglende overblik. Farens ovennævnte dagbogsnotat fra d. 18/5 om leverpostej eksemplificerer dette. Vedkommende, der har taget den nye pakke op, har sandsynligvis ikke haft overblik over indholdet af køleskabet. Samme dag skriver forældrene: ”Vi diskuterer kummefryser og indhold. Hvortil vi bliver enige om at lave en liste over hvad der er i fryseren/dato. Samt overvejelser i forholdet til system deri.” (Bilag 5.3.5.2). Indholdslister planlægges at blive brugt som et tiltag mod madspild, og de senere udleverede madskemaer under interventionsugen medfører dette dagbogsnotat fra d. 10/6: ”[M] fører super godt regnskab med indhold i fryser + køl. Især overblik/liste med indhold i fryser hjælper til med at lave en fornuftig ugemadplan. De sidste 2 uger har omkostninger til indkøb kun været omkring 5-600 kr. normalt vil det ligge på 800-1000 kr. pr. uge.” (Bilag 5.3.5.2). Et bedre overblik kan derfor betyde en umiddelbar økonomisk besparelse, fordi den opbevarede mad bruges op. Trods omtalen i dagbogen beskrives madskemaerne (Bilag 5.3.7) som spild af tid af moren i det opfølgende interview; årsagen kan være, at de er meget tidskrævende at holde opdateret i forhold til nytteværdien. Farvekodningen overlapper skemaernes funktion, og er hurtigere at overskue og organisere efter. Den 21/5 skriver faren: ”Synligt i køleskabet står en tallerken med 2 agurkestave og melon som levn fra aftensmaden. Den tager i stedet for at skære nyt. Hvis ikke der havde været brugt husholdningsfilm (gennemsigtig) havde jeg ikke lagt mærke til dem. Jeg tænker ”varer der synger på sidste vers skal være synlige og tilgængelige”” (Bilag 5.3.5.2). Hvordan madrester opbevares har stor betydning for, om de bliver en del af madforbruget og dermed omsat til føde i stedet for spild.

Således findes en direkte forbindelse mellem ’Organisering’ og ’Madspild’. Årsagen til det manglende overblik skyldes til dels den defekte fryser i køkkenkøleskabet, hvorfor dén der laver mad, skal bevæge sig ud i garagens fryser og køleskab (se Billede 10-4 og Bilag 5.3.3). Afstanden mellem opbevaringssteder besværliggør overblikket, hvilket især gælder for moren. Faren besidder et større hensyn til mad og indkøb end moren, og i kraft af at det oftest er hende, der laver mad, er der lavere chance for, at den opbevarede mad bliver brugt. Travlhed fylder ikke i interviewet, så det manglende overblik kan også skyldes en rodet opbevaring eller en mangel på gennemgang af opbevaret mad i forbindelse med udførelsen af madplanen. Det opfølgende interview indikerer, at det udfordrede overblik er overkommet i løbet af deltagelsesperioden, for madplanen tager som nævnt udgangspunkt i opbevaret mad, og dertil kommer, at moren har et bedre overblik over madbeholdningen, mens faren oftest handler ind. Rollefordelingen fordrer, at forældrene taler meget sammen om

planlægningen, altså er samarbejdet mellem udførelsen af de forskellige madpraksisser højnet. Overblikket, som madplanen giver, øges gradvist i ugen, idet køleskabet lidt efter lidt tømmes.

11.2.3.7 Madspild

Kategorien 'Madspild' er foruden de ovennævnte ligeledes forbundet til 'Fødevaresikkerhed', fordi moren smider mad ud, der lugter anderledes, hvorimod faren godt kan spise mad, der har overskredet datomærkningen. Begge smider de dog maden ud, hvis den ser og lugter anderledes; eneste forskel er at moren kategorisk smider mad ud, der har overskredet datomærkningen. Når mad smides ud, opleves almindeligvis en dårlig samvittighed, som moren den 18/5 beskriver med "Frustrerende!!!!" (se Bilag 5.3.5.2). Oplevelsen af madspild begrænser sig ikke kun til øjeblikket, hvor den smides ud. Faren skriver i dagbogen den 21/5: "I vores pålægskasse finder jeg en røget medister i bunden. Tænker den skal spises først. MHT 25/5-2015. Den ser lidt trist ud i kanten, men skindet kan tages af, og enden ligeså. Tænker den kunne have været brugt i madpakker til pigerne, hvis ikke vi havde taget en anden (skiveskåret) medister op ad fryseren. Det er spild! ☹" (se Bilag 5.3.5.2). Her opleves spildet, inden maden reelt er spildt, fordi han er bevidst om, at maden ikke passer ind i det daglige madforbrug og dermed forudser spildet: der er en tavs viden om det rutiniserede madforbrug.

I det opfølgende interview refererer moren, at Barn3 ikke anser den uspiste madpakke den pågældende dag som ham, der har et spild, men derimod hende (Billede 11-10 viser et typisk madpakkespild (Bilag 5.3.5.1)). Eksemplet indikerer, at børn kan opleve madspild som tilhørende forældrene, fordi forældrene primært varetager familiens madforbrug, herunder betaler for maden. Barnets reaktion kan også skyldes en følelse af, at forælderen, der har smurt madpakken, ikke har taget hensyn til barnets aktiviteter i skolen, og ikke har haft tid nok til at spise det. Senere i interviewet fremhæves, at der er en intention om at tage mere hensyn til netop dette.

Billede 11-10: Madrester fra en af børnenes madpakker udgør madspildet fra den 19/5 2015.

Til spørgsmålet i det indledende interview (Bilag 5.3.2) om, hvorvidt det har en betydning for følelsen af at smide mad ud, hvis den har været opbevaret i fire dage i køleskabet, svarer forældrene, at det kræver mere fokus at opleve den dårlige samvittighed. Det forklares med, at der er gået nogle dage, siden varen var ny. Derfor er tiden, maden har opholdt sig i husstanden en faktor for, om mad smides ud.

Deltagelsen betyder en øget bevidstgørelse om madpraksisser i forhold til madspild, hvilket eksemplificeres af morens dagbogsnotat fra den 23/5. Her skriver hun om en gadefest:

> ”Derfor blev der grillet ude (ikke hjemme) både til frokost og aften. Dermed ingen kontrol over mad og spild!! Kan mærke at dette faktisk frustrerer mig. Især fordi, jeg kunne se hvor meget mad alle familierne lavede (mere end ens behov) (grillmentalitet – jo mere jo bedre) samt alt det som endte med at blive smidt ud. Jeg skyndte mig dog hjem med vores, på køl. Med dette ville jeg ikke have gjort for en uge siden!”
>
> (Dagbog for Familie 3, d. 23/5 2015, Bilag 5.3.5.2)

Den ændrede praksis udføres også uden for husstanden, fordi forældrene oplever sig selv som anderledes end deres medmennesker. I det opfølgende interview peges på selvregistreringen af madspildet som meget motiverende for at undgå spild og bruge madresterne. Det fokus fastholdes i den fortsatte implementering af farvekodningen af køleskabet, hvor den gule farve dog er svær at anvende. Deltagelsen har ligeledes betydet, at typen og mængden af madspild har ændret sig, så den nu rapporteres til kun at omfatte tallerkenrester, som faren gerne spiser. Portionsanretningerne virker ikke, og børnene skal selv tage på tallerkenen. Bevidstheden om at undgå madspild er ifølge forældrene efter deltagelsen en del af rutinerne. Faren fortæller, at det er af egoistiske grunde som tid og penge, at de vil reducere spildet, for kun med større mængder ville det give mening miljømæssigt. Det viser, at den oplevede konsekvens af spild afhænger af mængden. Faren peger på, at madspildet fra supermarkeder er meget større end husstandens mængde. Han har udregnet på baggrund af SMS'en om, at en tredjedel af al mad spildes, at hver husstand så skal have et madspild på 75 kg/år, hvilket han anser for meget lidt i den store sammenhæng med henvisning til supermarkeder og producenter. Hvor maden spildes har således også en vis betydning for oplevelsen af madspilds negative konsekvenser.

I forbindelse med evalueringen af SMS'erne ville beskederne uden et forudgående forløb betyde, at definitionen på madspild ville have manglet, hvilket opfattes som en forudsætning. Det anbefales, at kampagner også giver en metode til at måle eget madspild. Forudsætningen for overhovedet at beskæftige sig med at nedbringe hverdagens madspild er en definition, fordi den fremstår som referencerammen for vurderingen af, hvorvidt noget er spild eller ej, og dermed også om en given handling vil forårsage spild.

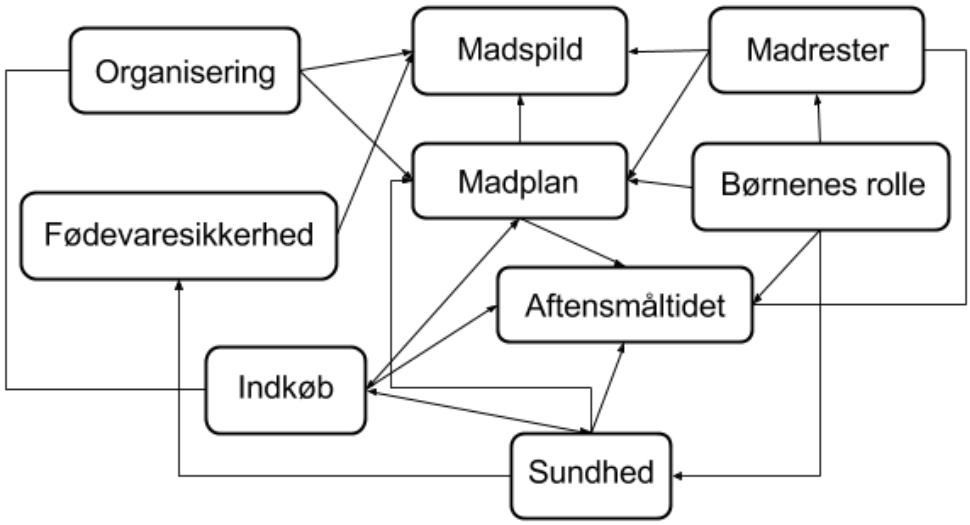
Udbyttet af interviewet indebærer en strategisk placering af frugten baseret på tegningen af, hvordan familien bevæger sig i køkkenet (se Billede 10-4 og Bilag 5.3.3). Placeringen determineres af, hvor den største trafik er. Også børnenes portioner kan reduceres, for madrester fra børnenes tallerkener er det største potentiale for reduktion af madspild. Børnene kan også inddrages i madlavning og planlægning. En fast, fælles planlægningsdag vil reducere moderens impulskøb, der ifølge faren er en konsekvens af hendes individuelle planlægning.

De indbyrdes forbindelser mellem kategorierne angiver deres overlap i kraft af relaterede handlinger. Forbindelserne optælles og ses i Tabel 11-9 samt visualiseres i Figur 11-3:

	Antal forbindelser
Madplan	7
Aftensmåltidet	5
Indkøb	4
Sundhed	5
Madspild	4

Madrester	4
Børnenes rolle	4
Organisering	3
Fødevaresikkerhed	2

Tabel 11-9: Antallet af hver kategoris forbindelser i Familie 3.

Figur 11-3: Kategoriernes indbyrdes forbindelser for data fra Familie 3. Forbindelserne indikerer kategoriernes gensidige påvirkninger i kraft af de tilknyttede handlinger.

Centrale kategorier skal forklare data og samtidig være abstrakte og optræde hyppigt i data. Sådan en kategori er 'Organisering', idet den i sin konkrete udformning af en madplan påvirker mange andre kategorier. 'Organisering' er mere central end 'Madplan', fordi den også omfatter de nye kategorier 'Opbevaring' og 'Overblik': Organisering kommer til udtryk som en madplan og organisering af den opbevarede mad, så der skabes et overblik, hvorved den opbevarede og købte mad i højere grad spises. Og for at organisere, så mindst mulig mad spildes, forudsættes et godt overblik over fremtidige aktiviteter og allerede købt mad.

I disse data er 'Organisering', 'Madplan', 'Overblik' og 'Opbevaring' centrale kategorier, fordi de alle har betydelige konsekvenser for, om mad omsættes til føde eller spild.

Nedenfor analyseres data fra Familie 4.

11.2.4. FAMILIE 4

Kategorier fra aksekodning
Børnenes rolle
Fødevaresikkerhed
Indkøb
Madrester
Madspild
Organisering
Tilberedning og måltider
Travlhed

Tabel 11-10: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 4.

11.2.4.1 Travlhed

Familie 4 er en meget travl familie. Travlheden er en konsekvens af skiftende og lange arbejdstider, der øver indflydelse på flere af de øvrige kategorier: 'Madspild', 'Børnenes rolle', 'Indkøb' og latent i 'Organisering'. Madspild forårsages af travlhed, der reducerer den tid, der er nødvendig for at håndtere maden omhyggeligt og dermed mindske, hvor meget spiseligt der skæres af madvarerne, som moren omtaler under interviewet. Der findes i denne familie et potentiale i at reducere madspildet ved konsekvent at holde en madplan, men den besværliggøres af forskellige faktorer, hvor forældrenes periodevise lange og skiftende arbejdstider udgør den væsentligste. Faren vælger under workshoppen ordene 'tid' og 'rutine' til planlægning, hvortil han anfører, at "Tiden skal findes" og "Skal indarbejdes" (Bilag 5.4.6). Moren og Barn1, der samarbejdede, istemmer med "Planlægning lider i travle tider. Omvendt kan planlægning også betyde mindre travlt → mindre madspild" og angående 'overskud': "En "ond" cirkel: Har man ikke overskud får man ikke planlagt. Mens overskuddet til planlægning → Mere overskud, ÷ ret meget madspild" (Bilag 5.4.6). Barn2's begrundelse til 'lyst' viser, at lysten kan være en udfordring for forudbestemte retter: "Man skal også spise noget man har lyst til" (Bilag 5.4.6). Barn3 foreslår en strategi i forhold til travlhed med følgende fra workshoppen: "Det er vigtigt at have overblik, så man har styr på hvad man har købt så man ikke ender med at skulle handle flere gange" (Bilag 5.4.6). Overblikket skal altså omfatte den allerede købte mad, så den ikke glemmes under indkøbet.

Travlheden reducerer overskuddet til at handle ind og tilberede 'ordentlig mad' efter arbejde, hvorfor aftensmaden typisk består af simple retter eller fast food såsom pizza eller mad fra den lokale grill-bar. Forældrene mener, at ordentlig mad skal laves fra bunden af gode råvarer, og at der er tænkt over retten, samt at man hygger sig med tilberedningen. Dertil kommer, at aftensmåltidet bør organiseres således, at alle sidder sammen og spiser. Tilligemed fortæller faren, at der skal være noget at vælge imellem; det gode aftensmåltid skal inkludere meget forskelligt tilbehør, og der skal være noget af 'det hele'. Det er fælles for hele familien at placere kød

centralt på tallerkenen: det er denne ingrediens eller fødevare, som resten af retten konstrueres omkring (se Billede 11-11 og Bilag 5.4.3).

Billede 11-11: Familiens prioritering af, hvad en ret skal tage udgangspunkt i. I centrum er kød, og tilbehøret udgøres af kartofler og salater. Tilsammen udgør det farens definition af 'det hele'.

Kontrasterende familiens definition af 'ordentlig mad' findes farens bemærkning i det indledende interview om, at hurtig mad er let at tilberede, og er dermed i stor risiko for at blive smidt ud, såfremt der er madrester tilbage: "Hvis det er lækker, god mad, så bliver der brugt meget af det, men ellers så ryger det ud." (Bilag 5.4.2, 39:09,5 – 39:18,1). Tidligere i interviewet tales der også om hurtig mad, hvor farens opfattelse af ordentlig mad er i konflikt med morens og Barn3's:

> F: "Men når det er nogen af de hurtige retter, så ryger resten måske bare ud. Sådan. Det var det. Så jeg tror egentlig også, at der er mindre madspild af at lave noget, der er lækkert, ikke. Fordi er der mange rester, så kan man få det to dage i træk, ikke."

I: ”Når du siger 'hurtig mad', det er dét, der er lettest eller mest tilbøjeligt til at ende i skraldespanden. Men hvad er hurtig mad?”

F: ”Det der spaghetti og kødsovs, jeg snakkede om før, der smider vi resten ud.”

I: ”Så det er tilberedningstiden, der gør, at det er hurtig mad, eller antallet af ingredienser...?”

F: ”Også antallet af ingredienser, ikke. Tit, hvis det er hurtig mad, så er det få ingredienser, ikke, der lige skal varmes op eller et eller andet, ikke.”

M: ”Men spaghetti og kødsovs kan da godt være god mad, altså? Jeg kan ikke forstå, at du smider det ud.”

F: ”Ja. Ja. Det er rigtigt, men jeg har ikke lyst til at tage det med dagen efter. ”

M: ”Har du ikke det?”

F: ”Nej.”

B3: ”Det har jeg.”

M: ”Ja, det tænker jeg også. Jeg tænker mere, de der hotdogs, man nogen gange forfalder til, dem tager man ikke med på madpakken næste dag, hvis det endelig er.”

F: ”Sådan noget, det tager man heller ikke med. Så ryger der en halv pakke pølsebrød ud.”

(Indledende interview af Familie 4 (Bilag 5.4.2, 9:54,3 – 11:12,0))

Madspild er altså også en konsekvens af forskellige forståelser af ordentlig mad, hvilket suppleres af morens kriterie om hygge: “Men jeg tænker også det der med, at hvis ikke måltidet det er hyggeligt, så ryger maden også ud.” (Bilag 5.4.2, 50:32,5 – 51:41,3). I forlængelse af hyggens indflydelse på madoplevelsen er, at den ”hyggeligste uge udfordrer smag og rutiner” ved at blande det kendte med det ukendte. Således tydeliggøres madens rolle i sammenhæng med forståelserne af ordentlig mad som signifikant, da graden af korrespondens kan blive årsag til spisning eller udsmidning af maden, idet selve maden og hele familiemåltidsoplevelsen inklusive det sociale fællesskab karakteriserer definitionen af ’ordentlig mad’.

I det opfølgende interview berettes, at madplanen, der følges konsekvent, reducerer travlhed og samtidig sikrer ordentlig, spændende mad og en højere madkvalitet. Planen tager hensyn til ugens aktiviteter og noget føde laves eventuelt i forvejen.

I den forbindelse mener børnene under det indledende interview, at maden gerne må være genkendelig. I tillæg er 'Børnenes rolle' i madlavningen næsten ikkeeksisterende. Barn2 er den eneste af de tre børn, der bidrager med idéer til retter. Derudover beskæftiger børnene sig kun med mad, når den skal spises, eller i det omfang de tager noget hurtigt føde efter skole. Formentlig har deres aktuelle involvering i madlavningen en betydning for den værdi, de tillægger maden; altså hvor tilbøjelige de er til at spise madpakken i skolen og efterlade 'Madrester' på tallerkenen. Dette aspekt er dog ikke undersøgt. I skolen mærker børnene travlheden, når de ikke har tid til at spise madpakken med udsmidning som resultat. Udfordringen øges af for store madpakker, som Barn3 påpeger og tilføjer, at han gentagende gange har italesat det overfor moren ved at bede om mindre madpakker:

I: "Men har resten af familien en betydning for den her motivation til at undgå madspild?"

F: "Jeg tror ikke, at I tænker så meget over det her med pengene, som vi andre gør. Gør I det?"

B3: "Nej, ikke så meget. Men jeg har da prøvet at sige, at jeg godt vil have mindre med, men det er I ikke helt enige med mig i."

F: "Jamen, det var bare, hvis du var sulten."

B3: "Ja, jamen jeg kan godt se, hvad du mener."

(Indledende interview af Familie 4 (Bilag 5.4.2, 21:47,4 – 22:12,7))

Kommunikationen udgør en barriere for at reducere madspildet, og hensynet til børnene er årsag til barrieren i uddraget. Forældrene vil ikke have, at børnene skal være sultne i skolen, og ved at give dem rigelig mad med, er der ikke grund til at bekymre sig over det. Barn3 giver i dagbogen d. 21/5 et eksempel på en kommunikationsbrist: "Jeg har smidt min madpakke ud, fordi vi lavede mad i hjemkundskab." (Bilag 5.4.5.2). Angående madrester skriver faren under workshoppen til 'frustrerende': "Madpakker i skraldespand" (Bilag 5.4.6). På trods af følelsen gives stadig for store madpakker med i skole. Tager madpraksisserne i hjemmet ikke hensyn til aktiviteterne i skolen, kan mad spildes. Kommunikation mellem børn og forældre kan reducere madspild, fordi madpakker afstemmes til skoleskemaet og tilgængelig spisetid.

Børnenes deltagelse i madlavning er ifølge det opfølgende interview (Bilag 5.4.10) øget, og de kommer også med idéer til aftensmåltidet. Børnene er begyndt at få madrester med på madpakke, og Barn3 har ikke smidt madpakken ud siden før sommerferien. Madpakkerne smides ifølge forældrene ikke længere ud, og Barn2 vurderer, om han kan nå at spise den, inden han skal i skole. Efterlades den, spises den om eftermiddagen. Moren nævner, at kommunikationen mellem forældre og børn er forbedret, herunder at hun snakker meget med børnene om spildets økonomiske omkostninger. Kommunikationen har også været italesættelse af madpakkeproblematikken fremfor at skælde ud. Deltagelsen i studiet peges på som årsagen til ændringerne.

11.2.4.2 Indkøb

'Travlhed' er også en del af 'Indkøb', idet tiden efter de lange arbejdsdage er for knap til at sikre planlægning af 'ordentlig mad', 'Indkøb' og tilberedning inden selve aftensmåltidet. Når indkøbssituationen er præget af travlhed, er det fordi indkøbene foretages dagligt og hvert indkøb kan vare op til 30 minutter (Bilag 5.4.2). Typisk tages mad fra hylderne og lægges tilbage igen, fordi faren og moren – der står for de store indkøb – ikke kan bestemme sig. Indkøbene øger hverdagens eksisterende tidspres. Økonomisk afspejles konsekvenserne af travlheden i et madbudget på op til 12.000 kr. i de travle perioder, mens det i den øvrige tid kan holdes nede på 5.000 kr. Derfor har Familie 4 det højeste gennemsnitslige madbudget af alle familierne (Tabel 11-3). Faren skriver under workshoppen, at "Der spares penge med madplan" og "Giver kontrol over penge + mad". Moren udtrykker sig lignende med "Planlægning → bedre økonomi" (Bilag 5.4.6). Bevidstheden om madplanens positive effekt har ikke været nok til at ændre de eksisterende rutiner forud for deltagelsen, hvilket indikerer, at rutiniserede praksisser er svære at ændre. Eftersom 'Travlhed' således influerer 'Indkøb', findes disse to kategoriers forbindelse til kategorien 'Organisering' ligeledes, da den manglende planlægning i form af en madplan i de travle perioder er årsag til de lange, hyppige og dyre indkøb. Kategoriernes relation til 'Madspild' er tydelig med impulskøbene fra de travle indkøbsture, der ikke når at blive spist. Forældrene mener ikke, at de spilder mere end gennemsnitsfamilien, hvilket dog ikke stemmer overens med den rapporterede vægt 2.584 g., der er det største spild blandt familierne (Tabel 11-2).

Indkøb beskrives som relateret til opbevaring, idet moren under workshoppen i forbindelse med indkøb begrunder 'opbevaring' med "En udfordring!" (Bilag 5.4.6). Det uddybes af hendes dagbogsnotat fra den 18/5: "Jeg kommer hjem og opdager, at [Barn2] har åbnet en ny pakke spegepølse til trods for, at der er en halv pk. tilbage. Jeg bliver først lidt sur på ham, men selvfølgelig kunne han ikke finde den åbne pakke i dét rod, der er i køleskabet. Vi må vist hellere se at få mere system i det." (Bilag 5.4.5.2). Billede 11-12 (Bilag 5.4.5.1) viser køleskabet, og demonstrerer tydeligt konsekvensen af store indkøb, når opbevaringspladsen er lav.

Billede 11-12: Familie 4's køleskab den 18/5 2015. Bemærk hvor fyldt det er.

Af det konkluderes, at indkøbet overlapper med opbevaring og madspild, fordi mængden af indkøbt mad må afstemmes i forhold til opbevaringsmulighederne for at undgå madspild. Udførelsen af handlinger skal tage højde for, hvilke andre handlinger de er forbundet til og dermed påvirker. Det er udfordret af, at hver handling er styret af sin egen logik og formål, og ikke nødvendigvis er koordineret med andre handlingers ditto. Dertil kommer, at alle udfører en handling på forskellig vis. Således er handlinger og disses overlap dynamiske.

Indkøb og de relaterede handlinger er ensrettede af madplanen, som det forklares i det opfølgende interview (Bilag 5.4.10). Det giver et fast månedligt madbudget på

5.000 kr., og alle bliver alligevel mætte. En dyr ferie motiverede til implementering af madplan, og der er ikke købt fast food siden før sommerferien. Mængden af indkøbt mad er lavere, og opbevaringen organiseret efter alle tre farver, så børnene lettere kan se, hvad der må spises efter skole. Tilbud og nedsatte madvarer købes ikke, og det samlede resultat er mere overskud, sparet tid og penge samt mindre madspild. Angående madspild havde SMS'erne ingen effekt: dét at familiens madspildsmængde oversteg gennemsnittet (Tabel 11-2) gjorde ikke indtryk, og jo mere fjernt madspildet findes geografisk, jo mere ligegyldigt blev det. Faren understreger, at man hele tiden skal mindes om, hvad man kan gøre, for at nedbringe spildet (Bilag 5.4.10, 30:45,7 - 33:26,0). Til det formål har de hævet penge i stedet for at betale med kort under indkøb, for kontantbeløbet i konvolutten minder dem bedre om det, og giver kontrol og overblik over indkøbet. Desuden er frekvensen af indkøb lavere, og Barn3 påpeger, at han ikke længere foretager så mange supplerede indkøb som før deltagelsen. Madplanen dækker mandag til lørdag, og der handles én gang om ugen, som selv på travle dage følger indkøbslisten med sparet tid og penge til følge.

11.2.4.3 Organisering

'Organisering' er en del af hverdagen i visse uger, når familien bruger og følger en madplan. Kategorien influerer i de tilfælde 'Indkøb' ved at strukturere dem. 'Børnenes rolle' er også forbundet hertil, idet børnene kan bidrage med idéer til madplanen, og således være medbestemmende. I det hele taget mener forældrene, at planlægningen af indkøbene kan optimeres til også at foregribe de travle uger. Indkøbslisterne er lavet efter butikkens indretning, og den ugentlige indkøbsturs varighed reduceres til 10-15 min. (Bilag 5.4.2). Ved at føre madplan vokser chancerne for en god oplevelse af tilberedningsproces og familiemåltid væsentligt, netop fordi indkøbspraksissen er struktureret og koordineret i forhold til ugentlige aktiviteter. Derfor påvirker 'Organisering', 'Indkøb' og 'Tilberedning og måltider' kategorien 'Travlhed'. Se også afsnit 11.2.4.1 ovenfor. I den sammenhæng inddrages farens dagbogsnotat fra den 22/5: "Dejligt med en madplan, der gælder for mange dage. Det er dog et problem, at en del frugt og grønt bliver slattent inden brug." (Bilag 5.4.5.2). Selvom madplanen skal fungere som et madspildsreducerende værktøj, er madens holdbarhed et problem; her frugt og grønt. Billede 11-13 (Bilag 5.4.5.1) eksemplificerer et sådant madspild. Af den årsag må indkøbet enten begrænses til mad med længere holdbarhed med supplerende indkøb, eller optimere opbevaringen, såsom lavere temperatur.

Billede 11-13: Grøntsagers holdbarhed opleves som en årsag til madspild. Den 20/5 2015 består madspildet af grød- og rugbrødsrester samt flere gulerødder.

'Organisering' omfatter ikke kun indkøb, men også opbevaring og overblik. Morens dagbogsnotat fra den 4/6 inddrages her:

> "Hvad angår frugt og grønt har vi et stort problem, da vores køleskab er for lille/dårligt arrangeret(?)
>
> Når vi handler til 1 uge af gangen holder grøntsager ikke altid. Vi skal have fundet ud af, hvad vi gør."
>
> (Dagbog for Familie 4, d. 4/6 2015, Bilag 5.4.5.2)

For lidt plads indebærer, at der ikke kan foretages store indkøb uden at overblikket forringes. Løsningen udgøres af de udleverede madskemaer (se Billede 11-14 og Bilag 5.4.7):

”Jeg var lidt imod madskemaerne. Syntes det virkede uoverskueligt at bruge tid på at udfylde dem, men er endt med at synes, at det har været noget af det bedste. Det giver dét overblik, jeg synes vi mangler.

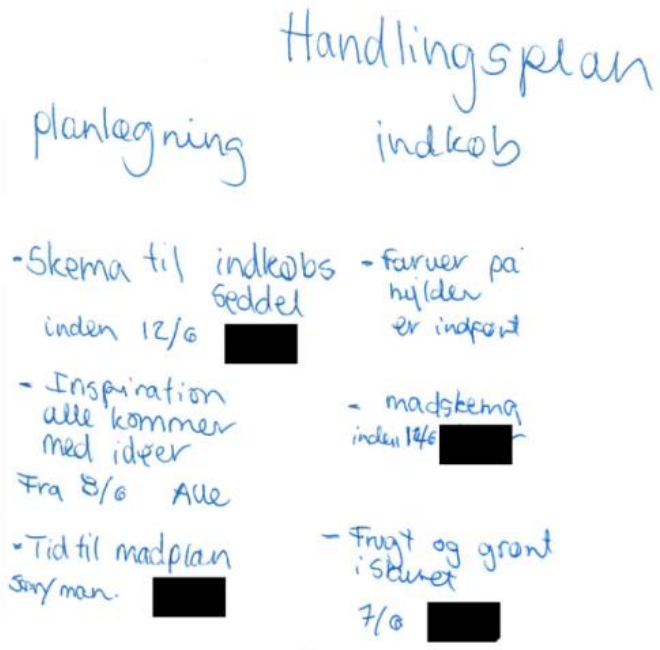
Vi vil fremover gøre brug af dem, bare med dén justering, at vi vil have en kolonne, hvor man kan se, hvor meget der er brugt/eller er tilbage.”

(Dagbog for Familie 4, d. 6/6 2015, Bilag 5.4.5.2)

Fødevare	Antal/Mængde	Åbningsdato	Anvendes inden	Madspild
Chili	3		?	
Små kartofler	1 ps.		?	
Løg	4		?	
citron	6	6/6 (3 stk)	?	
Bulio -027	1		25/5	
Gnocchi	1 pk.		12/11	
Skyr	1	6/6	8/6	0
Pasta æg/hvede	3 stk.	6/6	7/7	?
-k - / blomk	4 stk.	6/6	12/6	0

Billede 11-14: Et af de udfyldte madskemaer til registrering af opbevaret mad. Bemærk at det er vanskeligt at vide, hvornår grøntsager kan holdes sig til, og er derfor angivet med et '?' i kolonnen 'Anvendes inden'.

Indholdslister giver det fornødne overblik, så en materiel udfordring i form af for lidt køleskabsplads kan overkommes i en travl hverdag og mindre mad spildes. Dog findes fortsat en udfordring for brugere af sådanne skemaer i bestemmelsen frugt og grønts sidste anvendelsesdato (Billede 11-14). Denne viden fandtes allerede hos familien, inden madskemaerne blev udleveret, for handlingsplanen indeholder tiltaget ”Madskema”, som faren står for at indføre ”inden 14/6” (se Billede 11-15 og Bilag 5.4.6).

Billede 11-15: Anonymiseret udsnit af handlingsplanen fra workshoppen hos Familie 4 med fokus på planlægning og indkøb.

Overblikket søges også øget af tiltag vedrørende "Skema til indkøbsseddel", "Tid til madplan" og den udleverede farvekodning af køleskabshylderne. Spildet af det nævnte frugt og grønt reduceres med "Frugt og grønt i stave".

Madskemaerne beskrives under det opfølgende interview som opgivet. Derimod er køleskabet med stor succes og til stor glæde farvekodet, der har samme funktion som skemaerne, men er mere enkel, samt der føres konsekvent madplan. Farvekodningen angår kun pålæg, mens al mad til aftensmad placeres i den ene side af køleskabet, og al øvrigt mad i den anden side. Køleskabsdøren indeholder primært specialvarer, og ikke længere sidste stop inden skraldespanden. I familier med et mindre flow i opbevaret mad kunne alt ifølge faren organiseres efter farverne. Tidligere åbnede man køleskabet, tog hvad man skulle bruge og lukkede hurtigt igen. Det eksempel fra moren illustrerer, at brugen af køleskabet blev associeret med negative følelser grundet uoverskueligheden. Med den nye organisering er et større overskud opnået, uanset om der er travlt, og det nedbringer madspildet. Dog mener forældrene ikke, at de kan blive lige så organiserede som familien i tv (Familie 1), for de har nået et punkt, hvor de ikke kan ændre mere. Familier kan altså kun forandre sine praksisser til en vis grænse, afhængigt af den givne families hverdag. Et eksempel er børnenes deltagelse i madlavningen, der kunne systematiseres, men ikke vil passe med hverdagens aktiviteter, fordi de to ældste har fritidsaktiviteter

mandag til torsdag, og moren arbejder skiftende om aftenen. Til gengæld er de nuværende tiltag begyndt at blive rutiner. Tiltagene ”Skema til indkøbsseddel” og "Involvere børn fra dag til dag" er ikke indført, men opbevaring i gennemsigtige bøtter er, og ”Viden om holdbarhed” er øget.

Madplanens strukturering er hjulpet på vej af portionsanretninger til alle i familien, fordi det giver indsigt i, hvor meget og hvad hver person kan og vil spise, og dermed hvad der skal købes. Overblikket, farverne giver, medfører også, at tolerancen for holdbarhed har ændret sig for moren med mindre spild af pålæg til følge. Selvom rollerne i familien – altså hvem der gør hvad uagtet køn – ikke har ændret sig, har det man forbinder rollen med ændret sig positivt. Det gælder især morens opfattelse af madlavning, som det forklares i det følgende.

11.2.4.4 Tilberedning og måltider

’Tilberedning og måltider’ fylder ikke meget i familiens praksis, hvilket også stemmer overens med forældrenes lave engagement i tilberedning og måltider i det hele taget. Under interviewet fortæller moren, at hun er kørt død i madlavning og handler hurtigt ind, og forældrene er enige om, at ambitionsniveauet for madlavningen er forskellig med simple retter som resultat. Hertil kommer, at travlheden besværliggør opretholdelse af et stort engagement, simpelthen fordi der ikke er tid til det. Foruden madoplevelsen og familiemåltidsoplevelsen findes også en tidligere oplevelse af mad, nemlig tilberedningsoplevelsen. Tilberedningsprocessen er præget af periodevis ’Travlhed’, som udtrykkes af morens begrundelse for ’kedeligt’ under workshoppens Fase 1 ’Tilberedning’: ”= manglende planlægning (tid), manglende madplan, de samme retter igen og igen”. For moren betyder ”En god planlægning → lyst til at lave mad” (Bilag 5.4.6). Dog oplever hun altid mangel på engagement, hvilket resulterer i, at tilberedningsoplevelsen bliver tilsvarende dårlig, fordi hun er ’kørt død’ i madlavning og farens lave ambitionsniveau har simple retter som resultat. Tilberedningen kan også være præget af konflikter, som Barn3’s begrundelse for ’samarbejde’ viser: ”Hvis man er flere sammen om at lave mad skal man kunne samarbejde” (Bilag 5.4.6). Han ser det som en ’udfordring’, fordi ”Det kan være svært at lave mad” (Bilag 5.4.6). Modsat findes Barn2, der gerne laver mad, som følgende begrundelser fortæller: ”Få planlagt så jeg også kan være med”, ”Jeg synes at man nogle gange skal lave mad sammen” og ”Det er sjovt at være med til at lave mad” (Bilag 5.4.6). Han udtrykker desuden, at ”Det er godt at være kreativ for så bliver maden god og man smider det ikke ud” (Bilag 5.4.6). Sidstnævnte bekræfter, at morens manglende engagement og farens lave ambitionsniveau forårsager madspild. Barn2’s begrundelse angående ’Travlhed’ konstaterer dens indflydelse: ”Man skal have det godt med at lave mad ellers kan man komme til at skynde sig og så bliver maden dårlig” (Bilag 5.4.6). Mad- og familiemåltidsoplevelsen har derved dårlige forudsætninger for at blive vurderet som god – allerede inden maden sættes på bordet og familien sætter sig til bords. I forlængelse af ovenstående tilfører en travl indkøbstur på samme måde et negativt oplevelsesmæssigt udgangspunkt til

hele processen. Det antages på baggrund af data fra det indledende interview, at en negativ oplevelse af indkøb og tilberedning samt stor travlhed fastholder forældrenes madpraksisser, der til tider forårsager madspild. Retterne stemmer ikke altid overens med opfattelsen af 'ordentlig mad'.

Antagelsen bekræftes i det opfølgende interview (Bilag 5.4.10), for madplanen har betydet et større overskud, idet travlheden er reduceret ved planlægningen af retter og indkøb samt den systematiserede opbevaring. Resultatet er, at morens motivation og kreativitet i madlavningen i høj grad er genoprettet, så aftensmåltidet vækker stor begejstring hos alle og især børnene. Der er tale om ordentlig mad og oplevelsen er meget positiv. Tilberedningen forårsager ikke længere madspild, fordi der skæres mindre af grøntsager og kød end tidligere. Moren planlægger retter og to gange om ugen er de baseret på lyst til at eksperimentere og være kreativ, hvilket hun gør for at opretholde sin egen madlavningslyst, for ellers ender det igen med et stort spild. De andre kan notere idéer til retter på et stykke papir til formålet. Hun bruger ikke tilbud fra reklamer i planlægningen, hvorfor indkøbene heller ikke benytter sig af tilbud, og fryserens indhold medtænkes heller ikke, fordi begge dele virker begrænsende på hendes lyst. Dermed er fryserindholdet i fare for at blive spildt med tiden, når det ikke indgår i madlavningen. Det står dog i kontrast til, at madplanen sikrer, at man får taget stilling til, om den opbevarede mad kan spises. Synspunktet kan være italesættelse af en norm, eller betyde, at madplanen udarbejdes først, hvorefter opbevaringen gennemgås for mulige ingredienser.

En af interventionerne bød at portionsanrette aftensmåltidet for at undgå tallerkenrester. Det præsenterede et dilemma for Familie 4, som faren skriver i dagbogen:

> "Dilemma: Vi vælger at portionsanrette. [Barn3] er ikke særlig glad for grøntsager + salat – men kan dog spise en smule, normalt.
>
> Vi anretter derfor den samme tallerken til alle – og [Barn3] ender med at smide 2/3 ud. Alternativet er, at han selv skal tage grønt – men så vil han nok ikke tage det, og slet ikke få noget…
>
> + Vi skulle have bagekartofler. I posen fra Fakta er der 6 kartofler. Skal vi gemme den sidste – og sikkert ende med at smide den ud – eller skal den hvis nogen er ekstra sultne? Vi gjorde det sidste. Ingen kunne spise mere – og den blev smidt ud!"
>
> (Dagbog for Familie 4, d. 24/5 2015, Bilag 5.4.5.2)

Dilemmaet giver et indblik i, at tilsidesættelse af hensynet forårsager madspild. Praksisserne forbundet med planlægning af retter og tilberedning skal derfor tilpasses, så alles smag tilgodeses. Dertil kommer, som eksemplet med kartoflen viser, at tilpasning af mængden beror på viden om familiemedlemmernes sult, selvom det kan være svært. Udsmidning af kartoflen indikerer også manglende viden om eller lyst til at bruge den i en senere ret.

Indsigten i familiemedlemmernes sult og smag er øget, for i det opfølgende interview fortælles det, at aftensmåltidet konsekvent portionsanrettes, hvor der tages hensyn til mængde og smag. Kombineret med begejstringen for den ordentlige mad er tallerkenresterne ikkeeksisterende, undtagen til tider hos Barn2, der er meget kræsen. Madresterne, der er tilbage efter serveringen, gemmes.

11.2.4.5 Fødevaresikkerhed og indkøb

Videre endnu er 'Fødevaresikkerhed' relateret hertil, siden moren efter eget udsagn er meget sart med madens holdbarhed og værditilskrivning. Citatet viser dette:

F: "Og så fordi, at hvis det [pålæg] er ved at løbe i datoen, så tænker jeg: "Ej, så får vi det ikke spist, og så er det åndssvagt at købe det." Så vil jeg hellere give en 10'er mere, ikke [henviser til nyt pålæg med længere holdbarhed]."

M: "Jamen, for mig der er det, når det allerede er sat ned, så er det for gammelt. Altså... Så kan vi lige så godt købe…"

F: "Så dur det til i morgen, ikke. Så får vi det ikke spist."

I: "Ja. Så hvis I var nede [i supermarkedet] med en madplan, der skulle handles ind efter, og I stod og skulle bruge noget kød, der var nedsat på dagen, hvor det også ville blive for gammelt. Ville det så blive købt?"

M: "Jamen, selvom det dur til i morgen, jamen så i mine øjne, så er det for gammelt. Altså, det er den måde jeg... Altså det er min største... Mit største spild det er den der, sådan, hysteriske tilgang til, at hvis... Altså, nu har jeg hørt det der med, at man skal skelne mellem "Sidste anvendelsesdato" og "Mindst holdbar til". For er der stadig... Altså... Sådan intellektuelt kan jeg godt se forskellen mellem, men sådan... Når jeg skal spise noget, så er der ingen forskel. Så er det ud."

F: "Det ville blive købt. Jeg ville købe det."

I: "Du ville købe det?"

F: "Hvis jeg skulle bruge det samme dag, ja. Hvad ville du gøre?"

M: "Det ville jeg aldrig gøre. Altså, fordi det er for gammelt."

I: "Ville det så også være dig, der tilbereder det? Eller ville du tage det med hjem?"

F: "Ej, jeg ville ikke tage det med hjem [laver hentydning til M]. Det var, hvis jeg selv skulle bruge det den dag, ikke, så tænkte jeg bare... Det her og så er der noget, der er dobbelt så dyrt, det kan nok holde lidt længere, så ville jeg købe det her [henviser til kødet med kort holdbarhed], og så ville jeg gå hjem og tilberede det. Du ville tage det, der ville holde?"

M: "Jeg ville i hvert fald ikke vide, at det var sådan noget, der ville blive for gammelt dagen efter. Så kan jeg simpelthen ikke spise det. Det... Altså, det er svært nok at spise rester, ikke også, fordi: "Puha, nu har de stået der og [...] Ad!""

(Indledende interview af Familie 4 (Bilag 5.4.2, 58:21,6 – 1:00:06,6))

Impulskøb og anden indkøbt mad smides ofte ud, fordi moren vurderer, at de ikke er sikre og sunde at spise grundet opbevaringstiden og holdbarheden. Typisk er en åbnet vares holdbarhed på to dage for moren, mens den for faren er fem dage. Et eksempel på madspild ses på Billede 11-16 (Bilag 5.4.5.1), hvor spildet af den halve agurk kan skyldes ovennævnte ringe overblik i køleskabet.

Billede 11-16: Dagens madspild fra den 18/5 2015 under observationsstudiet. Bemærk den uåbnede pose kartofler, den halve agurk og bøtten med kogte pasta.

Bøtten med pasta vidner om en vilje til eller håb om at få det spist. Faren køber gerne nedsatte madvarer, men den slags mad er allerede for gammelt for moren, som dermed ikke kan spise det. Det betyder, at hver forælder tillægger hver sin betydning til madens kvalitet, hvilket medfører, at deres indkøbspraksis er forskellig – dog tilpasser faren sin praksis til morens holdning. Madrester er også svære at spise, fordi de har stået, men faren spiser dem på madpakke, hvis de bedømmes gode. Sådan er kategorierne 'Madrester' og 'Tilberedning og måltider' forbundne. Faren mener, at nedsatte madvarer skal spises senest dagen efter. Når faren køber mad til nedsat pris, er det udelukkende i de tilfælde, han selv skal bruge dem til madpakke eller stå for madlavning, når moren er på arbejde. Uoverensstemmelsen mellem forældrenes holdninger til madens holdbarhed og dermed 'Fødevaresikkerhed' er en stor hindring for reduktionen af 'Madspild'. Morens holdning kan være en barriere for opretholdelsen af en madplan, fordi opbevaret mad, der får lov at ligge enten åbne eller lukkede, bliver genstand for en tiltagende kritisk holdningsbegrundet bedømmelse. På baggrund af det indledende interview er det altså problematisk at købe mad til flere dage på én gang, fordi madens holdbarhed problematiseres af moren, og nævnte opbevaringsplads betyder manglende overblik.

I det opfølgende interview forklarer moren, at hendes holdning har ændret sig markant for pålæg efter implementeringen af farvekodningen, fordi det giver et meget bedre overblik og organisering af maden. Det er lettere at holde styr på, om maden er for gammel. Med madplanen er mængden af mad, der kan dømmes for gammelt af moren, reduceret, for indkøbet er afstemt med forbruget. Kød købes dog stadig helst hos slagteren, fordi den personlige kontakt med denne skaber tillid til

produktet. Planlægningen giver også bedre overblik og organisering af køleskabet, som det ses af forskellen mellem Billede 11-12 ovenfor og Billede 11-17 (Bilag 5.4.9).

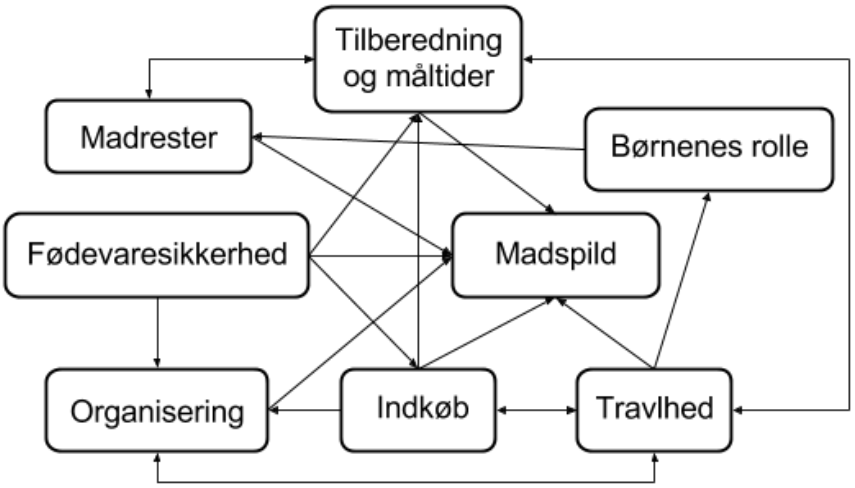
Billede 11-17: Billede af køleskabet hos Familie 4 taget under det opfølgende interview. Bemærk farvekodningen og organiseringen.

I det opfølgende interview sås der tvivl om, hvorvidt familien har reduceret sit madspild, for moren siger, hun gerne ville kunne sige, at det er sådan. Faren påpeger, at ændringerne især består i, at små ændringer kan gøre hverdagen nemmere og billigere. Det er altså uklart, om madspildet er mindsket. Sammenholdt med udsagnene om, at særligt pålægsspild er undgået, at madpakkerne ikke længere smides ud, og at aftensmåltidet ikke længere er årsag til udsmidning, er madspildet med stor sandsynlighed reduceret, men for moren fremstår det tidligere spild stadig signifikant. Såfremt tiltagene ikke har formået at nedbringe madspildet, har de i stedet givet familien et overskud og overblik, de ikke havde før. Forholder det sig således, er planlægning og en bedre organisering ikke ensbetydende med et reduceret madspild i alle familier. I det følgende opsummeres de væsentligste årsager til madspild med bestemmelsen af de centrale kategorier i data for Familie 4.

Baseret på ovenstående analyse kan kategoriernes forbindelser optælles, som vist i Tabel 11-11, og visualiseres i Figur 11-4:

	Antal forbindelser
Madspild	6
Travlhed	5
Tilberedning og måltider	5
Indkøb	5
Organisering	4
Fødevaresikkerhed	4
Madrester	3
Børnenes rolle	2

Tabel 11-11: Antallet af kategoriernes forbindelser i Familie 4.

Figur 11-4: Visualisering af kategoriernes indbyrdes forbindelser for data fra Familie 4. Pilene viser, hvordan kategorierne eller fænomenerne påvirker hinanden som følge af deres tilknyttede handlinger.

Forbindelserne udtrykker årsagssammenhængene i den proces, hvor mad enten omsættes til føde eller madspild. Samtidig giver Figur 11-4 et indblik i processens kompleksitet. De centrale kategorier er i den henseende først og fremmest 'Travlhed', fordi den påvirker mange af de andre kategorier, så de tilknyttede handlinger forårsager madspild. Én af disse er 'Organisering' i form af en ofte manglende madplan og opbevaring. I en travl hverdag er overblikket lavt og indkøbet ustruktureret, der sammen med opbevaringsbegrænsninger forårsager madspild. 'Opbevaring' er en anden central kategori, da den omfatter mange årsager

til familiens madspild, og ved optimering kan reducere spildet. Kategorien peger specifikt mod materielle muligheder og begrænsninger, og derigennem influeres 'Organisering'. Forbundet med 'Opbevaring' (i figuren udtrykt som 'Organisering') er 'Fødevaresikkerhed', hvor især morens lave tolerance forårsager madspild. 'Fødevaresikkerhed' er ikke central, men den er en del af familiens kollektive forståelse af ordentlig mad, der ses ved, at faren tilpasser indkøb til morens holdninger, og madspildsreduktion forudsætter hensyn til familiemedlemmernes smag – bredt forstået. Således er 'Ordentlig mad' en central kategori. De tre centrale kategorier er 'Travlhed', 'Opbevaring' og 'Ordentlig mad'.

11.2.5. FAMILIE 5

Kategorier fra aksekodning
Aftensmåltidet
Børnenes rolle
Datomærkning
Holdninger
Indkøb
Madplan
Madrester
Madspild
Motivation
Organisering
Tilberedning og måltider
Travlhed

Tabel 11-12: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 5.

11.2.5.1 Organisering

'Organisering' præger ifølge forældrene i høj grad familiens madforbrug, og øver indflydelse på og påvirkes selv af flere af de øvrige kategorier. Hverdagens 'Travlhed' nødvendiggør en høj grad af planlægning, og derfor har familien blandt andre årsager ført 'Madplan' fast i flere måneder. Andre grunde til at påbegynde en ugentlig 'Madplan' er et ønske om at spare penge, hvor familien har hentet 'Motivation' fra tv-programmet "Luksusfælden". 'Organisering' influerer og influeres af 'Indkøb', fordi madplanens indkøbsliste strukturerer indkøbet, der tilpasses efter, hvad der er købt ind. Tilbudsvarer eller nedsatte madvarer købes i store mængder og fryses ned, hvor 'Organisering' har betydning af opbevaring. Fryseropbevaring har tidligere været meget gennemført med farvede lukkeklips og en indholdsliste der giver øget overblik. En systematisk opbevaring med faste pladser til alt mad tydeliggør opbevaringssystemet for alle familiemedlemmer. Organiseringen formodes at forebygge madspild, men ingen data herfor findes. Som

en lettere kontrast udgør opbevaringspladsen under køkkenbordpladen skabe, der er relativt mørke med ringere synlighed til følge (se Billede 11-18 og Bilag 5.5.4).

Billede 11-18: Et af skabene, der udgør den primære opbevaringsmulighed i køkkenet. Bemærk manglen på lys i skabet.

Kategorien inkluderer som nævnt planlægning, der tager udgangspunkt i den opbevarede mad, inklusive 'Madrester', som udgør 'Aftenmåltidet' om torsdagen, kaldet 'reste-dagen', som er familiens travleste dag. 'Organisering' overlapper med 'Tilberedning og måltider' og 'Travlhed', fordi der planlægges efter at tilberede så meget mad, at der sikres let aftensmad om torsdagen. Angående opbevaring beskrives det nuværende system som effektivt, og har medvirket til at reducere madspildet ved oprydning i køkkenet, der tidligere kunne fylde en halv sæk til kassering.

11.2.5.2 Indkøb og madplan

'Organisering' og 'Indkøb' er tæt forbundne gennem en gensidig påvirkning. Udover ovennævnte er forbruget omlagt således, at meget store mængder husholdningsprodukter indkøbes ved den dansk-tyske grænse. Det reducerer ikke nødvendigvis de samlede omkostninger markant, men fjerner sådanne 'Indkøb' fra de ugentlige ture til supermarkedet. Herved frigives tid, idet en mindre mængde mad

skal købes, og 'Travlhed' som udfordring minimeres. Strategien har løst impulskøb som problem, og eventuelt også reduceret 'Madspild', såfremt grænseindkøbet inkluderer 'Indkøb' af mad, der ikke er langtidsholdbart, men opbevares i fryseren. Anvendelse af langtidsholdbar mad forbliver dog usikker, eftersom et årligt indkøb dårligt kan foregribe alle eventualiteter i løbet af året.

Handlingerne omfattet af henholdsvis 'Organisering' og 'Indkøb' styres af separate logikker: indkøbet af brød, der er nedsat på grund af kort holdbarhed, er ikke koordineret i forhold til ugens organisering. Sammenholdt med familiens store fokus på økonomisk besparelse (se afsnit 11.2.5.3) indikerer brødeksemplet, at planlægningen tager udgangspunkt i det sædvanlige forbrug. Derimod købes det billige brød hellere end dét til fuld pris for at spare penge. Misforholdet mellem de to logikker, der styrer de to praksisser, forårsager et brødspild. En konklusion er, at hver handling er relativt autonom, og for at planlægning kan reducere madspild, skal handlingerne koordineres ikke kun under planlægningen, men også i udførelsen. Det kræver et vist fokus.

Madplanen laves typisk for 3 uger ad gangen og inspireres af tidligere ugers madplaner:

F: "I kraft af at vi har sådan en madplan, fordi så kan vi netop overskue det. Man kan se hver uge, at det er ikke... der står ikke hakkekød på hver eneste dag på den måde der. Det giver i hvert fald overskud, ja overblik med hensyn til det."

M: "Og så er det fantastisk, når de kommer med forslag [F] taler oveni], og noget af det der er mest træls ved at lave madplan og mad, det er det der med, at man altid skal finde på. Så der er det skønt, at de kommer med idéer, ikke også."

F: "Ja, ja. Og det tager vi hensyn til!"

I: "Så der bruger I hele familien?"

M: "Ja, altså..."

F: "Og vi har jo sådan set... De der madplaner vi har jo, dem har vi jo så gemt alle sammen, så de ligger helt fra januar af. Så kan man sige, så går vi ind og plukker i dem igen, ikke også. Så er det nemmere at overskue: "Hvad er det lige..." For når vi lige sidder og skal finde på til 3 uger frem ad for eksempel - det er det, vi gør tit - så er det lidt..."

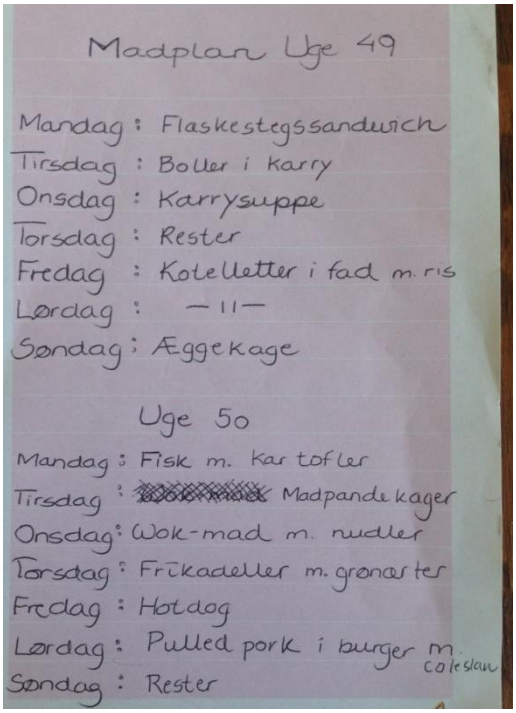
M: ”Der har vi også... Vi har også de sider, hvor har skrevet samtlige retter op, altså hvad man kunne forestille sig, ikke også.”

F: ”Du kan da prøve lige at tage bogen derovre. Og det giver jo inspiration, altså om ikke andet at man kan komme til at få det lidt varieret.”

I: ”Ja, og det sparer måske også lidt tid?”

F: ”Det sparer masser af tid, for det er faktisk, som vi siger, det sværeste det er faktisk at sidde og komme på det der. Når man lige skal lave for eksempel 20 maddage, ikke også, så lige komme på, hvad er det lige, man skal.”

(Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 15:46,6 - 16:59,4))

Billede 11-19: Der hentes inspiration fra tidligere madplaner i Familie 5.

En sådan strategi indebærer en viden og forudseenhed om hverdagens rutiner og aktiviteter, der kan imødekommes ved hjælp af sikre valg af tidligere afprøvede

retter. Kreativitet anses som en udfordring, og tidligere planer (se Billede 11-19 og Bilag 5.5.4) reducerer udfordringen i at finde på nye retter og kompleksiteten i den omfangsrige madplan. Det kan give en følelse af overskud og overblik, men tidligere ugers madplaner stemmer ikke nødvendigvis overens med de kommende uger, og forebyggelsen af madspild er følgelig diskutabel. Hvorvidt planerne fra de tidligere uger har forårsaget madspild i kombination med den tids hverdag, er ikke sikker viden hos forældrene, fordi de ikke er klar over madspildets omfang: de oplever ikke spildet som madspild (1:51:26,4 - 1:51:42,4). Madplanerne er således ikke nødvendigvis begrundet af indsigt i, om planerne til inspiration forårsagede madspild.

Om afvigelser fra madplanens struktur, fortæller moren herom, når forældrene skal ud om aftenen:

I: ”Er der nogen udfordringer i forbindelse med at undgå madspild?”

M: ”Altså, der hvor jeg tænker, at... Det er i de perioder, hvor vi har travlt, ikke også. Altså, at... Der bliver det lidt nemmere med den der hovsa-løsning. Jeg synes, det er skide-irriterende, når det er vi så skal et eller andet, det der med at så ender det også med, at så bliver det et eller andet købepizza. Det er jo bare noget pap-mad til dem, ikke også, altså. Og det er sådan en ting, hvor at når vi først får indarbejdet det der med, at de begynder at have deres maddag, jamen så vil det ikke betyde noget, at vi skulle noget en aften, ikke også, fordi så kunne de sagtens selv gøre nogle ting. Og det, tror jeg også, vil påvirke... Altså netop... Altså i det hele taget den ring der, ikke også, med hvad er det, der bliver smidt ud så, ikke også. For har vi travlt, jamen så er det jo at vi afviger fra madplanen, men vi havde jo egentlig købt ind til den, ikke også, altså... Og det...”

F: ”Altså, jeg synes jo ikke, generelt bliver der ikke et spild ud af det. Det er bare... Det får måske lov at ligge et par dage i køleskabet, og så ryger det så i fryseren ellers, hvis det ikke bliver brugt. Fordi, som vi siger, den der madplan, den er jo en vejledning, kan man sige, ikke også. Vi skubber den jo gerne, altså. Og der har været uger, hvor vi efter ugen kan se: "Jamen, for hulen da, vi fik jo kun to af de der syv, der var sat på", ikke også, men... Men så ryger de resterende ting ind i

> næste uge, eller også, som vi siger, det er søndag vi handler ind til det. Enten ind i næste uge, eller også ryger de i fryseren, og så ligger de så der og kan bruges senere, hvis det er. Det er sjældent, at vi er nødt til at smide noget ud af den årsag."

(Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 39:55,6 - 41:29,2))

Som struktur kræver 'Madplan' en lav grad af forhandling, selvom den tillader ændringer forårsaget af spontanitet og uforudsete aktiviteter. Forældrene har forskellige opfattelser af, hvilken konsekvens afvigelser fra madplanen har for mængden af madspild: for moren er afvigelser lig med madspild, mens faren forstår madplanen som fleksibel, fordi opbevaringsmulighederne forlænger madens holdbarhed. Moren tilbereder oftere mad end faren, hvorfor hun kan have bedre indsigt i afvigelsernes betydning for madspild. Konsekvensen er, at det kan være svært at vurdere både mængden af madspild internt i familien og madplanens betydning for at forebygge et spild. En konklusion af ovennævnte er, at en madplan på en uge eller mere ikke forebygger spild i alle familiers hverdag, hvorfor en løsning er en madplan på tre dage. Det tilgodeser også udfordringen i madens holdbarhed.

Kategorien 'Indkøb' er central i familiens madforbrugs omsætning af mad til føde eller madspild. Det understreges af, at kategorien er forbundet med 'Organisering', 'Travlhed', 'Madplan', 'Motivation', 'Holdninger', 'Madspild', 'Tilberedning og måltider' og 'Aftensmåltidet'. Kategoriens markante antal forbindelser sammenholdt med, hvor centralt 'Organisering' står i data, viser, at familien er fokuseret på velplanlagte indkøb. 'Madplan' influerer i væsentlig grad indkøbet, der også påvirker afvigelser fra madplanen.

11.2.5.3 Holdninger

Foruden 'Organisering' og 'Indkøb' fylder 'Holdninger' i familiens madpraksisser og præger dermed madforbruget. Økonomisk hensyntagen ligger i vid udstrækning til grund for, hvilken mad der købes. I historien vises, at familien gætter sig til madbudgettet, hvilket indikerer, at graden af familiens økonomiske indsigt står i kontrast til deres omtale heraf. Antageligvis er der tale om tavs viden, der svært lader sig italesætte.

Sæsonbestemte retter og variation har også en væsentlig indflydelse på indkøbene, og begrænser mulighederne for, hvad der kan købes; altså organiseres indkøbet. Der er en stærk holdning til, at der er fusk med økologiske produkter, som derfor ikke købes. Økonomihensynet præger i høj grad valget af mad i planlægningen og i indkøbssituationen. Ved at købe den billigste mad spares en del penge, som de vælger at bruge på enkelte produkter, familien ikke vil gå på kompromis med.

Desuden ser familien en økonomisk besparelse i at spise 'Madrester' om torsdagen. Variation placeres højere hierarkisk end økonomi, hvorunder smag, lyst og sundhed placeres, selvom sæsonbestemte valg undergraver muligheden for variation: det er ikke passende at vælge noget udenfor sæson. Variation vægter måske tungest under planlægningen, men i indkøbssituationen træffes alle valg ud fra et økonomisk hensyn, som de to næste citater illustrerer. Forældrene forstår planlægning som en del af 'Indkøb', men de to praksisser styres tydeligvis af hver sin logik, og ikke en fælles. Holdningernes indflydelse på indkøbet beskrives som udslagsgivende i automatiske handlinger, især angående økonomisk besparelse:

F: "Og det igen, som jeg siger der. Det er ikke noget, man tænker over, det er bare sådan, det er. Når man står derude, så ved man godt, hvad det er for noget, man skal have, ikke også, og så er det bare... Så er det så, at man kan sige, at økonomien kommer ind i det, for når så ketchuppen er på tilbud til 20 eller 15 kr., som det var her den anden dag, så køber man så ind, ikke også, og så kan vi have det stående. Vi har sådan en kælder hernede, ikke også, hvor vi kan have sådan noget stående nede i. Og sådan noget som ketchup, går jo aldrig, altså, det bliver jo aldrig for gammelt, næsten uanset hvor gammelt det her. Lige nøjagtigt sådan noget, det kan sagtens stå. Det gør vi. Så køber vi ind. Og så er det, man kan sige, at så overskrider vi vores budget, men så er det så, at de næste tre måneder så..."

(Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 1:05:16,0 - 1:05:53,7))

Forældrenes 'Holdninger' er tavs viden, der udmønter sig i rutiner. I citatet taler forældrene om deres prioritering; altså hvad de mener, styrer deres valg.

F: "Det er lidt svært, fordi det er egentlig ikke noget, man tænker over, vel. Det er bare sådan noget, man gør. [M taler oveni] Hvilken rækkefølge kommer tingene i?"

M: "Det er først nu her, når vi sidder og snakker om det. Hvad er det egentlig...?" [Afbrydes af F]

F: ”Og så skal vi lige have fundet ud af, hvordan er det egentlig, det hænger sammen? For det er så indgroet på en eller anden måde. Sådan gør man bare.”

[...]

M: ”Og så ved vi bare, at... Jamen, nu efterhånden fordi vi har gjort det her gennem en periode, jamen, ketchup det køber vi, når vi ved, det koster 20 kr. kiloet, det Beauvais eller Heinz, ikke også. Det er dem, vi altid køber der, ikke. Så der ved vi jo selvfølgelig godt, at der findes en kethcup til 7 kr., men den kunne vi aldrig drømme om at købe, fordi det ved vi, der ville den blive smidt ud.”

F: ”Den ville ikke blive spist, den ville blive smidt ud!”

M: ”Ja, den ville blive smidt ud!”

B2: ”Den smager dårligt!”

M: ”Ja, vi havde en fra [Barn3’s] fest, der hvor vi skulle holde fest for ham, og der var der nogle andre, der havde handlet ind, de havde så købt den der ketchup. Den endte vi jo med at smide ud, for der var ingen der gad at spise det, ikke også.”

B2: ”Den smagte nærmere af sådan en blanding af tomatpure og ketchup.”

M: ”Ja, den var vi ikke så pjattede med, men det er også fordi, vi er vant til den anden smag. Det er sådan, vi synes, ketchup skal smage. Havde vi været vant til den anden, så havde vi måske syntes, at Heinz den var for stærk.”

(Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 1:02:43,3 - 1:02:59,5 og 1:04:20,9 - 1:05:07,5))

Den tavse viden om familiens fælles opfattelse af ordentlig mad baseret på smag betyder, at noget mad er acceptabelt, mens andet ikke er – med madspild som eventuel konsekvens. Billigt, uønsket mad smides ud, fordi ingen gider spise det. På den anden side begrænser acceptabiliteten mængden af sådanne madvarer, der smides ud: de købes simpelthen ikke, men kommer kun ind i husstanden ad omveje.

Dét at spare penge beskrives som en sport, der motiverer reduktion af ’Madspild’, fordi spild opleves som at smide penge væk. Heri findes forbindelsen mellem

kategorien 'Holdninger' og kategorierne 'Motivation', 'Organisering', 'Indkøb', 'Madrester', 'Madplan' og 'Madspild'. 'Datomærkning' har også indflydelse på mængden af 'Madspild', fordi holdbarhedsdatoer kun er vejledende for forældrene. Det forholder sig modsat for børnene, som Barn3 påpeger med mælk, der har overskredet dato. Forældrene ser på holdbarheden i indkøbssituationen, men som citatet om ketchups holdbarhed belyser, gælder dette kun for den mad, hvis holdbarhed de har tiltro til. Således købes store mængder mad, som forældrene er sikre på, stadig kan spises trods overskreden holdbarhedsdato. Maden i familiens madopbevaring bedømmes af forældrene kun på dens udseende, hvorfor datoen ikke er årsag til madspild. Det kan antages, at forældrenes og børnenes modstridende holdninger modvirker strategien om kun at anvende datoen som vejledende og dermed reducere madspild.

'Holdninger' angående sundhed er årsag til spild af frugt, der beskrives som højt, idet moren tilskynder spisning af grøntsager fremfor frugt, grundet frugtsukkerets skabelse af et behov for sukker. Skålen med frugt er placeret ved siden af døren til forgangen, og passeres dermed sjældent. De foreslår strategien at skære frugten ud i passende portioner, så tilgængelighed og bekvemmelighed har potentiale til at reducere madspild.

Problemet 'Madspild' er skjult, og igennem interviewets intervenerende funktion understøttet af brugen af billeder af madspild (Bilag 4.2) gøres problemet tydeligt.

> F: "Jamen, som vi også har snakket om: der ligger så meget på rygraden, ikke også. Men at få sat ord på tingene, det gør jo også... Og også... Man kan sige alle de billeder, de er faktisk rigtig gode... At det giver et visuelt tilgang til det også. At der er nogle ting, der bare er, som de er, men det kan godt være, at de kan laves om, når man bliver opmærksom på dem, for det er nok det, der tit er et problem: man er ikke opmærksom på, at der måske er så stort et problem, eller hvad skal man sige... Du kan lave noget om i hvert fald."
>
> (Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 1:50:57,9 - 1:51:26,4))

Og videre:

M: ”Men det er mere det der med, at man får fokus på det. Det er dét, det handler om for os. Altså før... Det kørte jo egentlig bare sådan som man plejer, ikke også. Så det der med at man får fokus på nogle ting, ikke, jamen så er det også, at... Jamen, så er det egentlig såre enkelt at ændre på. Og det er også derfor, at vi tænker sådan med det her netop, at få fokus på madspild, ikke også. Jamen, det handler jo bare om egentlig at ændre nogle vaner, ikke også, altså.”

(Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 1:56:26,0 - 1:56:50,0))

Forældrene finder, at løsningen er ændring af eksisterende vaner, hvilket for dem forekommer let. Det antages, at forud for interviewet udgjorde reste-dagen (hver torsdag) den centrale foranstaltning mod madspild. Genbrug af madrester og andre forbedringer opleves som en biting i forhold til at den økonomiske besparelse. Prioriteringen skjuler madspildets omfang, fordi praksisserne tilknyttet madforbruget styres af og vurderes ud fra økonomiske succeskriterier. Selvom madspild beskrives som at smide penge ud, bærer indkøbspraksissen i højere grad præg af at spare penge: det økonomiske fokus er stærkere i de første faser af madforbruget end i de senere. Det eksemplificerer, at madpraksisser kan prioritere et hensyn til økonomisk besparelse over et hensyn til at reducere madspild. Ovennævnte citat om ketchup viser, at et hensyn til smag kan veje tungere end at ville undgå madspild. Sådanne hensyn bærer præg af at tage hensyn til familien som sådan, og er altså ikke et udtryk for at være ligeglad med madspild.

Indsigt: Madspild

Andre hensyn kan veje tungere i forskellige situationer end at ville undgå madspild. Det former udførelsen af en given praksis, og derfor skal madspild ikke nødvendigvis forstås som et udtryk for manglende ansvarsfølelse eller ligegyldighed.

11.2.5.4 Børnenes rolle

’Børnenes rolle’ i tilknytning til madforbruget fremstår i data som middelstor. Skemaet over daglige pligter og assistance (Bilag 5.5.4) udviser et stort sammenhold familiemedlemmerne imellem, hvormed ’Travlhed’ foregribes, eksemplificeret af den travle periode bevirket af morens uddannelse. Kategorien overlapper også med ’Tilberedning og måltider’, fordi madlavningen beskrives som en i stigende grad fælles aktivitet. ’Børnenes rolle’ er forbundet til ’Travlhed’, ’Motivation’, ’Madspild’ og ’Madrester’, og desuden ligeledes til ’Organisering’ i kraft af de to yngstes lyst til at bage. Efterlader børnene madrester på tallerkenen smides

madresterne ud, og er dermed forbundet til 'Madspild'. Ydermere har moren en ambition om, at børnene skal have en øget bevidsthed om madvarernes priser. Som nævnt i historien om familien kan det være et udtryk for, at børnenes ansvarsfølelse skal udvides, så de værdsætter madvarerne ud fra et økonomisk grundlag. Det understøttes af forældrenes store fokus på økonomisk besparelse i indkøbssituationen og i forbruget generelt.

11.2.5.5 Aftensmåltidet og tilberedning og måltider

Det faste samlingspunkt for hele familien er 'Aftensmåltidet', der vægtes meget højt. Under 'Aftensmåltidet' skiftes alle til at fortælle om deres dag på en positiv måde, kaldet "Bordet rundt", som de har gjort i flere år:

> M: "Og så har vi så en "Bordet rundt", hvor vi... Hvor der er én... Det er forskelligt, hvem der starter med at blive spurgt: "Hvad er det bedste, der er sket for dig i dag?" Og så spørger de én af de andre. Så når dén har svaret på dét, så går den videre til den næste. Altså, så vi kører hele vejen rundt. Og så får vi ligesom..."
>
> (Indledende interview af Familie 5 (Bilag 5.5.2, 27:30,5 - 27:46,0))

Et initiativ fra forældrenes side og især morens grundet hendes varme italesættelse af det under interviewet. Hun fortæller, at hun prøver at sprede budskabet om at sidde sammen og spise og antageligvis også "Bordet rundt". Ifølge hende sikrer det, at der tales om noget positivt. Faren underbygger med, at familiemåltidet medfører, at der fortælles noget, som ellers ville blive fortiet. Forældrenes 'Holdninger' placerer det sociale fællesskab meget centralt med tilhørende stor værdi.

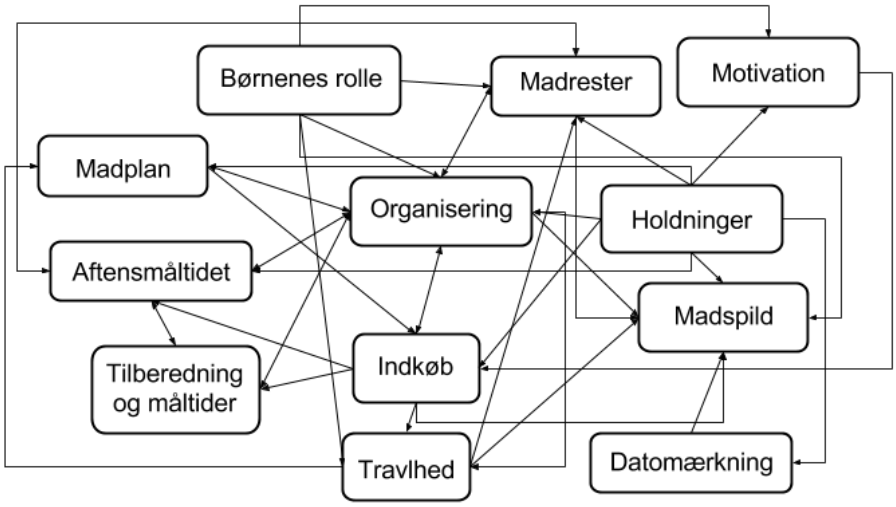
Prioriteringen af det sociale som en positiv oplevelse holdes også i hævd, når der tilberedes. Kategorien 'Tilberedning og måltider' er betydende for madforbrugets omsætning af mad til føde eller madspild. De gange moren ikke gider lave mad, tager faren over med meget lette retter eller Karoline suppe fra fryseren. Det må indebære en afvigelse fra madplanen, idet manglende lyst ikke kan forudsiges, hvilket kan forårsage madspild. Der samarbejdes om tilberedningen, selvom faren og Barn3 er ikke interesserede i madlavning. Det forholder sig modsat for moren, der ikke oplever det som en byrde at bruge meget tid på tilberedning efter arbejde, simpelthen fordi hun hygger sig med det. Madlavningsprocessen og aftensmåltidet eksemplificeret af "Bordet rundt" vidner om, at hun tillægger proces og resultat meget stor værdi. Sammenholdt med omtalen af 'Organisering', 'Indkøb' og 'Madplan' fremstår de indledende trin i processen meget styrede og målrettede: der

laves en ’Madplan’ og indkøbsliste for omkring tre uger ad gangen, hvor frugt og grønt er sæsonbestemt, ’Indkøbet’ overskrider kun indkøbsliste og budget i tilfælde af tilbud og nedsatte madvarer bestemt ud fra viden om rutiner og typisk forbrug, og alt mad organiseres, så de altid har faste pladser, hvilket letter tilberedningen. ’Tilberedning’ beskrives som en hyggelig og i stigende grad fælles aktivitet, der tager højde for familiemedlemmernes madpræferencer. Endvidere leder tilberedningen direkte op til aftensmåltidet som social aktivitet, og med den glidende overgang er det vigtigt at starte den positive oplevelse under tilberedningen. Tilberedningen påvirker altså oplevelsen af det efterfølgende familiemåltid.

Med udgangspunkt i analysen optælles kategoriernes forbindelser. De er angivet i Tabel 11-13 og visualiseret i Figur 11-5:

	Antal forbindelser
Organisering	9
Holdninger	8
Indkøb	8
Madspild	7
Madrester	6
Travlhed	6
Aftensmåltidet	5
Børnenes rolle	5
Madplan	4
Tilberedning og måltider	3
Motivation	3
Datomærkning	2

Tabel 11-13: Antallet af forbindelser for hver kategori i Familie 5.

Figur 11-5: Visualisering af kategoriernes forbindelser. Bemærk kompleksiteten i forhold til de øvrige visualiseringer grundet de flere kategorier.

Figuren fremstår mere kompleks end de øvrige ovenfor, fordi narrativ og analyse har et større omfang end de andre familiers. Derved illustreres hverdagens kompleksitet i højere grad end i de andre visualiseringer.

De centrale kategorier er 'Holdninger', 'Indkøb', 'Madplan' og 'Organisering', og i kraft af deres indbyrdes forbindelser forklarer de, hvorfor mad spildes i denne familie. 'Holdninger' påvirker familiens madpraksisser og giver prioritet til især økonomi og smag. Fokus på disse to holdninger bevirker, at madspild opleves som et spild af penge og acceptabelt, når maden ikke korresponderer med den fælles smag. 'Indkøb' struktureres af madplanen, der er baseret på tidligere planer og (tavs) viden om rutiner, og er fleksibel. Fleksibilitetens betydning for madspild er genstand for forskellige holdninger, der understreger, at madspild er et skjult problem, fordi udsmidningshandlingen karakteriseres af smagsmæssig vurdering. Det viser, at indkøbet er præget af sparsommelighed, mens familiens madforbrug i højere grad præges af smagshensyn. Ønsket om at spare penge under indkøbet betyder, at organiseringen tilsidesættes med madspild til følge.

11.2.6. FAMILIE 6

Kategorier fra aksekodning
Børnenes rolle
Indkøb
Madspild
Opbevaring
Organisering
Smag

Tabel 11-14: Kategorierne fra aksekodningen af Familie 6. Der er færre kategorier, fordi interviewets sidste halvdel evaluerede deltagelsen.

11.2.6.1 Opbevaring og indkøb

Opbevaring er central i madpraksisserne, der har tidligere været årsag til en del madspild, som der dog ikke findes data om. Morens indkøb har før deltagelsen været præget af impulskøb og køb af nedsatte madvarer, der ikke har stemt overens med familiens madforbrug. Med den allerede korte holdbarhed kombineret med, at moren også tidligere i højere grad med egne ord "rugede" over maden, var resultatet spild af denne mad. Hun siger: "Jeg har det med at hamstre" (Bilag 5.6.2, 10:53,5 - 10:57,4). Hun eksemplificerer det med køb af dyrere mad til madpakker, som blev for gammelt. I et forsøg på at undgå udsmidning af maden, brugtes fryseren, indtil den var fuld. Om fryseren siger Barn2, at: "Der er stadigvæk ikke plads i fryseren." (Bilag 5.6.2, 11:10,0 - 11:13,2). Den korte holdbarhed kunne ikke forlænges i køleskabet og blev siden smidt ud. Citatet nedenfor illustrerer, hvordan kategorierne 'Indkøb', 'Opbevaring' og 'Organisering' er forbundne:

> F: "Det var fordi, du havde så travlt med, at de var sat ned, fordi de kører på det der madspild, selvom det ikke hjælper, at det kommer herhjem at ligge, og så bliver smidt væk, altså."
>
> M: "Nej, men det er fordi, jeg tit har købt, hvis der nu har været noget, der har været sat ned, fordi det snart har sidste holdbarhed, så har jeg tænkt: "Jamen, så kan vi jo lige så godt bruge dem." Så er det jo ikke altid, jeg har fået brugt det, og så holder det sig jo ikke ret længe. Det er jo egentlig lidt åndssvagt. Ja. Det var meget brød. Ja."
>
> (Indledende interview af Familie 6 (Bilag 5.6.2, 11:23,0 - 11:48,2))

Forud for deltagelsen i familiestudiet var indkøbet ikke organiseret og tog ikke højde for ugens aktiviteter og generelle madforbrug, hvorfor indkøbet var præget af køb af

mad, der blev opbevaret, indtil den blev for gammel. Denne konfiguration af forbindelsen mellem kategorierne forårsager i sig selv ikke et madspild. Handlingerne knyttet til hver af kategorierne opererede autonomt, fordi formålet med hver af dem ikke var koordinerede i forhold til et fælles formål. Derved var koblingen mellem praksisserne løs, idet en tæt kobling ville organisere handlingerne. Følgende citat fra faren viser kontrasten mellem indkøb og opbevaring: ”Nej, nej, men det var fordi du tit sagde: "Jamen, det var fordi, det var billigt." Så sagde jeg: "Jamen, det er jo ikke billigt, når det bare bliver smidt ud alligevel så”...” (Bilag 5.6.2, 13:14,5 - 13:24,6).

Indkøbene struktureres udover madplanen af især morens og Barn2’s smag og holdninger. Følgelig skrives æg ikke på indkøbslisten, når faren skal købes, fordi han køber buræg. Det antages, at han er mere fokuseret på økonomi end dyrevelfærd og kvalitet, sådan som moren definerer det. Moren eksemplificerer sin sans for madkvalitet med fisk, der skal være fanget under ordentlige forhold og butikken skal være hygiejnisk (Bilag 5.6.2). Kvalitetssansen findes også i forbindelse med ovennævnte mad, som moren ruger over. Den madpraksis ændrer sig, som skrevet i dagbogen den 9/6 2015: ”Madrutinerne har ændret sig – før gemte jeg ”luksus” varene for at spare på dem, så så endte de med at blive for gamle og så smed vi dem ud. Eks. gode oste, laks, små youghurter. Det gør jeg ikke mere.” (Bilag 5.6.5.1). Tidligere har smagen således været medvirkende til at forårsage madspild, simpelthen fordi der blev sparet på ’luksusvarerne’. Høj værdsættelse og angiveligt højere pris er ikke ensbetydende med lavt madspild af sådanne madvarer, fordi der findes en konflikt mellem at ville opleve og spare på smagen.

Centralt for ’Opbevaring’ er overblikket, der hæmmes af, at familien primært har farvede bøtter. Brugen af dem gør, at maden indeni har en meget lav synlighed og glemmes, og efter noget tid smides det ud. Når moren smører madpakker om morgenen, er hun træt, og er derfor ikke så opmærksom på, om visse madvarer skal bruges. Den røde farvekodning øger overblikket for alle i familien, når de skal lave mad. I dagbogen skrives den 3/6 2015: ”Har fået ryddet ud i køleskabet. I dag blev der smidt mad ud fordi jeg gennemgik køleskabet og fandt pålæg der var synligt for gammelt. Så det var ifm. oprydning. Nu har vi sat farvemærker på pålægget for at undgå yderligere spild.” (Bilag 5.6.5.1). Farvekodningen antages også at øge overblikket i situationer, der er præget af travlhed, og samtidig hjælpe børn til at bruge den mad, der har kortest holdbarhed. Opmærksomheden og handlingerne fokuseres mod den mærkede mad, så de lettere inkluderes i madlavningen, madpakker, indkøb og den overordnede planlægning. Videre i dagbogsnotatet fra nævnte dato står: ”børnene laver selv madpakker – jeg findet [*sic*] det frem med røde mærker på, de kan vælge ud fra.” (Bilag 5.6.5.1). Forældrene styrer til en vis grad børnenes handlinger angående mad; i dette tilfælde så det sikres, at maden med kort holdbarhed spises.

'Opbevaring' og 'Indkøb' er forbundne, fordi indkøbet tilvejebringer mad til opbevaring, der som følge af deltagelsen i familiestudiet inkluderes i 'Organisering'. 'Indkøb' er via 'Opbevaring' forbundet med 'Madspild', hvis den indkøbte mad bliver for gamle i opbevaringen. Samtidig påvirker 'Smag' kategorien 'Indkøb', fordi noget mad er mere acceptabelt at købe end andre. Et eventuelt spild forbinder 'Smag' med 'Madspild'.

11.2.6.2 Organisering

Planlægningen af ugens madforbrug resulterer i udarbejdelsen af en madplan, der tager højde for ugens aktiviteter og allerede købt, opbevaret mad. Madplanen strukturerer og styrer indkøbet. I dagbogen skrives den 3/6 2015: "Vores madplan fungerer godt, hjælper os til kun at købe det vi skal bruge." (Bilag 5.6.5.1). Organiseringen og den ændrede adfærd vedrørende ikke at passe på den opbevarede mad, medvirker til at handlingerne knyttet til kategorierne 'Indkøb', 'Opbevaring' og 'Organisering' opnår en tættere kobling med et reduceret madspild til følge. Det antages, at såfremt praksisser, der foregår i forskellige faser af madforbrugsprocessen, ikke er koblet tæt, øges madspildet: den tætte kobling organiserer handlingerne og fungerer som regler, der på den ene side begrænser og på den anden side øger acceptabiliteten af handlingerne (se Artikel 4).

Organiseringen prioriterer familiemedlemmernes smag og især den fælles smag. Barn2's vegetarperiode påvirkede, hvad der kunne indkøbes og tilberedes. Perioden var motiveret af hensynet til dyrevelfærd, og betød, at fisk erstattede kødindtaget. I starten tilberedte moren to forskellige retter samtidigt, hvilket var meget besværligt, og derfor ændredes alle aftensmåltider til at stemme overens med barnets smag. Det forbinder alle kategorierne: 'Børnenes rolle' og 'Smag' påvirker 'Organisering', så 'Indkøb' kun inkluderer accepterede madvarer, der efterfølgende opbevares, og dermed udskiftes også den eksisterende opbevarede mad. 'Organisering' overlapper med 'Madspild', såfremt opbevaret mad ikke medtages i planlægningen.

Med en god 'Organisering' kan en madplan være med til at familiens aftensmåltid kan karakteriseres af ro og tid, sådan som de stræber efter. Til at supplere madplanen til dette formål laves den kommende uges mad af og til i weekenden. Et notat i dagbogen fra den 7/6 2015 gengiver en 14-dages madplan, hvor der handles til en uge ad gangen. Samme notat kommenterer den dags SMS: "I dag har vi tænkt meget. Fået brugt alle "røde" madvare til frokost, men det kræver tid, derfor vil det passe bedst for os at gøre det i weekenden. Det kræver omtanke ikke at smide mad ud." (Bilag 5.6.5.1). Som nævnt opfattes planlægningen af ugens retter og den generelle opmærksomhed på ikke at forårsage madspild som udfordrende, og henlægges derfor til weekenden, hvor hverdagens travlhed ikke udgør en barriere. Omtanken findes i nævnte madplan, hvor skroget fra en kylling anvendes til at lave suppe, som spises i den efterfølgende uge.

11.2.6.3 Smag og børnenes rolle

Udsmidningen af maden foregår oftest efter aftensmaden i form af tallerkenrester, og i weekenderne når der ryddes op. Dagbogsnotatet fra den 6/6 2015 er et svar på den dags SMS: ”En familie som vores smider hver person 5 kg mad ud om måneden. Vi har talt om hvilken mad det er. Det er primært kartofler der rådner, gulerødder der bliver dårlige og pålæg. Vi vil købe mindre poser kartofler og gulerødder. Pålægget der er markeret med rød, spises som rester om søndagen.” (Bilag 5.6.5.1). Beskeden gav anledning til selvrefleksion, og der peges på tre madvarer, der oftest spildes. Det hænger sammen med, at moren planlægger traditionelle danske retter, så børnene kan lære at lide det, hvilket forårsager en del madspild: Barn2’s smag står i kontrast til de ofte kødfyldte danske retter (se Billede 11-20 og Bilag 5.6.4).

Billede 11-20: Madprioriteringerne i Familie 6. De to øverste er henholdsvis Barn1 og faren, mens de nederste er Barn2 og moren. Bemærk den forskellige placering af kød.

Selvom moren typisk er den, der laver mad, kan hun ikke lave traditionelle retter, som faren derfor laver. Sammenholdt med hans prioritering med kød øverst sammen med grøntsager skal årsagen til, at sådanne retter kan udgøre aftensmåltidet, findes i hans smag. Det alene forårsager ikke madspild, men såfremt retterne ikke laves, bliver kartoflerne og andre ingredienser tilovers, og giver forbindelsen mellem 'Smag' og 'Madspild'. Det kan forekomme, når moren laver mad til den kommende uge i weekenden. Er der købt kartofler til de danske retter, skal de laves af faren for at blive brugt, ellers skal de ligge hele ugen, hvortil maden allerede er tilberedt. Dog kan kartofler også anvendes i andre retter end lige netop de traditionelle danske, som

dagbogsnotatet fra den 7/6 2015 (Bilag 5.6.5.1) angiver med retten, der indeholder rösti af gulerod og kartoffel.

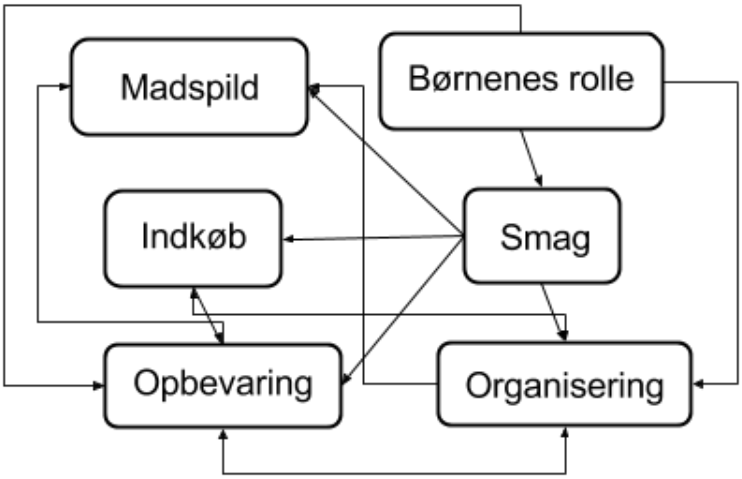
Af analysen dukker kategorien 'Holdninger' op, fordi Barn2's holdning til dyrevelfærd resulterede i ændrede spisevaner for hele familien. Kategorien er underhørende 'Smag', der er mere generel, hvilket en central kategori skal være. 'Smag' er – såfremt den prioriteres – rammesættende for de øvrige kategorier, og er dermed central. Desuden determinerer familiens smag, hvilken mad der kan købes, og differentierer derved familiemedlemmernes madpraksisser.

Kategorien 'Børnenes rolle' er forbundet med 'Smag', og ligeledes med 'Indkøb' der tilpasses børnenes smag og holdninger. 'Opbevaring' er også forbundet med kategorien, fordi moren med de røde mærker på pålæg gør køleskabets organisering mere overskuelig for børnene. 'Organisering' tager med madplanen højde for børnenes smag, der forbinder de to kategorier.

Med analysen optælles kategoriernes forbindelser i Tabel 11-15 og visualiseres i Figur 11-6:

	Antal forbindelser
Organisering	6
Opbevaring	6
Smag	5
Madspild	3
Indkøb	3
Børnenes rolle	3

Tabel 11-15: Antallet af forbindelser for kategori fundet i analysen af data fra Familie 6.

Figur 11-6: Kategoriernes forbindelser sådan som analysen har vist.

Figur 11-6 er mindre kompleks end de øvrige visualiseringer ovenfor, hvilket skyldes familiens tilpassede forløb og interviewets karakter (se Kapitel 10, 10.3.1.2 De opfølgende interviews). Data har været tilstrækkelige til at identificere en række kategorier, hvoraf 'Smag', 'Opbevaring' og 'Organisering' er centrale.

'Smag' er en central kategori, fordi den på markant vis former familiens madpraksisser og er årsag til en del madspild. Familiens fælles smag udtrykkes som et kompromis, der tager hensyn til hver enkeltes smag. Smagen bevirker forskellige madpraksisser mellem familiemedlemmerne med madspild som konsekvens. 'Opbevaring' overlapper med 'Smag', og fremstår central i data, da en væsentlig del af madspildet kommer fra opbevaret mad. Maden er på grund af morens smag sparet og gemt, og derfor blevet for gammel. I forhold til madspild fremtræder 'Organisering' også centralt, eftersom den optræder i sammenhæng med flere af de andre kategorier, og ved manglende planlægning introduceres mad i opbevaringen, der ikke matcher madforbruget.

I bestemmelsen af centrale kategorier i data for alle familiernes opstår en ny kategori, der omfatter alle kategorierne: 'Forandring'. Kategorien er en meta-kategori, fordi den karakteriserer udviklingen af handlingerne forbundet med hver af de andre kategorier. 'Forandring' indikerer, at alle praksisserne, der udgør familiers madforbrug, kan forandres, og samtidig er det tydeligt, at ændringen ikke er afgrænset til en enkelt del af madforbruget såsom opbevaring eller indkøb. Hvorvidt ændringerne i en given fase af madforbruget har foranlediget ændringer i andre faser, eller om ændringerne er opstået mere eller mindre simultant, kan ikke afklares med disse data.

***

I det følgende opsummeres antagelserne forud for familiestudiet og den selektive kodning, hvori de centrale kategorier præsenteres. Disse danner afsæt for udviklingen af teorien om familiers praksis, der forårsager madspild.

11.2.7. OPSUMMERING AF RESULTATER FRA SELEKTIV KODNING

Opsummeringen besvarer det fænomenologiske spørgsmål: *Hvorfor ender så stor en del mad som madspild*? og giver samtidig et udvidet svar på det første forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Et mere nuanceret svar på forskningsspørgsmålet formuleres med Kapitel 14, der fremstiller teorien om familiers praksis, der forårsager madspild, fra en praksisteoretisk position.

11.2.7.1 Væsentlige indsigter

I løbet af den selektive kodning er væsentlige indsigter angivet i tekstbokse dukket op, og vedrører aftensmåltidet, hensyn til børnenes smag, madspild, overskudsmad, organisering og madplan. Gennemgående for alle familierne er, at aftensmåltidet er dagens vigtigste måltid, fordi det er her, familiens sociale fællesskab vedligeholdes. Derved handler aftensmåltidet altså om mere end blot mad. Det er dagens samlingspunkt, og idet måltidet vægtes højt, er der krav til, at den serverede mad skal tilpasses hele familiens smag. Det stiller betingelser for eventuel planlægning, indkøbet, tilberedningen, og brugen af madrester. Hensynet til børnene vejer tungt hos alle familierne og er utilsigtet årsag til madspild, fordi hensynet til børnenes smag vejer tungere end hensynet til at undgå madspild. Acceptabiliteten af mad påvirkes af hensynet til børnene. Af den grund er noget mad mere acceptabelt at servere end andet, hvorfor specialvarer, som børnene typisk ikke kan lide, indgår i kategorien overskudsmad, der er i risiko for at blive overflødigt og dermed smides ud. Acceptabiliteten ses også ved, at noget tilbehør må placeres separat, hvilket er en strategi til at modvirke madspild. Overskudsmaden passer ikke umiddelbart ind i familiens madforbrug, og er derfor i 'venteposition'. Hvorvidt mad bliver i overskud, tilvirkes af madpraksissernes indbyrdes påvirkninger. Dynamikken i familiers praksis er således en væsentlig årsag til, at mad omsættes til enten føde eller madspild. En væsentlig indsigt fra analysen er, at definitionen af madspild afhænger af en persons kompetencer til at kunne omsætte mad til føde: jo mere specialiserede kompetencerne er, jo større opfattet anvendelsespotentiale har maden. Det betyder, at hvad der typisk opfattes som madaffald, såsom broccolistokke hos Familie 2 (afsnit 11.2.2.2), kan omsættes til føde. Denne indsigt nuancerer min definition af føde: *Den del af maden, der indtages af mennesker*. Samtidig nuanceres omsætningen af mad, fordi blandt andet en persons kompetencer determinerer omsætningen. Dertil kommer også, at det skal være acceptabelt for personen og den øvrige familie at udnytte kompetencerne til at servere eksempelvis broccolistokke. At smide mad ud er desuden ikke et udtryk for ligegyldighed, idet andre hensyn,

såsom at ville imødekomme familiens smag og på anden vis ville familien det bedste, under udførelsen af en given praksis vejer tungere end hensynet til at undgå madspild.

Organisering fremstår også central i omsætningen af mad til enten føde eller madspild, hvor en stor opmærksomhed på at organisere handlingerne i forhold til madforbruget kan reducere madspild. Dog vil et vist madspild vedblive at eksistere, eftersom madpraksisserne varierer fra person til person, og jævnfør Artikel 1 er menneskers rationalitet begrænset, hvorfor ikke alle eventualiteter kan foregribes. Det understreger dynamikken i familiers praksis, men introducerer også et aspekt af variation. Det organiserende redskab madplan fungerer mest optimalt, såfremt alle i familien spiser det samme, hvilket påpeger holdninger som en væsentlig faktor for, om mad spildes. Her tjener faren i Familie 2 som eksempel, der med sin diæt og impulskøb udfordrer koordineringen mellem madforbrugets praksisser. Dertil kommer også lyst og spontanitet, der stiller krav til koordineringen mellem familiemedlemmer, hvis en madplan skal føres. Madplaner strukturerer indkøb og modvirker impulskøb, men forudsætter at planlægningen tager højde for opbevaret mad. Det fordrer en organiseret opbevaring, hvilket giver et godt overblik. Endvidere viste den selektive kodning af data fra Familie 1 (Kapitel 11, 11.2.1.4 Madplan og organisering), at madplaner kun kan modvirke impulskøb, hvis den sameksisterer med andre praksisser, der tilpasses madplanen. Det eksemplificerer, at alle handlingerne, der indgår i madforbruget, skal koordineres mod det samme formål for effektivt at undgå omsætningen af mad til madspild. Madplaner skal heller ikke dække over for mange dage, da tendensen til overproviantering derved stiger, fordi en for stor grad uforudsigelighed forsøges foregrebet. En balance i førelsen af madplaner og indkøb synes nødvendig.

11.2.7.2 Antagelser forud for familiestudiet

Forud for familiestudiet blev en række antagelser formuleret og findes i Kapitel 10, 10.3.1.1 De indledende interviews, og 10.3.4 Interventioner. Analysen beviser antagelsen om, at der både eksisterer en konsensus i familien om den generelle udførelse af praksisserne tilhørende de enkelte faser i madforbruget, og at familiemedlemmer har hver deres måde at udføre madpraksisser på – begge dele med betydning for mængden af madspild. En konflikt herimellem omsætter mad til madspild. Tegningen af køkkenets grundplan bekræftede delvist antagelsen om, at køkkenets indretning har betydning for overblikket over den opbevarede mad. Delvist, fordi det primært bidrog med viden om betydningen af køleskabets organisering, hvorimod forskellen på skuffer og skabe ikke syntes at have betydning ifølge familierne. På baggrund af Familie 5's mørke skabe og de øvrige familiers (undtagen Familie 6, der har skabe) køkkener med skuffer er det et kvalificeret gæt, at skuffer giver et bedre overblik.

Der var også en antagelse om, at den anvendte tallerken, der skulle understøtte familiernes refleksion over typiske retter og give indsigt, hvad der er acceptabel mad

for hele familien og for hver enkelt, blev også bevist i analysen. Den antagelse blev bekræftet, idet familiemedlemmernes forskellige smag resulterer i kompromisser og begrænser mads acceptabilitet, som nedsatte varer var et eksempel på. Endvidere bekræftede øvelsen med tallerkenen, at børns madrester kategorisk smides ud, medmindre faren spiser dem, som det var tilfældet i Familie 1 og 3. Andre madrester opbevares et stykke før de enten omsættes til føde eller madspild, hvilket afspejler Evans' (2014) pointe om, at udsmidning af mad er en proces (se også Kapitel 8, 8.3.1 Definition af mad og madspild). Desuden bekræftedes antagelsen om at det fælles måltid, der skal bestå af accepterede ingredienser og retter, opstiller normative betingelser for de forudgående faser planlægning, indkøb og opbevaring. Analysen viste dog også en dynamik og variation heri, og sammen med de personliggjorte praksisser får problemområdet en kompleks karakter. Det understreger den kontingente forbindelse mellem madforbrugets faser, og demonstrerer pragmatismens opfattelse af verden som ustabil og kontingent. En sidste antagelse var, at en del mad glemmes, fordi en uhensigtsmæssig organisering mindsker overblikket. Til at afprøve antagelsen skulle køleskabsbillederne bidrage til familiens refleksion over og en diskussion af deres køleskabs organisering og indflydelse på, hvorvidt mad omsattes til føde eller madspild. Interviewene gjorde klart, at det meste af køleskabene indhold var organiseret med faste pladser, men at enkelte madvarer var blevet glemt, fordi de bruges sjældent. Faren i Familie 1 omtalte øverste hylde som et 'hospice', og under rundvisningerne i familierne blev glemt eller for gammel mad ofte fundet.

Antagelsen i Kapitel 10, 10.3.4 Interventioner, om at mindre tallerkner reducerer madspild opleves at have en sådan effekt i Familie 2. De øvrige familier rapporterede ikke en sådan effekt. Farvekodningen af køleskabets hylder havde en stor oplevet effekt hos alle familierne, og de valgte alle at fortsætte med tiltaget. Tilmed anbefalede flere af familierne tiltaget til venner og bekendte, hvilket viser at succesfulde tiltag har et udbredelsespotentiale. SMS'erne fungerede ikke som intenderet, idet kun de beskeder, der indeholdt information, som oplevet som nær familiernes egen hverdag, havde en effekt. Effekten bestod primært i overvejelser hos modtageren af SMS'en. Det tiltænkte potentiale til at starte en diskussion i familien udeblev, da modtagerne ikke altid forelagde beskedens indhold for resten af familien. Placeringen af frugten i et knudepunkt i familiens bevægelsesmønster havde ingen effekt. Til gengæld fungerede notesbogen ifølge familierne bevidstgørende om deres egen praksis, men ikke alle familierne anvendte den dog. Notesbogen gav endvidere et værdifuldt indblik i familiernes praksis mellem mine besøg hos dem, der kunne anvendes underbyggende eller diskuterende i forhold til øvrig data. Følgelig fremstår notesbøger – og dermed dagbogsstudier - som et meget brugbart metodisk redskab.

11.2.7.3 Centrale kategorier

I den selektive kodning er 12 centrale kategorier identificeret:

- Aftensmåltidet
- Holdninger
- Indkøb
- Madplan
- Opbevaring
- Ordentlig mad
- Organisering
- Overblik
- Personliggørelse af madpraksisser
- Smag
- Spontanitet
- Travlhed

Kategorierne er identificeret i løbet af analysen af data for den givne families, men er formuleret som generelle kategorier, der kan findes på tværs af data for familierne. I henhold til Kapitel 6, 6.9.3.3 Selektiv kodning, forklarer de centrale kategorier data på et abstrakt niveau, som den efterfølgende applicering af praksisteori konkretiserer i forhold til praksis, og forklarer mønstrene i data. Disse 12 kategorier besidder af alle kategorierne den største forklaringskraft af, hvorfor familier spilder mad. Derudover nuancerer de forståelsen og repræsentationen af dynamikken i familiers madforbrug, der blev udformet i det fænomenologiske studie (Figur 8-2). Nuanceringen findes særligt i afdækningen af kategoriernes indbyrdes forbindelser, og disses implikationer for omsætningen af mad. Analysen viser, at madforbrugets konstituerende handlinger interagerer, og at interaktionen varierer afhængigt af den handlende person, situationen, ting, hensyn, sociale forhold og så videre. Med de 12 centrale kategorier har en dybere forståelse af familiers madforbrugs komplekse dynamik et empirisk fundament. Den nuancerede forståelse er grundlæggende i formuleringen af den praksisteoretisk formulerede teori om familiers praksis, der forårsager madspild.

Forinden analysens resultater sammenfattes i denne teori og dermed besvarer forskningsspørgsmål 1, skal Artikel 3 og Artikel 4 præsenteres, fordi de i forskellig udstrækning er baseret på ovennævnte grounded theory-analyse samt begge anvender praksisteori. Artiklerne undersøger problemområdet fra hver sin vinkel og giver tilsammen en bedre forståelse af det. Artikel 3 undersøger dynamikkerne i familiernes madpraksis, og hvordan de forårsager madspild. Madpraksisserne bestemmes som planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, spisning og oprydning, og de konstituerer den sammensatte praksis commensality; at spise og

dele mad i familien. Commensality organiserer praksisserne, og artiklen undersøger med udgangspunkt i data fra familiestudiet, hvordan praksissernes indbyrdes forbindelser og konkurrence har konsekvenser for madspild. Artikel 4 benytter samme data og fremstilling af madpraksisserne, men benytter ordentlig mad som det organiserende fælles formål. Ordentlig mad er her den sammensatte praksis, og artiklen går særligt i dybden med, hvordan praksissernes gensidige påvirkninger har betydning for om mad spildes. Dermed supplerer den Artikel 3. Begge artikler inkluderer indsigter fra analysen ovenfor, og har ligeledes bidraget med nye.

KAPITEL 12. ARTIKEL 3: FOOD WASTE: ORCHESTRATING PRACTICES OF EATING

Food waste: orchestrating practices of eating

Thomas Dyrmann Winkel[1], Stefan Wahlen[2], Thessa Jensen[1]
[1]*Aalborg University, Aalborg, Denmark,* [2]*Wageningen UR, Wageningen, The Netherlands*

Objectives
Food waste is considered a societal problem, with approximately 100 million tonnes of food being wasted in the European Union. Even though numerous initiatives attempt to promote the reduction of food thrown away in households, little has been achieved thus far. Hence, the objective of this paper is to investigate dynamics in practices of eating and its consequences relating to food waste. Accordingly, our research question asks: how do linkages between practices promote food waste? Hence, we underline practices in plural, as practices of ingesting food are connected to and affected by practices of planning, shopping, storing, cooking, and cleaning. Our research shows how these practices interdepend and eventually result in food waste. We consider practices of eating as 'doing food', consisting of an orchestration of different integrative practices that makes eating possible.

Method
In order to study the links between household food waste and the practices of eating, interviews were conducted with six Danish families with young children aged 4 - 15. Every family was interviewed as a group. The interviews lasted around 2 hours. The analysis of the data applies a grounded theory approach, revealing how the practices affect each other while causing or preventing food waste. Employing this analytical approach categorises the research material through the processes of axial coding and selective coding, thereby enabling the establishment of their linkages. The practices of eating represent these links between the categories, which explain the influence they have on each other. Thus, the influence from other practices on for instance the practice of shopping as well as eating becomes apparent. Furthermore, the analysis identifies commensality, the sharing of food in the family, as a compound practice that intermediates the practices of eating. Thus, it becomes clear that commensality orchestrates the performance of the practices of eating by regulating and coordinating them. The orchestration influences how food is negotiated in the family, making food a matter of social consideration as well as placing food at the centre of the competition between the practices of eating.

Results
The competition of practices of eating becomes evident when analysing the interrelations between the different integrative practices. The analysis clarifies the competitive aspect through the connectedness and organisation of the practices. Even though the family members have a shared understanding of commensality, the practices differ between them which give rise to conflicting practices. Commensality orchestrates the practices of eating by holding the practices together in a certain way, thus creating linkages. On the whole, commensality governs 'doing food' and creating a proper meal. This elevates the dinner meal to the meal of the day with the highest social value. The high value means that the food must be perceived as being of good quality so that the family can eat properly, which entails buying good ingredients and knowing how to cook a proper meal from them. However, the differing practices results in inconsistencies with the shared understanding of commensality. This conflict between practices causes food waste. Moreover, the linkages between the practices of eating produces food waste as they must adhere to commensality in order to maintain sociality of the family. The organisation of the practices of eating is also an organisation of how food figures in everyday life. The data reveal dynamics of practices of eating causally interfering with the performance and the experience of the meal. Experiencing the meal as socially unsatisfactory ascribes food a low value, which in turn causes food waste. Compromises between the tastes of each family member and societal conventions about the nature of proper food result in food waste, since they motivate different conflicting practices. Different motivations generate conflicting practices to the project at hand - such as cooking a meal - which produce food waste.

Conclusions
The competition of practices is a result of the links between not only the practice of performing a meal and other everyday practices, but also the family's unique concept of commensality, being mutually constitutive, reproducing and transforming each other. Thus, through the practices of eating commensality becomes part of everyday routines and daily life concerning food. Families adapt societal trends and conventions about eating properly, thereby shaping practices such as shopping, performing a meal, and wasting food, which

forms the link between society and practices. However, taste and conventions about eating properly differs between the family members, for which reason what was considered proper food when shopping changes when the meal is performed. This conflict causes food waste.

KAPITEL 13. ARTIKEL 4: FOOD WASTE: ORCHESTRATING PRACTICES OF EATING PROPERLY IN THE FAMILY

Food waste: orchestrating practices of eating properly in the family

Abstract

Household food waste is increasingly considered an environmental problem. Even though numerous initiatives attempt to promote the reduction of food thrown away, it is still unclear where and when food becomes wasted in households. Thus, the objective of this paper is to investigate food waste in everyday contexts of family households, where a group of people is eating together and sharing a meal. We investigate food waste from a practice theoretical perspective, highlighting how 'eating properly' in the family orchestrates practices of eating. We focus on the relations between the practices of eating as we analyse interviews with six Danish families. The integrative practices of eating comprise planning, shopping, storing, preparing, ingesting, and cleaning up. These six practices structure the analysis. The relations between the practices of eating will also show how 'eating properly' relates to food waste. The contribution of this paper is twofold: on the one hand we contribute to theories of practice demonstrating the interrelationships between integrative and compound practices. On the other hand, we further sociological research into food waste in family households.

Keywords

Household food waste, social practices, performance, eating properly, taste, convention, integrative, compound

Introduction

Problematizing food waste

Causes and consequences of food waste are multiple. Food waste is undesirable from both economic as well as environmental points of view. Evans, Campbell, and Murcott (2012) identify different factors prompting scholars and non-scholars alike to engage with food waste, as it is becoming increasingly popular in activist and cultural politics to make food waste more visible. Moreover, technological and environmental trends are intertwined with and apprehended in social causes and consequences of food waste. Hence, the public discourses (Gille, 2012) demonstrate that the under-researched social reasons for household food waste are not singular, but multiple. In past sociological work, waste – and to a lesser degree, food waste – has figured as an issue of some interest (Gille, 2012; Evans et al., 2012). Gille (2012) conceptualizes food waste 'as exhibiting social systemicity' resulting from cross-scalar and cross-national linkages where risk in different forms appear as a central link causing food waste. Evans et al. (2012) show the need for sociological analyses on the causes of food waste, since they are socially produced. In public debates on food waste, it is often the individual consumer being blamed for mismanaging food, thus generating food waste (Evans, 2014, 2011a; Southerton and Yates, 2015). The social relationships in a family household assist in

acknowledging the social complexity of food waste. For instance, based on an ethnographic study in England, Evans (2014; 2011a) illustrates the way that accusing consumers of abdicating responsibility for food is to misunderstand the social circumstances involved in the creation of waste in the home. As it turns out, the reasons for food waste are more complex and far reaching than simply blaming the consumer. Evans (2014; 2011a/b) focuses on the social organization of food practices and how they are shaped by, amongst others, taste and family relations, thus food waste being the result of recurrent negotiations about food in the family. The state of food, from provisioning, to handling and disposal, is either negotiated individually or collectively through socially organized practices. Conventions inherent in the family guide the negotiations of food practices. For example, the provision of 'proper food' (Evans, 2011a: 436) extends beyond taste, taking family relations into account such as showing consideration for other family members.

Cappellini (2009) has also focused on the implications of family meals for food waste. The practices supporting family relations such as caring for other family members and the practices of consuming leftovers is significant in terms of the potential disposal of leftovers (Cappellini, 2009; Cappellini and Parsons, 2012). In their study, reducing food waste by reusing leftovers sustains familial bonds, but these family practices of thrift appear to lead women to suppress their own wants. Overall, family meals do not only consist of the food itself, but comprise a variety of social aspects as well. From a ritualistic perspective, Mary Douglas (1966/1984) describes the symbolic value of the food as a condition for food becoming part of a meal. For Bourdieu (1984) the meal was an act of consumption, distinguishing and categorizing the identity of groups in terms of their taste and lifestyle. In developing a sociological theory of eating, Warde (2016: 54) identifies the practical and symbolic integration of foods, 'their bodily incorporation and social settings' as core concepts of eating. Practices of eating thus concern the material, the conventions, and the routines as well as taste. The aim of this paper is to investigate social causes and consequences of food waste in family households. We are in particular interested in social aspects causing and preventing food waste. Accordingly, the research question guiding this article asks what factors are influencing food being wasted in a family context? In the following we outline our theoretical approach and the structure of the paper.

Practice theoretical vantage points

We approach household food waste from the theoretical perspective of social practices. However, we are not interested in particular elements of social practices (Shove et al., 2012; Reckwitz, 2002) contributing to food waste. Instead of zooming in on the elements, we zoom out (Nicolini, 2013: 235) on a set of interconnected practices. Even though we are aware that this might proof problematic as practices are not readily described by those engaged in them, we hope to highlight the nexus of different practices as being interlinked causing and preventing food waste. The practices of eating consist of a variety of different, yet overlapping, social practices. Here it is important to emphasize practices in plural, as we propose that practices of eating consist of several integrative practices (Schatzki, 1996: 98), which are planning, shopping, storing, preparing, ingesting, and cleaning up in the sense of performances 'doing food': together they make

practices of eating possible (see also Warde et al. 2007). This set of practices is not an arbitrarily composed list of practices, but has been highlighted in previous research on food (Marshall, 1995) and food waste (Evans, 2014, Aschemann-Witzel et al., 2015; Warde, 2016) as partly semi-conscious and at habitual level of which people are not necessarily aware. Hence, some of these practices are more or less conscious and describable by participants of our research, for which reason they are carefully implemented in the research design.

As we are interested in social aspects of eating leading to food waste, we put forward the notion of 'orchestrating practices of eating' as an overarching concept for a set of integrative practices involved in the social organisation of eating. We consider the orchestrated set of integrative practices as 'the practices of eating'. With this approach, the practices as wholes and especially the links between them come to be describable in terms of relating them to food waste. Each of the practices mentioned is an integrative practice, encompassing a shared understanding of 'doings and sayings' (Schatzki, 1996: 89) between practitioners belonging to the same group, and therefore such practices are '[…] subject to judgement in terms of their acceptability' (Warde, 2016: 41). Moreover, integrative practices require the ability of the practitioner to follow rules and instructions, and they involve knowledge in a broad sense, including tacit knowledge. For a practice to count as an integrative practice, it must be describable and recognisable due to its being shared by members of the same culture. Nevertheless, since practices are routinized types of behaviour (Reckwitz, 2002), people might only be partly aware of them.

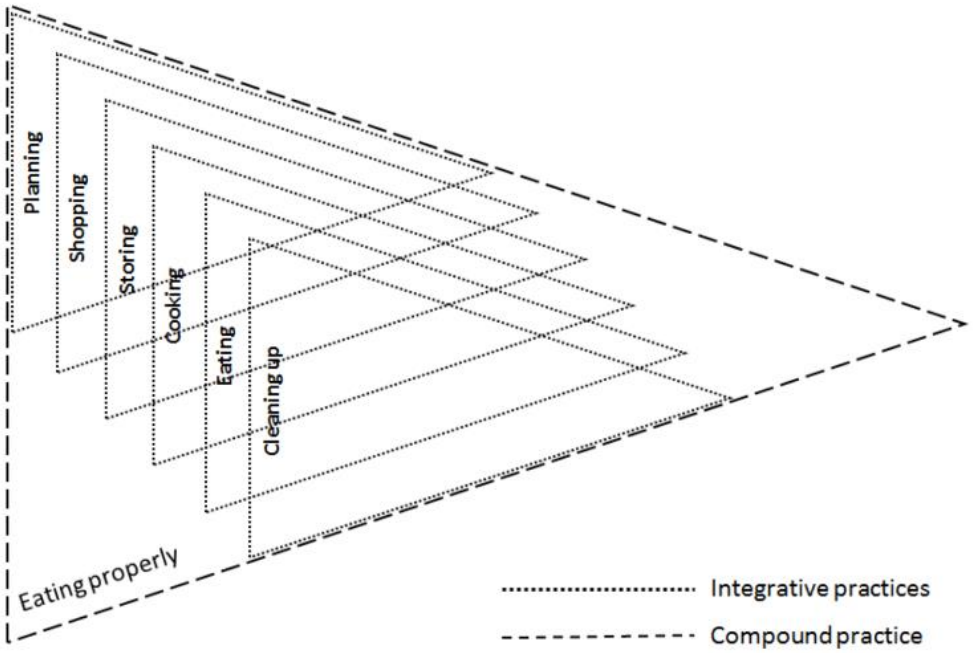
The set of integrative practices being understood as practices of eating are describable and recognizable in its doings and sayings, in the performances of the respective practices. Orchestrating practices of eating then appears as a complex series of coordinated performances. The performance of an integrative practice concerns the carrying out of a practice as entity (Schatzki, 1996: 90) facilitated by the agentic carriers of the practice, which makes them able to act in the world. Moreover, performing a practice makes it visible to other practitioners, whereby the practice can be affirmed. For instance, the making of a shopping list during planning or the peeling of potatoes during preparation enables others to judge the performance. Hence, a normative character of social practices makes every performance similar and understandable to other practitioners. The notion of similarity and agency entails a transformative aspect of practices as they necessarily evolve through performances.

Considering the practices of eating as a set of integrative practices, the question arises: what logic underlying these integrative practices is leading towards food waste? In order to understand the orchestration of practices of eating leading to or preventing of food waste, we highlight the notion of 'eating properly'. Based on Evans (2011a; 2014) and Evans et al. (2012), eating properly comprises cooking plenty of food for all consisting of fresh, quality ingredients, varied garnish, an enjoyable atmosphere, sharing the food as a family meal, and daily variation in dishes and tastes. The families have a similar understanding of what eating properly means. This is consistent with Evans (2014: 28-32) four-fold definitional aspects of proper food: 1) meals preferably cooked at home; 2) consisting of healthy ingredients that are fresh (ideally not frozen); 3) cooking everything from scratch; and 4) variety within and across meals including

experimentation with new foods and cuisines. As such, eating properly appears as an ideal understanding of the performance of the family meal, impacting shopping (Marshall, 1995; Evans, 2014; Evans et al., 2012) and the other practices of eating.

The practices of eating properly affect how food figures in everyday life and, in particular, as a component of the meal. For food to be considered as 'proper' it must fit in the family-specific concept of the family meal. We find the concept of eating properly intriguing, since it features as a regulation of how to (ideally) perform a meal. We argue that the practices preceding the meal must meet the expectations and norms within the family to make a proper meal possible. Eating properly then serves as a magnifying glass to look at the orchestration of the practices of eating.

Figure 1: Practices of Eating Properly

In order to place eating properly within the vocabulary of theories of social practices, we propose distinguishing between different types of practices. Beyond the set of integrative practices constituting the practices of eating, we distinguish an overarching compound practice, that of eating properly (see figure 1 above). We argue that a compound practice intermediates the integrative practices. In line with Warde (2016: 86) the compound practice influences the practices of eating in the way that it coordinates and regulates integrative practices. Since there exists no definitively correct way of

performing the practices of eating, they are subject to the practitioner's dispositions and personal as well as shared conventions within the family, all making practices of eating a matter of approximation. Accordingly, eating properly prescribes the performance of the practices of eating. Considering eating properly, we aim at providing novel insights into causes of food waste. We would like to demonstrate how eating properly as compound practice orchestrates integrative practices leading to food waste in family households.

Based on what has been presented so far, we address our research question: what are the factors influencing food being wasted in a family context? We tackle the question in alignment with our theoretical background and based on the following sub questions: how does the compound practice of eating properly orchestrate the integrative practices of eating? What are the promoting factors in families endorsing food waste? What aspects of eating properly prevent food waste? How are the integrative practices interrelated and influenced by aspects of eating properly as compound practice? We are thus interested in how far the social organisation of practices is contributing to or preventing food waste. In the following we outline our methods and data. Then, in our analysis, we demonstrate how eating properly as compound practice can be considered a magnifying glass to look at the nexus of integrative practices in the family household and assists us in better understanding the social orchestration of eating ultimately leading to or preventing of food waste. We conclude with a reflection on how an advanced understanding of social practices differentiating compound and integrative practices could mitigate challenges associated with food waste in family households. Further, we reflect upon the theoretical contribution of this paper, which further theorizes different types of practices and the intermediatory character of the compound practice of eating properly.

Methods and data

Analysing the practices of eating we draw on qualitative data gathered by means of family interviews (Bjørner, 2015). Family interviews ensure in-depth understandings of the respondents' everyday lives and experiences. The overall aim of the interviews was to uncover how food waste is part of families' everyday life and which practices of eating connect to food waste. The family interviews were conducted in 2015 with six Danish families with young children aged 4 – 15 in Northern Denmark. Each family was interviewed separately as a group and the interviews followed a semi-structured interview guide thus allowing an exploratory approach (Kvale, 2007; Morgan, 2008). The interview guide was structured according to the practices of eating we found in the literature (planning, shopping, storing, cooking, ingesting, and cleaning up (termed 'wasting food' in the interviews)) and included questions about their understanding of proper food, values ascribed to the most common foodstuffs, the role of the family members, and routines. The same interview guide was used for each interview; although modified for one family due to personal circumstances. The interviews were carried out by the first author, promising confidentiality to the interviewees, thus renaming them in this paper.

The rich and relatively free discussions between all interviewees were guided to cover the interests of the researcher as well as making sure that not only the parents' but

also the children's testimonies were expressed (Bjørner, 2015). The children were present since they are part of the everyday activities and, as it turned out, were able to add other views to the conversation by questioning the parents' statements. Besides the topics guiding the conversation, several photographs of ingredients, refrigerators, food waste, leftovers, and storage options were utilised to facilitate an increased awareness of everyday activities. The family members were expected to be semi-conscious about such activities; activities – mental or bodily – so entrenched that the families were unaware of them and would otherwise be left unspoken. Opening up to this dimension of their daily lives, the families were made aware of their tacit knowledge, thus making the meanings of actions explicit (Brinkmann, 2012). The above mentioned tools in the interview made the families more aware of their own practices. This increased reflection rendered their practices of eating and food waste describable for them and open for discussion. The intended purpose of using pictures and including the children was to increase the effect of the interviews as interventions. The interview data were transcribed in content logs. The data from each family was organised by reading through the content logs line by line, resulting in a categorisation according to the practices of eating. Organising the data in this way enabled us to disentangle other everyday activities from how the performance of each practice caused or prevented food waste as well as connected to the other practices of eating. Additionally, the analysis explored how the families' understanding of 'eating properly' affected the practices in terms of preventing or producing food waste. The families are anonymised by referring to them using F1-6 and changing the respondents' names.

Results: Food waste in the family

The results are structured according to the set of integrative practices making up the practices of eating properly, from planning and shopping over storing, cooking, ingesting, cleaning up towards food waste. We highlight the different possible supporting and hindering aspects of food waste in the respective sub-section. The compound practice of eating properly thereby assists in explaining the regulation and linkages between integrative practices, hence highlighting the social aspects in the practices of eating to food waste.

Planning and shopping

Planning and shopping are causes for food waste: a lack of planning makes shopping an unorganised practice. Busyness in everyday life affects practices of eating. Preparing food in the family depends on who works late, and what is prepared depends on who is preparing the food, because the parents have diverse levels of ambition. In one family (F5), the father prepares simple dishes, whereas the mother would like to prepare more advanced dishes that 'challenge routines and taste'; however, she has lost all motivation in food preparation. The result is doing grocery shopping quickly, which is expensive, because there is no time for planning. The busy everyday life conditions the orchestration and therefore the performance of the practices of eating in a way that 'doing food' causes food waste. Furthermore, as time is perceived to lack, preparing a dish is performed with a sense of haste. This leads to 'a quick meal' (F5), which the father

describes as quick to cook and 'often, if it's quick food then there are few ingredients' (F5). The leftovers are thrown away, because no one wants to eat the leftovers as packed lunch the day after (F5). Thus, the lack of flow and organisation results in food waste.

On the whole, the family's sense of eating properly suffers from time pressure, affecting the practices of eating. A busy everyday coupled with no planning, low preparation ambitions, and the mother's distaste towards opened goods and leftovers (which is also the case in two other families, F1 and F3) produce food waste. They refer to the busyness as self-induced, implying that there is time for planning if better organisation was in place. The mother tells that 'there's time for planning, but anyway we end up spending an hour shopping' and 'planning would give quality of life' (F5). Moreover, a father explains that shopping when hungry results in impulse buys (F1). Deviating from the plan and shopping list causes overprovisioning of food for which there is no immediate use. When the mother is responsible for planning on her own, it is easier for her to do impulse buys. Individual planning disrupts the organisation of the practices of eating. This shows that the performance of practices of eating is subject to the practitioner's personal dispositions, consequently undermining the social aspect. Conventions structure in how far all the families perceive a proper meal: they are highly price-oriented, so they buy large amounts of marked down food such as bread. The bread often ends in the bin, since the amount of bread mismatches what the family can manage to eat before it goes off. Planning and shopping is done according to conventions in the family, but with a sense of haste and personal dispositions subverting the value of food the practices are disorganised, resulting in food waste.

On the other hand, planning and shopping might assist in preventing food waste. Cooperation is part of planning in the families with less food waste. The children provide ideas for next week's dishes and they all make the plan together. The parents tell that 'every Sunday we sit down and find out what we need' (F3) and they shop after dinner, thus avoiding shopping on an empty stomach, also taking into consideration what food is still available. Planning is in some families a norm and includes a shopping list based on what is in the freezer. Knowing what food they have and usually eat, the family buys marked down products and products on offer that is stored at home in the freezer. Although sometimes bought in bulk, it only involves food the family knows will be eaten. Any deviance from the shopping list is based on routine knowledge of what they typically eat, which increases the chance of eating such products. Some families only buy what is needed and eat what is bought. Planning is based on what needs to be eaten up soon, counteracting food waste. Furthermore, knowledge about routinely eaten food shows how the understanding of eating properly organises the family's practices of eating by bearing everyone's tastes in mind when doing planning and shopping. In this sense, the families' concept of eating properly links the practices of planning, shopping, storing, cooking, and ingesting together. Drawing on previous joint dinners, the family plans all their meals for a week at a time and shops once a week. This has the added benefit of structuring a significant part of daily life and overcoming everyday bustle. Overlapping with the practice of cleaning up, planning allows for changes if leftovers from one day are eaten the next. Replacing the planned meal with leftovers postpones the meal to the following day. Leftovers are also used as packed lunch. This ensures the use of all the ingredients bought, and illustrates how the plan pre-empts unpredictability of the everyday. Also, the

plan takes leisure activities of the week into account. Ideas of what it means to eat properly coordinates the practices of planning and shopping to fit the performance of the ensuing practices of eating, thereby reducing food waste. Recognising the links between the set of practices thus regulates 'doing food'.

Storing

Storing food might contribute as well as hinder the way food is wasted. The use of a well-organised freezer prevents food waste – even when some of the interviewed families buy in bulk. A list of the freezers' contents eases future planning. These strategies ensure the use of the marked down products stored in the freezer, which also saves money and reduces food waste. Moreover, an upright freezer gives a better overview than a chest freezer (F1). Thus it is also the technological and built infrastructure that enables particular practices. One way to prevent food waste is storing food in fixed, categorised places, thereby providing a good overview, so nothing 'hides' in the storage behind other stuff. To prevent disposal of food, the practice of storing includes repackaging so the food lasts longer and placing open foods in front of unopened products. This performance of the practice demonstrates a shared understanding of how to properly handle and find stored food, as to coordinate between different individuals. The tacit knowledge organises the performance of the ensuing practices and makes this way of storing the norm in family's perception of eating properly. Hence, the practice of storing overlaps all the other practices of eating.

Storing and preparing food might also contribute to food waste. In one family the father Tom excludes preserved, but open, foods in the refrigerator as he lacks competencies to imagine the use of them as well as not knowing what ingredients his wife, Kirsten, wants to use during preparation of food:

> T: 'Where I have the challenge, that is if it is [my wife] who has come up with some good dishes, and bought some special ingredients, and I don't know the ingredients, then I have a hard time to find out: 'What should I use them for?'. And then I skip them when I make a meal plan for example, and then they get too old.'

His performance of the practice results from his personal career as a practitioner in the practice (Warde, 2016): he has a personalized code of conduct, however, as becomes evident from the quote above, relies on his wife's food competences. Hence, the time food spends in storage and the not existing competences is in Evans' (2014) terms moving food into the category of surplus, thus at risk of ending as waste. Moreover, he sorts the refrigerator every Sunday. By that, Tom's planning is inspired by the food present in kitchen, consequently cleaning up overlaps with planning which connects to shopping and the other practices of eating. He refers to the top shelf in the refrigerator as a 'hospice' and experiences getting rid of food not touched in a long time as satisfying: The products on the top shelf 'have had many chances' of being eaten (F6). Tom and Lotte, the mother in another family, note that rarely used products risk ending as food waste, and sorting out the food storage, which is part of cleaning up, causes food waste. To reduce food waste by adhering to the idea of eating properly, the practitioner must

possess the necessary competencies to perform the practices of eating in a way not leading into food becoming surplus or food waste. In order to process leftovers from all family members, creativity and competences are needed. Furthermore, the examples of the hospice shelf and infrastructure of the kitchen illustrate how materiality conditions the extent to which 'doing food' can mitigate food waste. Considering the storage options during food preparation aids in reducing food waste. However, as Evans (2014: 32) points out, there exists a gap between ""good intentions" and real life", causing food to become surplus. The routinized performance of shopping can displace food already in the home (Evans, 2014: 33).

This overlap between storing, preparing and ingesting is also evident, as some foods only eaten in small amounts by few family members are at risk of being thrown away. This especially goes for opened packages of food, since some food only comes in too big packages not fitting the family's orchestration of their practices of eating (Evans, 2014). Furthermore, the difficulty of organizing a chest freezer and non-transparent containers 'hide' food, excluding it from the practices of eating. The natural degrading freshness of products also contributes to moving food towards the bin.

Cooking

When planning and preparing a meal, the mother Heidi explains that she takes rarely used foodstuff into account, whereby she combats food waste in the household:

> H: 'If I don't buy a new one before I need it for the week's dishes then you can actually keep [the quantity of] whatever [food] we have down so it doesn't just get lost in the bulk.'

The strategy overlaps how the storage is managed in knowing that too much food can potentially hide what needs to be eaten before it expires, including rarely used foodstuff. This does not imply indifference to pleasing the tastes of the rest of the family. Rather, Heidi wants to develop the children's taste by including specialties in the dishes served at the meal. However, when talking about the typical meal vegetables are placed separately on the table, so the children can avoid them, thus not throwing them away as plate leftovers. The parents in each family make sure that the dishes are child-friendly concerning taste, showing that concerns about taste are part of the family's idea of eating properly since taste affects the orchestration of the practices of eating. The performance of cooking, thus, includes the notion of caring for the family (see Cappellini, 2009; Cappellini and Parsons, 2012). In one of the families the mother Carina mentions that the meal sizes are adjusted for each person to reduce leftovers and food waste. This means that knowledge about how much every person can and will eat is part of planning and shopping: only what is needed is bought. Hence, sociality plays a significant part in preparing 'proper food'. As Evans (2011a: 436) argues, family relations shape food practices, since they are performed in social settings (Warde, 2016), as family members care for each other and the taste is taken into account when preparing the food. Regarding this, while discussing the pictures of meals and ingredients, Lotte says planning takes everyday activities into account, and so the type of meal is modified accordingly. Eating properly organizes the practices of eating to enable 'doing food' and eating together, so

utilizing leftovers as a meal or preparing simple dishes therefore serves as strategies to uphold the organization. Thereby, the social relationships play an important role in food preparation practices.

Ingesting

There are various aspects during the ingestion of food leading or preventing food waste. For instance, common for all the families, the children's varying taste causes food waste, when they dislike what is served and they are unable to finish what is on their plate. The changing taste poses a challenge to prevent food waste. Although taste feature as an orchestrative aspect of eating properly, personal likes and dislikes regarding taste can divert the sequencing of the eating practices. Therefore, the differing tastes of the family members can give rise to food waste. The children's packed lunch often goes to waste in the families. As told by one child when asked if they eat their packed lunch: 'No, not always. But that's because I don't like it'. In addition, he says that there is not always time to eat it. Disliking the food and not having enough time to eat it is a common characteristic in the families. It is articulated that the children's taste changes frequently so that they dislike the contents of the packed lunch. Children's distaste of food also influences the meal, meaning that during food preparation their likes and dislikes need to be taken into account. In not doing so, the result of distaste is plate leftovers, which will be thrown away. Moreover, the experience of dinner affects cleaning up. In one family the father Jeppe tells about his idea of a proper meal:

> J: 'If it is tasty, good food, then much of it will be used; otherwise it will be thrown away.'
>
> This is contrasted by pointing to the meal as a bad experience:
>
> J: 'But I also think that if the meal isn't cosy then the food is also thrown away.'
>
> Jeppe continues to contrast eating properly by describing how 'quick food' gives him a negative experience, which is questioned by the mother Maria:
>
> J: 'But when there is some of the quick dishes the rest might just be thrown away. Like that. That's it. So I also actually think that there's less food waste by cooking something that's delicious, right. Because if there's a lot of leftovers then you can eat it for two days in a row, right.'
>
> I: 'When you say 'quick food' that's what is easiest or most likely to end up in the bin. But what is quick food?'
>
> J: 'The spaghetti bolognese we talked about before; we bin the rest of that.'
>
> I: 'So it's the time that goes into cooking that determines if it's quick food or the number of ingredients…?'
>
> J: 'Also the number of ingredients, right. Often, if it's quick food then it's only a few ingredients, right, that needs to be heated up or something, right.'

> M: 'But surely spaghetti bolognese can be good food, I mean? I can't understand you would throw it away.'

The quote highlights the difference between the parents' taste and understanding of a proper meal. During the interview, taste and a variation in ingredients are described as very important for a meal to be considered proper. In addition to what is pointed out by Evans (2011a: 436) (see above), 'proper food' extends to the experience of the meal, too: dinner is the most important meal of the day in terms of sociality. Improper food causes a negative experience and vice versa, resulting in food waste. 'Proper food' is as much an aspect of eating in families as is the togetherness of the family and the associated likes. Therefore, a negative experience and dislikes promote food waste. Organizing the practices of eating inappropriately puts food at risk of ending as waste. Thus, ingesting food together in the family highlights how eating properly brings together the individual family members' tastes, which if not taken into account can cause food waste. Heidi describes the use of an eggplant and serving it to the children:

> H: 'I have used the Internet the last couple of times [when preparing] to come up with something new because you keep using the same dishes that you know since it all needs to be quick. Then I searched for what to do with an eggplant to make it exciting and maybe camouflage it so the children would eat it.'

Serving something not eaten regularly could invoke a bad experience in the children if they found the eggplant. Wasting food becomes visible when the family describes 'proper food' and a proper meal. Jeppe explains that it is important that thought has gone into the dish which should be cooked from scratch and use good, fresh ingredients, which connotes planning and careful preparation. All the families mention that proper food includes having a nice time together when preparing, and sitting and ingesting together. 'Doing proper food' involves ordering the practices of eating with emphasis on carefulness and joyousness, since it is very important that the meal is a pleasurable experience. Ensuring this togetherness also reduces food waste because everyone remains seated, and all the children have an equal chance of having enough time to finish their meal and not leaving leftovers destined for the bin whilst joining others with other activities. Tom clarifies this when talking about the importance of eating together using one of their sons as an example:

> T: '[…] Martin is 12 years old and he can gobble down his food and if he says he is full and leaves the table, then all the other children are suddenly full as well even though they have only have only taken three mouthfuls and then they are hungry again half an hour later. So, we sit together and talk, yes. And it shouldn't be a habit to gulp down the food, you should sit and enjoy the food. After all, we spent time preparing it.'

Here we see conviviality and sociality as key elements of the compound practice. The performance of planning, shopping and preparing links the practices in a way so that a proper meal is achieved. Thus, the compound practice orchestrates the performances so that they build upon each other and in the end enable 'doing a proper meal'. The links between practices are formed by performances and delimits the carrying out of the performance. Hence, the orchestrative aspect of eating properly is the interrelationship

between the performance of practices and the links between the practices. For instance, family members' taste influences what is bought and eaten. Additionally, the proper meal and food is carefully planned and adjusted to unrelated activities. This overlap between eating and the other integrative practices becomes especially distinct when the mother of one of the families, Rikke, describes a good meal:

> R: 'That I cooked the food yesterday, right, so that we don't have to stress that much today. Like, you try to plan, so that you have some quiet time during the meal, so you get to talk about: 'Just what happened today and what is going to happen afterwards?' And have it coordinated in correlation to all those leisure-stuff that people go to.'

In order to ensure a proper meal with proper food enjoyed in a nice atmosphere all the practices of eating must be orchestrated to fit in a highly liquid everyday with many activities. As a compound practice, eating properly is affected by many unrelated doings, and good planning, shopping as well as preparing in advance anticipates this. A good meal reduces food waste, because it includes proper food which is not easily thrown away.

Cleaning up

One aspect of leading into food waste are uncertainties whether heating up food poses a risk, thus not being proper food any more, causing leftovers to be thrown away. Heidi indicates that the uncertainty rests on influences from her peers and the media such as Facebook. The father René does not share her opinion and judges her practice of throwing food away as unacceptable:

> H: 'Well, I would say that I'm a bit more sensitive about something like that of also because then you just heard a lot about that you shouldn't reheat or eat rice again the day after and stuff like that. And we have actually done that. That dish with rice from the other day, right, which we thought about eating; I was a bit like: 'Uh, dare we? Should we? Or should we just throw it away, right?' Because you hear and are affected by the media…'
>
> R: 'Well, I don't know where you have that from.'

She bases her belief on media influences such as Facebook and e-mails as well as her peers. Even though she knows of no evidence supporting it, the social influence is clear: 'If that many says it' she is inclined to waste the leftovers.

Different opinions and seemingly unsubstantiated risk perception thus leads to wasting leftovers. This points to an incorporation of the prescriptive public advice of eating healthily and varied (Danish Veterinary and Food Administration, 2013) into the practices of eating, although the advice is not fully understood. Moreover, as Evans (2014; 2011a) argues, food waste results from negotiations about food practices. Heidi wants to exclude any risk in order to provide 'proper food'. If the mother negotiates it by herself, the leftovers are thrown away, but a collective negotiation mitigates food waste.

The negotiations orchestrate the practices of eating in different ways, depending on who negotiates with whom.

The overlap between cleaning up and the other practices of eating is especially apparent as the parents hold different opinions concerning shelf life of products (F5). As a rule of thumb, the mother Mette only eats food that has been opened for a maximum of two days, and for the father Jeppe it is five. Their compromise is to only buy and eat fresh products, causing a lot of food waste. Although Jeppe can prepare food and eat products with short shelf life they are never bought, since Maria in her own words 'simply can't eat it'. The same goes for leftovers which will be thrown away after a couple of days: 'Well, it's difficult enough to eat leftovers, right, because: 'Phew, it has been standing there and […] Ew!'. What can be stored and served delimits what can be bought. The quote clarifies the overlap between cleaning up, storing and ingesting, since leftovers must be eaten quickly by the other members, or Maria will throw them away. The low tolerance disputes the freshness of food, making it perceived as inedible. Appearance of and dates on the products are deciding for the edibility of food (F1, F3-5). The practices of eating properly are strongly based on dispositions regarding freshness, highlighted by the quotes above. The examples highlight the social aspect of the negotiation of food so that only 'proper food' is provisioned, cooked and eaten. The compromise features as a norm, ensuring the acceptability and similarity of the performance of the practices of eating.

A lack of awareness of throwing away some food as wasting food is significant in the analysis of the interviews. Food waste appears as a matter of course in the flow of daily life; thus, not recognized as a problem. It is not apparent to the practitioners that the links between the practices of eating must be considered if food waste is to be reduced. Small leftovers from plates, leftovers stored for a few days, rarely eaten or forgotten food, and overprovisioned foods are ingrained in daily life as acceptable outcomes of the level of orchestration of the practices of eating, influenced by external factors. These factors include everyday bustle and unorganized practices such as not planning which cause shopping to be unstructured and based on desire and taste. René notes that when Heidi is doing the planning she buys food for which there is no immediate use:

> R: 'I also think that when you are doing it [planning] alone, then it's also easier to when you are doing it [planning] alone, then it's also easier to skip [the plan] and buy something that doesn't belong in the freezer.'

A lack of cooperation threatens to undermine buying what is needed and using what is bought. Uncoordinated performance of practices of eating makes everyday complexity difficult to tackle. From the above it is clear that food waste is socially produced through the orchestration of the practices of eating. Organized like this and performed similarly every day makes food waste a routinized part of eating properly.

Cleaning up can also assist in not wasting food. 'Best before'-dates and 'Use by'-dates are used as indicative markers for when to use the senses in assessing freshness. Since all the parents do this, the practice has the character of a convention that becomes conventionalized through the performances. The idea of eating properly regulates and coordinates the performance of cleaning up so that leftovers are stored in order to be

included in later planning to anticipate everyday bustle. This creates the overlap between cleaning up and the future performance of the practices of eating by making an easy meal possible: it affects what needs to be planned, bought and cooked. As such, the performance of practices of eating are regulated, coordinated, and linked by the idea of eating properly, and in turn these links and performances maintain the compound practice. The set of integrative practices are orchestrated in a way that prevents food waste, so the practices of eating are more integrated into each other. When it comes to cleaning up we can detect a new circle starting. After the meal is before the next meal, hence leftovers are being considered the basis for the next day either as packed lunch or as the basis for the next dinner.

Conclusions: Orchestrating practices of eating properly

Food waste results from how the practices of eating are orchestrated and consequently performed. In this paper we were interested in how the compound practice of eating properly orchestrates the integrative practices of eating leading into or preventing food waste. We have thus been interested in the logic of social organization of practices and in how far it is contributing to or preventing food waste in the family. The practices of eating overlap, since they affect each other (see figure 1): the performance of one practice shapes possible performances of the other practices, which entails that the overlaps are dynamic. The understanding of eating properly – just as any compound practice – comprises a network of connected practices formed by overlapping understandings and actions (Schatzki, 1996: 103). Hence, the possible performances affect each other through the links between the practices orchestrated by eating properly. Practices and performances shape this idea and vice versa.

Based on the results, we are able to point to the aspects of eating properly that either promote or prevent food waste. We argue that the interdependencies between the logic of the compound practice of eating properly and the practices of eating are important to recognize in order to understand the trajectory of food in family households and why some of it is wasted. A mismatch between shopping practices and the performance of a common meal can cause food waste (Evans, 2014). Moreover, the questions of what is understood as proper food varies from family to family, because families appropriate and accommodate public prescriptive advices (Warde 2016: 90), and their practices of eating differ in terms of taste, rules, conventions, and social setting. Time spent on eating at home could indicate this (Warde et al. 2007). Additionally, practices evolve through performances and over time (see Warde et al. 2007). The (tacit) knowledge in routine performances underlines the understanding of eating properly in the respective families. For instance, bearing the family members taste in mind during planning and cooking might assist in reducing food thrown away. Hence, the families' concept of eating properly links the practices of planning, shopping, storing, preparing, ingesting, and cleaning up.

Another question to answer was: How are the integrative practices interrelated and influenced by aspects of eating properly as a compound practice? In general, individual integrative practices are governed by own logics since they are relatively

autonomous, yet orchestrated by a compound practice. In the context of eating, this may entail a conflict between proper food and the logic of one or more practices of eating. Each specific practice only deals with some dimensions of 'doing food', thereby giving priority to their own preoccupations and objectives (Warde, 2016: 86). However, by using the concept of compound practice it is possible to investigate how the different dimensions of a practice interacts with other practices, thus providing a more holistic and tangible understanding of the complexity of the interdependent linkages between specific, and perhaps conflicting, practices. In some of the families, price-orientation is a driving logic in shopping, causing bulk buys of products not fitting the organization of their everyday. Such a performance of shopping causes food waste because the performance fails to take its interdependency with other practices into account. In that way this article advances practice theories by distinguishing between integrative and compound practice, hence providing a more precise account of practices and how they evolve. Furthermore, compound practices make it possible to investigate how the logic of each integrative practice, such as price-orientation in shopping, interacts with that of the governing compound practice. Using the concept of compound practices also holds the potential to investigate how practices conflict and interact (also in assessing why a given policy isn't working as intended). The complexity is made tangible and subject for analysis.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

References

Aschemann-Witzel J, de Hooge I, Amani P, et al. (2015) Consumer-Related Food Waste: Causes and Potential for Action. *Sustainability* 7(6): 6457–6477.

Bjørner T (2015) Data collection. 1. edition. In: Bjørner T (ed.), *Qualitative methods for consumer research: the value of the qualitative approach in theory and practice*. Kbh: Hans Reitzel.

Bourdieu P (1986) *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. Repr. London: Routledge.

Brinkmann S (2012) *Qualitative inquiry in everyday life*. London: Sage publications ltd.

Cappellini B (2009) The sacrifice of re-use: the travels of leftovers and family relations. *Journal of Consumer Behaviour* 8(6): 365–375.

Cappellini B and Parsons E (2012) Practising thrift at dinnertime: mealtime leftovers, sacrifice and family membership. *The Sociological Review* 60: 121–134.

Danish Veterinary and Food Administration (Fødevarestyrelsen) (2013) *De officielle kostråd*. Glostrup: Fødevarestyrelsen. Available from: https://www.foedevarestyrelsen.dk/Publikationer/Alle%20publikationer/2013200.pdf (accessed 11 September 2016).

Douglas M (1966) *Purity and danger: an analysis of concepts of pollution and taboo*. London: Routledge & Kegan Paul.

Evans D (2011a) Blaming the consumer – once again: the social and material contexts of everyday food waste practices in some English households. *Critical Public Health* 21(4): 429–440.

Evans D (2011b) Thrifty, green or frugal: Reflections on sustainable consumption in a changing economic climate. *Geoforum* 42(5): 550–557.

Evans D (2014) *Food Waste: Home Consumption, Material Culture and Everyday Life*. London, GB: Bloomsbury.

Evans D, Campbell H and Murcott A (2012) A brief pre-history of food waste and the social sciences. *The Sociological Review* 60: 5–26.

Gille Z (2012) From risk to waste: global food waste regimes. *The Sociological Review* 60: 27–46.

Kvale S (2007) *Doing interviews* (Electronic edition, The SAGE qualitative research kit). Los Angeles: SAGE.

Marshall D (ed.) (1995) *Food Choice and the Consumer*. London: Blackie Academic & Professional.

Morgan D (2008) Focus groups. In: Given, LM (ed) *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd., pp. 353-354.

Nicolini D (2013) *Practice Theory, Work, and Organization: an Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Reckwitz A (2002) Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory* 5(2): 243–263.

Schatzki TR (1996) *Social practices: a Wittgensteinian approach to human activity and the social*. Cambridge: Cambridge University Press.

Shove E, Pantzar M and Watson M (2012) *The Dynamics of Social Practice: Everyday Life and how it Changes*. London: Sage.

Southerton D and Yates L (2015) Exploring food waste. In: Ekström KM (ed.), *Waste Management and Sustainable Consumption: Reflections on consumer waste*. Routledge/Earthscan.

Warde, A, Cheng, S., Olsen, W. and Southerton D. (2007) Changes in the Practice of Eating: A Comparative Analysis of Time-Use. *Acta Sociologica*, December 2007; vol. 50, 4: pp. 363-385.

Warde A (2016) *The Practice of Eating*. Cambridge: Polity Press.

13.1. ARTIKEL 3 OG ARTIKEL 4'S RELATION TIL PROJEKTET

Artikel 3's bidrag er at vise, hvordan praksissers forbindelser påvirker hinanden. Forskelligt udførte praksisser, der vedrører den centrale kategori personliggørelse af praksisser, skaber en konflikt i den styrende logik commensality, der dækker mere end det danske begreb herfor; bordfællesskab. Kompromisser mellem familiemedlemmernes smag og konventioner om ordentlig mad forårsager madspild, fordi de hver især motiverer forskellige udførelser af praksisser. Konflikten kommer til udtryk som inkonsistens mellem praksisserne og realiseringen af at spise sammen og dele mad i familien. I artiklen konkluderes endvidere, at organiseringen af madpraksisserne og så er en organisering af, hvordan mad er en del af hverdagen. Det understøtter det fænomenologiske studies pointering af madforbrug som fænomenet, og bidrager dermed til en besvarelse af forskningsspørgsmål 1: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Forbindelserne mellem praksisser muliggør gensidige forbindelser, hvilket også forklarer, hvorfor sammensætningen af nogle praksisser, som det ses i grounded theory-analysen, forårsager madspild. Artiklen er således vigtig i den praksisteoretisk formulerede teori om familiers praksis.

Artikel 4 så at sige videreudvikler bidragene fra Artikel 3 ved også at tilgå problemområdet fra en praksisteoretisk position samt at analysere de samme madpraksissers indbyrdes forbindelsers implikationer for omsætningen af mad til enten føde eller madspild. Den sammensatte praksis er i artiklen ordentlig mad, der er en af de centrale kategorier, fordi ordentlig mad i diskussionerne under udarbejdelsen af artiklen viste sig at stå mere centralt i data end commensality. Artiklens primære bidrag er fremstillingen af, at praksissernes forskellige udførelse omsætter mad til madspild, fordi de påvirker hinanden igennem de forbindelser, der skabes mellem dem ved at være en del af den sammensatte praksis ordentlig mad. Én udførelse former mulige udførelser af en anden praksis, hvilket kan variere, og derfor er forbindelserne og påvirkningerne dynamiske. Dette er et signifikant bidrag, fordi det forklarer, hvorfor mad nogle gange spildes, mens det andre gange spises. Samtidig introducerer det en stor kompleksitet i madforbruget, og gør besvarelsen af forskningsspørgsmål 1 tilsvarende kompleks: der findes ikke kun ét, men mange svar. Desuden argumenteres for, at en forståelse af den gensidige afhængighed mellem den styrende logik for henholdsvis den sammensatte praksis og hver af de konstituerende praksisser er vigtig for at forstå familiers omsætning af maden, og hvorfor noget af det spildes. Artiklens analyse af mønsteret, praksissernes forbindelser danner, bidrager væsentligt til formuleringen af teorien om familiers madspild. Dertil kommer også, at artiklen videreudvikler og detaljerer modellen over madforbruget (Figur 8-2 i Kapitel 8, 8.4 Identifikation af fænomenet).

Med artiklernes bidrag er det muligt at formulere teorien om familiers praksis, der forårsager madspild. Afdækningen af forbindelserne mellem praksisserne er en vigtig viderebygning på grounded theory-analysens afdækning af mønstrene i de respektive familier. Afdækningen supplerer den eksisterende teori om madspild i husstande ved at konkretisere væsentlige praksisser og situationer, hvori mad

omsættes, samt forbindelserne og interaktionen mellem disse. Evans (2014) og Southerton og Yates (2015) præsenterer i deres studier lignende resultater, som ovenstående analyse og Artikel 3 og 4 bidrager til uddybningen af. Southerton og Yates (2015, p. 146) anfører, at forholdene omkring måltidssituationer har en effekt på produktionen madrester og -spild, og anbefaler en dybere analyse af konteksterne, hvori mad figurerer, herunder indkøb, tilberedning, spisning og oprydning. Disse forhold inkluderer hensyn til andre, variation i mad og ordentlig mad. Forfatterne påpeger at interessante sociale aspekter af måltider har indflydelse på mængden af madrester og -spild. Det fænomenologiske studie, grounded theory-analysen og Artikel 3 og 4 undersøger netop konteksterne og forholdene, der indrammer madpraksisser, og deres relation til madspild. Således bidrager nærværende studie til den eksisterende forskning med en nuancering og konkretisering af forholdene og konteksterne samt præsenterer en kortlægning af madpraksisser og forholdene, der er væsentlige for madspild. Dermed dannes grundlaget for en teori om familiers praksis, der forårsager madspild, og gør den operationel. I artiklerne systematiseres forbindelserne, hvorved kohærensen i og anvendeligheden af teorien øges markant. Næste kapitel udvikler teorien.

KAPITEL 14. EN TEORI OM FAMILIERS PRAKSIS ANGÅENDE MADSPILD

Grounded theory-analysen havde til formål at afdække familiers praksis, der forårsager madspild, ved at analysere data fra familiestudiet. Forståelsen af familiers praksis er væsentlig i en endelig besvarelse af forskningsspørgsmål 1, som det fænomenologiske studie også bidrog til: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*? Også forskningsspørgsmål 2 og det tilhørende underspørgsmål lader sig besvare med grounded theory-analysens resultater. Spørgsmålene er: *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser*? *Hvilke praksisser skal understøttes, og hvilke skal ændres*? Dette forskningsspørgsmåls besvarelse er samtidig grundlag for det metodiske bidrag; et metodisk redskab, der skal bistå implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald. For at det kan lade sig gøre må først teorien om familiers praksis, der forårsager madspild, formuleres, hvilket nærværende kapitel vil gøre. De centrale kategorier og indsigterne fra analysen og Artikel 3 og Artikel 4 danner udgangspunkt. Teorien vil blive udfoldet fra en praksisteoretisk position for at forklare mønstrene i data og dermed gøre teorien anvendelig i henhold til forskningsprojektets formål. Besvarelsen af første og andet forskningsspørgsmål findes i udfoldelsen af teorien.

14.1. TEORIENS KOMPONENTER

Det fænomenologiske spørgsmål lyder: *Hvorfor ender en så stor del mad som madspild*? Spørgsmålet retter sig mod årsagerne til madspild, og som analysen og Artikel 3 og Artikel 4 viser, er årsagerne ikke alene mange, men også svære at opstille som isolerede årsagskæder, fordi handlingerne, der udgør de forskellige årsagskæder, alle påvirker hinanden. Nødvendigvis må et mere afgrænset fokus etableres, og derfor vendes tilbage til de centrale kategorier, idet de peger tilbage på alle de øvrige kategorier og handlinger i kraft af de gensidige overlap. Med afsæt i dem kan forskningsspørgsmål 1 og 2 besvares og teorien om familiers praksis kan formuleres. De 12 centrale kategorier er: aftensmåltidet, holdninger, indkøb, madplan, opbevaring, ordentlig mad, organisering, overblik, personliggørelse af madpraksisser, smag, spontanitet og travlhed. Kategoriernes diversitet er et resultat af at tilgå data åbent ved suspension af a priori-viden om familierne, og ligeledes at hvert interview forløb forskelligt, at familierne varierer med hensyn til personer, organisering af hverdagen, sammensætning med mere.

Hver af de centrale kategorier er centrale i data, fordi de er betydende for familiernes madpraksisser, og dermed om maden omsættes til føde eller madspild. I analysen er også bestemt andre kategorier, der ikke er centrale; de er sekundære. Samtlige kategorier er forbundne i et komplekst netværk med de centrale kategorier som

knudepunkter. Af den grund påvirker og påvirkes de centrale kategorier af andre kategorier. På baggrund af analysen kan dette bestemmes, og ligeledes kan den givne centrale kategoris definerende kvalitet og effekt i forhold til madspild afgøres. Det vises i Tabel 14-1.

Central kategori	Kvalitet	Effekt	Overlap	
			Påvirker	Påvirkes af
Aftens-måltidet	Familiens rutine-mæssige sociale indtagelse af føde tidligt på eftermid-dagen eller først på aftenen, som kan forårsage madrester til opbevaring, og dermed senere omsætning til føde eller madspild	Social hverdagsbegi-venhed af stor vigtighed med den fælles opfattelse af 'ordentlig mad' som centralt styrende for madforbruget, og dermed at indfrielsen af 'ordentlig mad' påvirker om madresterne opbevares eller smides ud	Madrester Madspild Tilberedning og måltider	Børnenes rolle Holdninger Indkøb Madplan Madrester Ordentlig mad Organisering Smag Sundhed Tilberedning og måltider
Holdninger	Personlige og familie-funderede opfattelser, der anvendes i evalueringen af mad i forhold til et givent formål	Kan påvirke madpraksissers formål ved at give prioritet til en given holdning, der modvirker koordinering af praksisserne, og påvirker den oplevede effekt af andre praksisser, herunder opfattelsen af madspild som acceptabelt eller et økonomisk spild	Aftensmål-tidet Datomærk-ning Fødevaresik-kerhed Indkøb Madplan Madrester Madspild Motivation Ordentlig mad Organisering Personlig-gørelse af madprak-sisser Smag	Fødevaresik-kerhed Smag
Indkøb	Familiens	Vedrører	Aftensmål-	Børnenes rolle

	udvælgelse og tilvejebringelse af mad til husstanden	afhængigt af graden af organisering om den købte mad stemmer overens med det fremtidige, faktiske madforbrug, eller om det overstiger dette med overskudsmad til følge, der ikke er umiddelbar brug for	tidet Madplan Madspild Opbevaring Ordentlig mad Organisering Sundhed Tilberedning og måltider Travlhed	Diæt Fødevaresikkerhed Holdninger Madplan Motivation Opbevaring Ordentlig mad Organisering Smag Sundhed Travlhed
Madplan	Organisering af indkøb og de kommende dages aftensmåltider i familien	Strukturering af indkøb baseret på (tavs) viden om rutiner og madforbrug, hvorved færre indkøb reducerer impulskøb, men forudsætter en nøje indsigt i rutiner og madforbrug, og afvigelser gør købt mad til overskudsmad, der er i risiko for at blive omsat til madspild	Aftensmåltidet Indkøb Madrester Madspild Organisering Tilberedning og måltider	Børnenes rolle Diæt Holdninger Hverdagen Indkøb Madrester Madspild Opbevaring Ordentlig mad Organisering Smag Sundhed Travlhed
Opbevaring	Madens placering i familiens husstand	Opbevaringsmuligheder influeres af den materielle konfiguration og graden af organisering, hvor en rodet opbevaring medfører ringe overblik og	Indkøb Madplan Organisering Overblik	Indkøb Organisering Personliggørelse af madpraksisser Spontanitet Travlhed

		risiko for glemt og gemt mad, som muligvis spildes		
Ordentlig mad	Personlig og familieunik konvention, der fungerer som et ideal om den tilfredsstil-lende kombination af varieret mad af god kvalitet, tilberedt fra bunden under gode omstændig-heder, indtaget under et familiemåltid og karakteriseret ved positiv, hyggelig social interaktion	Bevirker at noget mad er passende, mens anden mad er upassende, hvorved konventionen forårsager et spild, og samtidig kan 'ordentlig mad' omfatte den samlede oplevelse af indkøb, tilberedning og familiemåltidet, hvor den samlede vurdering heraf har indflydelse på håndteringen af madrester	Aftensmål-tidet Indkøb Madplan Madspild Opbevaring Tilberedning og måltider	Aftensmåltidet Fødevaresik-kerhed Holdninger Indkøb Personlig-gørelse af madpraksisser Smag Sundhed Tilberedning og måltider Travlhed
Organise-ring	Koordinering af praksisser og mad i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbruget og den materielle konfiguration	Koordinering af madpraksisser i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbrug, materielle konfiguration og sociale hensyn, hvor den gode, men krævende, organisering forårsager en lav mængde madspild, mens den dårlige forårsager et større spild	Aftensmål-tidet Datomærk-ning Hverdagen Indkøb Madplan Madrester Madspild Opbevaring Overblik Tilberedning og måltider Travlhed	Børnenes rolle Datomærkning Fødevaresik-kerhed Holdninger Hverdagen Indkøb Madplan Madrester Opbevaring Smag Tilberedning og måltider Travlhed
Overblik	Synlighed af	Graden af	Aftensmål-	Indkøb

	mad i familiens opbevaring af mad	synlighed påvirker, hvorvidt opbevaret mad omsættes til føde eller spild	tidet Indkøb Madplan Madrester Tilberedning og måltider	Madplan Madrester Opbevaring Organisering Travlhed
Personlig-gørelse af madprak-sisser	Familie-medlemmer-nes individuelle måder at udføre madpraksisser på	Såfremt personlig-gørelsen ikke suspenderes ved tilpasning til fælles kompromisser, skaber den konflikter mellem samme madpraksisser, fordi de for forskellige familiemed-lemmer har forskellige formål og rutiniserede måder at udføres på	Aftensmål-tidet Indkøb Madplan Madspild Opbevaring Ordentlig mad Organisering Tilberedning og måltider	Diæt Holdninger Smag Spontanitet
Smag	Personlige og familiefunde-rede madpræferen-cer	Personlig smag motiverer ukoordinerede og destabiliserende praksisser, der skaber et misforhold mellem madforbrug og hverdagens organisering, med øget risiko for madspild, mens fælles smag baseret på kompromisser, der tager hensyn til personlig smag, har lavere	Aftensmål-tidet Børnenes rolle Holdninger Indkøb Madplan Madspild Opbevaring Ordentlig mad Organisering Personlig-gørelse af madpraksisser Spontanitet	Børnenes rolle Fødevaresik-kerhed Holdninger

		risiko for madspild		
Spontanitet	Afvigelse fra planlægning og rutiner	Destabilisering af hverdagens organisering ved at skabe et misforhold med madforbruget, men kan foregribes i en dertil tilpasset madplan	Aftensmåltidet Indkøb Madplan Madspild Opbevaring Organisering Tilberedning og måltider	Børnenes rolle Smag
Travlhed	For mange aktiviteter i forhold til disponibel tid	Hurtig, manglende eller atypisk udførelse af madpraksisser med konsekvenser for overblik og koordinering af madpraksisser, hvilket til dels kan løses med en madplan og organisering, så praksisserne harmonerer med madforbruget og hverdagens organisering	Børnenes rolle Indkøb Madplan Madrester Madspild Opbevaring Ordentlig mad Organisering Overblik Smag Tilberedning og måltider	Børnenes rolle Indkøb Madplan Organisering Tilberedning og måltider

Tabel 14-1: Baseret på analysen er hver af de centrale kategorier udviklet i kraft af en definerende kvalitet, effekt i forhold til madhåndteringen, samt overlap med andre kategorier, den givne centrale kategori enten påvirker eller påvirkes af.

Tabellen viser kompleksiteten af madforbruget på en enkel måde, hvorved en operationalisering af den med en reduktion af familiers madspild muliggøres. Madforbruget beskrevet til sidst i det fænomenologiske studie nuanceres af disse resultater fra grounded theory-analysen. Først skal læsningen af tabellen forklares. Det sker med udgangspunkt i tre af de centrale kategorier som eksempler med tilhørende spørgsmål til udvalgte overlap:

- **'Aftensmåltidet'**: *'Aftensmåltidet'* kendetegnes ved kvaliteten *'Familiens rutinemæssige sociale indtagelse af føde tidligt på eftermiddagen eller først*

på aftenen, som kan forårsage madrester til opbevaring, og dermed senere omsætning til føde eller madspild' med effekten *'Social hverdagsbegivenhed af stor vigtighed med den fælles opfattelse af 'ordentlig mad' som centralt styrende for madforbruget, og dermed at indfrielsen af 'ordentlig mad' påvirker om madresterne opbevares eller smides ud*', og via overlap med andre praksisser påvirker den *'Madrester'*, *'Madspild'*, *'Tilberedning og måltider'*, og påvirkes af *'Børnenes rolle'*, *'Holdninger'*, *'Indkøb'*, *'Madplan'*, *'Madrester'*, *'Ordentlig mad'*, *'Organisering'*, *'Smag'*, *'Sundhed'*, *'Tilberedning og måltider'*.

- "Hvordan påvirker 'Aftensmåltidet' 'Madrester' i forhold til madspild?" Et aftensmåltid i familien kan skabe madrester, såfremt den tilberedte mængde overstiger den indtagne mængde. Madresterne gemmes og bliver en del af 'Opbevaring', eller smides ud og bliver en del af 'Madspild'.
- "Hvordan påvirkes 'Aftensmåltidet' af 'Smag' i forhold til madspild?" Smagen determinerer, hvilken mad der er acceptabel at omsætte til føde.

- **'Organisering'**: *'Organisering'* kendetegnes ved kvaliteten *'Koordinering af praksisser og mad i forhold til hverdagen aktiviteter, madforbruget og den materielle konfiguration'* med effekten *'Koordinering af madpraksisser i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbrug, materielle konfiguration og sociale hensyn, hvor den gode, men krævende, organisering forårsager en lav mængde madspild, mens den dårlige forårsager et større spild'*, og via overlap med andre praksisser påvirker den *'Aftensmåltidet'*, *'Datomærkning'*, *'Hverdagen'*, *'Indkøb'*, *'Madplan'*, *'Madrester'*, *'Madspild'*, *'Opbevaring'*, *'Overblik'*, *'Tilberedning og måltider'*, *'Travlhed'*, og påvirkes af *'Børnenes rolle'*, *'Datomærkning'*, *'Fødevaresikkerhed'*, *'Holdninger'*, *'Hverdagen'*, *'Indkøb'*, *'Madplan'*, *'Madrester'*, *'Opbevaring'*, *'Smag'*, *'Tilberedning og måltider'*, *'Travlhed'*.
  - "Hvordan påvirker 'Organisering' 'Hverdagen' i forhold til madspild?" En del af hverdagen kan organiseres og struktureres ved anvendelse af viden om rutinemæssige aktiviteter og typisk madforbrug, og konkretiseres i en madplan, så den indkøbte mad afstemmes i forhold til hverdagen og den opbevarede mad samt opbevaringsmuligheder for den nye mad.
  - "Hvordan påvirkes 'Organisering' af 'Fødevaresikkerhed' i forhold til madspild?" Organiseringen må tage hensyn til fødevaresikkerheden, så den købte og opbevarede mad omsættes til føde og indtages, inden den bliver for gammel, og madpraksisserne må koordineres, så maden håndteres korrekt, og

ikke udgør eller opfattes som en sundhedsrisiko, hvorved den i så fald smides ud.

- **'Personliggørelse af praksisser'**: *'Personliggørelse af praksisser'* kendetegnes ved kvaliteten *'Familiemedlemmernes individuelle måder at udføre madpraksisser på'* med effekten '*Såfremt personliggørelsen ikke suspenderes ved tilpasning til fælles kompromisser, skaber den konflikter mellem samme madpraksisser, fordi de for forskellige familiemedlemmer har forskellige formål og rutiniserede måder at udføres på'*, og via overlap med andre praksisser påvirker den *'Aftensmåltidet'*, *'Indkøb'*, *'Madplan'*, *'Madspild'*, *'Opbevaring'*, *'Ordentlig mad'*, *'Organisering'*, *'Tilberedning og måltider'* og påvirkes af *'Diæt'*, *'Holdninger'*, *'Smag'*, *'Spontanitet'*.
    - "Hvordan påvirker 'Personliggørelse af praksisser' 'Opbevaring'?" Personliggjorte praksisser resulterer i en individuel anvendelse af opbevaringen, både angående hvordan og om maden opbevares, og om den opbevarede mad inkluderes i tilberedningen, organiseringen, madplanen og så videre.
    - "Hvordan påvirkes 'Personliggørelse af praksisser' af 'Spontanitet'?" Spontanitet kan føre til personlig tilpasning af udførelsen af madpraksisser, som eksempelvis resulterer i impulskøb, ekskludering af visse madvarer i tilberedningen eller afviger fra madplanen, hvorved organiseringen af familiens madforbrug destabiliseres grundet konflikter mellem de konstituerende praksisser.

Idet målet er at udvikle en teori om familiers praksis med specifikt fokus på de praksisser, der forårsager madspild anlægges en praksisteoretisk forståelsesramme. Hver kategori er enten en praksis eller et praksiselement. Shove et al.'s (2012) formulering af elementerne som materiale, kompetence og mening anvendes, og Wardes (2013, 2016) udlægning af madpraksissers organisering (se Kapitel 5, 5.2 Praksisser som udførelser og som enheder). Anden teori om problemområdet inddrages supplerende (se også Kapitel 8, 8.3 Fænomenologisk analyse af emnerne). Forståelsesrammen bidrager med en specificitet i forhold til problemområdets fokus på familiers praksis. Ved at forstå kategorierne som praksisser og elementer bliver interventioner endvidere mulige, fordi kategorier er analytiske værktøjer til at skabe mening i data, hvorimod praksisser og elementer betegner egentlig adfærd, der kan ændres. Det skal dog bemærkes, at praksissen 'ordentlig mad' i henhold til Artikel 3 (heri commensality; herefter henvises til dens organiserende funktion) og Artikel 4 er en logik, der i udførelse er en sammensat praksis bestående af planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid (kaldet 'spisning') og oprydning. Da de seks konstituerende praksisser findes som en del af de 12 centrale praksisser og elementer, anvendes 'ordentlig mad' i det følgende som en logik, der styrer udførelserne af andre praksisser, jævnfør Artikel 3 og Artikel 4. De 12 centrale praksisser og elementer indgår i en sammensat praksis, jeg benævner 'familiers

madforbrug' (herefter blot omtalt som 'madforbrug'). Madforbrug betegner problemområdet: den del af familiers praksis, der forårsager madspild.

Som eksemplerne ovenfor viser, forårsager praksisserne og elementerne, i sig selv ikke nødvendigvis madspild, men kan også gøre det via overlappene, der skabes, når praksisserne interagerer via udførelser. Overlappene former efterfølgende praksisser ved kun at muliggøre nogle udførelser og ikke andre. Derfor kan koblinger mellem nogle praksisser og elementer forårsage madspild, mens andre koblinger forebygger madspild. Det afgøres af hvilke praksisser og elementer, der indgår i kombinationen. Den angivne effekt for hver praksis og element i Tabel 14-1 (deri benævnt 'kategori') tager højde for dette forhold ved bevarelsen af muligheden for, at den givne praksis kan omsætte maden til enten føde eller madspild. Fødevaresikkerhedens påvirkning af organisering eksemplificerer, at en organisering, der tager højde for fødevaresikkerhed, forårsager et lavt madspild, og omvendt hvis organiseringen er uhensigtsmæssig. Idet der er overlap med mange andre praksisser, tilføres en sådan årsagskæde en større kompleksitet for hvert overlap. Eksempelvis kan organiseringen være hensigtsmæssig og opretholde fødevaresikkerhed, men personliggjorte praksisser kan medføre forkert opbevaring, så den har en lavere grad af synlighed, og maden overskrider datomærkningen, hvorved maden udgør en risiko og spildes. Men såfremt et familiemedlem har en personlig holdning om, at datomærkning er vejledende, kan maden inkluderes i vedkommendes smag, og således spises.

Udover de 12 centrale praksisser og elementer i Tabel 14-1 er de sekundære praksisser inkluderet, fordi de ifølge analysen har en vis indflydelse, og samtidig bidrager til give en holistisk forståelse af problemområdet: den del af familiers praksis, der forårsager madspild. Familiers praksis udgør en sammensat praksis, hvor nogle praksisser er mere centrale end andre i forhold til, om de forårsager madspild. Artikel 3 og Artikel 4 samt Warde (2013, 2016) definerer spisning ('*the practices of eating (properly)*') som en sammensat praksis. Det er en samling af integrative praksisser, der, som anført i afsnit 14.2.9, Ordentlig mad, er dårligt koordinerede, hvor hver styres af sin egen logik og har egne koordinerende faktorer. Sidstnævnte inkluderer både mennesker og ikke-mennesker og fungerer som knudepunkter i det socio-materielle netværk, praksisserne konstituerer (Vihalemm et al., 2015). Dette gælder også den sammensatte praksis madforbrug.

Antallet af de identificerede praksisser og elementer viser kompleksiteten af familiers praksis, der forårsager madspild. En sammensat praksis er ikke koordineret eller reguleret på samme måde som bilkørsel (Warde, 2013). I kraft af at de konstituerende praksisser er dårligt koordinerede og kun løst koblede, er sammensatte praksisser lettere at influere end bedre koordinerede og tættere koblede praksisser (Vihalemm et al., 2015, p. 41). De konstituerende praksisser kan enten erstattes af nye eller koblingerne mellem dem kan forstærkes via interventioner. Således er der potentiale til at ændre familiers sammensatte praksis ved at målrette

interventionerne mod både praksisserne og elementerne og koordineringen mellem dem. Kompleksiteten, som en sammensat praksis repræsenterer, medfører, at interventioner skal fungere på flere samtidige fronter og i samarbejde med flere aktører (Vihalemm et al., 2015). Således skal metoden, udviklet i dette projekt, kunne tilpasses og tage form i forhold til den konkrete situation. Dette beskrives i tre use cases i Kapitel 16. Af den grund søges et mere præcist svar, der kan bidrage til konstruktionen af en metode til reduktion af familiers madspild, ved at undersøge AVV's muligheder for at implementere sådanne ændringer via Nulskrald.

Indsigterne fra grounded theory-analysen udgør komponenterne i teorien til forklaring af den del af familiers praksis, der forårsager madspild: altså en teori om problemområdet. For at teorien kan anvendes til at begrunde interventioner, sammensættes og forklares komponenterne i det følgende.

14.2. HUSKELISTE TIL ÆNDRING AF FAMILIERS PRAKSISSER

Grounded theory-analysen har resulteret i identifikation af 12 centrale praksisser og elementer og deres indbyrdes påvirkninger. Analysens resultat er dermed en teori om familiers praksis angående madspild og udgør den eftersøgte forståelse af praksis, der er nødvendig for at konstruere en metode til at ændre familiers praksis, så madspildet reduceres (se Kapitel 1, 1.6 Problemområde). Med udgangspunkt heri og Artikel 3 og Artikel 4 fremstår det tydeligt, at et simpelt svar på forskningsspørgsmål 2 og det tilhørende underspørgsmål ikke kan gives. Spørgsmålene er:

- *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser?*
    - *Hvilke praksisser skal understøttes, og hvilke skal ændres?*

Svaret på forskningsspørgsmålet afhænger af den aktuelle organisering af den givne families madpraksisser. Indsigterne, der er opstillet i bokse i analysen, begynder ved Familie 5 og 6 at være sammenfaldende: der er altså opnået mæthed i data, fordi kun sparsomme nye indsigter findes. Analysens resultater understøttes af eksisterende teori om madspild, og den udviklede teorien er altså generel i den henseende. Følgelig kan teorien anvendes som grundlag for at konstruere en metode til at ændre familiers praksis med reduceret madspild som resultat. Dog betyder kompleksiteten, at de 12 praksisser og elementer er variable, eftersom alle familier er forskellige, og det er dermed familiespecifikt, hvilke praksisser og elementer der skal understøttes, og hvilke der skal ændres. Af den grund kan en huskeliste med tilhørende anbefalinger for ændring af familiers praksis og praksiselementer gives. Huskelisten er samtidig en udfoldelse af nævnte teori. Teori og huskeliste besvarer forskningsspørgsmål 2 og underspørgsmålet. Huskelisten skal danne forlag for det senere udviklede redskab til anvendelse i Nulskrald i implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier.

De centrale praksisser og elementer er knudepunkter i omsætningen af mad til enten føde eller spild, hvilket skyldes overlappene. Hvor mange praksisser og elementer, hver centrale ditto påvirker og påvirkes af, er forskelligt, og dermed kan de rangordnes efter, hvor betydende de er i forhold til, om mad spildes eller ej, samt hvor indsatsen ideelt skal fokuseres. Rangordningen foretages ved optælling af praksisser, der påvirkes, da det angiver potentialet for at forandre andre praksisser. Rangordningen skal forstås som en anbefaling for, hvor det største generelle potentiale for påvirkning af madpraksisserne og tilhørende elementer mod reduktionen af madspild findes baseret på teorien. Der tages forbehold for at praksisserne og elementernes kvaliteter kan gøre lavt rangerende praksisser og elementer til lette indsatsområder, såsom farvekodning af opbevaring. Derfor skal rangeringen ikke være afgørende i valget af interventioner, men forstås vejledende – også som følge af praksissernes komplekse interaktion. Afhængigt af konteksten for og eventuelle samarbejdspartnere i Nulskralds implementeringstiltag vil nogle af praksisserne og elementerne være mere relevante end andre. Huskelisten med anbefalinger angående praksisændringer gives nedenfor med inddragelse af forskningslitteratur om madspild. Dette er samtidig en formulering af en teori om den del af familiers praksis, der forårsager madspild.

14.2.1. HOLDNINGER

Holdninger omfattes af praksiselementet mening, og fungerer som motivation for deltagelse i – og dermed udførelse af – en praksis. Holdninger påvirker mange praksisser, men påvirkes på baggrund af data kun af smag og fødevaresikkerhed. Idet holdninger kan modvirke koordinationen af familiens madpraksisser, er der risiko for konflikter mellem praksisser. Flere af de påvirkede praksisser og elementer står centralt i data: smag, organisering, indkøb og personliggørelse af madpraksisser. Af disse er organisering og indkøb væsentlige, fordi de begge er knudepunkter, grundet det store antal praksisser og elementer de påvirker og påvirkes af. Ved at ændre holdninger er der således potentiale for at ændre flere praksisser og elementer. I adfærdsøkonomi og psykologi motiverer og driver holdninger en persons adfærd (Shove, 2010), fordi en holdning er personens tendens til at evaluere noget som positivt eller negativt (Scholderer, 2011). På basis af analysen giver holdninger sig til udtryk i form af smag og ordentlig mad (som dog også betegner en samling af praksisser), idet de begge styrer praksisser, fordi noget er mere acceptabelt at gøre end andet. Holdninger forstås som hensyn. Quested et al. (2013, p. 44) pointerer, at andre hensyn kan fylde mere i en situation end at undgå madspild. Sådanne hensyn kan være at forsørge familien med ordentlig mad og bekymring om fødevaresikkerhed (Evans, 2012b, 2014; Gregson et al., 2007a). Én holdning kan påvirke én praksis, mens en anden holdning kan påvirke en anden praksis, hvorved koordinationen mellem praksisserne destabiliseres. Kort sagt motiverer og demotiverer holdninger praksisser, og stabiliserer eller destabiliserer koordinationen mellem praksisser. Et eksempel er Familie 5's restedag, der igennem

økonomisk besparelse tillader familien at købe dyrere mad ved særlige lejligheder (se Cappellini, 2009; Cappellini & Parsons, 2012).

14.2.2. SMAG

Smag tilhører elementet mening og er som nævnt en holdning i forhold til mad. Personlig smag kan modvirke koordinationen mellem flere praksisser og øge risikoen for madspild, mens fælles smag baseret på kompromisser fungerer omvendt. Smag skaber et mønster i forbruget (Larsen, 2015), og former derfor familiers madforbrug. Smag konstitueres gennem vurdering af bestemte tings eller aktiviteters æstetiske kvaliteter (Warde, 2016, p. 56), hvilket i henhold til problemområdet betegner familiers og familiemedlemmers individuelle madpræferencer. Derved ses en tæt kobling mellem holdninger og smag med den forskel, at holdninger omfatter alt det, der kan motivere praksisser, mens smag er bedømmelsen af madens acceptabilitet – dens mening – i forhold til det forhåndenværende formål – enten i forhold til egen personlig smag eller familiens fælles smag. Praksissen påvirker langt flere praksisser, end den påvirkes af, hvorfor den rummer et stort forandringspotentiale angående madspild forårsaget af disse praksisser. Smag og holdninger påvirker hinanden gensidigt, men smag påvirker også organisering, indkøb, personliggørelse af praksisser og madplan. Med smag bedømmes noget madspild acceptabelt, fordi det adskiller sig fra enten personens og/eller familiens smag. I den forbindelse er opfattelsen af ordentlig mad væsentlig, fordi det er en konvention baseret på idealiserede forventninger til madens, tilberedningens og måltidets kvaliteter (Evans, 2014). Det anbefales, at interventioner søger at øge potentialet for at madforbruget baseres på familiens fælles smag, hvorved deres madpraksisser koordineres og risikoen for madspild mindskes. Til det kan madplan og fælles udarbejdelse samt åben kommunikation om individuel smag være anvendelige.

14.2.3. ORGANISERING

Organisering er en meget generel praksis, der kan styre udførelsen af andre praksisser. Organisering koordinerer familiens madpraksisser i forhold til hverdagens aktiviteter, den materielle organisering i husstanden, madforbruget og forskellige hensyn vedrørende mad og socialitet. Det afspejles i antal praksisser, der påvirkes af og påvirker organisering. Praksissen er et centralt knudepunkt, fordi den påvirker og påvirkes af mange praksisser: den binder store dele af madforbruget sammen. I Artikel 3 og Artikel 4 omtales organisering som orkestrering af madpraksisser, hvilket indebærer en analyse af deres koordinering og indbyrdes forbindelser i forhold til den sammensatte praksis, ordentlig mad, som overordnet, guidende logik. En god organisering bevirker en tæt kobling mellem madpraksisserne og modvirker konflikter mellem dem. Organiseringen har støttepiller i form af madplan, der organiserer hverdagens familiemåltider, indkøb

med indkøbsliste og tilberedninger, samt systematiseringen af opbevaringen, der giver overblik, og hensyn til og dermed foregribelse af ugens aktiviteter. Warde (2016, pp. 96–97) påpeger, at madpraksisser er både "…weakly regulated and weakly coordinated". Det skyldes, at hver af madpraksisserne styres af sin egen logik, har forskellige koordinerende agenter og organisationer (ibid. 96). De to sidstnævnte henviser til henholdsvis personer i og udenfor husstanden og organisationer som Fødevarestyrelsen. Tilsammen skaber de konsensus om acceptable parametre for udførelsen. Dog er madpraksisser ikke fuldstændigt uorganiserede, men som autonome praksisser beskæftiger de sig kun med dele af den sammensatte praksis, de konstituerer, og prioriterer egne interesser og formål (ibid. 86). Heri findes overlappet med holdninger og smag. Det anbefales at øge organiseringen ved at føre en madplan baseret på fælles smag og opfattelse af ordentlig mad samt opbevaret mad. Den vil koordinere og regulere madpraksisserne, så hverdagens organisering og madforbrug afstemmes. En indsats mod forandring af holdninger kan modvirke praksissernes autonomi. Organiseringen kan også øges ved systematisering af opbevaringen og tale sammen om tidspunkter for hverdagens aktiviteter og eventuelle ændringer. Overordnet vil interventioner rettet mod organiserede og koordinerede praksisser medføre, at ændringer vil sprede sig via praksissernes forbindelser (Spurling et al., 2013, pp. 12–13). Derfor bør organiseringen være første skridt, og efterfølgende ændre de pågældende praksisser for at påvirker flere andre.

14.2.4. TRAVLHED

Travlhed er et praksiselement, der karakteriserer betingelserne for og dermed udførelsen af en given praksis. Den disponible tid påvirker store dele af familiers madforbrug, som antallet af praksisser, der påvirkes af travhed, viser. Oplevelsen af tid er sammenhængende med oplevelsen af praksissen (Shove et al., 2012, p. 129), og derfor påvirker oplevelsen af travlhed oplevelsen af praksissen. Stor travlhed påvirker udførelsen af madpraksisser og deres koordinering, idet hver integrative praksis' interesse og formål prioriteres fremfor et overordnet formål, såsom ordentlig mad, hvorved risikoen for madspild øges (se Artikel 4). Ved travlhed vælges lette løsninger på måltider, der ikke altid korresponderer med ordentlig mad og alles smag. Stor travlhed behøver dog ikke modvirke realiseringen af ordentlig mad, fordi det afhænger af, hvad ordentlig mad defineres som i den givne familie: det er ikke nødvendigvis håndlavet og tilberedt fra bunden, men kan kombinere dette med forarbejdet mad og teknologiske hjælpemidler (se Short, 2006, p. 119). Travlhed giver mindre overskud og øger tidspresset på madpraksisser, og dermed ringere organisering. Det leder til overproviantering og gør noget mad til overskudsmad, der er i risiko for at blive madspild. Foregribelse af travlhed forudsætter viden om 'brændpunkter' i hverdagen, hvor der er meget travlt (se Southerton, 2003). Det kræver ideelt dialog med familien, idet familiers hverdag og sammensætning varierer. Alle madpraksisser er faser i madforbruget (se definitionen i Kapitel 8, 8.4 Identifikation af fænomenet), og derfor anbefales det, at praksisserne

koordineres eventuelt med en madplan. Det vil give følelsen af mere disponibel tid og frigøre overskud til at lave god mad, så opbevaret mad inkluderes i madlavningen og madrester gemmes grundet kvaliteten af den.

14.2.5. INDKØB

Indkøb er en praksis, som udfoldes i indkøbssituationen. Her udvælges mad, der bringes hjem til husstanden, og afhængigt af graden af organisering kan mængden stemme overens med det senere madforbrug, mængden af allerede købt mad eller som konsekvens introducere overskudsmad. Sidstnævnte afhænger også af, om andre senere praksisser prioriterer andre hensyn end at bruge maden, om noget uforudset forekommer, forglemmelse, ringe organisering, spontanitet, og travlhed. Indkøb er som organisering et knudepunkt med mange praksisser, der påvirkes og påvirker. Derfor står den centralt i det fænomenologiske studie og analysen ovenfor, og dermed i familiens madforbrug. Ifølge det fænomenologiske studie påvirkes indkøbet af relationen til maden, hverdagens organisering og offentlige diskurser og forskrifter, såsom hvad der er sundt at spise. Sidstnævnte faktor nævnes også i flere af familierne. Hvad der kan købes, betinges af dets acceptabilitet i form af hensyn som ordentlig mad, smag, pris, madplan, sundhed og opfattet fødevaresikkerhed. Evans (2014) skriver, at købet af mad, der ikke spises, begrundes med, at hensynet til bespisning af familien (”feeding the family” (ibid. xii)), som omfatter indkøb, tilberedning og måltid, er så rutiniseret, præget af at realisere ønsket om at servere ordentlig mad samt påvirkes af andre faktorer, at rationelle overvejelser sjældent indgår (ibid. xii). Ligeledes influerer kulturelle konventioner og de materielle infrastrukturer, der indgår i forsørgelsen af familien i bred forstand (Evans, 2012b, pp. 1129–1130). Indkøbet anbefales fremfor alt stemme overens med idealet ordentlig mad og hverdagens organisering, ellers øges risikoen markant for, at den spildes. Det anbefales, at interventioner rettes mod at få familiers indkøb til at stemme overens med deres egentlige madforbrug, og basere indkøbet på allerede købt mad via planlægning såsom implementering af en madplan. Dog kan hverdagens uforudsigelighed udfordre overensstemmelsen.

14.2.6. PERSONLIGGØRELSE AF MADPRAKSISSER

Dette henviser til praksisser, der udføres på en særlig måde sammenlignet med andres udeførelse. Personliggørelse af praksisser påvirker mange praksisser, fordi udførelsen af disse varierer fra person til person. Det skyldes, at hver praksis styres af sin egen logik, som anført ovenfor om organisering, og at der er en stor grad af tolerance for, om en udførelse er en acceptabel repræsentation af en bestemt praksis (Warde, 2016, p. 83). Personliggørelsen kan påvirke udførelsen af praksisser, så mad bliver overskudsmad eller smides ud, fordi koordinering mellem familiemedlemmernes individuelle udførelser mangler. En personliggjort praksis er en del af en vanebaseret rutine. Vanedannelse er et aspekt af praksissers rekursivitet:

"…repeated and successful performances generate the observed and known regularities which are institutionalized as norms or conventions of appropriate behaviour and their associated practical procedures" (Warde, 2016, pp. 136–137). Idet udførelsen bliver en norm, kan denne udførelsesmåde sprede sig til de øvrige familiemedlemmer, og fungere som anbefalinger for kompetent udførelse, hvorefter udførelsen ligner den oprindelige, og danner grundlag for en standard for praksissen (ibid.). Såfremt en praksis gentagne gange resulterer i madspild, kan udførelsen med tiden accepteres, som udsmidningen af gulerødder i autoetnografien eksemplificerer (se Kapitel 8, 8.1 Autoetnografi: Hvad er madspild for mig?). Vanedannelsen præges af praksissens bane (*trajectory*), der udgøres af praktikerens personlige udførelsesmåde kaldet en 'karriere' indenfor praksissen: den vanemæssige udførelse er resultatet af en personlig adaption og udvikling af praksissen (Shove et al., 2012; Warde, 2005). Den personlige adaption forårsages af personlig fortolkning og internalisering samt af påvirkninger eksternt husstanden såsom kulturelle konventioner, medieomtale, interaktion med andre, kampagner og officielle råd. Hertil kommer også personlig fortolkning og internalisering som årsag til personliggørelse. Da praksisser reguleres efter, hvorvidt de er forståelige, meningsfulde og acceptable, kan bestemte udførelser legitimeres i familien, og ændres via påtale, men faktorer som holdninger og smag kan opretholde den personlige udførelse trods italesættelse. Kompetencer kan også resultere i personliggørelse, fordi manglende kompetencer begrænser udførelsen af en praksis, som farens ekskludering af specialvarer i Familie 1 viser. De fleste madpraksisser og praksisser generelt er normalt baseret på fælles forståelse af en praksis' elementer (ibid.). Dog varierer forståelsen af en praksis mellem forskellige grupper af praktikere (Vihalemm et al., 2015, p. 37), hvilket må medtages som faktor i designet af interventioner, særligt udvælgelsen og analysen af målgruppens praksisser, som her er familier. Forståelsen medvirker til at dømme en praksis acceptabel eller uacceptabel, hvorfor interventioner kan medvirke til at fremme ønskede praksisser; altså de praksisser der ikke forårsager madspild. Det anbefales også, at interventioner rettes mod påvirkninger eksternt husstanden ved at medvirke til at starte en debat herom. Endvidere kan familiemedlemmernes personlige udførelsesmåder influeres ved at øge organiseringen mellem praksisserne og gøre fælles kompromisser mere tiltalende. Sidstnævnte kan gøres via kampagner og personlige møder med familier, hvor der tages udgangspunkt i den givne families praksis.

14.2.7. SPONTANITET

Elementet spontanitet tilskriver udførelsen af en praksis en særlig mening i forhold til den aktuelle eller en fremtidig situation. Spontanitet kan bevirke, at en eller flere praksisser udføres anderledes end den almindeligvis bliver. Det er således en styrende logik, men omtales i det følgende som en praksis, fordi den betegner spontane praksisser. Spontanitet er en af de væsentligste faktorer for afvigelse fra planlægning og omsætning af mad til føde. Den påvirker kun få praksisser, men

overlappet med indkøb, madplan, tilberedning og måltider og organisering gør spontanitet indflydelsesrig: indkøbet inkluderer impulskøb, hvilket tilvejebringer overskudsmad, og tilberedningen ekskluderer købt mad. Overordnet undergraves planlægning og organisering. Desuden er spontanitet afvigelse fra rutiner, måske fordi rutinerne resulterer i kedelig mad, at der savnes motivation til at planlægge eller blot for at bryde ud af rutinerne. Spontanitet er svær at foregribe, som morens lystbaserede tilberedning og farens indkøb i Familie 2 er eksempler på. Der findes ingen anbefalinger til at undgå spontanitet, udover at familien må samarbejde om ikke at afvige fra planlægningen eller samarbejde om at spise eventuel overskudsmad.

14.2.8. MADPLAN

En madplan er et materielt element, der indgår i andre madpraksisser, og er et resultat af organisering. Madplan påvirker centrale faser af familiers madforbrug ved at organisere indkøbet og fælles forståelse af familiens aftensmåltiders indhold i perioden, der dækkes. Mange praksisser påvirker og former udarbejdelsen og brugen af en madplan, blandt andre hensyn til smag, travlhed, ordentlig mad og det generelle overblik over opbevaringen. Den ideelle udførelse af en madplan inkluderer opbevaret mad, tilpasses hensyn til familiemedlemmerne og hverdagens organisering, afføder en udførlig indkøbsliste, og foregriber de enkelte madvarers mængde i valget af retter. En effektiv madplan kræver, at madforbrugets praksisser koordineres mod et fælles mål. I forlængelse af mængden kan den modstride det gode familiemåltid, fordi store pakkestørrelser ikke altid stemmer overens med den nødvendige mængde (dikteret af en opskrift), hvorfor maden som følge af lavere friskhed efter nogle dages opbevaring ikke dømmes passende til fælles servering, men kan være brugbar til madpakke. Familierne udfører allerede en del planlægning, der hos visse forøgedes under deltagelsen. Planlægningen modsvarer, hvad der er muligt i forhold til hverdagens uventede begivenheder. Samme konklusion nås af Evans (2014). Familie 2 fører ikke madplan, men planlægger indkøbet efter retten, der er lyst til den givne dag. Familie 4's travlhed og mangel på madlavningslyst medfører en lav grad af planlægning, som indførsel af en madplan dog løser. Familie 1's udførlige planlægning er sammenlignet med de andre familier atypisk, men er tvunget af familiens sammensætning og farens prioritering af organisering. Madplanens retter indeholder genkendelige retter og dermed kendt og vant mad – som kan bruges i flere sammenhænge – der medfører rutineprægede indkøb, og bygger på forventninger om, at maden spises på mere eller mindre faste tidspunkter (Evans, 2014). Idealet om madplanen som opretholdelse af en ligevægt mellem købt mad og spist føde inden næste indkøbstur står i kontrast til hverdagens uforudsigelighed, som det fænomenologiske studie og analysen viser (se også Evans, 2014). For at nærme sig den ideelle udførelse af madplan anbefales det, at madplanen så vidt muligt udarbejdes i fællesskab og tager hensyn til hele familiens smag ved at inkludere genkendelige og afprøvede retter samt inkluderer allerede købt mad. Som følge af hverdagens uforudsigelighed anbefales, at madplanen

omfatter tre eller fire dage i stedet for syv, hvorved dens fleksibilitet er afstemt med hverdagens dynamik og tillader en vis spontanitet. Desuden anbefales at samarbejde med supermarkeder om afskaffelse af mængdetilbud og som alternativ indføre reducerede pakkestørrelser til samme kilopris som større pakker. Det vil gøre det lettere, at afstemme den købte mængde med den nødvendige mængde så mængden af overskudsmad og madrester forebygges. Madplaner har potentiale til at reducere impulskøb og organisere indkøbet, så tidsforbruget på indkøb reduceres. Det er vigtige effekter at fremhæve for familier.

14.2.9. ORDENTLIG MAD

Ordentlig mad er en sammensat praksis, der organiserer de konstituerende praksisser, og bliver derved et meningselement i disse praksisser, så de styres i henhold til at realisere ordentlig mad. Ordentlig mad påvirkes af flere praksisser, end den påvirker. Forandring af idealet ordentlig mad skal ske via de praksisser, der påvirker det (Evans, 2014, p. 98) såsom holdninger og smag. Ordentlig mad er et ideal formet af kulturelle og personlige konventioner, der er konsistent på tværs af familierne (se Artikel 4), og afspejles i eksisterende litteratur (Evans, 2014; Mitchell, 1999; Murcott, 1982, 2011; Short, 2006). Påvirkningen af ordentlig mad findes i alle madpraksisserne i Artikel 4, som det overordnede formål, der via et samlet kompromis mellem divergerende hensyn skal ensrette praksisserne. Hensynene kommer både fra familien og samfundets diskurs, hvor ét sådant hensyn er sundhed. Kompromisset er præget af konflikter på grund af personliggjorte praksisser og praksissers autonomi. Hertil kommer udfordringen i at forstå og efterleve den offentlige diskurs om eksempelvis sund mad (Anderson et al., 1995; Warde, 2016). Ordentlig mad opstiller betingelser for hvilken mad, der er acceptabel, baseret på konventioner og offentlig diskurs. Man antager de øvrige familiemedlemmers attitude og vurderer sin handling i det lys samt formålet med fællesskabet, såsom aftensmåltidet (se Kapitel 4, 4.4 Fænomenologi: At beskrive det selvfølgelige). Short (2006, p. 113) identificerer dikotomien industrielt <> lokalt, der medfører opdeling af mad som enten frisk/rå eller forarbejdet/bekvemmeligt, der sammen med offentlige diskurser positionerer mad som henholdsvis god og dårlig. Andre dikotomier omfatter spisning alene <> spisning med familie, tilberedning med håndkraft <> snyd med hjælpeteknologier, tilberedning fra bunden <> genopvarmning, og anvende lærte, traditionelle madlavningsfærdigheder <> opskrifter (ibid.). Betingelserne for, hvad der er acceptabelt, er dog vidde nok til at tillade lettere forskellige repræsentationer af de konstituerende praksisser. Warde (2016, p. 83) argumenterer for, at i praksisteoretisk omtale af eksempelvis 'acceptabilitet' bør man kalde det 'ikke uacceptabelt', fordi det fremhæver, at der eksisterer en stor grad af tolerance angående de varierende udførelser af praksisser. Short (2006) skriver: "Cooking today means a heterogeneous mix of the fresh, the raw and the pre-prepared, the new and the traditional, the technological and the manual" (pp. 113-114). Tolerancen indikerer et rum for forandring af idealet. Kompetent udførelse af ordentlig mad forudsætter bestemte forståelser og

procedurer, der reguleres af konventioner, standarder og bedømmelser. Således findes mere rigtige måder at udføre praksisserne på end andre. For at ændre ordentlig mad anbefales det, at interventioner målrettes de praksisser, der påvirker ordentlig mad, og udvider graden af acceptabilitet angående frosne og portionsanrettede madvarer, øget kreativitet, der inkluderer mad, som ikke er en del af opskriften, og genopvarmning af madrester. Der består en udfordring i at ændre hele familiens opfattelse af ordentlig mad, og ikke kun enkelte familiemedlemmers. Det anbefales endvidere at bearbejde dikotomierne, idet de har direkte indflydelse på acceptabiliteten af forskellige madvarer, så eksempelvis udskårne, frosne eller portionsanrettede grøntsager ikke opfattes som modstridende ordentlig mad. Uden madplan modvirker travlhed realiseringen af ordentlig mad.

14.2.10. OVERBLIK

Overblik er et materialeelement, da det vedrører organiseringen af mad og andre ting i husstanden. Overblikket påvirker familiers madpraksisser fra planlægning til madrester, og påvirkes af især opbevaringens materielle konfiguration, altså opbevaringsmulighederne i husstanden. Synligheden af mad er både situeret i husstanden og i supermarkedet, det vil i sidstnævnte tilfælde sige at den opbevarede allerede købte mad er lettere at huske i indkøbssituationen. Er maden i husstanden synlig, er den lettere at inkludere i planlægningen i form af en indkøbsseddel, og dermed øges overblikket over dem i indkøbssituationen: overblikket bliver således mobilt. Overblikket former også tilberedningspraksissen, fordi madens placering afgør, om den inkluderes i retten eller glemmes, hvis den er gemt, altså skjult af anden mad eller en uigennemsigtig beholder. Overblik og opbevaring er nært knyttede, hvilket ses i familiernes rutineprægede placering af maden. Til forbedring af overblikket kan farvekodning af køleskabshylder, skabe og skuffer samt eventuelt de enkelte madvarer implementeres. På trods af at nudging, som farvekodningen er inspireret af, udgør en etisk udfordring ved at udnytte menneskers mentale begrænsninger til adfærdsændringer (se Artikel 2), så vil en tilhørende forklaring af farvekodningens funktion komme ud over dette. Nudget vil ved implementering efterhånden blive en del af rutinepraksissen at orientere sig i opbevaringen, hvorfor det fortsat vil fungere som et nudge; altså fastholde adfærden. Forbedring af overblikket kan medføre et indkøb tilpasset madforbruget og brug af madrester, såfremt de dømmes acceptable i forhold til smag, holdninger, fødevaresikkerhed og ordentlig mad. Ydermere kan overskueligheden øges ved anvendelse af gennemsigtige beholdere til eksempelvis opbevaring af madrester i køleskabet. Også rutinemæssig planlægning med madplan vil gøre lettere at huske, hvor maden opbevares så overblikket opretholdes. Det vil dog kun gavne de familiemedlemmer, der planlægger. Børns overblik kan forbedres ved, at madens placering tager højde for deres rutiner og højde.

14.2.11. OPBEVARING

Opbevaring er en praksis, der består i at placere og systematisere maden i husstanden. Opbevaring omfatter al husstandens mad, der kan omsættes til føde eller madspild, og de tilgængelige opbevaringsmuligheder. Opbevaring starter, når mad bringes ind i husstanden, og stopper når den spises eller smides ud. En særlig del af den opbevarede mad tilhører gruppen af madvarer kaldet overskudsmad: mad, der er købt med intentionen om at spise det, men nu ikke er umiddelbart brug for. Praksissen påvirker ikke mange andre praksisser, udover at organiseringen ideelt set skal tage højde for den opbevarede mad muliggjort af et godt overblik, så de kan inkluderes i madplanen og begrænse indkøbet. Derimod påvirkes opbevaring af flere praksisser, der kan skabe overskudsmad: spontanitet, travlhed, indkøb, og personliggørelse af praksisser. Et af de fænomenologiske temaer er 'forstyrrende tilstedeværelse' (se Kapitel 8, 8.4 Identifikation af fænomenet) og betegner overskudsmaden som manifesteringen af et misforhold mellem hverdagens organisering og madforbruget. Evans (2014, p. 32) kalder det kløften mellem ""good intentions" and real life". Således peger praksissen opbevaring på denne kløft som indsatsområde, hvilket forudsætter viden om faktorerne, der skaber den. Som supplerende til de ovennævnte faktorer, peger Evans (ibid. 33-34) på tilgængeligheden af lokale butikker, som en årsag til overskudsmad, fordi ikke alle har mulighed for kun at købe det, der skal bruges, når det behøves. Store supermarkeder som Bilka er lettere for nogle at bruge, men kan betyde store indkøb, der ikke medregner opbevaret mad. Desuden er det svært at medtænke alle hensyn i sine rutiner (Evans, 2014; Quested et al., 2013). Analysen og det fænomenologiske studie placerer overblik som en indflydelsesrig komponent i praksisser knyttet til opbevaring, hvorfor overblik skal påvirkes simultant med opbevaringspraksissen.

14.2.12. AFTENSMÅLTIDET

Aftensmåltidet, der er en praksis, påvirker ikke mange kategorier, men påvirkes til gengæld af flere centrale kategorier såsom holdninger, smag, organisering, ordentlig mad, og indkøb. Aftensmåltidets store sociale betydning skyldes især, at det er det væsentligste måltid, hvor konceptet ordentlig mad kan realiseres. For at det lader sig gøre skal alle de forudgående praksisudførelser på hver sin måde stræbe efter at realisere det ordentlige måltid. Som analysen viser, er opfattelsen af aftensmåltidets betydning dybt indgroet og socialt forankret, hvilket gør den svær at ændre. Det anbefales derfor at ændre ordentlig mad ved at påvirke opfattelsen af de enkelte madvarer, hvilket indebærer ændring af holdninger, så brug af eksempelvis udskårne, frosne eller portionsanrettede grøntsager ikke opfattes som at snyde, men i stedet være ordentlig mad (Evans, 2014, p. 97). Det vil gøre det lettere at købe de rette mængder og nå at inkludere maden i aftensmåltider, indenfor madens holdbarhed. Aftensmåltidet er en vigtig kanal i madens bane gennem husstanden, idet maden enten spises eller smides ud (hvis maden er upassende), og påvirker også om madrester opbevares efter måltidet (Evans, 2012a, 2014; Southerton & Yates,

2015; Artikel 4). I Artikel 4 kaldes denne fase *eating*, og omfavner dermed alle måltider, hvor familien skal spise ordentligt. Eftersom aftensmåltidet påvirkes af mange forudgående praksisser, vil effekten af ændringer i disse kunne ses i mængden af mad, der spildes efter aftensmåltidet, qua overlappet med madrester og madspild.

14.3. NULMADSPILD: ET REDSKAB TIL ÆNDRING AF FAMILIERS PRAKSIS

NulMadspild er et redskab, der skal bistå AVV i implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier. Det findes i Bilag 7. Formålet er at understøtte arbejdet før, under og efter implementeringen. Således indgår NulMadspild i planlægningsfasen, hvor Nulskrald-initiativer udformes og diskuteres med eventuelle samarbejdspartnere. Under implementeringen anvendes NulMadspild som et dialogværktøj mellem AVV og borgere. Efter implementeringen danner NulMadspild grundlag for udvælgelse af indikatorer til måling af implementeringens effekt. Denne sidste del af formålet gennemgås i Kapitel 16, 16.4 Evaluering af Nulskrald-interventioner, efter de to første dele er gennemgået.

Det skal bemærkes at NulMadspild er omfattet af ophavsrettigheder, der som følge af min ansættelse tilfalder AVV. Andre kan bruge NulMadspild til åben innovation. Eksempelvis kan andre affaldsselskaber bruge NulMadspild som et værktøj uden at ændre i det. Derved kan NulMadspild danne en ramme for en vidensbase omkring madspild. Erfaringer fra den professionelle brug af NulMadspild kan tilføjes separat i en skabelon af hensyn til overblikket. Videreudviklingen skal være forskningsbaseret, såfremt den vedrører sammenhængene mellem de konkrete praksisser og elementer for at NulMadspild ikke mister sin validitet. Idet AVV har ophavsrettighederne, skal AVV deltage i og godkende dette.

NulMadspild er præsenteret for AVV den 8/12 2016, hvor det blev tilkendegivet, at redskabet implementeres organisatorisk.

Baseret på grounded theory-analysen af data fra familiestudiet samt resultaterne fra Artikel 3 og Artikel 4 er 12 centrale praksisser og elementer og deres indbyrdes påvirkninger identificeret, og ligeledes er anbefalinger vedrørende ændringer af dem givet. I henhold til Kapitel 5 Teori er en praksis en handling, der kan forstås som en udførelse, altså en observerbar handling, og en enhed, hvor der i analytisk sammenhæng sondres mellem praksissens konstituerende elementer. En praksis består af tre elementer:

- **Mening**: Mentale aktiviteter, emotioner, motivationer, idéer og symbolske betydninger ved deltagelse i en praksis

- **Kompetence**: Forskellige forståelser, praktisk viden og færdigheder
- **Materialitet**: Ting, teknologier, værktøjer, infrastrukturer, kroppen og materialet noget er lavet af

Elementerne bidrager til at styre udførelsen af en praksis, fordi forbindelserne mellem elementerne skabes i udførelsen. Praksisser kan være forbundet i kraft af forbindelser mellem forskellige praksissers elementer. Flere praksisser, der er koordineret mod samme formål, danner en sammensat praksis. Et eksempel herpå er ordentlig mad (se afsnit 14.2.9).

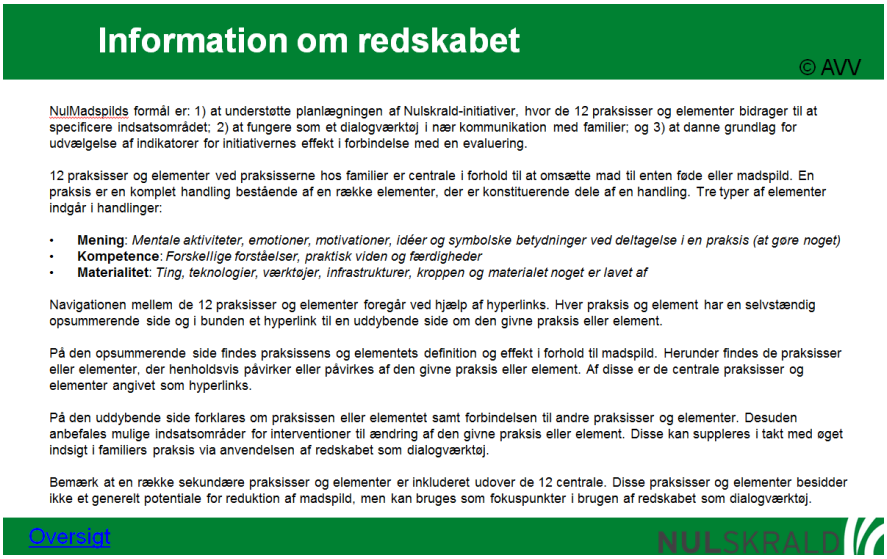
Med meta-kategorien 'Forandring' blev det klart, at forandringspotentialet hos familier findes og ikke er afgrænset til en enkelt del af madforbruget. Som følge af kompleksiteten i netværket af familiers praksisser konstrueres på baggrund af teorien et interaktivt metodisk redskab for at lette implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier. Redskabet tænkes at have to formål: 1) et hjælpemiddel i planlægningen af implementeringen af praksisændringer hos familier via Nulskrald, og 2) et dialogværktøj i nær kommunikationen med familier. Begge som en del af Nulskrald. Dermed bidrager det metodiske redskab, NulMadspild, til besvarelsen af forskningsspørgsmål 3: *Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald*? Og underspørgsmålet: *Hvordan kan en metode til ændring af familiers praksisser udformes*? Det gennemgås med eksempler i det følgende efter en kort gennemgang af redskabet.

Redskabet er en interaktiv model udarbejdet i Microsoft PowerPoint med interne hyperlinks mellem PowerPoint-siderne, hvor navigationens funktionalitet og forståelsen af praksisser og elementer er prioriteret fremfor æstetik. Efter forsiden findes en oversigt over de 12 centrale praksisser og elementer, som tillader hurtig ibrugtagning (Billede 14-1). Øverst på alle sider findes 'Om redskabet', der giver en introduktion til redskabet og dets formål, samt forklarer navigationen (Billede 14-2). Navigationen foregår via hyperlinks mellem de forskellige praksisser og elementer på en overskuelig måde, idet hver praksis har sin egen side med tilhørende definition, effekt i forhold til madspild og forbindelser til andre praksisser og elementer inklusive de sekundære. Kun de 12 centrale praksisser og elementer er hyperlinks (Billede 14-3) (her er første praksis, Aftensmåltidet, brugt som eksempel), fordi disse er væsentlige i forhold til, om familiers praksis forårsager madspild. Hver praksis- og element-side indeholder et link til en side med uddybende information samt anbefalinger for interventioner baseret på huskelisten ovenfor (Billede 14-4, hvor Aftensmåltidet er brugt som eksempel). På den uddybende side gives et kort oprids af praksissens eller elementets relation til madspild, og fremstiller kompleksiteten i familiers praksisser, der udgør deres madforbrug. Første gang en central praksis eller element nævnes i teksten angives den/det som link til den respektive side. Den uddybende information er tilpasset til at brugeren ikke nødvendigvis har videnskabelige kompetencer, hvorfor litteraturhenvisninger fra huskelisten er udeladt. Ligeledes er interne henvisninger i

afhandlingen fjernet, fordi redskabet gerne skal kunne bruges uden forudgående læsning af afhandlingen. Billede 14-5 eksemplificerer med madplan et af elementerne i NulMadspild.

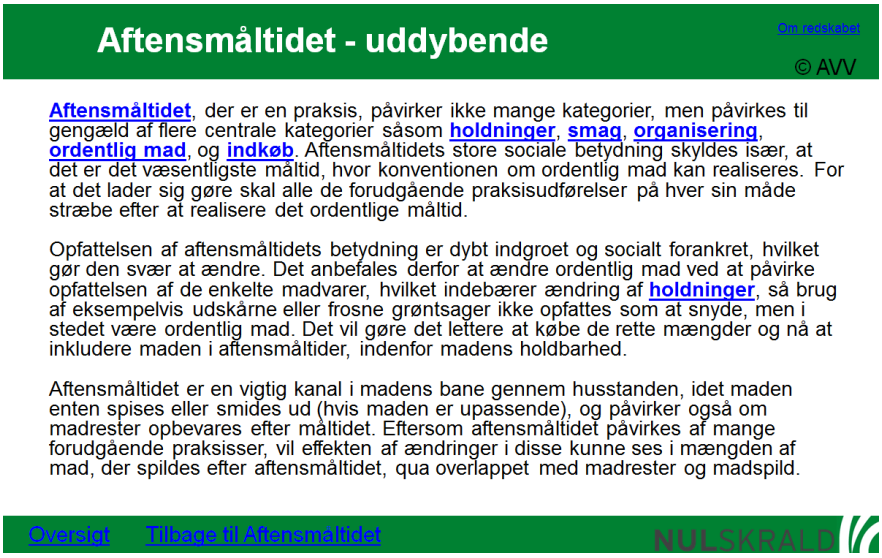
Billede 14-1: Oversigten indeholder links til hver af de 12 praksisser og elementer.

Billede 14-2: Informationssiden om redskabet fortæller om formål, navigation samt indhold på siderne. Nederst er der et link til oversigten over de 12 centrale praksisser og elementer.

Billede 14-3: Siden for hver praksis og element indeholder praksissens navn øverst, herunder definition, effekt i forhold til madspild, og oversigt over de praksisser eller elementer, der påvirkes og påvirker den pågældende praksis eller element. Centrale praksisser og elementer er links.

Billede 14-4: Den uddybende side giver yderligere indsigt i praksissen eller elementet, forbindelser til andre praksisser eller elementer samt anbefalinger til ændring af den pågældende praksis eller element. Centrale praksisser og elementer er angivet som links.

Billede 14-5: Madplan anvendes her som eksempel på et af elementerne i NulMadspild.

Formålet med NulMadspild før implementeringen er at bistå planlægningen af interventioner rettet mod familiers praksis, der forårsager madspild. Erkendelse af kompleksiteten er nødvendig i en planlægningssituation, for interventioner, der kun rettes mod et begrænset udsnit af familiers praksis, der forårsager madspild, vil vanskeligt kunne reducere madspild. Det skyldes, at praksisserne konstituerer et netværk, hvori de påvirker hinanden, og derigennem kan modvirke forandringer: de fastholder hinanden i et rutinebaserede mønstre, der kan ændres via indsatser på flere fronter (Spurling et al., 2013, p. 5). Det kan være ændring af praksiselementerne, fremme vigtigheden af nogle praksisser fremfor andre, eller bearbejde praksissernes forbindelser (ibid.). Viden om praksissernes interaktioner er væsentlig for at diskussioner og interventioner kan øge forandringspotentialet. Det er tanken, at planlægningen af interventioner kan starte i Nulskrald-regi ved at anvende redskabet som udgangspunkt for valg af indsatsområde og eventuelt efterfølgende involvere relevante tredjeparter. De 12 centrale praksisser repræsenterer specifikke indsatsområder, og kan således bidrage til at fokusere planlægningen fra begyndelsen. Afhandlingens problemområde foreligger som Nulskrald-initiativernes indsatsområde: den del af det socio-materielle netværk af mennesker, ting, meningsfulde enheder og interaktioner som initiativerne rettes mod (Vihalemm et al., 2015, pp. 30, 42). Det fælles mål for alle praksisserne angående ændring er, at den bliver vedvarende. I praksisteori er det sociale i konstant forandring, fordi praksisser, der konstituerer det sociale, er dynamiske; de udvikler sig over tid afhængigt af, hvordan elementerne udvikler sig. Den sociale mening knyttet til ordentlig mad kan ændre sig, som debatten om at reducere kødforbruget medvirker til. Længere skoledage kan nødvendiggøre at madpakker spises op for at dække energibehovet. Deltagelsen i frokostordninger på arbejde overflødiggør

madrester, der ellers kunne være spist som madpakke. Fritidsaktiviteter kan forværre travlheden og samtidig stille krav til tidspunkter for måltider og føde, hvilket kan være uforeneligt med børns sengetider, og derved gøre det svært at have et godt familiemåltid. Vedvarende ændringer anbefales at behandle dynamikken som et vilkår, der ligger til grund for designet af interventioner. En intervention, der søger vedvarende ændring af en praksis, skal således i sit design omfavne dynamikken gennem erkendelse af kontekstens kompleksitet og i sig selv være tilpasningsdygtig (Vihalemm et al., 2015, pp. 34–35). Graden af tilpasning vil også gøre det muligt at handle på uønskede konsekvenser, såsom at variationen af familiers kost mindskes for at forbedre overblikket over opbevaret mad ved at reducere madvarernes forskellighed.

NulMadspilds formål under implementeringen er at fungere som et dialogværktøj i kommunikationen med familier. Det er tanken, at kommunikationens mål skal søge at bevidstgøre familier om deres egen praksis, altså uselvfølgeliggøre det selvfølgelige via selvrefleksion. Madspilds samfundsøkonomiske, klima- og miljømæssige konsekvenser kan være rammesættende for dialogen, men bør ikke være del af den, da familier og borgere generelt allerede er bevidste herom: 90 % af danskerne mener, at reduktion af madspild er vigtigt eller meget vigtigt (Forbrugerrådet Tænk et al., 2012). For at bevidstgøre kan to strategier med afsæt i erfaringerne fra familiestudiet anbefales. For det første kan interventioner baseres på forskningsmetoderne, og udføres sammen med familien i husstanden. Det er en stor ressourceomkostning, hvis det skal gennemføres hos mange familier, men vil give de bedste betingelser for at tilpasse yderligere tiltag baseret på indsigterne i familiens praksis og redskabets generelle information om de centrale praksisser. Især anbefales Interviews, der anvender billedmateriale, tegninger af køkkenets grundplan og overordnet set undersøger madpraksissernes relation til madspild. Intervieweren anbefales at udvise respekt for, at madspild for mange er en uundgåelig konsekvens af sammenstødet mellem gode intentioner for madforbruget og hverdagens organisering. Analysen kan meningskondensere data i stil med projektets content logs og efterfølgende foretage en aksekodning, der opdeler data i årsagssammenhænge. Forholdes opdelingen til de centrale og sekundære praksisser kan indsatsområder præciseres, eventuelt i form af praksiselementer der skal ændres. Vihalemm et al. (2015, p. 87) pointerer, at alle praksiselementerne bør påvirkes, så der gives de bedste forudsætninger for vedvarende forandring. Anvendes medier som Nulskralds Facebook-side er interview ikke en mulighed, men alternativt kan provokerende kommunikation sandsynligvis starte en debat. Kommunikationsstilen havde dog begrænset effekt i familiestudiet; men de SMS'er, der gjorde indtryk, forholdt sig til familiens nære hverdag og ikke nationale eller globale statistikker. Derfor anbefales, at det nære prioriteres uanset dialogformen, fordi madspild ellers bliver et fjernt fænomen, der ikke lader sig begribe og dermed ændre.

For det andet anbefales en workshop med samme forløb som de i familiestudiet gennemførte workshops, dog inklusive madforbrugsfasen opbevaring. Her

anbefales, at børnene også inkluderes, fordi det individuelle valg af ord med tilhørende beskrivelser giver et godt indblik i børns opfattelse af mad. Tanken er, at NulMadspild kan bidrage til eksempelvis spørgsmål om, hvorfor familiemedlemmerne har forskellige holdninger til de seks praksisser; planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid, oprydning (herunder madrester) og betydningen heraf for madspild. NulMadspilds potentiale til at tydeliggørelse af praksissernes forbindelser kan understøtte diskussioner af, hvordan praksis er i den givne familie. I fasen Måltid kan der gives en beskrivelse af praksissen aftensmåltidet og at den er forbundet med ordentlig mad, som så kan forklares og efterfølgende diskuteres i familien. Det vil inddrage ordvalg og -beskrivelser i forståelsen af hinandens opfattelser af ordentlig mad, og eventuelt bidrage til ensretning af praksisser, altså modvirke personliggørelse af praksisser. AVV-afholdte arrangementer som borgermøder kan benytte workshopmodellen i nedskaleret udgave og opdele deltagerne i grupper omkring borde og lade dem fokusere på ord-kortene med efterfølgende diskussion, hvor hver enkelt deltager italesætter sin holdning. Resultatet kan være en handlingsplan, der kan færdiggøres hjemme med resten af familien (såfremt kun enkelte familiemedlemmer deltager).

Både interview og workshop kan struktureres efter de seks praksisser; planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid, oprydning (herunder madrester) (Artikel 3 og Artikel 4). Det vil gøre det lettere for familien og især børnene at forholde sig til én fase af madforbruget ad gangen. Redskabets beskrivelse af de 12 centrale praksissers gensidige forbindelser kan inspirere til spørgsmål, der giver familien anledning til at blive bevidst om sammenhængen mellem praksisserne, og hvilken konsekvens det har for madspild, gennem diskussioner. Såfremt interview og/eller workshop vælges, kan en forudgående selvregistrering af madspild danne grundlag for en dialog, idet vejning gør madspild meget konkret og lettere at tale om, som familiestudiet viste. En umiddelbar effekt ved redskabet er dets potentiale til at fremstille kompleksiteten i familiers praksis, der forårsager madspild. En handlingsplan baseret på den pågældende families praksis vil sandsynligvis gøre kompleksiteten overskuelig via konkrete tiltag; ved blot at fokusere på tiltagene i hverdagen behøver familien kun forholde sig til kompleksiteten under interview og workshop. Uanset om der foretages interviews eller afholdes workshop hos familier eller ved arrangementer, bør farvekodning af køleskabshylder anbefales deltagerne, da familierne i familiestudiet oplevede det som en stor forbedring af praksisserne med mindre madspild til følge. Også indførelse af en madplan med indkøbsliste vil bidrage til reduktion af madspild. Aschemann-Witzel et al. (2015, p. 6470) anbefaler, at råd og værktøjer suppleres af tiltag, der øger motivation og engagement ved at tydeliggøre etiske grunde og fordelagtigheden i at reducere madspild. På baggrund af ovenstående er italesættelse af etiske grunde ikke nødvendig, idet familier er bevidste herom. Hvordan interview og workshop udformes, planlægges ved brug af redskabet, og nærværende afhandlings Kapitel 6 Forskningsmetoder vil udgøre en væsentlig del af forarbejdet.

I den forbindelse er overvejelser over tilgangen til interventioner relevante, idet der er forskel på, hvordan problemet opfattes og tilgås afhængigt af om nudging-baseret eller praksisteoretisk tilgang vælges. Forskningsdesignet har benyttet begge i forskelligt omfang, og det er med det afsæt, at der i det følgende fokuseres på nudging og praksisteori. Samtidig præsenteres centrale fordele og ulemper hos tilgangene, der kan medtages i planlægningssammenhæng.

14.4. TO TILGANGE TIL ÆNDRING AF FAMILIERS MADSPILD

Spurling et al. (2013) peger på forandring af forbrugervalg og adfærdsændringer som centrale tilgange i politiske interventioner med bæredygtighed som indsatsområde. Ændring af valg indebærer tilskyndelse til at vælge mere bæredygtige alternativer, mens adfærdsændringer sigter bredere mod, at forbrugere anlægger en mere bæredygtig adfærd (ibid.). Spurling et al. (ibid.) præsenterer en praksisteoretisk tilgang til ændring af adfærd som et alternativ til den psykologibaserede, og i den forbindelse anbefaler forfatterne tre måder at tilgå praksisændringer på: 1) ændre elementerne i en praksis; 2) erstat praksisser med bæredygtige alternativer; og 3) ændre forbindelserne mellem praksisser. Darnton et al. (2011) tilgår adfærdsændringer fra samme positioner og påpeger, at størstedelen af adfærd er vanebaseret, hvor de samme handlinger gentages stort set dagligt uden store variationer. Det gælder både for en psykologisk eller sociologisk tilgang, hvor vaner i førstnævnte er psykologiske mekanismer, der influerer adfærd, mens vaner i sociologien er rutiniserede praksisser (ibid.). Fra en psykologisk position skal adfærdens miljø ændres, fordi vaner afhænger af og udløses af kontekstuelle signaler. Det anbefales, at konteksten gøres ustabil, så forbrugere må genoverveje adfærden og ændre den. Her er nudging en relevant tilgang, på trods af at den bevidste genovervejelse ikke nødvendigvis finder sted (se Artikel 1 og Artikel 2). Darnton et al. (2011) anbefaler samme måder at ændre praksisser på som Spurling et al. (2013). Dog påpeger Darnton et al. (2011), at den praktiske anvendelse af praksisteori i som et værktøj i udarbejdelsen af interventioner til ændring af adfærd stadig er under udvikling. Når ingen egentlig praktisk metode til anvendelse af praksisteori findes, skal forståelsen af det metodiske bidrag have dette in mente. Samtidig søger bidraget at være et bidrag til denne udvikling.

14.4.1. NUDINGBASERET TILGANG

Tilgås reduktion af familiers madspild med nudging fremstår konteksten lukket og indsatsområdet er let identificerbart (Vihalemm et al., 2015). Aktørerne identificeres og analyseres også ubesværet ved at fokusere på deres funktioner og relationer til problemet. Angående madspild vil aktørerne for det første være forbrugere, altså familier, og konteksten omfatte især supermarkeder og hjemmet. Problemområdet opfattes som begrænset med få aktører, og problemets kontekst er rutiner og dermed forudsigelig. Det bevirker en forståelse af problemet som klart afgrænset i dets

årsager og konsekvenser (ibid.). Resultatet er en begrænset forståelse af problemet og dets omfang samt konstituenter, hvorved problemet begribes som specifikke dele med tilhørende specifikke løsninger, der bygger på ekspertviden (ibid.). Artikel 1 og Artikel 2 viser, at nudging søger at udnytte individets automatiske system, kaldet System 1, hvorved empowerment og kontrol undergraves. Til gengæld har nudging sin styrke i at kunne øge sandsynligheden for, at individets adfærd ændres i den ønskede retning med minimale ressourcer hos både designer og individ (se Artikel 1). De 12 praksisser vil udgøre delene med hver sin løsning, og derfor ikke bygge på en holistisk opfattelse af problemet. Dog kan nudges, der bygger på en erkendelse af konteksten som dynamisk og kompleks, danne delløsninger, fordi deres påvirkninger af anden adfærd (praksisser) medtænkes i designet. Nudgings udgangspunkt er den individuelle, irrationelle forbruger (se Kapitel 8, 8.3.3 Indkøb), og dermed lokaliseres problemet hos individets adfærd og konteksten (Vihalemm et al., 2015). Vihalemm et al. (2015) skriver, at eksempelvis nudging vil anvende ekspertviden i løsningsprocessen og resultere i definitive løsninger, eller applicering af gamle løsninger på nye problemer (p. 46-47). Løsningerne bygger på universelle adfærdsmekanismer (ibid. 35), og bliver derved generelle. Grounded theory-analysen viser, at familiers praksis er forskellige, men samtidig har lighedspunkter, hvorfor disse lighedspunkter kan være indsatsområde ved brug af nudging. Løsningernes almengyldighed giver forudsigelige konsekvenser (ibid. 47), som ikke vil stemme overens med den påviste kompleksitet og dynamik i familiers praksis.

Nudging står i skarp kontrast til teorien i det fænomenologiske studie og grounded theory-analysen ovenfor som den eneste tilgang til madspildsreduktion i skarp kontrast. Nudging kan følgelig ikke stå alene. Med nudging behandles det eksisterende netværk som givet og aktørerne som passive, der som følge af psykologiske mekanismer automatisk følger designeres anvisninger og re-konfigurationer af miljøet (se Artikel 1 og Artikel 2). Nudging kan anvendes i indkøbssituationen til at tilskynde et indkøb afstemt med madforbruget; et tiltag der i overensstemmelse med Artikel 2 anbefales at blive suppleret med en oplysende forklaring af nudget. Farvekodning af køleskabshylder er også tilrådeligt. Set fra en praksisteoretisk position er madspild i husstanden et produkt af en kompliceret gensidig påvirkning mellem madpraksisser, og praksisteori kan omfavne kompleksiteten, så problemet bliver lettere at navigere i og dermed håndterbart i en planlægningssituation.

14.4.2. PRAKSISTEORETISK TILGANG

Praksisser eksisterer i et komplekst netværk skabt af forbindelserne mellem deres konstituerende elementer, og forbindelserne reproduceres og ændres over tid igennem udførelser (Shove et al., 2012). Familiers madpraksisser repræsenterer et afgrænset område af netværket, og er forbundne som de øvrige praksisser, som madpraksisserne også er forbundne med. Konteksterne for praksisserne – altså hvor de eksisterer – er husstanden, supermarkedet og infrastrukturer som veje og

elektricitet samt den offentlige indflydelse såsom regulativer, forskrifter og diskurser. Konteksterne er således samlinger af knudepunkter i det netværk, madpraksisserne udgør. Som knudepunkter fungerer konteksterne som koordinerende aktører, der former udførelsen af de givne praksisser. Denne indflydelse har hver af praksisserne også på hinanden, idet de er hinandens knudepunkter. Påvirkningerne varierer over tid, fordi konteksterne er dynamiske, idet aktørerne – mennesker og ikke-mennesker – har skiftende roller og kompetencer og deltager i forskellige praksisser over tid samt besidder varierende koordinerende evner (Vihalemm et al., 2015, p. 46). Konteksten karakteriseres derfor som udefinerbar med mange situationer i udvikling på samme tid (ibid.). Konsekvensen er, at problemet madspild ikke er lokaliseret ét sted, men består af mange sammenfiltrede problemer, som involverer mange aktører (ibid.), såsom supermarkeder, offentlige institutioner, NGO'er, medier, mennesker, ting.

Vihalemm et al. (2015) omtaler problemet som et *wicked problem*; et begreb først introduceret af Rittel og Webber (1973). Et wicked problem har ikke en definitiv formulering (ibid. 161). Problemforståelse og problemløsning udvikler sig samtidigt: ny forståelse leder til nye løsninger, der leder til ny forståelse og så videre (ibid.). Man arbejder så at sige problemorienteret. Forståelsen af familiers praksis, der forårsager madspild, pointerer blandt andre glemsomhed som en årsag, og en løsning vil være at påminde familier om mad, der snart skal spises. Til det kan spørges: Hvad er årsagen til glemsomhed? Ét svar er hverdagens mange aktiviteter og hensyn, og dermed skal noget af roden til madspild findes i årsagerne til glemsomhed. Således må problem og løsning defineres samtidigt, da de hver især peger på nye aspekter ved og årsager til madspild. Rittel og Webber (1973) skriver derfor, at forståelsen af og løsninger på wicked problems hele tiden vil indikere mere grundlæggende årsager. Nulskralds hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode repræsenterer en styrke i forhold til den konstante og nødvendige tilpasning til problem om løsning. Samtidig behøves beslutninger om løsninger, for at diskussionerne mellem aktørerne, der bidrager til udviklingen forståelsen af problemet, gives en retning.

Løsningerne på denne type problemer skal baseres fornuft, holisme og lokal forankret viden baseret på "…the immediate experience of the people concerned…" (Vihalemm et al., 2015, p. 46). Dette kan naturligvis med fordel suppleres med ekspertviden; men ekspertviden kan sjældent stå alene i forhold til denne type af problemer. Løsningerne er til forskel fra nudging-tilgangen afhængige af konteksten og dermed foranderlige: de må være tilsvarende dynamiske for også at kunne tilpasses forskellige aktørers interesser. Som Rittel og Webber (1973) også påpeger, er wicked problems unikke, hvorfor også løsningerne er det (Vihalemm et al., 2015). Det betyder, at løsningerne ikke nødvendigvis kan overføres direkte til andre kontekster: en ny kontekst kræver en ny løsning. Aktørerne, der omfatter alle involverede parter, kan forstå løsninger på forskellig vis, hvilket komplicerer valg af løsninger (ibid.). Det udviklede redskab NulMadspild kan bidrage til at konkretisere

problemet og mulige indsatsområder i kraft af de 12 centrale praksisser. Der vil dog imidlertid stadig være behov for, at dialogen tilgodeser aktørernes forskellige forståelser af madspild, årsager og deres rolle i forhold til løsninger. Dette især i lyset af, at forståelsen af problemet madspild udvikler sig over tid, hvilket kan kræve nye arbejdsopgaver i relation til nye løsninger.

Løsninger, der reducerer madspild, kan medføre nye wicked problems, fordi konsekvenserne er uforudsigelige. Rittel og Webber (1973) beskriver wicked problems som endeløse, idet de er symptomer på andre problemer, og ligeledes har wicked problems ingen identificerbar endelig løsning, hvorfor løsningsarbejdet kan afsluttes af blandt andre ressourcemæssige årsager, uden at den endelige løsning er fundet. Ændring af madpraksisser skal dog ikke forstås som en uløselig opgave. Shove et al. (2012) anskuer løsninger som processer, der bevæger og udvikler sig med problemet: løsningerne er en række af kortvarige tiltag, der løbende tilpasses den dynamiske kontekst (hverdagens organisering og madforbruget), hvor aktørerne lærer undervejs, og hele løsningsarbejdet er forankret i de konkrete praksisser. Vihalemm et al. (2015) anbefaler, at langvarige projekter bør bestå af en række faser, hvor tilpasninger mellem dem kan foretages. Denne strategi anbefales i implementeringen af ændringer i familiers praksis, fordi den giver aktørerne mulighed for at handle på nye forståelser af problemet og følgelig tilpasse løsningerne i hele projektperioden. Nye indsatsområder såsom madpraksissernes elementer kan således også identificeres.

Darnton et al. (2011) anbefaler, at de involverede interessenter i planlægningen af interventioner afholder en brainstorm over elementerne i de relevante praksisser. De 12 centrale praksissers elementer kan kortlægges og diskuteres, for at gøre konkretisere indsatsområdet og udvide forståelsen af, hvordan praksisserne er forbundne (se Kapitel 5, 5.2 Praksisser som udførelser og som enheder, for gennemgang af elementerne). Brainstormen kan struktureres efter KJ-metoden (Kapitel 6, 6.2 KJ-metode), fordi hver deltager formentlig vil have hver sin opfattelse af elementerne. Hver af praksisserne analyseres isoleret for at bestemme dens elementer. Til sidst diskuteres resultatet og der trækkes forbindelser mellem elementerne internt i praksissen, og forbindelser mellem praksisser. Det vil bistå beslutningen om, hvorvidt praksissernes elementer, praksisserne selv eller forbindelserne mellem dem skal ændres.

Praksisser kan forstås som udførelser og enheder, og for at vise forskellen bruger Spurling et al. (2013) et isbjerg i vand som metafor. Udførelser er toppen af isbjerget; den observerbare praksis, som ofte benævnes adfærd, som eksempelvis tilberedning, indkøb og spisning. Praksisser som enheder bestående af elementer findes under vandoverfladen og kan ikke observeres: praksisser som enheder er ikke resultatet af individuelle valg, men derimod socialt betingede, såsom socialt delte forståelser af passende udførelse. For at ændre førstnævnte – praksisser som udførelser – må enhederne forstås og ændres (ibid.).

Praksisser kan som nævnt ovenfor ændres ved at ændre selve praksissen. Praktikere er bærere af praksisser, og praksisser er relativt stabile og genkendelige helheder. Det betyder, at praktikere ikke er skabere af praksisser, men at praksisser er rutinemæssige udførelser, hvorfor ændring af dem skal fokusere på de konstituerende elementer (Darnton et al., 2011). Her må tilgangen være systematisk, fordi adfærden baseres på elementer af materialer, kompetencer og kulturelle konventioner og meninger (Spurling et al., 2013). Derfor er traditionelle kampagner ikke tilstrækkelige, fordi alle praksissens elementer skal introduceres på samme tid for at tilskynde den nye måde at gøre samme praksis på (ibid.); det skal være muligt at forstå, hvordan den nye praksis skal udføres. Her skal det også overvejes, om eksisterende elementer skal fjernes for at lette udførelsen af netop én praksis frem for en anden (ibid.). Provokerende kommunikation kan bidrage til, at en praksis tiltrækker nye bærere ved at promovere specifikke elementer i en informationskampagne baseret på praksisteori. Eksempelvis kan praksisser, hvori meningselementet smag indgår, identificeres ved hjælp af NulMadspild, og efterfølgende undersøge, om elementet skal ændres med interventioner i de situationer, hvor praksisserne udføres, såsom supermarkedet. Elementerne kan lettere bestemmes ved at tage udgangspunkt i praksissens situation, jævnfør pragmatismens applicering af teorier på situationen, hvor problemet findes for at kunne definere problemet (se Kapitel 4, 4.1 Pragmatisme: At tænke med ontologier).

Modsat adfærdsøkonomien, hvor vaner er determinerende faktorer for adfærd, er vaner i praksisteori resultatet af adfærd grundet praksissers rekursivitet, der gør dem genkendelige (Darnton et al., 2011). Derfor bør interventioner sigte mod hele praksissen og ikke kun elementer af den (ibid.). Man kan sige, at ændrer en familie ved intervention kun en konkret madspildspraksis (eksempelvis aftensmåltidet), så vil de øvrige madspildspraksissers indflydelse herpå have en konserverende virkning på den, og der vil være stor sandsynlighed for, at familien falder tilbage til den praksis, der kendetegnede den samlede madspildspraksis før interventionen. Der gives her ikke generelle svar på, hvor mange konkrete praksisser, der skal ændres ved intervention, før end der er en kritisk masse af praksisændring, der skaber en samlet og vedvarende ændring af familiers samlede praksis. NulMadspild kunne benyttes til et forskningsprojekt, der undersøger den fornødne kritiske masse og identificere indsatsområder med størst effekt for madspildsreduktion.

Erstatning af en eksisterende praksis med en ny eller et alternativ kan være løsningen (Spurling et al., 2013), men interventionen må målrettes flere forbundne praksisser. For det første er det relevant at undersøge rummet, tiden og ressourcerne en given praksis kræver. Hvis rummet for opbevaring ændres fra skabe til skuffer, udføres opbevaring på en anden måde med øget overblik til følge. Indkøbet kan konkurrere med aftensmåltidet og ordentlig mad, fordi tiden er knap. Nogle praksisser konkurrerer med hinanden om det samme rum, tid og ressourcer, og ved at hjælpe praksisser, der reducerer madspild (eksempelvis madplan sammen med indkøb), vil disse praksisser udkonkurrere de andre: de vil blive normen for

udførelsen. For det andet kan alternative praksisser tilskyndes, hvor populariteten af praksisser bør undersøges (ibid.). Da praksisser udvikler sig over tid – kaldet en karriere eller bane – er nogle praksisser mere dominerende end andre, og interventioner kan fokusere på at promovere de mest bæredygtige (ibid.). Eksempelvis kan trenden om grøntsager som erstatning af kødet som det mest centrale i en ret understøttes (se også Kapitel 8, 8.3.5 Måltid). Igen kan provokerende kommunikation medvirke til at gøre alternative praksisser mainstream ved at skabe en debat på Facebook, hvori centrale aktører i det socio-materielle netværk deltager, eksempelvis Stop Spild Af Mad, kendte kokke eller tv-personligheder.

Spurling et al. (2013) foreslår som det sidste, at måden praksisser er forbundne på ændres. Vigtige indsatsområder er infrastrukturer, der påvirker, hvor praksisser udføres, og institutioner, der påvirker, hvornår praksisser udføres. Synkronisering er, hvordan praksisser udvikler sig i forhold til hinanden (ibid.), og interventioner kan søge at gøre alternative praksisser populære ved at udvikle dem, såsom at promovere brugen af apps til madplan og indkøbsseddel i stedet for på papir. Rækkefølgen mellem praksisser har indflydelse på hvor og hvornår de udføres i forhold til andre (ibid.). Den potentielle bevidstgørende effekt ved brug af provokerende kommunikation kan medvirke til at familier bliver klare over, hvordan deres praksisser er organiseret, og om der eksisterer misforhold mellem dem og hverdagen. Familie 4's travle indkøb kolliderede med realiseringen af ordentlig mad, og derfor fungerede indførslen af en madplan, der giver færre indkøb og mere tid til tilberedning og måltid. Praksisser påvirker hinanden gennem udførelse og derfor er organisering væsentlig for at reducere madspild, jævnfør Artikel 3 og Artikel 4.

Nudging og praksisteori samt provokerende kommunikation kan med fordel supplere hinanden i reduktionen af familiers madspild, hvor nudging anvendes til at ændre adfærd gennem forandring af konteksten, mens praksisteori anvendes til at ændre praksissers elementer, ændre selve praksisserne og/eller forbindelserne mellem dem. Praksisteori fremstår dog som en tilgang med et større forandringspotentiale, fordi større dele af den dynamiske og komplekse kontekst kan håndteres end med nudging. Et effekthierarki kan opstilles som en hypotese, med praksisteori øverst, herunder provokerende kommunikation og nederst nudging som metoder til at ændre familiers praksis. Det anbefales, at nudging støttes op af de øvrige metoder, for at øge potentialet for langvarige effekter. Nulskralds rummelighed og hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode tillader netop en dynamisk respons på problemet via tilpasningsdygtige løsninger. Brugen af nudging indeholder en etisk udfordring (se Artikel 2), der står i kontrast til Nulskralds borgerinddragende tilgang til affaldsreduktion. Redskabet NulMadspild giver mulighed for at fokusere både dialog med familier og i planlægningen af interventioner.

I den forbindelse er det væsentligt at undersøge, hvilke muligheder og udfordringer AVV's samfundsrolle giver i forhold til at implementere madspildsreducerede praksisser via Nulskrald. Næste kapitel er Artikel 5, der undersøger Nulskralds interne og eksterne udfordringer i at reducere borgeres affald, og det generelle arbejde med Nulskrald. Efterfølgende perspektiveres artiklens resultater til problemområdet madspild i familier. Artiklen bidrager med betingelserne for, hvordan implementering kan finde sted og dermed besvarelsen af tredje forskningsspørgsmål. Forslag til implementeringen gives efter næste kapitel i form af use cases aftalt med AVV.

KAPITEL 15. ARTIKEL 5: The Challenge of a Sustainability Change: A Designerly Approach

THE CHALLENGE OF A SUSTAINABILITY CHANGE: A DESIGNERLY APPROACH

THOMAS DYRMANN WINKEL
AALBORG UNIVERSITY
WINKEL@HUM.AAU.DK

SØREN BOLVIG POULSEN
AALBORG UNIVERSITY
BOLVIG@HUM.AAU.DK

CLAUS A. F. ROSENSTAND
AALBORG UNIVERSITY
CR@HUM.AAU.DK

ABSTRACT

Changing a company's role and position in its context towards a more ambitious profile centred on waste minimisation can be challenging due to external factors such as regulations and economic logics, but also internal challenges of transforming visions into supporting activities can hinder the role change. This paper focuses on the waste minimisation project Nulskrald (Zerowaste) initiated by AVV. The project has undergone two phases without fulfilling its vision. A designerly approach was applied in a strategic workshop as the company faced the launch of the third phase. Here the Actantial model and the Strategic Pyramid were applied and conjoined to enhance waste minimisation activities. As a result, the company enters a new role in which they are no longer just passive, active or interactive in their communication, but also provocative in order to affect citizens' behaviour.

INTRODUCTION

Waste generation is a global environmental challenge since waste pollutes the environment and the surrounding communities (Starke 2012, p. 16). Challenged by this, new waste management strategies focus on the reduction of waste through reuse and recycling. OECD defines waste prevention as: strict avoidance (not generating waste in the first place), minimising the use of dangerous substances, and product reuse (OECD 2004, p. 62).

Municipalities collect and dispose the generated waste. In 2012, the Danish Environmental Protection Agency calculated that approximately 10.4 million tons of waste was generated in Denmark of which 63% was collected for recycling, 29% incinerated, and about 6% was sent to landfills with the rest stored for special treatment (The Danish Environmental Protection Agency 2013). Even though the Danish government and municipalities puts more sustainable strategies for waste management in effect, ambitious visions for changing the ways of thinking about resources and waste are crucial to be taken into action in order to decrease the pollution and resource depletion further. Departing from the standards and going beyond governmental requirements could be one such solution for waste management companies. This, however, calls for an innovative approach within the field and a reframing of the role waste management companies has regarding reuse and recycling. In the past years waste management companies have undergone incremental changes to adjust their practice to the requirements, which they are confronted with, but is this sufficient or is a radical change towards minimising waste needed instead to meet the current environmental challenges?

THE ROLE OF WASTE MANAGEMENT COMPANIES

Waste management companies are established by the government to sustainably manage waste. Their roles and tasks are defined by legal requirements from the government (AVV 2009[1]). Consequently, the vision, strategy and, also, to some degree the practices of a waste management company are defined by the government. However, not all waste management companies find the ambition of sustainable transition high enough.

Since these companies exist in a demarcated role, which presupposes the existence of waste, they are enfeebled to realise their aspiration to do more regarding the minimisation of waste. As a result innovative approaches to waste minimisation are likely not to be pursued by waste management companies, diminishing the level of ambition of new strategies for waste management.

Waste management companies might be experts within their existing context, but are challenged when in the process of entering a new context and hereby redefining or reframing their role in society.

AVV AND THEIR VISION

AVV (Affaldsselskabet Vendsyssel Vest), a publicly owned waste management company located in Northern Jutland, Denmark, has higher ambitions than the governmental requirements and will therefore constitute the empirical case for this paper. As an organization they are seeking not only to collect and manage, but also to actually affect society to minimise waste.

AVV's CEO even has a vision to set a political agenda directed towards venturing beyond the existing operations to promote waste minimisation. The vision shared by him and the board of AVV is to profit from new activities directed towards minimisation of waste. This presents a challenge for AVV, because if citizens for instance reduce their waste then AVV will experience a decrease in their income due to their selling of sorted waste. It presents a dilemma for waste management companies because their existence presupposes waste. Despite this dilemma, AAV decided to pursue waste minimisation from an environmental and ethical perspective.

RESEARCH METHODOLOGY

The methodological approach for this paper is mainly action research (Heron & Reason 2006); however it is combined with early investigative interviews, as a means to understand the context, before engaging with it. The combined methodological approach is rooted in a hermeneutic interpretation of the compiled qualitative data.

The interviews were initially conducted to uncover the previous activities within the Nulskrald project. Three semi-structured interviews were conducted with key figures to understand the underlying motivation and the experiences gathered from establishing and driving the first two phases of the project. The three employees were the Innovation Manager, the project manager and the internal communicator. The interview guides were adjusted to match the individuals' role as well as their responsibility and line of work.

The qualitative interview data was transcribed before being processed and coded using the data software nVivo and analysed further through the KJ method (Scupin 1997; Spool 2004). The transcribed data was cut into small pieces of meaningful data – from one sentence to a longer argument of up to 10 lines. These data pieces were arranged and rearranged into momentous clusters. Insight into the connections between the different actors and even paradoxes within the context were identified. The analysis of the interviews enabled us to define the core areas of the strategic workshop in which we as action researchers were active participants in the field.

Two frameworks were used as a setting to identify AVV's surrounding context and its complexity, as well as AVV's future role. The frameworks will be elaborated below (cf. Strategic workshop).

The strategic workshop was recorded on video and subsequently a meaning condensation was performed. Photos of the Actantial model and the Strategic Pyramid supplemented the analysis. The meaning condensation focused on identifying the main stories described by the participants as they were working with the Actantial model. A recurring motif of AVV's role and its implications for the third phase of project Nulskrald (Zerowaste) was then deduced.

PROJECT NULSKRALD

AVV launched project Nulskrald in 2013 with the aspiration to minimise waste by making the citizens the pivot of different initiatives.

The Innovation Manager argued that the vision for Nulskrald is to engage citizens in the minimisation of waste with an end-goal of triggering behavioural change, ending with a consumption pattern that reduces waste at the household level.

Accordingly, the project manager's vision is to promote citizens to take responsibility for their waste by eventually minimising the generation of waste. Moreover, the vision builds on the idea of consumer empowerment by engaging citizens in autonomous

[1] The new waste management plan for AVV will be published in 2014.

communities to mutual inspiration and knowledge development.

Involving citizens to a greater extent than previously increases the organisational and the communicational complexity because AAV hereby enters a new context with extended communication to the citizens.

Including the increased complexity of the context, the process of reframing presents as a considerable challenge for waste management companies, such as AVV. Achieving the new and desired role of AVV can be considered as a radical change and if they succeed it can be characterized as a radical innovation.

The authors claim that a designerly approach (Cross 2006) within an action research intervention (McNiff 2002; McNiff & Whitehead 2006) can accommodate the orientation in the increased complexity and support the process of reframing the vision, mission and short-term goals of companies with high environmental ambitions.

COMMUNICATIVE ROLE

Read (1999) classifies three common types of communication used by waste management companies promoting recycling in the UK: *passive*, *active* and *interactive* (Read 1999, p. 229). Read defines the interactive aspect as a broader term, including door-to-door surveys and education, telephone hotline, visits to the recycling centre and public meetings (Read 1999, p. 229). AVV uses this approach; however, they also use Facebook, Twitter, Instagram, and a corporate blog (AVV 2009). Therefore, we include Capriotti and Moreno's (2007) definition of interactivity regarding websites as a way to generate relationships between the public and the organisation (Capriotti & Moreno 2007, p. 85).

THE FIRST TWO NULSKRALD PHASES

Project Nulskrald consists of three phases of which two has already been carried out. Each of the two first phases consisted of an experiment with a certain focus in order to test different strategies. In the following we will provide a brief overview of the first and second phase, concentrating on the waste focus, main initiatives, the type(s) of communication and the target group.

PHASE 1

The activities in the first phase aimed at improving the citizens' sorting of waste (Nulskrald 2013). The approach was to use competitions to motivate and intensify the sorting of waste. The time frame for the phase was five weeks with weekly weighing of the residual waste at the participants household by the refuse collectors. The residual waste from the households was also weighed in the week prior to and after the phase. All households within the two municipalities could participate by actively signing up. This had an effect on the type of participants as these were mostly active and dedicated citizens. The participating 105 households achieved an average reduction of 51 % of the residual household waste.

All three types of communication were used to provide guidance and advice on the praxis of the sorting of household waste. Primarily, passive and active communication was used, supported by the interactive method, which mainly comprised a Facebook page and two public meetings.

PHASE 2

Phase 2 had the same focus as Phase 1, but also included the promotion of smart shopping such as buying quality rather than quantity (Nulskrald 2015). This second phase had a time frame of all of 2014 and was geographically limited to a village of about 600 citizens in Northern Jutland. The long time frame and the fact that the activities was run by citizens allowed for the citizens to engage in self-propelled communities and provided an opportunity to try out different activities in the village as well. The overall aim was to empower the citizens.

Unlike in Phase 1 the residual waste was not weighed at each household but the body of residual waste from all the households was weighed after the collection. At four locations in the village, public recycling containers were set up at which citizens could drop off seven different fractions of recyclables.

No sign up was required as all the citizens were perceived as participants to ensure that everyone felt as a part of the challenge.

In Phase 2 all three types of communication were applied, however, the interactive communication was used more extensively than in the previous phase by creating a steering committee and task groups with citizens and having several public meetings (Nulskrald 2015).

AVV realised that the vision of project Nulskrald was not met during the first two phases. Instead the two phases were incremental adjustments to the existing line of action. The reason for this is that the context in which AAV operates is complex as there are a high number of actors with different agendas and, in addition, AVV is bound by regulations formed by the municipality and government. This complexity was an obstacle for achieving a shared vision and defining specific actions to meet the vision. A strategic workshop was planned to support the clarification of this matter.

STRATEGIC WORKSHOP

We proposed to facilitate a strategic workshop for AVV with the aim of, firstly, developing a shared perception of the context in which they operate and, secondly, collectively defining, which position to take or role to play in the third phase of the Nulskrald project. We found these two matters to be essential to address for the further progression of the project, due to the fact that diverse perceptions and inconsistencies in the vision for Nulskrald was identified through the mapping of the interviews. The diversity and inconsistency was a result of different responsibilities and a high contextual complexity with several paradoxes in the environmental political landscape. The complexity should not be neglected, but instead it should be embraced in order to develop an appropriated and relevant vision and mission.

We invited participants from different positions within AVV. The CEO, the Innovation Manager, the project manager, the internal communicator, one of the employed industrial PhD-fellows and the business developer participated in the workshop. One of the external initiators to the Nulskrald project was prevented from participating, but with this exception the people central to the project was gathered. In addition, we were three academics represented to facilitate the workshop. The workshop was conducted in a participatory set up, where we would facilitate the activities, while also engaging in the discussion by questioning and challenging the participants to collectively develop the new insights and the future direction.

A six hour workshop was planned where the two challenges was addressed with two frameworks first separately then jointly. Two frameworks, the Actantial model (Greimas 1966/1983), supported by the method Object Theatre (Strand 2014b), and the Strategic Pyramid (Liquid Agency 2012) were carefully selected to facilitate a discussion and to enable new insights in the form of a theoretical framework.

THE ACTANTIAL MODEL

Traditionally, the Actantial model is applied to theoretically analyse actions in literature due to its ability to decompose into actants and hereby illustrate how they affect each other on the axis of *power* and *desire* to describe the influence on the axis of *transmission* (Greimas 1966/1983). In the intervention the Actantial model was applied to analyse and abductively depict the future role of AVV and the consequences, which would appear in the wake of the new role (see above). In this sense the Actantial model was applied as an outwards perspective in contrast to the other applied model; the Strategic Pyramid.

THE STRATEGIC PYRAMID

The Strategic Pyramid has been developed by Marty Neumeier, Director of Transformation and writer at Liquid Agency. The Pyramid has three levels ranging from the top with the overall purpose to the actual goals at the bottom. Vision and mission ties the two levels together in the middle. The Strategic Pyramid was applied to create coherency between AVV's vision and their planned initiatives. Thus, the Pyramid provided an inwards perspective.

The insights from the Actantial model were collectively applied on a meta-level to the Strategic Pyramid, which then again and iteratively was related to the Actantial model. Combining them and applying them in a strategic context has to the authors knowledge not been done previously.

THE PROCESS

As clarified above there was a need to rethink the role of AVV in the third phase of Nulskrald. This could broadly be framed as a design challenge as it concerned "changing existing situations into preferred ones." (Simon 1969/1996, p. 4) and a designerly way of working was incorporated into the workshop. Inspiration was found in the creative method Object Theatre (Strand 2014b) to embrace the complexity of the wicked problem (Rittel 1972, Rittel & Webber 1984, Buchanan 1992). In Object Theatre artefacts are applied to articulate or configure meaningful stories of professional practices of any sort (Strand 2014a, p. 325), which also has proven to be valuable in design settings (Poulsen & Strand 2014).

In the workshop we replaced the sandbox, which is the platform for negotiation in Object Theatre, with the Actantial model. A broad collection of randomly picked artefacts, from a baby figure to a dollar note and from houses to warriors, was brought to the workshop in order to support an involving and rich interaction among the participants.

Figure 1: The Innovation Manager explaining his vision for Phase 3.

The purpose of project Nulskrald was defined as *Think the environment first*.

This led to the articulation of three missions corresponding to the overall vision, which was *Start a movement*, *Motivate to minimise waste* and *Transparent Business*. Starting a movement referred to engaging citizens to start a movement centred on consumption and minimising waste. Transparent business referred to a transparency of, for instance, production processes.

The vision should be fulfilled through the mission. The phrases *Citizen-centred* and *Passionate citizens* referred respectively to having citizens as the pivot of any Nulskrald activities and to address the passionate citizens first. The mission should be accomplished by short-term goals, which were rooted in prior dialogue and thoughts within the organisation. The three core areas were identified and described:

1. Increasing reuse of clothing, electronic products and construction waste by providing a better service in the associated shops and by re-designing the clothes
2. Encouraging citizens to unsubscribe the weekly deliverance of paper commercials through nudging by providing pre-filled unsubscribing forms
3. Promoting citizens to reflect upon food waste through critical design or provocative initiatives.

AVV aims at presenting thought-provoking subjects on waste to citizens in order to change their way of thinking and subsequently their behaviour.

This is a shift of attention from recycling to reuse and minimisation of waste. The core areas address very specific fractions, which the authors believe to provide a basis for a focused effort in the reframing of AVV's role. Additionally, the insights into the interconnectedness and complexity of the context helped AVV to shape their vision for the reframing.

DISCUSSION

THE CHALLENGE OF CHANGE

AVV's approach to communicating has undergone changes from before the initiation of Nulskrald to the third phase of Nulskrald. These are organised in Table 1.

Table 1: Phase 0 to 3 with the characterisation of change.

	Pre-Nul-skrald	**Before the workshop**		**After the workshop**
	Phase 0 (- 2012)	***Phase 1 (2013)***	***Phase 2 (2014)***	***Phase 3 (2015 -)***
Waste focus	Recyc-ling	Recyc-ling	Recyc-ling	Minimi-sing
Main initiatives	Sorting of waste	Intense sorting of waste	Intense sorting of waste Enga-ging citizens into social groups	Minimisa-tion of waste by focusing on the front end of the value chain
Type(s) of communi-cation	Passive (Active) (Interac-tive)	Passive Active (Interac-tive)	Passive Active Interac-tive	Passive Active Interac-tive Provoca-tive
Citizen role	Everyo-ne	The active and dedica-ted	Everyo-ne	Undeci-ded
Characte-risation of change	None	Incre-mental	Incre-mental	Radical

The passive and active types of communication used in Phase 1 and 2 characterize AVV's required role as they enable the provision of information from AVV to their citizens. With an emphasis on interactive communication in the second phase, AVV pursued the ambition of creating a new role, encompassing the innovative vision of going beyond the required role and also opening on an organisational level towards the surrounding context. As Woodard et al. (2005) point to it is "becoming an increasingly popular" method of communication "as local authorities attempt to raise waste awareness" (Woodard et al. 2005, p. 120).

The interactive communication type procured extensive knowledge about the involved citizens. Especially public meetings and Facebook dialogues offered insights into the beliefs and behaviour of the citizens, resulting in much more complex and multifaceted concepts of the citizens. The public meetings and Facebook made it possible for the citizens to contribute to and influence the Phase 3 experiment. As such the interactive style of communication allowed the citizens to co-create different aspects of the experiment, but, also, to make sense of and reflect on their own behaviour and waste in general, possibly changing their mental models. To answer this, however, requires a follow up study.

As Table 1 shows, AVV has taken incremental steps towards more than just raising waste awareness by including the passive and the active style of communication to a larger extent. However, both phases

were aimed at the sorting of household waste regardless of the initial vision for Nulskrald's focus on waste minimisation. Incremental innovations are known to be minor improvements to an existing solution without changing the concept (Dewar & Dutton 1986; Bessant & Tidd 2011; Rowley et al. 2011). The progression of Nulskrald indicates that it is difficult for AVV to implement the new vision. In addition, this raised the question whether AVV would be able to fulfil their vision with incremental steps or if more radical changes had to be made. Radical innovations are fundamental and revolutionary changes to an existing concept or creating something new (Dewar & Dutton 1986, p. 1422-1423; Bessant & Tidd 2011, p. 248; Rowley et al. 2011, p. 77).

Throughout the entire project, the vision of Nulskrald has been waste minimisation; however, the activities within Phase 1 and 2 were expansions of the existing recycling activities known from Phase 0, which constitutes the usual line of thinking as the focus unintendedly remained on recycling (see Table 1). Thus, the incremental improvements did not meet the radical vision of Nulskrald. The main reasons are that the very idea of Nulskrald conflicted with the existing regulations and the implemented economic logic as the waste management companies' existence presupposes waste. The regulations and the economic logic promote ossification, keeping AVV from realising a radical role change. Also, aiming for minimisation required AAV to perceive itself differently in order to play another role in the context. The reframing and reorientation in the context proved to be difficult for the waste management company.

EXTENTED ROLES

In the context of AVV, Nulskrald serves as the platform upon which AVV through interactive communication with the citizens can co-create a change in the political landscape (Prahalad & Krishnan 2008, p. 27): a new co-created behaviour aimed at minimising waste. In the Actantial model the new behaviour was presented as the Object, and AVV – with the support of its resource networks – helps the citizen in realising the behaviour change.

The co-created behaviour is planned to be brought into effect by a provocative style of communication, presenting waste and consumer related challenges and paradoxes to citizens, and eventually kick start a public debate possibly with political changes to follow. The authors claim that AVV through the provocative approach can access the consumers as a source of competence (ibid. 30), affecting their consumer behaviour and thereby indirectly influencing the production of consumer goods.

Moreover, AVV aims at creating a paradigm innovation (Bessant & Tidd 2011) by implementing a provocative style of communication. This means changing the underlying mental models of citizens and AVV itself.

Deliberation as a tool for collaborative policy-making and governance has been thoroughly addressed and spoken in favour of by John et al. (2011, 2013), Fung & Wright (2001, 2003), and Sirianni (2008), arguing that citizen empowerment to a greater extent legitimises processes dealing with large public problems.

THE DESIGNERLY APPROACH

A designerly approach was employed to face the challenge of rethinking their activities in the third phase of the project. While the objective of the workshop was clear; however, the very framing of the situation with all the different actors and stakeholders was wicked. The ambiguity and complexity of the problem call for a designerly and solution-oriented approach. The overall structure of the workshop was arranged in accordance to designers iterative process of understanding the presence and envisioning the future by focusing, reflecting and reframing (More & Buur 2005). In practice this meant that the activities designed for the workshop aimed at enabling the participants to enter an abductive mindset in order position themselves in the complex landscape of regulations, traditions and actors, and, equally important imagine potential futures. The activities were inspired by designers way of engaging in the surrounding world to envision new solutions. Gedenryd argued that cognition is not organized around a mind working independently, but cognitive tasks are dependent of mind and action interaction with the surrounding world (Gedenryd 1998, p. 147). Working with the Actantial model offered an opportunity for AVV to orientate them in the context, while embracing the complexity and allowing new ideas to emerge. The iterative process of conjoining the gained insights from the Actantial model with the Strategic Pyramid supported the alignment and refinement between the vision, mission and intended future actions.

EXTERNALISATION

Externalization is an innate part of designing as designers have traditionally externalized their thoughts and ideas through mock-ups, sketches, and models, simply because "once externalized, the ideas become 'real'. They become something that can be discussed, defined, embraced, or rejected by any number of people, and the ideas become part of a larger process of synthesis." (Kolko 2011, p. 16).

The artefacts or "figures collect the people through their invitation to inhabit the corporal stories told in their lineaments" (Haraway 2008, p. 4). Here the artefacts were applied to develop configuration and re-configuration of the participants' perception of the context in the spatial area of the Actantial model. In this sense the participants collectively developed a mutual perception of the context.

REFRAMING THROUGH STORYTELLING

Applying creative methods and tools on a business strategy can be fruitful (Roos et al. 2004; Heracleous & Jacobs 2008; Nissley 2010; Gudiksen 2015). Roos et al. (2004, p. 565) argues that by using the alternative method 'serious play' new insights can be generated, leading to new strategies. This was also evident using the Object Theatre. Gudiksen (2015, p. 14) points out that a designerly approach embraces uncertainty and a temporary space for imagination motivates creative sense-making. Applying arts-based alternative tools to strategy processes can contribute to organisational learning (Nissley 2010, p. 13). In this case the application of the Object Theatre and the Actantial model enabled reframing through storytelling.

CONCLUSION

Having high sustainability ambitions and evolving the line of actions accordingly can be difficult due to internal and external factors such as the complexity of the context and fastening regulations, which tend to promote ossification of the field rather than encouraging new sustainable and innovative initiatives.

The complexity and uncertainty of the context and transition towards waste minimisation was embraced by the designerly intervention. This supported AVV in defining their new role in the context and the corresponding strategy by orienting and reorienting AVV in the Actantial model and relating the findings iteratively to the Strategic Pyramid.

Three core areas were developed, which directly concentrated on minimisation of waste and enabled AVV to orient their future actions. This can be perceived as a radical change which is evident in AVV's self-image and actions – such as the provocative style of communication – as well as its relation to the citizens.

REFERENCES

AVV, 2009. Affaldsplan 2009-2012. AVV, Hjørring kommune and Brønderslev kommune. Available from: http://www.avv.dk/sites/default/files/Affaldsplan.pdf. [14 January 2015].

Bessant, J., and Tidd, J., 2011. *Innovation and Entrepreneurship* (2nd ed.). Chichester: John Wiley & Sons.

Buchanan, R., 1992. Wicked Problems in Design Thinking. Design Issues, vol. 8, no. 2, pp. 5–21.

Capriotti, P., and Moreno, Á., 2007. Corporate citizenship and public relations: The importance and interactivity of social responsibility issues on corporate websites. Public Relations Review 33, 84–91. doi:10.1016/j.pubrev.2006.11.012

Cross, N., 2006. *Designerly Ways of Knowing*. London: Springer Verlag.

The Danish Environmental Protection Agency. 2014. Affaldsstatistik 2012. 24 October 2014. Available from: http://mst.dk/media/129664/affaldsstatistikken-2012.pdf. [19 January 2015].

Dewar, R.D., and Dutton, J.E., 1986. The Adoption of Radical and Incremental Innovations: An Empirical Analysis. Management Science 32, 1422–1433.

Fung, A., and Wright, E.O., 2001. Deepening Democracy: Innovations in Empowered Participatory Governance. Politics Society 29, 5–41. doi:10.1177/0032329201029001002

Fung, A., and Wright, E.O., 2003. *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance*. London: Verso.

Gedenryd, H., 1998. *How designers work*. Thesis (PhD) Cognitive Studies. Lund University Cognitive Studies.

Greimas, A. J., 1966/1983. *Structural Semantics: An Attempt at a Method*, trans. McDowell, D., Schleifer, R., and Velie, A. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press.

Haraway, D., 2008. *When Species Meet*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Heracleous, L., and Jacobs, C.D., 2008. Crafting Strategy: The Role of Embodied Metaphors. Long Range Planning, The Crafts of Strategy 41, 309–325. doi:10.1016/j.lrp.2008.02.011

Heron, J. and Reason, P., 2006. The Practice of Co-operative Inquiry: Research 'with' rather than 'on' People, in Reason, P. and Bradbary, H. (eds.), *Handbook of Action Research*. London: Sage Publications.

John, P., 2013. Experimentation, Behaviour Change and Public Policy. The Political Quarterly 84, 238–246. doi:10.1111/j.1467-923X.2013.12010.x

John, P., Cotterill, S., and Richardson, L., 2011. *Nudge, Nudge, Think, Think*. Bloomsbury Academic, Huntingdon, GBR.

Kolko, J., 2011. *Exposing the Magic of Design: A Practitioner's Guide to the Methods and Theory of Synthesis*. New York: Oxford University Press.

Liquid Agency, 2012. The Strategic Pyramid. Available from: http://www.liquidagency.com/blog/the-strategic-pyramid/#.VL44i0eG98E. [20 January 2015].

McNiff, J., 2002. *Action Research: Principles and practice*. Oxon: Routledge.

McNiff, J. and Whitehead, J., 2006. *All you need to know about action research*. London: Sage Publications.

More, J., and Buur, J., 2005. Exploring how user video supports design. In the Making, Copenhagen

Nissley, N., 2010. Arts-based learning at work: economic downturns, innovation upturns, and the eminent practicality of arts in business. Journal of Business Strategy 31, 8–20. doi:10.1108/02756661011055140

Nulskrald, 2013. Nulskrald Rapport. Available from: http://nulskrald.dk/baggrund/resultater. [19 January 2015].

Nulskrald, 2015. Nulskrald Tversted Rapport. In press.

OECD, 2004. Working Group on Waste Prevention and Recycling. Available from: http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/epoc/wgwpr/se(2004)1/final. [21 January 2015].

Poulsen, S. B., and Strand, A., 2014. A creative designerly touch. Academic Quarter, Spring edition.

Prahalad, C., and Krishnan, M. S., 2008. *The new age of innovation: Driving cocreated value through global networks*. New York: McGraw Hill.

Read, A.D., 1999. "A weekly doorstep recycling collection, I had no idea we could!": Overcoming the local barriers to participation. Resources, Conservation and Recycling 26, 217–249. doi:10.1016/S0921-3449(99)00008-7

Rittel, H., 1972. On the Planning Crisis: Systems Analysis of the 'First and Second Generation'. Bedriftsøkonomen, no. 8, pp. 390-396.

Rittel, H. and Webber, M. M., 1984. Planning problems are wicked problems, in Cross, N. (ed.), *Developments in Design Methodology*. New York: John Wiley and Sons, Inc.

Roos, J., Victor, B., and Statler, M., 2004. Playing seriously with strategy. Long Range Planning, Boundaries and Innovation 37, 549–568. doi:10.1016/j.lrp.2004.09.005

Rowley, J., Baregheh, A., and Sambrook, S., 2011. Towards an innovation-type mapping tool. Management Decision 49, 73–86. doi:10.1108/00251741111094446

Scupin, R., 1997. The KJ Method: A Technique for Analyzing Data Derived from Japanese Ethnology. Human Organization 56, 233–237.

Simon, H., 1969/1996. *The Sciences of the Artificial* (3rd ed.). Cambridge, MA: MIT Press.

Sirianni, C., 2008, Investing in Democracy: Engaging Citizens in Collaborative Governance, Brookings Institution Press, Washington, DC, USA. Available from: ProQuest ebrary. [13 April 2015].

Spool, J., 2004. The KJ-technique: A group process for establishing priorities. Available from: http://www.uie.com/articles/kj_technique. [19 January 2015].

Starke, L (ed.), 2012. State of the World 2012: Moving Toward Sustainable Prosperity, Island Press, Washington, DC, USA. Available from: ProQuest ebrary. [10 April 2015].

Strand, A. M. C., 2014a. Material Storytelling. Resituating Language and Matter in Organizational Storytelling, in Jørgensen, K. M. & Largarcha-Martinez, C. (eds.), *Critical Narrative Inquiry – Storytelling, Sustainability and Power in Organizations*. New York: Nova Science Publishers.

Strand, A. M. C., 2014b. The Story of Grandma's Dress (code): Practices diffracted through the Apparatus of Material Storytelling. In: In Boje, D. M. and Henderson, T., 2014. *Being Quantum. Storytelling and Ontology in the Age of Antenarratives*. Newcastle: Cambridge Scholar Publishing.

Woodard, R., Bench, M., and Harder, M.K., 2005. The development of a UK kerbside scheme using known practice. Journal of Environmental Management 75, 115–127. doi:10.1016/j.jenvman.2004.11.0

15.1. ARTIKEL 5'S RELATION TIL PROJEKTET

Meningskondenseringen af data fra workshoppen identificerede som nævnt i artiklen en række historier, der blev konstrueret i arbejdet med aktantmodellen. Der er tale om fem historier med hver sin konflikt og aktører, og et kort oprids af disse bidrager til at kontekstualisere implementeringen via Nulskrald i næste kapitels use cases.

Konflikten i den første historie er politikeres og branchekollegaers modstand mod Nulskralds ambition om at hjælpe borgeren til at opnå en følelse af mere tid og livsglæde gennem ændring af borgernes holdninger. Modstanderne er låst fast i væksttænkning og mangler progressive ambitioner. Nulskrald hjælpes af transformerede modstandere og ændrede rammer og love, så AVV, der styrer Nulskrald, ikke begrænses i sine aktiviteter. AVV vil gerne transformere branchekollagerne til hjælpere.

Konflikten i anden historie er væksttænkning hos politikere, virksomheder, organisationer og borgere. Målet er, at borgerne sparer penge med Nulskralds hjælp. Det indebærer, at der købes kvalitet frem for kvantitet og at madspild reduceres. Borgerne motiveres ved, at Nulskrald tydeliggør konflikten for dem.

I tredje historie er konflikten, at renovationsgebyret er det samme uanset borgerens affaldsmængde. Det betyder, at der ikke er et økonomisk incitament til at reducere affaldsmængden. Nulskrald vil hjælpe borgere til at fokusere på reduktion frem for sortering, og pladsmændene på genbrugspladserne vil medvirke hertil. Overgangen til 14-dages tømning, der er billigere end ugetømning, anvendes som løftestang til at synliggøre konflikten, hvorved borgerne skal henvende sig kritisk til modstanderne: politikere og organisationer. Arbejdet med en løsning af konflikten bidrager til at øge AVV's CSR.

Konflikten i fjerde historie er gamle værdier og forbrugsmønster der fokuserer på vækst. Målet er nye værdier og selvrealisering samt livsglæde hos borgere, som Nulskrald hjælper til at blive nulskraldere; borgere der aktivt forsøger at reducere sin affaldsmængde (se Nulskrald, n.d.).

I den sidste historie var målet Nulskraldfællesskaber af borgere; fællesskaber, der er en del af andre fællesskaber, hvor affaldsreduktion bliver en central del af disse (se også formålet med nulskraldsfase 2; Kapitel 1, 1.4 Udviklingen af projekt Nulskrald). Erfaringer fra den på den tid igangværende nulskraldsfase 2 i Tversted viste, at et selvstændigt Nulskraldfællesskab ikke var muligt. Konflikten skabes af modarbejdende politikere, så borgerne ikke kan etablere fællesskaberne. Nulskrald hjælper borgerne med opstart og vedligehold af fællesskaberne. Politikere, der har med AVV's hjælp forstået præmissen i Nulskrald, hjælper, fordi politikerne øger sine chancer for at blive genvalgt. Politikerne er både lokale, nationale og EU-politikere. En underliggende konflikt er, at arbejdet er ressourcekrævende for AVV.

Historierne repræsenterer workshopdeltagernes oplevelse af AVV's og Nulskralds kontekst og dennes aktører, som formodedes at være centrale. Arbejdsmetoden under workshoppen var hermeneutisk fænomenologisk, hvor Nulskrald udgjorde fænomenet og aktørerne underfænomener, der tilsammen dannede konteksten. Forforståelser og fordomme blev skiftevis appliceret og suspenderet i fortolkningen af nye indsigter og udviklingen af historier. De gennemgående konflikter er væksttænkning, fastlåst forbrugsmønster og besnærende rammer og love for AVV's virke via Nulskrald. Resultatet af konflikterne er en stor affaldsmængde. Modstanderne er politikere, organisationer, virksomheder og borgere, der i sin fastlåste adfærd, forbrugsmønster og tankegang undergraver forandringspotentialet ved at opretholde konflikten. Målet er at gøre borgere til nulskraldere og reducere affaldsmængden. Det sker ved transformering af modstanderne, der tilegner sig Nulskralds præmis og udvider rammer og love for AVV's handlemuligheder. Nulskrald tydeliggør endvidere konflikten for borgerne, der i en bottom up-proces ændrer politikere, organisationer og virksomheder. Hvori Nulskralds hjælp til borgerne består konkretiseres via tre use cases, der bygger på NulMadspilds brugspotentiale og forholdes til ovennævnte historier.

KAPITEL 16. IMPLEMENTERING VIA NULSKRALD

Projektets tredje forskningsspørgsmål er: *Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald*? Til at understøtte implementeringen er redskabet NulMadspild konstrueret i forrige kapitel, der besvarer forskningsspørgsmålets underspørgsmål: *Hvordan kan en metode til ændring af familiers praksisser udformes*? Med redskabet og teorien, der blev udviklet via grounded theory-analysen af data fra familiestudiet, blev forskningsspørgsmålet delvist besvaret. Artikel 5 og beskrivelsen af dens relation til problemområdet bidrager til projektets endelige besvarelse ved at identificere Nulskralds (og dermed AVV's) kontekst og aktørerne heri. Kapitlet gennemgår tre use cases, hvori NulMadspild i første case er anvendt i konkret sammenhæng, mens de øvrige to er baseret på redskabet og teori om anvendelse af praksisteori i praksis samt indsigterne fra Kapitel 14 og Artikel 5. Udvælgelseskriterierne for de tre use cases er at demonstrere en spredning i mulige brugskontekster, hvori NulMadspild kan indgå: intern og ekstern brug, samt i samarbejde med profit- og non-profit-orienterede samarbejdspartnere. Casene er således en køleskabsudstilling i AVV's besøgscenter, et samarbejde med foreninger og NGO'er, og et samarbejde med supermarkeder og IKEA.

Beskrivelsen af hver use case vil gennemgå, hvordan NulMadspild kan anvendes til at implementere praksisser og ændringer af praksisser i familiers praksis med mindre madspild til følge. Hver use case forholder sig ligeledes til Nulskralds kontekst og dennes aktører, fordi de stiller de praktiske betingelser for implementeringen. Idet redskabet ikke er testet (første case bygger på redskabet, men er endnu ikke testet), illustrerer use casene og indsigterne i Nulskralds kontekst og aktørerne anvendelsen af NulMadspild til at reducere familiers madspild. Use casene blev bestemt sammen med AVV på et møde d. 10/10 2015 og er siden præsenteret for AVV. Efter gennemgangen af use casene beskrives mediedækningen af familiestudiet, og der reflekteres over mediedækning som en mulighed for udbredelse af Nulskralds-interventionerne og effekterne heraf.

16.1. USE CASE 1: BESØGSCENTER HOS AVV

Ifølge NulMadspild vil Nulskrald-initiativet i AVV's besøgscenter have den største effekt ved at fokusere på ændring af praksisserne organisering og opbevaring samt elementet overblik, fordi de er centrale i organiseringen af maden i køleskabet (Billede 16-1):

Organisering

Om redskabet

© AVV

Definition

Koordinering af praksisser og mad i forhold til hverdagen aktiviteter, madforbruget og den materielle konfiguration.

Effekt i forhold til madspild

Koordinering af madpraksisser i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbrug, materielle konfiguration og sociale hensyn, hvor den gode, men krævende, organisering forårsager en lav mængde madspild, mens den dårlige forårsager et større spild.

Påvirker…

Aftensmåltidet
Datomærkning
Hverdagen
Indkøb
Madplan
Madrester
Madspild
Opbevaring
Overblik
Tilberedning og måltider
Travlhed

Påvirkes af…

Børnenes rolle
Datomærkning
Fødevaresikkerhed
Holdninger
Hverdagen
Indkøb
Madplan
Madrester
Opbevaring
Smag
Tilberedning og måltider
Travlhed

Oversigt Uddybende om Organisering

NULSKRALD

Opbevaring

Om redskabet

© AVV

Definition

Madens placering i familiens husstand.

Effekt i forhold til madspild

Opbevaringsmuligheder influeres af den materielle konfiguration og graden af organisering, hvor en rodet opbevaring medfører ringe overblik og risiko for glemt og gemt mad, som muligvis spildes.

Påvirker…

Indkøb
Madplan
Organisering
Overblik

Påvirkes af…

Indkøb
Organisering
Personliggørelse af madpraksisser
Spontanitet
Travlhed

Oversigt Uddybende om Opbevaring

NULSKRALD

Billede 16-1: Praksisserne organisering og opbevaring samt elementet overblik er de væsentligste fokusområder i forbindelse med køleskabsudstillingen i AVV's besøgscenter.

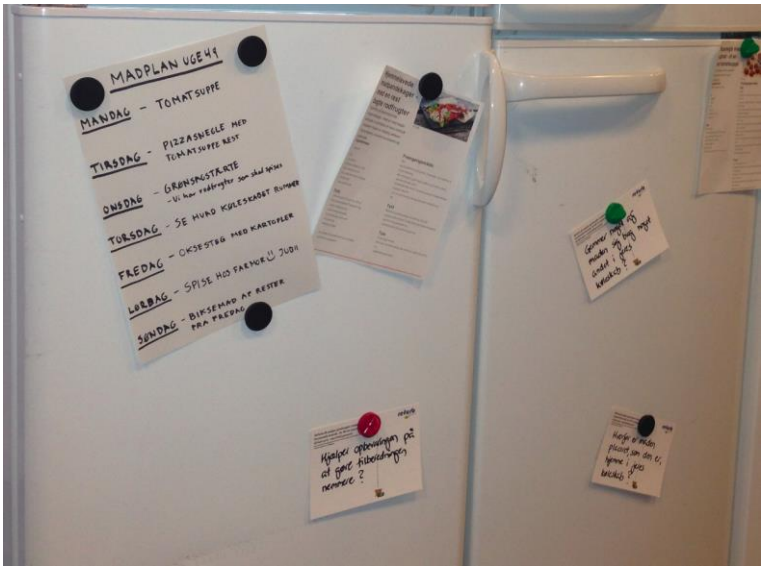
Indsigterne fra grounded theory-analysen danner afsættet for en køleskabsudstilling i besøgscenteret. Udstillingens design er baseret på teorien om praksisserne organisering og opbevaring samt elementet overblik, og viser den ideelle organisering og opbevaring af et køleskabs indhold, så overblikket øges. Besøgscenteret indgår som en del af rundvisninger på AVV's anlæg. Her findes forskellige aktiviteter målrettet skoleklasser i forskellige aldre. Formålet med udstillingen er, at gæsterne skal reflektere over egen brug af køleskabet og dets organisering i forhold til madspild. Det højeste køleskab skal give blikfang, og en introducerende tekst findes på køleskabsdøren (Billede 16-2 og Billede 16-3). Spørgsmål skrevet på postkort på køleskabene skal få gæsterne til at reflektere over egen brug af køleskabet: Hvem holder styr på køleskabet hjemme hos jer? Hvordan kan et godt overblik gøre hverdagen nemmere? Hvorfor er maden placeret, som den er, hjemme i jeres køleskab? Desuden er forskellige restemadsopskrifter og en madplan sat op (Billede 16-4). Alle køleskabs- og fryserdøre er limet, så de ikke kan åbnes. Kun køleskabsdøren på det store kan åbnes. Indholdet består af gamle emballager såsom mælkekartoner, beholdere til skyr og rødkål, glasemballage, gennemsigtige bøtter og forskelligt udstillingsmad (Billede 16-5). Det er forsøgt at gøre variationen af emballage, mad og andre materialer så realistisk som mulig, så gæsterne bedre kan relatere til det og understøtte en refleksion.

Billede 16-2: Køleskabsudstillingen hos AVV.

Billede 16-3: Præsentation af udstillingen, der med nogle råd skal virke bevidstgørende og inspirerende.

Billede 16-4: På køleskabene findes en madplan, restemadsopskrifter og spørgsmål, der skal foranledige refleksion over egen families praksis.

Billede 16-5: Organiseringen af køleskabet, der kan åbnes, er baseret på erfaringerne fra grounded theory-analysen af data fra familiestudiet. Det viser den ideelle organisering med fokus på faste pladser, fokushylde og gennemsigtig opbevaring samt Lidl's folder.

Køleskabet er organiseret efter Lidls folder, der anviser den korrekte placering af mad (Lidl Danmark, n.d.-b). I familiestudiet adopteredes farvekodningen og alle familier fortsatte med at benytte især den røde farve. I udstillingen er den nederste hyldes forreste kant farvet med rødt tape. Dette er som hos familierne fokushylden, hvor maden med kort holdbarhed skal opbevares for at fokusere blikket og opmærksomheden mod denne mad, og øge chancerne for at den bliver omsat til føde. Den nederste hylde er valgt for at gøre det lettere for børn at danne sig et overblik over maden på hylden. Tanken er, at børnene foreslår dette enkle nudging-tiltag for deres forældre, og derfor er placeringen af hylden vigtig. Alt indholdet er beregnet til hands on-interaktion.

Udstillingen fokuserer på praksisserne organisering og opbevaring og elementet overblik. Som skrevet ovenfor i gennemgangen af hver praksis og element og i NulMadspild er praksisserne og elementet nært forbundne via udførelser. Afhængigt af udførelsen forbindes praksisserne og elementet forskelligt med konsekvenser for, om mad omsættes til føde eller spild. Med udstillingen skal gæsterne tænke over deres eget – eller familiens – køleskabs organisering, men den skal også illustrere en god koordination mellem de to praksisser og elementet. I den henseende er en del overladt til fantasien, idet de efterfølgende praksisser som tilberedning ikke indgår, og gæster fra omkring 12 års alderen vil få mest ud af udstillingen. Det er dog tanken, at rundviseren påpeger den røde hyldes funktion og brugen af gennemsigtige bøtter.

Såfremt et samarbejde med eksempelvis IKEA (se afsnit 16.3, Use case 3: Supermarkeder) om promovering af gennemsigtige bøtter etableres, vil udstillingen kunne fungere som markedsføring for især voksne gæster. Også organisationer som Stop Spild Af Mad (se afsnit 16.2, Use case 2: Forenings- og NGO-samarbejde) vil kunne bidrage med viden om organisering af køleskabet; viden, der findes på organisationens webside, men for at skabe et tæt relation til fremtidige samarbejder anbefales det, at organisationen kontaktes med mulighed for at bidrage yderligere. Endvidere eksemplificerer udstillingen via sit budskab, hvordan familier kan bidrage aktivt til at løse ovennævnte konflikt mellem forbrugsmønster, der i denne sammenhæng er madforbruget, og produktionen af affald. Det gør problematikken og løsningen hverdagsnær og konkret; noget familierne i familiestudiet påpegede som centralt for at kunne forholde sig til og handle på det.

16.2. USE CASE 2: FORENINGS- OG NGO-SAMARBEJDE

Hvilke praksisser og elementer, der ifølge NulMadspild er relevante indsatsområder for Nulskrald-initiativer, afgøres af de foreninger og NGO'er, der indgår i samarbejdet, og den kontekst de repræsenterer. Ved at samarbejde med andre aktører, der er forbundet med et udvalgt problemområde, kan der opnås resultater, som ellers ikke ville være mulige på egen hånd (Vihalemm et al., 2015, p. 75). Samarbejdet betyder, at alles ressourcer i bred forstand er tilgængelige (ibid.). For at

reducere madspild i Danmark er partnerskaber mellem forskellige aktører nødvendige (Halloran et al., 2014). For det politisk styrede AVV vil partnerskab være en løsning på at overkomme eksisterende rammer og love, fordi interessenterne kan handle, hvor AVV ikke kan. Som sådan er forenings- og NGO-samarbejde væsentligt. Et sådant netværks oprindelse bør fra en praksisteoretisk tilgang begynde med at kortlægge relevante aktører i forhold til den problematiske eller ønskede praksis (ibid.). Essentielt er samarbejdet med organisationen Stop Spild Af Mad, fordi det vil betyde adgang til et stort netværk, hvor Nulskrald-initiativer, der målrettes mod praksisser, som påvirker familiers madpraksisser, kan nå stor udbredelse. De lokale Venligboerne kan med den respektfulde tilgang til andre mennesker også inddrages i samarbejdet. Andre mulige interessenter er Nordjysk Fødevareoverskud, der deler overskudsmad ud til sociale organisationer og asylcentre i Nordjylland (Nordjysk Fødevareoverskud, n.d.), og fødevareBanken, der har samme formål (fødevareBanken, n.d.). Med disse tre samarbejdspartnere vil Nulskrald kunne medvirke til at gøre mad med kort holdbarhed populært, ikke kun blandt socialt udsatte, men også den øvrige befolkning. Ved at gøre mad med kort holdbarhed acceptabelt i først nogle sociale grupper, vil den type mad med tiden kunne blive acceptabelt hos flere andre grupper. Det forestilles at ske gennem medieomtale, hvor Nulskralds Facebook-side kan bruges som platform. Nulskralds Facebook-side har en stor følger-skare af privatpersoner og NGO'er, som interagerer med likes og delinger, når siden promoverer nyheder om bæredygtig livsstil. De vil kunne hjælpe med udbredelsen – og måske endda videreudvikling – af initiativer rettet mod madspild. De problematiske praksisser er ordentlig mad og smag, hvor familiers hensyn til den øvrige families smag og ønsket om realisering af ordentlig mad risikerer at ekskludere mad med kort holdbarhed. Maden er ikke frisk nok.

Partnerskabet kan inkludere skolekantiner, så børns accept af denne type mad kan blive en del af forældrenes praksisser: elementet mening, som det defineres hos Shove et al. (2012), i praksisserne ordentlig mad og smag erstattes af et nyt. Som supplement kan materialet på stopmadspild.dk markedsføres overfor skoler. Stop Madspild er et non-profit projekt etableret af Stop Spild Af Mad med undervisningsmateriale og en platform til medieproduktioner i elevprojekter. Markedsføring kan ske i de respektive netværk, hvor AVV kan anvende besøgscenteret, når skoleklasser rundvises.

Interessenterne bør vælges afhængigt af de udløsende faktorer for den praksis, der søges ændret eller skabt (Vihalemm et al., 2015, p. 76). Kun derved besidder partnerskabet det ressourcemæssige potentiale til at ændre eller skabe bemeldte praksis, fordi kontekstens kompleksitet således vil kunne håndteres. Hertil kan redskabet NulMadspild – og teorien, der ligger til grund for det – udnyttes, da hver praksis og element påvirkes af og påvirker andre praksisser og elementer: forståelse af disse praksisser og elementer som udløsende faktorer øger potentialet for forandring af familiers praksis, der forårsager madspild. Desuden har AVV adgang

til lokalt forankret viden om familiers praksis med afhandlingens teori og den store kontaktflade med familier og borgere i den daglige drift.

Konflikterne fundet under workshoppen (se Artikel 5 og Artikel 5's relation til projektet) kan tydeliggøres for familier via samarbejdspartnernes kommunikationskanaler. Her er partnernes popularitet og legitimitet væsentlig. Især sammenhængen mellem på den ene side politikeres, virksomheders og organisationers væksttænkning og borgeres – og dermed familiers – fastlåste forbrugsmønster og på den anden side mængden af affald som resultat er oplagt. Dog er det vigtigt, jævnfør det fænomenologiske studie (Kapitel 8), at kommunikationen beror på en forståelse af, at familier ikke er ligeglade med madspild, men at madspild er en manifestering af et misforhold mellem hverdagens organisering og madforbrug. Ved hjælp af provokerende kommunikation, der kan formulere konflikten på en tankevækkende måde, kan en offentlig debat startes, hvor familier bliver en ressource angående viden og forbrug. Kontekstens kompleksitet anbefales at blive gjort forståelig og nærværende for alle aktører. Ændringen af madforbruget, så mindre mad spildes, kræver ændring af flere af de konstituerende praksisser, så de i deres rutiniserede forbindelser fastholder hinanden i den typiske udførelse. Et forenings- og NGO-samarbejde, der sigter mod praksisændringer gennem offentlig debat, vil derfor have det største forandringspotentiale i kombination med andre Nulskrald-interventioner, som målrettes specifikke praksisser.

Samarbejdet med foreninger og NGO'er kan således med fordel kombineres med andre use cases, herunder især besøgscentreret og samarbejde med supermarkeder. Dertil også gennemførelse af interviews og workshops med familier og borgere i øvrigt, hvor formålet er bevidstgørelse om egne praksisser, der forårsager madspild. Kombinationen tillader en holistisk tilgang til problemet.

16.3. USE CASE 3: SUPERMARKEDER

Et Nulskrald-initiativ, der inddrager supermarkeder, er ifølge NulMadspild mest effektivt, hvis der fokuseres på at ændre praksisserne organisering og indkøb og elementerne overblik og madplan, såfremt de i kombination forårsager madspild hos familier (Billede 16-6). Forudgående undersøgelse af familiers praksis er ikke nødvendig, da afhandlingens analyse af familiestudiet fungerer som forstudie, og familier, der allerede bruger interventionerne i supermarkedet, kan undlade at adoptere dem i sine praksisser.

Organisering

Om redskabet

© AVV

Definition

Koordinering af praksisser og mad i forhold til hverdagen aktiviteter, madforbruget og den materielle konfiguration.

Effekt i forhold til madspild

Koordinering af madpraksisser i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbrug, materielle konfiguration og sociale hensyn, hvor den gode, men krævende, organisering forårsager en lav mængde madspild, mens den dårlige forårsager et større spild.

Påvirker…

Aftensmåltidet
Datomærkning
Hverdagen
Indkøb
Madplan
Madrester
Madspild
Opbevaring
Overblik
Tilberedning og måltider
Travlhed

Påvirkes af…

Børnenes rolle
Datomærkning
Fødevaresikkerhed
Holdninger
Hverdagen
Indkøb
Madplan
Madrester
Opbevaring
Smag
Tilberedning og måltider
Travlhed

Oversigt Uddybende om Organisering

NULSKRALD

Indkøb

Om redskabet

© AVV

Definition

Familiens udvælgelse og tilvejebringelse af mad til husstanden.

Effekt i forhold til madspild

Vedrører afhængigt af graden af organisering om den købte mad stemmer overens med det fremtidige, faktiske madforbrug, eller om det overstiger dette med overskudsmad til følge, der ikke er umiddelbar brug for.

Påvirker…

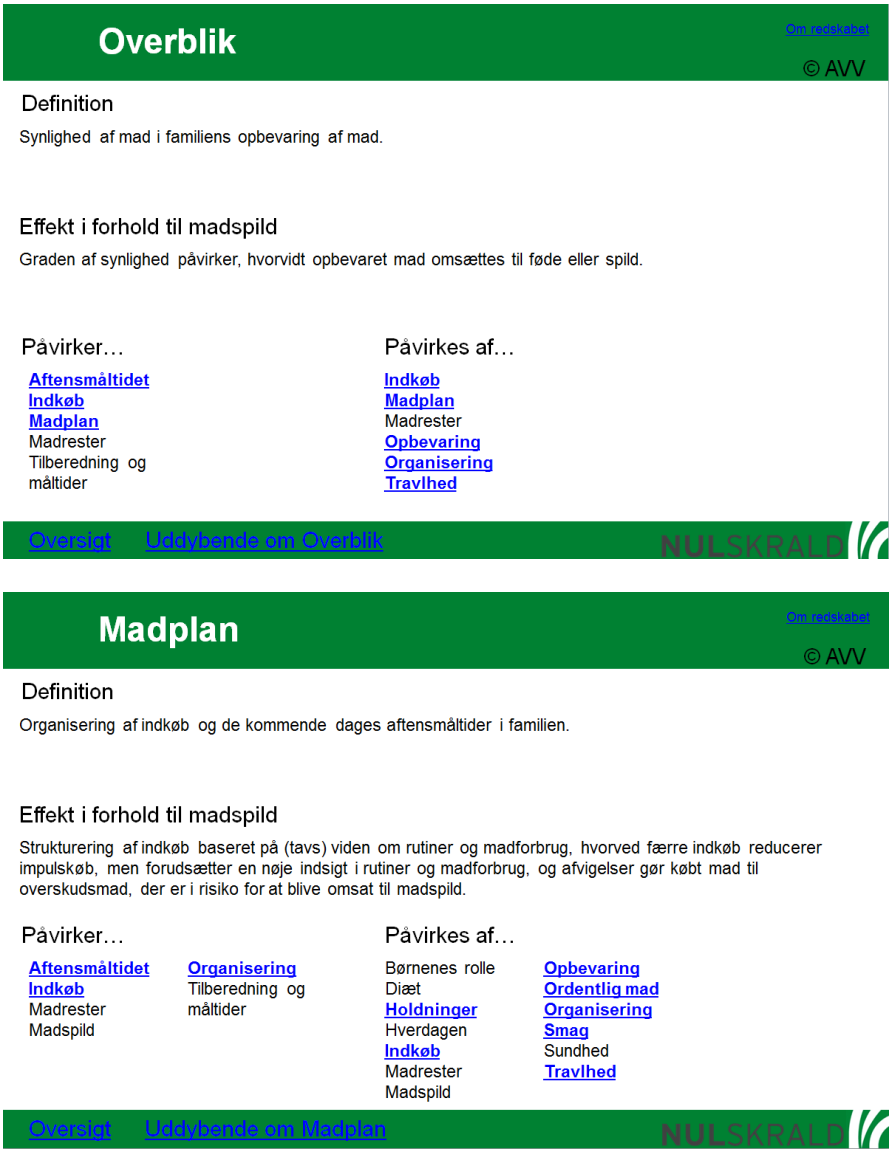
Aftensmåltidet
Madplan
Madspild
Opbevaring
Ordentlig mad
Organisering
Sundhed
Tilberedning og måltider
Travlhed

Påvirkes af…

Børnenes rolle
Diæt
Fødevaresikkerhed
Holdninger
Madplan
Motivation
Opbevaring
Ordentlig mad
Organisering
Smag
Sundhed
Travlhed

Oversigt Uddybende om Indkøb

NULSKRALD

Billede 16-6: I samarbejdet med supermarkeder er praksisserne organisering og indkøb samt elementerne overblik og madplan væsentlige at fokusere på.

Interventionerne bestemmes ud fra NulMadspilds beskrivelse af praksisserne og elementerne. Organisering er den overordnede koordinering mellem praksisserne, der har hver sin interesse og formål. Uden organiseringen mellem praksisserne vil de være løst knyttede og i højere grad hengive sig til egne formål, hvorved forbindelserne mellem dem bliver ustabile med risiko for madspild. Organisering

defineres i Tabel 14-1 som: Koordinering af praksisser og mad i forhold til hverdagens aktiviteter, madforbruget og den materielle konfiguration. Således omfatter organisering mere end blot et godt overblik og brug af madplan, fordi koordineringen tillige beror på en nogenlunde tavs viden om familiens typiske madforbrug. En madplan udarbejdet hjemme og et godt overblik over opbevaret mad bidrager hertil. Såfremt en madplan ikke benyttes kan én af interventionerne være strategisk anbringelse af madplansskabeloner i supermarkedet. Eksempelvis kan Familie 1's madplan danne forlæg grundet sin simplicitet (Billede 16-7).

Madplan uge: 21

Dag	Dagens ret	Tilbehør	Note
Mandag	~~Suppe~~ ~~kødfars~~ Pandekager kalkun med ris		[redacted] hjem Kontor
Tirsdag	~~Sp~~ [redacted] Spise ude		[redacted] RT Fri i børn
Onsdag	Spise ude Sushi på kamin		[redacted] Fri
Torsdag	~~Pizza fra Fryser~~ Spise ude		[redacted] fri
Fredag	Spise ude [redacted] og [redacted]		[redacted] kontor
Lørdag	Pizza fra Fryser		[redacted] frokost i Løgstør
Søndag	~~Sushi på kamin~~ Karry pærer skinke	Wienerschnitzel ned salat	

Billede 16-7: Familie 1's anonymiserede madplan kan danne forlag for madplaner til rådighed i supermarkeder.

Et samarbejde med Rema1000 og andre supermarkeder har mulighed for at skabe en spill over-effekt fra Rema1000 til de andre supermarkeder. Rema1000 store pakkestørrelser sælges også i mindre størrelser til samme kilopris, flerstykstilbud er afskaffet, og øget fokus på køb efter vægt fremfor størrelse (Rema1000, n.d.). Tiltag, der potentielt reducerer familiers madspild ved at mindske mængden af overskudsmad. Tanken er, at de andre supermarkeder eller COOP og Dansk Supermarked lærer og motiveres af Rema1000's tiltag. Dertil kommer også at supermarkeder kan formidle værdien af at udgå madspild allerede under indkøbet ved at kommunikere, så familier og andre kunder indser forbindelsen herimellem og

tids- og økonomisk besparelse. Endvidere anbefales også at pointere den øgede kreativitet i madlavningen og mere åbne dialog mellem familiemedlemmerne i planlægningssituationen. Dog kan det være svært for kunder at indse, før det er egen erfaring, og formidlingen kan virke som reklame i supermarkedet.

Til at imødekomme det kan supermarkedet bruge nudging til at gøre mindre pakkestørrelser mere tiltrækkende. For at undgå den etiske udfordring undersøgt i Artikel 2 kan en forklarende tekst formuleret med provokerende kommunikation tilføjes: "Hvorfor spilde tid og penge på mere, når mindre er nok – samtidigt undgår du madspild!" Det forklarer supermarkedets motivation, formål og effekt for kunden; noget nudging ellers ville skjule.

I et samarbejde mellem AVV, supermarkeder og IKEA kan nudging også anvendes i IKEAs køleskabe, så de købes præ-nudgede med en fokushylde og oversigt over organisering eventuelt baseret på Lidl's folder (Lidl Danmark, n.d.-b). Gevinsten for IKEA eller en anden køleskabsproducent er at brande sig som miljøbevidste og at have forståelse for familiers hverdag. Et samarbejde med IKEA om eksempelvis madopbevaring målrettet unge, der flytter hjemmefra, er oplagt, idet mange lejligheder allerede har et køleskab installeret. Unge mangler blandt andet den materielle del af madpraksisser. Opbevaringsmuligheder som gennemsigtige bøtter, der er baseret på NulMadspild og nærværende afhandling, vil kunne påvirke den materielle del af praksisser, der først er ved at forme sig i tæt relation til de fornødne kompetencer og den tillagte mening. Samtidig vil de måske købe møbler til den nye bolig, hvilket kan bidrage til IKEAs villighed til at deltage. Sådanne praksisser er lette at påvirke, fordi forbindelserne mellem praksiselementerne endnu ikke er skabt (Shove et al., 2012). Muligheden for personliggørelse af praksisser er stor, og med en klar strategi kan etableringen af praksisser styres gennem påvirkning af dannelsen af elementerne og deres indbyrdes forbindelser, så de fremover forårsager minimalt madspild. I forlængelse heraf kan Nulskrald med redskabet NulMadspild bidrage til at skabe nye kompetence- og færdighedselementer (jævnfør Shove et al., 2012 tredeling af elementer) eller forstærke eksisterende forbindelser mellem elementer og praksisser ved hjælp af konkrete værktøjer som madplan og indkøbsliste.

16.4. EVALUERING AF NULSKRALD-INTERVENTIONER

Gennemgangen af redskabet NulMadspild og dets anvendelse, herunder i use cases, er baseret på teorien om familiers madspildspraksis. Selvom use casene er kvalificeret af erfaringerne fra min deltagelse i Nulskralds udvikling (se Kapitel 1, 1.4 Udviklingen af projekt Nulskrald) er de dog også skønsmæssige. Gennemgangen af både use casene og nedenstående evaluering har til formål at sikre en systematisk tænkning før, under og efter implementeringen af praksisændringer hos familier via Nulskrald. Nærværende afsnit skitserer, hvordan en evaluering kan udføres; den må dog tilpasses de gældende omstændigheder og deltagende aktører. Her fokuseres på indikatorer for målinger, forventningsafstemning mellem samarbejdsparterne, kort-

og langsigtede effekter samt praksisændringernes levedygtighed. Nulskralds hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode vil stadig kunne anvendes i interaktionen med familier, analyse af data og løbende tilpasning af interventioner.

Evaluering bruges blandt andet til at levere dokumentationsmateriale om et tiltags effektivitet. En evaluering, der søger at ændre praksis i det udvalgte problemområde, betyder navigation i og måling af praksissernes komplekse kontekst, kaldet det socio-materielle netværk. Målingerne bør ske før, under og efter interventionerne, for lettere at kunne sandsynliggøre effekter (Vihalemm et al., 2015, p. 140). Før interventionerne lanceres, udvælges indikatorer, der fungerer som målepunkter; altså forbindelser mellem komponenter i netværket, der skal måles på, for at kunne vise en senere effekt (Vihalemm et al., 2015, p. 142). Udvælgelsen nødvendiggør analyse af det socio-materielle netværk og efterfølgende diskussion og konsensus om målemetoder. Mediedækningens bidrag angående udbredelse vil udgøre en sådan indikator, hvor korte interviews med aktørerne og følge med i en interesse blandt forskellige medier kan fungere som målemetoder. I forbindelse med familiers madspild er praksisserne og elementerne angivet i NulMadspild – både de centrale og sekundære – og forbindelserne mellem dem oplagte indikatorer. Projektets forskningsmetoder kan suppleres med observation af familier for at undersøge udviklingen af indikatorerne, hvor grounded theory-analysen er før-målingen. For at informere det endelige interventionsdesign anbefales at foretage en afprøvning, hvor tilbagemeldinger fra aktører i indsatsområdet, altså familier, sammenlignes med de første indtryk fra udviklerne af interventionerne (Vihalemm et al., 2015, p. 75). Uanset praksissen eller elementet, der søges ændret, anbefales gennemgående feltarbejde før under og efter projektperioden for at indsamle førstehåndsviden om de personer, hvis liv forsøges ændret (ibid. 129). Arbejdet og interventionerne vil dermed lettere kunne målrettes og tilpasses løbende samt efterkomme Nulskralds arbejdsmetode om borgerinddragelse, hvormed de etiske implikationer i interventioner mindskes, jævnfør Artikel 2.

Projektet initieres med en konsensus om projektparternes ressourceinvesteringer i forhold til den ønskede effekt og den enkelte partners begrænsninger. Investeringerne omfatter tid, økonomi, materialer, viden og så videre (Vihalemm et al., 2015, p. 133). Eftersom NulMadspild ikke er afprøvet i praksis, vil et ressourcemæssigt skøn angående tid være nogle få uger til et par måneder. Rutiniseringen af nye madspildreducerende praksisser hos familier kræver en længere implementeringsfase, men kan mindske den dynamiske tilpasning af interventionerne. Shove et al. (2012) påpeger, at løsninger skal udvikle sig med problemet og være forankret i de problematiske praksisser. En sådan dynamik kan med fordel indbygges i længerevarende interventioner. Effektiviteten af den praktiske anvendelse af NulMadspild vil øges med hyppig brug. En frivillig organisation som Stop Spild Af Mad kan tilbyde andre ressourcer end IKEA og omvendt. Her laves også en forventningsafstemning, som skrives ned, så den kan sammenlignes med projektets effekt: blev forventningerne indfriede?

Forventningerne kan være medbestemmende for valget af indikatorer. Evalueringen af projektets effekt tager afsæt i de planlagte og udførte aktiviteter, hvor materialer produceres, herunder også immaterielle såsom online services (Vihalemm et al., 2015, p. 142). Evaluering af aktiviteterne vedrører målgruppens brug heraf (ibid. 134), hvilket i dette tilfælde kan omfatte familiers anvendelse af skabeloner til madplan og indkøbssedler, køb af gennemsigtige bøtter i IKEA, køb af enkeltvarer fremfor mængdetilbud i supermarkeder, tid brugt på køleskabene i besøgscenteret og antal interviews og workshops samt interaktion på Nulskralds Facebook-side.

De kortsigtede effekter indbefatter målgruppens handlinger i forhold til praksissen, der søges ændret (Vihalemm et al., 2015, p. 136). Eksempler er familiers omtale af aktiviteterne, tid brugt på at købe ind, oplevelse af overblik i køkkenet, forskel i opmærksomheden på egne praksisser, følelsen af tidsbesparelse, kreativitet i madlavningen. Nye forståelser, tilegnelse af færdigheder og fortrolighed med udførelser af nye praksisser er ifølge Vihalemm et al. (2015) vigtige indikatorer. NulMadspild indeholder sådanne mulige indikatorer i kraft af de 12 centrale praksisser og elementer, hvor den konkrete kontekst og indsatsområde afgør relevansen af de enkelte indikatorer. Evalueringer af kortsigtede effekter finder sted i løbet af projektet for at vurdere, om praksissen ændrer sig som planlagt (ibid. 136). Forud for at interventionerne initieres, skal projektets levedygtighed vurderes, hvor det undersøges, om det socio-materielle netværk og dets aktører understøtter interventioner og aktiviteter (ibid. 140). Understøttes nye udførelser af eksisterende praksisser ved at inkludere en madplan som materielt element i planlægningspraksissen? Er der modstand mod ændring af supermarkeders indretning? Modstrider projektets aktiviteter vigtige kulturelle konventioner såsom ordentlig mad? Levedygtigheden skal også vurderes efter projektet ved at sammenholde den forudgående analyse af det socio-materielle netværk og en senere analyse heraf baseret på data om de umiddelbare effekter. Også utilsigtede sideeffekter skal vurderes i forhold til forankringen af praksisændringer (ibid. 64). Her skal det også overvejes, om mediedækningen opleves som negativ af aktørerne, interventionerne er rettet imod.

Langsigtede effekter findes, når en ny måde at udføre en praksis på i målgruppen opfattes som en norm, eller når centrale aktører har adopteret nye procedurer for udførelser (ibid. 138). Eksempler er accept af frosne grøntsager som ordentlig mad, udarbejdelse af madplan i fællesskab, supermarkeder der gør mindre pakkestørrelser til en fast del af varesortimentet. Ændringerne kan fortsætte efter projektet gennem et stabiliserende samarbejde med centrale aktører (ibid. 138). Forankringen af praksisændringer undersøges ved at sammenligne den første analyse af det socio-materielle netværk og en analyse foretaget inden projektets afslutning, så en eventuel udvikling afdækkes (ibid. 136-137). Med interviews, observationer og dagbogsstudier inspireret af afhandlingens forskningsmetoder kan udviklingen spores, såsom målgruppens accept af nye måder at håndtere mad på i husstanden og i supermarkedet i forhold til deres hverdags organisering.

Grundet kontekstens kompleksitet er vurderingen af langvarige effekter behæftet med stor usikkerhed, hvorfor direkte korrelationer mellem aktiviteter og praksisændringer kun kan fremsættes som teoretisk kvalificerede hypoteser (ibid. 146). Artikel 5 og den udviklede teori om familiers madspild fremstiller denne kompleksitet, hvori mange praksisser påvirker hinanden. Familiers praksisser, der forårsager madspild, repræsenterer et wicked problem (se Kapitel 14, 14.4 To tilgange til ændring af familiers madspild). Således anbefales at benytte flere tilgange, herunder nudging og praksisteori, samt tæt samarbejde med relevante aktører. Nulskrald-initiativer kan grundet problemets karakter ikke give endelige løsninger, men en holistisk tilgang bevirker langvarige effekter med løbende tilpasninger motiveret af fortsatte evalueringer.

KAPITEL 17. DISKUSSION

Diskussionen relaterer sig til projektets tre forskningsspørgsmål og bidragene på teoretisk, praktisk og metodisk niveau (se Kapitel 2 Forskningsspørgsmål):

1. *Hvad er årsagerne til madspild i familier?*
2. *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser?*
3. *Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald?*

17.1. TEORETISK NIVEAU: FAMILIERS MADSPILD OG PRAKSISSER

Det teoretiske bidrag omfatter, hvorfor mad spildes, altså årsagerne, og hvordan de hænger sammen i kraft af de bagvedliggende handlinger. Teorien om familiers praksis, der forårsager madspild, er positioneret i forhold til praksisteori, fordi praksisser er centrale i forståelsen af, hvorfor mad spildes. Praksissers kontekstafhængighed giver et svar på, hvorfor nogle praksisser forårsager madspild, mens andre ikke gør, og hvorfor de samme praksisser forårsager madspild i bestemte kontekster. Det forhold er undersøgt i først det fænomenologiske studie og i grounded theory-analysen af data fra familiestudiet.

17.1.1. DET FÆNOMENOLOGISKE STUDIES TEORETISKE BIDRAG

I det fænomenologiske studie fandt jeg ud af, hvordan jeg oplever madspild som fænomen i min hverdag. Det gav mig en praksisnær forståelse af madspild, og en begyndende indsigt i, hvorfor det forårsages. Samtidigt blev jeg bevidst om mine fordomme og forforståelser, som jeg inddrog i og ændrede gennem en fænomenologisk analyse af autoetnografien, hvor videnskabelig og anden litteratur blev anvendt kvalificerende og modkvalificerende. Jeg blev klar over, hvorfor jeg gør, som jeg gør. Med det fænomenologiske studie søgte jeg at forstå min egen praksis for på den måde at øge min sensitivitet overfor familiernes praksis. Det er en væsentlig indsigt, for den udgør fundamentet for afhandlingens teoretiske bidrag, der er et svar på første forskningsspørgsmål: *Hvad er årsagerne til madspild i familier*?

Studiet baseredes på en autoetnografi, hvor forskellige levede erfaringer blev beskrevet som situationer, der efterfølgende blev reflekteret over. Via de levede erfaringer blev mine fordomme og forforståelser om madspild tydelige. Jeg begyndte at blive klar over min egen praksis, og det teoretiske bidrag hviler således på et praksisnært fundament. Dette fundament er søgt styrket i hele

forskningsprocessen, bistået af den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, hvor tidligere indsigter sammenlignes med nye og forholdes til problemområdet og forskningsspørgsmålene. Fundamentet gav en indledende forståelse af praksis, hvor jeg begyndte at blive bevidst om, hvordan forskellige handlinger påvirker hinanden, og hvor betydningen af koordinering mellem dem i forhold til hverdagens organisering blev mere tydelig. Resultatet af det fænomenologiske studie er en identificering af madforbrug som det egentlige fænomen. Opstillet som en proces med forskellige procesdele blev det tydeligt, at omsætningen af mad til madspild er en proces i sig selv. Samtidig gjorde litteraturen det mig klart, at familier – eller andre – ikke spilder mad med vilje, men at madspild er et resultat af madforbruget, de konstituerende handlinger og andre faktorer. Det var væsentligt i formuleringen af undersøgelsesdesignet, for hvis ikke der spildes mad med vilje, sådan som det skrives i autoetnografien, hvad er årsagerne så til familiers madspild? Det fænomenologiske studie undersøgte årsagerne til madspild, og styrede mit analytiske blik, hvilket bidrog med en indledende indsigt i, hvorfor mad spildes og ikke spildes. Definitionen af det fænomenologiske tema 'forstyrrende tilstedeværelse' er en 'manifestering af et misforhold mellem hverdagens organisering og madforbrug'. Temaet peger på et meget centralt forhold i både besvarelsen af første forskningsspørgsmål og det teoretiske bidrag: nemlig at årsagerne til madspild findes i interaktionen mellem handlinger og eksterne faktorer, som materielle genstande, hensyn til andre i familien og rutiner. Madforbrug fremstod dermed komplekst og som overordnet årsag til madspild. Familiestudiets formål var, udover at afprøve forandringspotentialet i bevidstgørelse om egne praksisser, at udforske familiers praksis, og derigennem supplere resultaterne fra det fænomenologiske studie og i sidste ende også den eksisterende forskning. Udforskningen gør det teoretiske bidrag mere nuanceret end det fænomenologiske studie i sig selv kunne gøre.

Centralt i det fænomenologiske studie står inddragelsen af videnskabelig og anden litteratur, som besvarer underspørgsmålet til første forskningsspørgsmål: *Hvilke erfaringer kan udledes af state of the art-litteraturen om madspild*? Det giver den nødvendige teoretiske ballast til det teoretiske bidrag, men informerer desuden undersøgelsesdesignet, fordi min forståelse af madspild og dermed hvilke relevante forhold, der er interessante at undersøge, udvider sig. Undersøgelsesdesignet er således også inspireret af eksisterende forskning, men supplerer det også ved inddragelse af børnene i deltagelsen og kombinationen af forskningsmetoder. Litteraturen har haft stor betydning i refleksionen i analyseprocessen af data fra familiestudiet.

17.1.2. FAMILIESTUDIETS TEORETISKE BIDRAG

Familiestudiet undersøgte familier som følge af forskningsdesignet (Kapitel 10), og det teoretiske bidrag har derfor stor udsigelseskraft i forhold til familiers praksis angående madspild. Formålet med familiestudiet var dobbelt: at få en forståelse af

familiers praksis, og at bevidstgøre selvsamme familier om denne praksis gennem deltagelsen. Forståelsen af familiers praksis var nødvendig for at supplere indsigterne i min egen praksis, og fungerede dermed som forudsætningen for at nuancere og kvalificere det teoretiske bidrag. Bevidstgørelsen af familierne var tænkt som en afprøvning til mulig inkludering i det metodiske bidrag, såfremt det lykkedes. Forskningsmetoderne gav nuancerede data om familiernes praksis og muliggjorde identificering af årsagerne til madspild i familien.

Interaktionen med familierne foregik via mail, telefon og personlige møder. Jeg mødtes med familierne flere gange, hvoraf interviewenes og workshoppens varighed, positive atmosfære og min forstående indstilling, der var et centralt resultat af det fænomenologiske studie, lod mig komme tæt på dem og deres praksis. Indvilligelsen i at deltage medvirkede til den åbne interaktion. Interaktionens karakter i form af møderne, interviewene og workshoppen har gjort, at jeg i data har fået viden, der går dybere end eksempelvis spørgeskemaer. Spørgeskemaer ville ikke have givet mulighed for at forfølge et emne, når det viste sig interessant i situationen.

Afdækningen af årsagerne til, at familiers praksis forårsager madspild, blev foretaget ved hjælp af grounded theory. I kodningen af data suspenderede jeg min a priori-viden om familierne for at opnå en nærhed med data. Den hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode medførte, at jeg vidste, hvad jeg 'ledte efter' i data, men for at modvirke risikoen for at overse vigtige forhold i data, suspenderede jeg efter bedste evne også mine forforståelser fra det fænomenologiske studie. Valget af grounded theory var motiveret af datas kompleksitet, som var et resultat af undersøgelsesdesignet og de deltagende familiers forskellighed. Grounded theory gør det muligt at håndtere store, komplekse mængder kvalitative data og at udsige noget generelt på baggrund heraf, som i dette tilfælde var familiers praksis. Den systematiske analyse åbnede i de forskellige kodeprocedurer i stigende grad op for data, og lod indsigterne blive mere og mere generelle.

Den åbne kodning fungerede som en sensitiviserende, indledende forståelse og systematisering af data. Den agerede et pragmatisk værktøj til at give et overblik over data og indikere væsentlige forhold deri. Både overblik og forhold udviklede sig løbende som en konsekvens af den konstante sammenligning mellem indsigter og data, forskningsspørgsmål og problemområde. Via den åbne kodning blev det klart, hvor kompleks familiers madforbrug og årsagerne til madspild er, og at tilsyneladende uvæsentlige faktorer har en betydelig indflydelse på familiers madspild. Det er det primære resultat af den åbne kodning af interviewene. Den åbne kodning af familierne sorterede familierne efter mængde rapporteret madspild og madbudget samt antal børn, deres alder og eventuelle kæledyr. Sorteringen viste familiernes unikhed og ligheder, hvilket bidrager til et nuanceret datagrundlag og dermed en teori, der er anvendelig som grundlag for en metode til anvendelse overfor mange familier.

Det bedste overblik blev opnået med aksekodningen, og var et resultat af de mange omskrivninger af hver families historie. Opdelingen af de indledende interviews i årsager, problemer, konsekvenser og strategier fokuserede blikket på omsætningen af mad til føde eller madspild. Årsagerne til madspild var i centrum, og kondenseringen af interviewene til historier præsenterede årsagssammenhængene i familiernes madforbrug i forhold til madspild. Interaktionen mellem handlinger og eksterne faktorer, der er et af de væsentlige bidrag fra det fænomenologiske studie, blev detaljeret og nuanceret qua familiernes forskellige praksis. Kategoriseringen af historierne resulterede i fokusområder i data, hvorved det teoretiske bidrag blev specificeret i en række kategorier. Mange af kategorierne var ens på tværs af data, mens enkelte var unikke. Det gør teorien om familiers praksis angående madspild alsidig i forhold til at forklare familiers praksis generelt.

Til udvælgelsen af centrale kategorier i den selektive kodning blev alt data inddraget. Idet det teoretiske bidrag skulle repræsentere familiers praksis før interventioners indflydelse, blev de indledende interviews de centrale data i hele grounded theory-analysen. Al øvrigt data blev inddraget supplerende i den selektive kodning til at kvalificere og diskutere indsigterne fra de indledende interviews. Det gør ikke den øvrige data mindre væsentlig; tværtimod medvirker den til, at den færdige teori funderes på et varieret empirisk grundlag, for at øge dens forklaringskraft af andre familiers praksis. Disse data giver indblik i, hvordan familiernes praksis udvikler sig under deltagelsen, og kunne derved i sammenligning med de indledende interviews fremprovokere refleksion over dele af data, som ellers var troet 'udtømte'. Tilmed indikerede sammenligningen potentialer for praksisændringer, hvorved det metodiske bidrag blev understøttet.

De identificerede centrale kategorier fremstår som knudepunkter i forklaringen af, hvorfor familiers praksis forårsager madspild. Formuleringen af forbindelserne mellem kategorierne fra en praksisteoretisk position gjorde det muligt at udforme en empirisk funderet teori formuleret fra en praksisteoretisk position. Praksisteori bidrog med en meget nuanceret fremstilling af, hvordan og hvorfor familiers praksis forårsager madspild ved at oversætte og opdele kategorierne i praksisser og elementer. Sammenholdt med litteraturen i det fænomenologiske studie supplerer teorien ved at præcisere de specifikke forhold, der gør sig gældende i familiers praksis. Teorien har på nogle områder sammenfald med eksisterende forskning (eksempelvis Evans, 2011, 2012a, 2012b, 2014; Quested et al., 2013; Warde, 2016), men viser også, at madplaner kan forårsage madspild, hvis de forsøger at foregribe for mange dages madforbrug, fordi hverdagens organisering i stemmer overens hermed. Dertil kommer også, at personliggørelse af praksisser fremstår som en ganske central årsag til madspild, fordi den modvirker koordinationen mellem andre praksisser – også dem udført af andre familiemedlemmer. Ordentlig mad er hos Evans også årsag til madspild, men i Artikel 3 og Artikel 4 formuleres ordentlig mad som en sammensat praksis, der i varierende grad organiserer en families madpraksisser. Begrebet sammensat praksis er introduceret af Warde (2013, 2016)

til at omfatte madpraksisser. Ved at forstå madpraksisserne planlægning, indkøb, opbevaring, tilberedning, måltid og oprydning som praksisser, der skal realisere ordentlig mad, bliver det i Artikel 3 og Artikel 4 muligt at tydeliggøre forbindelserne og påvirkningerne mellem praksisserne. Noget der i høj grad supplerer den eksisterende forskning. Dette bidrag er gennemgående for den udviklede teori: den forklarer, hvordan praksisserne interagerer med hvilke konsekvenser for omsætningen af mad til enten føde eller madspild. Tabel 14-1 viser kompleksiteten i familiers madpraksis med fokus på madspild, men gør det på en overskuelig måde. Tabellen fungerer således som en kortlægning, der præciserer forbindelserne og deraf de gensidige påvirkninger mellem praksisserne og elementerne. Præciseringen og detaljeringen af forbindelserne mellem praksisserne illustreres i navigationen i redskabet, som er baseret på teorien og struktureret efter Tabel 14-1. Selvom netværket af familiens madpraksisser, der konstituerer madforbruget, er komplekst, giver teorien mulighed for at forklare familiers praksis angående madspild: Årsagerne til madspild er betingelserne for udførelsen af madpraksisser, hvor betingelserne er den givne interaktion mellem de 12 centrale praksisser og elementer.

17.2. METODISK NIVEAU: REDSKAB TIL INDSIGT I OG ÆNDRING AF FAMILIERS PRAKSIS

Afhandlingens metodiske bidrag findes i redskabet NulMadspild, der er konstrueret på baggrund af teorien. Der er altså tale om en operationalisering af teorien i et redskab til at ændre familiers madpraksis, så madspildet reduceres. Denne del af diskussionen vil derfor fokusere på afhandlingens metodiske bidrag i besvarelsen af andet forskningsspørgsmål: *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser*? Bidraget har en generel karakter, fordi det skal kunne tilpasses forskellige brugskontekster. Tanken er, at bidraget i form af NulMadspild og det bagvedliggende arbejde, skal kunne anvendes i diverse organisatoriske sammenhænge. Derved videreføres det teoretiske bidrags generalitet til det metodiske, for sidenhen at blive tilpasset Nulskralds kontekst eksemplificeret i tre use cases (Kapitel 16) baseret på indsigterne fra Artikel 5. Af den grund er afsættet for diskussionen af det metodiske bidrag teorien udviklet via grounded theory-analysen.

Teorien er generel i den henseende, at indsigterne i dens 12 dele fra analysen understøttes af den eksisterende teori (og samtidig supplerer denne), jævnfør Kapitel 6, 6.1.1 Metodeovervejelser over autoetnografi, om at eksempler på et fænomen viser de kulturelle forståelser, som kulturens medlemmer kontinuerligt reproducerer (Brinkmann, 2013). Derudover findes indsigterne og de 12 dele på tværs af næsten alle familierne, dog er eksempelvis 'Diæt' kun at finde i Familie 2, men praksissens – eller fænomenets – genkendelighed gør det generelt. Grounded theory-analysen og det teoretiske bidrag har endvidere beskrevet forudsætningerne for nævnte

reproduktion, hvilket giver mulighed for at identificere generelle træk ved det sociale liv. Derved får det metodiske bidrag også en generalitet.

Teoriens kompleksitet nødvendiggør en let navigation og beskrivelse af de forskellige praksisser og elementer, for at operationalisere den i form af NulMadspild. Det metodiske bidrag bygger på teoriens og praksisteoriens indsigter i praksissernes netværk, og hvordan forbindelserne mellem praksisser og praksiselementer kan bearbejdes, så praksisser ændres. Generelle forslag hertil gives i Kapitel 14, afsnittene 14.2-14.4, først til hver af de 12 praksisser og elementer, derefter hvordan redskabet NulMadspild kan understøtte implementeringen af praksisændringer, og til sidst et kort oprids af, hvordan nudging og praksisteori som to tilgange til ændring af adfærd kan anvendes. Problemet er et wicked problem; altså komplekst. Derfor kan kun gives et svar, der kan tilpasses den del af problemet, der udgør indsatsområdet og den givne kontekst. Svarets formulering må modsvare typen af problem. Et sådant svar er NulMadspild, der kan tage form og tilpasses i forhold til perspektivet og situationen, hvorfra problemet iagttages. Redskabet giver et generelt svar på problemet og bygger på konkrete familier. NulMadspild kan tilpasses en konkret brugskontekst i kraft af de 12 praksisser og elementers indbyrdes forbindelser. Målrettes interventioner mod eksempelvis madplan og organisering, vil disse dele i redskabet give et svar på problemet. På samme måde vil typen af samarbejdspartnere gøre nogle indsatsområder mere relevante end andre. Et udtømmende lineært svar på madspild som wicked problem kan med NulMadspild ikke gives, grundet det meget store antal kombinationsmuligheder i kraft af praksissernes og elementernes forbindelser. Derfor skal NulMadspild tage form i forhold til den konkrete situation og indsatsområde.

Udformningen af NulMadspild i PowerPoint er åben for re-design. Med funktionaliteten som det centrale bærende element er der lagt vægt på overskueligheden af teoriens dele, altså forbindelserne mellem de 12 praksisser og elementer. Overskueligheden er vigtig i en planlægningssituation, som redskabet netop skal understøtte. Forsiden til hver af de 12 dele giver et hurtigt overblik, og tænkes at skulle begrunde vurderingen af indsatsområdet. Den uddybende side giver en mere udførlig beskrivelse af den givne praksis eller element, og er forsøgt holdt på et letforståeligt niveau for at maksimere anvendelsespotentialet i eventuelle samarbejder, eller såfremt redskabet distribueres til andre organisationer end AVV. En videreudvikling af de konkrete forbindelser mellem praksisser og elementer skal være forskningsbaseret for at vedligeholde validiteten af NulMadspild. Yderligere professionelle og organisatorisk begrundede erfaringer med brugen af NulMadspild i praksis tilføjes af hensyn til overblikket på nye sider, der ikke omfattes af de interne hyperlinks.

Centralt i det metodiske bidrag står sammenligningen mellem nudging og praksisteori som tilgange til designet af interventioner til ændring af familiers praksis. Begge tilgange kan, jævnfør den pragmatiske forståelse af teorier, sige

noget relevant om familiers praksis, der forårsager madspild. Artikel 1 og Artikel 2 samt Kapitel 14, 14.4 To tilgange til ændring af familiers madspild, fremstiller, hvordan nudging kan anvendes til at forandre konteksten for den problematiske adfærd, så en mere ønskelig tilskyndes. Afsnittet redegør også for, hvordan praksisteorien kan anvendes i praksis, selvom en generel metode herfor stadig er under udvikling. Nudging er til gengæld gennemprøvet i mange sammenhænge, og den bagvedliggende teori er baseret på talrige adfærdseksperimenter. Sammenligningen bevirker, at praksisteori til trods bestemmes som den tilgang, der det største generelle forandringspotentiale. Det har den, fordi praksisteorien bygger på og dermed tillader en holistisk forståelse af problemområdet. Det fænomenologiske studie og grounded theory-analysen fremhæver essentielle aspekter og en stor kompleksitet ved problemområdet, som interventioner baseret på nudging alene ikke vil kunne omfavne og ændre. Dog kan nudging anvendes supplerende. Derfor fravælges nudging ikke, men det anbefales at tydeliggøre nudget for målgruppen for at undgå etiske udfordringer. Artikel 3 og Artikel 4 supplerer ved at fremstille, hvordan familiers praksisser påvirker hinanden og danner et netværk. Her er praksisser indlejrede i hinanden og forbindelserne mellem dem har ikke kausale konsekvenser, men dynamiske. Artikel 5's bidrag er en præsentation af den kompleksitet, som både familiers praksisser og AVV og Nulskrald befinder sig i. Kompleksitet kendetegner problemområdet, og derfor må metoden kunne arbejde med denne. Dertil kommer, at familiers praksis, der forårsager madspild, er et wicked problem (se Vihalemm et al., 2015), hvorfor interventioner skal tilpasses løbende og fungere på flere fronter, der ikke nødvendigvis har en direkte relation til problemet. Endvidere er Artikel 2's centrale bidrag, at nudging giver ophav til alvorlige etiske implikationer, idet nudging er en top down-tilgang, der undergraver den etiske fordring i forholdet mellem AVV og borgerne. Den asymmetriske magtfordeling og den snævre opfattelse af empowerment, autonomi og frihed gør samlet set nudging etisk problematisk. Således er det metodiske bidrag funderet på praksisteori, hvor nudging kan inddrages supplerende, dog ved at nudget 'gør opmærksomt på sig selv'.

Provokerende kommunikation repræsenterer et alternativ til nudging (se Artikel 5). Kommunikationsstilen blev afprøvet i SMS'erne til familierne under familiestudiet, hvor effekten ifølge familierne var relativt lille. Det største indtryk blev opnået ved at kommunikationen fokuserede på hverdagslige aspekter: nærheden understøttede den intenderede bevidstgørende effekt. Provokerende kommunikation er tænkt som en alternativ måde at indramme kommunikationen mellem AVV og familier på, og kan anvendes som led i interventioner funderede i praksisteori eller eventuelt ved at tydeliggøre et nudge. Tre strategier til design af praksisteoretiske interventioner gives i Kapitel 14, 14.4.2 Praksisteoretisk tilgang, og udgør sammen med de generelle forslag præsenteret i Kapitel 14, afsnittene 14.2-14.4, anvendelsesaspektet af det metodiske bidrag til, hvordan familiers madspild reduceres gennem ændring af deres praksis.

17.3. PRAKTISK NIVEAU: ANVENDELSE AF NULMADSPILD I ORGANISATORISK PRAKSIS

Foruden de teoretiske og metodiske bidrag har afhandlingen også et praktisk bidrag. Det teoretiske danner grundlag for det metodiske, som til gengæld omsættes til en praktisk anvendelse i forbindelse med implementering af madspildsreducerende praksisser hos familier. Det vil sige, at det praktiske bidrag relaterer sig til det sidste forskningsspørgsmål: *Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald*? Forholdet mellem bidraget og forskningsspørgsmålet vil blive diskuteret i det følgende.

Implementeringen af praksisændringer kan som anført i forbindelse med det metodiske bidrag være ændring af praksissers elementer, erstatning af praksisser og ændring af forbindelser mellem praksisser gennem øget organisering. Uanset måden byder implementeringen på en etisk udfordring, der skal tages højde for i planlægningen. Udfordringen har at gøre med den praktiske implementering, hvorved familiers praksisser ændres; altså et indgreb i familiers hverdag. Det kan potentielt modstride Nulskralds arbejdsmetode, hvor der lægges vægt på bottom up og borgerinddragelse. Artikel 2 understreger de etiske udfordringer i brugen af nudging, og hvordan nudging er uforenelig med arbejdsmetoden. Med den etiske fordring må transparens og symmetrisk magtfordeling være centrale i interaktionen mellem AVV/Nulskrald og familier. Ændringer af familiers praksis, så madspild reduceres, forlader sig således ikke udelukkende på nudging som tilgang, men bygger især på praksisteori, fordi den tillader et transparent og anerkendende samarbejde mellem alle implicerede aktører. Nævnte artikel argumenterer for, at provokerende kommunikation kan overkomme den etiske udfordring, hvor begge kommunikerende parter er ligeværdige og lærer af og om hinanden på en respektfuld måde. Kommunikationsstilen fordrer, at organisationen prioriterer læring, udvikling og konstant vedligeholdelse af den fortsatte diskussion om et givent emne, i denne sammenhæng familiers madpraksisser, der forårsager madspild. De praktiske krav til Nulskrald og eventuelle samarbejdspartnere er derfor store, og findes også som grundlæggende vilkår i anvendelsen af det praksisteoretiskfunderede redskab NulMadspild til ændring af familiers praksis. I praksis vil håndteringen af kravene være ressourcekrævende og forudsætte, at AVV's samfundsrolle ændres.

En løsning på den udfordring skal findes hos Vihalemm et al. (2015), der pointerer, at interventioner bør tage udgangspunkt i den problematiske situation og det specifikke problem, for at kortlægge relevante aktører, der er relaterede til den problematiske praksis. Deltagende partneres ressourcer letter kravene for AVV, hvor en samfundsmæssig omstilling har lange udsigter, og tillader samtidig en holistisk tilgang til problemet. Med praksisteori og provokerende kommunikation er den etiske fordring (Artikel 2) mulig at holde i hævd, og derved vil den praktiske anvendelse af NulMadspild mindske etiske implikationer. Bruges NulMadspild i afholdelsen af interviews og workshops med familier, bevares Nulskralds arbejdsmetodiske betingelser om bottom up og borgerinddragelse. I interviews og

workshops skal endvidere findes kimen til den løbende tilpasning af interventioner, ligeværdighed mellem AVV og familier og organisatorisk læring. Tanken er, at en interaktion baseret på NulMadspild vil resultere i en bevidstgørelse om de rutiniserede hverdagslige praksisser hos alle involverede parter; det selvfølgelige uselvfølgeliggøres for senere at kunne blive problematiseret i fællesskab. Samarbejdet med andre virksomheder og organisationer samt familier og borgere generelt vil derfor ikke kun sikre fornuftig brug af de fælles ressourcer, men også gøre madspild som et wicked problem håndterbart. Svaret – altså løsningen – vil være tilpasset den konkrete del af problemet, der udgør indsatsområdet. Derfor anbefales det, at interventioner i praksis forløber som faser, hvor tilpasning kan foretages, og før, under og efter projektperioden skal feltarbejde prioriteres, for at få førstehåndsviden om familiers oplevelse med interventionerne. Det afstemmer også interventionerne med Nulskralds arbejdsmetode og den etiske fordring, jævnfør Artikel 2. Nudging kan dog anvendes som delløsninger, når blot et nudge suppleres af en forklaring.

Det metodiske bidrag fordrer som følge af det teoretiske bidrag, at praksisser ændres via en holistisk tilgang, og det betyder på det praktiske niveau, at anvendelsen af NulMadspild og teorien i Nulskrald-initiativer skal baseres på samarbejde med andre aktører i AVV's kontekst. Dette var også et centralt bidrag i Artikel 5, hvor flere af historierne omfattede samarbejde med borgere, politikere, virksomheder og organisationer. De tre forskellige typer af use cases demonstrerer NulMadspilds brugspotentiale både internt og eksternt, samt i samarbejde med profit- og non-profitorienterede partnere. Følgelig er de tre use cases i Kapitel 16 en bærende del af det praktiske bidrag: hvordan NulMadspild benyttes i praksis, hvor flere samarbejdspartnere indgår. En del af det praksisorienterede bidrag skal også findes som generelle bemærkninger i den metodiske gennemgang af redskabet og ændring af praksisser, primært afsnittene 14.3 og 14.4 i Kapitel 14. Som Vihalemm et al. (2015) anfører, vil samme problem i en ny kontekst kræve en ny løsning. Derfor skal familiers praksis, der forårsager madspild, angribes forskelligt afhængigt af konteksten for de givne praksisser, såsom indkøb i supermarked kontra tilberedning i køkkenet. Use casene eksemplificerer, hvordan en praktisk anvendelse af NulMadspild kan tage sig ud, men må nødvendigvis tilpasses den konkrete kontekst i et reelt Nulskrald-initiativ. Med supermarkeder som samarbejdspartnere er indkøb, organisering, overblik og madplan relevante indsatsområder. Tilpasningen afgøres af det konkrete indsatsområde, samarbejdspartnere og situationen. Evalueringen af interventioner er af generel karakter, så den kan tilpasses andre indsatsområder end de tre use cases. Der argumenteres for, at systematisk og velplanlagt arbejde øger interventionernes forandringspotentiale, men kan i praksis stadig omfavne Nulskralds hermeneutisk fænomenologiske arbejdsmetode, hvilket kun vil understøtte tilpasningen af interventionerne.

Således komplementerer det teoretiske bidrag den eksisterende forskning i madspild i husstande ved at fremstille en teori om familiers praksisser, der forårsager

madspild. Teorien danner grundlag for det metodiske bidrag: et redskab, NulMadspild, til at understøtte planlægning af praksisteoretiskfunderede interventioner, samt dialoger med familier og andre borgere via eksempelvis interviews og workshops. Det praktiske bidrag angår implementeringen af madspildsreducerende praksisser hos familier, hvor AVV's kontekst og handlemuligheder danner ramme om eksemplificerende use cases, hvori NulMadspild anvendes, og afsluttes med generelle praktiske anvisninger til evaluering af interventionerne.

KAPITEL 18. KONKLUSION

Forskningsprojektet sigtede mod at forstå og beskrive årsagerne til madspild i familier, og hvordan praksisserne, der forårsager madspild, kan ændres for siden at implementeres via Nulskrald. Fokus har været på den del af familiers praksis, der forårsager madspild, som viste sig at være en meget kompleks proces og en del af familiers madforbrug. Fænomenologi og praksisteori har på hver sin måde understøttet forståelsen af praksis og udviklingen af en nuanceret teori herom samt det metodiske arbejde i konstruktionen af NulMadspild til at understøtte implementeringen. Ny viden om problemområdet blev opnået gennem et fænomenologisk studie og en grounded theory-analyse, og teori om praksisser og madspild er blevet inkluderet i udviklingen af en ny teori om familiers madspild.

Gennem hele afhandlingen har jeg således forsøgt at besvare følgende forskningsspørgsmål:

1. *Hvad er årsagerne til madspild i familier?*
2. *Hvordan reduceres madspild gennem ændring af familiers praksisser?*
3. *Hvordan implementeres madspildsreducerende praksisser hos familier via Nulskrald?*

18.1. FORSKNINGSSPØRGSMÅL 1: ÅRSAGERNE TIL FAMILIERS MADSPILD

Motivationen bag at afdække årsagerne til, hvorfor familier spilder mad, kommer af, en organisatorisk, politisk og personlig interesse. For at reducere madspild eftersøgtes først at forstå madspild som fænomen, hvorfor et fænomenologisk studie blev udført. Heri – og siden i hele studiet – blev det klart, at madspild ikke skyldes manglende ansvarsfølelse eller ligegyldighed. Tværtimod skulle årsagerne lokaliseres i store dele af de praksisser, der udgør madforbruget. Organiseringen mellem hverdagen og de enkelte praksisser viste sig at være årsag til både omsætning af mad til føde og madspild. Derudover fremstod den sociale interaktion mellem familiemedlemmerne at være en væsentlig kilde til enten føde eller madspild. Det gav sig blandt andet til udtryk i personliggjorte praksisser. Også faktorer eksternt familien som supermarkedet, infrastruktur og den offentlige diskurs om mad, madpraksisser og madspild influerer familiens omsætning af mad. Årsagerne til madspild er således ikke individuelt men socialt betingede. Følgelig skal afdækningen af årsagerne til madspild tage hensyn til sociale forhold, ligesom omtale af og tiltag mod madspild anbefales at tage hensyn til dets komplekse årsagssammenhænge.

Det fænomenologiske studies autoetnografi ekspliciterer mine forforståelser om andres håndtering og forhold til mad gennem levede erfaringer, der analyseres og diskuteres ved inddragelse af relevant teori og rapporter omhandlende madspild. Diskussionen gør mig sensitiv overfor årsagerne til, at mad spildes, og viser, at fænomenet madspild både er en proces i sig selv, men også en del af processen madforbruget. Denne nye forståelse af madspild resulterer i en række centrale definitioner vedrørende fænomenet madspild, og en model over madforbruget og dets dele opstilles. Særligt er, at omsætningen af mad til madspild kan forekomme i hver af madforbrugets konstituerende dele, hvorfor årsagerne må lokaliseres i hver af disse dele. Derfor er modellen gennemgående i forståelsen og fremstillingen af årsagerne til madspild, og hvordan det kan reduceres gennem ændringer af delenes tilhørende praksisser. Afhandlingen argumenterer følgelig for, at en begrænset forståelse af madspildsårsagerne ikke kan modsvare problemets kompleksitet.

Grounded theory-analysen af data fra det seks ugers familiestudie undersøger systematisk problemets kompleksitet (Kapitel 11). De forskellige typer data understøtter hinanden, men indikerer også forhold og forbindelser mellem kategorier, som interviews alene ikke ville have vist. Analysen viste, hvordan familiers praksisser kontinuerligt må forhandles enten eksplicit eller gennem udførelser med konsekvenser for omsætningen af mad. Forhandlingernes nødvendighed ses i familiernes arbejde med at koordinere madforbruget, der består af et netværk af praksisser, der har hvert deres formål, og udføres forskelligt. Artikel 3 og Artikel 4 undersøger netværket mellem praksisser, hvordan forbindelserne mellem dem kan forårsage madspild ved at indramme analysen af data fra familiestudiet ved henholdsvis at anvende begreberne commensality og ordentlig mad. Analysen af data i Kapitel 11 gør det klart, at familiers madpraksisser, der tilsammen danner deres madforbrug, er overvejende ens med enkelte afvigende praksisser og elementer. Særligt for de seks familier er, at de alle er børnefamilier, hvorfor et værdifuldt indblik i børnenes rolle i madforbruget og omsætningen af mad kunne undersøges. Børnene påvirker aktivt madforbruget via praksisser og elementer som smag, holdninger og aftensmåltidet. Grounded theory-analysen resulterer i en identifikation af 12 praksisser og elementer, der er centrale i forståelsen af omsætningen. De 12 er komponenter i madforbruget, og detaljerer dermed modellen over madforbrug fra det fænomenologiske studie (Figur 8-2). Det sker primært ved at beskrive hver praksis og element samt fremstille deres indbyrdes relationer og påvirkninger.

Nærværende afhandling argumenterer for, at årsagerne til madspild er mange, og de 12 praksisser og elementer formuleres som en teori om familiers madspild. Med et praksisteoretisk blik på madspild forstås problemet ikke som et simpelt, men et wicked problem. Derfor kan en endegyldig formulering af madspildsårsagerne ikke gives. Overordnet fremstår koordineringen mellem praksisserne som en central årsag til familiers madspild, fordi hvert familiemedlem kan deltage i den samme praksis, men udføre den forskelligt fra de andres udførelser. Ovennævnte misforhold mellem

hverdagens organisering og praksissernes udførelse skabes, når udførelsen ikke foregriber hverdagens kommende praksisser. En årsag hertil er uforenelighed mellem praksissers rutinemæssige karakter og hverdagens dynamik. Eksisterende forskning om madspild i husstande bekræftes derved gennem afhandlingens resultater, og den teoretiske redegørelse for hver praksis og element samt disses forbindelser supplerer denne forskning. Dette sker i særdeleshed med de 12 praksisser og elementer, der fungerer som en kortlægning af problemet og mulige indsatsområder. Supplementet til den eksisterende forskning er en empirisk og teoretisk begrundet præcisering af interaktionen mellem praksisserne og elementerne, herunder konsekvenserne for omsætningen af mad til enten føde eller madspild. Det gør det teoretiske bidrag operationelt i interventionsøjemed.

Dertil kommer også, at ordentlig mad, som Artikel 4 grundigt studerer, er årsag til madspild. Ordentlig mad repræsenterer et væsentligt hensyn i alle madforbrugets konstituerende praksisser, idet det har potentialet til at styre udførelsen af disse med konsekvens for omsætningen af mad. Analysen og ovennævnte artikel viser, at ordentlig mad fungerer som et vurderingskriterium for maden, passende udførelse af madpraksisser og måltidet i det hele taget. Det bevirker, at noget mad og nogle udførelser er passende, mens andre ikke er. Denne effekt er ikke kun forbeholdt ordentlig mad, men findes også i de 12 praksisser og elementer: de er alle medvirkende til, at mad omsættes til føde eller madspild.

Praksisser er kontekstafhængige, fordi konteksten stiller betingelser for, hvordan praksiselementerne organiseres og forbindes i udførelsen. Sådanne betingelser er blandt andre, hvor passende en handling er i forhold til praksissens formål. Således må årsagerne til madspild forstås som meningsfulde i situationen, hvor mad omsættes til madspild. Det understreger, at praksisser, der forårsager madspild, skal relateres til den givne situation, hvori (nogle af) de 12 praksisser og elementer påvirker hinanden gensidigt. Årsagerne til madspild er komplekse, fordi situationerne er komplekse, og derfor må tilgangen til reduktion af madspild være holistisk, som den udviklede teori bekræfter. I interventionsøjemed er det derfor væsentligt at fokusere på praksisser som både udførelse og en samling af elementer, samt netværkets konstituenter og centrale aktører. Dertil også at reproduktionen af praksisser og elementer gennem udførelser bevirker, at praksisser og forbindelserne mellem elementerne kan ændres gennem udførelser, og er åben for påvirkninger.

18.2. FORSKNINGSSPØRGSMÅL 2: REDUKTION AF FAMILIERS MADSPILD

Reduktionen af familiers madspild kan ske gennem en kombination af nudging og praksisteori. Selvom nudging generelt formår at forandre eksisterende adfærd, må anvendelsen af tilgangen dog altid have de etiske implikationer, den medfører, in mente. Artikel 1 fremstiller, hvordan nudging fungerer teoretisk, mens Artikel 2 diskuterer dette ved at sammenligne med provokerende kommunikation – begge

tilgange sat i forhold til Løgstrups etiske fordring. Nudging foranlediger en asymmetrisk magtdistribution mellem designeren og den nudgede person: førstnævnte oplever et nudge som libertariansk og frihedsbevarende, mens et nudge for sidstnævnte i en eventuel refleksion fremstår som et formyndende indgreb i muligheden for et frit valg. Artiklerne påpeger desuden, at nudges designes til at udnytte menneskers automatiske system, så styringen af adfærd ikke bemærkes. Provokerende kommunikation fungerer i teorien modsat, idet de kommunikerende parter indgår i et ligeværdigt magtforhold og er åbne for hinanden og problemstillingen, hvorved en læring hos parterne og et samarbejde mellem dem er muligt. Praksisteori fokuserer derimod ikke på mennesker, men på praksisser og hvordan de organiserer og konstituerer (samt konstitueres af) det sociale.

Det fænomenologiske studie og grounded theory-analysen tydeliggør vigtigheden af, at en for snæver tilgang og forståelse af familiers praksis, der forårsager madspild, ikke vil kunne bidrage med vedvarende ændringer. Analysen fandt, at familiers madforbrug og deres hverdags organisering er overvejende ens, og at madspild er en konsekvens af en række praksissers misforhold med hverdagens dynamik. Interventioner må være tilsvarende dynamiske og åbne for forandringer samt være holistisk funderede for at kunne gribe om madspild som et wicked problem. Nudging og provokerende kommunikation kan ikke dette alene, og kan derfor indgå i det praksisteoretiske arbejde som pragmatiske værktøjer, appliceret i relevante situationer på en nyttig måde.

Til at understøtte dette arbejde konstrueredes redskabet NulMadspild på baggrund af teorien om familiers praksis, der forårsager madspild. NulMadspild sammenfatter væsentlige årsager til madspild og er struktureret efter de 12 praksisser og elementer. Redskabet skal bruges før, under og efter interventioner; altså i planlægningen, udførelsen og evalueringen. I planlægningen udvælges indsatsområdet og brugen af NulMadspild tilpasses hertil. Under udførelsen repræsenterer interviews og workshops baseret på NulMadspild betydningsfulde tiltag til at få indsigt i, hvordan interventionerne fungerer i praksis, og om de muligvis skal tilpasses. Det åbner for at overkomme de etiske implikationer forbundet med ændring af familiers og generelt borgeres hverdag og madforbrug; konflikten mellem intervention og privatsfære minimeres. Årsagerne til madspild er en væsentlig del af NulMadspild, fordi det letter den praktiske håndtering af familiers madspild som wicked problem, idet en endegyldig formulering af problemet ikke lader sig gøre. Sådanne problemer er yderst komplekse, som det fænomenologiske studie og grounded theory-analysen også viser. Derfor skal redskabet bistå implementeringen af praksisændringer via Nulskrald ved at fungere kompleksitetsreducerende med de 12 centrale praksissers og elementers tilpasningsdygtighed. Desuden er NulMadspild operationelt i organisatorisk praksis, da det kan tage form i forhold til det konkrete indsatsområde og situationen.

For at familiers praksis kan ændres med et reduceret madspild til følge, foreslås tre metoder, som NulMadspild kan understøtte. De er henholdsvis ændring af praksissers elementer, erstatning af eksisterende praksisser med alternative, og reorganisering af forbundne praksisser. Artikel 3 og Artikel 4 undersøger sidstnævnte forhold, og grounded theory-analysen klarlægger, hvordan familiemedlemmers praksisser og praksiselementer er forbundne. Tidligere udførte praksisser påvirker udførelser af efterfølgende praksisser, og hverdagens dynamik kan skabe et misforhold til familiers madforbrug. Således fremstår et betydeligt forandringspotentiale i at målrette interventioner mod de konkrete praksisser, elementer og situationer, hvor misforholdene skabes. Artiklerne og grounded theory-analysen samt den udviklede teori påpeger disse, og sammenfattes i redskabet NulMadspild. For nogle af praksissernes og elementernes vedkommende skal interventioner rettes mod de praksisser og elementer, de er forbundne til: de skal ændres ad omveje via andre praksisser eller elementer.

Resultaterne fra grounded theory-analysen viser, at bevidstgørelse om egne og hinandens praksisser i familier er essentielt i ændringen af praksis. Heri findes også en del af argumentet for, at nudging ikke formår at løse problemet selvstændigt, men kan supplere provokerende kommunikation og NulMadspild. Refleksionen over egen praksis, og hvordan udførelsen påvirker og påvirkes af de øvrige familiemedlemmers praksisser giver familien mulighed for at opleve det selvfølgelige i hverdagen som noget, der kan ændres. Bevidstgørelsen medfører altså både kontrol over og motivation til at reducere madspild ved at koordinere familiens fælles madforbrug. Grundet børnenes aktive påvirkning af familiers madforbrug anbefales det, at interventioner rettes mod både forældres og børns praksisser for at opnå en vedvarende ændring af den samlede praksis.

18.3. FORSKNINGSSPØRGSMÅL 3: IMPLEMENTERING AF MADSPILDSREDUCERENDE PRAKSISSER HOS FAMILIER

Afhandlingen giver en operationel viden om mekanikken af, interaktionerne i og netværket af familiers madpraksisser. Operationaliseringen af praksisteori forudsætter en holistisk tilgang til den problematiske praksis i den givne situation. Det indebærer, at interventionerne er et resultat af et samarbejde mellem relevante aktører, hvor relevansen afgøres af deres relation til det valgte problemområde og de udløsende faktorer for den problematiske praksis. Det kræver en vis viden om konteksten, man som iværksætter af interventionerne befinder sig i. Artikel 5 viser AVV's kontekst, som Nulskrald skal fungere i. AVV er politisk styret og handlemulighederne dermed begrænsede, mens forskellige aktører agerer barrierer for implementeringen af madspildsreducerende praksisser i familier via Nulskrald. For at handle i den må kontekstens kompleksitet og organisatoriske begrænsninger erkendes som et vilkår, der motiverer til samarbejde med andre interessenter.

Et samarbejde vil tillade AVV at give Nulskrald-initiativer det fornødne forandringspotentiale, fordi ressourcer som tid, netværk, økonomi og viden kan modsvare kompleksiteten og lade Nulskrald handle delvist via interessenterne. Hertil hjælper NulMadspild ved at pointere afgrænsede og væsentlige praksisser og elementer, og idet disse eksisterer og forbindes gennem udførelser, indikerer redskabet også situationer, der er centrale for omsætningen af mad til enten føde eller madspild. De 12 praksisser og elementer danner med NulMadspild grundlag for diskussion og udvælgelse af praksis, element og indsatsområde: det kan tilpasses den konkrete situation.

Tre use cases af NulMadspild eksemplificerer, hvordan NulMadspild kan anvendes i praksis i forskellige kontekster. I dem står samarbejde som et bærende element, fordi samarbejdspartnere muliggør interventioner, som Nulskrald ikke ville kunne afstedkomme alene. Samtidig viser use casene NulMadspilds potentiale til at kunne tilpasses et konkret indsatsområde. I praksis skal evaluering før, under og efter interventionernes iværksættelse udføres, fordi praksisser er foranderlige grundet elementernes skiftende indbyrdes forbindelser. Nulpunktsmålinger af praksissen er nødvendige for at kunne dokumentere en effekt af tiltagene gennem sammenligning med senere målinger. Sådanne målinger kan benytte redskabet til at udpege de praksisser og elementer, der søges ændret, og vil dermed repræsentere indikatorer for forandringer. Interviews og workshops giver som grounded theory-analysen viste indsigt i praksisserne og deres organisering. Deltagende observation vil give vigtige indsigter i praksissernes udførelse, men er en ressourcekrævende metode.

I praksis skal implementeringen via Nulskrald tage hensyn til de etiske implikationer forbundet med at intervenere i andres liv. Løbende evaluering af interventionerne giver, hvis praksis søges ændret, mulighed for at bedømme og medvirke til tilpasninger af interventionerne. Familier såvel som andre borgere kan derigennem engagere sig og blive mere bevidste om, hvordan den problematiske praksis kan ændres. AVV skal som organisation være beredt på at håndtere borgerinddragelsen og eventuel medieopmærksomhed – positiv som negativ. AVV og samarbejdspartnere har et fælles ansvar for at imødekomme familiers behov, og at tilgå familier med en forståelse og respekt for, at deres madspild ikke skyldes ligegyldighed og manglende ansvarsfølelse. Madspild er derimod en konsekvens af koordineringen af praksisser i forhold til hverdagens madforbrug, den sociale interaktion internt i familien og påvirkninger eksternt husstanden. Reduktionen af madspild afhænger i høj grad af, hvorvidt madspild opfattes som enten individuelt eller socialt betinget, fordi det vil motivere til en henholdsvis begrænset eller holistisk funderet implementering. En reduktion af madspild vil ikke kun øge AVV's og samarbejdspartnernes CSR-profiler, men kan måske også inspirere andre affaldsselskaber til lignende tiltag, og derved udbrede Nulskrald.

Projektets bidrag er baseret på empiri om seks nordjyske familiers praksis. Teorien om deres praksis er generel i den henseende, at eksisterende teori om madspild

understøtter resultaterne fra grounded theory-analysen. Derfor er det en empirisk og teoretisk kvalificeret formodning, at teorien og metoden kan anvendes i resten af Danmark. Dog skal man være opmærksom på, at kun børnefamilier er undersøgt, og dermed ikke singler, par, ældre og så videre. NulMadspild kan potentielt anvendes i sådanne kontekster, men med forbehold for, at visse praksisser har andre vilkår for udførelse og en anden betydning. Ordentlig mad har formentlig en anden mening for ældre, og par uden børn kan have andre holdninger og hensyn end børnefamilier. Således begrænser projektets viden og bidrag sig specifikt til familiers praksis, der forårsager madsild, men med potentiel anvendelse i andre kontekster gennem videreudvikling.

KAPITEL 19. VIDERE PERSPEKTIVER

Med afsæt i konklusionen vendes blikket nu mod videre perspektiver ved undersøgelse af på den ene side relationerne mellem politisk-økonomisk opfattelse af affald, konventioner og madforbrug og folks madpraksisser, og på den anden side anvendelse af teorien om familiers madspildspraksisser i forhold til affald generelt.

19.1. VEDVARENDE ÆNDRINGER

NulMadspild kan danne afsæt for et forskningsprojekt, der undersøger, hvor mange konkrete praksisser, der skal ændres ved intervention, for at der er en kritisk masse af ændrede praksisser, som skaber en samlet og vedvarende ændring af praksis, der forårsager madspild. En sådan undersøgelse kan tage udgangspunkt i NulMadspilds 12 centrale praksissers og elementers indbyrdes forbindelser – og eventuelt inddrage de sekundære praksisser, for at kunne gribe om flere konkrete situationer og indsatsområder. Fremgangsmåden kan være at målrette interventioner mod de samme praksisser i forskellige familier og evaluere effekten via interviews og observation. Derudover kan praksis hos enlige, par uden børn og ældre også være indsatsområder, for at videreudvikle NulMadspild til også at omfatte sådanne kontekster. Resultatet vil være et NulMadspild 2.0, der kan bistå planlægningen af, hvilke og hvor mange praksisser der skal ændres, for at opnå en samlet og vedvarende praksisændring. Det kan ske ved at lade redskabet være interaktivt, og ved markering af forskellige praksisser få et svar på, hvilke praksisser der skal ændres og hvordan de markerede påvirker hinanden. Grafisk kunne det for overskuelighedens skyld vises som et netværk bestående af praksisser, og ved markering kunne den givne praksis og tilhørende forbindelser blive mere markante end de øvrige. Sammenhængen i netværket ville således blive grundlæggende i valget af interventioner og indsatsområder. Bidraget vil være det første af sin slags, og i høj grad bidrage til indsatsen mod madspild.

19.2. SAMFUND, KONVENTIONER OG MADPRAKSISSER

Som følge af forskningsprojektets problemområde har familiers praksisser, der forårsager madspild, været det specifikke fokus. I den forbindelse er forholdene mellem samfundets diskurs, kulturelle konventioner og familiers madpraksisser berørt, fordi familiers madforbrug eksisterer i krydsfeltet mellem enkelte praksisser og den samfundsmæssige indflydelse. Med projektets bidrag til forståelsen af de enkelte praksisser og elementer, der har betydning for omsætning af mad til enten føde eller madspild, kan efterfølgende studier tage udgangspunkt heri og undersøge relationen mellem disse og samfundsmæssig indflydelse samt kulturelle konventioner vedrørende madforbrug. Et muligt forskningsspørgsmål er:

Hvordan former relationerne mellem den politisk-økonomiske opfattelse af affald, kulturelle konventioner om madforbrug og folks madpraksisser i hverdagen omsætningen af mad til enten føde eller madspild?

Den politisk-økonomiske opfattelse af affald omfatter, hvordan affald figurerer i den politiske og økonomiske dagorden og debat. Hypotesen er, at opfattelsen indgår i et gensidigt afhængighedsforhold med de kulturelle konventioner om madforbrug samt folks madpraksisser, hvorigennem de påvirker hinanden. Fra en praksisteoretisk position reproduceres gensidigheden rekursivt og derfor er det interessant at foretage et nærmere studie af, hvilke implikationer relationen mellem de tre dele har for omsætningen af mad til enten føde eller madspild. Problemområdet kan afgrænses til familier, enlige eller par. For at besvare forskningsspørgsmålet kan offentligt tilgængelige rapporter, dokumenter og lovtekster fra Miljøministeriet, Dansk Affaldsforening, Dansk Industri og Dansk kompetencecenter for affald (DAKOFA) analyseres. Eventuelt vil samarbejde også kunne give nyttig indsigt. Afgrænsningen af kulturelle konventioner kan foretages med udgangspunkt i de anførte i Kapitel 14, 14.2.9 Ordentlig mad, eller lade indsigterne i nævnte dokumenter være styrende. Undersøgelsen af kulturelle konventioner kan foregå ved deltagende observation udvalgte respondenters hverdag for at finde ud af, hvordan konventionerne former hverdagens praksisser. Denne afhandlings teori vil kunne danne et udgangspunkt. Endvidere vil også medieomtale af madforbruget såsom omtale af madtrends kunne udgøre empiri. Bidraget vil være af teoretisk betydning, men også et metodisk bidrag til, hvordan institutioner anvender indsigten i praksis til at forme konventioner og madpraksis mod en reduktion af madspild. På den måde vil forbrugeren ikke længere blive tillagt individuelt ansvar for at reducere madspild; der vil være grobund for at det offentlige og industrien ser indad og erkender – og anerkender – sammenhængen mellem den samfundsmæssige opfattelse af affald, konventioner og folks madpraksisser.

19.3. FRA MADSPILDSPRAKSIS TIL AFFALDSPRAKSIS

I Kapitel 1 Introduktion fortælles, at forskningsprojektets problemområde afgrænses fra affald til madspild, fordi de blandt andre faktorer var for bredt og komplekst. Med afsæt i indsigterne i familiers madforbrug og praksis, der forårsager madspild, er der samtidig opnået en vis indsigt i, hvordan familiers forbrug af andre ting forbruges. Indsigterne er relevante, fordi familiers eller mere generelt husstandes produktion af affald forløber og influeres af visse af de samme faktorer som madforbruget, såsom organisering, travlhed, holdninger, personliggørelse af praksisser og indkøb. Forståelsen af dem vil naturligvis skulle indrammes i forhold til alle forbrugsvarer i husstanden og ikke kun mad. Heri ligger den store kompleksitet, for ved at tage et blik rundt i eget hjem eller i restaffaldet vil det hurtigt blive klart, hvor mange forskellige ting der opholder sig der. Undersøgelsen af dem bør således starte med at afgrænse affald til specifikke affaldstyper såsom plast, metal og glas, og derefter kortlægge forbruget som en proces lignende

familiers madforbrug i Figur 8-2 eller Figure 1 i Artikel 4. Ydermere adskiller produktionen af affald sig fra madspild, fordi ikke alle ting er berørt af tiden på samme måde som mad: det holder meget længere tid, og derfor er dets agency anderledes. Det indgår i hverdagens organisering på en anden måde, fordi det ikke udskiftes så hurtigt som mad. Følgelig må undersøgelsesdesignet tage højde for dette – især hvis det omfatter elektronikaffald, idet elektronik har en relativt lang levetid i husstanden. Her vil det sandsynligvis ikke være muligt at følge et produkt i brugsperioden, men opfattelsen af og forholdet til det kan undersøges. Et sådant problemområde kan tilgås fra praksisteori eller materiel kultur. Forståelsen af, hvordan ting er en del af og bliver til affald inden for kulturen, kan begrunde interventioner til at ændre de faktorer eller praksisser, der gradvist omsætter ting til affald. I et kvalitativt studie heraf dukker en række spørgsmål op: Hvordan vil respondenterne begynde at opfatte sine handlinger og forhold til sine ting? I nærværende afhandling argumenterer jeg for, at bevidstgørelse om egne madpraksisser er nødvendig for at afstedkomme ændringer, men gælder dette også for andre affaldstyper? Hvilke faktorer er afgørende for, om eller hvor hurtigt noget omsættes til affald? Hvilken rolle spiller udviklingen af ting sig i forhold til udviklingen af praksisser de indgår eller kan indgå i? Hvordan påvirker vores tilknytning til bestemte ting vores praksisser og omvendt på en mere eller mindre bæredygtig måde? En dybere indsigt i sådanne aspekter vil kunne informere produktdesign og serviceydelser samt den politisk-økonomiske opfattelse af forholdet mellem borgere og affald.

REFERENCER

Anderson, A. S., Milburn, K., & Lean, M. (1995). Food and nutrition: helping the consumer understand. In D. Marshall (Ed.), *Food Choice and the Consumer*. London: Blackie Academic & Professional.

Antropologerne Aps, Maarbjerg, M., Dvinge, C., & Høyrup, J. F. (2016). *Madspild: Forstudie af forbrugeradfærd med henblik på nudging* (Undgå affald, stop spild No. 10). København K: Miljøstyrelsen. Retrieved from http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2016/04/978-87-93435-53-7.pdf

Aschemann-Witzel, J., de Hooge, I., Amani, P., Bech-Larsen, T., & Oostindjer, M. (2015). Consumer-Related Food Waste: Causes and Potential for Action. *Sustainability*, *7*(6), 6457–6477. https://doi.org/10.3390/su7066457

Baarts, C. (2010). Autoetnografi. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Barr, S. (2007). Factors Influencing Environmental Attitudes and Behaviors: A U.K. Case Study of Household Waste Management. *Environment and Behavior*, *39*(4), 435–473. https://doi.org/10.1177/0013916505283421

Beck, C., Nueva, Mejdahl, J., Freese, S. D., & Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (FDB). (2011). *Forbrugere: Vi smider ikke mad ud*. Vallensbæk: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (FDB). Retrieved from https://om.coop.dk/Upload/om.coop.dk/2.%20Ansvarlighed/2.2%20Milj%C3%B8%20og%20%C3%98kologi/r_1_Rapp_MadSpild_2011.pdf

Benedek, J., & Miner, T. (2002). Measuring desirability: New methods for evaluating desirability in a usability lab setting. In *Proceedings of UPA 2002 Conference*. London, GB: British Computer Society.

Benner, P. (2008). Interpretive Phenomenology. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Bjørner, T. (2015). Data collection. In T. Bjørner (Ed.), *Qualitative methods for consumer research: the value of the qualitative approach in theory and practice* (1. edition). Kbh: Hans Reitzel.

Boolsen, M. W. (2010). Groounded Theory. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Brinkmann, S. (2006). *John Dewey: en introduktion*. Kbh: Hans Reitzel.

Brinkmann, S. (2008). Interviewing. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Brinkmann, S. (2013). *Kvalitativ udforskning af hverdagslivet* (1. udg.). Kbh: Hans Reitzel.

Brinkmann, S. (2014). *Det kvalitative interview* (1. udgave). København: Hans Reitzel.

Bryant, A. (2007). A Constructive/ist Response to Glaser's "Constructivist Grounded Theory?" *Historical Social Research / Historische Sozialforschung. Supplement*, (19), 106–113.

Cappellini, B. (2009). The sacrifice of re-use: the travels of leftovers and family relations. *Journal of Consumer Behaviour*, *8*(6), 365–375. https://doi.org/10.1002/cb.299

Cappellini, B., & Parsons, E. (2012). Practising thrift at dinnertime: mealtime leftovers, sacrifice and family membership. *The Sociological Review*, *60*, 121–134. https://doi.org/10.1111/1467-954X.12041

Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory*. London: SAGE Publications.

Charmaz, K., & Bryant, A. (2008). Grounded Theory. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

COOP, & Stop Spild Af Mad. (2013). COOP's Madspildsmanifest. Retrieved June 15, 2016, from https://om.coop.dk/Upload/modul/coop/omcoop/ansvarlighed/miljookologi/Coops%20madspildsmanifest.pdf

CSR. (2012). Danmark med i europæisk alliance mod madspild. Retrieved October 27, 2016, from http://csr.dk/danmark-med-i-europ%c3%a6isk-alliance-mod-madspild

Darnton, A., Verplanken, B., White, P., & Whitmarsh, L. (2011). *Habits, Routines and Sustainable Lifestyles: A Summary Report to the Department for Environment, Food and Rural Affairs*. London: DEFRA. Retrieved from http://sciencesearch.defra.gov.uk/Document.aspx?Document=HabitsRoutinesSustainableLifestylesEVO502FinalSummaryReportNov2011(2).pdf

De Young, R. (1990). Recycling as appropriate behavior: a review of survey data from selected recycling education programs in Michigan. *Resources, Conservation and Recycling*, *3*(4), 253–266. https://doi.org/10.1016/0921-3449(90)90022-V

Den Danske Netordbog. (2016a). mad. *Ordbogen.com* (10th ed.). Odense: Ordbogen.com. Retrieved from http://www.ordbogen.com/opslag.php?word=mad&dict=ddno

Den Danske Netordbog. (2016b). madspild. *Ordbogen.com* (10th ed.). Odense: Ordbogen.com. Retrieved from http://www.ordbogen.com/opslag.php?word=madspild&dict=ddno

Den Danske Ordbog. (n.d.-a). forbrug — Den Danske Ordbog. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?select=forbrug&query=forbrug

Den Danske Ordbog. (n.d.-b). forbruge — Den Danske Ordbog. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?entry_id=11014270&query=forbrug

Den Danske Ordbog. (n.d.-c). forbruger — Den Danske Ordbog. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forbruger

Den Danske Ordbog. (n.d.-d). forbrugersamfund — Den Danske Ordbog. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=forbrugersamfund

Den Danske Ordbog. (n.d.-e). mad — Den Danske Ordbog. Retrieved June 9, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=mad

Den Danske Ordbog. (n.d.-f). madspild — Den Danske Ordbog. Retrieved March 13, 2016, from http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=madspild

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed). London: Sage publications ltd.

Donovan, R. (2011). Theoretical Models of Behaviour Change. In *The SAGE Handbook of Social Marketing* (pp. 15–31). United Kingdom: SAGE Publications Ltd. Retrieved from http://knowledge.sagepub.com/view/hdbk_socialmarketing/n2.xml

Ellis, C. (2008a). Autoethnography. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Ellis, C. (2008b). Co-Constructed Narrative. In L. Given, *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. 2455 Teller Road, Thousand Oaks California 91320 United States: SAGE Publications, Inc. Retrieved from http://methods.sagepub.com/reference/sage-encyc-qualitative-research-methods/n47.xml

Ellis, C., Adams, T. E., & Bochner, A. P. (2011). Autoethnography: An Overview. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, *36*(4 (138)), 273–290.

Ellis, C., & Bochner, A. P. (2000). Autoethonography, personal narrative, reflexivity: researcher as subject. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2. ed.). Thousand Oaks, Calif: Sage.

Eppel, S., Sharp, V., & Davies, L. (2013). A review of Defra's approach to building an evidence base for influencing sustainable behaviour. *Resources, Conservation and Recycling*, *79*, 30–42. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2013.06.001

EU-Fusions. (n.d.-a). About FUSIONS. Retrieved October 27, 2016, from http://www.eu-fusions.org/index.php/about-fusions#wp1

EU-Fusions. (n.d.-b). Food Waste Definition. Retrieved June 9, 2016, from http://www.eu-fusions.org/index.php/about-food-waste/280-food-waste-definition

Evans, D. (2011). Blaming the consumer – once again: the social and material contexts of everyday food waste practices in some English households. *Critical Public Health*, *21*(4), 429–440. https://doi.org/10.1080/09581596.2011.608797

Evans, D. (2012a). Beyond the Throwaway Society: Ordinary Domestic Practice and a Sociological Approach to Household Food Waste. *Sociology*, *46*(1), 41–56. https://doi.org/10.1177/0038038511416150

Evans, D. (2012b). Binning, Gifting and Recovery: The Conduits of Disposal in Household Food Consumption. *Environment and Planning D: Society and Space*, *30*(6), 1123–1137. https://doi.org/10.1068/d22210

Evans, D. (2014). *Food Waste: Home Consumption, Material Culture and Everyday Life*. London, GB: Bloomsbury.

Evans, D., & Welch, D. (2014). Pressure to cook and "eat properly" leads to more food waste than Bogofs. Retrieved March 1, 2015, from http://www.theguardian.com/sustainable-business/food-waste-meals-sustainable-consumption

Falk, P. (1994). *The Consuming Body*. London, GB: SAGE Publications Ltd. Retrieved from http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10567113

FAO. (2014a). *Food Wastage Footprint. Full-cost Accounting: final report*. Rome: Food Wastage Footprint.

FAO. (2014b). *Mitigation of food wastage: societal costs and benefits*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Fetterman, D. M. (2008). Ethnography. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

fødevareBanken. (n.d.). Om fødevareBanken. Retrieved October 27, 2016, from http://www.foedevarebanken.dk/om-os

Folkekirkens Nødhjælp. (n.d.). Kontakt. Retrieved October 27, 2016, from https://www.noedhjaelp.dk/vaer-med/wefood-danmarks-foerste-butik-med-overskudsmad/om-wefood

Foodculture. (2016). Børn i husstanden vækker danskernes hang til økologi. Retrieved February 9, 2016, from http://www.foodculture.dk/Foedevarer/Oekologi/2016/Boern_i_husstanden_vaekker_danskernes_hang_til_oekologi.aspx

Foodculture. (2016). Coop: Danskerne vælger fødevarer ud fra deres selvbillede. Retrieved January 19, 2016, from http://www.foodculture.dk/Samfund_og_forbrug/Madkultur/2016/Coop_Danskerne_vaelger_foedevarer_ud_fra_deres_selvbillede.aspx?utm_source=globase&utm_medium=email&utm_campaign=Foodculture20161901&gbi=390956d8-13d106e4-da5c2268

Foodculture. (2016). Påsken er ikke længere madspildssynder, eller er den? Retrieved March 22, 2016, from http://www.foodculture.dk/miljoe-og-klima/madspild/2016/paasken-er-ikke-laengere-madspildssynder-eller-er-den?utm_source=globase&utm_medium=email&utm_campaign=Foodculture20162203&gbi=390956d8-13d106e4-ba890ca3

Forbrugerrådet Tænk, Stop Spild Af Mad, & Landbrug & Fødevarer. (2012). *Undersøgelse af danskernes madspildsadfærd, forandringspotentialer og anbefaling til tiltag*. Retrieved from http://www.stopspildafmad.dk/madspildsrapport.pdf

Freeman, M. P. (2008). Autobiography. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Gille, Z. (2012). From risk to waste: global food waste regimes. *The Sociological Review*, *60*, 27–46. https://doi.org/10.1111/1467-954X.12036

Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York, NY: Aldine Publishing Co.

Gregson, N., Metcalfe, A., & Crewe, L. (2007a). Identity, mobility, and the throwaway society. *Environment and Planning D: Society and Space*, *25*(4), 682 – 700. https://doi.org/10.1068/d418t

Gregson, N., Metcalfe, A., & Crewe, L. (2007b). Moving things along: the conduits and practices of divestment in consumption. *Transactions of the Institute of British Geographers*, *32*(2), 187–200. https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2007.00253.x

Gustavsson, J., Cederberg, C., Sonesson, U., van Otterdijk, R., & Meybeck, A. (2011). *Global food losses and food waste: extent, causes and prevention*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Halkier, B. (1999). Consequences of the politicization of consumption: the example of environmentally friendly consumption practices. *Journal of Environmental Policy & Planning*, *1*(1), 25–41. https://doi.org/10.1080/714038522

Halkier, B. (2001a). Consuming Ambivalences Consumer handling of environmentally related risks in food. *Journal of Consumer Culture*, *1*(2), 205–224. https://doi.org/10.1177/146954050100100201

Halkier, B. (2001b). Risk and food: environmental concerns and consumer practices. *International Journal of Food Science & Technology*, *36*(8), 801–812. https://doi.org/10.1046/j.1365-2621.2001.00537.x

Halkier, B., & Holm, L. (2008). Food consumption and political agency: on concerns and practices among Danish consumers. *International Journal of Consumer Studies*, *32*(6), 667–674. https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2008.00695.x

Halloran, A., Clement, J., Kornum, N., Bucatariu, C., & Magid, J. (2014). Addressing food waste reduction in Denmark. *Food Policy*, *49*, *Part 1*, 294–301. https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2014.09.005

Hand, M., & Shove, E. (2007). Condensing Practices Ways of living with a freezer. *Journal of Consumer Culture*, *7*(1), 79–104. https://doi.org/10.1177/1469540507073509

Hastrup, K. (2010). Feltarbejde. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Hauge, B. (2010). Dekonstruktion. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Holm, L. (2014). Mad og sundhed i hverdagen. In L. Holm & S. Tange Kristensen (Eds.), *Mad, mennesker og måltider: samfundsvidenskabelige perspektiver* (2. udgave). København: Munksgaard Danmark.

Ilmonen, K. (2004). The Use of and Commitment to Goods. *Journal of Consumer Culture*, *4*(1), 27–50. https://doi.org/10.1177/1469540504040903

Institution of Mechanical Engineers. (2013). Global Food: Waste Not, Want Not. Retrieved June 10, 2016, from http://www.imeche.org/docs/default-source/default-document-library/global-food---waste-not-want-not.pdf?sfvrsn=0

Jacobsen, B., Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2010). Fænomenologi. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Jacobsen, M. H. (2009). The everyday: An introduction to an introduction. In M. H. Jacobsen (Ed.), *Encountering the Everyday: An Introduction to the Sociologies of the Unnoticed*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

John, P., Cotterill, S., & Richardson, L. (2011). *Nudge, Nudge, Think, Think*. Huntingdon, GBR: Bloomsbury Academic. Retrieved from http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10511470

John, P., Smith, G., & Stoker, G. (2009). Nudge Nudge, Think Think: Two Strategies for Changing Civic Behaviour. *The Political Quarterly*, *80*(3), 361–370. https://doi.org/10.1111/j.1467-923X.2009.02001.x

Justesen, J. S., & Nielsen, L. L. (2014). *Danmark uden affald: Ressourceplanen*. København K: Miljøstyrelsen. Retrieved from http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2014/05/978-87-93178-55-7.pdf

Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American Psychologist*, *39*(4), 341–350. https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.4.341

Kallbekken, S., & Sælen, H. (2013). "Nudging" hotel guests to reduce food waste as a win–win environmental measure. *Economics Letters*, *119*(3), 325–327. https://doi.org/10.1016/j.econlet.2013.03.019

Koivupuro, H.-K., Hartikainen, H., Silvennoinen, K., Katajajuuri, J.-M., Heikintalo, N., Reinikainen, A., & Jalkanen, L. (2012). Influence of socio-demographical, behavioural and attitudinal factors on the amount of avoidable food waste generated in Finnish households. *International Journal of Consumer Studies*, *36*(2), 183–191. https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2011.01080.x

Kvale, S. (2004). *Interview: en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzel.

Landbrug & Fødevarer. (2015). *Madspild i Danmark*. København: Landbrug & Fødevarer. Retrieved from http://lf.dk/~/media/lf/tal-og-analyser/forbrug-og-detail/madspild-i-danmark.pdf

Larsen, C. S. (2015). Forbrug af fødevarer: Bourdieus og andres kulturelle perspektiver på forbrug. In J. Fuglsang & N. B. Stamer (Eds.), *Madsociologi*. København: Munksgaard.

Lidl Danmark. (n.d.-a). Lidl udfordrer branchen i kampen mod madspild [2015]. Retrieved October 27, 2016, from http://csr.dk/lidl-udfordrer-branchen-i-kampen-mod-madspild

Lidl Danmark. (n.d.-b). Lidls Madspildlsbrochure. Retrieved from http://tilbudsavis.lidl.dk/17b466ca-adfe-413a-b384-ee37704ca5fb/#/1

Lübcke, P. (1994). Husserl: Filosofi som streng videnskab. In P. Lübcke (Ed.), *Vor tids filosofi: Videnskab og sprog* (5. opl.). København: Politikens Forlag.

Lucas, G. (2002). Disposability and Dispossession in the Twentieth Century. *Journal of Material Culture*, *7*(1), 5–22. https://doi.org/10.1177/1359183502007001303

Marshall, D. (2005). Food as ritual, routine or convention. *Consumption Markets & Culture*, *8*(1), 69–85. https://doi.org/10.1080/10253860500069042

Mathiassen, L. (in press). Designing Engaged Scholarship: From Real-World Problems to Research Publications. *Engaged Management Review*.

McCaslin, M. L. (2008). Pragmatism. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

McKechnie, L. E. F. (2008). Observational Research. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Mead, G. H. (2005). *Sindet, selvet og samfundet: fra et socialbehavioristisk standpunkt*. Kbh: Akademisk Forlag.

Mitchell, J. (1999). The British main meal in the 1990s: has it changed its identity? *British Food Journal*, *101*(11), 871–883. https://doi.org/10.1108/00070709910301382

Mol, A. (2008). I Eat an Apple. On Theorizing Subjectivities. *Subjectivity*, *22*(1), 28–37. https://doi.org/10.1057/sub.2008.2

Morgan, D. L., & Guevara, H. (2008). Interview Guide. In *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Murcott, A. (1982). On the social significance of the "cooked dinner" in South Wales. *Social Science Information*, *21*(4–5), 677–696. https://doi.org/10.1177/053901882021004011

Murcott, A. (2011). Family Meal. In D. Southerton, *Encyclopedia of Consumer Culture*. Thousand Oaks, California, United States: SAGE Publications, Inc. Retrieved from http://knowledge.sagepub.com/view/consumerculture/n216.xml

Nethe Plenge, & Stop Spild Af Mad. (n.d.). Hvad er madspild? Retrieved June 9, 2016, from http://www.madspild.net/madspild.html

Nicolini, D. (2013). *Practice Theory, Work, and Organization: an Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Nielsen, B. S., & Nielsen, L. (2010). Aktionsforskning. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Nordjysk Fødevareoverskud. (n.d.). Nordjysk Fødevareoverskud. Retrieved November 8, 2016, from http://no-fo.dk/

Nulskrald. (2013). *NULskrald rapport*. Retrieved from https://issuu.com/tankegang/docs/nulskrald_rapport_issuu_end_

Nulskrald. (2015). *Nulskrald Tversted rapport*. Retrieved from https://issuu.com/tankegang/docs/nulskrald_rapport_issue_443d857b862202

Nulskrald. (n.d.). Baggrund. Retrieved October 28, 2016, from http://nulskrald.dk/baggrund/baggrund

O'Doherty Jensen, K. (2002). Gradient Blends: The Art of Discerning and Doing the Appropriate Thing. In A. Hougaard & S. N. Lund (Eds.), *The Way We Think* (Vol. 1, pp. 245–265). Odense: University of Southern Denmark, Institute of Language and Communication.

O'Doherty Jensen, K. (2014a). Hvad er "rigtig" mad? In L. Holm & S. Tange Kristensen (Eds.), *Mad, mennesker og måltider: samfundsvidenskabelige perspektiver* (2. udgave). København: Munksgaard Danmark.

O'Doherty Jensen, K. (2014b). Mad og identitet. In L. Holm & S. Tange Kristensen (Eds.), *Mad, mennesker og måltider: samfundsvidenskabelige perspektiver* (2. udgave). København: Munksgaard Danmark.

OECD. (2004). *Working Group on Waste Prevention and Recycling*. Paris: OECD. Retrieved from http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/epoc/wgwpr/se(2004)1/final

Ordbog over det danske Sprog. (1920). brug — ODS. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=brug

Ordbog over det danske Sprog. (1923). forbrug — ODS. Retrieved June 21, 2016, from http://ordnet.dk/ods/ordbog?query=forbrug

Parfitt, J., Barthel, M., & Macnaughton, S. (2010). Food waste within food supply chains: quantification and potential for change to 2050. *Philosophical Transactions: Biological Sciences*, *365*(1554), 3065–3081.

Petersen, C., Kaysen, O., Edjabou, V., Manokaren, S., Tønning, K., & Hansen, T. (Eds.). (2012). *Kortlægning af dagrenovation i enfamilieboliger*. København K: Miljøstyrelsen. Retrieved from http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2012/05/978-87-92779-94-6.pdf

Petersen, C., Kaysen, O., Manokaren, S., Tønning, K., & Hansen, T. (Eds.). (2014). *Kortlægning af dagrenovation i Danmark*. København K: Miljøstyrelsen. Retrieved from http://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2014/05/978-87-93178-52-6.pdf

Politiken. (2016, September 7). 70.000 danskere bekæmper madspild på app. Retrieved September 8, 2016, from http://politiken.dk/oekonomi/virksomheder/ECE3369579/70000-danskere-bekaemper-madspild-paa-app/

Quested, T. E., Marsh, E., Stunell, D., & Parry, A. D. (2013). Spaghetti soup: The complex world of food waste behaviours. *Resources, Conservation and Recycling*, *79*, 43–51. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2013.04.011

Quested, T. E., Parry, A. D., Easteal, S., & Swannell, R. (2011). Food and drink waste from households in the UK. *Nutrition Bulletin*, *36*(4), 460–467. https://doi.org/10.1111/j.1467-3010.2011.01924.x

Raudaskoski, P. (2010). Observationsmetoder (herunder videoobservation). In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Reckwitz, A. (2002). Toward a Theory of Social Practices: A Development in Culturalist Theorizing. *European Journal of Social Theory*, *5*(2), 243–263. https://doi.org/10.1177/13684310222225432

Regeringen. (2013). *Danmark uden affald: Ressourcestrategien*. København K: Miljøministeriet. Retrieved from http://mst.dk/media/mst/Attachments/Ressourcestrategi_DK_web.pdf

Regeringen. (2015). *Danmark uden affald II: Udkast til Strategi for affaldsforebyggelse*. København K: Miljøstyrelsen. Retrieved from http://mst.dk/media/130620/danmark_uden_affald_ii_web-endelig.pdf

Rema1000. (n.d.). Meget mindre madspild. Retrieved from http://megetmindremadspild.dk/

Richardson, L., & St. Pierre, E. A. (2005). Writing: A Method of Inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed). London: Sage publications ltd.

Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, *4*(2), 155–169. https://doi.org/10.1007/BF01405730

Rolfe, G. (2008). Nonessentialism. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Roulston, K. (2010). *Reflective Interviewing: A Guide to Theory and Practice*. London, United Kingdom: SAGE Publications Ltd. Retrieved from http://srmo.sagepub.com/view/reflective-interviewing/SAGE.xml

Sandelowski, M. (2002). Reembodying Qualitative Inquiry. *Qualitative Health Research*, *12*(1), 104–115. https://doi.org/10.1177/1049732302012001008

Schatzki, T. R. (1996). *Social practices: a Wittgensteinian approach to human activity and the social*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schatzki, T. R. (2002). *The site of the social: a philosophical account of the constitution of social life and change*. University Park, Pa: Pennsylvania State University Press.

Schatzki, T. R. (2005). Introduction: Practice Theory. In T. R. Schatzki, K. Knorr-Cetina, & E. von Savigny (Eds.), *The Practice Turn in Contemporary Theory*. Florence, US: Routledge. Retrieved from http://site.ebrary.com/lib/alltitles/docDetail.action?docID=10095826

Scholderer, J. (2011). Attitude Theory. In D. Southerton, *Encyclopedia of Consumer Culture*. Thousand Oaks, United States: SAGE Publications, Inc. Retrieved from http://sk.sagepub.com/reference/consumerculture/n27.xml

Schultz, P. W., Nolan, J. M., Cialdini, R. B., Goldstein, N. J., & Griskevicius, V. (2007). The Constructive, Destructive, and Reconstructive Power of Social Norms. *Psychological Science*, *18*(5), 429–434. https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2007.01917.x

Schwandt, C. (2000). Three epistemological stances for qualitative inquiry: Interpretivism, Hermeneutics, and Social Constructionism. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (2. ed.). Thousand Oaks, California, United States: Sage.

Scupin, R. (1997). The KJ Method: A Technique for Analyzing Data Derived from Japanese Ethnology. *Human Organization*, *56*(2), 233–237.

Short, F. (2006). *Kitchen Secrets: The Meaning of Cooking in Everyday Life*. Retrieved from http://www.bloomsbury.com/uk/kitchen-secrets-9781845202767/

Shove, E. (2010). Beyond the ABC: climate change policy and theories of social change. *Environment and Planning A*, *42*(6), 1273 – 1285. https://doi.org/10.1068/a42282

Shove, E., Pantzar, M., & Watson, M. (2012). *The Dynamics of Social Practice: Everyday Life and how it Changes*. London: Sage.

Simon, H. A. (2000). Bounded rationality in social science: Today and tomorrow. *Mind & Society*, *1*(1), 25–39. https://doi.org/10.1007/BF02512227

Slocum-Bradley, N. (2010). The Positioning Diamond: A Trans-Disciplinary Framework for Discourse Analysis. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, *40*(1), 79–107. https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.2009.00418.x

Smith-Sullivan, K. (2008). Diaries and Journals. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Somekh, B. (2008). Action Research. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

Southerton, D. (2003). `Squeezing Time' Allocating Practices, Coordinating Networks and Scheduling Society. *Time & Society*, *12*(1), 5–25. https://doi.org/10.1177/0961463X03012001001

Southerton, D., & Yates, L. (2015). Exploring food waste. In K. M. Ekström (Ed.), *Waste Management and Sustainable Consumption: Reflections on consumer waste*. Routledge/Earthscan.

Spool, J. M. (2004). The KJ-Technique: A Group Process for Establishing Priorities. Retrieved from https://articles.uie.com/kj_technique/

Spurling, N., McMeekin, A., Shove, E., Southerton, D., & Welch, D. (2013). *Interventions in practice: reframing policy approaches to consumer behaviour*. Sustainable Practices Research Group. Retrieved from http://eprints.lancs.ac.uk/74744/

Stefansen, N. C. (1994). Den amerikanske pragmatisme. In P. Lübcke (Ed.), *Vor tids filosofi: Videnskab og sprog* (5. opl.). København: Politikens Forlag.

Stern, D. G. (2003). The Practical Turn. In S. P. Turner & P. A. Roth (Eds.), *The Blackwell Guide to the Philosophy of the Social Sciences* (Elektronisk udgave). Oxford: Blackwell. Retrieved from https://login.zorac.aub.aau.dk/login?url=http://www.blackwellreference.com/subscriber/book?id=g9780631215387_9780631215387

Stern, P. C. (2000). Toward a Coherent Theory of Environmentally Significant Behavior. *Journal of Social Issues*, *56*(3), 407–424. https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175

Stop Spild Af Mad. (n.d.). Hvad er madspild. Retrieved June 9, 2016, from http://stopspildafmad.dk/madspild.html

Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park, Calif: Sage.

Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2010). Interviewet: Samtalen som forskningsmetode. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: en grundbog*. Kbh: Hans Reitzel.

Taylor, C. (1971). Interpretation and the Sciences of Man. *The Review of Metaphysics*, *25*(1), 3–51.

Thaler, R., & Sunstein, C. R. (2009). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness* (Rev. and expanded ed.). London, GBR: Penguin Books.

Thomas, C., & Sharp, V. (2013). Understanding the normalisation of recycling behaviour and its implications for other pro-environmental behaviours: A review of social norms and recycling. *Resources, Conservation and Recycling*, *79*, 11–20. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2013.04.010

Tveit, G., & Sandøe, P. (Eds.). (2011). *Økologiske fødevarer - hvor bevæger forbrugerne sig hen?* Fødevareøkonomisk Institut, Københavns Universitet: Center for Bioetik og Risikovurdering. Retrieved from http://ifro.ku.dk/arrangementer/afholdte_arrangementer/moede_om_okologisk_forbrug/

van Manen, M. (1984). Practicing Phenomenological Writing. *Phenomenology + Pedagogy*, *2*(1), 36–69.

van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience*. Albany, US: SUNY Press.

van Manen, M. (1997). From Meaning to Method. *Qualitative Health Research*, *7*(3), 345–369. https://doi.org/10.1177/104973239700700303

van Manen, M. (2002a). Writing in the Dark. In M. van Manen (Ed.), *Writing in the Dark: Phenomenological Studies in Interpretive Inquiry*. London, Ontario, Canada: The Althouse Press.

van Manen, M. (2002b). Writing Phenomenology. In M. van Manen (Ed.), *Writing in the Dark: Phenomenological Studies in Interpretive Inquiry*. London, Ontario, Canada: The Althouse Press.

Vancini, F. (2000). *Strategic Waste Prevention: OECD Reference Manual*. Paris: OECD. Retrieved from http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/epoc/ppc(2000)5/final

Vihalemm, T., Keller, M., & Kiisel, M. (2015). *From Intervention to Social Change: A Guide to Reshaping Everyday Practices*. Routledge. Retrieved from http://www.tandfebooks.com/isbn/9781315583396

Wahlen, S. (2012). *Governing Everyday Consumption*. University of Helsinki, Helsinki. Retrieved from https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33132/governin.pdf?sequence=1

Walford, G. (2004). Finding the limits: autoethnography and being an Oxford University Proctor. *Qualitative Research*, *4*(3), 403–417. https://doi.org/10.1177/1468794104047238

Warde, A. (1999). Convenience food: space and timing. *British Food Journal*, *101*(7), 518–527. https://doi.org/10.1108/00070709910279018

Warde, A. (2005). Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture*, *5*(2), 131–153. https://doi.org/10.1177/1469540505053090

Warde, A. (2010). Editor's Introduction. In A. Warde (Ed.), *Consumption* (Vol. 1). London: SAGE.

Warde, A. (2011). Food Consumption. In D. Southerton, *Encyclopedia of Consumer Culture*. Thousand Oaks, California, United States: SAGE Publications, Inc. Retrieved from http://knowledge.sagepub.com/view/consumerculture/n230.xml

Warde, A. (2013). What sort of a practice is eating? In E. Shove & N. Spurling (Eds.), *Sustainable Practices: Social Theory and Climate Change*. London: Routledge.

Warde, A. (2014). After taste: Culture, consumption and theories of practice. *Journal of Consumer Culture*, *14*(3), 279–303. https://doi.org/10.1177/1469540514547828

Warde, A. (2016). *The Practice of Eating*. Cambridge: Polity Press.

Warde, A., Cheng, S.-L., Olsen, W., & Southerton, D. (2007). Changes in the Practice of Eating A Comparative Analysis of Time-Use. *Acta Sociologica*, *50*(4), 363–385. https://doi.org/10.1177/0001699307083978

Warde, A., & Hetherington, K. (1994). English households and routine food practices: a research note. *The Sociological Review*, *42*(4), 758–778. https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.1994.tb00109.x

Watson, M., & Meah, A. (2012). Food, waste and safety: negotiating conflicting social anxieties into the practices of domestic provisioning. *The Sociological Review*, *60*, 102–120. https://doi.org/10.1111/1467-954X.12040

Williams, J. P. (2008). Nonparticipant Observation. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*. United States, California, Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc.

WRAP. (2014). Our Vision. Retrieved December 2, 2016, from http://www.wrap.org.uk/about-us/about

WRAP UK. (2014). *Household Food and Drink Waste: A People Focus* (p. 131). Retrieved from http://www.wrap.org.uk/sites/files/wrap/People-focused%20report%20v6_5%20full.pdf